

Ukłodziony w czasie transportu na wystawę
w Gdanu w r. 1950 (odderwana i pglanista
dolna okładka) zrehabilitowana Spółdzielnia
„Starodruk”. Przesyła na nowo grubej, mieste-
ty inaczey niż poprzednio, skutkiem tego
grubej dawniej płaski, nabral wypukłości, a
związy są wydatniejsze. Poprzednie wykłej-
ki z perg. antyfonarna wpisano jako
antefolia. Wsyła karty z luźnych składek i ostatniej.
Kraśnów 29 IV 1963.

Proc. 1984

q[uod] p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m]
p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m]
p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m]
p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m]

q[uod] p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m]
p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m]
p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m]
p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m] p[ro]p[ri]etate[m]

Incipit Tabula Restitucionū Usuraru Et excomunicacōnuz
Edita per Venerabilem Dominum Fratrem Franciscu De
Platea Ordinis Minoru

RESTITUCIO PRIMO

Utrum restitucio sit de necessitate salutis

.s. i

Restitucio Secundo

.s. i

Quis teneatur ad restitucionem

.s. i

De restitucione damnificancium in bonis anime

Quid si aliquis retraxit aliquem a religionis ingressu

.s. 2

De his qui iducunt aliquos ad peccatum

Utrum iducens aliquem ad peccatum soluto a te teneat ad restitucione

.s. 3

Quid de illo qui temptat pudiciam alicuius mulieris

.s. 2

Quid de illo qui utuperavit aliquem iniuste

.s. 7

Ad quod teneatur seducens vel corlorans uirgine

.s. 6

Ad quod teneatur confessor absolvens aliquem quem non poteat

.s. 7

Ad quod teneatur damnificans aliquem ex fraudulento consilio

.s. 8

Ad quod teneatur clericus qui dimittit officium

.s. 9

Quid de illo qui fecit penam sibi ipso in peccato mortali

.s. 10

Quid de sacerdote qui preest dicere missas sancti Gregorii

.s. xi

Quid de dominis temporalibus qui renegant

.s. 12

penitentiam damnatis ultimo supplicio

De restitucione damnificancium in bonis corporis

Ad quid teneatur damnificans

.s. 12

Quid si statim moritur nec aliquis expense facte sunt in medicis

.s. 12

Quid si nullam habuit artem

.s. 17

Utrum ad quod tempus estimabunt opere quibus cariturus est

.s. 16

Ad quid teneatur occidens aliquem in necessitate

.s. 18

inevitabili iustitiae gratia sue defensionis

Quero cum in crimine lese maiestatis ex sola sciencia teneatur

.s. 18

revelare ad quid teneatur nisi revelaverit

.s. 9

An isti parciales cadant in crimine lese maiestatis

.s. 9

Ad quid tenetur qui committit prodicionem

.s. 20

contra unum tyrannorum itali

.s. 21

Quid de statuentibus leges fures occidi

.s. 22

Quid de spiculatoribus qui precipiunt iustitiam per iudicem lata sententia

.s. 23

Quid de comis terrarum qui mutilant homines propter

.s. 23

avalia que capiunt contra eorum voluntatem

.s. 23

Quid si ex domo tua predictum est aliquid propter quod

.s. 28

mortuus est pater meus

Quid si equus tuus calce me percussit § 27
Quid si pecunia accepta intelligatur remississe actio- nem iniuriarum § 26
Quid si pueret aliquem iniuste in fuitutem redigi § 28
Quid de medico imperito ex cuius culpa moritur infirmus § 28
De Restitutione dānificāciū i bonis fortuē
De raptore § 29
Restituere tenetur fur rem cum fructibus per- ceptis que percipi possunt § 30
Vtrum necessitate famis ul nuditatis liceat furari § 31
Vtrum liceat furari causa pietatis § 32
De Noue Generibz fautorū q obligāt i solidū
Iulio § 33
Consiū. §. 32. Cōsens. §. 37. Dalpo. i. aduatoz. § 36. Recurs. §. 38. Participās. §. 38. Mut. §. 39
Non obstat. §. 20. Non manifestans § 21
De restitutione emēcium de furto preda ul rapina
Derapina § 22
Quid de predam ementibus § 23
Quid si emptor hoc nesciebat probabiliter tamen hec credebatur § 22
Quid si sciebat factum si ignorabat ius facti § 27
Quid si raptor donator ul venditor satisfecit plena rie de preda data ul vendita § 26
Quid si quis emat re de preda bona fide ut restituat § 28
Quid si non potest reperiri dominus ul nescitur § 28
De restitutione comedencium de rapina usura vel furto
De his qui comedunt ul i alios vsz conuenertūt § 29
Quid de his qui comedunt et induunt § 70
Quid de predicatoribus qui comedunt de restitutione acquiritorum p meretriciū § 71
An meretrix teneatur restituere § 72
Quid de muliere que recipit pecuniaz p ope carali § 73
Quid de seculari q recipit p ope caris a diungata § 72
Vtrum regularis possit auctoritate propria

Inc. 1984

restituere quod accepit §. 77
Quid si filius illi q uiuente uxore sua duxit aliaz §. 76
Quid si adultera q accepit filium ex adulterio §. 78
Quid si mulier habz filiu d adulterio occulto §. 78
De restitutione totis
An tot restitui debeat mulieri adultere §. 79
Quanto dos debeat restitui §. 60
Cui debeat dos restitui §. 61
Quid si fundz estatus datus est in totem §. 62
An uir possit cogere patrem: ut det totē filie sue §. 63
An maritus possit expellere uxorem non soluta totē promissa §. 62
Quid de uiro qui recipit filiam raptoris uel usura- rii in coniugem §. 67
De restitutione bellancium
An capta in bello subiaceant restitutioni §. 66
De quibz condicionibus requisitis ad hoc ut bellum sit iustum §. 68
Quid si aliquid predictorum defuerit §. 69
Quid de sequētibz dominū i iniusto bello §. 69
Quid si probabiliter dubitant utrum iustum uel iniustum sit §. 10
An sequētes ipm dominū teneantur i solidū §. 11
Quid si neuter raptorū eāt dñs: si simul conuenerunt equaliter §. 12
Quid si omnes sequuntur etiā si vnz solz potu. issi p se facere an teneatur i solidum §. 13
Quid si p multa dāna fiat pax et damna hinc inde remittantur an remissio se extendat ad homines utriusqz partis §. 12
Quid de subditis mouentibus bellum ex impe- rio dominorum suorum §. 17
Quid de his q rapiuntur i ecclis i bello iusto §. 16
Quid de his q icēdūt ecclias in bello iusto §. 18
Vtrum sacrilegis regibus inducētibz bellū tene- antur subditi milites obedire §. 18
An occupata hodie p principes xpianos in bello auctoritate propa subiaceant restitucōni §. 19
Quid de comitibus qui sine auctoritate pncipis

- vasallos proprios bello exhereditant § 80
- Quid de bellis factis ab una ciuitate alteri ciuitati sine auctoritate principis § 81
- Quid de parcialibus expulsis contra ciuitatem bellantibus § 82
- Quid de socialibus gentium armorum q̄ ad solum libitum discunt § 83
- Quid de his que recuperantur ab ostibus p̄ milites § 84
- An in bello iusto liceat pugnare non solum contra iniuriantem. s; etiam contra suos vasallos § 85
- Vtrum recuperans re sibi subtracta furto vel violencia vel equipollentem; furtive vel violenter teneatur restituere § 86
- De famulo furtum subtraente a domino propter mercedem negatam § 87
- An teneatur restituere qd̄ subtraxit § 88
- De restitutione acquisitorum in luto § 89
- An acquisita in luto subiaceant restitutioni § 90
- De restitutione notariorum damnificantium aliquem propter impericiam § 91
- Quid si faciat falsum instrumentum § 92
- Quid de artificibus asserentibus se peritos in arte sua; si ignorancia aliquem ledant § 93
- De restitutione medicorum § 94
- De medico curam egri derelinquente vel male secante egrum § 95
- Quid de medicis qui grauius aucti prolongant morbos § 96
- Quid de medico imperito § 97
- De restitutione acquisitorum per litigium et primo de accusatoribus criminum § 98
- An taliter acquisita subiaceant restitutioni § 99
- Quid de illo q̄ pecunia accepta resistit ab accusatore § 100
- De restitutione iudicis q̄ solo seu impericia inique iudicat § 101
- Quid si sufficiens est; s; negligit studere et sic male iudicat § 102
- Quid si recepit pecuniam ut iniq̄ iudicet § 103
- Quid si accepit pecuniam ut bene iudicaret aut simpliciter ut iudicaret § 104

- Quid si accepit pecuniam ut non iudicaret a ut male § 105
- Cui fiat restitutio cum dacio sit mala intencio § 106
- Quid si iudex male iudicauit ignoranter per imprudenciam assessoris § 107
- Quid de officialibus iudicum incitantibus eos ad iniuste iudicandum. § 108
- Quid de iudicibus et administratoribus q̄ negligunt facere iusticiam et defendere oppressos § 109
- Quid de iudice q̄ dimittit condemnacionem expensarum § 110
- De restitutione aduocatorum § 111
- De eo q̄ fuerit in culpa quia non erat idoneus puta de personis prohibitis § 112
- Quid si recepit immoderatum salarium § 113
- Quid si per ignoranciam vel negligenciam cli entis suus amisit litem § 114
- Quid de illis q̄z solo contingunt damna vel fraudes § 115
- De Restitutione testium § 116
- De corruptis testibus § 117
- Vtrum testis possit accipere sumptus necessarios § 118
- Cui reddet testis pecuniam acceptam p̄ testimonio lato § 119
- Quid de teste nolente manifestare ueritatem et uerba perlebit § 120
- De extorquentibus eleosinas p̄ medaciis et p̄pocis § 121
- Vtrum qui simulacione religionis requirit aliquid teneatur ad restitutionem § 122
- Quid de diuine meicio se paupre acq̄rete aliqd̄. § 123
- De mendicantibus ualidis q̄ fingunt se infirmos § 124
- Littera q̄ debet habere questores eleosinarum ab epis § 125
- De restitucioe faciendum elias de alieno § 126
- An committant furtum § 127
- Vtrum monachus possit facere elemosinas. § 128
- Vtrum uxor possit facere elemosinam sine licencia uiri § 129
- Vtrum filius familias possit facere elemosinas sine consensu patris § 130
- Vtrum fur faciendo elemosinas de furto liberetur § 131
- Vtrum liceat furari causa pietatis § 132
- De restitucioe acquisitorum p̄ malos artifices an talia subiaceant restitutioni § 133
- De restitutione clericorum symoniacorum § 134
- De illo q̄ recipit beneficium symoniacum scienter § 135

Quid de simoniacis in ordine et dignitate § 128
Quid sciendum de pecunia simoniace accepta § 127
Quid de recipiente simplex beneficium simoniace § 126
Quid de clericis male administrantibus admini-
 stracionem ecclesie § 124
Quid de his qui conant sua inhonestis personis § 128
Cui fiet restitucio a talibus personis male
 recipientibus § 129
An isti ecclesiastici qui male ceceperunt debeant resti-
 tuere de bonis ecclesiasticis an patrimonialibus § 130
Quid de prelati ecclesiarum qui aliquid legatis impen-
 dunt ut a subditis plus extorqueant § 131
Quid de clerico cui episcopus confert beneficium
 ut cognoscat matrem vel sororem § 132
De restitucione suspensorum
An clericus suspensus ab officio teneatur ad restitu-
 tionem beneficii et fructuum § 133
An impediens aliquem a consecucione beneficii
 teneatur ad restitutionem § 138
Quid de illo qui violenter occupat beneficium aut
 scienter se intrudit in eo § 137
Quid de excommunicato reconciliato an fructus tem-
 pore excommunicationis restituat § 136
Quid de his qui steterunt in simonia longo tempore § 134
Quid de conferentibus talibus beneficia
 scienter § 138
De restitucione religiosorum
An monasterium teneatur restituere egredienti id
 quod tempore ingressus ipse donauerat ei; monasterio § 139
Quid de religiosis qui obligati erant in seculo aliquid
 restituere § 140
An regularis possit restituere propria auctoritate § 141
De restitucione dominorum temporalium
An male acquisita per eos debeant restitui § 142
Quid si restitucio sit difficilis quia forte non suffi-
 ciunt bona § 143
An possit dominus aliquid exigere a subditis § 144
An auferentes res contra bannum portatas te-
 neantur restituere § 147

Quid de dominis exigentibus a subditis talias § 146
Quid de exigentibus pedagia et thelonea antiqua § 144
Quid de imponentibus noua pedagia § 148
Quid de contentibus leges iniquas § 149
Quid si dominus non facit id propter quod imposi-
 tum est pedagium § 170
Quid de dominis negligentibus facere iusticiam
 miseris ac defendere § 171
Quid de utentibus malis officialibus et non cori-
 gentibus eos § 172
An solus princeps possit imponere collectas § 173
Quid de uendentibus officia publica § 178
De restitucione subditorum facienda dominis
Vtr tales teneantur ad restitucione dominis de male ablati § 177
De fraudantibus pedagia
An fraudantes datum teneantur ad penam impo-
 sitam in foro conscientie § 176
Quid de portantibus merces prohibitas ad par-
 tes paganorum § 174
Quid de furante christianos captiuos a saracenis
 retentos § 178
Quid si christianus captiuus fuisset a saraceno
 qui eum retinet. §. exrem
Quid de subditis damnificantibus dominos § 179
De restitucione subditorum inter se
 de his qui adinuicem extorquent
De ciuibus qui collectas diuiserunt super alios § 160
Quid de estimantibus res plus vel minus odio
 vel inuidia § 161
Quid de malis electoribus § 162
Quid de exactoribus tributorum plus exigentibus debito § 163
De restitucione contrahencium
Ad quid tales teneantur § 164
Quid de commodatario § 167
Quid de utente commodato ultra locum determinatum § 166
Qui dicantur casus fortuiti § 164
Quid de depositario § 168
Quid de bixello cui assignasti librum tuum et aliter
 tradidit § 169

Quid de creditore pignoris § 180
An int emptorem et venditorem cadat restitutio § 181
De quo teneatur socius § 182
De restitutione eius qui ob causam accepit et causa non est secuta § 183
Quid de illo qui accepit pecuniam propter nuptias et non sunt secute § 184
Quid de accipiente aliquid ut servum manumittat et non facit § 185
De restitutione gerentium aliena negocia § 186
De tutore ob cuius causam ad ulto vel pupillo datum innumillatum est § 187
Quid si quis volebat dare aliquid pupillo et tutor impedivit, §. eodem § 188
De restitutione negotiorum gestoribus quando damnum incurrit sua causa § 189
De restitutione sociorum quando alter in ea facit expensas vel aliter est dominus § 190
De restitutione accipientis indebitum § 191
De restitutione damnorum datorum ab animalibus si animal tuum michi damnum intulit § 192
Quid si equus tuus calce me percussit et res fregit § 193
Quid si animal tuum incitavit meum et meum dedit alteri damnum § 194
Quid si bos tuus comedit herbam meam et canis carnes § 195
Quid si animalia quis mittit in campum meum et fuges repascuntur § 196
Quid si per se pecora intraverunt in campum et frumentum comederunt § 197
Quanto dominus se liberat dando animal damni ficans et quanto non § 198
Quid si animal mordax tenes iuxta viam et ledit hominem § 199
An si invenio ovem tuam in campo meo possum tenere illam quousque michi satisfeceris § 200
Quid de lecentibus agrum vel domum alterius igne aut iumento maliciose § 201
Quid de boue corrupta non custodito a domino et ledit alium § 202

5
Quid si equus tuus insidians mulam meam crus meum frangat § 191
Quid de habentibus columbaria § 192
Quid de venatoribus qui concitant agros quorum caes occidunt animalia pauperum et similia § 193
De restitutione excommunicatorum § 194
Vtrum durante excommunicatione clericus possit recipere fructus sui beneficii § 195
Omnis excommunicatus tenetur ad restitutionem § 196
Quid de his excommunicatis qui tempore excommunicationis acquirunt aliquid § 197
De restitutione inventorum a casu et fortuna § 198
An talia subiaceant restitutioni § 199
Vtrum quis possit prohiberi piscari in fluminibus publicis § 200
Quid de feris bestiis piscibus et volucribus § 201
An fera bestia a te vulnerata efficiatur tua si alter capiat eam § 202
An apes et volucres super arbore tua sint tui iuris § 203
Quid de feris factis mansuetis ut pavones apes columbe § 204
Quid de animalibus mansuetis § 205
Quid de thesauro invento § 206
Quid de insula nata in mari § 207
De Restitutione acquisitorum in naufragio § 208
De restitutione damni quod causa alicuius data tui est § 209
Quomodo possit exemplificari damnum culpa contigisse § 210
Quid de eo qui aperuit cisternam et animal alterius cecidit in eam § 211
Quid si micus tuus incidit domum tuam et mea urit § 212
Quid si heres vendit rem depositam aut comoda tam refundo § 213
Quid de officiali qui negligit inquirere an officiales sui recte gerant se in officiis § 214
Quid de officiali qui negligit punire criminosos § 215
Quid si quis culpabili negligencia damnum dedit § 216
Quid de his qui sunt in mora tradendi res dominis § 217
De restitutione fame § 218
An infamans aliquem teneatur restituere § 219
Quot modis damnificet quis alium in sua fama § 220

¶ **U**trum aliquis possit reuelare malum alicuius
 sine peccato § 218
¶ **Q**uot modis fiat detractio § 19
¶ **Q**uid si quis de diuersis et a diuersis infamatur § 220
¶ **Q**uid si quis non imponit crimen sed murmurat indiscrete § 221
¶ **A**n accusatus negans verum crimen sibi in publi-
 co impositum peccet mortaliter § 222
¶ **U**trum satisfaciendum sit detractoribus quibus modis potest § 223
¶ **D**e restitutione quam unus tenetur pro alio
¶ **A**n pater teneatur ex contractu filij facto cum extraneo § 224
¶ **Q**uid de mercatoribus qui preponunt institores
 suis apotecis § 227
¶ **A**n dominus et pater teneatur ex contractu gesto
 per seruum et filium § 226
¶ **A**n principalis teneatur fidiussori suo pro eo quod soluit § 228
¶ **Q**uid de eo qui facit fugere debitorem § 228
¶ **Q**uid de occultante officialem tempore scidicatus § 229
¶ **U**trum vxor teneatur si maritus male administrat
 officium publicum § 230
¶ **Q**uid de vxore qui fecit furtum ante matrimonium vel prius § 231
¶ **Q**uid de notariis officientibus instrumenta falsa § 232
¶ **Q**uid si filia detetur in fraudem creditorum § 233
¶ **Q**uid de viro qui accepit filiam raptoris vel vharum § 234
¶ **Q**uid de sepelientibus usurarios § 237
¶ **Q**uid de ministris usurariorum § 236
¶ **Q**uid de procuratore tutore et curatore § 238
¶ **D**e restitutione edificancium in solo
 suo cum damno vicini § 238
¶ **D**e restitutione edificancium in solo
 alieno de sua materia et alijs multis casibus § 239
¶ **Q**uid si quis plantet plantam in alieno solo § 240
¶ **Q**uid si seminaui in agro tuo frumentum meum § 241
¶ **Q**uid si scripsi in aliena carta vel pinxi in tabula
 aliena § 242
¶ **Q**uid si quis ex aliena materia vel ex sua et aliena
 fecit materiatum § 243
¶ **Q**uid si quis bona fide fuit vestimento suo manicam
 de aliena purpura § 244
¶ **Q**uid si quis confundat materias proprias cum aliena § 247

6
¶ **D**e restitutione fructuum preceptorum § 246
¶ **Q**uid de asportantibus fructus de campo § 248
¶ **Q**uid de inuasore rei alterius immobilis § 248
¶ **D**e restitutione alienacionis facte in
 fraudem creditorum § 249
¶ **D**e restitutione alienacionis facte per metum § 250
¶ **D**e restitutione facienda ei qui utiliter
 gessit negotium meum § 251
¶ **Q**uid si soluiستي creditori meo et me liberaستي § 251
¶ **Q**uid si tutor more ciuitatis mixta exenia ma-
 gistro nomine pupilli § 252
¶ **Q**uid si redimo filium tuum ab hostibus sine
 mandato tuo § 253
¶ **D**e restitutione expensarum in iudicio factarum § 253
¶ **D**e his qui temere litigant § 254
¶ **D**e restitutione recipiencium ab his qui alie-
 nare non possunt § 257
¶ **D**e restitutione vtencium rem alienam
 contra domini voluntatem § 256
¶ **R**estituere tenetur qui commisit furtum in usu rei licet
 non in ipso re ad estimationem illius usus. §. exrem § 257
¶ **D**e restitutione faciencium fraudem legis § 258
¶ **D**e restitutione damnificancium alium in
 seruo vel debitore vel animali § 259
¶ **D**e occidente alienum seruum vel animal § 258
¶ **Q**uid si quis compellit animal alius precipitari § 259
¶ **Q**uid si ex misericordia dissolui seruum alienum
 vel debitorem § 260
¶ **D**e restitutione miscens turpitudinem in
 vino alieno § 261
¶ **D**e restitutione damnificancium aliquem precipiendo
 vel effundendo aliquid de vino § 262
¶ **D**e restitutione damni dati ab arbore vel a flumine § 263
¶ **Q**uid si per aluionem terra agri mei adiciatur tuo § 264
¶ **D**e restitutione damnificancium re publica
 aliquo modo § 265
¶ **D**e exactoribus tributorum qui aliquid retinent § 267
¶ **Q**uid de eo qui pecuniam sibi datam in administratio-
 ne reipublice partem retinet vel totam § 266

- Quid de his q̄ faciunt ut annona carior vendatur** § 267
De restitutione plagiariorū. i. qui subtrahūt filios patribus § 268
Quid de abducentibus uxorem alterius § 269
De restitutione raptorum virginum viduarū & sanctimonialium § 270
De multiplici restitutione fienda reipu. § 271
De restitutione venarum officia publica & dignitates § 272
De restitutione iniuriarum § 273
De communicatione fratrum facienda post mortem patris § 274
De restitutione heredum § 275
De ordine restituendi cre ditoribus & legatarijs § 276
Quid de expensis factis ab herede § 277
Pro quota parte teneantur here des si sunt plures simul § 278
Done q̄ aliquis moriens habet tres marcas auri quarum una ē de usura & dimittit eas tribus filijs suis non determinans que sit de usura s; generali ter dicit unam illarum esse § 279
Done q̄ vni constat q̄ duo volunt restituere § 280
Restitutio tercio
Cui debet fieri § 1
Quid de illo qui pluribus tenetur & vult partem soluere cum non possit totum § 2
Qui sunt potiores inter creditores § 3
Cui sit facienda restitutio rei furtive § 4
Restitutio quarto
Quanto debeat fieri § 1
Quid si is q̄ tenet restituere nō potest iduci ad re stitutionem statim faciendam nec creditor vult dare dilationem § 2
Restitutio quinto
Quēadmodū ut debitor apd̄ deū & hoīes satisfaciāt § 1
Quid si aliquis offert totā pecuniam creditori ostē tens plenariam voluntatem: cū nō habeat § 2
Vtrum remissio semel facta p̄ p̄niam reuocetur § 3

- Quot sunt modi satisfaciendi** § 4
Restitutio sexto
Quid sit restituendum § 1
Vtrum debeat iniungi in foro consciencie q̄ quis. soluat penā quā incurrit defraudando pedagium § 2
Quid tenetur restituere fur § 3
Quid de emente eam § 4
Restitutio septimo
Vbi facienda sit § 1
Restitutio octauo
Quanto debitor non est soluentis § 1
Quanto debitor nō ē soluentis an teneatur petere veniam ul̄ dilationem § 2
Quid si debitor non potest induci ad restitu cionem statim § 3
Quid si fur ul̄ raptor sit i extrema necessitate § 4
Quot sunt modi restituendi quib; consultatur debi tori ne in desperatione labatur § 1
An qñ debitor non ē soluentis sacerdos possit dare dilationem § 6
Quid de illis q̄ si vellent dimittere superfluas expē sas possent r̄pta restituere § 7
Quid agere debet penitens qñ non ē soluentis § 8
Quid si discrepant inter se spoliati in danda dilatione § 9
Restitutio nono quantum ad ordinem
Cui prius fienda sit § 1
Restitutio decimo
Quibus debet fieri restitutio intertorum § 1

Finit Tabula Restitutionum

INCIPIT TABULA VSVRARIO

Vsura Primo Scilicet In

Contractu Mutui

- Q**uid si usura § 1
In quibus rebus committitur § 2
An sit mutuum si quis dederit .x. vlnas panni pro alijs .x. reddendis ad certum terminum § 3
An usura excusetur ex pacto cōventionali prius § 4
Vtrum sola spes faciat usurarium § 5
Vtrum usurarius intēdāriū teneat ad rēstitucōz § 6
Quare usura sit peccatum § 7
Quare recipere aliquid vltra sortem in mutuo sit peccatum: et pro re locata non § 8
Quare iudex secularis patitur usurarios viuere cum sint fures: et alios raptores non § 9
Quare iudex ecclesiasticus plus intromittit se de pena usurariorum q̄ aliorum furum § 10
Vtrum in lege veteri permissum erat iudeis dare ad usuram alienigenis § 11
Vtrum mutuans posset naturalem obligationem reducere in civilem § 12
Vtrum mutuans posset vltra sortem recipere ser uicium facti vel verbi § 13
Vtrum mutuans pecuniam rustico vt laboret possessionem eius sit censendus usurarius § 14
Respondeo ad argumentum in contrarium § 15
Quid si vellem emere vsq; ad certum tempus terrā fructificantem .x. singlo āno: et fecisti me cessare a tali emcione et tibi mutuare pecuniā Et ego dico qd contentor tibi mutuare cum hoc qd tenearis michi dare singulo anno tantum q̄ntū eēt fructus illius possessionis si emisset: an sit usura § 16
Done qd habeam pecuniam et volebam ire ad nū dinas et ibi merces emere et ad alium locū deferre vel seruare certo tempore vt lucraret Tu indi ges pecunia illa: recipis illam in mutuo offerens te paratum illam restituere cum lucro sperato an sit usura § 17
Quid si carissimum est frumentum: et data nunc cta

- pecunia sit pactum qd certo tempore reddatur tantum frumenti quantum tunc poterit habere pro illa pecunia an liceat § 18
Quid si mutuo tibi frumentum ad renouandum an liceat § 19
Quid si q̄s accipit pecuniā ad usuram et postea eādem mutuatur amico suo vt restituat sortem et dictam usuram usurario § 20
Vtrum inimicis quibus potest licitum bellum i: ferri liceat dare ad usuram § 21
Quid de his qui volunt dare dilacionem rebitori veniente tempore solutionis nisi p pecunia § 22
Vtrum liceat mutuare cum hoc pacto vt res aliquid pauperibus § 23
Done qd quis mutuet pecuniam ticio vt vadat ad molendinum suum alias non mutuaturus: an est usura § 24
Si cui fiat restitutio in predicto casu § 25
Si quid si molendarius tonat pecuniam vt vadam potius ad molendinum suum q̄ vicinorum § 26
Vtrum in aliquibus casibus liceat recipere vltra sortem dicitur qd sic in .12 casibus § 27
Primo ratione feudi § 28
Secundo ratione beneficij violenter occupati § 29
Tercio ratione totis .s. 30. vsq; ad § 30
Quarto ratione interesse § 31
Quinto ratione liberalis tonacionis § 32
Sexto ratione more § 33
Septimo ratione pene § 34
Octauo ratione termini § 35
Nono ratione retradicionis rei vendite § 36
Decimo ratione dubij § 37
Vndeio quanto pecunia sigillata occludit ul locat § 38
Duodecimo qn accipitur usura ab inimicis fidei § 39
Quid si mutuaui tibi .x. corbes frumenti vsq; ad pasca qn valet corbes. 20. solitos et postea in pasca qn est tēpus solutionis valet. 20. an est usura si decem corbes frumenti recipiam § 40

Quid si aliquis mutuât nauiganti ul eûti ad nûdi
nas certaz pecuie quâtitatē recepturus aliquid
vltra sortem p eo q̄ recepit i se piculum pecuie vel
merciuz. i. si pecuniam ul merces saluas portauit § 21

Quid de illo qui mutuauit pecuniam recepturus
ad terminum alterius genis monetam ul au
rum ul argentum § 22

Done q̄ debitor vsurarij mutuauit socio pecuniam
eo pacto q̄ restituat vsurario sortem ⁊ vsuras
deince curretes: an talis mutuâs sit vsurarius § 23

Quid de illo qui mutuauit pecuniam comitati hoc
pacto q̄ durante debito n̄ tenetur ad collectas § 24

Done q̄ iurias ituli semiproio quâ ob rē michi ii
micatur p̄ qd̄ me oportz subire expensas flore
norum. id. in mense pro securitate mea. Vnde
ipsi seiproio egenti mutuo centum cum pacto
q̄ michi remittat iniuriam: ul eciam sine pacto s̄
hac spe ductus p̄maria: vt eius gr̄a ul beniuolēcia
ul veia ab eo recepta cessent expēse p̄dicte Non
aut̄ ex aliqua caritate quam habeam ad illum
an sim vsurarius § 25

Quid si michi debes. x. que non possū recuperare
⁊ mutuo tibi alia. x. tali pacto vt michi satifces
q̄ infra dictuz t̄pus michi soluas. 20 an sit vsa § 26

Usura secundo circa animalia

Quero quare locanto equum l̄ aliquid accipere ⁊ non
mutuanto pecuniam § 27

Vtrum quāto coitituit aialia nutrienda puta oues
boues ⁊ porci possit intueire fraus vsuraria § 28

Quid de illis qui emūt oues ul boues a pauperis
bus quos forte non habent § 29

Done q̄ eo alicui pecora cum pacto q̄ percipiam
omnes fructus pecorum q̄ ad vsq̄ consequat totū
meum capitale ⁊ postea sint comunia § 30

Quid de illis q̄ tradunt boues ad mediacionez pro
certis sextarijs bladi eo pacto q̄ si moriantur ul
reteriozant̄ oductor subeat medietatem periculi
si aut̄ meliozantur habeat medietatem comodi § 31

Quid de ouibus ⁊ aialibus que traduntur ad incre
[mentum] § 32

Done q̄ dedi asinaz meam in socidaz inq̄nquēniū
⁊ ē de cōsuetudine q̄ i fine q̄nquēniū diuidatur
asina ⁊ fetus ul pecudes ⁊ fructus earum: int̄m
asina perit naturaliter nunquid rusticus michi
tenebitur ad aliquid § 33

Done q̄ dedi boues cuidam cum pacto q̄ dare de
beat. 20. staria grani in anno § 34

Usura tercio in empcionibus

Vtrum liceat emere redditus prediales ad vitam
sine v. cio vsure § 35

Quo iure vendens aliquid ad vitam potest illud re
tinere quanto emens parum superuixit empcionē § 36

Quid de his qui emunt redditus aliquos ad vitam
vendidoris seruatis debitis circumstancijs ex
etate et sanitate emptoris § 37

Vtrum liceat emere redditus p̄diales h̄ditarie § 38

Nunquid possunt vendi redditus percipiendi p̄cio
minori eo q̄ statim emens soluit q̄ si solutio
singulis annis differetur § 39

Vtrum gracia exp̄dacionis rei vendite liceat pl̄
accipere a venditore ul minus dare ab emptore § 40

Quid de illis q̄ agro seminato emunt fructus perci
piendos illo anno § 41

Quid si quis debeat tibi soluere centum ducatos
post tres annos ⁊ ad p̄sens soluit cum pacto q̄
retineat sibi. 17. ducatis p̄ m̄currens t̄p̄ triuz
annoruz q̄ru terminuz p̄beniat: an sit vsura § 42

Quid si emi ab h̄nte possessiones cēlū. x. corbium fru
menti pro p̄cio q̄ habent possessiones ex quibus
haberen̄ x̄similit̄ dicte. x. corbes adiecto q̄ d̄ oibz
bonis suis me indifferenter soluere teneatur § 43

Quid de his qui emunt ab ecclesijs ul monasterijs
certas possessiones tenendas toto t̄pore vite sue
ita ut post eoruz mortem ad ecclesias redeant § 44

Quis petit a me mutuum offerens pro securitate
mutui h̄ypotecam suorum bonorū ego nolo mu
tuare s̄ paratus sum emere pro eodem p̄cio ⁊ vsq̄
ad certum tempus reddere pro eodem § 45

De contractu emptoris cum pacto reuendēdo § 12
 Quid si q̄s uendat percipiētoz reddituum ius q̄d
 t̄p̄r contractus valet cētum ⁊ quia expectat solucōz
 fiendam certis t̄minis volt habere. 100. 20 § 13
 Quero an aliquo casu liceat vendere ad c̄renciaz § 12
 Vtrum liceat emere redditus pecuniarios heredita
 rie vel ad uitam § 17
 Quidam pulcer casus re anticipacione solucionis
 precij rei vendite. §. 16. 417 § 18
 Quid si rem puta frumentum non eram v̄ditur⁹
 ⁊ rogasti me vt tibi v̄derez: an possū petere illd q̄d
 valebit tempore quo intencebam vendere § 19
 Quid si vendat p̄cio q̄d ad presens currit sed si plus
 valet vsq; ad pasca volt q̄d illud plus sibi cetur: si
 vero minus valet non volt q̄d precijz minuat § 20
 Quid si habens merces volebat eas portare ad ali
 um locū vbi verisimiliter eant caiores: ⁊ inuenit
 in loco vbi erat q̄ sibi dat t̄m q̄ntum h̄re potuiss̄
 in loco ad quez illas intencebat referre § 21
 Done vendit q̄s fructus terre predij ad tempus
 puta. 10. annoz pro mille. cū fructus illius predij
 comuniter valeant ānuatim cētū q̄iquaginta. ē
 ne licitus iste contractus ex parte emptoris § 21
 Done q̄ petrus habet centū libras in bācho alicui⁹
 recipiendas vsq; ad q̄tuor mēses v̄trum alicui lice
 at emere eas pro. 80 § 23
 Quero d̄ tali casu aliquis portauit sal cracouiaz ⁊ ven
 didit ip̄m comuitati pro certo precio percipiendo
 quanto alijs q̄ ante portauerūt sal q̄ ipse ⁊ eadem
 comunitati v̄dicerunt fuerit satisfactū talis autēz
 vendens nolens tanto tēpore expectare solucōm
 fiendam. vendit iura sua que habet super coitatez
 minori precio q̄ debeat recipere § 22
 Done q̄ q̄s emit tertā ab aliq̄ multo minoi precio
 q̄ valeat restituitur eā p̄ precio eoz: infra certū
 tempus. siue q̄ncūq; voluerit venditor § 27
 Quero de hoc casu Petrus existens ianue emit ⁊
 Martino turoenses recipiētos in francia
 in talibus nundinis § 26

10
 Quid si venio tibi bladium ul rem meam vt red
 das michi tantum quantum valebit in tempore
 q̄ carius erit hoc anno: an liceat § 24
 Quid si q̄s vendit bladium alteri pro .20. solidis in
 menie q̄d ē t̄m. 17. in prefixo t̄mino h̄m boni viri
 estimacionem valiturum ⁊ postea veiat caristia ⁊
 dictus illud bladium vendat. nūquid prim⁹ v̄ditoz
 aliq̄o emptori restituere tenetur § 28
 Quid si t̄p̄r quo mensuradū ē ḡnū p̄ q̄ tibi nunc
 centum redi. puta to tibi precium t̄pe messium ⁊
 mensure debetur in pasca q̄n ḡnū plus valebit § 29
 Vtura q̄to in otractu societatis
 Quero de hoc casu aliq̄s ciuis ianuenis committit
 pecuniam bone fidei alterius vt inde lucretur ⁊
 iuste ⁊ habz inde partem in lucro. Vtz liceat § 1
 Quero q̄uo in cōmissioē talis pecunie committat
 vtura § 2
 Quot modis variatur contractus societatis § 3
 Done q̄ aliquis ponit in societate operā. t̄m ali⁹
 ponit libras. 30. ad t̄ciā partē lucri ⁊ dāni hoc ē
 ad lucroz ⁊ dānoz. 10. libras. 20. remanentibus
 semper saluis. an liceat § 2
 Quid de his q̄ mutuunt pecuniam ad negociāduz
 hoc pacto q̄ capitale sit saluum. ⁊ si q̄d lucrum in
 terueniat illud diuidatur § 7
 Quod q̄n vnus ponit pecuniam t̄m ⁊ alē operā ex
 q̄bz ptibz itelligitur socy t̄a i lucro q̄ i dāno § 6
 Done q̄ i diuisione societatis post longa t̄p̄a ⁊
 multos labores prececentes nō inuenitur nisi
 solum capitale saluum. an totum ipsum capitale
 debeat habere item ille qui ipsum posuit. an nō
 debeat equaliter diuidi § 1
 Done q̄ ipsum capitale ē perditum ul di minutum
 aduersa fortuna. nunquid ille qui ponit operam
 teneatur aliquid offerre ei qui ponit pecuniam § 8
 Done q̄ in societate vterq; ponit mixtim pecuniaz
 ⁊ operā sed vnus maiorem pecuniam q̄ alter nū
 q̄d partes lucri erunt equales § 9
 Quero exempla de damnis § 10

- Q**uodans pecuniam mercatori ut d' lucro partem
habeat committit usuram § ii
- D**one q pactum e inter duos q unus ponit mille
alter operam: re hys mille parum restat casu
fortuito: vnde operarius no volt operam ponere
uel rem suam que magna est cum re socy que
parua est quid iuris sit § i2
- D**one q duo sunt socy oium bonoru puta filius le
gitimus & spurius: moto pater instituit filiu legi
timum heredem: queritur vtrum aliquid acqui
ratur spurio § i3
- D**one q plures sunt socy omnium bonorum vnz
istorum ex usuraria prauitate quesuit multa
& comunicauit socio ul fratri § i2
- D**one q ego & tu contraximus societatem duratu
ram qnquennio hoc pacto q ego ponaz mille &
tu operam: remze casu fortuito ante quinquenni
um perierunt. nuquid ego cogar iterato ponere § i7
- N**uquid ille q dz ponere opa puta nauigato ul ecucit
ca negociato dbeat ptere ista opa suis expsis § i6
- I**n quot casibus possit qs dare pecuniaz suaz & inde
recipere lucrum § i4
- D**uo alij pulcri casus in societate. §. eodem
- U**sura qnto i contractu locacionis § i
- Q**uomodo committitur usura in hoc contractu § 3
- N**ota diferencia contractus. §. 2. & § 2
- D**e nautico fenore § 7
- A**n conductor teneatur de casu fortuito § 6
- A**n locator teneatur remittere mercedem oductoi § 1
- I**n quot casibus inquilin? potest expelli d' domo
per ipsum conducta § 1
- U**sura sexto in contractu pigneris
- V**trum tenens aliquam rem pignoratam teat ea resti
tuere cum fructibus si sibi soluitur capitale pro
quo fuit pignerata § i
- D**one q quis pignorat equu p mutuo sibi facto
& soluit cibaria ei: & ille cui pigneratus est vtitur
equo ad negocia an est usura § 2
- A**lius pulcher casus similis § 3

- U**sura septimo in contractu permutationis
in arte numulariorum 1.135
- V**trum ars camp socia sit licita § i
- Q**uot modis dicitur permutacio. §. eodem
- Q**uare camp soc potest recipere lucrum permutan
to pecuniam § 2
- D**one q quis dat marcam argenti pro alia marca
soluenda in certo termino: an sit usura § 3
- D**one q aliquis habens pecuniam quaz timet tpe
futuro minorandaz suo precio secunduz statuta tre
& id no volt eaz dare mutuo nisi reddatur sibi i egli
precio in quo e tempore mutui: an liceat § 2
- D**one q deposui pecuniam apud cāforem sine aliq
pacto qui cāfor cum dicta pecunia fuit multum
lucratus & soluit michi pecuniam cum .x. pro .100.
an sit usura § 7
- D**one recepit quis pecuniam venditam vltra mare &
ibi reddendam certo pco constituto: an sit vsha § 6
- Q**uero cāfor cambiento recipit vnum denarium
p floren: ul idistanti loco facit pecuniam nume
rari. & ego hic to. an sit usura § 1
- Q**uid de camfore qui accipit aliquid vt pecuniam
quam sibi hic solup faciat alibi numerari § 8
- U**sura octauo qntum ad restitutionem
scilicet quid restituendum sit
- V**trum quis teneatur ad restitutionem usuraru § i
- V**trum quis teneatur rem eandez nymed restitue § 2
- V**tru sufficiat q qs non restituat plus q accepit § 3
- V**tru homo teneat restituere ea q legitima mer
cancia lucratus e de bonis usurary. §. 2. & § 7
- V**trum usurarius teneatur ad damnum qd incur
rit ille a quo usuras extorsit § 6
- U**sura nono quantum ad restitucio
nem cui facienda sit
- C**ui debet fieri restitucio usurarum & casus in qbus
non debet fieri ei a quo sunt extorte § i
- D**one q prelatas ecclesie iniuste subtraxit: cui
fieri debet restitucio § 2
- D**one q xpianus recepit vhas a iudeo cui restituet § 3

¶ Done qd est culpa ex parte accipientis & dātis lz tas
 men est sine iniuria alicuius **V**trū accipi.
 ens possit retinere **§. 2**
¶ Qd si pecunia data sit siymo iace i iuriā ecclesie **§. 7**
¶ **V**ltra decimo. si quis teneat ad restitucōm
 Quero an notarij qui scient conficiūt istrumta super
 vhas teneantur ad restitucionem **§. 1**
¶ Quid de prelatiis sigillantibus & subscribentibz se in
 istrumentis usurarijs **§. 2**
¶ Quid de his qui tpre messuū ul uindemiaram emunt
 uiliū frumentū & uina ut uendant cariū **§. 3**
¶ Quid de mercatoribus qui ea intencioē emūt mo
 netas & alias res uenales **§. 2**
¶ Done qd vharus emit prediū de pecunia vhariaz
 donat rem illam alteri & postea fit nō solucō
¶ Vtrum ille qui soluit usuras possit cum effectu petere
 rem emptam de vharis ab ipso possessore cui donata
 est: & utrum ille in foro penitencie teneatur
 restituere **§. 7**
¶ Quid si talis possessio perueniat ad illū qui soluerat
 usuram ex causa lucratua **§. 6**
¶ Quid de heredibus vhararū **§. 1**
¶ Quid si alter heredum factū ē non soluentū nūquid
 alter tenetur in solidum **§. 8**
¶ Quid de illis cominis qui multa recipiūt a iureis
 vhararijs per vim **§. 9**
¶ Quid de genero raptoris ul vhararū nūquid potest
 accipere totam a socero **§. 10**
¶ Quid de creditore nunquid potest accipere qd sibi
 tenetur ab vharario **§. 11**
¶ Quid de seruitoribz vharariorum qui eis seruiunt
 in officio fenerandi **§. 12**
¶ Quid de eo qd cum uellet alicui mutuare pecuniam
 gratis induxit me qd nō mutuare nisi sub vhis **§. 13**
¶ Quid de eo qui consulit alicui ut feneretur **§. 12**
¶ Quid de eo qui pecuniam dat amico uel consanguini
 neo gratis ut feneretur **§. 17**
¶ Quid de eo qui contrahit societatem cum alio ad
 fenus exercendum **§. 16**

¶ Quid de eo qui mutuat pecuniam vhararū ad par
 ticipacionem lucri vhararum **§. 14**
¶ Quid de eo qui pecuniam reponit apud vsuarios **§. 18**
¶ De vharario intencionario **§. 19**
¶ An mutuans secundo sub spe aliquid habendi
 peccet & teneatur ad restitucionem **§. 20**
¶ Vtrū creditor cui ex caritate mutuanti debitor aliqd
 vltra sortem contulit non voluntarie: sed ne in
 discretus reputetur vel decerto non inueniat
 mutuantem teneatur ad restitucionem **§. 21**
¶ Quid si non sit corrupta intentio creditoris debitor
 tamen propter mutuum acceptum ul vltiori reti
 nedū dat ei aliqd: nūquid creditor tñt restituere **§. 22**
¶ Quid de illis qui adueniente soluciois tñt nō solūt
 dare dilacionem debitori qui iuramēto astrictū
 est solvere nisi data ei pecunia ul equipollenti **§. 23**
¶ Nunquid clerici vharas quas habuerunt de rebus
 ecclesie restituere possunt **§. 28**
¶ Quidam consuluūt qd feneraretur ul dedit alicui pecu
 niam gratis vt feneraretur nūquid iste tenetur in
 solidum ad restitucionem **§. 27**
¶ Vtrum vxor teneatur ad restitucionem pro marito
 defuncto vharario **§. 26**
¶ Vtrum vxor viro viuente & ipso ignorante possit
 restituere **§. 24**
¶ Vtrum vxor & familia teneantur ad restitucionem
 eorum que cedunt in vsum vite eorum **§. 28**
¶ Quid de recipientibus ab vhararijs munera elemo
 sinas & oblationes **§. 29**
¶ Quid de vxore vhararū qd qd habet est de vvara **§. 30**
¶ Quid de curatore & tutore qd dant pecuniam pupil
 li vel ad vltiori ad vharam **§. 31**
¶ Quid de seruientibus & mercenarijs vharariorum
 & de ementibus & vendentibus ab eis **§. 32**
¶ Vtrum fautores ul retinentes vhararios in terra
 sua teneantur ad restitucionem **§. 33**
¶ Quid de illo qui mutuauit nomine alieno ad vharā **§. 32**
¶ Quid de tutore & curatore **§. 31**

- ¶** Quid de illo q̄ gerit negociū alienū & siē mandato ei⁹ fenerat ad op⁹ illius cui⁹ negociū gerit .§. 36
- ¶** Quid de illo qui bona fixe rogat usurarium ad instanciam pauperis ut illi mutuet .§. 3v
- ¶** Quid de ciuitatib⁹ & collegijs dantibus pecuniā ad vsuram nūquid omnes tenentur ad restitucōm .§. 38
- ¶** Sed nunquid tenentur omnes in solidum .§. 39
- ¶** Quid de regibus & alijs dominis qui cogunt debitores soluere vsuras .§. 20
- ¶** Vtura vntesimo quanto. s. dbeat fieri restitucō .§. i
- ¶** Quero quāto d⁹ fieri restitucio vsurarum .§. i
- ¶** Done q̄ aliquis n̄ p̄t restituē sine grādi dispēdio luoz bonoz: forte q̄ n̄ iuenit q̄ uelit bona sua emere ul q̄ ille cui restitucio fienda est nimis distat nec h⁹ q̄ uelit ad eū deferre pecuniā .§. 2
- ¶** Done q̄ ille q̄ d⁹ restituere ē multum indigens .§. 3
- ¶** Vtrum sufficiat vñs i piculo mortis existēti otere testamētum sup restitucōe male ablatorum .§. 2
- ¶** Quid si is q̄ vñs extorsit ad iopiam deuenit .§. 7
- ¶** Quid agēdū sit i foro penitenciali de tali inopia .§. 6
- ¶** Quid si q̄s det vñs modū bladi p̄ vñs qd̄ mō ual⁹. iō. & p̄ annū ual⁹. 20 nūquid vñs tenetur restituere modū bladi illi q̄ dedit in ualore i q̄ moto est uel quo fuit quanto dedit .§. 1
- ¶** Vñs duodecim scz quātū ad locū ubi d⁹z fieri restitucō .§. i
- ¶** Quero ubi debz fieri restitucio male ablatorum .§. i
- ¶** Vñs tercio decimo quantum ad ordinem ad modum restituendi .§. i
- ¶** Vtrū restitucio vñs debz fieri publice ul puate .§. i
- ¶** Vtrum prius sit fienda restitucio male ablatorū qm̄ solucio debitorum & legatorum .§. 2
- ¶** Vtrū p̄t restituēda sē male ablata q̄ soluēda d̄bita .§. 3
- ¶** Vtrū fienda sit restitucio p̄uss vñi q̄ alteri .§. 2
- ¶** Quid si hereditas nō sufficiat ad satisfaciēdū oibus nūquid satisfaciendum sit p̄mo uenientib⁹ .§. 7
- ¶** Vñs quattordcimo q̄tum ad penam usurariorum .§. i
- ¶** Quero de pena usurariorum .§. i
- ¶** Quid si certum ē & notoriū aliquē fenestraz pecuā

- exegisse & distat q̄ debitores q̄ soluerūt n̄ mittūt s̄z repetere nō audent p̄p̄tenciam exactorum .§. 2
- ¶** Vñs quattordcimo q̄tum ad accipientem .§. 3
- ¶** An licitum sit recipere ad vsuram .§. 3

Finit Tabula Usurarum

- INCIPIT TABVLA EXCOMMUNICATIONUM**
EXCOMMUNICATIONES MAIORES EXCOMMUNICACIO
- ¶** p̄mo contra personas ecclesiasticas. §. i.
- ¶** Quicūq̄ gerit se pro papa non electus a duabus partibus cardinali⁹ cu⁹ omnib⁹ consenciētib⁹ sibi .§. i
- ¶** Episcopus grecus non obediens latino per quem fuit deputatus .§. 2
- ¶** Quicūq̄ clerici audiunt leges ul phisicam .§. 3
- ¶** Clerici qui manifestis vsurarijs alienigenis ad fenus exercendum domum locant .§. 2
- ¶** Clerici & quicūq̄ alij qui in cimiterijs corpora sepe liunt tempore interdicti .§. 7
- ¶** Clerici religiosi & moniales otrahētes matrimoniū .§. 6
- ¶** Clericus habens officium viccomitis .§. 1
- ¶** Clerici & religiosi inducentes ad bouendum vt se pulturas apud ecclesias suas eligant ul electas non mutent .§. 3
- ¶** Clerici qui scienter hereticos & eorum fautores tradunt ecclesiastice sepulture .§. 9
- ¶** Sacerdotes absolvētes ab excommunicationib⁹ p̄p̄cessū Eugenij quarti promulgatis .§. 10
- ¶** Contra religiosos .§. 2
- ¶** Religiosi qui exeunt claustrum suum ad audiendum phisicam ul leges .§. i
- ¶** Religiosi p̄fessi q̄ temere habitū suū dimiserint .§. 2
- ¶** Religiosi religionum abolitarū recipientes aliquez ad suum ordinem .§. 3
- ¶** Religiosi mendicantes qui renouo recipiunt loca sine licencia sedis apostolice .§. 2
- ¶** Religiosi q̄ quouis modo retrahunt audientes a solutione decimarum .§. 7

- R**eligiosi q̄ confitentibus sibi non faciunt consien-
ciam de decimis soluendis ⁊ predicatorum requi-
siti non predicantes § 6
- R**eligiosi q̄ decimas ecclesijs debitas sibi appropri-
ant siue alio modo defraudant § 1
- I**nventores nouarum religionum vel capientes
ipsarum habitum § 8
- R**eligiosi qui non seruant interdictum quod ecclē-
sia matris seruat § 9
- F**ratres minores recipientes fratres vel sorores
de tercio ordine ad diuina tempore interdicti § 10
- M**onachi vel regulares canonici transferentes se
ad curiam romanam vt prelati suis aut mona-
sterio damnum inferant § 11
- M**onachi infra septa monasteriorum suorum te-
nentes arma sine licencia abbatis § 12
- M**ulieres que begine vocantur ⁊ eas fouentes § 13
- R**eligiosi quicumq; qui absq; licencia proprij sacer-
dotis solemnizāt matrimonia. sacramenta eucharistie
conferunt ⁊ extreme unctionis § 14
- R**eligiosi qui excommunicatos a canone absoluunt § 15
- R**eligiosi inducentes aliquos ad vouendum vt eli-
gant sepulturas apud eos vel electas non mutēt § 16
- R**eligiosi qui tempore interdicti sepeliunt corpo-
ra in cimiterijs aut excommunicatos publice: aut
usurarios aut interdictos § 17
- R**eligiosi contrahentes matrimonium § 18
- R**eligiosi q̄ tradūt hereticos ecclesiastice sepulture § 19
- R**eligiosi mendicantes qui transeunt ad aliquem
ordinem monachalem § 20
- R**eligiosi qui procurarent usurpari p̄ aliquem patro-
natum custodiam alicuius vacantis ecclesie § 21
- A**bbas ul̄ p̄or faciens xberari aliquē clericū p̄ laicū § 22
- C**ontra impugnatores fidei. § 3
- Q**uicumq; incidit in heresim iam damnatam ul̄
nouam adinuenit § 1
- O**fficialis secularis q̄ cognoscet de crimine heresis § 2
- I**nquisitores hereticorum non recte exercentes
officiū suū § 3

- I**nquisitores hereticorū q̄ quouis modo extorquent
pecuniam a quibuscūq; sub p̄textu officij sui § 2
- Q**ui per assassinos quēpiam xpianū interfici fecerit § 7
- Q**uicumq; hereticis ⁊ viclefistis arma seu presi-
dia ministrant § 6
- D**ortantes arma seu venientes extra xpianos pi-
raticis saracenorum aut quibuscūq; alijs impetentes
auxilium consilium in dispendiū terre sancte § 1
- O**rdinati ad ordines per scismaticos aut ab eis reci-
pientes ecclesiasticas dignitates § 8
- C**ontra impugnatores ecclesie ⁊
ministeriorum eius. § 2
- Q**ui dicit romanam ecclesiam non esse caput omni-
um ecclesiarum nec ei tanq̄ capiti obediendū § 1
- Q**ui incendit vel frangit ecclesiam vel locum reli-
giosum vel que in eis sunt § 2
- I**ncendarij aliarum rerum q̄ ecclesiarum § 3
- F**acientes statuta seu obseruantes vel seruari mā-
dantes contra libertatem ecclesie § 2
- Q**uicumq; de nouo usurpant custodiam vacanci-
am ecclesiarum vel piorum locorum § 7
- O**ffendentes quouis modo romipetas ⁊ peregrinos
romam accedentes § 6
- F**alsificantes literas domini pape vel falsis
utentes scienter § 1
- I**mpugnans literas pape ante coronacionem § 8
- I**nsecutores cardinalium ⁊ eorum participes § 9
- O**fficiales q̄ non fecerint obseruare ea que statui-
tur contra insecutores cardinalium § 10
- I**nsecutores episcoporum quouis modo: ⁊ insecuto-
ribus prebentes assensum § 11
- I**nponentes ecclesijs vel clericis exactiones ali-
quas vel grauamina § 12
- C**ompellentes prelatos seu capitula seu ecclesiasti-
cas personas ad submitendum se laicis vel alie-
nandū bona imobilia ⁊ usurpantes § 13
- Q**uicumq; exigunt datū ab ecclesiasticis psonis § 12
- D**omini temporales qui subditis interdiciunt ne
personis ecclesiasticis aliquid vendant vel obse-

- qu'a exhibeant § 17
- I**mpiciens manus violentas in clericum ul religio- § 16
sum vel conuersum
- I**mpedientes ne victualia adducantur ad curiam § 14
romanam
- Q**uicumq; detinent vel inuadunt hostiliter ciuita- § 18
tes et insulas curie romane subditas
- Q**uicumq; quouis modo offendunt recurrentes ad § 19
sedem apostolicam aut procuratores eorum super
causis et negocijs aliquibus
- S**acientes pactum ul ex pacto recipientes aliqd pro § 20
aliqua iusticia ul gra obtinenda i curia romana
- E**untes ad tram sanctam sine licencia sedis aposto- § 21
lice
- R**ecipientes in curia romana litteras pape ab alio § 22
a uicemancelario ul a papa ul bullatoribus
- Q**uicumq; receperint licenciam grauandi illos qui § 23
sentencias excommunicacionis ptulerut ul quorum
occasione prolate sunt vel ipsas obseruantes
- C**oncedentes represalias contra ecclesiasticas personas § 22
ul
- Q**uicumq; impedit officium delegati ul iudicis ecclesia- § 27
stici ul ipetratoris litterarum domini pape super
causis que de iure spectant ad forum ecclesiasticum
quominus libere iusticiam obtineant
- D**omini temporales compellentes clericos reassi- § 26
gnare sua beneficia
- C**ontra impugnatores religionum. §. 7
- G**losantes in scriptis declaracionem Nicolay ter- § 1
cij super regulam fratrum minorum
- I**ngredientes monasteria monialium ordinis pre- § 2
dicatorum extra casus concessos
- I**ngredientes monasteria monialium sancte clare § 3
sine licencia pape extra casus concessos
- Q**ui iniecerint manus violentas in religiosum reli- § 2
gionis approbate ul conuersum ul nouitium: et ma-
dans seu ratum habens suo nomine factum
- I**mpedientes i officio suo visitatores monialium § 1
- D**octores ul magistri qui scienter docent dimitten- § 6
tes habitum
- C**ontra impugnatores sacramentorum et pmo

- B**aptismi. §. 6.
- G**recus rebaptizans baptizatum a latino et lauans §
altare in quo latinus celebrauit
- M**atrimonij
- C**ontrahentes matrimonia scienter in gradibus § 2
consanguineitatis
- D**enitencie
- E**xcozquentes aliquo modo absolucionem a suspē- § 3
sione et cetera
- E**ucharistie
- C**ompellentes celebrari in loco interdicto et cetera § 3
- C**ontra impugnatores sepulture. §. 4
- Q**ui corpus alicuius defuncti incidit ul decorerit § 1
pro ossibus transferendis
- Q**ui sepeliunt corpora tempore interdicti aut publi- § 2
ce excommunicatos ul interdictos
- C**lerici et religiosi qui inducunt ad bouendum et eli- § 3
gendu sepulturam apud eos
- S**epelientes hereticos et defensores et fautores § 2
eorum
- C**ontra impugnatores electorum §
et malos electores. §. 8
- G**rauantur per se vel per alios electores vel ami- § 1
cos eorum
- Q**ui loquitur secrete vel mittit alicui cardinali § 2
occasione electionis pape quando sunt inclusi
- R**ectores et officiales qui non seruant constitutione § 3
C. ubi periculum. extra. de electione
- D**irigentes moniales in electionibus nisi abstineant § 2
ab his que possent inter eas discordia oriri
- E**ligentes ul nominantes imperatorem principem § 1
aut quemvis alterius potestatis seu dignitatis in per-
petuum seu ad tempus in senatorem romanum seu
ultra annum et obediētes eis et electi si consenserint
et fautores eorum
- C**ontra impugnatores gracie spiritus sancti. §. 9
- D**ominus symoniacus quocumq; modo § 1
- S**acientes pactum ul pmissionem pro aliqua gra § 2
aut litteris obtinendis. a. se. apo

- Quidam casus speciales. §. x**
- Magister ul' scholaris tractans cum aliquo ciue bono nienle d' aduocato hospicij n' requisitis iquilinis** § 1
- Qñ papa aliquē excommunicauit nominatiz solz absoluit** § 2
- Quanto quis participat cum excommunicato in crimine tanto auxilium & cetera** § 3
- Procurans q' conseruatores priuilegiu' dati se intromittant de his que non licet eis** § 4
- Singens aliquem casum p' quem aliquis iurex uadat ad aliquam mulierem pro testimonio** § 5
- Qui absolutus fuit in mortis articulo si ad veniente sanitate non se representat ei a quo fuerat absoluendus** § 6
- Qui absolutus est a sece apostolica ul' a legatis & iniungitur ei q' se representet ordinarijs ul' alijs suscepturus penitentiam & offensas satil faciat si nō fecerit cum commore possit** § 7
- Rectores ciuitatum & officiales qui statuta faciunt per que quis compellatur soluere vsuras. & cete** § 8
- Dimes pirate & latrūculi marini & ceptores eorū** § 9
- Imponentes noua pedagia in terris suis** § 10
- Excommunicatus a legato pape post annum a solo papa potest absolui** § 11
- Qui impedit sequestratōm fructuum illius qui beneficium ante per triennium non possederat lata contra ipsum sententia in curia** § 12
- Excommunicatio secundo de eo qui gerit se p' papa n' electz a duabz partibus cardinalium.** §. i
- Quid si cardinales vent potestatem nominandi papam duobus vel tribus** § 1
- Quid si consentiunt in illum q' gessit se pro papa cū non esset a duabus partibus electus** § 2
- An papa possit eligere sibi successorem** § 3
- An atq' cogāt si vnz vel duo nolūt opromittere** § 4
- An electus a minori parte gerens se pro papa uitet excommunicationem** § 5
- An in numero duarum partium cōputet electus** § 6
- Qñ cardinales possint tollere talem constitucionē & aliter ordinare** § 7

- Quid si papa sit hereticus** § 8
- Quid si simoniacus** § 9
- Quid si bigamus** § 10
- An vxor poterit petere electum in papam** § 11
- Quid de infante** § 12
- Quid de laico** § 13
- Quid si non sit canonice electus** § 14
- Quid de intronisato per sedicionē ul' inigenium** § 15
- De epō greco deputato per epōm latinum. §. 2**
- Quāto ciuitas habet populū diuerse lingue non p' h' habeat plures episcopos: s; epus p'uidebit viros idoneos** § 1
- An epus grecz non obediens latino sit ipso iure excommunicatus** § 2
- Racione loci pōt vnus epus p'esse alteri** § 3
- An de iure possit vnus episcopus aliu' sibi vicariū constituere** § 4
- An talis vicarius habeat iurisdictionē ordinariam vel delegatam** § 5
- De clericis personatus hñtibz qui audiunt leges vel phisicam. §. 3**
- Quid ē personatus** § 1
- Quid de his q' habent beneficia qbus ē cura aniāz annexa** § 2
- Quomō intelligit nisi infra duoz mensiu' spaciū** § 3
- Quomō faciūt predicti cū leges sint vtilis & ecclesia eis vtatur in iudicando** § 4
- De locantibus domos suas vharis publicis alienigenis. §. 2**
- Qd hec constitucō facta ē p' floentiōs & alios uis ibi** § 1
- Ad hoc vt hec constitucio habeat locū requiritur vt non sit in re oriundus** § 2
- Qui dicantur vharis manifesti** § 3
- Quis dicatur oriundus in ciuitate** § 4
- Quid si talis sit oriundus in vna ciuitate: & tñ in alia ciuitate eiusdem comini permittit habitare** § 5
- Queritur quāto currat t'pus trium mensium** § 6
- Quid si vnus simpliciter renunciat domino** § 7
- Quid si locauit vsurario quem vsurarium ignorabā** § 8

non locui ad exercendum fenus	§ 8
Quo intelligit hec clausula Vel alio titulo cedat	§ 9
An expulsus usurarius terre erunt interdicte	§ 10
De his qui tempore interdicti sepeliunt corpora in cimiterijs. §. 7.	
Nota qd intelligitur de quocumq; masculino femina clerico laico religioso	§ 1
Nota qd intelligitur de cimiterijs ab episcopo solen- niter benedictis	§ 2
Nota tres rōes qliter corpora sepeliunt in cimiterijs.	§ 3
Quid si sepeliant in ampliacione cimiterij	§ 2
Quid si sepeliant corpora clericorum huicū interdictū	§ 1
An tempore interdicti liceat sepelire in quatuor festiui- tatibus. scilicet natiuitatis domini pasce pentecostes et assumptionis virginis marie	§ 6
Nota qd intelligit de excommunicatis maior excommunicatio	§ 1
Quis dicatur publice excommunicatus	§ 8
Quanto qd tempore interdicti sepelit excommunicatos ul interdictos necessaria ē cimiterij reconciliatio	§ 9
Si quis esset occulte excommunicatus et sepeliens sciret non est locus huic pene	§ 10
Quis dicatur usurarius manifestus	§ 11
Quid si in tali appareant signa contritionis an possit sepeliri	§ 12
Quid si sepeliens ignorabat istum quem sepeliuit usurarium vel excommunicatum et cetera	§ 13
Quid de portatibz ad sepulcrū: vel comitantibus funus aut fodientibus sepulcrū seu prelati et cleri- cis ecclesiarum illarum in quibus sepeliuntur. siue deportantibus cōes et cruces: similiter de dicenti- bus officium supra funus	§ 12
Qui dicantur nominatim interdicti	§ 17
Quid de sepeliēte publice excommunicatum: nomi- natim interdictum: et vbi manifestū tēp interdicti	§ 16
Antales sepulti debeant exhumari	§ 18
Quibus debet fieri satisfactio	§ 18
An hec pena hēat locū i sepeliētibz eos i alijs casibus	§ 19
An excommunicatis minori excommunicatione negā- da sit ecclesiastica sepultura	§ 20

De clericis in sacris et religiosis contrahentibus matrimonium. §. 6	
Quid si coacte contrahant: an incidant i hanc penā	§ 1
Quid si contrahat sed non consumit	§ 2
Quid si contraxit solum sponsalia p verba de futuro	§ 3
An intelligat de religiosis professis tacite ul expresse	§ 2
Quis dicatur tacite professus	§ 1
Quid si qd contraxit cū moniali ignorās eā eē monialē	§ 6
An tales possint absolui ab episcopo	§ 1
An papa possit dispensare ut existēs i sacris contrahat vel prepositi secularis. §. 1	§ 8
De clerico qd habet officium vicerecomitis vel prepositi secularis. §. 1	
In sacris constitutus nō pōt hēe officiū aliqd tempoale	§ 1
Quid de constitutis in minoribus	§ 2
Quid de officio annexo dignitati sue	§ 3
An sit canon late sentencie Contra religiosos	§ 2
De religiosis exeuntibus claustrum ut audiant leges vel phisicam. §. 8	
Quare facta sit hec prohibicio	§ 1
Quid si non exeant claustrum sed studeant aut le- gant in claustro	§ 2
Quid si vadit audiendum ut honoret amicum suum in principio studij	§ 3
Quid si vult continue exire ut honoret ipsum	§ 2
An persona ecclesiastica possit aliquibus socijs pri- uatim legere vel audire leges in claustro	§ 1
Quanto incipit cursus duorum mensium	§ 6
Quid si post exitum mutato proposito vadit ad theologiam	§ 1
Quid si destiterint infra duos menses postea ite- rato ceperint	§ 8
Quid si tū tēpus fluxit de duobus mensibus ut non possit infra duos menses redire ad claustrum	§ 9
Quid monachi non pōt studere i sciēcia humana	§ 10
An hec pena hēat locū i tacite ul expresse professis	§ 11
Contra facientes sunt priuati spe promotionis ad dignitates non ad ordines	§ 12
Quid si quis accedit ad studium theologie sine	

licencia et cetera § 13
Quid si prelati religiosi studio et docili nolit dare licenciam studendi § 12
Que quo prelati intelligitur § 17
Quid si abbas vult accedere ad studia sine licencia alicuius § 16
Quid si vadit ad studendum sine licencia prelati si non dimittit habitum vel econtrario § 14
Que religiosi qui temere habitum sue religionis dimiserint. §. 9
Quid si oportet habitum sed absconsum § 1
Quare dicitur temere § 2
Quoniam in lectulo debeat deferri habitus § 3
Que fratribus cassate religionis qui d nouo aliquem recipere. §. 10
Que religiosi mendicantibus qui domos vel loca de nouo recipere. §. 11
Quomodo intelligitur istud de nouo § 1
Quia dicitur sine licencia pape. an sufficiat licencia legati a latere § 2
Que religiosi dicentibus aliquid verba ut retrahant solutionem decimarum. §. 12
Que hoc ut hec pena habeat locum duo requiruntur videlicet ibi § 1
Intelligitur hec pena in omnibus quibuscumque sermonibus priuatis seu publicis § 2
Hec pena non se extendit ad clericos seculares § 3
Que religiosi qui confitentibus sibi non faciunt conscientiam de decimis. §. 13
An sint absoluendi reſectoſ decimarum si qui inueiant § 1
Nota de predicatoribus requisitis non predicantibus et de eorum pena § 2
Nunquid teneantur talia predicare clericis § 3
Nunquid teneantur si non fuerint requisiti § 2
Quid si requiruntur in alijs temporibus quam in statutis in textu § 1
Que tenentur informare populum qualiter tenentur ad decimas § 6
Qui sunt isti a quibus possunt requiri § 1
Que religiosi qui decimas ecclesiarum debitas usurpant. §. 12

Hec pena non habet locum in clericis secularibus § 1
Hec pena comprehendit et feminas religiosas § 2
Hec pena intelligitur in decimis ecclesijs debitas si si alijs priuatis personis deberetur non habet locum § 3
A quibus officijs sint suspensi contra facientes § 2
Que religiosi non seruantes interdictum quanto matrix ecclesia seruat. § 14
Hec constitutione non ligantur clerici seculares § 1
An intelligatur de interdicto a iure § 2
Quoniam matrix ecclesia tale interdictum vult obſervare an religiosi non obseruantes sint excommunicati § 3
Que sit matrix ecclesia § 2
Quomodo intelligitur matrix ecclesia obſervare interdictum § 1
An ecclesia metropolitana dicatur matrix quo ad interdictum totius provincie ita ut religiosi non obseruantes ligentur hac pena § 6
Quid si sit interdicta villa vel castrum non habens matricem ecclesiam § 1
Quomodo intelligantur religiosi scire quanto matrix ecclesia seruat interdictum § 8
Quid si interdictum sit nullum apud appellationem § 9
Quid si matrix ecclesia non seruat ubi est seruandum an religiosi teneantur seruare § 10
Sed quid si episcopus mandat seruari et capitulum mandat contrarium § 11
Nota penas quas incurrunt § 12
Que fratribus minoribus recipientibus ad diuina fratres de tertio ordine. §. 16
Quid si alij religiosi vel ecclesiastici eos recipiant § 1
Hec pena habet locum non obſtante quibuslibet privilegijs § 2
Quid si fratres minores recipiant eos sed non in suis ecclesijs § 3
Isti de tertio ordine gaudent privilegio clericali § 2
Que monachis et canonicis regularibus qui transferunt se ad curias principum. §. 17
Hec pena habet locum in eis qui habent aliquam administrationem § 1
Duo requiruntur ad excommunicationem hanc § 2
Quid si intrant curiam animo damnificandi et ta

- men non damnificant § 3
- De monachis qui sine licencia abbatum infra monasteria tenent arma. §. 18**
- Hec pena non extenditur ad regulares canonicos § 1**
- Quid si teneant arma extra monasterium § 2**
- Quid intelligitur nomine armorum § 3**
- Quid si teneantur arma non ad offensam sed ad alium vsum § 2**
- An clerici portantes arma peccent mortaliter § 1**
- De religiosis ministrantibus sacramenta eucharistie absq; licencia p̄p̄i sacerdotis. §. 19**
- An credat religiosus parochiano dicenti se habere licenciam § 1**
- Quid de secularibus mercenarijs & similibus § 2**
- An sufficiat licencia parochialis q̄ nōdū ē presbiter § 3**
- An sufficiat licencia vicarij q̄ gerit curaz ordinariam illius ecclesie parochialis & ē constitutus ab ep̄o § 2**
- An sufficiat licencia dyocessani § 1**
- Quid si parochianus dicat tō tibi licenciam ut recipias a quo vis § 6**
- Quid si parochianus dicat tō tibi licenciam ut res sacramenta meis subditis § 1**
- An religiosi conferentes sacramenta baptismi incidunt excommunicationem § 8**
- Quilibet sacerdos p̄t sibi assumere quemcumq; in adiutorium ad temp̄s sine cuiusq; licencia § 9**
- De religiosis qui absoluunt excommunicatos a canone. §. 20**
- An religiosi absoluentes a sententia lata ab homine incidant in excommunicationem § 1**
- Qui sunt isti casus in q̄bus possunt absolvere § 2**
- Quid si religiosi habent priuilegium vt possint absolvere a casibus in iure positis § 3**
- Que sunt iste sentencie a q̄bus non p̄nt absolvere § 2**
- An prelati collegiatarū ecclesiarū possint facere statuta sine consensu ep̄i ul capituli cathedraliū § 1**
- Quid si absoluant socium ul religiosū a predictis § 6**
- An absoluti incidant tanq̄ participātes in crimine § 1**
- Done q̄ frater minor absoluat percussorem clerici**

- non a sententia excommunicationis s; a peccato: num quid ligatur hac pena § 8
- An percuciens clericum & ingrediens religionem possit absolui § 9**
- An sacerdos absoluens aliquem ab illis peccatis a quibus non potest peccet mortaliter § 10**
- De clericis secularibus & religiosis inducentib; ad uouendum iurandum ul p̄mittendū re eligendo sepulturam apud eos. §. 21**
- Nota si contrafactum fuerit talis electio erit irrita § 1**
- Quid si inducāt ad iurādū & ce. s; iducūt ut eligāt § 2**
- Quid si inducant ad uouendum & ce. re eligendo sepulturam apud non suam ecclesiam § 3**
- Quid si quis p̄prio motu iuraret uel uoueret § 2**
- De restitutione facienda ab illis q̄ illicite sepeliunt § 1**
- Quare ex delicto vnius taliter contrafacientis tota ecclesia paciatur damnum § 6**
- Quid si ecclesia cuius clericus sic reliquit ē parochialis sepeliendi § 1**
- Quid si eccl̄a apud quam re iure debebat sepeliri erat interdicta § 8**
- An illa que debebant restitui ecclesie in qua debebat re iure sepeliri si non fuisset interdicta debebuntur ecclesie ad quam corpus transfertur § 9**
- Quid de uiatoribus decedentibus § 10**
- Done q̄ quis in ecclesia non poterat sepeliri: quia ciuitas erat interdicta & alibi sepultus ē de facto & multa oblata sunt ibi. an illa ecclesia debeat habere illa ul parochialis re illis quartam § 11**
- De q̄cuq; q̄ incidit i heresim iam dānatam ul nouā aduenit & gñalit̄ d̄ q̄cuq; heretico. §. 22**
- Quis dicatur hereticus § 1**
- An heretici possint reconciliari post mortem § 2**
- Quis dicatur hereticus propter dubium fidei § 3**
- An iurei sint excommunicati tanq̄ heretici § 2**
- An heretici occulti sint excommunicati § 1**
- Qui dicuntur credentes hereticorum § 6**
- Quid de audientibus sermones & predicacōes eorū § 1**
- Qui dicantur receptores eorum § 8**

Q ui dicantur defensores eorum	§ 9
Q ui dicantur fautores eorum	§ 10
V trum quis dicatur fauere hereticis verbis	§ 11
D e criminis temporalibus qui cognoscunt re officio inquisitionis. §. 23	
D e inquisitoribus qui quimodo omittunt procedere contra hereticos. §. 22	
Q uid si omittant timore ul' p' vitadū scandalū	§ 1
Q uis dicatur suspectus & per quam suspicionem potest contra quempiam procedi	§ 2
Q uid si vacat sedes apostolica. an possit absolui a collegio cardinalium	§ 3
A n pene suspensionis & excommunicationis liget oculos	§ 8
D e inquisitoribus qui extorquent pecunias ratione sui officij. §. 27	
Q uantum debent satisfacere	§ 1
D e his qui mandant xpianos occidi per assassinos. §. 26	
Q ui dicantur assassini	§ 1
Q uid si mandat occidi iudeos vel paganos	§ 2
Q uid si mandauit quis occidi xpianos: & re integra reuocauit	§ 3
D e scismaticis & qui inuicuntur eorum ordinationibus. §. 21	
A n ordinatus a scismatico recipiat caracterem	§ 1
A n suspensio procedat in infinitum	§ 2
Q uis dicatur proprie scismaticus	§ 3
V trum sint heretici & incurrant penas hereticorum	§ 8
V trum omnes scismatici sint excommunicati	§ 7
Q ue differentia sit inter scisma & heresim	§ 6
D e ferentibus ferrum arma lignamina ad impugnandum xpianos. §. 28	
Q uid si huiusmodi sunt delata s; ea intencione vt impugnentur	§ 1
A n sit alia pena ultra excommunicationem	§ 2
Q uid contineatur appellatione armorum	§ 3
Q uid de his qui exercent gubernacionem in pira ticis nauibus saracenorum non contra xpianos	§ 8
D e fractoribus seu incendiarijs ecclesiarum	

& aliorum locorum. §. 29	
D ifferentia inter incendiarios ecclesiarum & religioso rum locorum & aliarum rerum	§ 1
Q ui dicantur incendiarij	§ 2
A n ille qui habet ius indicendi bellum iustum incē diarius dicatur ul' qui eius nomine incendit	§ 3
Q uid de illo qui incendit ppam domū ul' segetem	§ 8
Q uis dicatur fractor ecclesie	§ 7
A n fractor occultus sit excommunicatus ipso iure	§ 6
A n sacrilegi sint excommunicati	§ 1
Q uid si aliq's committit i ecclesia aliquid enorme	§ 8
Q uo debet denunciari tales	§ 9
A n uigore consuetudinis tales sint excommunicati	§ 10
A n excuset metus ul' coactio quecuq; condicionalis	§ 11
D e statuentibus contra libertatē ecclesie. §. 30	
A n scriptores consiliarij rectores & ceteri sint ipso iure excommunicati	§ 1
Q ueritur qn dicantur negligentes in relendo	§ 2
Q uid si certificatur de nocte ul' i die festo qn consilium geneale nō pōt fieri ul' certificatur dū ē infirmus	§ 3
Q uid si consiliarius dedit contrarium consilium	§ 8
A n ligetur vniuersitas p' statutū factū p aliquos	§ 7
Q uid intelligitur fieri contra libertatem ecclesie	§ 6
A n imperatores & reges cōfacientes liget hac pena	§ 1
Q ualiter debent itonee cauere	§ 8
Q uid si fiat contra particulares consuetudines ali quarum ecclesiarum vel personarum	§ 9
Q uomodo intelligatur fieri contra libertatē ecclie	§ 10
S tatutum factum per laicos non coartat clericos	§ 11
V trum uiolatores non tātum ecclesie s; etiam im munitatis sint ipso iure excommunicati	§ 12
A n clerici vel scolares ad sua consilia possint in ecclesia congregari	§ 13
A n ordinarij possint dare licenciam laicis contra immunitatem ecclesie	§ 12
Q ue sint uetita in ecclesijs fieri	§ 17
A n contractus facti in ecclesia teneantur	§ 16
Q uid si fieret statutum qd nō posset ecclijs donari	§ 14
Q uid si fiat statutum generale quod ueniat icludere	

clericos	§ 18
De his q̄ vsurpant sibi custodiam vacan- cium ecclesiarum. §. 31	§ 1
¶ An mulieres que hoc facerent sint excommunicate	§ 2
¶ Que dicantur regalia	§ 3
¶ Quanto dicatur de nouo	§ 2
¶ Quomodo dicantur talia procurate	§ 1
¶ Clerici pro tempore quo non defendunt ecclesiam prouentus recipere prohibentur	§ 6
¶ Quid de illo qui iusto titulo debet habere custodiam vacantis ecclesie	§ 1
¶ De falsificantibus literas domini pape. §. 32	§ 2
¶ Quid si falsitas est ita latens q̄ uideri etiam a pei- to non possit	§ 3
¶ An impetrans literas domini pape tacita ueritate vel suggesta falsitate sit ipso iure excommunicatus	§ 2
¶ Quid de illo qui utitur literis apostolicis sub alio nomine imperatoris	§ 3
¶ Qui sunt modi falsificandi litteras papales	§ 2
¶ An inueniens litteram domini pape cuius efficacia iam expirauit luto non intencione utendi litteram male formatam reformet vel punctum	§ 1
¶ De insecutoribus cardinalium.	§ 33
¶ Nota decem et nouem penas contra insecutores cardinalium	§ 1
¶ Quid si q̄s pcuteret cardinalem se defendendo	§ 2
¶ Multis modis dicitur q̄s deliquit hostilitate insequendo	§ 3
¶ Quid si receptator insequentis cardinalem sit con- sanguineus receptati	§ 2
¶ Quid si quis talem insecucionem habuit ratam: tñ non fuit nomine eius facta	§ 1
¶ Dicitur hic q̄ eius edificia debent dirui: q̄d si habue- rit comunem domum	§ 6
¶ Que dicantur vicine ciuitates	§ 1
¶ Quomodo dicatur cauere icones	§ 8
¶ Quid si xpiani nichil possideant ultra mare quo tales debent pergere acturi penitentiam	§ 9
¶ Quomodo intelligatur q̄s dare auxilium et fauore	§ 10
¶ De rectoribus ciuitatum q̄ non puniunt insecutores cardinalium.	§ 32

De insecutoribus episcoporum et cetera. §. 37	§ 1
¶ Nota decem penas eorum	§ 1
¶ An he pene habeant locum in persequente ep̄m qui renunciauit episcopatu. i. loco non ordini	§ 2
¶ An habeat locum hec pena in persequente electum non dum consecratum	§ 3
¶ Quid si quis percutit episcopum se defendendo	§ 2
¶ Quid si quis mandauit talia fieri et tamen non est secutus maleficium	§ 1
¶ Quid si ista non sunt facta ei? noie et is ratu hñt	§ 6
¶ Quid si aduocatus uult talem defendere in iudicio	§ 1
¶ An persecutorum filij qui inhabiles sunt ad beneficia obtinenda in tali dyocesi sint habiles in alia	§ 8
¶ An tales priuentur beneficijs iam obtentis	§ 9
¶ Quid faciendu si illis cadelis cu q̄bus sunt excommunicadi	§ 10
¶ Quo intelligat comore posse se representare. se. ap	§ 11
¶ An in hoc credatur absoluto	§ 12
¶ An credatur in foro penitenciali	§ 13
¶ An rapiens equum per quem equitat vel res quas su- pra se portat excommunicatus sit	§ 12
¶ An hic facta satisfactio abolitu sit iudiciu ciuitatis	§ 11
¶ An socij excommunicati tñat euitare sociu excommu- nicatu	§ 6
¶ Quid si filiu iurit excommunicatu De q̄ consilio itellgt hic	§ 11
¶ Quid dicat ciuitas q̄li q̄re i ep̄z ut iudicio subiaceat	§ 18
¶ Si q̄s insultauit aliquem sub porticu: an dicatur insultasse ad domum	§ 19
¶ De exigentibus et extorquentibz talas collectas a clericis. §. 36	§ 1
¶ Quid si no exigut ab iuitis: s̄ clerici spote soluunt	§ 1
¶ Ecclesia scice persone non debent grauari angarijs	§ 2
¶ Quid de fratribus terci ordinis s̄ci francisci et huiusmodi	§ 3
¶ Quid si occurrit necessitas nec tpus consulendi papa utrum si grauetur ecclia incurrantur he pene	§ 2
¶ Que dicantur expeditiones	§ 1
¶ Que munera seu collecta subeat ecclesia	§ 6
¶ De quo h̄z rector talis satisfacere anteq̄ absoluat	§ 1
¶ Quid si nouus successor operam dedit q̄ homo da- mnum emendaret: sed non potest	§ 8

**De his qui opellunt p̄latos seu capla ad
summittendu laicis ul alienandum bona
immobilia. §. 31**
Hic exprimit causa q̄re hec constitucō facta sit § 1
**Hec prohibicio solum habet locum in rebus imo
bilibus et iuribus ecclesie** § 2
Iura incorporalia inter mobilia iudicantur § 3
Modi summissionis prohibite in textu numerati § 2
Pena prelatorum et clericorum contrafacientium § 1
Propter delictu totius terra pot interdicto subici § 6
**De exigentibus pedagia et guidagia
a personis ecclesiasticis. §. 38**
Quid significet pedagiū tributū vectigal cēse p̄sio § 1
**Clerici immunes sunt in rebus quas non referunt
causa negotij: ergo si causa negotij referunt
immunes non sunt** § 2
Cui debet satisfieri de tali transgressione § 3
**An emptores reddituum clericorum vel rerum
eisdem privilegijs uti possint** § 2
Quis dicatur proprie negotiator § 1
**An clerici teneantur vendendo fructus de prebenda
si fiat statutum q̄ si quis vendat teneatur dare
duos denarios regi et cetera** § 6
**De his q̄ concedunt represalias contra
personas ecclesiasticas. §. 39**
**Nota penas tam concedendum represalias q̄ vten
cium cōtra tales personas** § 1
**An hec pena habeat locum si clericus p̄ncipal' d̄bitoꝝ
captus ē cuius occasione represalie sunt concesse** § 2
Que sūt p̄sōe eccl̄iastice et q̄s n̄ d̄bēt cōcedi rep̄salie § 3
**Utrum possint concedi pro credito clerici vnius
diocesis contra clericos alterius diocesis** § 2
**An per istam decretalem corrigatur illud. c. quo con
ceduntur represalie quanto ciuitas v̄dicare negli
git qd a suis improbe factum est** § 1
Quid si ista m̄l ē fuit eccl̄iastica p̄sōa p̄ alio p̄grata § 6
**De impediētibz officium cuiuscūq̄
iudicis ecclesiastici. §. 20**
Utr̄ pena sit i p̄uata p̄sōa et qd d̄ clerico sic agēte § 1

Que sunt cause q̄ spectant ad forum ecclesiasticum § 2
**De compellentibus reassignare beneficia et
retinētibz citatos romam ne vadant. §. 21**
Quid si quis veniet laicum citatum romam § 1
Quid si essent alibi citati § 2
Quid si citat' p̄curat se capi p̄ p̄latum ecclesiasticū § 3
Quid si retineantur mulieres regulares § 2
Quid penā excommunicacōis incurra sola capcō sufficit § 1
**An tales qui priuantur beneficijs obtentis et ad
obtinenda sint inhabiles** § 6
**Iste suspensiones sunt sciente quia etiam oculos
ligant in foro penitenciali** § 1
De percuciente religiosum ul conuersum. §. 22
An cōsili ecclesiar' seculariū gaudeat tali p̄uilegio § 1
Quid si q̄s p̄curit vnu d̄ t̄cio ordie s̄adi Francisci § 2
**An mādans occidi clericū et moies an t̄uoracōz tunc
incurrat excommunicacōz q̄n nunciū mādātū exeq̄t** § 3
Qualiter intelligatur enormis iniectio § 2
De impedientibz officij uisitatoꝝ moialiu seu capicaz. §. 23
**An debeat preterere monicio impedimentum vel
econtra ut sit locus huic pene** § 1
An sufficiat monicio generalis § 2
**De doctozibus qui scienter docent illos qui
dimiserunt habitum sue religionis. §. 22**
Quid si moach' hz totū iux' scolas et audit i domo sua § 1
Quid si moach' n̄ vult exire: an possit expelli ex scolas § 2
Quid agat doctoz si non potest expelli § 3
De cōhētibz matimoiū i gradu cōsanguinitatis. §. 27
**Quid si quis contrahat cū habēte maritum ul iurea
ul pagana ul cognata spiritali vel legali** § 1
**Quid si quis contrahat infra gradū cōsanguinita
tis ul affinitatis cum dispensacōne pape** § 2
Quid si q̄s cōhēet i gr̄at i gr̄acia facti p̄habili n̄ affectata § 3
Quid si q̄s i ḡabat ius v̄s ad q̄tū ḡdū extēret p̄hibicō § 2
An abo ligentur si solum vnu cōhēciū sciēt d̄xit § 1
Quid si i ḡorāt d̄xit a p̄ncipio p̄lea supueit noticia § 6
Quid si d̄xi cū ea q̄ cōbā cōsanguinea: si i vitate n̄ erat § 1
De his q̄ p̄ uiz ul metu extōq̄nt absoloz ab excoicōe § 6
Quid si iniusta fuit excommunicacio § 1

De qua suspensione loquatur hic textus § 2
 Quid si excommunicatio ē per metū extorta § 3
 Quid si intulit metū tñ iudex ppter h voluit absoluere § 2
 Quid si non excommunicatus intulit metū: s; alius § 1
 An in predicto casu excommunicat; et. incurrit hāc pe-
 nam si alius pro eo ul ei; noīe metum intulit § 6
 Quid si absolutio q p metū absolueat ptea ratū hūit § 1
 Quid si q; n ifeāt metū i corpe s; p penā aīssiois rerū § 8
 Quid si compulit per vanum metum § 9
 Quid dicatur iustus metus § 10
 Quō cōgīet vtz metū publice potestatis aliqd geāt § 11
 An met; cōminate excoīs sit cōsensus iustus § 12
 Sicut īqrit met; q possit cadre i cōstāte; vtz ita īqrit
 volus q possit cadere in prudentissimū § 13
 De appellētib; celebrari i loco iterdicto. §. 21
 Quid si episcopi compellant § 1
 De quo interdicto hic loquitur textus § 2
 Quid si occultum ē q loc; sit iterdict;: tñ cleic; leit § 3
 Quid si prohibeant excommunicatos exire nō a missa
 s; ab alijs diuinis officijs § 2
 De qua admonicione loquitur textus § 1
 Quid si faciunt celebrari in suis oratorijs § 6
 Antēpōē interdicti possint campanē pulsari ppter pre-
 dicationem ul capitulum congregandū § 1
 Publice excommunicati et interdicti si mōitū n exēūt cum
 diuina celebrantur aliā i curiē excommunicacōm § 8
 An ligat; p lib; s; hys possit vna absolutio absolui § 9
 De sepeliētib; hereticos. §. 29
 De grauantibus electores eo q voluerit
 eligere eos pro quibus rogati sunt. §. 29
 Quid si episcopi hoc faciant § 1
 Que dicantur persone ecclesiastice § 2
 Ad quos spectat electio de iure comuni § 3
 An preces inducant symoniam § 2
 Cas; spāl i quo percuciens laicū ē excommunicat; § 1
 An grauantē eos q voluerunt pntare illum pro q
 rogati sunt sint excommunicati § 6
 De mittētib; cardinalibus i clauī positīs grācia
 electionis pape nuncium vel epistolam. §. 70

De rectoribus ciuitatum i qbz fuit celebrāda
 electio pape q n faciūt hual cōstitutō; ordinatā. §. 71
 Mortuo papa rector ciuitatis illi; debet prestare iura-
 mentum q ordinem illi; constitutionis obseruabit § 1
 Penas q; incurrit si non facit diligenter obseruā § 2
 Districte precipitur prelatīs ecclie et predicatorib;
 vt exhortent clez et populū p electioē pape orādū § 3
 Que sunt illa ad que teneatur totius ciuitatis in
 qua moritur papa facere obseruari § 2
 Quod cardinales in electione pape non citantur: s; ex-
 pectantur per decem dies: secus in alijs electioib;
 An si cardinales aliqui sint ita absentes q non possint
 venire infra terminum decem dierum: Alij statim
 an pstatum terminū possint ad electioē; pcedere § 6
 An aliquis cardinalis non debito tempore expecta-
 tus possit agere de contēptu § 1
 Quid si isti presentes eēt pauciores q; tertia pars § 8
 Que sit nūitas q cardinali possit hēre duos huiusmodi i clauī § 9
 An cardinalis propter infirmitatem possit uoci renū-
 ciare et rediens iterum admittatur § 10
 An cardinalis ueniens potest diem inclusure octa-
 uarū teneatur uitaz sicut alij agere i pane et aqua § 11
 Vbi debeāt cōueīē cardinales qn papa mori i mai § 12
 Quid si electio pape sit facta i ciuitate iterdicta § 13
 Cardinales teneantur eligere itoneum § 12
 Quid si laicum illitteratum eligant § 17
 Nota cautelam adhibendam circa conclauē § 16
 De his q uocātur ad dirigēdas moīales et ce. §. 72
 Qui sunt isti qui possunt incurtere hanc excoīacō; § 1
 Quid si uocarentur mulieres contrafacientes § 2
 Nec pena eciam se extendit i electione illarum que
 uiuunt sicut canonici seculares § 3
 De electoribus et electis ad tēgim vrbis rome. §. 73
 Ratio quare facta fuit hec constitutio § 1
 Done quas tales incurrunt § 2
 Cives romani pnt eē senatores dū mō nō vltra ānū § 3
 De magis et scolai; bonoīenlib; educētib; ho-
 spicia alioz an adductō; tē; siē licēcia ipsoz. §. 72
 An locatores incidant i hāc excommunicacionem § 1

An hec constitucio astringat locatorem ad locandum hoc anno § 2
An hec constitucio in alijs scolaibz sit huada sic bonie § 3
An sufficiat epus bononie facere legi per scolos § 2
An hec constitucio sit late sentencie § 1
An hec constitucio extendatur ad scriptores § 6
De picipate cui excomunicato a papa in diuinis. 77. § 1
Quis rgruit ad hoc ut hec pena habeat locum § 1
De picipante cum excomunicato nedum a papa § 1
Et a quomodo in crimine. § 16
Hoc intelligit de excomunicato post lataz sententia § 1
Quid si picipat in locucioe oracioe tormicione § 2
Hic intelligitur de consilio dante directe § 3
De his q procurat q conseruatores dati se intro § 1
Mittant de his que eis non licet. § 18.
Conseruatores dat a papa et solu ogscut d manifestis iulis § 1
Qui dicantur conseruatores § 2
Quid si negetur offensa notoria § 3
An conseruator possit punire offensa inferenda § 2
Quid si p ignoracia se itromittut d n manifestis § 1
An tales contrafacientes sint et suspensi a bnfico § 6
An alius q papa possit dare istos conseruatores § 1
De eo q figit aliquem casuz p que iudex vadat vel § 1
Mittat ad aliquam mulierem p testimonio. § 18
Quare fuit facta ista constitucio § 1
Quid si volentes ire volunt § 2
Quid de matre tutrice filiorum § 3
An hec pena habeat locum in iudice laico § 2
Si qs pcurator vel pars nominat aliquaz muliez § 1
In testem ad finem hunc: ut iudex vadat vel mittat § 1
Ad eam e excomunicatus § 1
An eo ipo q quis fingat contra istam constitu § 6
Cionem sit excomunicatus § 6
De eo qui absolutus fuit in articulo mortis cessante § 1
Causa ut pntet se illi a q fuerat absoluendz. § 19
Quomodo intelligitur comore § 1
Propter iustum impedimentu pot qs absolui ab alio § 2
Et ab eo a quo fuerat absoluendus § 2
An illa absolutio que conceditur ppter iustum ipe § 2
Dimentum et cetera habeat locum in excoicatis alia

per manuum iniunctionem § 3
Cum quis absoluitur ab excomunicacione debet § 2
Satisfacere iuxta proprias facultates § 2
Utrum legati de latere possint absolvere inycien § 1
Tes manus uiolentas in clericum § 7
An in alijs casibz resuatis pape possint legati absolue § 6
An absolutio ab excomunicacione possit per § 1
Procuratorem peti § 1
De rectoribus ciuitatum q faciut statuta per § 1
Que quis compellatur soluere vsuras. § 60
Quia sunt aliqd facere per vias directas et indirectas § 1
Generatores debent compelli ad producendum in § 2
Iudicio libros raconuz per censuras ecclesiasticam § 2
Quod predictus casus est specialis in quo quis com § 3
Pellitur producere rationes contra le § 3
Ad appellacione ecclesiastice censure intelligit § 2
Excomunicacio suspensio. interdictum § 2
Quid si dicat vsurarius vel heres suus se non habet § 1
Libros racionum vel perdidisse eos § 6
Quid de herede bharj q non scripsit rones i libro § 1
Iuramentu factum super huato iniq statuto n valz § 8
Quid de statuto qd est bergomi § 8
Quid si fiat statutum q nullus pro vsura recipiat § 9
Mili duos denarios pro libra in mense § 9
Excomunicacio tercio § 1
Quida casz i qbz percucies clericu excomunicat e § 1

Expliciunt Tabule Operum Vtilissimoz. s. Resti § 1
tucionum Vsurarum et Excomunicacionu reuerendi § 1
Fratri Francisci de platea bonon ordinis minoru § 1
Pitissimi in btroq iure ac in sacra theologia § 1
LAVS DEO.

Incipit Opus Restitucionum Vtilissimum A Reuerento Patre Fratre Francisco De Platea Bononiense Ordinis Minorum Diuini q̄ Verbi Predicatore Eximio Editum.

Restitutio. Primo. Vtrum restitutio sit de necessitate salutis. R̄ndep̄ secūduz S̄co. i quarto. di. xv. ar. xi. q. iiii. S. i. i principio q̄ sic: Quia sicut auferre alienū ē peccatū mortale: et contra p̄ceptū diuinū negatiuū. l. Nō furtum facies: Ita et tenē aliēnum. Et p̄ceptū licet necessariū ē huare p̄cepta negatiua: ita necessariū ē nō tenē alienū in vito domini et p̄ consequēs ul̄ actu statim reddere. ul̄ statim velle reddere cū fuerit oportunitas. Vnde ē restitutio necessaria. vt pars quedā satisfactōis. nec generalit̄ accipiēdo satisfactōez nec specialit̄. Generalit̄ em̄ accepta reddit̄ p̄ peccato equalēs ei in quē peccat. Nō sic ista restitutio: quia absq̄ oī redditiōe p̄ peccato possi reddi p̄ximo quod suū ē: sicut i mutuis reddit̄ creditōi absq̄ oī satisfactōe p̄tinēte ad reconciliatiōē peccatoris. Cōsimilit̄ nō ē satisfactō specialis que ē tertia pars penitēcie: q̄a de congruo requiritur restitutio an̄ oī p̄tem penitēcie. sicut cessatio volūtatis i actu ul̄ facto a peccato. Sed satisfactō q̄ ē tertia pars penie nō requiritur ante alias duas p̄tes penie. Immo sequit̄ cōtritiōē et cōfessionē vt iudam a sacerdote. Restitutio em̄ nō iūgit a sacerdote. s̄ a lege diuina. et ē simile in alijs peccatis si teneret. Adulterā restituere viro suo. nō ē nisi cessatiō a peccato ul̄ a transgressiōe huius p̄cepti. Nō mecha beris. Et illud p̄cedit omē p̄te penitēcie accepte. Et ideo sicut tenēs adulterā nō ē capax penie s̄ irritor et ideo si talis veniat ad penitēciam addit peccatuz peccato. Ita et retinens alienū volūtate et facto. duz talis nō ē capax alicuius partis penitēcie. Nec ip̄e ad litteras Cōcor. Lādul. i quarto di. xv. Et Osten. i sum. li. v. ti. xxix. dicens q̄ restitutio ē de necessitate salutis quia ē

adus iusticie commutative. **A**d obsequiandum autem iusticiam omnes tenentur pro quolibet tenet rei ablata iuste ad restitutionem. **V**nde **Augu.** in epistola ad **Mace-**
doniu. Et hęc. xiiii. q. vi. c. i. **N**on restituit peccatum nisi restituat ablatum si restitui potest. **H**ec **Augu.** Et si non potest restitui: debet reddicio fieri in equivalenti si sit possibile extra. **N**e lite pendente. c. ii. **S**i vero equivalens reddi non possit tenetur qui damnum intulit restituere quod potest ad arbitrium bonorum virorum. **H**ec ille. **Q**uid si precipitur a confessore ut statim restituat. **R**espondet **fran.** de mar. in quarto. q. si non facit mortaliter peccat quia preceptum de non retinendo rem alienam obligat semper et ad semper.

Restitutio. **S**ecundo. scilicet quis teneatur ad eam. **Q**uero quis teneatur ad restitutionem. **R**espondetur secundum **Seco.** di. xv. et secundum **Ric.** ibi dem. q. damnificans tam principalis quam fautor tam bonorum anime quam corporis quam fortune et fame. **V**nde prius dicitur de damnificationibus in bonis anime. **S**ecundo de damnificationibus in bonis corporis. **T**ercio de damnificationibus in bonis fortune.

Que de restitutione damnificationum in bonis anime. **I**tem **Q**uid si aliquis retraxit aliquem a religione in consensu. **R**espondetur **Seco.** in quarto. di. xv. ar. iii. q. i. in primo. q. si abstraxit aliquem iam obligatum ad religionem intelligo obligationem professionis tenet ad restitutionem. scilicet age quod ille crearet. **S**i si aliquis dispositum ad intradum retraxit ne intraret. **Q**uia interest iter habere et appere esse non tenet ad tantam restitutionem religioni ad quantum si fuisset in religione habet tamen ad aliquam restitutionem ut puta ad aliquam inductionem alterius equalentis ad ingressum istius religionis. **E**t hoc intelligendum est si aliquis retraxit intentione damnificandi religionem. **S**i autem intentione consulendi utilitati prope sine fraude non tenetur religioni sed in primo casu. **E**t hoc tenetur persone quam retraxit ut in persuasionibus et alijs bonis spiritualibus et equipolencia bonis illis in quibus illum retrahendo damnificavit. **C**ontor. **A**sten. in sum. li. v. ti. xxix. **I**tem **Ric.** in quarto. di. xv. ar. v. q. iii. dicens quod retrahens utilem personam religioni ab ingressu

26
eiusdem intentione damnificandi religionem tenet illi religioni ad iterum ad arbitrium bonorum virorum. **S**i autem hoc faciat non propter hoc sed ut consulat utilitati sue siue temporali siue spirituali non suggerens aliquod fallum nec in fraude non tenet religioni ad aliquam restitutionem: sed prodone cuius profectum spirituali impediit tenet in spiritualibus facere restitutionem quam potest. **fran.** de mar. in quarto. dicit. **Q**uid de illo qui impediit aliquem ab ingressu religionis. **R**espondetur quod tenet eum efficaciter inducere ad hoc ut melius a quo retraxit eum. **S**ed si quis exire faciat aliquam personam de religione vel impediatur ingressum dicit quod debet se ipsum dare pro illo vel procurare equalem. vel facere quod in se est.

Unde de his qui induxerunt aliquem ad peccatum. **I**tem **T**erz. inducens aliquem ad peccatum consulendo suadendo rogando et cetera teneatur ad restitutionem. **R**espondetur **Seco.** ubi est ar. iii. q. i. q. sic. modo sibi possibili. scilicet inducens eum ad penam efficaciter et ad actus virtuosos et si sola inducens non sufficit: at quia facilius est putere quam ducere tenet et pro se oratio et pro aliorum orationes procuratas impetrare sibi consolationem et pro alios persuasores efficaces dum tamen illis non prodat peccatum occultum alteri. **E**t per hoc patet quantum peccatum est et peccatum alium sollicitate et inducere ad peccatum quia potest vix digne restituere: et voluntate iam allecta ad peccatum vix possit persuasionebus et alijs multis vijs reducere ad virtutem. **R**espondetur huic satis patet cum virtutis bona sint maxima secundum **Augu.** prius retrahendum. **P**rimo damnificat qui in istis damnificat quam in quibuslibet alijs. **E**t per consequens plus secundum iusticiam tenet ad restitutionem pro quantum sibi possibile est. **I**tem **A**sten. li. v. ti. xxix. **Q**ui querit. **V**trum damnificans aliquem in bonis anime teneatur ad restitutionem. **E**t respondetur quod sic multo magis quam damnificans in bonis corporis quia bona anime sunt multo meliora alijs. **V**nde. vi. q. i. c. **S**unt plurimi. dicit. **M**ultum dana morum dicitur stat a danis rebus temporalium. **C**um ista sint ex nos: illa vero in nobis sunt. **N**ullus autem damnificare alium potest in bonis anime nisi dispositivum. scilicet eum inclinando verbo vel exemplo ad peccandum. **E**t ideo talis tenet ad restitutionem. scilicet eum dispositivum putat potest ad bonum bonum verbo et exemplo pro eo oratio vel orationes pro impetrando. **I**tem **Ric.** in quarto. di. xv. ar. v. q. ii.

Quid d' illo q' attentat pudicitia. i. castitate mulieris
interpellato ea d' luxuria et ei persuades blato hmo'e polli
ceto ei maia et motes. rñzet **Jo. d. pla. insti. d. iniurijs**
S. iniuria. uer. i. ue. Cuius q' tenet ei actone iuriar' et vi
ro ei: q' ei pudicitia corrup'e tentat **Siliu' i. sectas mu**
liere et p' ea vad'es: q'cuq' vadat tetur ei iuriar' q' ap'e
assidu'a ei' frequ'cia et i'sectacone infert mulieri multa
ifamia. vt dicto. S. iniuria. Et e' test' i. l. Ite' apud La
beone. S. Appella'e. et. S. aliud. Sec' si n' frequ'nt. i. secte'
h' aliqu'nto gracia solacy et Ludi honesti. Et hoc bez q'n
to interpellat de luxuria mulierez honestaz. Sec' si veste
meret'ali es' iduta. q'a tuc eaz appellas et i'sectas no te
net iuriar'. dicta. l. i. te' apud Labeone. S. Si q's virgi
ne. ff. De iurijs. Quid de illo q' vituperauit aliq' iuu
ste. Rñzet Asten. vbi s' h'm Tho. q' sicut dignitate p
so'e ei' in opinio'e hominu' mac'auit p' illacone' otu'lie
sic t'paet eu' p' ex'ibicon'e reuerencie

Vtrum seducens ul' de florans virginez teneat ad res
titucione' eam ducento totanto. **Responzet Hosti. in**
sum. i. ti. de matrimonio. rubrica qualiter contrahit ver
Hec i iudicio q' vbi causa recipiendi et tantum carna
lem copulam extorquedi o'sensit aliquis i aliq'. si de
ptor vult h'az agere peniam necesse habet illaz sine fi
ctione aliqua ducere i vxorem ul' si hoc non pot' facere
debet ei dare virum conuenientem vel aliter satisfac'e
h'm Ray. i. c. i. et. ii. de adulteri. xvi. q. ii. Tria Concoz.
Alexander de ales i secundo tractatu de stupro. Cōcoz.
Ric. i. quarto di. xv. ar. v. q. ii. Concoz. Jo. de pla. In
sti. de publicis iudi. S. Item lex iulia dicens qualiter
penitenciat' stuprum de iure canonico dicit. q' mu
lier non punitur h' stuprans virginem cogitur eam to
tate et i vxorem recipe. si ipsa et pater eius velit. Alias
si nolit cogitur solum eam totare iuxta ipsius stupra
toris facultatem et puelle dignitatez et habita cōfizea
cione quantu' plus rōne de floracois data e' altei viro
a si stuprator noluit ea t'cipe i vxorez tuc vbeibz casti
gat' a iudice put ei visuz fuit ac et excoicat' o'trudat
i moas teiu actur' penia' Hec oia habet c. i. et q' d' adul

27
Et nota q' licz hec sit pena legis veteis: tñ h'm Sco. q'n
lex humana o'cordat cu' lege veteri e' huanda. Hec di
cit in quarto di. xv.

Vtru' o'fessor q' d' facto absoluit aliq' que d' iure absol
uere no' poteat teneat ei ad restitucione'. s. notificato q'
eu' absolue' no' potuit. **Rñzet Guil. q' sic et peccat mor**
talit' h'm Ric. i. quarto. di. xviii. ar. ii. q. v.

Vtru' dānificas aliq' i bois aie ul' corpois ex fraudule
to o'silio teneat ad restitucione'. **Rñzet Ric. i. p'mo. di.**
xv. ar. v. q. ii. q' sic. Et dicit q' appellacione fraudulenti
o'sily o'tinet malu' o'siliu' datu' ex ignoracia. q'uis boz
nū o'siliu' da'e t'cet si hō o'bita diligencia no' adhibuit ad
sciendu'. q' negligencia t'ssa ppe' tolū e' di. i. c. Sepe.

Quid d' cōco' q' tenet ad officiu' et ex negligencia ul' lasciv
uia illd' p'terittit. an t'eat ad i'stitucione'. i. vt redice' t'eat:
cu' dānificauit se i bois aie. **Asten. li. vi. ti. xxi. dic. h'm**
Hecicū. q' si aliq's d'ittat aliq' horā ex idusticia sine ne
cessitate mortalit' peccat sec' si ex obliuio'e. Q'nto tñ il
laz negligencia t'colit. tenet suppl'e ul' illd' qd' o'misit ul' e' q'
ual'es S; p'mū t'co meli' Inno. vō i. c. i. d' ce. missaz di
cit Vider' q'bdā q' siue ex necessitate siue ex volūtate
ul' et ex negligencia accuata p'mittat d'ic' officiu' ad qd'
tenebat no' q' vlt'e' peccet si officia o'missa no' t'dicat h'
p'nia e' ei i'dicēda d' peccato o'missionis. Tamen satis e'
cōueniēs q' sac'cos i eo. ei p'niaz i ponat i q' deliqt. s. i di
cento eadez officia q' o'misit h' h'm hoc no' t'cet ei p'ficē
mutabit ei i alia peniaz. Ite' dicit Hostien. Nisi esset
tāta multitudo officij reficiēdi q' q'si es' impossibile refi
tere de re. iu. impossibiliū de pactis c. fi.

Quid d' illo q' fecit peniaz sibi iūctaz i peccato mortali
ul' ieiunauit i peccato mortali ul' p'misit ieiuniū ul' p'
termisit audire missā ul' fregit q'dragesimā: an tenea
tur ad restitucione' reficiēdo oia ista. **Et an sit sibi iūi**
gendū p' penia q' reficiat. Rñzet Ric. i. p'mo sui q'libz
q. xx. q' nō. Cōcoz. Sco. i. quarto. di. xv. tractas d' peni
tencia. i. d' satisfactōne facta i peccato mortali. Et dicit
q' nō pot' satisfactō exteioz fieri d' vno peccato ita q' re
maneant ille satisfaciēs i alio peccato: Et p'bat q' pla

ceret deo: et tñ esset inicus. Et q̄ ad hoc oportet satisfactōnes esse cōiūctas i volūtate saltē habitualit̄: licz nō i effectu nec i volūtate tūc actualit̄. S; ista sentēcia videtur nimis duā extra peccatōes. et occasio maioris obstinacōnis. Si em̄ vñ iste hodie peitēs et huilit̄ recipiēs satisfactōez: puta ieiuniū triū diez. cras recidiuet i peccatuz mortale et d̄ illo nō peitēs ha die ieiunat q̄a sibi impositū ē. Si dicas q̄ ieiuniū istud he diei nō ē aliq̄ satisfactio extēior magna ē occasio i ducēdi hūc iam lapsū vt ha die nō ieiunet. Et p̄sequēs ad novom peccatuz mortale. q̄a trāsgrediento penāz a factōte receptā: videtur peccatē mortali. cū sit trāsgressio p̄cepti ecclesie et vicarij dei i isto actu. Ex hoc possit formā talis ratio si p̄ lapsuz et ante penāz nouā nō exēq̄t penāz p̄stinā sibi impositā: peccat mortali. novom peccato. Agit si exēq̄t bñ facit. q̄a facit actū obediēcie: s; nō facit actū obie ni si i q̄ntū illud i positū ē sibi vt ps satisfactōnis. Ergo dico sine p̄iudicō. q̄ q̄ semel vñ penitet et recipit penāz ul satisfactōne d̄ dignā sibi impositāz ab ecclia clauē nō errante q̄ntūcūq; p̄ea recidiuet nūq̄ tenebit nisi ad illaz vnicaz satisfactōne iplēdaz et si eā ipleat in caritate melius ē. q̄a nō tantū soluit penā s; meret̄. Sed si ipleat eā voluntarie ex caritate soluit penā. s; nō meretur graciā si aut ipsa a deo exigatur ex caritatez soluit q̄dē penam licet ipe non soluatur. Et i p̄mo q̄ez ē satisfactio simpliciter. q̄a reconciliās et placās. In ho aut ē satisfactio q̄a voluntaria reddicio. s; nō simplicit̄ q̄a nec reconciliās. nec placās. In tercio ē satisfactio vltra quā nō exiget vltēior pena. Ex ho mēbro seq̄tur q̄ si magnā partē satisfactōnis iposite expleuit i peccō mortali. et p̄ iterū penitet d̄ peccato. nō ē itēatō imponēda satisfactio p̄p̄mo peccato d̄ quo satisfecit l; ex caritate s; tantū d̄ nouis peccatis q̄ fuerūt cā q̄ satisfactio fuit mortua. Et si arguas fuit mortua. ergo non fuit satisfactio. nō seq̄tur nisi i tantū q̄ nō ē satisfactio reconciliās et placās i amicitia. Et si arguas igit̄: nō ē satisfactio nō sequit̄ q̄a sufficit deo q̄ aliq̄s volūtate soluat penā debita ad p̄uicōne peccati d̄ missi q̄ sufficit q̄ multo magis videt̄

28
satisfactio. q̄d patet i actibz huānis. Si ei alicui offense i regez correspōdeat p̄cise h̄m legem abscisio manus: et isti et iuito abscidat manū satis patitur et regi satisfecit sufficiēter q̄a h̄m iusticiā nō debet ab eo exigē vltēiorē penā: et tñ nō recipit eū i grām et amicitiam. Multo magis posset sufficē p̄ p̄uicōe culpe: si aliq̄s debita sibi penā i fligēt. licz nō ad grām ul amicitiaz iudicis offensi. Ex t̄cō mēbro possit dici q̄ si talis ap̄t novoz peccatū i q̄d recidiuauit dānaret̄ aūq̄ totā penāz sibi impositā cōpleuiss; puniret̄ i inferno tēpōali pena correspōdēte illi q̄ nō fuit hic soluta p̄ aliq̄d tēpus nō puniret̄ aliq̄ pena p̄ illis peccatis p̄ q̄bz fuit ista pena imposita sicut et de veniali. q̄a moziēs i peccato mortali sicut cū veniali. nō puniret̄ etnalit̄ p̄ veniali vt dicet̄ ihe ius et eoz mō in appposito ex quo em̄ h̄m plenā iusticiā punitiua semel ē imposita pena tēpōis isti d̄ peccato d̄ q̄ peituit vere: nūq̄ isti p̄ isto peccato debetur nisi pena temporalis et ista soluta. nulla. s. debebitur.

Quid d̄ sac̄ote. Vtruz sac̄tos q̄ p̄misit dicē. xxx. missas dictas siue appellatas bti Gregorij decē p̄onis se parati. satisfaciāt dicēto solū. xxx. an vñ teneat̄ dicere p̄ q̄libet istoz decēz q̄bus p̄misit dicere. xxx. et si dicat solū. xxx. oibz d̄cē tēat̄ ad t̄stitucōez et satisfactōez et supplemētū aliaz oīū: q̄si dānificās i boīs aīe istos q̄bz p̄misit ul mortuos eoz d̄ns Bona i q̄ di. xlvi. ar. iiii. q. iiii. dicit̄ hāc q̄stionē q̄res cui magis p̄sunt suffragia: an ei q̄ magis meruit: an ei p̄ q̄ specialit̄ fuit. Et. rñdet q̄ aliquū opinio fuit vt p̄positiui. q̄ suffragia ecclie siue specialit̄ siue geneālīt̄ facta. magis p̄sunt ei q̄ magis meruit. Et ponūt exēpl; sicut si candela accēdat corā diuīte nō tātū p̄bet. sibi lumen. s; ei alijs et eis q̄ melius vident maius lumen p̄bet. exēplū et ponūt i lectōe q̄ tantuz valz si legat̄ oibz i cōi q̄ntū si i speciali. et plz valz alii stenti q̄ meliuz intelligit et si p̄ alio legatur specialiter q̄ minuz intelligit. Si ergo ita ē in luīne creato multo magis i sac̄o et si ita ē i lectōne q̄mō nō i orōe: absq̄ dubio ita dicūt. Et si obiciat̄. coīs mos ecclie. rñdet q̄ hoc q̄d specialit̄ ecclia magis facit p̄ aliq̄ nō ē ap̄t hoc

q̄ magis illi p̄sint q̄ libentē facit hō p̄ eo quē di-
ligit specialiē ⁊ magis aīat ad faciendū. Vñ si istud esset
notū simplicibz nō ita libenter facerēt suffragia. Sed
istud nō creto q̄a sicut dicit **Augu.** de cura p̄ mortuis
agda q̄ sepultuā valet ī loco sādō p̄t orōnē sanctorū
q̄ orāt p̄ eo ad cuius tumulū medrāt āplius suffragia
sūt ad soluendū penāz siue reatū q̄ plz ē satisfacē p̄ debi-
to multoz q̄ vñz ⁊ faciliē satisfit p̄ debito vñz. ergo
pluibz indigēt suffragijs duo q̄ vñz solz. Si ergo di-
uidūt iter eos vterq̄ habet minz. ergo nō videt q̄ eq̄-
liter se extēdāt ad oēs. Et iteo dicēdū q̄ illd nō ē simi-
le. q̄ ibi lumen totā sp̄m rei ī se ofert ad oculū: ⁊ simi-
liter lectō totā similitudinē vocis q̄ nō sic ē ī solucōne
sic ī aspectu ⁊ s̄ficeācōe: q̄uis em̄ duo creditores eq̄līē
possint. ⁊ simul vidē vñū aux: nō tñ pōt eq̄liter solui
duobz. sic intelligēdū ē ī p̄posito qd p̄ suffragia fit. vñ
refert. Vñ fiāt p̄ pluibz an p̄ vno: ⁊ idō distiguēdū
ē hic q̄ suffragia ecclie: ā fiūt ī cōi ā ī speciali: si ī cōi p̄
sūt ei magis q̄ magis meruit ⁊ p̄desz alīs cōdicōni-
bus paibz: q̄a nō tātū dignitas q̄ ē necessitas s̄ficeā-
tur: ⁊ sic p̄bāt p̄me rōnes Si aut̄ fiāt ī speciali ei ma-
gis p̄sūt p̄ q̄ fiūt ⁊ sic p̄bāt oēs rōnes sequētes. **Con-**
cor. Ric. ī q̄rto. eadez di. ⁊ ar. ⁊. q. q̄ dī. Vñ suffragia
facta p̄ pluibz tātū p̄sint cuilibz q̄ntū si fierent p̄ illo
solo Et rñdēs ad istā questioz dixit **Prepositiōis** ⁊ sui
sequaces q̄ suffragia facta p̄ pluibz tātū p̄sūt cuilibz
q̄ntū si fierēt p̄ illo solo nisi q̄ sibi maior reuerēcia fiēt
sicut accessā cāzela p̄ pluibz ⁊ lectō lecta p̄ pluibz tan-
tū quēlibz iuuāt q̄ntū eū iuuat si p̄ illo solo cādla ac-
cendēt ul̄ lectō legeret. Sic em̄ sp̄it̄ existēs ī q̄libz pte
sui loci cuilibz tñ p̄sens ē totz sic īpūale bonū pluibz
cōicatū a q̄libz totū hēt alias ei īcipiēt multos ad par-
ticipacōez bonoz suoz. sua boā opa eīnt minz vtilia.
qd fallum ē cum talis receptio opus sit caritatis. Alij
dicunt contrarium quia si ita esset: vt dicit opinio p̄-
dicta ille qui pro vno defuncto tenetur dicere vñā mil-
laz ⁊ vñam pro alio si diceret vñam pro illis duobus
cuilibet solueret illud ad quod sibi tenetur. **Preterea**

29
Preterea bonū finituz quod sufficēt ad plenariā libe-
cionē vñius anime de purgatoio sufficeret ad purga-
cionē omniū aliaz ad eq̄lem penā obligataz. **Preterea**
s̄fuetudo ecclie esset iutlis que suffragia aliqñ facit p̄
sp̄alibz p̄sonis. que oīa falsa sūt. **Item** p̄ hac opinioē
facit. xv. p̄posicōnes de causis. omnis virtz vñita plz
ē q̄ multiplicata. i. vehemētioris virtutis vt patz ī comē-
to. Ergo suffragiū cōicatū pluibz. minois ē virtutis re-
spectu cuilibz q̄ si ad vñū solū esset vñitū Tenēto ergo
hāc opionē quā tenet ip̄e Ric. non obstat si dicas. q̄
cū plura fiūt suffragia p̄ diuitibz q̄ p̄paupibz melio-
ris cōdicōnis essent diuites q̄ paupes. oītra illd **Ma-**
thēi. v. Bēti paupes sp̄itu ⁊ re. Quia rñdet itez Ric. q̄
suffragia p̄sūt d̄fundis ⁊ p̄ viā satisfactōnis ⁊ solacō-
nis: eo q̄ p̄ caritatē cōmūē q̄libet d̄ bono alteiz solat.
Oīo mō suffragia facta specialiē p̄ vno tātū magis p̄-
sunt illi q̄ alīs. immo alīs nō p̄sūt d̄ lege cōi. Secun-
do mō adhuc magis p̄sūt illi q̄ alīs si caritatē habent
eq̄lē q̄a ceteris paibz magis gaudet q̄libz de bono suo
q̄ alteiz tñ aliē pōt tātā caritatē hēre q̄ plz solat de su-
ffragio q̄ fit p̄ alio q̄ ille p̄ q̄ fit Quod ergo arguis q̄
meliois cōdicōnis eēnt diuites q̄ paupes cū plura su-
ffragia fiāt p̄ eis. Dico q̄ nō ē icōueniēs paupes sim-
pliciter esse meliois cōdicōnis q̄ diuites. q̄uis diuites ī
hoc meliois cōdicōnis sint iux̄ illd p̄bioruz. xiii. Re-
demcō aīe viri. diuicie sue. q̄uis fm̄ glo. ibi p̄ diuici-
as bona opa itelligāt. Itēz nō obstat dictū jero. d̄ s̄ se-
era. di. v. c. Nō mediocet vbi dī. q̄ cū p̄ cētuz aīabus
psalmz ul̄ missa dī nil minz q̄ si p̄ vno q̄libz ip̄oz dī-
cētur accipit. q̄ Rñdet Ric. dices q̄ vñū jero. debz in-
telligi d̄ valore p̄ viā solacōis vt dicūt q̄dā. S; tñ ad
huc nō videt vñz q̄ plz gaudet q̄libet d̄ bono p̄prio q̄
alioz. Dicit ergo q̄ referēto alioz opionē ibi loq̄t **Je-**
ro. Itēz nō obstat q̄ bona gloie pluribz cōmunicata
nō minuūt singlis. ergo a simili nec bona grē. Suffra-
gia aut̄ bona grē sūt. ergo q̄. rñdit itez Ric. q̄ non ē
q̄ gloia respicit oībz vñū bonū cōmūē ⁊ p̄sens. sed su-
ffragiū grē respicit reatum pene ī singulis diuersum.

Ad exempla aut que p[ro]pria op[er]ione adduceb[un]t. r[ati]o d[icitu]r q[uo]d
n[on] valent: q[uia] lumen caritatis & vox doctoris se co[n]c[er]unt p[er]
naturae necessitate. sicut suffragia co[n]c[er]unt p[er] suffragatis
intencio[n]es. **A**d illud et q[uo]d tactu[m] fuit i[n] questione. s. q[uo]d re
cipiendi m[er]itos ad p[ar]ticipac[i]o[n]es bono[rum] suoz. sua bo[n]a op[er]a
min[us] e[ss]ent vtilia. dicendu[m] q[uo]d n[on] sequit[ur]: q[uia] plus co[n]fert
sibi illud opus caritatis i[n] bona sua co[n]c[er]anto q[uam] sibi d[er]i
ha[n]t et q[uo]d ad pene sue remissionem de fructu bono[rum] suoz
co[n]c[er]ato[rum] & bona et sic co[n]c[er]ata facienti ea i[n] nullo s[un]t mi
nus vtilia s[ed] magis q[uam] ad augm[en]tu[m] p[ri]m[us] i[n] vita e[tern]a. hec
Ric. i[n]ter n[on] obstat s[ecundu]m **Bona.** q[uo]d oblatio p[er]p[et]ua i[n] cruce e[st]
liter p[ro]fit: ac si e[st] oblata cuilibet p[er] se: & t[ame]n p[re]st[et] cui
libet q[ua]ntu[m] meruit. ergo oblatio sacrificij i[n] altari p[ar]i raci
ne (cu[m] sit illi oblatio[n]is me[m]oriale) q[uia] r[ati]o d[icitu]r idez **Bo**
na. q[uo]d q[ui]s idez sit. n[on] t[ame]n v[er]o b[er]o vni[us]o[rum] opatur.
Naz i[n] cruce effulz fuit p[ri]u[us] i[n] o[m]n[is]moda p[er]s[on]itudine s[ed] i[n] al
tari h[ab]et effectus deteria[n]t[ur]. cu[m] quotidie assumat & ap[er]t
hoc p[ri]a oblatio. s. i[n] cruce n[on] iteatur s[ed] h[ab]et iteatur: & i[n]
illa non valet r[ati]o: quia p[re]cedit ac si e[ss]et e[st] effectus. &
iteru[m] illa p[er] o[m]n[es] e[st] oblata. hec aut[em] sp[irit]u[m] p[ot]est fieri. **N**ec
obstat illud jero. q[uo]d cum p[er] centum aimabus p[er]salme
ul missa d[icitu]r nil min[us] q[uam] si p[er] vno q[ui]bet d[icitu]r accipit:
dicendu[m] e[ss]e q[uo]d jero. sicut patet ex adductis loq[ui]tur q[ua]n
tu[m] ad m[er]itu[m] faci[en]tis. n[on] q[ua]ntu[m] ad vtilitate[m] eius p[er] q[uo]d
fit. hec **Bona.** **Concoz.** **Tho.** i[n] q[ua]rto di. xl. licet **Archi.**
aliter dicat i[n] dicto. c. **Medioct[er]** i[n] glo.

Quid d[icitu]r de om[n]ib[us] t[em]p[or]alib[us] q[ui] d[omi]nandis vltio supplicio
denegat sacram[en]tu[m] penitencie & eos sine co[n]fessione occi
di faciunt. r[ati]o d[icitu]r. p[re]cipit eis ne hoc faciant. s[ed] p[er]tentib[us] p[er]
mittat[ur] co[n]fitei & p[re]cipit ordinarijs vt eos moneat & si ne
cesse fuit eccl[esi]astica censu[r]a opelle n[on] o[m]mittat. alia aut[em]
restitutio hic fieri n[on] p[ot]est. nisi q[uo]d e[st] aia talia d[omi]no[rum] p[er] ai
ma taliter occisorum sine penitencia vt i. c. i. de. penite.
et remissione. in clementinis.

Quod d[icitu]r de restituc[i]o[n]e d[omi]nificac[i]o[n]is i[n] bo[n]is corp[or]is **Archi.**
Vero ad q[uo]d teneat d[omi]nificac[i]o[n]is aliq[ui]s i[n] bo[n]is cor
p[or]is. r[ati]o d[icitu]r **Seco.** i[n] q[ua]rto di. xl. q[uo]d aut intulit vltimu[m] d[omi]n
um. s. morte[m]: aut d[omi]n[u]m aliq[ui]s citra vltimu[m]. i. citra mor

tem. & illud e[st] duplex. s. remediabile & irremediabile ex
plum. homicidiu[m] e[st] irremediabile & mutilacio. q[uo]d ipedit
ex toto actum humanum qui co[n]petit homini s[ecundu]m illu[m]
membrum. puta abscidit manum dextram. **R**emedi
abile siue curabile vt volneac[i]o ul alia lesio cu[m] vtilis. **S**i
i[n] mutilac[i]o[n]e. hoc duplici[ter]. ul q[uo]d eno[m]is que ex to
to ipedit aliq[ui]s actum humanu[m] qui co[n]petit homini s[ecundu]m
istam partem amputatam vt i[n] amputac[i]o[n]e manus
dextre ul n[on] eno[m]is. i. n[on] ipediens actu[m] humanu[m]: vt
e[st] amputac[i]o digiti ul partis eius. **P**ro primo d[omi]no. s.
vite ablac[i]o[n]e regulariter i[n] multis ciuitatib[us] statu
ta e[st] lex talionis. s. vt homicida moriat[ur] & raco[n]abilit[er] q[uia]
hoc n[on] solu[m] op[er]at legi **Moyse** s[ed] etia[m] natu[r]ali raco[n]i &
approbatu[m] & co[n]firmatu[m] i[n] lege euangelica **Mathe.** xvi
Om[n]is q[ui] gladio occidit. gladio peribit. & p[er] o[m]nes vbi
cu[m]q[ue] lex talis e[st] vita p[er] vita reddenda. e[st] statuta iuste. de
hoc **Ro.** vt d[icitu]r **Asten.** i[n] sum. li. i. ti. xxxiii. q. iiii. i[n] prin
d[omi]no e[st] i[n] sum. o[m]fessoz li. ii. ti. vi. q. iiii. debet ho[m]o pacie[n]t[er]
solue[re] ista pena: q[uo]d si alie n[on] sit sibi statuta. n[on] debet sibi
i[n]ferre morte[m]. q[uo]d n[on] debet e[ss]e homicida sui sine sp[irit]u[m] p[re]cep
to dei. s[ed] expedit sibi q[uo]d expo[n]at vitam suam i[n] o[m]ni causa iusta
vt pote co[n]tra inimicos eccl[esi]e & p[er] restitutione[m] facien
da illi cui[us] vitam abstulit: q[uo]d si tanta[m] restitutione[m] no
lit face[re]: n[on] p[ot]est o[m]nino esse i[m]munis sine restituc[i]o[n]e **S**i
cut q[ui]dam fatui absolvent homicidas n[on] eis o[m]n[es] d[omi]n[os]
restitutione[m] necessa[ri]o i[n]cumbente[m]: q[ui]si facili[us] possit per
transire homicida qua[m] (vt ita dicam homicida & cai
rida) quia si occidisset bouem p[ro]ximi sui ul canem non
absolueret sine restitutione. **T**enetur ergo ad restituc[i]o
ne[m] speciale[m] faciendaz e[st] qualite[re] vite qua[m] abstulit sic
p[ot]est e[ss]e e[st] qualite[re] i[n] talib[us] nec hoc solu[m]. s[ed] si i[n]terfectus su
stentabat aliq[ui]s. s. patre[m] & matre[m] ul p[ro]p[ri]os tenet i[n]
terfecto[rum] o[m]nib[us] illis ad t[ame]n restituc[i]o[n]e[m] q[ua]nta[m] illis ab
stulit p[er] i[n]terfecto[rum] illi[us] p[ro]p[ri]os: & q[uo]d vix possit aliq[ui]s digne
co[m]p[en]sare p[er] adoes illud q[uo]d abstulit homicida expeditet
simplici[ter] aie talis q[uo]d solueret p[er] passio[n]es volu[n]tarias ul
paci[en]ter susceptas vt. s. occidatur p[er] homicidio. & i[n] eo
optime a co[n]suetudine p[ro]u[er]sum e[st] vt occidens occidatur

Item Ro. vt dicit **O**sten. in sum. li. i. ti. xxxiii. q. iiii. i. prin. et de hoc etiam in sum. con. li. fo. ti. lxxiii. q. tertia. in alia vero damnificacōne in corpore. s. in mutilacōne enormi ul non enormi comuniter non ē statuta in ecclesia restitutio nisi pecuniaria et illa debz correspondē non solum damno quod incurrit quis per mutilacōnez pro toto tempore futuro quo vsurus esset quis mēbro isto absciso: s. etiam expensas expositas in curacōe ej. de iniur. et dam. da. c. i. et sumitur exo. c. xxi. vbi dicitur. Si percussit alter proximum suum et ille mortuus non fuit si iacuerit in lecto. qui percussit. opēas eius et expensas in medicos restituat ultra placacōne ipius legis que requireret etiam si non esset talis mutilacio. **I**tem debet correspondere restitutio consolacioni ipsius afflicti quod perpetua ē sibi consolacio de tali mutilacōne. **P**lus enim ē ponderanda mutilacio pauperis quam diuitis. quia magis indigebat parte abscesa ad victum necessariū acq̄rendū. quā plz fuisse vsus parte illa ad sibi necessaria procuranda licet ex alia parte sit aliquid condicio pponderans. s. dignitas plone. s. hoc parū ē respectu pme odicōnis. **C**ōcor. **L**an. in quarto di. lx. q. dicit. q. dānificas aliquē in mēbro corpis. puta mutilādo. tenet ad restitutōez p curā medici p soluēda p victu assequēdo q. cū apt mēbrū mutilatū toto tēpore vite sue. vt i. c. i. d. iur. et dam. da. et ff. ad. l. acq̄leaz. l. qua actōe. **I**tem tenet ad consolacōnez afflicti. et q. huiliet se sibi. videt et de hoc **O**stēsez. i. sum. li. v. ti. xxi. q. allegat dictū **S**co. **I**tem dic **S**peculator i. ti. d. iur. et dā. dato. s. sequit ver. s. nūqd dices. **S**z nūqd p libeō hoie occiso pōt agi acquilea. **R**ūdeo sic. et cūz libeōz corpz nō tēpiat estimacionē. ff. si q. pau. fe. di. l. io ageť ad mercedes medicor. et alias expēsas factas in curacione. **V**eniet etiam estimacio operarum quibz pater occisi caruit et cariturus ē aut estimacio libertatis ul cicatricum uel membrorum eius. ff. de iniur. l. **E**x hac lege et ff. de his qui deiecerint vel effuderint. l. fi. **C**ōcor. **R**ic. in quarto. di. lx. **Q**uid si statim obijt nec aliquē impense in medicis facte sunt **R**espondeť **I**tem **S**peculator vbi supra. q. tūc

31
estimabuntur opere quibz pater occisi cariturus ē. ul ē si pater occisus ē. extimabit heres operas illas q̄s amittit et habere potuit tempore vite sue: puta q̄a erat certo ul pelliparius ul mercator ul aduocatus. **Q**uid si nullam habuit artem. dicit idem vbi supra q. estimabitur interesse. vt. ar. ff. de libe. cā. l. fi. et ar. ff. de vsu. **O**rboribus. s. de illo. **S**ed vsq̄ ad quod tempus estimabunt opere quibus cariturus ē. **R**espondit idem q. vsq̄ ad tempus q. vbi similiter ē illum occisum viuere potuisse iuxta estimacionem legis. ff. ad. l. fal. l. hereditatum computacione. ff. de transac. l. Cum hi. **S**ed quid si quis occiderit in necessitate inuitabili. i. gracia sue defensionis morte aliter euitare nō valēs suum occidit ul mutilat inuasorem. **R**espondit sic. te xē dicit in clemen. i. de homicidio. q. nullā penā incurrit nec irregulāritatē. et dic ibi glo. vt q. sic artatus eāt q. fugē nō poteāt. nec se clamorē ul alit iuuare: nā defensio siue ppullacō iniurie ē d. iurē naturali vt i. i. tu. de iure naturali gēciū et ciuiliū. s. ius aut gēciū dūmō fiat cūz moreāmiē iculpatē tutele. qd moreāmen consistit ita tria videt. in fēcōz q̄litate. i. tēpis ogruitate et i. necessitatis euitabilitatē. i. m glo. i. l. i. c. **V**nū. **P**riō ergo in fēcōz q̄litate debz ē paitas vt eq̄ lance et eq̄ mō et adu ogruēti tēstiuat. **V**n offēsus sine armis nō pōt cū aris offēdere nisi aliud suadeat iurū ieq̄litas. **V**n si pugnet vnus plz pōt q. ensis alter. licitū ē enīe pcutē vt ibi volt glo. ff. de penis. q. defeduz iurū pōt suplē cū iunai ne armoz psumit em iuuenis potēciōz siue atolefēs ad labores corpis supportātos et sanz potēciōz infirmo. l. aut datum. s. q̄cunq. **E**t ibi loq̄tur glo. ff. de penis et d. tēnūciacōe. c. i. et c. d. medicatibz et validis. l. xxi. li. xi. et ibi glo. ff. de penis et de tēnūciacōne. c. i. et sanus potēciōz infirmo. **C** de men. uali. li. i. l. xi. **Q**uid si quis insultauit me cum baculo et ego eum peremi cum gladio. an puniar. **B**al. decidit per theoricā glo. dicta. l. i. **C** unce ui. q. aut insultatus poteāt se aliter

defendere. et puniri. a non poterat. et tunc non potuit. Et eo
deus modo dicit de eo qui insultavit me sine aliquo genere armorum
tunc volens michi dare maxillatam manu vacua. Ego ne
hoc accideret cum non debeam expectare me prius percuti ut dicit
glossa. in dicta. l. i. eum gladio percuti. nam si poteram me aliter
defendere tunc punire. quod non habui modum defensionis. si
fuit excessus nimis ultra terminos defensionis et vindictam
assumsi. Si autem constet quod aliter evadere non poteram quoniam cum vi
tupero percuter. et tunc non punio. Nam si hoc licet propter
res defendendas ut dicta. l. i. multo fortius propter personam et
corpus nostrum quod est dignius ut. l. in huiusmodi. §. si. ff. de peis
In dubio autem Vt potuerim me aliter defendere. presumitur
quod sic inter pauperes. sed inter impauperes propter inequitatem viri
um: ut dicitur in eadem. Vnde multe circumstantie poterant sunt
ut aliter notat in dicta. l. c. de siccariis. Sed quod an quis teneat
atur aufugere. Respondit quod sic: cum sibi non nocet et alteri pro
dest. l. ii. §. item variis. ff. de aqua plu. arceda. Fallit ubi
infertur violentia circa res ad earum occupationem vel destructionem
onez. quia fuga traheret secum periculum circa res. l. iii. §. si quis
aut. ff. de vi. et vii. arma. et. l. i. c. quanto liceat sine iudi.
se vindi. Secundo fallit ubi infertur violentia circa perso
nas: et fuga esset periculum allatum. puta quia inimicus est sibi
ad spatulas et vertendo tergum ad fugam possit de facili vol
nerari. ff. ad. l. aquile. l. Sciencia. §. quibus aliter. Tercio fal
lit quando fuga importat periculum honoris quia honor est de iure lu
cro preferendus. l. Julianus. et in glossa. Si quis omnia causa. testi.
Dixi hoc quod moderamine consistit in temporis congruitate: nam
debetur incontinenti: flagrante adhuc maleficio violentie: in
uasor repelli. l. iii. §. Cum igitur. ff. de vi. et vii. ar. et hoc est ve
rum de violencia illata persone in qua videtur fieri ad defensionem.
ne iterato percutiat si fiat incontinenti. l. si ex plagis. §. taber
narius ad. l. aquile. et. c. olim de testi. spoli. Si autem fiat rixa se
parata et sic non incontinenti. tunc videtur fieri ad vindictam. pro
non licet ut notat glossa. in verbo repellere in. c. signifi
casti de homicidio. Si tamen percussus insequatur per
cussorem fugientem et eum percutiat mitius punietur. l. tamquam cul
pabilis. non tamquam dolosus. quia difficilimum est iustum ob
tempore tollere. l. Si adulterius. §. imperator. ff. de adul.

32
Sed quod cum non debeas expectare me percuti cum nullo reme
dio tollat illata percussio. ut notat in. l. Si quis provocat.
c. de appella. et. l. in bello. §. fieri. ff. de capti. An debe
am expectare aliquem actum fieri ab offedente glossa. dicit quod sic
in dicta. l. Vt artis insultari clamore et minis terreri.
Nam omnia ista prevenire non possum. quod inceptor rixe est il
le qui potest impune offendi. l. Si ex plagis. §. Tabernarius
ff. ad. l. aquile. An autem nunc sint sufficientes aliter sufficientes
metus terror glossa. tangit in. l. metus. ff. ex quibus causa. maior et
minor. q. b. c. i. et Bar. in. l. metu. c. eo. dicit quod sic. si est homo
qui consuevit exequi fecerit: aliter non ut sic ex personis hominum
fecerit pensetur. l. i. c. si quis imperator male Bal. dicit quod
ubique contra verba est resistendum. non ad manus et ferrum ve
niendum Ad quod facit quod notat Spectator in ti. de accu
sa. §. iste ver. Quid si vocavi te latroem et hoc mihi mo
ra esset periculum allatum. ut quod forte mihi expectabat so
cios venientes quibus resistere non potuissim quod tunc licet an
te tempus occurrere. l. i. c. quando li. sine iudi. vindi. et. ce. Di
xi tertio quod moderamine consistit circa necessitatis evitabi
lilitatem. nam moderate et ad defensionem dicitur fieri quod ex
necessitate fit: ut dicta. l. Scienciam. §. quod cum aliter. ff. ad
l. aquile. nec curamus equitatem ubi non possumus evita
re necessitate. Nam necessitas facit relictum probabile et ex
cusabile quod aliter non esset. ff. de manu. testa. l. qui potu
erunt. cessante enim necessitate dicitur potius offensio vel vindi
cta quam defensio. ut inuit glossa. in dicta. l. ii. c. ubi vi. In dubi
o autem: an quis intelligatur percutere ad defensionem vel vindictam
Dicit Bal. in dicto. §. tabernarius. quod scilicet dum es in actu
percutiendi. percucio te prius et tunc est ad defensionem. Secus si
percucio etiam in continenti postquam me percussisti. quod tunc est ad
vindictam. nisi facere ne iterato percuteres Si vero non appa
ret que percussio precessit in dubio. presumitur culpa eius
qui provocavit. l. i. Provocavit. §. cum arietes. ff. si quidum.
pau. si. di. Et ibi dicit Bal. quod insultat in dubio presu
mitur fecisse ad sui defensionem. pro quo vide glossa. in. c.
significasti. et. de homicidio. et per Inno in. c. Si vero
de sententis excommunicationis Et adde quod ubi est licita offe
nsio est illicita defensio. sed debet esse animo tollere. ut in glossa.

tenet i. l. vt vim. ff. de iure iurā. et hoc ē claz vbi infer-
tur a publica psoā. vt a iudice ul' exequutoe iusticie suū
officiū exercēte. l. Qui restitue. ff. de rei ven. et l. Si quis
missus. ff. ne ius fiat ei. et l. Nō videt. S. q̄ iussu. et in
glo. ff. de regu. iuris. et idō licite captū a failla potestatis
recalcitrātem et resistētem l' familie in sibi diū occidē. l.
Si huus. C. de his q̄ ad ecclia cōfugiunt. l. quēadmod. S. q̄to. ff. ad. l. aquile. Idē et vbi i fērt licite a puata p
soā. p̄pō nō l' filio resistē patri corrigēti nec huō dñō. l.
Nec qm̄q̄. S. comminari. ff. de offi. pro consu. et lega.
C. de emēdacōne huorū et de emēda p̄xi. l. i. nisi ess
nimia seuiicia: q̄ tunc licet eis officiū iudicis implora-
re si fiat seuiicia o'tra officiū pietatis: supra de his qui sē
sui vel alieni iuris. S. fi. Item Alexander de ales i ter-
cio sup illo p̄cepto Nō occides dicēs q̄ quidā distin-
guūt necessitatē euitabilem et in euitabile. Si sit neces-
sitas euitabilis q̄ possit aliūde euadē non occidēto et
occidat ē homicida. alias secus put dicit Augu. super
Math. cū aliquis ab homie occidit mltū distat. Vtz
vltiscēdi cupiditate fiat sicut fit ab inimico vl' iniuste
aliquid auferēdi sicut a latrone vel obediēdi ordie si
cut a iudice vel euadēdi vel subueniēdi necessitate. p̄
mo casu homicida ē secundo non. xxviii
¶ Qued cū in crimine lese maiestatis ex sola sciēcia q̄s
teneat vbi reuelauit vt. l. q̄squis. C. ad legē juliā ma-
iestatis Done q̄ q̄s sciat tñ nō pōt p̄bare an eum pu-
niēs sit homicida: Rñet Jo. de pla. instituti. de publi-
cis iudicijs. S. publica aut iudicia q̄ sic. nam illud q̄
dicit q̄ ex sola sciēcia quis tenet: intelligit q̄to sciēcia
ē p̄babilis p. l. qui accusare. C. de edēto: Qd qd em̄ te-
net quis reuelare qd non pōt p̄bare. certe nemo tene-
tur se subicē tormentis que hoc casu dilatozi infligūt
l. ecia. C. ad legem juliā maiestatis nec sibi se squa-
lozi carceris. C. de accusa. l. Nulla em̄ est culpa in disci-
mine vite se nō ponere. vt voluit glosa in. l. nemiēz. C.
de infamibz: q̄ ergo solū audiuit et nō reuelauit q̄ pro-
bare nō poterat imunis ē a delicto p̄ textū in. l. Nis i
fi. C. de calūnia Et idē dicit cōsuluissē Baldus i qdā suo

cōsilio qd incipit. ¶ Qm̄q̄ ablata sint multa et pulcra:
qui dicit Assellores eūtes p̄ officia et occidētes hoīnes
p̄t solū non reuelare secretum nō p̄babile omēs sunt
homicide: et p̄ cōsequēs tenēt ad restitutōm de qua su-
pra: q̄a visus videt velit ul' nolit auris audit velit vel
nolit: q̄ sensus et p̄mi motus non sūt in potestate no-
stra. vt notat glo. in. l. i. S. ius naturale. ff. de iusti. et.
iur. in verbo coniugatio. ¶ xxix

¶ Qued an sedicōnes et conspiracōnes que fiunt tota di-
e i ciuitatibz vbi sūt parcialitates p̄ quas cōspiracōes
vna pars cōspirat adūsus aliā reponendā et statū assu-
mēdum cadēt i crimen lese maiestatis vt sic bona pu-
blicetur et alie pene. dicta. l. Quisquis. C. ad legē juliā
maiestatis vendicēt sibi locum. glosa voluit q̄ sic i. l.
fallacit. C. de abolu. in ūbo p̄dita. alia glosa voluit cō-
trarium i. l. ij. ff. eodē i ūbo in vrbē. Salicet cōcordat
in dicta lege Fallacit q̄ si hoc fit vt eruatur ciuitas d
subiectiōne imperij ul' pape tunc ē crimen lese maiesta-
tis Si aut fiat p̄t reponēdum regētes tūc ē crimen se-
dicōnis quod licz sit capitale nataliter ul' civiliter h̄m
cōdicionem psonaz vt notatur i. l. i. C. de sedicio. tam
non infligit omēs penas pro crimie lese maiestatis im-
positas: nisi fieret in vrbē romana. vt i dicta glosa et
ibi per Andream de perusio. ¶ xxx

¶ Quid at si q̄s omittit p̄dicōez o'tra vnū ex istis tirāniz
italie q̄ hodie tgnāt: nūqd habeat locū p̄ea lese maie-
statis. rñdēt idē vbi. s. a n̄ recognoscit supiorē et nō hēt
locū et d̄ eo vt d̄ p̄ncipe ē iudicādū ar. eoz q̄ notāt docto-
res i. l. hostes. ff. de captis. a t̄cognoscit vt q̄ ē vicariē ipe-
rii et t̄c l' crim lese maiestatis hēat locū. l. i. S. cuius ne o-
pera. ff. eodē non tamen pena incapacitatis extendit
ad filios vt dicta. l. Eoz scdm Salicetū in dicta. l. quis-
quis. C. ad legem juliā maiestatis. ¶ xxxi

¶ Quid d̄ legibz statuētibz fures occidi Rñet Scoti in
iiii. di. xv. q̄ si iniuste et p̄sequēs occidētes sūt hoīde. ad
argumtū Scoti dicēdū q̄ lex vet̄ p̄az taliois dedit S;
lex euāgelica nllā statuit p̄az. lex at̄ natalis p̄as statu-
it et idō lex euāgelica n̄ puit illū s̄ lex n̄talis: et hoc ē q̄ d̄

nouis supuenientibz que ptinent ad legem nouā **V**e
tera picietis que indicit lex vetz et comedetis vetustis
sima veterz. i. vtemini qbus ptinent ad legē naturalez
hec sentēcia habet in. iiii. **De**tri. Io. di. xxxix. i. septio p
cepto vbi tenet q licet occidē furez **R**am fm q habet
in xxxiii. q. v. c. Si non licz **E**t intitlat **A**ugustinus i pri
mo d ciuitate dei q dicit q his exceptis qs lex iusta ge
nealit ul specialit iubet occidi qsqis hominez occide
rit ciminis reus est. que aut sit lex iusta ipse determinat
in libro de libeo arbitrio qd breuit nulla nisi q: ul q d
scendit a lege diuinā sicut cōclusiōes practice a picipis
practicis ul que cōcordat legi diuine ul ad minus nō
discordat de materia. vide per **D**ostilesz i sum libro. i. ti
xxxiii. q. iiii. i pncipio q allegat **R**ozonēsz jē vte in
sum. cōfessoz. li. fo titlo. vi. q. iiii. **A**d ppositū lex diuinā
absolute phibuit hoīem occidi et nulli licet inferiori i
lege superioris dispensare. **E**rgo illa lex positua consti
tues hoīez occidi iusta ē si in illis casibz statuatur in qui
bz rez nō excipit. **E**xcipit aut in multis vt patz in exo.
i. blasphemia homicidio adulterio et multis alijs **H**oc
verū videt nisi furto adiūctū fuerit homicidiū ul in re
ul in p̄sūcione ul cōtemptū iudicis ul frequēcia ul hu
iusmōi tūc videt posse occidi vt ponit glo. p̄bior. vi.
sup ubo et libeabit se. **N**ullū igit iuste fm legē occidit
vbi si lex positua infligit hoīcidium si nō excipit ille
casus a reo phibente homicidiū: immo lex diuina vo
luit furez puniri pena pecūialit et non pena mortis. **C**ō
cor. **L**adul. et etiā lex huāna civilis. i. generalis nisi in
frāgēte pacem et strataz qui pōt etiā p qz q solidis su
spēdi. vt i. x. coll. d pace tenēda. S. si qs qnq solidos
Quid d pposito liētoze siue spiculatorē cui p̄cipit interfi
cere lata sentēcia p iudicē. **R**ozet **A**lex. vbi. s. q si sen
tēcia iudicis expriat errozes ul iniusticiā nō tenet cum
infricere: s. tenet facere qd in se ē vt libet innocētē. q si
non possit ēditur nō peccat. tūc em imputabit iudici
nō pposito. et in hoc casu valet illa auctoritas **I**lle facit
cui auctoritate fit. **A**ugu. in libro. i. d ciuitate **N**ō ille
occidit q ministeriū debz iubēti sicut admiculū gladij

xxxiii. q. v. milies vbi dicit glo. sup ubo imperij q ra
tione mādati excusat aliqs etiā si extra consciēciā faciat
ex d officio dele. iudi. pastoralis. S. qz vero. **xxxiii**
Quid de comis itaz q excecāt vel mutilant hoīes p̄p
leporēs ceruos et huiusmōi animalia que capiūt extra eoz
volūtate **R**ozet **A**stēsis in sūma li. v. titlo. xxxix. q. mor
talit peccāt et si faciūt libidine vindicte aut amore huius
modi animalū aut libidine venādi huiusmodi animalia
que nullius sunt hominis aut si p̄p vnicū actum hoc
faciūt cum nō debeant ita seuerē p̄cedere nisi cōtra cō
suetos ad talia **C**redo etiā q si sit cōsuetudo loci illi
q p vno actu infligatur tanta pena consuetudo ē in
qua nec obseruanda et obseruantes eam mortaliter
peccant.

xxxiii
Quid si de como tua deiectū vel effusū ē aliquid p̄p qd
pater meus mortuus ē ul corpus meum debilitatum
an michi teneas ad expensas medicoz **R**ozet **S**pecu.
in titu. de iniurijs. S. sequit. v. **Q**uid si de como tua. q
sic. **I**tem possū petere op̄as quibus carui et cariturū sū
vt. l. i. S. i. et l. penul. ff. de his qui de ie. vel effu. et ff. de
acti. et obli. l. ex maleficio. S. js quoz.

xxxv
Quid si equus tuus calce me percussit: an tenearis in
ad expensas medicoz vide ista. S. M. cccc. vi.

xxxvi
Quid si quis pecunia accepta remittat iniuriāz nūqd
intelligatur remisisse actionem iniuriarum **R**espōdet
Specu. in titu. de accusatore ver. quid si vulneratus q
non: qz ex iniuria due nascūt actiōes et actio de vna po
test agi de altera: vt. ff. de conditi. fur. l. si p fure. S. i.
et ff. de iniurijs. l. **P**retor finali vnce remittitur actio
iniuriarum non autem expense

xxxvi
Quid si aliqs p̄curet aliquē iniuste i hūitatem redigi
Rozet **A**stēsz libro. v. titu. xxxij. fm **R**ichardū q dāz
nificans aliquem iniuste i sua libertate. i. iniuste pro
curato eū in hūitatem redigi: tenet se facere suum pro
eo si nō p̄t eū alit restituē libtati nisi forte esset talis con
ditiō p̄bē q intulit dānum q hoc notabiliter redūderet
i cois boi p̄iudiciū q casu nō tenet se facē suū qz vt dē
ff. d regu. iu. **L**ibtas inestimabilis res est. **xxxviii**

Quid d medico ipito ex cuius dpa ignoancia ul negli
gencia morit infirmus. vide infra titu. vigesimo secuto

De restitucōne dānificaciū in bonis

Et pmo d restitucōne raptorum.

Restituere tenetur manifestus raptor et si restituat
ul de restitucōne caueat i vita ul in morte ad peitencia
et ad sepultura admittit. **S**i in vita caue non volt cuz
tn possit et in morte non pot. Clerici illius sepultue in
teresse no debet: nec elemosia accipere. alit cleici cōtra
facietes ul eius cōminis participes sūt deponedi ppetuo
ab ordine et beneficio irrecupeabili: q intelligit sine li
cēcia pape fm Antonium d butrio. hec hēnt p tex. i. c.
ho. ex. de raptoribz. **N**ota fm Antonium de butrio q
nō satisfaciēti de dāno rapine ul securitatem nō pstat
in horrorem dli dī denegatur sepultura nō solū illi pec
cati s alioz peitencia. q nō dimittit peccatū nisi q. Et
illd jacobī: defleat peccator q. Circa qd cme nota tres
casus. q si raptor durat in otuācia satisfaciēdi vsq ad
mortem et penitēcia sibi denegat qng in vita pseuerat
i otumacia: **I**n ar. aut mortis parat e satisfaciē ul ca
uere. et tūc nō denegat ei penitēcia nec corpz xpī nec sepul
tura. penitēcia tñ nō ē ex toto fructuola qtu ad penaz tē
poale purgatorij. Clerici nō debēt intesse sepulture nec
elemosias ab eis recipe. **E**t ex isto nota intellectu regu
le. **N**ō remittit pecca. q. Quia aut nō restituit qz non
volt et pcedit regula. aut qz non pot et sic eius cessante
culpa dimittit. **T**ercius casus ē qnto fuit in dpa in non
restituēto in vita et nō pē in morte dū tñ oterat remit
tit peccatū quo ad penam etnāz nō qntū ad penā tēpoā
lem purgatorij nec qntum ad penā ecclie. qz ei sepul
ture clerici interesse n possunt. vide Alexandrum in. iiii.
Cōcordat Monald in summa in uer. Raptorum.

De restitucōe furis et ce.

Restituere tenet fur re cū fructibus perceptis et que
papi potuissent: et si res peat perit sibi: et ad restitucōez
tenet. isti. d. obli. q ex delicto nascūt. S. furti et. l. In re
furtiua. ff. de dīctōe furti. **E**t p furto manifesto tenet
fur ad quadruplū. p nō manifesto vero ad duplū: vt

in sti. de obli. que ex delicto nascūt. S. furti pena. que
pena et de iue canonico peti pot licite. xiiii. q. v. c. fi. in
glo. vlti. nisi sit furtū domesticū a filio patri factum ul
ab uxore marito. vt. ff. d. penis. l. **R**espiciēdū. S. furta
domestica et. l. Si qd uxori. S. i. et ho. ff. de furtis. **I**nfo
ro tñ consciēcie fm doctores qd tenet staē otentus q si
bi restituat simplū cū oī dāno sibi ex tali furto secuto. **X**xxi
Ded vtruz necessitate famis ul nuditatis liceat fuari
glo. dicit q sic i. c. iiii. ex de furtis sicut licz occidere cuz
se alit tueri nō pot. vt i clemē. i. de homicidio. **H**ic em ca
su necessitatis multa alia phibita ocedūt et pcpue v
sus rez: tali. em tēpore oīa sunt comuia de iure natuā
li et civili. vt in sti. de rez diui. S. i. et ho. et notat. xliiii.
di. sicut hi. **V**n talis nō dicit i dolo q vtit re comui. qz
poterat credē in tali necessitate cominū pmittuz et pec
caret mortalit si negaret. vt dicto. c. sicut hi. xxviii. di.
pasce. et hoc casu monachz pot facere elemosinas sine
licēcia abbatis. **C**ōcor. Ric. i. iiii. di. xxvii. ar. iiii. q. iiii
Addēs q nullū ius positivuz possit statuere q tempore
necessitatis nō licet fuari quod tñ appie furtuz nō di
citur. qā furtū ē otrectacō rei aliene tēpore necessitatis
otrectat res facta appia iure natuāli qd forcius ē posi
tiuo. quia ē imutabile. vt in sti. de iure natuāli. S. h na
tuālia qdē. nā ius natuāle pot tollē positivom. s nō ē
cōtrario. **C**oncor. Monal. et addit. q si necessitas non
ess magna restituere debet et agere penitenciam de fur
to. ex de furtis. c. si quis in glo.

Vtruz liceat fuari cā pietatis rem vsurarij ul auari vt
inde fiat elemosina. rñdit Alex. i. iiii. i tractatu huius p
cepti. q fuari alienū vt de furto subueniat alijs peccat
um ē. **I**lla vō auctoitas job. xxix. Cōtere baz molas
iniq et a dētibz illi aufferēbā pdam **I**ntelligitur d iu
dicibus quorum interest. vt fures puniant et furta re
stitu faciant.

De nouem genēbz fautorz.

qui obligantur in solidū

Sequit videri de restitucōne dānoz circa bona
fortune. **V**n Ric. in. qto. di. xv. ar. iiii. q. iiii. dicit q

di. tātā. ubi redarguit p̄s biter q̄ die tōico ante celebra
cōne exarabat messes ⁊ parciē ei rōne senectutis ⁊ oſi
liarij excoicāt. **I**tez oſiliarij ciuitatū i q̄b8 fuit statuta
otra libertatē ecclie vltra excoicacōnē tenent ad dānū
q̄d tñ incurrūt si volūt absolui. vt i. c. nouit ⁊. c. guez
de sentencijs excommunicationis. **C**onsensus. **xxxv**
Consensus. i. qñto q̄s oſentit furi i furto alias nō fura
turo exp̄ſſo oſensu sine q̄ dānificacō nō fuisse secūā. ha.
q. i. notū sit. **V**bi videt q̄ faciētē ⁊ oſenciētē par pena
oſtrigit puta cū a p̄ſice peteret licēcia i pune furādī cō
sentit. **V**n p̄mo ad roma. Qui talia agit digni sunt
morte nō solū q̄ faciūt: s̄ q̄ oſenciūt faciētib8. i. q̄rū au
dōitate delinq̄tur. vt notat glo. i dicto. c. Notū ⁊. lxxx
iii. di. si q̄s ep̄us fornicacōnē p̄s biterū d̄p̄aconoz p̄cio
ūl p̄ci8 intueniēte oſenseit ab officio suspendatur. Et
ideo q̄ oſentit aliq̄z spoliari i iuste ⁊ eici ab ecclia sua te
netur ad p̄curacōez vt restituat. vt i dicto. c. notū. itez
oſecrās ⁊ oſenci8 oſecri a f̄ijōniaco ē suspēsus. i. q. i. d̄
cete8 jtem icestuosū ⁊ eis oſenciētes sūt i faēs iii. q. iiii.
Cōsanguineoz. itez raptor factatū ecclie ⁊ oſenciētes
tenētur. xv. q. iiii. omnes. **P**alpo. **xxxvi**
Palpo. i. adulator qñ intantū laudat ⁊ strenuuz repu
tat rapientez ūl iuste dānificātez ⁊ sibi se fāiliarē exhi
bet q̄d multū p̄babit p̄sumit q̄ ex hoc mot8 fuit ad
dānificādū. ūl ad nō restituēdū dānificato q̄d i tenet
bat restituē: q̄ illis adulacō ē q̄dā oſensus. lxxxiii. di.
Si inuicē nā vt d̄t i. l. i. s̄. p̄suadē. ff. d̄ h̄uo corrupto. nō
oportet laudāto augeri maliciā. Et p̄ſape. ix. Et erūt
qui beatificant populum istum seducentes ⁊ qui bea
tificantur precipitati. **R**ecursus. **xxxvii**
Recursus. i. ille apud quem latet latro cum spolijs dū
moto habeat spolia in potestate sua tenetur restituere
vco domino. nec ē crīe p̄dicōis idarguēd8 si spolia fur
to habita restituat: immo potius exequitur quod iusti
cia requirit nec ex hoc fidem violat: quia i ip̄i voto re
bet rescidi fides: vt dicit p̄ſi. immo si illa recipet cum
aio oſuandi furi. ūl sibi ip̄i ess̄ furti particeps ⁊ reus
mortis s̄z legē huānā: p̄t q̄d necesse h̄z illa restituē q̄
intelligim8 esse sine p̄dicōe p̄sone ⁊ si imineret aliq̄d

picl3 sibi vt si tēret ne crīm furti sibi ip̄onēt poss̄ illa
omittere p̄sone ecclie. s̄. factoti s̄b sigillo oſessionis ad re
stituēdū. p̄ hoc p̄ſa. xxx. Rapina paup̄is in tomo ve
stra. hec. **A**lex. d̄ ales. Cōcor. **R**ic. ubi s̄ dīcēs q̄ ille ad
quē ē dānificaciū recursus sicut ad patrociniū p̄stātez
ii. q. iiii. q̄ oſentit ubi d̄t qui oſentit peccātib8 ⁊ defen
dit aliū delinquentē maledict8 ēit apud deū ⁊ hoīes ⁊
corripiet i crepacōe seueissimā. **D**ic et quidā sanctissim8
pat̄ ait. Si q̄s peccātē defendit actius q̄ ille q̄ peccauit
coherceat ⁊. xliiii. q. iiii. c. qui alioz d̄t. Qui alioz oſen
dit errorē multo ē dānificabilior illis q̄ errāt. q̄ nō so
lū ille errāt. s̄ et errois alijs oſfēdicla p̄pāt. **V**n notat
h̄m glo. i cle. i. de penis q̄ ē q̄dā defensor. i. audoizator
delicti: ⁊ talis graui8 punit q̄ agēs de offi. dele. c. i. Est
ali8 defensor q̄ et p̄z oſlictū defendit. puta i p̄diento ne
delinq̄s ad iudicē veiat exainād8. ūl puniēd8. xlviii.
q. i. Si custos facit. xxi. q. v. p̄ totū ūl ne fiat executio d̄
offi. d̄ le. ex l̄is ⁊ i. c. felicitis p̄z p̄ncipiū ibi p̄ea t̄cepta
ueit ūl oſensauit li. vi. dīc tñ ibi glo. q̄ non itelligit si
oſendit ne ledat a p̄uato se vidicāē volēti. ūl. oſangui
neis ei8 jē d̄ illo qui celat rem furtiuam ap̄ter quod i
peditur restitucio h̄m **M**onal. **P**articipas. **xxxviii**
Participas. i. q̄ iſereto dānū assilit coadiuuas dānifi
cātē participat i p̄da. q̄ talis maximū p̄stat fauorem
xxiii. q. vlti. si q̄tuor. ex d̄ hoicidīo. c. sic dignū. S̄ illi. ac
hec. **R**ic. vñ p̄ſa. p̄mo p̄ncipes tui iſixeles ⁊ socj furti
⁊ p̄ſal8 Si virebas furē currebas cū eo. Prestās ergo
opez ⁊ auxiliū furto tenet furti. vt insti. d̄ obli. q̄. ex reli
cō nascūt. S̄. j̄nduz. l. js q̄ opez. ff. d̄ furtis ⁊. l. Nichil
icest de sicca. puta h̄z d̄nz jo. dicto. S̄. iterduz cōdat sca
las ūl ferramēta ad furtū faciēduz sine q̄bus factū non
fuisse. **N**ota tñ q̄ soci8 delicti d̄t duob8 modis h̄z glo.
i cle. i. de p̄is. nā qñ plures sūt socj q̄ru null8 ē p̄nci
palior qñq̄ vn8 ē p̄ncipalis alt̄ cooperās **Q**uid ergo si
plures raptōes q̄si pares q̄ null8 iducit aliuz ad eū dū
nec ē dñs aliq̄s altei8 s̄ quilz p̄ se vadit. rñdit **M**onal
i sum. i. tractatu restitucōnū. q̄ si vadūt i simul q̄si vn8
exercitus quilibz tenet i solidū qñ vnus sine alijs non

participans

auderet ire ul nō possit dānū inferre: q̄a in tali casu q̄li
bet iuuat alios ⁊ facit eos forcōres ⁊ sunt quasi squaē
fese p̄mētes ⁊ oēs iūt cohōpatores ar. ex d̄ hoicid̄io. c.
sicut dignū. Si vērō nō iuerūt simul. s̄ q̄libet p se facie
bat dānū nō puocās alios ad dānū dandū: tūc tene
tur q̄lz p eo qd facit ul forte i vtroq; casu possit tollēari
q̄ q̄libet sat̄is faciat d̄ his que habuit ⁊ inducat alios
ap̄posse ad sat̄is faciēdū. **Huius** opiniois fuit. **Innocen.**
in. c. sicut dignū d̄ hoicid̄io. Sed qd p̄mo didicū tuc
videt. ⁊ hoc itelligit qn̄ vñ sine altei adiutoiō ul so
cietate dedis̄ dānū alioqn̄ ex eatez eq̄tate. **Ite** ess̄ d̄
cendū i eatez casu cū exercit̄ aliq̄s qui subest vni d̄no
facit rapinā. i. q̄ q̄libz de illo exercitū excepto p̄cipa:
li d̄no tenet p illa pte dāni q̄ ituliss̄. **Certū** ē em q̄ do
min̄ qui actor ē p̄cipalis i solidū tenet. **xxxix**
Mut. i. ille q̄ vidēs aliū dānificat iuste ⁊ scit q̄ vbo
suo sine piclo suo facē possit vt s̄bueiat iniuriā pacien
ti ⁊ tacet. **Vñ** puerbioz. **xxiii.** Erue eos q̄ ducūtur ad
mortē ⁊ qui trahunt ad m̄itum libeāre ne cesses. **hec**
Ric. ⁊ Alex. d̄ ales. **Vñ.** **xxvi.** q. ii. d̄ puellis dicit eos
qui rapiūt puellas cohōperātes ⁊ coadiuuātes rapto
ribus recreuit sancta s̄ynod̄. vt si quidē cleici sunt de
cidāt a p̄prio gradu. si vērō laici excoicent. **Coadiuuā**
em ē scire reatū cui pōt p̄uizet ⁊ claudē oculos fingen
to nō videre sicut faciūt officiales. **Quero** vtrū teneat
quis defendere p̄ximū tex. **Ambro.** i. li. i. de officiis ⁊
translūptiue. **xxiii.** q. iii. nō inferenda d̄r: q̄ em non re
pellit a socio suo iniuriā: si pōt tā ē i vicio q̄ ille q̄ fecit
Vñ sanct̄ **Moyles** cū vidis̄ ebreū ab egyp̄co pacien
tez iniurias se d̄fendit. ita vt egyp̄ciū p̄sternēt atq; i are
na abscondēt. **itez** **Anastasi** ad **Damasū.** **xxiii.** q. iii. c.
q̄ pōt d̄r. q̄ potuit obuiae ⁊ pturbat puer̄os ⁊ nō fecit
nichil aliud ē q̄ fauē. nec caret scrupulo societatis oc̄te
qui manifestō facinor̄ d̄finit obuiae. **itez** **Aug.** **xxiii.** q.
iii. c. ondit d̄r ondit p̄pheta i psalmo vbi dic. **Eripite**
paup̄ ⁊ egenū d̄ manu peccatois libeāte nec illos imu
nes eē a scelē q̄ p̄miserūt p̄cipibz xpm̄ m̄ficere tuz p̄
multitudiē timerēt ⁊ possent illos a facto ⁊ se a d̄sentū

libeāre. **Qui** desinit obuiae cū possit d̄sentit. ⁊ q̄ iu
rat nō nocere intelligit iuare q̄ phibebit ne aliq̄ no
ceat. vt. ff. locati. l. i. lege. ⁊. ff. de vboz obli. l. i. **In illa**
stipulacōe. ⁊ notat glo. **xxiii.** q. v. c. de forma. de hoc tñ
vide qualiter intelligat in. s. p̄ximo. **xt**
Nō ob stās. i. ille q̄ n. obstat dānificatibz iuste cū pos
sit ⁊ sibi ex officio icubat ⁊ manifesta sit sibi iniuria. **lxxx**
iii. di. error q̄ negligē cū possis pturbat p̄slos nichil
aliud ē q̄ fauē. nec caret scrupulo societatis occulte q̄
manifesto facinor̄ desinit obuiae. ex d̄ hoicid̄io. c. sic
dignū. s. illi aut̄ ul h̄m **Seco.** nō ob stās faciēto r̄stitui
ablātū cū sibi ex officio op̄etēt. vñ. **lxxxiii.** di. c. i. dicit
Si q̄s ep̄us fornicacōez p̄s bitedz dyaconoz. ul c̄men
incestus i sua parochia p̄ce ul p̄cio itueniēte d̄senserit
ul d̄missuz auctoritate officij sui nō impugnaueit ab of
ficio suspendat. ⁊ i. c. d̄sentit ea. di. d̄r. **Cōsentit** videt ex
ranti q̄ ad resēcāda que corrigi debēt nō occurreit. **Et**
iō nō defendēs cleicū cū ad ei⁹ officiū p̄tinz ne p̄cucia
incidit i canonē. q̄ fauē videt q̄ cū possit. desinit mai
festo facinor̄ obuiae d̄ sen. ex. q̄nti. **xxiii.** q. v. admini
stratoēs. **Sed** utz q̄s teneat d̄fendē p̄ximū si nō sit in
potestate d̄stitut⁹ glo. i. c. non inferēda. **xxiii.** q. iii. vbi
d̄r. q̄ nō repellit iniuriā a p̄rio si p̄t taz ip̄e i vicio ē q̄ il
le q̄ facit **Exponit** si pōt. i. si ē i potestate posit⁹: alias
nō tenet. **xxiii.** q. iii. forte. i. fine. **Si** em q̄lz tenet aliuz
defendē. ergo si aliq̄s recipet pecuniā p̄ d̄fensioē alicui⁹
tenet eā restitue. qd nō ē vey vt. ff. q̄ met⁹ cā. l. **Metū**
s. h̄ l. ⁊. ff. d̄ dona. l. si pat. s. i. **Cuilibz** tñ licitū ē d̄fende
re aliū si volt. vt. ff. q̄ met⁹ cā. l. h̄ ⁊ part⁹. **Archi.** i. di
cto. c. nō inferēda d̄c q̄ pōt defendē si volt. i. sine pecca
to. s̄ nō tenet si non ē i potestate posit⁹. nec obstat qd
hic d̄r d̄ **Moyse** q̄ defendit ebreū ab egyp̄co op̄ssuz nō
ē tñ argum̄tū a miōri q̄li dicat si **Moyles** hoc faciēto
nō peccauit q̄ ad hoc tenebat multo pl⁹ q̄ potestate h̄z
vide qd notat **Innocen.** d̄ sen. exco. si vērō. **Sz** videt q̄ q̄
libet teneatur. alias crudelis ē. **xxiii.** q. iii. ip̄a pietas
vbi d̄r. **itez** si duo aliq̄ i vna domo simul h̄itarēt quam
certissimē scirez ruiturā. nobis q̄ p̄nūciatibz illō nolent

Nō manifestās. i. ille q̄ interrogat̄ a iudice vel ab alio ad
quez ptinet si sciat illū q̄ res acceptas iūste d̄tinet ⁊ ce
lat sciēt cū tñ sciat se posse sine vllō piclo suo respōdē
veritatē. ex. de furtis. c. q̄ tuz fure. ix. q. iii. **Quisq̄s t̄ bi**
d̄t. Vterq̄ reus ē ⁊ q̄ veritatē occultat ⁊ q̄ m̄taciū pro
fert: qz ille p̄esse nō volt ⁊ iste nocē d̄i deat. **Hec. Ric**
1. de; Sco. Nō manifestās. i. requir̄t i iudicio t̄ bi posset
sentencialit̄ restitui res d̄no suo. ⁊ tñ dicto veritatē nō
iminet sibi picl̄z sui stat̄ ul̄ p̄ione ⁊ qlit; s̄ did̄ c̄ tene
tur i solit̄ v̄z. Vno tñ restitūte aliq̄ nō tenet̄ īstitut̄ dā
nificatio: **S**ed si p̄ter aliq̄ hat uerūt̄ īstitut̄ tenet̄ illi q̄
totū īstitut̄ s̄m. **Ric. i. iiii. di. xv. ⁊ Sco. ibi de; Nō er**
go q̄s tenet̄ indicat̄ furē t̄ did̄o. c. qui cū fure. Vbi d̄t
Nō solū fur: s̄ ille reus tenet̄ q̄ furti d̄scius q̄rente pos
sessore nō id̄ cat. Glo. ⁊ innocen. adducūt multas cō
cordācias: S; an peccet q̄s accipit̄o pecuniā. vt i dic̄z tuz
ad hoc t̄nat̄: t̄ d̄z An. d̄ bu. q̄ d̄ iur̄ ciuili pōt̄ īcip̄e de
c̄ d̄ iur̄ cōdico s̄z. hos. q̄ d̄it q̄ l̄z s̄ leḡs. n̄. d̄pllat̄ indicat̄

Preda furto ul rapina ¶ xlii
Estiuere tenet emtes d rapiā i qbus sic pcedē:
duz ē hm Monal. in sum. i tractatu restitucōnū Quia
si scit veditore iuste ⁊ i iusto bello habuisse licite pot
emere nec tenet restituere durate bona fide. Qui vero
nesciebat d iusto bello: h crecebat pbablit: nā oēs vi-
cini sui ul mayoz ps adminz sapiētes creebāt. ita put
sibi ep toī videbat. iste sibi nō tnt durate hac bona fi-
de: h si p dea sciāt. tstitue debz. ⁊ rez ⁊ fructz extates. De
sumtu. n. nō tenet bona fide durate. Similit si iudi-
cialit. i. auctoritate ⁊ p sentēciā iudicis restituit. poteit
auctoritate ul a veditore etiā inuito preciz petere. xxii.
q. ii. blane. Si vero simplici sine auctoritate iudiciali
in pnia restituit tenet veditore in penitēciali iudico ad
intelle h ⁊ in iudico caruz nō poterit ad hoc cogi. ff. de
empro. l. si rez. ⁊ ex de emprone ⁊ vendicōe. l. si vendi-
tori. Itz qui emerūt de rapina. Et in iudico aie dicūt
illd fecisse ignorater. si fuit ignoracia iuris non excu-
sat in hoc casu. Si ignoracia crassa ⁊ supia. s. qz omnes
vicini ul p maiori parte ul et paucōres h sapientes di-
cebāt illud belluz eē iniustuz ⁊ otra dez ul forte q ecclē-
sia phibebat ul excoicabat publice auctoēs ⁊ pticipes
ipz belli tnt ad tstitucōez. xii. q. ii. q ⁊ huānis ¶ xliiii
Quid de pdā emētibz. Rndit Hosti. i ti. de peni. §. qz
bus x. Quid de pdā. q si qs emit scient ul credēs pro-
babilit q pdā sit: tenet i distinde nec libeat vendeto
nec qlitcūq alienato. nec amissioē ul morte rei. ul ali-
quo alio casu iueniente q minz teneat restitue pziuz
hm q plz valuit ex q emit vel plz vendidit qz emerit

domino et non potuit inuenire cuius esset res: consulendum est ei in
modo de necessitate dicendum quod quicquid illa res valet ultra
id quod sibi debet eroget in pias causas pro anima illius cuius res fuit
et hoc fiat publice ut evitet omnis suspicio et sit liberatus.

De restitutione comerecentium

de rapina vel furti.

Restitue tenentur secundum Alex. de ales. i. iiii. in tractatu
restitutionum quod comedunt vel in alios usus convertunt aliquid
de rapina vel furti vel rapina scilicet siue sint religiosi siue alij.
Et similiter si dubitet an sint huiusmodi omittat se
discrimini. Habet enim per regulam quod quicquid habet conscientia
de re quod sit aliena tenetur illam restituere: pro hoc facit
Thobie. ii. c. videte ne furtum nobis sit. quod non licet aliquid
ex furto edere vel contingere. Idem Hostien. qui dicit. Quid
de re comeditibus de re sua siue recipiunt ex dono siue sciens
ter siue ignoranter: si per ea audiunt veritatem. Respondit in ti.
de peni. §. quibus. x. quid de his: quod quatenus habuerunt tenen-
tur restituere. ff. si. certum pe. l. si et me et ticiam. ff. de con-
ditionibus in re. l. nam hec natura.

Sed quod de his qui comedunt et induunt respondit idem ubi
supra. Videtur quod vxor et familia qui non habent unde
aliunde viuunt excusentur: dum tamen peccato non conscientiant. Si
raptorem ad restituendum inducant et corrigendum ar. ii. q.
iii. quoniam multos. ex. d. senten. ex. in ter alia et. c. si vero. Et
hic dixit. Ray. verum est si spes sit de correctione et cum mo-
deramine tali: ut per hoc non subtrahatur facultas restituendi
di spoliato in totum vel in magna parte ar. ii. q. vi. anteri-
orum legum. §. illud.

Quid de predicatoribus respondit idem ubi supra quod quia gerunt nego-
cium expoliatorum in hoc casu propter hoc excusantur de peni. et re.
cum voluntate. i. Respondit §. i. et cum modificacione tamen que pro-
xime dicta est §. §. primo de vxore. Ceterum. Monal. dicens
Item quod accipit de rapina ex dono vel comeditio vel
bibitio: vel in alios usus necessarios ut vxor raptoris et ce-
teri de familia tenentur de omnibus que sic accipiunt: vel expendunt
nisi in casu cum agunt spoliatores negocium monentem et in du-
cento ipsum raptorem per posse ad restituendum: quia tunc non te-
nentur quoniam quod alterius negocium gerit vtiliter et ignorantis et ab

41
entis licite recipit expensas siue secuta fuerit utilitas
siue non. **V**n predicatorum qui vadunt ad raptorem ut eos in-
ducant ad penam in generali predicatione aut in persuasioe spe-
ciali a restitutione facienda excusantur si comedunt apud il-
los maxime si comestione non possunt apud alios inuenire
xi. q. iii. quoniam multos et. ff. de nego. ge. l. ii. et ex. d. accusa.
ex pte de senten. exto. c. cum voluntate. §. predicatorum. Et
hoc intelligas quoniam habet spes probabilitatis de correctione rap-
toris vel propter eorum expensas ipsi raptor non subtrahatur in to-
to vel in magna pte facultas restituendi. ar. ii. q. vi. c. an-
teriorum. §. illud. Alex. de ales. in. ii. in tractatu de perplexi-
tate ostendit dicit quantum ad vxorem quod quis mulier sit sub-
iecta viro suo in his que pertinent ad thorum secundum quod dicit apostolus
l. i. Cor. vii. c. mulier non habet potestatem corporis sui sed
vir tamen non debet coicare viro in his que sunt in contumeliis crea-
toris. **V**n abstinere debet a re fenebri et lucra opere ma-
nuum suarum vel querere sibi necessaria a parentibus vel aliquando
ab aliquibus bonis viris medicare. Si vero cogit eam ad vtem-
dum bonis illis illicite acquisitis potest dimittere eam ad tempus
quod ad thorum propter casum fornicacionis spiritualis. Monal. i. su.
i. x. restituere tenetur quilibet in solidum dicit. Item vxor et familia qui
non habet spes de correctione raptoris vel videtur eum vgere
ad inopiam et fieri non soluto: tunc si sunt ibi aliqui de iusto de
illis separatis potest expendere et comedere alioquin de rapina
i. de ipsa re rapta in specie vel de oue rapta vel capra vel de
fetu eius et nato vel excepto apud raptorem nullo modo coe-
dat nisi sit casus vltime necessitatis. Si autem sit res empti-
tate cum proposito eam restituendi vel aliud sibi videtur quod
ab amicis et consanguineis suis vel laborando manibus
suis vel alio quocumque modo honesto tamen nec reputatur quantum ad
hoc inhonestum quod in tali casu elemosinas hostiat. Si
militer dicendum est si sunt ibi aliqua de iusto: si ita mixta
quod non possunt discerni vel licet possint discerni mari-
tus iniquitate plenus non permittit eam comedere nisi
si de rebus raptis. **S**ed tamen mixta sunt licite potest coe-
dere nisi de rebus raptis si maritus est solvendo dum ta-
men habeat in mente et intendat coedere de licite acquisitis

que sunt mixta. Si autem non est solutio quia quicquid habet. non
sufficit ad satisfactionem. tunc iterum dicendum est quod in precedenti
casu quando nichil habet nisi de rapina. item quando nichil inuenit viro
apud viro nisi de rapina tunc ne moriatur fame subest ei
triplex auxilium. Vnum est si potest habere de tota qua potest recu-
perare et consistat matrimonio quando vir exigit ad inopiam. Se-
cundum remedium est renunciet talibus actibus quod ei suadent quod
possunt preesse et non obesse et si necesse est potest adhibere epistolam
ut appellat eum pascere ipsam de iusto. ii. q. i. si peccauit. xxi.
q. v. hoc. videtur de iure iurato. c. queadmodum vel tradat
ei sponsalium. vel potest vel mittat alicui persone honeste que
de honesto lucro pecunie que fuerat data in toto de qua negociabi-
tur illa persona cui mittetur et prouideat ei. ut ex. de pigno-
. c. ex lris et in. c. p. vestras de dona. propter nuptias. Ter-
cium remedium est quod si est in artu. posito quod nec inueniatur quod
comedet et per elemosinam nec posset vltimam sine peccato sub-
sistere seu substinere necessitate famis. tunc si aliud non ha-
beret et de rapina et de alijs vndique viuere possit quod necessi-
tas non habet legem. ex de regulis iuris. c. q. non est et de consecra-
ti. i. sicut. Item quicquid expedit viro et familia de rebus
raptis debeat et in alio apponat firmiter quod cito potest et
necessitate coacta quicquid inde expenderit restituere. in
omni tamen casu tenetur viro debitum reddere viro
nisi substat aliud impedimentum. xxxiii. q. v. si dicat. Vi-
cunt tamen quodam quod viro feneratoris vel raptoris nullo modo de-
bet comedere de viro vel rapina nisi habeat unde restituere
re possit: et tunc comedere potest cum apposito restituendi imo-
plus debet dimittere cohabitationem viri cui cohabi-
tare non debet si eam compellit peccare. Quod enim dicit
apostolus. Mulier non habet potestatem sui corporis: sed
vir. verum est quod licet non cohabitaret tenet tamen debitum red-
dere viro pro loco et tempore. Et si dicatur quod viro non de-
bet dimittere virum nisi causa fornicationis. Dicendum
quod hoc intelligitur secundum glo. non solum de fornicatione
corporali: et in spirituali que est in omni peccato mortali.
Tenet autem mulier obedire viro sicut domino summi sponsi.
Iterum dicendum de familia eorumque: quia non debet comedere
nec stipendia recipere de rapina viro et furto.

42
De restitutione acquisitorum per meretricium. **¶** **¶**
Tunc acquires aliquid per fornicationem puta meretricem
meretricato teneat ad restitutionem. Respondit Alex. de ales
i. iiii. i. tractatu restitutionum quod quod fornicato aliquid ac-
cit iure possidet quod acquirit. Dicit et Aug. quod meretricem
turpiter agit quod meretricem: sed non turpiter agit quod recipit. unde
licet acquirat meretricem meretricato non tenet restituere quod non
omittit fraudem acquirere. Recipit enim precium sui corporis
locati ad fornicationem perpetuam. Non tamen licet facere publicam
oblationem. unde de utroque. xxxiii. Non offeres mercedem pro
stibuli. nec precium carnis in domo domini dei tui. Quicquid
illud est quod voueas abhominatio est apud dominum deum tuum. Non
tamen secundum eundem ubi est. q. vlti. Dis oblatio acquisita per mere-
tricium est abhominabilis domino. sed publica oblatio que fit cum sca-
dalo. illa enim abhominabilis est sicut si meretrices traherent
currum ad fabricam ecclesie vel daret panem sericum vel fenestram
vitream in ecclesia: talia non debet ecclesia recipere a congregatione
meretricum ne videatur approbare opera eorum. sed puatas eleo-
sinas dare pauperibus de pecunia sic acquisita licitum est. ut of-
ferre candelas et huiusmodi licitum est eis. Vix Ric. i. iiii.
di. xv. ar. v. q. viii. Monachum vero in summa in tractatu restitu-
tionum in. x. restituere tenet in casu querit. **¶** **¶**
Quid de muliere que recipit pecuniam pro opere carnali. et re-
spondet Si recipit ab aliquo de rebus propriis non ecclesiasticis
non tenet restituere. Si sit monialis cui datum est. nec acquirit
sibi. sed acquirit monasterio quod sic accepit. Honestum tamen est quod
monasterium non retineat. sed erroget in pios usus. Si autem a
clerico seculari datum est de rebus ecclesie. facienda est restitu-
tio ecclesie secundum quod dicunt magistri nisi episcopus velit di-
spensare cum illa que recepit quod retineat illud si secularis
est mulier aut cum monasterio si regularis. Si autem ac-
cepit a persona regulari de rebus monasterii quod presumen-
dum est nisi de contratio constet. Distingue quod aut reci-
pit ab habente administrationem aut a simplici clau-
strali. In primo casu facienda est restitutio monasterio
vel prioratui vel administratori de cuius bonis datum
est: et potest fieri restitutio eidem persone que dedit si ad
huc remaneat in administratione illa maxime si iam

Quid d' secl'a q' recipit p ope caris a coniugata? **C**linii
Rndit jce; vbi s q' restituere debz maisto si illa dedit d'
rebus totalibz aut coibus. Si aut de rebus parastrer-
nalibus vbi d' osuetudie hnt mulies parastrenalia a
si mulier soluta sui iuris dedit amasio aliqd de rebus
aprys lz hoestu; sit: q' illd expdat i pias cas no tncr-
dendu e q' teneat nisi velit. poteit et restituere ei q' dedit
q' melius videtur si peniteat ul egeat.

Sed nuquid reglaris p sona poteit audoitate appria
qd accepit p carnali ope ul qd habuit d furto ul rapi-
na restituere. rndit jce; vbi s q' si cuiq; opetit date rei re-
peticio. Distingue si extat adhuc res data penes illum
cui data e: si no audeat aut timet aut no pot ipetrare q'
fiat restitutio p prelatus collegij. tuc restituat audoita-
te appria fm forma supradictaz et stradicente plato q'
plus e obedienduz deo q' homini. Si aut no extat qa-
iaz consumpta e tuc ianis e actio qua excludit iopia de
bitois. Si at no e consumpta peitus h' oula e i utilitate

¶ Quero quid de adultera que concepit filium ex adul-
terio qui filius putativus mariti defraudat verum herede-
dem hereditate anteneatur ad restitutionem. **R**ndit. **S**co
in. iiii. di. xv. q. ii. ar. penul. q. circa hec diversa e senten-
tia. **V**no modo q. ipsa habet revelare crimen suum fi-
lio suo spurio & inducere eum ad dimittendam hereditatem
vero heredi. q. iniuste occupat cum ipse non sit heres. **A**lii
dicunt q. minus valet q. debet revelare culpam suam
marito: ut assignet hereditatem vero heredi quod licitum e
secundum iura imperialia nisi testans primo in testamento
instituit heredem. **C**ontra primam determinationem
arguitur sic. quia aut filius est mater aut non. **S**i aut cre-
deret non e probabile q. propter hoc dimitteret hereditatem
quia pauci inveniuntur ita perfecti q. propter iustitiam

huāda; i foro rei dimittat magnas possessiones q̄s pos-
sunt tenē iure extēiori: nec pōt hoc mater p̄sumē. nisi
multū p̄us expta fuiss; volūtatez filij sui. nō aut debet
se exponē certo piculo diffamacōnis apud filiū suū
ap̄ter icertaz correctōez filij si veō nō credit. tūc sequūt
duo mala q̄a i ip̄a tūc ē i famata i ipe tenet hēditatez
vt p̄us i ce. Cōtra hāc dēminacōez arguit sic. q̄a si di-
cit viro. p̄mo se diffamat i se exponit piculo mortis
i matitū piculo vxoriciidij q̄a talis posset esse zelotip̄
vt sūt multi qui ip̄az occiderēt ul salte p̄petuo haberēt
odio i a se i ab actu dūgij repellerēt. Quid ista mala di-
famacōnis mortis ul saltez odij ul discordie que sunt
valde pbabilia viderēt vt i pluibz euētuā nō debz se mu-
lier exponē ap̄ter icertū bonū hēditatis restituere. Et
p̄ter hoc i terris vbi p̄mogeit; vūsalitē hēs pat̄ si crede-
ret vxor nō poss; auferre a spuio hēditatē nisi in foro
publico pbaret cāz talē. i tūc oporteret mulierē diffā-
mai nō tūtū apud matitū. s; apud totā pat̄az. Dico ergo
q̄ mulier debz labōare q̄ntū pōt q̄ ad hoc vt reddatur
hēditas veō hēdi q̄ntū i se ē. Dico et q̄ nō debz se diffā-
macōni exponē. s; ex alijs causis hoēstis filiū spurium
q̄ntū pōt i ducē. vt dimittat hēditatē. Vnē modū ho-
nestū ē: vt itret religionē. aliē vt fiat clericū i t̄cipiat be-
neficia ecclīastica i his q̄si sufficiētibz otentē hēditatez
dimittat alij fratri laico remanēt i sedo. S; si p̄ nullā
honestā p̄suasione pōt mat̄ flectere cor filij spurij vt di-
mittat. nō viderēt q̄ debeat se p̄dere illi. q̄a nō ē certa q̄
talis ipsuāibilis ab ip̄a i alijs hoēstis p̄sonis ap̄t il-
lud flecteret immo forcit; i tenacit; teneret accipiens ne
p̄ talē dimissionē notaret spurit; ifamia. Et talē notā
multū cauēt male nati i tūc debz mulier labōare aliud
i stitucōnez fieri veō hēdi q̄ntū pōt i correspōdenciā iu-
sticie q̄a nō dico q̄ teneat restituere equalēs toti hēdi-
tati q̄ multum differt habere i ape esse. iste em̄ nūq̄
habuit hereditatem licz ape fuerit fm iusticiāz. Et iō
minē q̄ equalēs hēditati sufficit sibi p̄ restitucōne i illō
minē dēminet arbitrio boni viri. Viderēt tñ q̄ sibi de-
beat p̄uizere d̄ vidu honesto i vestitu si fuit hēditas

44.
pinguis vt possit sufficē heredi ad duplū ul ad triplū
istius. q̄ si nec hoc possit eē faciat qd̄ d̄ in. c. iiii. ex. de
solucōnibz. **O**ldardus. **C**ōcor. **L**andulfus i. iiii. di. xv.
¶ Ric. i. iiii. di. xv. ar. b. q. iiii. dicens. **¶** **¶**
Quid si mulier habz filiū ul filios de adultero occulto.
pōt ne facē eos heredes saltē i partē hēditatis sue cū le-
gitimos filios nō habeat ul si habet. nūq̄d possunt de
consensu eoz quasi legitimi admitti ad p̄pōnē hēdita-
tis. Similit̄ q̄ntū pōt ip̄a ul q̄cūq̄ alienaē de hēdita-
te sua. rñdit **M**onal. vbi. s. **¶** Quid p̄mū fm iura scripta
pōt q̄libz siue exneū dū tñ nō sit ip̄is ul p̄sona idigna
siue vnū de filijs quē maluerit hēdez i stituē i totū ul in
partēz resuata legitima libeīs suis. S; aliud ē de consuetu-
dine i aliq̄bus locis. In questione ergo apposita retinē-
da ē consuetudo regidis. **¶** Mater et d̄ consensu legitimoz fi-
lioz ul hēdū alioz pōt facē legitimos filios suos cohe-
redes. i. legitimos nisi repugnet consuetudo loci

¶ De restitucione totis **¶** **¶**
¶ Veō an mulieri adultere cui; occasione facta ē
sepeaco cohabitacōnis teneat vir. ul ei; hēdes reddere
totez. rñdit. jo. de platea insti. de publicis iudicijs. S.
Item lex iulia q̄ nō. quia mulier p̄bato adultero per-
dit totez q̄ cedit lucro viri. l. si totez. **¶** de iure totū i. l.
**Lucius. ff. soluto matrimonio i m. C. plerumq̄ de do-
na. inter virū i vxorem. An aut heredes viri possunt
obicere vxori adulterium i p̄sequis totis amissionē
sicut ip̄e vir. d̄ hoc sunt opinioēs. Vnde coim Qinto. d̄
butrio in dicto. c. quicumq̄**

¶ Quero quanto tot debet restitui. rñdit jo. d̄ pla. insti.
de actōnibus. S. fuerat antea. q̄ si tot consistit i pecunia
marit; ul eius heredes habent dilacōnē anni. Si aut
consistit i immobilibz debet restitui in cōtinēti p̄ solutū
matrimonium dicto. S. fuerat i. l. i. S. exactio. **¶** d̄ rei
vxo. actione. Et si heres mariti ul alius obligatus ad
restitutionem non restituat infra dicta tempora tunc
p̄ moram immobilibus tenetur etiam ad fructus vt
dicto. S. exactio i. l. fruct; soluto matrimonio h; solucōez
l. diuorco. ff. soluto matrimoio. S; i rebz mobilibz vel

incorporealis que hoc casu loco mobiliū cōtinet licet
alias faciāt tēciā speciē p se. l. mouētiū. ff. de vboz. sig.
tenet restituere eos r vhas earuz estimacōnis vsq ad
tēciā cētēsimē q sūt. xxi. r. tēciū p centenario et hoc de
iure ciuili. vt dicto. S. exactio. ff. de iure canōico q pbi
benē vhe solū pōt petere intesse qd incurrit p moram
fm jo. an. i. c. salubriter de vhis. Et attēde diligēter
q lz maritū ul ei heres habeat dilacōnē. vt nō tenea
tur restituere mobile nisi infra annū. ff. solū p vt sunt
naues iumenta r similia. tñ fructus pcepti ex dictis re
bus mobilibz. vt pensioēs nauū r iumentoz r ceterā
nō lucrat. ff. i tantū habz omodū mediū temporis r te
net restituere vna cū rebz p annū. Secus i eo qd luc
tur cū pecunia q rebz restituere p tote. qā illud lucrū
sibi acqrit r nō restituit. r ita intēlligit. Salicetus r
Angel. in dicto. S. exactio. Barto. i. l. si ostante. S. qci
ens. ff. soluto matmoio. jtem attēde q licz infra ānū
maritū r ei heredes non teneant restituere res mobiles
datas in totē. tñ tenet infra ānū alere vxorē si nō ha
bet unde se alat. Et notat in dicto. S. exactio Et hoc ca
su cum heredes dicant qdāmodo sustinē onera matris
monij p pstatōnē alimētoz lucrant fructz. vt ē glo.
notabilis r ibi p Bar. m. l. diuorcio. ff. soluto matmo
nio qd tñ ibi itēlligit. Bal. vsq ad orecētē qntitatē ali
mētoz. r ab inde s debēt fructz restituere vxori ar. l. si. ff.
de pe. here. r. l. i. iulā. S. fructz. ff. soluto matri. Limita
uit tñ hoc qd dictū ē q tenet pstatē alimēta si nō ha
bet vnd aliunde se alat. Hoc vey si heres tantū habz
q pstatē possit. Si aut nō habeat nisi qntū sufficiat si
bi soli. Tūc omnis ordinata castas icipit a se ipo. l. p
sens. C. d hui r aq Et hoc vult glo. i. parvola i. l. si ma
rit. S. illd. ff. soluto matmoio nisi heres eet artifex vt
aliunde possit sibi querē victum vt voluit alia glo. i
dicta. l. si maritus

lxi
Deo cui debet dos restitui. Rndit item vbi s. q qnto
mulier ē sui iuris r dat totē ul et qn ē i potestate et
dat totez aduētiā: tūc debz sibi dos restitui r ipa ē illa
que agit i iudicō p tote et sine o sensu patris vt tenet

45
glo. in autētica q locū. Cre collacō. r i. l. ii. i pnci. ff.
soluto matmonio. Et itez i tote aduētiā sibi coāta
a patre q donacō valet fauore totis: casus ē i. l. Dōpo
nius philatellus. ff. fa. horreis. Si aut pat dat totē p
fecticiā p filia i potestate tūc ē o muniis actō patris r fi
lie nec vnz pōt p iudicāe altei. Dē talez acqficōnē pat
tñ bene habz exercitiū actōnis o sensu filie q semp p su
mitur nisi habz iustā cāz o tradicēdi. l. ii. S. volūtatez
ff. soluto matmoio. Et p qz filia ē facta sui iuris morte
patris ul emācipacōne ul et si fuisset exheredata actō d
tote i totū o solidat i psoz filie et si pat sibi soli fuisset si
pulat vt tenet glo. i. l. vna. S. virez. C. d rei vx. actō
Si aut exneat dat totē p muliere tūc i dubio acquirīt
actō muliei nisi fuit pactū ul stipulat sibi reddi. Et
itēlligit exneus. Dis q nō habz i ptate. Et iteo si pater
dat p filia emācipata pat cēsetur exneat r acqrit actō fi
lie nisi fuit pactū ul stipulat vt dicta. l. vnica. S. ac
cedit r. S. exneum de re vx. actus.

lxii
Quid si fundus estimatus datus ē i totez. rndit itez vbi s
q talis estimacō facit empēdē r trāsfert p dē i maritū
nec plz tenet ad fundū: ff. ad estimacōnē. l. plerūq. S. si
aut. ff. d iure totis r. l. estimate. ff. solu. matmo. Et iteo
si mulier cui vso atriuit vestes datas i totez tñ marit
tus tenet reddē ei estimacōnē. l. mor. S. res i totē. ff. de
tona. causa mortis. Secus si non fuerunt estimate: vt
dicta. l. plerūqz in principio.

lxiii
Quero pone q qd recipit vxorez simplicit nulla habi
ta mēione totis. An ptea. possit cogere patrez. vt cō
stituat sibi totez fm o dicōnē psonarū r qntitatem sui
p rōnē. put pōt pat cogi facē officio iudicis ante mat
monij. l. q libeōs. ff. d ritu. nup. r. l. si. C. d totis pmi
ssione ul si pat ē absens r ipedit iudex ostituit totē. l.
pfecticia x ff. r si pponas. ff. d iure totis. rndit itez vbi
supra q glo. vult q sic i. l. obligamur. ff. de actione r
obligacōe. S. Bar. o tra. Rō qz cū sit nupta cessat cā
ppter quā prius cogebat. s. vt nubere. possz q ē casus in
autētica de nup. S. si quis potestate ostituit colla
cōne. iiii. Dicit tñ Bar. q si filia se maritaret r totē

pmittit eo qd pat ea nō maitabat qd tūc possit pat cogi
.l. si fili. ff. ad macteo. x. l. i. d. s. si. ff. d. i. re xlis
Sed nūquid maitē possit expellē vxorē remittit. **l. iiii**
tēto eaz ad comū patris ex q pater nō soluit sibi totē
pmittit. **Bal.** dicit qd sic. l. si conatur. ff. d. d. d. ob
cāz qd maitē nō debz recipi: nec vxorē habē sine tote. **xx**
x. q. v. nullū sine tote r allegat glo. quā dīc hīc innuē
in auctētica d nō eligē. secū nubē. **S. si. collacōne pma**
r addit tex. in. c. p. vestras de dona. inter viruz r vx. ibi
q vxorem suaz a se repuleāt vbi videt casus **l. xv**
Quid d viro qui recipit filiā raptōis ul vxorē in vxorē
rez qui nichil habz nisi d malo acq̄sito. rñdit **Alex.** de
alexādrīa hīc qd dā qd totē quā accipit cū filiā nō tenet
reddē si nō crassa ul p̄babilī ignorācia ē ductē qd cre
debat socru nō esse vxoriū aut p̄ter illā totē habē suffici
enciā ad t̄stituēdū. **Tu** vēs dīc qd ex q scit qd dōs acce
pta eāt necessāia ad soluēdū alia debita reddē tēt nec
pōt talē totē cum bona d̄sciencia retinere: si certū sūt hī
qbus prius debebat qd de rebz alioz nullatenz hīc deuz
potuit illa totai Si tñ vxor eiz nō pateret illā reddi. tūc
forte sufficit illi qd ip̄e nō p̄cipiat d̄ boīs illis **Astēsis.**
i sūma tenet p̄mā op̄inionē libro. iiii. ti. iiii.

De restitucōne bellāciū. **l. xvi**
In capta i bello subiciant restitucōni. rñdit **Mo**
nal i sūma qd nō tenent nec p̄ncipes: nec milites si bel
luz ē iustū. i. di. ius gēciū. **xxiii. q. vii. si d rebz** **l. xvii**
Bellū aut ad hoc vt dicat iustum requirit q̄q. **l. i.** **Der**
sonā. Rez. Causaz. Animū. r Auctōitatē. Dīo p̄sonā
.l. vt sit p̄sona cui liceat bellare. s. secl̄aris nō eccl̄astica
cui non licet sanguinem fundere. **xxiii. q. viii. clerici r. c.**
his nisi in necessitate inēuitabili. **Res. s. vt fiat p rebz**
repetendis vsq̄quo sit ei satisfactuz de omni dāno ab
hostibus illato. **ar. xxiii. q. ii. c. i. r. q. iiii. fortitudo r. q.**
viii. si nulla. Causa. s. necessaria pro defensione extra d
restitutione spoliū. olim cum causa sit licita. **Ani**
mus. s. vt non ex odio vlcione vel cupiditate: s. ad cor
rectionem vel propter caritatem iusticiam et obediē
ciam. **xxiii. q. i. quod culpatur r. c. militae. Vbi dicit**

46
Militae nō ē dīctū: s. p̄t p̄dā militae peccatū ē. s. vt p
bellū par queatur. **Auctōitas sup̄ioris. xxiii. q. i. qd cul**
pat r. q. ii. c. i. **Dicit em̄ ipeator. Nulli p̄sus nobis in**
sc̄ys atq̄ i d̄sultis q̄rūlibz armoz mouētoz copia t̄bu
atur. **C. vt arōrū vsus i sc̄io p̄ncipe interdīct sit. l. i. li. ii**
Itēz Hosti. i sūma i ti. de peni. s. q̄bz ver. qd d rapina
r p̄dā q addit qd fīc i p̄t et cū auctōitate eccl̄ie: p̄cipue
vbi pugnatur p̄ fīc. **Cōcor. et Alexl d alexādrīa. Vi**
de s bellū. **Et si aliqd p̄dictorū q̄q̄ defueit dicet bellū**
iustū **Secūdū Monal. jōe addit. jō d pla. qd iustū bel**
lum ē qd indicit ipeator ul papa ul sui legatī ul offici
ales qd aliq̄ se rebellauerunt imperio ul eccl̄ie vt notat
Bar. i. l. hostes. ff. de capti. r m̄sti. d actōe. s. rursus in
glo. r q̄quid capīt i isto bello efficit capīētis. vt isti. d
rerū diuī. **s. Itēz ea nisi capiāt vīctis hostibz qd tūc cap**
ta debet poni ad butinū: vt distribuāt iter milites hī
meita vt. l. ius militae. ff. d capti. i. c. ius. gē. di. i. **l. x**
Sed si qd p̄dictorū q̄q̄ defueit: nūqd tenebūt restitue
q̄quid adeptz ē d huius mōi bello ille q mouit illd: re
spōdit idē **Monal. qd q̄uis bellū nō sit iustū ex cā r ex**
aio r ex p̄sona r ex auctōitate si tñ res subsistit. s. qd p
rebz repetēdis factū sit: nō tenet q mouit bellūz t̄stituē
qd ibi cepit nisi cepit ul dānificauit adūsariū suū vl
tra q̄ ip̄e adūsariū habueāt ul dānificauit iniuste de
bonis mouētis sibi bellū: r hoc ē dīcēd hīc iudiciū fori
penitēcialis vbi habz locū d̄pensacō et vt liq̄ dī ad liqui
duz q nō habz locū i foro d̄tencōso. **Vñ si q̄s i foro p̄i**
teciali d̄stet se p̄ furtū habuisse decē d rebz illis q mā
feste abstuleāt ei. io. r bñ facē d̄suevit iudex penitēcioā
rius recōpensacōez nec iūgat ei t̄stituēne illoz decē m̄
si adūsarius eiz p̄modū restituat ei. x. ablata. **Aniun**
get ei tñ peitēciā d furtō d̄misso. Cōcor. Hosti. vbi s q
dicit **Hoc tñ teneas qd is qui iuste pugnāt nō tenet ad**
restitutionē p̄ de s fit capīētis. di. i. ius gē. **xxiii. q. vii. Si**
de rebz. **Et hoc itelligas siue capiāt de rebz iniuste pu**
gnātis siue vassalloz siue hoīz suoz q̄usq̄ iuste pugnti
d debito suo ul iūria: ul offēsa illata ul dāno dato sibi
ul suis r interesse suo sit iuxta ap̄riā r sanā d̄scienciam

plenaie satisfactū ul tunc hostis paratē sit satisfacere
ul iuri pitorū offeāt. illos aut intelligas suos q plz ho
minē qz deū timētes sequūt dominū suū i bello illicito
otra illd qd legitur. xi. q. iii. **Julianus** .x. c. dñs **Alios** at
qui ei nō pstant oñliū auxiliū ul fauorē nō credimus
puniēdos. qz pena suos nō debet egredi auctores. ex de
his que fi. a maio. p. ca. c. quesuit. lvi. di. satis p utum
d oñtucōnibz. c. cognoscētes. i. q. quarta. c. i. **lxix**

Quod aut dictū ē illos tenei qui dominū i iusto bel
lo sequūt itelligas qñ d hoc certi sunt ul p̄babilit cre
dūt iustū esse bellūz maxie vbi ecclia hoc p̄hibebat ⁊
tales excoicabat. Si vob certi essent ul p̄babilit crede
rent qz iustū esset i nullo tenerent nisi forte haberēt cor
ruptaz cupiditatis intencōnem: h̄ hoc reputo p̄iculo
suz qz sola oñciēcia nō facit iustū bellū: imo auctoritas
iuris ul iudicis ē qñtū ad hoc p̄tinēz req̄rēda hec **Hosti**
Quid si p̄babilit dubitat vtrūz iustū sit ul iustūz. rñ
dit idēz vbi s qz adhuc p̄t bonū obediēcie excusat. xx
iii. q. i. quid culpāt h̄m **Rap.** Hoc dicas verū si inq̄i
sunt qñtū potuit ⁊ p̄ciōēs oñsuluit ⁊ semp dubiēz imā
sit alioqñ affectatoz ignorācie sicut nō expers sciencie
puniēt de clau. despon. cū inhibicio. S. si q̄s vero. Nec
excusatur p̄pter timorem amittendi feudum ul incur
rendi damnum a comiō temporali. xxxii. q. v. ita ne
licet metus culpam in partem atenuet quo ad penitē
ciam in iungendam certa ieiunia ⁊ oñciōēs. ex qz me
tus ca. c. sacris h̄ auctoritas iuris ul iudicis requiritur
Vbi ergo habetur auctoritas iudicis dici pōt qz si iu
dex errauit ad pugnātis tamen oñciēciam recurat
⁊ in hoc pōt habere locum distinctio dicta in foro pei
tenciali. **Decus** in otencōso nisi error aperte detegere
suo tempore. vt patet in his que notantur de sen. ⁊ re.
iudi. sub rubrica qz eius species. hec **Hostien. Concor.**
Ric. in. iiii. di. xv. ar. v. q. iiii. dicens qz qui in guerris
scienter inferunt damna innocentibus tenentur illis
ad restitutionem. Illi aut in guerris innocentes non
sūt qz habēti iustū bellū fauēt directe ul indirecte de p
sois ul rebz. hec **Ric. vid. iha. S. lxxii. ⁊ lxxii. lxxi**

47
Sed nūquid hī qui sequūtur tenēt i solidū. **Distigue**
vtrū sciret p̄daz omittere debere ul ignoraret tñ timētes
a p̄da nō abstinerūt imo alios adiuerūt ⁊ tales ei
hī qui oñilio ul auxilio ul adulacōe ul oñtractōe seu cā
simili induxerūt tirānū ad p̄dam faciēdā ul guerram
mouēdaz iniuste tenent i solidū si p̄t hoc sciūt ul cre
dūt qz tirānū ad hoc sit inductz alias factuz ul nō fa
cturus tñ qz ad id qz plz fecisse credit ex tali instigacō
ne ar. de hoicid. c. sicut dignū. xvii. q. iiii. oēs ⁊. q. ii.
votū. lxxiii. di. c. error ⁊. c. faciētis. Si vob sciūt ul cre
dunt qz p̄t hoc adhuc nō fuit motz nō p̄t talia plz
ul minz fecit: tñ nō tenet nisi i qñtū ad eos puenit ul
de his expenderūt ⁊ i qñtū dānū dederūt p se ul familiā
suā directe ul occasionalit. ad hec de sen. ⁊ re iudi. c. cuz
.i. ⁊ a. d. eta. ⁊ q̄li. c. tuā. xi. q. iiii. qm multos. ff. si certū
petat. l. si ⁊ me ⁊ ticiū d iurys. c. fi. hec **Hosti. lxxii**
Quid si neut raptorū dñs erat nec vnz magis aiauit
aliū qz aliū ipz. h̄ sil ouenerūt d faciēto tñ iultu ul tñ za
piā oñtēda. rñdit idē vbi s qz q̄lz tñt i solidū **lxxiii**
Sed nūqd oēs q sequūt ei si vnz solz potuiss p se hoc
facē tenēt i solidū. rñdit idē qz sic: vt pbat apte. ff. ad
.l. acq̄le. l. si ita volueat. S. fi. ⁊. ff. arborz furtū **Cesar.**
l. si plures. ff. d furtis. l. volgaiz ⁊. ff. si q̄s testamto lib.
eē iussus fuit. l. i. **Aliq** tñ dicit qz sufficit qz q̄lz p par
te sua satisfaciāt: h̄ p̄mū nō solū tuciz ē h̄ vbi **lxxiiii**
Sed pone qz guerra fuit iter duos milites uel p̄ncipes
⁊ hic inde multa dāna data sūt: ⁊ p̄ea facta ē pax iter
ipos ⁊ dāna hic inde data remissa sūt nūqd hec reissio
extendit ad hoies vtriusqz. rñdit **Hosti. i. sumia. i. ti. d**
peni. qz nō viceē nisi eēt d oñsensu eorūde sic facta ar. **C**
d trans. c. l. i. ⁊. l. transadōnis placituz ⁊. l. p̄sens ⁊. l.
vbi pactū d maio. ⁊ obe. c. fi. ff. d trasac. l. iiii. ⁊. l. qz cuz
tutoibz ⁊. l. nulli. ff. d pactis. l. vnz. S. pacta i sumia ⁊
l. si oueneit. **Vel** vbi forsitan alibi aliē nō possz habēi
pax. Ibi em vtilit partis geritur negotium vtriusqz ⁊
sic pōt intelligi. ff. de pactis. l. conuencionū. **Aliter** qz
motz possum remittere ius hominis mei cuz nec pos
sez ab eodē tñdē extorquē siē rapiā hec **Hosti. lxxv**

Quid de subditis mouētibz bellū ex ipso dñorum
suoz. rñdit. **M**onal. vbi s̄ q̄ subditū q̄ mouet bellū p̄
dño sibi mandate & scit bellū eē iustū nō tenet ad resti-
tucōez eozū que accepit ab hostibz iux̄ editū dñi: nec
peccat nisi hēat corruptaz intencionez p̄ cupiditatē ul̄
odiu: ul̄ similia. **S**i at̄ sciebat bellū esse iniustū tenet
restituē: q̄ p̄l̄ timuit hoiez q̄ dñū. **S**i v̄d̄ dubitabat
vtrū bellū esset iustū siue racōe p̄sone siue rei aut cause
aut aī a auctoritatē. **E**x his ei oibz causis possit bellū
esse iniustum: vt dictum ē s̄ eatez parte. **S**. i. vbi tractat
de bello iusto ul̄ iniusto nō tenet. **V**n̄ si vassallū ducis
ul̄ comitis vocet ad bellū mouendū ab eodē comite
ul̄ duce oītra hostez suū oītra quē nō licet ei auctoritate
ppria mouere bellū excusat vassallū si dubitet vtrū id
comes ul̄ dux habeat auctoritatē a rege sup̄ hoc excu-
satur nō p̄pter bonū obediencie licet forte peccet cōtra
dñū ibi male participāto. **xiii. q. i.** q̄d culpa aliter cul-
paris. **S**ed nūq̄d similiter excusant aīci & cognati mo-
uentis bellū q̄ nō sunt ei subditi & milites et huiusmodi
stipendarij & exnei si credebāt iustū esse bellum. rñdit
idem vbi s̄ q̄ nō: q̄ nō excusat bonū obediencie sicut
subditos nec debet se omittē discriminē & in dubio vt iu-
uent aliquē iudiciū alie. **Q**uia sicut dicit **A**mbro-
siū. **S**i nō pōt alicui subueniri q̄n̄ grauet alē: omodius
ē neutrum iuari q̄ gūari alterū. **xiii. q. v. deniq̄.** **N**ec ē
simile d̄ aduocato q̄ excusat bona fides q̄ dū credit eē
iustū cāz q̄ fouet l̄ i veritate sit iniusta q̄a ibi ē iudex su-
peior q̄ cāz exaiat & iudicat d̄ allegatis. **I**n bello v̄d̄ si
ue guerra viribz corporalibz negociū nititur non p̄t
rationem diiudicantis.

Quid d̄ his q̄ rapiūt i eccl̄ijs a rebois deicoz a eccl̄ia
cū q̄ sūt i terra illi oītra q̄z iustū geit bellū nūq̄d q̄ rapi-
unt ea tenent ad restitucōez. rñdit idem vbi s̄ q̄ sic nisi
auctoritate p̄lati eccl̄iastici hoc fiat. **Q**uid d̄ illis q̄ ofu-
giunt ad eccl̄iam imminētibz hostibz & ibi capiūt
ab eis: nūquid capientes debent eos dimittere liberos
rñdit idem vbi supra q̄ sic: nisi in castella uerit eccl̄esi-
as aut i n̄re impugnauerint hostes. **I**n hoc em̄ casu cū

48
cūz ip̄i imunitatē eccl̄ie violēt ipugnato nō debēt gau-
dere imunitate eccl̄ie. **S**imilit̄ dicēdū si ibi reponant
victualia sua de q̄bus substat in ipugnacōe hostiū su-
oz. **S**. q̄ si rapiant ab adūsarijs iuste bellatibz non te-
nent ad restitucōez: & forte nō peccāt et rapiēto. **U**bi
Item q̄d de illis qui icendūt eccl̄ias i bello iusto: nūq̄d
tenentur d̄ dāno dato. rñdit idem vbi s̄ q̄ si nō sūt i castel-
late & hoc exposito tenet. **S**i at̄ sūt i castellate a si nō ex-
posito icendūt s̄ cāu dū illi iuste bellātes p̄stāt op̄a rei
licite dū icendūt machiās hostiū a castz a villā q̄ alias
nō pōt expugnare oīmode dicēdū ē q̄ nō tenentur. **U**
Vtrū sacrilegis regibz indicētibz bellū teneant subdi-
ti milites obedire. **R**ñdit **A**lex. de ales. i. iiii. i tractatu
iudicialiū p̄ceptoz q̄ vir iustus si sub hoīe sacrilego mi-
litet recte pōt illo iubente bellāre si vere pacis ordinez
huās q̄ sibi iubet videt nō esse oītra rei p̄ceptū: ul̄ vtz
sit certū nō ē. **E**t ideo legio **T**hebeoz pociū voluit mo-
ri q̄ iubente sacrilego ip̄eratoe p̄sequi christianos vt le-
gitur i legēda **M**auricij & socioz eiū. **V**n̄ **A**ugu. oītra
Manicheos. **S**i humana cupiditate bellū gerit sup̄le
& p̄ncipe non nocet sanctis. i. subditis i q̄ non habet
q̄squam p̄tatez nisi a deo siue sinente siue iubēte. **L**ix
Queto an occupata hodie p̄ p̄ncipes cristianos iter se
bella & guerras ppria auctoritate ul̄ temēitate mouen-
tes & q̄ vn̄ quiete & pacifice possidet & ab antiq̄ posse-
dit aliq̄ renuo violēter occupāt. **Q**uā licite teneāt. rñdz
Anto. de butrio. c. q̄ sup̄ his de voto fm̄. **H**osti. q̄ nō
videt q̄ iuste teneant nec videt q̄l̄t̄ ofessioēs eozū pecca-
ta q̄ notoria palpitēt & dissimulēt nec q̄liter ab eis
castra & possessioēs & alias elemosias sciēter accipiāt &
absoluant: & p̄ consequēs non videt qualiter in italia
prescribi possit de prescripcione. c. finali. **V**n̄ dicit.
Caveant & sibi cōsulant: vn̄ timendū ē ne cateruati
ad inferos innumerabiles populos secūz trahant. xl.
di. si papa. **P**eniteant ergo & quod sciūt esse alienū re-
stituāt. **xiii. q. v. p̄ totū & q. vi. c. i.** si voluit p̄ veraz pe-
nitenciam reparari de sūma t̄nitate. c. i. **S**. sacrū. **L**xxx
Quid de comitibz nostris qui tota die sine auctoritate

principis arma sumunt et sumi faciunt et vasallos suos
exheredant. unde dicitur: **H**ostes. de treu. et pace. §. qd sit
iustus. **N**on dubito qd ad restitutionem teneant nisi fuerit
iuris ordinem qui est: ut si vasallus voluit stare iuri audiat
si contumax est impugnetur qd potest fieri auctoritate iuris vel
iudice precipiente. ff. de rei. ven. l. qd restituere. **N**ulli enim licet
arma mouere ad alium impugnandum sine auctoritate iuris
vel iudicis. **A**liis pena incurrit cum intelligatur violentia in
ferre. ff. de met. ca. l. extat. **S**i ergo dominus qui immediate
subest principi de vasallo proprio querat et vellet tunc
res parte eligere. scilicet qd ad animam consulo qd non dicat sibi ius: sed
vel auctoritate principis gladium assumat vel ad dyocesana
non vasalli recurrat ad cuius modum si obediens noluerit
excoicabitur ratione peccati. ex. de iudi. c. nouit et de maio.
et obe. c. solite de censu. c. ois anima et si per annum steterit exco
municatur ex tunc dyocesana ipsius et res eius exponit. **H**ec **H**ostes
Quid dicitur istis bellis indicis quotidie ab: **Lxxxii**
vna ciuitate alteri sine auctoritate principis. respondit jo. de
pla. i. si. q. mo. ius. patri. po. sol. §. si ab hostibus qui di
cuntur latrones: id est ab eis capta subiaceret restitutioni. ut. l.
quia latronibus. ff. de testa. **Lxxxiii**
Quid dicitur istis parcialibus ciuitatum qd vna pars expulsa
inducit bellum ciuitati. respondit idem ubi dicitur qd non dicitur bellum:
sed dissensio civilis ex qua res publica leditur: id est in tali bello
non habent locum statuta de bello illicito. l. si quis in Germania. §.
in ciuilibus. ff. de captiuis et idem in eo capta subiaceret restituendi.
Quid dicitur istis socialibus gentium arduum qd aduersum **Lxxxiiii**
libitum discurrunt territoria ciuitatum faciendo terminum. respondet
idem qd latrones sunt et de omnibus per eos commissis tamque latro
nes puniendi sunt: ut. l. hostes de captiuis **Lxxxv**
Quid de his que recuperantur ab hostibus per milites
et stipendiarios. Respondit jo. de pla. in si. qui mo. ius
patrie potestatis soluitur. §. si ab hostibus qui debent
in pristino statu reponi. unde bestie ablatae per hostes
et a nostris stipendiariis recuperate debent restitui eis
quorum primo erant. di. i. sicut liberis et. l. ab hosti
bus. l. ii. ff. de captiuis. **E**t hoc verum est in rebus que
habent possituminiuz quod est ius qd debetur captiuis

46
per a captiuitate liberati sunt sicut sunt equi naues onerate
currere et boues et alia apte vsus belli parata de q. b. l. ii.
et. i. ff. de captiuis **I**tem fallit in armis recuperandis qd non
restituunt illis qui amiserunt: quia vituperose amittunt. l. i.
ff. de captiuis: sed in rebus hostium captis distinguunt aut sunt
res immobiles et debent publicari non autem efficiuntur capientes
l. si captiuis. §. expulsi. ff. de captiuis. **S**i sunt res mo
biles efficiuntur capientes. l. si qd in bello. ff. de captiuis mi
si capiantur videtur hostibus quia tunc debent distribui secundum me
rita ut dictum est supra. §. vi. **Lxxxvi**
Quod an in iusto bello non solum contra principales iniuriat
sit licitum pugnare ipsum et personas suas capiendo sed et vasa
llos et subditos ac oplices et eum contra iusticiam adiuan
tes. respondit innocen. i. c. sicut de iure iurato qd aliqui dicunt
qd sic at. de officio dele. c. i. **A**lii dicunt qd prius qd diu sunt
in actu belli non aliter si pugnant contra mouente bellum vel nisi
de rebus eorum: puta si in castris vel edificiis alijs leuaret
Vtrum ille qui recuperat res sibi subtractas furto vel violen
cia vel equipolenter furtive vel violenter teneat ad restitutionem
rei que sic recuperauit. respondit **A**lex. de ales. i. iiii. in tractatu
restitutionum sine iudicio opinando iuxta aliquam sententiam qd
cum aliquis furtive vel violenter recuperat res non suas: sed equipole
ter rei sue: si hoc continetur fiat. si sine interpellatione temporis
non teneat ad restitutionem rei illius nisi fur vel raptor restitu
at illud qd abstulit ei: quia licitum est vim vi repellere continen
ti **E**xempli gratia. **A**liquis aufert alij equum suum vel furat:
ille cui ablatus est equus insurgit statim in eum et cum non possit ei
auferre equum quem spoliator abstulit illi. aufert illi suum in
hoc casu non teneat ad restitutionem nisi fur vel raptor resti
tuat illi qd abstulit nisi forte melior fuerit equus spoliato
ris quam spoliati: quia tunc teneat ad restitutionem tanti quantum va
let plus seu prodelet. qd autem possit recuperare res suam incont
nenti rapiendo vel equipolenter rei sue videtur per simile sumptum
i. l. de veterum. xix. **V**bi loquitur qd cum aliquis non de idu
sticia interfecerit aliquem apinque occisi ipse potest continen
ti occidere occisorem dummodo colore stimuletur licet
prior occisor non fuerit reus mortis **M**ulta enim propterea
ta instante colore remanet impunita quam si cessante colore

fuerent essent puniēda: vñ spoliatus re sua si icōtinen-
ti manente dolore ex dāno sibi illato recuperet rez sibi
furtiue ul violētē subtractā furto ul rapina rei eq̄polē-
tis facta spoliatori: nō creto q̄ teneat ad restitucōez Sz
si tempore impellato cessat dolor nō vixet michi q̄ pol-
let cū recta cōsciencia rez suā recuperare furto ul rapina
rei eq̄polētis. q̄ hec res nūq̄ fuit sua: s̄ p iudiciū rē suā
debet recuperare. Si vñ rē apriā recuperet furto ul rapiā
ul violēcia nō tenet ad restitucōez. Nō obstat q̄ nemo
debet sibi facē ius cū nō sit iuxer q̄ rñdit idē q̄ hō dicit
ap̄ter cōsuacōez reipublice. Periclm em̄ maximū imi-
neret reipublice si q̄lq̄ facit sibi ius. Vñ vbi nullū pei-
culū reipublice vtpote qñ aliq̄s sine oī scādalo recupe-
rat rē sibi ablatā: bñ licz sibi facē ius nec tenet ad resti-
tucōē. Sic h̄m modū p̄dictū dicēdū ē ad p̄dicta iux
sentenciā iurisperitorū qd̄ h̄z difficōē illoz q̄ sūt iurisperi-
riti i iure diuino pōt dici q̄ q̄ sine scādalo rē suā latēnt
ul p violēciā accepit: ul rē eq̄polētē rei sue nō tenet resti-
tue. q̄ simplicit̄ nō facit furtū. Et si dicat q̄ cōtrectat
rez alienā dicēdū q̄ nō vt alienā.

De famulo furtū subtrahēte a dño
ap̄ter mercedē negatā.

Quid de illo q̄ seruiuit dño fidelit̄ et domini non
vult ei reddere mercedem suam et furat domino equa-
lens mercedi sue: an teneat ad restitucōez. rñdet **Alex.**
de ales vbi s̄ q̄ nec tempore negatē mercedis nec p̄-
licitum ē ei spoliare dominū suū quia nichil q̄ domi-
habeat ē ul fuit huiusmodi neq̄ ipe huiendo et iam con-
pleto huiusmodi efficit q̄ suū ē: s̄ q̄ suū esse debebat. Causa
em̄ efficiens meritoria nō ē vñ et ap̄rie cā mercedis quā
meret: s̄ ipe dās ul reddēs mercedē sicut cū aliq̄s p̄ca-
ritate meret vitāz etnā ipe nō ē p̄rie cā vite etne. s̄ re-
us qui eā dat: nec ē simile. **Iosue. viii.** Vbi dicit q̄ fi-
lii israhel ceperūt ciuitatē **Oz** p insidias. Vt dicit **Qu-**
gu. Cum q̄s iustus bellū suscepit. vtrū apta pugna an
insidijs vincat nichil ad rē p̄tinet. q̄ domini iam cō-
tulcat trāz p̄missionis filijs israhel. **Ite** non obstat
ex. hō q̄ filij israhel postulauerunt mutuo ab egyp̄-

cijs aurū ul argētū et nō reddiderūt eis. q̄ fuerūt serui
egyp̄corū nec habuerūt mercedē. q̄ illd̄ precepit dñs
cuius maxie erāt res egyp̄corū. vñ trāstulit dominiū eaz
Ite Ric. i. iiii. di. xv. q̄ dicit q̄ peccat i modo recipien-
di licz nō ad restitucōē teneat. **xiii. q. v. nō sane. Con-**
cor. **Ostensis in summa libro. v. ti. xxix.**

De restitucōe acq̄sitorū i ludo

Quod an acq̄sita i ludo subiaceāt restitucōi. rñ-
det **Ric. i. iiii. di. xv. ar. v. q. viii.** q̄ qdā ludi sūt ita p̄hi-
biti q̄ tñ nō p̄cipit restitui hōi qd̄ lucrāt h̄m lege illi
ludi sūt sūt torneamēta. Vñ illi q̄ lucrāt tali ludo q̄
uis peccet et q̄ faciūt oītra p̄hiciōē ecclie tñ restitue nō
tenent. Sūt et alij ludi p̄hibiti ita q̄ et p̄cipit restitui
illd̄ qd̄ ludēs tali ludo lucrāt cuiusmodi ē ludē aleatorū
et taxillorū. Et q̄ tales sint ludi p̄hibiti habet **di. xxxv.**
epus. 1. ff. d. allea p totū et i audētica d. sanctis ep̄is. 5.
In dēci. 1. et ex d. vita et honestate cleicoz i. c. cleici officia
i. tex. et glo. Nō tñ ē p̄hibiti ludē mli ex cupiditate et
p̄omuni diuio faciēdo. **ff. d. al. l. vlti.** q̄ i diuio velle
di cā ponit i eādē familia ludē p̄mittit. q̄ aut ludēs
restituē teneat qd̄ lucrāt i ludo alleaz ul taxillorū h̄m
q̄ p̄hibet ē i dīdo. **c. ep̄us. et glo. 1. ff. d. alle. l. vlti. i dī-**
do. c. cleici officia i glo. q̄ aliq̄ sic esse credūt i telligen-
duz. s̄ q̄ p iudicē ad restituēdū pōt de iure opelli: si tñ p
sentenciā iudicis nō opellit restituē nō tenet. q̄ talis resti-
tucō p̄cipit i penā lucrāciū tali ludo nec iura ad hoc al-
legata dicūt q̄ teneant restituē ip̄o iure: s̄ q̄ ab eo pōt
de iure peti. Aliq̄s em̄ qñq̄ aliq̄d licite retinet anq̄ per
sentenciā dimittit opellat qd̄ tñ p sentenciā iuste latā re-
stituē opellit. **electō. em̄ excoicati minori excoicacōe nō**
ē irrita ip̄o iure. tñ ē irritāda. ex de cle. ex mi. 5. si cele-
brat. Interficiens et hominem iniuste pōt per senten-
ciam iuste priuari hereditate: s̄ tamen ante sentenciāz
non tenetur illaz dimittere. **Comunis tamen opinio**
que ē securioz tenet q̄ eo modo q̄ ludus taxillorum ē
prohibitus homo tenetur de iure ad restituendum il-
lud quod lucratus est per talem ludum quia non tan-
tum prohibetur ille ludē: s̄ etiam adquisicio lucri per

p tales luduz qz tñ vt aliqbz p babiliter videt talis re-
stitutio nō p cipit p ius canonicū: s; tñ modo p ius ci-
uile nō videt qz ad hāc restitutōez sint obligati d; neces-
sitate nisi illi q; de iure legibz subsunt iperialibz nisi a-
libi sit talis ostitucō p o s uetudine approbatā. **V**idet
tñ alijs p babiliter qz talis restitutō p cipiat iplicite in iu-
re canoico qz leges iperiales nō o t t r a i a s iuri diuio nec
abrogatas p ius canoicu nec p aliqz o t t r a i a s o s u e t u d i n e
r a c o n a b i l e z iura canoica ob h u a d a s r e c r e u e r u t
x. dies d; capitulis i. c. q s a u t . x . d u o b z h i s i n m e d i a t e
s e q u i t i b z . **I**tem **H**ostii. i. ti. d. pe. s. q b z v e r . s . s u t a d d i t
d i c e s . **S**ed s u t p s o n e q b z e i d i s t i n d e r e s t i t u e d u q c q d
a b e i s i l u x o l u c r a t u s i u e e x t o r t u e p u t a f u r i o s i p d i g i
m i n o r e s . x v . a n i s x m a x i e p u p i l l i j t e i m e t e c a p t i s s u r
d i c e c i x p p e t u o m o r b o l a b o r a n t e s q b z t u t o r e s x c u r a
t o r e s d a t i s u t . x s i c p s e e t p p r i a n o l i b e a d m i s t r a t . f f . d e
p o s t u . l . i . i . f i . x . l . i i . x i l t i . d . c u r a . i . **R**ūdet idē d; m o n a -
c h i s x c l a u s t r a l i b z a r . x i i . q . i . n o l o x . c . n o d i c a t i s x d e
t e s t a . m o . c . c u a d m o a l t e r i u **I**dē i n b y o r e l u d e n t e r e s
m a i t i x i f i l i o f a i l i a s l u d e t e r e s p a t n a s x i a d m i s t r a t o
r e e c c l i e l u d e t e r e s e c c l i e q p a u p e r u s u t i q b z o i b z t u t o i
ū l c u a t o i a b b a t i m a i t o p a t r i e c c l i e e i s t i t u c o f a c i e n d a
Ray. at d i s t i g u i t **V**tz aliq s l u d e s v o l u t a t e x c u p i d i
t a t e a i s e i t x i l l i s n o p o t i p e t e x s i l u c r e t s a l t e i i u d i c o a i e
t n t i s t i t u e **V**el c o a d z i n u i t z a t t r a d z **V**el p n i m i a i n
p o r t u n i t a t e m i n d u c t b s . x s i t a l i s a m i t t a t p o t r e p e t e r e
x s i l u c r a t n o t e n e t r e s t i t u e . **D**e b z t n p a u p i b z e r r o g a r e
Et idē d i c i t d; i l l o q c u i f i r m u s e e t c a r e c r e a c o i s m o d i
c u z l u s i t d u t n a l i u i u i t u n o o p u l e i t **E**t s i m h a c d i s t i n -
d o n e d i c **H**ostii i u a x o p i e s s d i c t a s p o s s e a d o s o n a n -
c i a r e d u c i a r . a d h a c d i . x i i i . q . v . n o s a n e . e x d s i j m o . d i
l e d u s . i . f f . s i q d r u p e s p a u p i e f e c i s s e d i c a t . l . i . s . c u z a r i
e t e s . c . a d . l . i u l i a d e u i . p u b l i c a u l p u a t a . q m l t a x . f f .
a d . l . a c q l e a . l . s i e x p l a g i s . s . t a b n a r i u s . **A**lex v e r o d
a l e s i n q r t o i n t a c t a t u r e s t i t u c o n u z d i c i t qz a l l e a t o r e s
m i s i f r a u d e m i m i s c e a t i n l u d i s s u i s n o t e n e n t d; s t r i c t o
i u r e a d r e s t i t u c o n e p a c t u i n t e n e n t i n p a r t e s qz b t r i q
p a r t i p l a c e t x o b l i g a c o c o d i c i . **V**n s i m p a c t u z i l l u d x

obligacōne d i c i t . n e c i l l e q a m i s i t p o t d; i u r e r e p e t e r e
n e c i l l e q l u c r a t e t e n e t r e s t i t u e . x qz a n t i q i u r a i u b e t
i l l d r e s t i t u i x o c e d u t a c t o n e r e p e t e d i m a g i s v i d e t e e c i -
u i l i s s a t i s f a c t o x p e n a p p e c c a t o qz o b l i g a c o a d r e s t i t u -
c o z . **N**ō ē e m h o n e s t u h u i z m o d i l u c r u n e c h o e s t a o c c u -
p a c o i t a l i b z . i m o s e p e m u l t u d a n o s a e f f i c i t r e i p u b l i c e
c u r o n e l u d i d i s t r a h a t p o s s e s s i o e s x e x h e r e d e n t s u c c e -
s s o r e s x p o s t e i . **V**n x **I**u s t i n i a n z d i c i t qz a l l e a z v s u s
p d i t i l a c i m a s . **V**n a d c o h a b i t a c o e z m a l i s e q u i t i s d a t a
ē i l l a l e x d a l l e a t o i b z s i c u t x i f o z o p e i t e r i a l i i m i u g i t s e :
p e s a t i s f a c t o p e c u i a r i a n o s o l u e i s q l u c r a t i s u t . s e t e i s
q a m i s e r u t . b t r e p m a t i n h o e s t a o c c u p a c o x m a l u s u b
s e q u i s . **S**co. v e d m . i i i . d i . x v . d i c qz i l l a l e x v l t i . d a l e a -
t o r i b z q p m i t t i t r e p e t i p d i t u i n l u x o x p o s e q u i s i s t i t u i
l i g a t s o l u i l l o s q v i u e t o p o l l i c i t e s b s u t l e g i i p e i a l i q f o z
t e n u l l i s u t h o d i e . qz v b i l e x i l l a . s . i p e i a l i s o s u e n i t h a
b e r e l o c u m u i c i p i a p i u d i c a t i p e i a l i b z b t p a t z i i t a l i a

De restitucōne notariorū.

Quid d; notario q d a n i f i c a t a l i q u e p p t e i z i p e i c i
a m . t n e t d n s j o . d p l a . i n s t i . d o b l i . q e x q h m a l e . n a .
i p r i n . q t e n e t a d i n t e r e s s e p a r t i s v t . l . f i . c . d m a g i s t r a
t i b z o u e n i e t i b z h i n c ē q t e n e t i u r a s c i r e s a l t e a d e i z o f
f i c i u s p e d a t i b z b t a o t r a d i c t i s i l l i c i t i s s e a b s t i n e a t . v t
n o t a t g l o . i . l . g e n e a l i . c . d t a b l a l i . x .

Quid si faciat falsuz instrumētuz. dic qz multo magis
punitur. vt insti. de publicis iudicijs. s. **I**tem lex cor-
nelia de falsis vbi imponitur pena mortis huius x de por-
tationis x publicationis bonorum libero homini qui
sciēter falsuz testamētū ul instrumētū scripsit siquēit rei-
tauerit ul signum adulterinuz imposuerit vbi vbi plu-
ra pulcra per rominuz jo. x m. l. apertiores. **C**. d. exac-
tributorum li. x. vbi dicit qz exatores tributoz tenent
scribere nom soluentis mensē x diē x qntū soluitur
ex q. cā. vt l. i. **C**. de apo. publicis. alit icurrūt magnuz
dānū x manz aputacōne vt i autentica d man. prin.
s. coges colla. iiii. **E**t eadem pena punit et notariū scri-
bens o t r a d z a l i e n a c o n i s p h i b i t e v t i a u d e t i c a d p h i .
feu. alie. p f e r e . C . i p i a l e . s . s c r i b a v e d c o l l a . i i i i .

Quid d' alijs artificibz cuiuscūq; artificij asserētibz se
peitos i arte sua. rñdet itez isti d' obli. q' ex. q' si male na.
q' tenet si aliqz ignorācia lebat. l. si. S. i. r. ii. ff. si. me.
fal. mo. di. r' notat glo. i. l. si q's fūdū. S. cellus. ff. locati

De restitucōe medicorū

Sequitur de restitucōe medicorū vñ dicit tex. in sti.
ad. l. acq. S. p'terea si medicus. q' medicus curā egri vere
linquēs ul male secās egroz ē i culpa. r' iteo acq'lea te
net ad restitucōez aliē estimacōez h'm qñti pluimū va
luit ifza annū. Cōcor. l. q' actōnez. S. fi. cū. l. se. ff. ad. l.
acq'leaz Et nota h'm jo. d' pla. i dicto. c. p'terea si medi
cus: q' culpa o'mittit an factū nō puidet r' i ipso facto
vt male secādo r' p' ipm factū: vt derelinquēdo egtū. vt
dicto. S. p'tea r' notat glo. i. l. itez iuris. ff. ad. l. acq'leā.
Vñ nota h'm eūdē q' medicus derelinquēdo curā egri ē i
culpa saltē leui ul leuissimā h'm q' ifirmē eāt i oualescen
cia r' sic derelinquēdo videt p'bere causāz mortis r' iō pu
nitur. Si at medicus gratis cuābat dic glo. i dicta. l. idē
iuris q' tenet d' culpa leui ad similitudinez gestoz ne
gocōz: itez nota h'm eūdē q' ipicia medici anuērat cul
pe. vt dicto. S. p'tea r. l. si q's fūdū. S. cellus locati r. ff. d'
re. iu. c. nō ē sine culpa. r' ibi glo. i. q. i. c. nō ē putāda i
fi. xix. di. c. fi. d' eta. r' q'li. c. ad aures de hoicid. c. tua
Et hoc verū in medico r' iudice r' q'cūq; artifice asserē
te se peitū i arte sua: q' tenet nō solū d' dolo r' lata cl'pa. h'
et de ipicia r' iō medicus iperit tenet d' sua ipicia. vt in
iuribus allegatis r. l. illicitas. S. sicuti. ff. de offi. p'fidi.
Quia iperit medicus reputat p' nō medico. vt notat. jn
.l. q' si nolit. S. mācipiū. ff. d' edilio edicto. Et fauore
publice vtilitatis medicus semel approbat pōt repro
bari si nō ē sufficiens. l. h' r' re p'bari. ff. d' ex. tu Simili
ter iudex eo ipō q' locat se p' iudice r' assessore videtur
asserere se perituz r' iō tenet vt. l. si iudex. ff. de varijs. r'
ex. oz. cog. r' notat glo. in. l. ii. ff. q' quisq; iure quini
mo racōne asserere pericie lata culpa equiparat dolo vt
.l. ad o'mētariē. ff. d' custo. reoz.

Quid de medicis q' gratia lucri ptellāt morbos infir
mis de quibus dicendum q' absq; dubio ad restitucōez

tenent: q' si medicus bonoz fortune. i. iudex r' aduocat
ex ptellacōe litis tenet ad restitucōez petēdo supfluas
dilacioēs multo magis ptellans infirmitatem in de
trimentum corporis infirmantis

Quid d' medico iperito rñdet Hosti. i. sūma. i. ti. d' pei
tencia. S. q'bz ver. Tenet et iudex q' medicus iperit te
net ad restitucōez d' eta. r' q'li. c. ad aures r' is q' talez sci
enter eligit d' culpa ipis tenet de officio. Archi. c. ea. q.
Itē itez hosti. i. sū. i. ti. de hoici. S. pe. x. jo licz dic sic. jo
licz medico iputet culpa an factū puta q' itromittit se
d' medicina cuz sit ydiota r' culpa i ipso facto: puta q'a
licz discretus sit i arte nō tñ sequitur tradicōes artis h' ca
pitaneaz volūtate: r' culpa p' factū puta q' perit erat
et tradicōes artis sequit: h' nō adhibz diligēciā tca cultoz
diaz ifirmi si tñ neq; an factū neq; i facto neq; p' factū
i culpa d' p'hendat nō iputat ei si infirmus alit fatuitate
sua ul auaricia ul casu fortuitu moriat Recurrat ergo
q'bz medicus ad o'sciēciā suā. vt d' eta. r' q'li. c. ad aures r'
d' homi. tua. ff. d' offi. p'fidi. l. illicitas. S. sicuti. ff. ad. l. ac
q'leaz. l. itez iuris r' isti ad. l. acq'leā. S. i. ipiciā. Sed in
hoc casu ppter graue scandalū interdicit ei executō q'
uis nichil d'liquerit d' hoici. c. ex. litteis. Est et cōsiliū
Gof. q' p'moti r' maxie p'mouēdi ad sacros ordiēs ab
opere practicali r' potissimē cirugico q' incisionē r' adu
stionem requirit abstineant. ex ne cle. ul mo. c. senten
ciam de homi. c. tua nos cuz in nullo uacillare debeat
o'sciēcia p'mouēdi. xxxiii. di. laici. hec Hosti.

Quid de restitucōe acq'sitorū p' litigiū **Q**l xl b
Vero an male acquisita p' litigium subiaceant
restitutioni r' primo quid de accusatoribz r' denūcia to
ribz criminū. rñdet Hosti. in ti de p'nia. S. q'bz uer q'd
de denūciatoibz q' si calūniosē hoc fecerit tenet ad resti
tucōez d' ani dati. Itē tenet p'niaz agē si ex odio ad hoc p
cedat q' ex caritate d'bet tlia pcedē. xxxiii. q. b. p' rest. xxi
q. b. c. nō hos in. c. si peccauerit. b. q. iii. c. i. **Q**l xl bi
Itē h'z Monal. crim o'culis o'ittit r' tñt ad restitucōez
q' pecunia accepta d'sistit ab accusacōe i sū. i tractatu isti.

ul q accepit pecunia vt accusat tenet ad iustitiam ei i
cuius iniuria ul ei q dedit qn no tpe ddit. i. q. iii. iubez

De restitutione iudicis

¶ Quid de iudice q volo seu imprudencia. i. ignorancia sua
iniq sententia tulit. rndet **¶** Monal. q tenet ad totu ite
illi q extali sententia lesus e nisi possit inducere illu p quo
sententia tulit ad plena satisfactio. l. s. pena iu. qui
ma. iudi. l. vltia. xi. q. iii. q. tuoz Et hm leges multas
alias penas rebz sustine. Debz et tenet pte imprudencia
estitue lesio hm leges ad arbitriu boni viri iudicantis
. ff. d. varijs. x. ex or. cog. l. vltia. x. i. s. obli. q ex quasi
male nascunt i pncipio. qd intelligit dñs jo. de pla. ve
ruz nisi pars appellauit x succubueit qz tuc no tenet
l. apofulibz. C. d. appellacionibz in iudicio et aie tenet
qz fuit i culpa cuz sciuit ul scire debuit se insufficiente x tn
iudicae tale caz presuit. Sed hoc videt qbz daz qntuz
ad iudices delegatos ad minz qbus delegant cause sci
enter a papa p eo qz sunt boni viri licz iuris ignari. no
em videt qz isti teneant si ferut iniq sententia du tn hoc
faciat bona fide x d. s. filio peritoz. alit bene tenetur si
in requireto siliuz fuerut negligetes aut culpabiles
itez dicit **¶** Hostien. vbi s. d. tenet et. vbi sic dicit Tenent
et iudices ul assessoz qui se sciebat imperitu x se de iu
dicio intromittit insti. x obli. que ex quasi male. na
scuntur. i. **¶** Rubri. negligencia

De negligencia iudicis rubrica

¶ Sed quid si sufficiens e quo ad sciencia si vellet li
bros reuoluere x studere. h. qz negliges e x no volt studere
ita qz que debuit odemare absoluit ul econuso rndet
¶ Monal. vbi s. qz tenetur si omittit aliquid de contin
gentibz dando operam rei illicite. micus tn agenduz
e cum isto qz cum illo qui volo fecit

¶ Sed quid si recipit pecuniam vt inique iudicet. rndz
qz tuc tenetur restituere non tñ ei qui turpiter dedit. h.
ei in cuius iniuriam accepit. i. q. i. iubemus. x ar. xvii. q.
. iii. si quis in actio. ff. de calu. l. genealit. S. aliud. p. de

¶ Alex. de ales qui de hoc tractat in tercio in tractatu iu
dicialium preceptorum.

¶ Sed quid si accepit pecuniam vt bene iudicaet a sim
pliciter vt iudicaret. Respondit **¶** Monal. vbi s. qz cum
ex officio suo teneatur iudicare bene et gratis turpie
accepit x crimen concussiois omittit. Crimen em scu
ssionis e cum quis in officio stitit extorquet aliquid
p metuz a subditis aut qn no volt facere ad qd tenetur
nisi pecunia sibi data: aut cuz aliqs officialis aut miles
vltra sibi stituta stipendia extorquet cōtra illd. Estor
te stenti stipendys vestris x tenent pdicti ad restitucō
nem. **¶** Idem **¶** Hostien vbi supra

¶ Similit si accepit pecuniaz vt no iudicaet ul et vt male
iudicaret. i. q. i. iubemus. xi. q. iii. licz xiii. q. v. non sa
ne. ex de sismo. nemo x. c. dilectus li. i. x tenet restituere
illi q dedit si bona intencōne dedit. s. vt ius x eqtate si
bi huaret vt dicto. c. sane x. c. dilect. Si vero dedit vt
aim iudicis sibi mala intencōne iclinaet non tenet illi
h. pauperibus ul illi i cuius iniuriaz data fuit talis pec
unia restituenda e: vt dicto. c. no sane.

¶ Item tenet iudex ad litis estimacōez ei q p eius negli
ciaz lesus e qn nullo modo voluit sententia ferre. xiii.
q. ii. dñs x. q. v. administratores

¶ Item si iudex p imprudenciam assessoris male iudica
uit ignoranter eit excusatus x erit culpa assessoris qui
ppter scienciam pncipue eligi debet. ff. qz qsqz iuris. l. ii.
¶ Idem **¶** Hostien. si iste assessor ab omnibus iustus x pe
ritus credebatur x ipe tenetur **¶** Item tenetur officialis
qui habet certos redditus assignatos quicqd a litiga
toibz extorqt. lxxvi. di. no sane. xiii. q. i. militare **¶** Se
et tñ si no hēt stipendiū sibi assignatū. xiii. q. v. no sae

¶ Quid d officialibz iudicu q icitat iudice ad iuste iu
dicadu ex certa scia x ostra sciencia. rndet **¶** Hosti. vbi s.
qz tenent ad restitucōnem

¶ Quid d iudicibz x alijs secl'aribz admistratoibz q ne
gligūt facere iusticia x defendere oppressos ecclesiasticos
viduas x pupillos **¶** Dic qz ipo iure sūt excoicati p scia
monicoz nec possūt absolui nisi prius d dāno satisfaci
ant. vt dic tex. iudica glo. i. c. admistratores. xiii. q. v. vi
de i fra. S. ceterisimū qdragesimū sextū

Quid de iudice qui omittit aduocatoz expensas. Rñz
det jo. de pla. i. l. obhuae. C. de curio. li. x. q. tenet de suo
refundere eas parti. l. pperadu. S. sin aut alterutra. C. d
iudicys et i glo. et i dicta. l. obhuae. Quid itellige si fu
erunt petite. alit ius perit ca negligetie. s. ptis no petetis
et iudicis no aduocatis. melior e ca ouenienti. l. si huz
S. si seqtur i. fi. ff. d. vboz obli. Pot tñ omēdaē si volt
licz no sit petitū euz hoc emergat p litez et testataz et sic
ad eius officiū expectet. l. ediles. S. sciēdū. ff. d. edilicio
edicto. Quid d iudicibz facietibz barataias dic qz
bēt puniri. l. iulia repetendarū. vt institutis de publicis
iudicys. S. sūt pterea vbi vid plene p dñ jo. d. pla.

De restitutōe aduocatoz

Quid si aduocat⁹ fuit i culpa qz no eāt itoneus
puta eāt d psonis phibitis aduocae. vt iligiosus ul i
sacris. rñdet Hosti. i. suā. ti. de pñia. S. absq alit qbus
ver. quid d aduocatis q i hoc casu no credit q teneat
ad restitutōez illi a q accepit salariū si alit diligēter of
ficiū suū exēqtur nec i culpa sit amissiois cause. s. aliter
e ei iūgendū. vt illd expendat i pias cās et subueiatur
peccatoz oracōibz et suffragys ecclie et illoz qui elemo
sinā recipiūt ar. xiiii. q. v. non sane. xii. q. ii. gloria epī
scopi et c. aurum

Sz qd si recipit imoderatū pciū seu salariū. rñdet idem
vbi s q ad plz tenet tstitue illi a q plz extorsit

Quid si p ignoraciā ul negligenciā clientul⁹ suus amisit
litez. rñdet idēz vbi s q tenet tstitue salariū et dānū qd
ad hoc clientul⁹ suus incurrit. ar. ff. ad. l. acqleā. l. idē
iuris et d eta. et q. c. ad aures item si p cauillationē abs
tulit aduersario suo bonaz cāz ul ipaz grauauit ul i ali
quo petito dilacōne supflua ul allegato falsa et tra et sci
enciaz ul facieto posicione duplicē ul cauillosaz ul p in
strucone falsi testis ul qz induxit clientulū suū ad veri
tatez negandam tenet insolidū quo ad verū interesse

Concor. Monal. i. suma. i. tractatu tstitucōnū

Item tenent aduocati de damnis et igētibz eorū volo
et fraude puta qñ volūt impedire administracōne alicui
ius tutoris faciūt euz accusari de suspecto sciētes qz lite

et testata in cā suspicōnis imediāte interdicit tutori ad
ministracio aliter vt. ff. d. solu. l. q si forte et insti. qbus
modis tute. fi. S. desinūt Itēz tenet ad tstitucōez parti
adūse dñ dāno illi aduocati q instruūt cliēticos suos
negae veritate et falsuz rñdere. d qbz vt dic glo. i. c. i. d
ofessi. li. vi. et qñqgestiā di. sepe. Que et dicit q solēt ad
uocati dicē cliēto si hec ofiteris ptes cāz: nec dicūt per
des aiaz si negauis. ex d hmo. c. Mathe. Itēz q petūt
supfluas dilacōes et tminos d qbus dñ p glo. i. c. sta
tutuz. S. si d rescriptis li. vi. vbi dñ Cōsueuerūt aduoca
ti sua solositate et ipicia nesciētes alit partes iuuare. di
lacōes iuris petere ad testes vltra marinos ul ex puin
ciā pducētos. iii. q. iii. spaciū. Vñ pōt iudex si de mali
cia psumit. s. vt id fiet cā ptellandi negociū suū sacra
mentū exigē: s. si iurabat videbat danda dilacō Cōsue
uerūt iudices et alit puidere hz formā decretalis d fide
iussio cōstitutis. s. ibi mittē recepcone testiu recepta
caucōne ab illo q vadat ul mittat ad videndū illos iu
rare Sup q vice qd ibi notat: hodie putō meli⁹ pui
suz p hanc litteaz Si no dicet pars habeo testes vltra
marinos et iudex. rñdebit parat⁹ suz illos citae et expe
ctare reponē salariū p expensis testiu i eūdo veniēto
stando q si facē nolet. cāz non differt iudex Quid d il
lis aduocatis qui sequūt doctrinaz sathane positam a
Specu. in ti. de aduocato. S. cōsequēter et S. sequit et S.
vtriulq vbi de scribit cautelas quas debent habē ad
uocati taz auctori q rei et q vtriulq partis licet in fine
dicat q hec doctrina salutem aie no iformat imo sicut
dicit psalm⁹ q malignat exēminabūt. Vñ dic cōsulo
q cōpareat in tmino fideliter et se viribus et no fraudi
bus tue at Tñ pmo dat doctrinā dicēs q aduocat⁹ az
ctoris habeat astuciā spētis ne alterius insidijs sup
plāte. vi. q. i. ex merito i fi. xvi. q. i. si cupis. imo poriz
beat volpinā simplicitatem Ostendat em se simplice
et sic adūsarius eius cum minus verebitur et cōtra euz
parum sibi puidet. Si em eum astutum estimaret
solicitus esset ad volpiclaz capiēdā. ex d pugna. cano.
iter solitudiēs. i. Rubca iux illd Da occasioez sapiēti

et sapiētiōr est. xxi. q. iii. vice in fine. Item sit cautus tā
q̄ in ops specialiū semp̄ stet in genealibz. vt sic simpli
citas p̄tendat ne eius intencō cognoscatur. ff. d. iure fisci
.l. ita. jtez vtat et ambiguus et duplicibz h̄monibz tā q̄
ap̄p̄oz ignarus. vt possit ad diūsos trahi sensus. xxx.
vii. di. relatū. ille em̄ dicit reginā inficere bonū ē. tūc
re nolite. Et si oēs consenserint ego non contradico. Nec
em̄ vba possūt ad bonū et ad malū retorqueri intellectū
et tūc accipient vba p̄ eo et eius stabit intencōni et iter
pretacōni. ff. de iudicijs. l. si quis ambigua. ff. de vbo
ruz obli. l. inter stipulante. S. i. jtez caueat ne alleget
publice legē p̄ eo exp̄sse faciente. h̄ eā iudici cū necessi
tas fuerit ad aures dicat et p̄ eā ip̄m informet ne ad ver
sarius oītra illā sese valeat responsionibz p̄munire. q̄
nichil tam indubitātū ē q̄ nō recipiat q̄ndā sollicitam
dubitacōnē i autentica d̄ tabellio. S. si vob̄ colla. q̄r
ta. jtem cautus sit ne aliquid coram iudice reuocet in
dubiū et sup̄ hoc faciat iudicez p̄ eo interloqui ne reus
eum p̄ea valeat recusare. in causa criminali cautiō p̄
cedat. Debet em̄ aduocat⁹ accusatois oīmendatē p̄sōā
in quā crimen dicit esse commissū. ar. ff. d. re. mi. l. oēs
.S. i. et q̄lit et q̄liter potātes debent esse speculū successo
ribus. C. de pua. car. l. i. et q̄liter facilitas venie in cen
tiūz tribuit delinquēdi. C. vt clericoz de vita et hoīsta
cle. Quantū aut̄ ad aduocatū rei dicit q̄ in p̄mis offi
cium eius ē causāz extenuare fugere et differre in autē
tica de litigio. S. oēm. colla. octaua sic tñ fugiat ne con
tra eum ex nimia fuga iudex p̄sumat. iii. q. ix. decerni
mus. Item die termini nō opareat mane: h̄ sinat adu
sarium p̄uenire et tādū expectare donec tedio affect⁹ re
cedat et tūc veniat ul saltē vltima hora diei iudice pro
t̄bunali sedente: q̄ tota dies ei cedit nisi dictū sit. vt ho
ra certa diei opareat insti. de vboz obli. S. iudice Et
si viderit adūsariū absente pōt tempestiue venire et eū iu
dici accusare et p̄usquā venerit recedē. Tamen adore
recedēte ul si vltiā parte diei venerit p̄missa de mora
q̄licūq̄ excusacōne ostendet se voluntarie comparere et
paratū in causa p̄cedē et de dilacōe tolerare vt sic iudici

placeat et nō puocet. Si vob̄ actor instet seceat aduo
cat⁹ rei et taceat et se dormiē fingat sicut sagaces sepe fa
ciūt aduocati. Et cū iudex dixerit ei. rñce obiect⁹ tunc
lente et pigre surget q̄si excitat⁹ a somno et supplicet iu
dici p̄ audiēcia benigna reū iuicē comedet et q̄ntū po
teit blandiat ei. Jtez sit caut⁹ vt si speret sentēciaz oītra
se ferri nō adsit eo tempore q̄ fertur. Ad qd̄ at teneant
tales falsi et cauillofi aduocati ex dictis i p̄cedēti. S. cō
p̄bendi pōt. Jtez sit caut⁹ vt a conspectu iudicis sine ad
uocato actoris non discedat ne ille aliqd̄ i eis absencia
ap̄onat qd̄ iudicem mouere possit

De restitutione testiū

C. xxi **Q**ui d̄ testibz corruptis. rñdet Hosti. vbi s̄ q̄ si
p̄ dictū ip̄oz falsuz aliq̄ p̄ciū amiserit cāz suā teneat ad re
stitutionē faciēdā ei q̄ dānificat⁹ ē ar. xv. q. iiii. si q̄s in
atrio. ff. de calū. l. genealit. S. illd̄. i. q. i. iube. Si aut̄
recipit p̄pter testimoniū verū ferēdū teneat hoc pauperi
bus erogaē. nā et venalia testimoia sicut et iudicia ve
nalia p̄hibent q̄uis testis expensas suas moreātas re
cipere possit. Cōcor. Monal. i. lū. i. vbo restitucō et i ver
bo testis dices. q̄ testis falsuz dices p̄ter penā falsi tene
tur in iudicio aīe ad oē intesse parti quā suo testimoio
lesit ar. ex. d̄ testi. sicut et Ric. i. iiii. di. xv. dicit q̄ testi
nō licz v̄tere testiōniū: q̄ q̄libz iterrogat⁹ loco et t̄pre
teneat testiōniū veritati p̄hibere: alit̄ ē h̄jmoiac⁹ si reci
pit aliqd̄ p̄veitate dicenda Sed aduocatus pōt ven
dere patrociniū suū et iuri speritus consiliūz q̄n a iudi
ce ul a curia nō recipiūt salariū suū p̄ qd̄ ad ista adhibē
da teneant nec pōt dici q̄ isti vendāt iusticiā et veritatē
h̄ labore suū et sollicitudinē. Alexan. vob̄ dicit q̄ solum
ē h̄jmonia facere testimonium p̄ pecunia i causis ecle
siasticis in alijs vero graue peccatū.

C. xxi **V**trū testis possit recipere sūpt⁹ necessarios. rñdet Alex.
d̄ ales i. iiii. tractatu iudicialiū p̄ceptoz. q̄ aliud ē p̄ te
stificacōe mun⁹ accipe aliud sūpt⁹ necessarios p̄cipere
Primū em̄ nephas ē et puacō veritatis. Vnd̄ Grego.
Si spes muneris subtrahit oīfestiz a oīfessione iusticie
recedūt. Vñ d̄ de iusto. Qui excutit man⁹ suas ab oī

munere ille in excelsis habitat. Et idē de iudice. xiiii. q. v. nō sane. vñ Beda sup Marcū. Abijt judas ad sūmos sacerdotes et constituerunt illi pecuniaz dare. dicit cum p muneibz falsuz et tra quelz testimoniū dūt qz pfecto veritate p pecunia negāt qsi dñm p pecunia vendūt. ipse ei dixit. Ego suz veritas. Secūdu vero licitū ē. l. sūptz necessarios p̄cipue i p̄dicto casu cū o; ad locū remotū p te stimonio ferēto pcedē. Nemo em̄ tenet p̄p̄ys sūptibz militatē. Et itē dicit i decretis. iiii. q. iii. c. v̄turis et. ii. q. iii. nō l; Per q̄s fuerint postulati sūptz op̄tentes ministrent. Et si i pecuniā cā sint testes ab altera parte pducendi sūptz dico i eūdo stanto et recēto. C. d. testibus. l. qm̄. et notat glo. in c. statutū. §. si. d. rescriptis. l. vi. Immo neduz sūptz; h̄ et mercedē dīez qbus stetit occupatē p testimoniū reddēto et amisit opas suas debz h̄e. vt notat Ia. butrigarius i. l. si qm̄. C. d. testibz vbi dī. Nō o; p alienis o modis suas iueniē difficultates.

¶ Sed cui reddet testis pecuniaz quā accepit? **¶** cxiij
vt testimoniū ferret. rñdet Monal. fm̄ qsdaz nō restitui ei q̄ dedit: qz videt testē corrūpe voluisse ar. ff. de o dic. ob turpez cāz. l. ii. Et alij dicūt etra si nō dedit eo anio vt testē corrūpet. h̄ vt sibi iusticia obhuet ar. xiiii. q. v. nō sane. ex d. lijmonia dilectz.

¶ Vtrū testis q̄ noluit manifestare veritatē p̄t qz pars dā nū incurrit teneat ad restitucōez. vbi vbi s. §. xl.

De extorquentibus elemosinas

per mendaciūz ul ipocrisim

¶ Trū q̄ simulacōe religiōis aliqd acq̄rit sicut facit ipocrisa teneat ad restitucōez. rñdet Alex. d. ales in iiii. i. tractatu restitucōnū qz sic: et rō huius ē qz ille q̄ dat aliqd ipocrite qz estiat bonū et religiosū nō dat p se lo qñdo ipocrite: h̄ itē p̄tā viro religiosō. vñ nō trāssert dñiuz rei date ad ipocrā. vñ ipocrā nō ē possessor iustz rei date: h̄ v̄spatiue et iūto dño. ergo rei aliene etrecta toz ē p̄pter qd̄ tenetur ad restitucōnē. Non obstat qz ille cui confertur prebenda ab episcopo qui creditur esse bonus licet non sit non teneatur ad restitucōnem quia respondit idem qz non ē simile quia licet ille qui

qui offert illi p̄bēdaz teneat illū eē castū tñ ille cui offertur fraudez nullaz o mittit p̄t quā illi offert. q̄a non si mulat se castū tali intencōne. Vñ licz i grediēs sit malus vt puta fornicator licitū ē igressus i p̄bēdaz: vñ nō tenet restituē: h̄ acq̄rēs aliqd p ipocrisim tenet qz igre: diens ē viciōsus et viciōsus igressus: qz fraude et dolo in gredit h̄ si igrederet p̄t fornicacōnem sicut si epus matreū ul sororē cleici cognoscet et ob hoc ei daret: tenetur cleicū resignare cognita veritate. Vtrū si diues menciē do se pauper acq̄rat aliqd teneat ad restitucōez. rñdet idē Alex. vbi s qz tenet ad restitucōez eiz qd̄ p simulacōnē acq̄suū: h̄ nō tenet restituē ei a q̄ accepit quia ille meritū habz apud deū q̄ dedit ituitu pietatis et paupertatis h̄ tenet dare paupibz quibz ille dedit h̄ si nō errasset si esset illi q̄ sūt. Non obstat de Jacob. qui sustulit p̄mogenita Esau fraudulēt qz. rñdit idē Alex. vbi s qz nō fuit ista fraudulēcia sonās i malū. Licuit ei Jacob subripe p̄mogenita Esau tāqz violento possessor qz dñs cōtuleat p̄mogenita Jacob qz intellexit Isaac cōfirmāto bñdictōnē dicēs et eis bñdictz.

¶ Quid d̄ mendicātibz validis q̄ fingūt se i firmos et licet dic glo. i. l. i. d. medi. ua. li. xi. possūt fingere cū herbis et alijs medicamētis deformitates mēbroz et egitudines corporz. rñdet dñs jo. d. pla. qz inspiciēda ē o dicio eoz. vt si eis fuerit corporū integritas et ānoruz robustas eoz merita sine vlla miseracōe puiat hoc modo. Vt si fuerit hui subdūt toinio accusatois: si vñ liberi efficiūt eiz coloni ascripticij et hoc qñ fingūt ifirmitates. Sed qñ ē validū et nullā fingit ifirmitatē tūc si ē forensis expellit et ad suas remittit partes si autē ē de vrbe debz opelli ad opa et artes et exercicia publica operāda vt dicta. l. i. et i autentica d̄ questione. §. si vñ iuris. colla. vi. Nā vt dicit ibi glo. cū sint robusti et sani auferrūt panē vñ d̄ bilibz et ifiris et p̄ oseqns tenet ad restitucōez. Esuriēt em̄ p̄is virilit tollit vt eiz iercia cohibeatur. v. q. v. nō dis. et vt dic glo. sup Math. Iustus se teis si iuste petētez correp̄is qz si ei qd̄ dedeīs. vñ d̄ cōdicōibz elemosine ē glo. lxxvi. di. nō satis et i. c. q̄scāz

xlj. di. Similit̃ punit̃ hospitalar̃y sandi Jo. qui mi
ttit̃ laycos & illit̃eatos p̃ questis & falsi questuar̃y vt
i. c. tuaz ex. d̃ p̃ui. vbi dicit̃ tex. **V**er̃ q̃ p̃uilegiū me
retur amittē q̃ p̃missa sibi abutitur p̃tate. frat̃nitati
tue mādāz q̃tiñ si quos clericos aut laycos a d̃ctis
frat̃ibus p̃ colligēdis elemosinis cruce falsē signatos i
ueneris his a q̃bus ip̃os missos esse ostendit̃ p̃ totaz p̃
uinciaz exhortacionis officiu; mēdicaz: si layci fuerint
excoicacionis mucrone pcellas si clerici officio beneficō
q̃ suspēdas nullo p̃sus p̃uilegiū b̃nficō ul̃ apostolico
remedio p̃ualēte. Et i. cle. d̃ peni. & remis. d̃t̃. **A**busioni
bus q̃s nōnulli elemosinaz q̃stores i suis p̃ponūt p̃di
cacionibz: vt simplices decipiāt & aux̃ subtili ul̃ fallaci
pocius īgenio extorqueāt: ab eis dē aiarū cedat piculū
& scandalū pluimoz viāz p̃ut ē possibile p̃cludē cupi
entes iux̃ statutū cōsiliy geneālis duxiz p̃hibendū di
strictē ne q̃stores aliq̃ nisi aplicas ul̃ dyocelani ep̃i lit
teras exhibuerit̃ q̃mōlibz admittāt nec p̃mittāt cum
solū ip̃is op̃utat indulgencias sibi ocellas īfluare po
pulo & caritatiua subsidia postulaē simplicit̃ ab eozem
populo nullatez ip̃i populo p̃dicāē nec aliq̃d exponē
q̃ q̃ i l̃ris cōtinet̃ d̃ictas l̃ras q̃q̃ aplicas diocelani ep̃i
ne q̃d fraudis cōmitti valeat p̃ eas dē anq̃ admittāt q̃
stores ip̃os examinēt diligēt. **A**d hoc cū aliq̃ ex hui
modi questoribz sicut ad n̄am audiēciā ē platū non
solū multa temēitate audacia & decepcone multiplici
aiarū indulgencias populo motu suo ap̃rio d̃ facto con
cedāt. sup̃ uotis dispēsent a piur̃ys & hoicid̃ys & alijs
peccatis sibi cōfiteles absoluāt male ablata i certa data
sibi aliq̃ pecunie q̃ntitate remittāt t̃ciaz ul̃ quartā p̃tem
alijs d̃ penitēty iūctis relaxent aias tres ul̃ pluēs pa
rentū ul̃ amicor̃ illoz q̃ elemosinas eis oferūt d̃ purga
torio vt asserūt mēdaciter & abstrahūt & ad gaudia pa
radisi p̃ducūt. b̃nfactioibz locor̃ q̃z q̃stores existunt re
missionē plenariā oīuz peccator̃ indulgeāt & aliq̃ ex ip̃
sis eos a p̃na & cl̃pa vt eoz ubis vtamur absoluāt. nos
abusus huiusmodi p̃ q̃s celsū vilescit eccl̃astica & clauū
eccl̃ie auctoritas d̃ducit̃ i cōp̃tū d̃iōō abolē volētes ea

57
p̃ q̃sq̃ questōes fieri ul̃ attentai de cetero districti iubez
oīa & singla p̃uilegia si q̃ sup̃ p̃missis ul̃ eoz aliq̃ sint
aliq̃bz locis & ordinibz ul̃ p̃sonis q̃stor̃ huiusmodi quo
motocūq̃ ocella ne ip̃oz p̃textu sit eis materia t̃lia vltē
rius p̃sumēdi auctoritate aplica q̃ntū ad p̃missa penitē
reuocātes. **Q**uestōes aut̃ q̃ deiceps in p̃missis ul̃ aliq̃
p̃missor̃ d̃liq̃runt ul̃ alijs et q̃buscūq̃ suis p̃uilegijs
abusi fuerint sic p̃ locor̃ ep̃os p̃uiri volum̃ nullo proz
sus p̃uilegio i hac parte suffragāte. **E**t m. c. cū ex eo de
len. exco. d̃t̃. **Q**ui aut̃ ad q̃rēdas elemosinas destināt mo
desti sint & discreti nec in tab̃nis aut alijs locis itōgru
is hospitē nec ībiles faciāt a sūptuosas expēsas caue
tes omnino ne falsē religiois habitū gestēt

LITTERA QUA DEBET HA
BERE hospitale sancti iohannis
Item ibi exp̃mit̃ forā l̃raz quā debēt h̄re ab
ep̃is. s. c. l̃is. **Q**uoiāz vt ait apl̃us oēs stabim̃
ante t̃bunal xp̃i recepturi p̃ut in corpe gelli
siue bonū fuit siue malū: oīz nos diē messiois extreme
m̃hicordie op̃ibz p̃ueniē ac et̃noz ituit̃ seinaē m̃ctis
q̃ reddēte d̃no cū multiplicato fructu t̃colligē debēz in
celis firmā sp̃e fiduciāq̃ tenētes. q̃m̃ q̃ parte semiat par
ce & metet & q̃ seinat in b̃ndictōibz d̃ b̃ndictōibz & me
tet vitā et̃nā. **C**ū igit̃ ad sustētacōez hatz & egenorū ad
tale cōfluēciū hospitale ap̃rie non suppetāt facultates.
b̃niūlitatē vestraz monez & exhortamur i d̃no atq̃ in
remissionē iūgim̃ vobis peccator̃ q̃tiñ d̃ boīs vo
bis a deo collatis p̃ias elemosinas & gta eis caritatis sub
sidia erogetis vt p̃ subuēcone vestraz ip̃oz mopie cō
sulat̃ & vos p̃ hec & aliya bona que d̃no inspirāte feceri
tis ad et̃na possitis gaudia p̃ueniē.

De t̃stitucōe faciēciū elemosinā d̃ alieō **Ex vi**
Quid d̃ datis p̃ ip̃os & p̃mo an facientes elemosinā de
alieno cōmittāt furtū. r̃ndet **A**lex. d̃ ales in t̃cio i tra
ctatu noui p̃cepti q̃ sic & p̃hibet̃ p̃ illd̃ p̃ceptū. **V**trū
monachus ul̃ alius religiosus possit facē elemosinā. r̃ndz
Host. in sū. in ti. d̃ peni. **S.** quibz & quid d̃ faciētibz
Videt̃ q̃ nō q̃ nō volūtate nec ap̃riuz habet. xii. q. i.

nolo .r. c. nō dicatis. Et hoc verū ē de puro claustrali
nullā admistracōez ūl nullū officiū habēte nisi hoc fa
ceret de licēcia abbatis d' rebus omunibz. xvi. q. i. pla
cuit. c. monachi. d' postu. c. ex parte d' s'ecta. di. v. non
oz. ūl nisi videat hoiez ad mortez esurientē tūc em hoc
pōt facere d' licencia sūmi abbatis. i. dei. lxxxviii. di. pa
le .r. c. nō satis qz in tali casu oīa sunt comunia. xlviii.
di. sicut hi. nō obstante et oīa d' icōne abbatis inferi
oris. xi. q. iii. q' resistit. viii. di. que oīa mores. Si vō
admistracōne habet tūc nō soluz pōt: s' debet q'quid
supelst paupibus erogā. xi. q. i. quia tua i. si. r. c. auruz
lxxxvi. di. nō satis. xlviii. di. sicut hi. xvi. q. i. qm q'quid
Sed quid si religiosus accedat in schol' ūl aliter i pere
grinacōne vadit de licencia abbatis: nūquid pōt facē
elemosinā. rñdet idēz vbi s' dicas q' sic: q' eo ipso q' ab
bas licenciauit ipm videtur oīa s'isse q' faciat omnia
bona que hoīstī scholaēs r peregrini facere osueuerūt
ar. ff. d' pecu. l. ad rem mobilem .r. l. ad legatum de of.
rele. preterea. ff. de iur. iuran. l. ij. ff. de iudi. l. si longius
ita tñ q' moderate hoc faciat

¶ Quid d' vxorē nūqd sine licēcia viri pōt eleosinā facere
Rñdet Hosti. vbi s' q' si habz res parastreāles r p'as
p' ter totē pōt in facē eleosinā et viro iūto. C. d' pac. cō
uen. l. hac. l. s' r d' q'bul dā rebz viri. s' d' pane r vino r
similibz q' bono r approbato more osueuerūt ad dis
pensacōez vxoris p' tñē pōt tēpate dare p' deo formās si
bi oīciēciā q' mātē d' beat hoc g' tuz h're l' forte hoc pro
hibueit aliqn mātē. Solēt em mariti p'hibē tlia ad ter
rores r sic vt si nō i toto tñ tempet se a tanto. pōt et sibi
formāe oīciēciā ex q' l'itate paupis d' q' credit q' si mari
tus eū vidēt ei porrigēt. ar. isti. d' obli. q' ex relic. nal. s.
placuit: s' r d' licēcia viri hoc pōt r debet facē idistincte
Si aut modis oībz cōit q' marito displicēt si dāet nec
pōt suā oīciēciā formāe tūc toleat: qz dāet nō pōt. Nul
latenus tamen det cum scandalo mariti. Sic intellige
xxiii. q. v. q' deo. Et hoc. ē verum nisi videat paupes
fame morientem. tunc em posset elemosinaz facere de
licencia summi sponsi sicut dixi supra de monacho r

58
Et nota q' sicut d' rebus mariti nō possūt vxores dare
elemosinā: sic nec d' rebz totalibz q' rñ dñs ē maritē. C.
d' rei vendi. l. cote .r. C. de iur. to. l. in rebz. Itēz caueant
vxores a mēdacō. s. ne cū dixerint mēciant dicentes se
nō dedisse forte p'p' metū viroz ne in tempoālē eterna
quā meruerāt retribuō oī mutet. sicut legitur de ob stitē
ribus. xxij. q. ij. si q'libet

¶ Quid d' filiofamilias. rñdet idēz vbi s' q' de castrensi r
q'li castrensi peculio pōt facē elemosinā. Naz qñtū ad il
lud patfamilias cēset. ff. ad mace. l. i. s. si. r. l. ij. C. de
ino. testa. l. si. De aduēcticio at r p'fecticio q' uis p' muz
suū sit q' ad p'petatē: s'z vō q' ad spē successōis r sic itelli
ge q' qdāmō dñs rerū patnaz et viuēte patre itelligit
isti. d' rerū q'li. d' differēcia. s. s' r sui nō pōt nec rebz facē
eleosinā nisi sicut s' dixi de vxore r moācho r alijs casibz
i q'bz pōt alit' donāe q's notauī d' dona. s. q's possit x.
q' dixi. Qui casus sūt q' tuoz. s. si iusta rōe motē cā mor
tis donec si habz peculū castrense ūl q'li si h'z liberā admi
stracōez peculij p'fecticij r hoc ipm specialit' ei oīelluz sit
itēz vbi ē fili' comitis ūl marchionis ūl senatoris aliter
nō: qñtūcūq' magn' sit r discret'. ff. d' dona. l. fili' fa. i
prñ. r. s. i. r. iii. Nō nouit elemosinā dāe d' p'fecticō pe
culio pōt dāe oīdeāta patris volūtate r eleosine qñti
tate: vt notat idē Hosti. iti. de voto. s. q's ponē x. q'd
ergo si vouerit. Cōcor Ric. i. iiii. di. xv. ar. ij. q. vi. dicēs
q' orzo naturalis exigit: vt iferios a supioribz regulent
r iō illi q' sūt sub aliena potestate oīstituti d' his i q'bus
alijs subiciūt ordinaē nō debēt alit' q' eis fuit a supior
bus oīmissū. r q' null' hō ē alij subdit' qñtū ad iterio
res itelled' r volūtatis adē nisi soli deo: iō de illis bo
nis orato r cord' remittēto iurā oībz eleosinaz facē l'z
s' q' moāchus p'p'riū nō habz iō d' bonis extioibz non
pōt facē eleosinā sine licēcia abbatis exp'ssa ūl p'babilit'
p'sūpta nisi dispensacō aliqz bonoz monasterij sibi sit
ab abbate oīmissa tūc em d' illis pōt facē moderatas r
rōnabiles s'm p'p'conē bonorum que sibi commissā
sūt ad dispensandū. qz et vir ē admistratoz bonorum
tā q' mulieris caput. idē nō debet dare mulier eleosinā

De institucōe aq̄sitorū p̄ malos artifices **Cxxii**
Vero an aq̄sita p̄ malos artifices subiaceant re-
sti. ⁊ primo querit **H**osti. in sū. in ti. de peni. §. quibz
x. quid ergo dicens **Q**uid ergo faciat sacertos de pelli-
parijs lutoibz p̄dioribz meccatoribz ⁊ similibz q̄ vir
bēdūt sex minutas aliq̄rū terz q̄n sepcies mēciant ūl
dierēt ⁊ mltis alijs modis isti peccāt nō d̄ s̄uetudīe h̄
de lōgissimā corruptela. t̄ndz. ad h̄ dicēduz q̄ q̄ciēs talis

De restitucōe clericorū & simoniacorū. **Cxxiii**
Quod qđ d illo q̄ recipit bñficiū simoniace scient
rñdet **M**o. i. sum. sua i vbo simoniacꝰ i ordine. q̄ qui
recipit bñficiū simoniace sciēt secus si ignorāter tenet
renunciare beneficō & restituere omnes fructus percep
tos & qui percipi potuissent a possessione sufficienti di
ligencia. xiiii. q. vi. si res. ex d resti. spoli. grauis **B**ene
ficialiter em possidens sine ti. tenetur ad omnia damna
& lucra percepta & percipienda. ff. de mili. l. si nauis. &
generaliter. **E**t vocatur hic ti. iustum incipium ul cau
sa possidendi: vt empcio vendicio donacio & similia **S**i
militer si habet talem ti. qui p non ti. ē habendus. vt

qui turpit ostra legū interdicta mercatū ē: ut si q̄s co-
lo ul metu iducat aliquez ad vendendū ul dandū sibi
aliq̄d. **C.** de agri. r. cen. i. r. colois. l. quēadmoduz r. ff.
q̄ metz cā. l. si partz. q̄ fructus restitui debent deducis
expensis. item itellige d̄ fructibz q̄s nō expendit i vtili-
tatē ecclie: s̄ i alios vsus. nā r q̄ rep̄dandi aīo. i. da m-
nificandi ul furandi siue alio mō ad negocia mea que-
renda accessit habz ostra me actōnē negocōruz gestoz
nō i illō q̄d sibi abest: q̄ iprobe ad negocia mea acces-
sit. **Sed** i q̄ ego locupletior factz suz. ff. d̄ nego. l. si pu-
pilli. **S.** h̄ r si q̄s Similit̄ dicas d̄ illo q̄ sciēte r olencien-
te omissa fuit simonia ul statiz cū sciuit nō tñciauit
ex d̄ symo. c. d̄ symo. r. c. sicut circa fi. **Alias** si est bo-
ne fidei possessor. i. q̄ ipso nesciēte omissa ē simonia r
diu possedit bñficiū: s̄ p̄ statim curz sciuit tñciauit
bñficiū tenet tūc domino rei nō d̄ oluptis s̄ d̄ extanti-
bus tm̄. **C.** d̄ rei ven. l. certū **Et** hec ē pena clericoz. **Lay-**
ci veb̄ d̄ bēt excoīcal. i. q̄. i. r̄periūt r. c. si q̄s ep̄s **Cxxviii**
Quid d̄ symoniaco i ordine r dignitate. **R̄ndet** idē vbi
s̄ q̄ suspensus ē nec habz executōez: r iō q̄cquid facit ge-
rento officiū dignitatis recipit aīas s̄biedorū ex d̄ elec.
dudū. **Et.** **El.** h̄o r idēz dicas in bñficō aīaz h̄ntē. q̄ re
his duobz idē iudiciū ē h̄ndū vt dicto. c. dudū r ar. ex
de filijs presbiterorum. c. fi. **Cxxv**
Quid si dū d̄ pecūia symoniace accepta. r̄ndz idēz vbi s̄
q̄ tñtūda ē a symoniaco r q̄cqd̄ symoniace accepit illi ec-
clesie i cuiz vēcūdia fuit accepta: maxie si pecūia illa de
rebz ecclie fuit nisi est moachz symoniace tceptz i pmo
moāsteio r ap̄t hoc trāsfert ad aliud. q̄ tūc h̄o mona-
steio hūi mōi pecūia dari debet. q̄ ad vsuz fructum. vt
sicut habz onus ita habeat emolimētū **Cxxvi**
Quid d̄ recipiēte simplex bñficiū symoniace. r̄ndet **Mo.**
vbi s̄ q̄ tā dās q̄ recipiēs si ē occultū suspēsus ipso iūē
q̄ ad se. sicut q̄lz i peccato mortali ostitu. i. q̄. i. sac̄otes
si veb̄ notoriū ē d̄ iure ul d̄ facto suspensus ē q̄ ad alios
ex d̄ tēpoz ordine. c. v. **Nā** r accusat d̄ symonia phibet
exe q̄ officiū suū accusacōe pendēte maxie si ē ifamatz
ex eo ti. c. accusatū. alias secz. vi. q̄. i. **S.** vtrum in prin.

60
r ar. ij. q̄. i. in primis **Cxxvii**
Quid d̄ platis r alijs clericis tenētibz administracōez
ecclesiasticaz r male administratibz: nūqd̄ tenētur ecclia
reddē idēmnē. r̄ndet **Hosti.** in ti. de peni. **S.** q̄bz x. q̄ q̄
sic. i. c. q̄ sicut. **S.** si. d̄ elec. **Et** hoc itelligas siue platz
de rebz ecclie expēdat i melioracōez ap̄ry patriōnū ul
et ap̄t nimia diligētiā ap̄ozū negocōrū neglexit nego-
cia ecclie pcuratē r sic ecclia ē passa dānū. s̄ r d̄ clpa seu
negligēcia pcuratoris sui seu vicarij viret tenei d̄ officio
Archi. ea q̄ de sta. mona. cū ad mona. **S.** i. ff. d̄ custodia
r exhibicōe rez. l. fi. **Sed** r si d̄ suo aliq̄d expēdit in ne-
gocijs ecclie illa pōt recupeare. ul et heres suz. vt sic fi
at q̄daz op̄ensacō. h̄ic m̄re. xx. q̄. vii. latoz. xii. q̄. iiii. c. i
r ii. r d̄ rebz ecclie nō alie. c. ep̄us. **Hoc** aut̄ itelligas
q̄n grauis ē lesio ul et q̄ ad alienacōez ul diminucōez
rerū immobilū ul m̄cipioz ecclie ul et reddituū suozū
Nec em̄ phibet platis q̄minz possint d̄ fructibz r per-
ceptis redditibz q̄s suos faciūt aliq̄ erogare **Cxxviii**
Quid d̄ his q̄ donāt sua i honestis mulieribz ul m̄imis
ul idulatoibz ap̄t peccata q̄ omittūt ul ap̄t carnalita-
tez ul fauorez seculi. r̄ndet **Hosti.** vbi s̄ q̄ peccant mor-
talit̄. lxxxvi. di. donatē. r tenēt tñtūda ecclie si ap̄riū h̄nt
De his aut̄ q̄ talia tceperūt nō ē dubiū q̄ tenēt ad tñti
.xx. iiii. q̄. vi. si. res. **Si** veb̄ cā eleōsine r sustētacōis na-
tuē tribuāt nō peccāt. nec tenēt ad resti. dū tñ abstine-
ant alias a peccatis. lxxxvi. di. pasce. xii. q̄. ij. d̄ sulo. r. c
gla ep̄i. xlvi. di. sicut h̄i. r hoc maxie cā hospitalitatis
licz q̄n casu fortuitu veniūt nec alias q̄ comederēt d̄ fa-
cili iuenirēt ar. xl. ii. di. q̄escaz. xi. q̄. 3. q̄m mltos **Cxxix**
Sz cui fiet tñtūcō ab iustioē ul meretce q̄ nō d̄buit hoc
recipe ap̄t peccatū omitterdū nūqd̄ tñtūet illi q̄ dedit.
r̄ndet idē vbi s̄ q̄ nō. s̄ successori suo ul superiori q̄ hoc
i vtilitatē ecclie expēdat ar. xvii. q̄. iiii. si q̄s i atrio d̄ of-
ficō or. c. cū vos d̄ de. diu. c. diuisis fallacys i fi. **Nec** ob-
stat d̄ deci. i. c. tua nobis. **S.** i. x. p̄textu. q̄ illd̄ itelligit̄
q̄n is q̄ tenet ad resti. nō accepat a clerico illd̄ q̄ tenet
resti. r sic nō eāt clericz particeps i delicto. s̄ vbi ē parti-
ceps nō fit ei resti. vt puiat i eo i q̄ deliquit. vt m. c.

pastorali d. iu. patro. 7 d. tempoz. oz. c. lras. **Mo.** vob in
tractatu resti. sic dic. Restitue tenent plati ecclesiarum 7
alij clerici bona ecclesiastica paupibz debita q. nō sumūt
i vltus illicitos dando ea meretibz 7 iusticiis ul silibz
turpibz psonis. Similit dāto ea s sanguineis potenti
bus nō apt natue sustēta cōne: ul aliā licitā cāz 7 hone
staz. s. vt faciāt eos diuites notablie vltra statuz. d. dīcō
nis geneis eoz ul parentele. vt cū epī 7 alij clerici d. hu
mili genē nati s sanguineas suas maritāt baronibus
7 similia. 7 hoc q. d. trectāt tē alienā iuito dño. **Boā** ei
ecclesiastica paupz sūt fm **Ied.** 7 **Aug.** xvi. q. i. qm qd d
xxiii. q. vii. q. at 7. q. viii. oueioz 7 xii. q. i. c. vl. **Cxxx**
Sz nūqd tenent hāc resti. facē de bonis patmoialibz si
ea hnt aut sufficit q. illā faciāt de fructibz ecclie q. s. iaz
habēt ul habituri sūt. rñet idē vbi s. q. cuz qd d. supē
eoz vbi s. d. puētibz eccliaz debeāt paupibz. vt dictū ē
nō sufficit facē resti. d. tlibz fructibz eccliaz cū habeant
bona patmoialia ul aliud q. d. ecclia acq̄sita nisi q̄tinē
subtraxerint sibi d. necessarijs ul q̄ncūq. expenderēt tēa
vtilitatē ecclie d. bonis patmoialibz aut aliud q. p. ec
clesiā acq̄sitis jte mētrices iusticiis 7 alie turpes psoē
p̄dicte q. pascunt de bonis ecclie 7 et cōsanguinei q. vt
dictū ē dītāt notablie vltra statū sue. cōdīcōis ad resti.
tenēt eoz q. habuerūt d. boīs ecclie nisi p̄dicte psoē rece
perūt causa eleōsīe qm i necessitate erāt. xiiii. q. iii. si res
alieā. lxxxvi. di. pascē. **Diuites** vob 7 potētes sūt tenēt
qm p̄frauds ul minas ul iportunitatē nimis ul alias re
cipiūt sine iusta cā. secz tñ si apt necessitatē ul hospita
litate recipiūt ar. xi. q. iii. qm multos 7. xlii. di. q̄scāz.
Similit si sūt bene meriti honesti 7 spūtales viri. pre
sertim q. iaz ipenderūt ecclie suū huiciū ul defēderunt
eaz oīra p̄tones ul p̄stauerūt patrociniuz i cā ul deces
rūt de apprys boīs 7 similia. **Talibz** em tenet ecclia re
pendē vice. xii. q. ii. q̄cūq. 7. c. scias. jte nota q. hec resti.
debet fieri ecclie cui sic i iuriose ablatū ē ul et ei d. loci
paupibz si hoc expedie videbīt p̄itenciaio. si. tñ sup ta
libz disponēdis hēat ptāt. 7. ar. xvii. q. iii. si q. s. i. atrio.
Et hoc oueies ē q. paupibz retur cū indigeāt 7 ecclia

habundet. alioquin si ecclesia pauper ē melius ē q. in
vtilitatem ecclesie conuertatur **Cxxxi**

Quid d. platis eccliaz q. pcuracōnez ul huiciū aliqd i
pendunt legato ul alijs q. plus sibi extorquēt subditis
q. soluāt. rñet **Monal.** vbi s. q. sic extorta restitue de
bet. 7 tñ d. paupibus erogāe 7 si superior cui querela
apponit negligēs fuit i executōne huiusmodi statuti de
bet puniri. ex d. imu. ecclie. q. pleriq.

Quid d. clerico cui epus ofert bñficiū. q. cognoscat car
nalit matre ul sorore ipsius clerici vice s. s. cxb.

De restitucōne suspensoz

Qued an clericz suspensus ab officio teneat ad re
sti. bñficiū 7 fructuz q. s. tempore suspensionis suscepit
Rñet Hosti. i. ti. d. suspensionibz. s. si. q. i. cipit. **Quis**
sit effectus q. sic vt i. c. d. diuersis fallacijs d. cle. cōiu. 7
de cle. p. ea. c. si. d. suplē. negli. plato. c. lras. **Sz** nūqd sus
pensus ab officio itelligat suspensus a bñficio. **Rñet in**
no. q. sic. c. si q. s. p̄biter. vii. q. i. xi. q. iii. c. si ep̄o foēt. lx
xxi. di. eos i. c. pastorālis. vbi. hoc dic. de appella. glo. i.
cle. cupientes d. penis i vbo suspēsi. **Intelligit** hoc ve
ruz qm ex magno crimine ul ex magna cā suspendit ul
qm oīemnit suspēsiōne: nā qm suspēsiō sit ex leui cā: vt
ap̄ter infamiā ul scandalū. 7 tñc nō subtrahēt apt hoc
bñficiū qd ex magna cā subtrahi debet. xvi. q. i. inuen
tuz. **Paroz** aut crimen dicit qm dubitat an sit morta
le: 7 ibi vide mltos casus suspēsiōis q. s. glo. enumerat
7 mltos casus suspēsiōnū papaliū vid p **Hosti.** i. ti. d. su
spēsiōibz. s. si q. s. possit dispēsaē. s. sūt alij casus. **Cō**
cor. **Gof.** cū Jo. an. s. q. nō suspēdit a bñficio qm ē suspē
sus ab officio nisi sit ex magna cā ab officio suspensus
Hosti. et. in sum. de cle. exco. ministrāte an. s. i. x. pu
niat dicit q. dormiētes i sentēcia exco. 7 suspēsiōis bñ
ficia que acq̄runt tenere nō pnt: nisi cum eis misericordi
ter fuit dispensatum: 7 ē ratio quia beneficium ratio
ne officij confertur. lxxxi. di. c. si q. s. a modo 7. c. si. q. s.
sacerdos 7. c. eos. ergo non potest eis dare beneficium
qui non pnt facere officiu: qmimo nec fructus benefi
ciorū suoz antiqz p̄cipe debēt. q. diu i sentēcia tormiūt

qz nō sūenit nec pīpe rebz bñficiū: qz nō facit hūiciū
et d' appella. c. pasto. §. si. xxxij. di. c. pter. hoc **C. xiii**
Qued an ipediēs aliquē a sēcucōe alicuius bñficij tene
atur ad resti. rñdet **Scot.** i. iiii. di. xv. q. tenet resti. bñ
ficiū nō totū. qz multū interē iter habet a ppe eē: h' aliq
porcōez correspōdentē alicui parti valoris bñficij. Et
hoc si directe abstulit sibi bñficiū itencōe dānificandi
ei: si at directe. s. pcurādo sibi ipi a cū hoc dānificādo
aliū itendebat puidē sibi: a sic pcurāt sibi a p sēquēs
alius pter itencōez istius dānificet. ille ad nichil tenet
illi. quia licz vnicuiqz sibi puidē alio neglecto. ff. de no
ui op'is nūciacōne. l. ij. vbi dicit qz si pscinto venas in
fundo meo p q's reriūabat aq ad puteū altei nocendi
itencōe teneor sibi ad resti. dāni. h' si hoc facio sine frau
de a itēdēs sūlū vtilitati p'prie: vt qā michi vtile ē fa
cere murū q nō pōt sūenietē hūdari sine pscilioē illaz
venarū nō dānifico illū qz ius habeo faciēdi vtilitatez
meā i fūdo meo: vt. ff. de re. iū. l. neō dānū facit nisi is q
id facit qd facē ius nō habz. iste aut hēt ius sibi pcurā
di bñficiū hūatis tēstancys iustis a honestis. **Concor.**
Ric. in. iiii. di. xv. ar. v. q. iiii. **C. xxxv**
Qui violēter occupat bñficiū cū cūā seu sciēt se intru
dit i eo ē ipō iuē puat bñficō. similiter qd cū cūā habet
bat a iō occupātes a pā temēitate psonat aut alia que
cūqz bñficia ecclīastica ipō iuē sūt puati oī iure si qd in
ipis habebāt. a iō tenet tā ad bñficōrū isti. qz fructuuz
tex. ē i. c. cū q bñficiū d' pben. li. vi. Si ergo hēat ecclīa
cuātā a p'ea violēter occupet simplex bñficiū nō vacat
p'mū. h' p'dit ius si qd hēat i hō. Sed qd si hēt curatā ec
clīa a vi occupat p'bēdaz ul simplex bñficiū cui ē āne
ra ecclīa cuātā nūq'd vacat p'mā dīc q nō. h' p'dit ius
si qd habz i hā. hec glo. i dīdo. c. cū qui. **C. xxxvi**
Sz nūq'd rēciliat fructus medij tēporis q excoīcatus
extiterat rēcupabit. rñdet idē **Hosti.** vbi s q non. sicut
nec r'gressio iuris postlimy rēstituit stipendia ei t'p'is
q apud hostes fuit. C. de re. mili. l. stipendia. li. xij. Dia
p'dicta ponit et **Hosti.** i ti. de sen. ex. §. q's sit effectus. a
addit qz clerico excoīcato a suspēso fructus medij t'p'is

62
quo excoīcat. ul suspēsus fuit restitui pnt ex g'cia nec
debet tñ de facili fieri ne s'denat rigor canoīce disciplīe
ar. qnāgeliā di. c. i de s'ue. c. cū inter. nos de s'cessio p
ben. c. qā diūsitatē. Si aut iusta appareat sentēcia. tūc
sūt ei restituendi. vii. q. v. sup causas **C. xxxvii**
Quid d' his q steterūt i sentēcia lōgo tempore. Rñdet
idez vbi s q si steterūt longo tempore puta biennio ul
triennio ul et āno pnt oībz bñficijs s'scriptis ppetuo
spoliari: ad hoc d' cle. exco. nimis. c. postulastis de cle.
cōiu. c. diūsis d' cle. nō resti. c. ad hoc. xi. q. iiii. Rursus. a
c. qāqz de peni. c. si. de here. c. excoīcam. §. i. a. ij. a. §.
credētes: a tles nec eligē possūt nec eligi de s'ue. c. cūz
dilect. §. qz nobis d' elec. c. cū inter d' eta. a qli. c. cū bo
ne. de concess. pben. c. qz diūsitatē **C. xxxviii**
Quid d' s'ferētibz tlibz bñficia sciēt dic qz a collacioē
suspēdūt donec sup hoc veiaz mereāt: vt puniāt i q de
liqrūt: vt i. c. postulastis d' cle. exco. mi. Sed p quē me
rent veiaz a dispēdari pnt: dic p supēlores nisi forte hac
de causa i s'ilio suspēsus eēt. s. qz cōtulisti bñficia talibz
qz tūc a solo papa possz dispēdari ar. de elec. nichil de p
ben. graue. **C. xxxix**
Q De restitucōe religiosoz **C. xxxix**
Vero an moāsteriū restituē teneat res q's exp
ne donauit i grediēs tempore sui i gressus licz p'ea eg
diat dūmō tēpore donacōis fuit bone fidei possessor.
Rñdet **Monal.** i tractatu resti. in vbo restitucio furti
faciēda ē q nō nisi gracia facere vellet ar. xij. q. ij. nul
li liceat: a ex d' dīc. appoli. c. bez a i audētica de moā.
§. si ved h' si huiusmodi res tacite a nō expresse donate
ad monasteriū peruenerunt. tunc sequuntur personā
que si egreditur res huiusmodi hō monasterio dari de
bent. quod etiam dicendum ē de clericis qui ecclīijs
aliquid donant ar. ex de cle. diu. c. quod a te. vbi d' hoc
in glo. xvi. q. v. de lapsis **C. xli**
Quid de religiosis q obligauerāt aliqd i seculo restitu
ere. rñdet **Monal.** i sūma. i tractatu resti. i vbo restitu
ere tenent i casu. §. jtez nūq'd q tenent petē veniā d' dā
no dato p se ul p interpolitam psonā **C. xli**

Qued an tglais possit tstitue p se a ppa auctoritate qd
accepit p carali ope ul d furto ul rapina. vid s. s. l.iii.

De tstitucōe dñoz tempoaliū

Qued an male acq̄lita p dños tpraes subiaceat tsti
tucōni. Et pmo qd de talys quas iuste exigunt vltra
atiquū statutu r ordinacōez. rñdet **H**osti. in ti. d. peni.
s. q̄bz x. Quid d q̄stis q tenent ad tstitucōez si violētec
illud exigūt. xiiii. q. vi. si res: secus si subdit spōte offe
rat nō exatē tacite ul exp̄sse sine fraud r dolo ar. xvi.ii.
di. d. eulogys. i. q. ii. placuit licz et i honeste exigēt ho
neste tñcipit. ff. d. variys ex oz. cog. l. ii. s. e. quidē res
sancissimā r. c. dilect. ex d. s. i. moia. c. r. si q̄stiones. s. si.
Cōcor. Monal. i. lū. i. tractatu tstitucōnū.

Sed qd si difficilis sit tstitucio: q forte tot exegit dñs
ul p̄cessores sui q si videret q̄quid hz nō susticēt ad
tstitucōez. rñdet idēz vbi s q̄ scripsit **R**ay. q pōt ei me
deri. s. q̄ tmittat hoibz i t̄cop̄lacōez aliq̄ hūitute ad q̄
tenent ei i p̄petuū ul ad tēpus ad aliq̄ certā imunita
tez seu libealitātē ul faciat in aliq̄ hospitale ul aliam
elemosinā cū cōsensu r volūtate dāna passoz ul succes
sorū eoz. **Cōcor. Monal. vbi s**

Sz an possit dñs aliq̄d exigē a subditis. rñdit **M**onal.
vbi s q̄ sic puta p d̄fensione patrie cū iuste inuadit
ab hostibz. **A**d hoc em tenent oēs nō soluz res suas in
partiri: s et corpōalitē labōare muiendo se i castro ul ci
uitate r vigilāē: vt sit seipos r res suas saluēt. xiiii. q.
iii. fortitudo. ex d. imunitate eccliaz pueit **S**ilit qñ dñs
maītat filiā suā: aut filiū facit milite aut tuelat feuduz
suū aut auget novoz feudū oparato r cū tlia videāt re
spicē omodū s̄bditoz p eo q cū dñs maītat filiā acq̄
rit sibi aīcos r augēto feudū sit dicioz r jñ meliē pōt p̄
parcē subditis q̄ ante. r cū facit filiū milite potēcioz ē
ad d̄fendēdū t̄rā. dicūt qdā q nō sūt dānandi qui tlia
exigūt vbi ostitutū ē. ul cōsuetū si tñ ad arbitriuz exigi
cōsuevit cū modeāine exigat. **I**tez pōt recipe dñs a ser
uis suis r petē auxiliū modeātū cū vadit in exercituz
seu belluz iustuz p expensis ibi factis. **S**imilit qñ in
eoz exercitu caperet similiter qñ vadit ad pñcipez r

r pcurat pacē subditoz ōsuare r p alijs similibz cau
sis pōt petē. vt dictū ē moderate auxiliū sine violēcia
tñ. ar. x. q. 3. vñio t̄ca mediū. Et d. cēsi. c. cū aplz **Exlv**
Sed nuq̄d dñi aufeerēt res ōtra bannū portatas te
nētur restituere illis a q̄bz ablata sūt. **R**ñdet **M**onal.
q nō: si statutu ul edictū factū fuit cū cōsilio regēciuz ci
uitatē r p comuni vtilitate. nā i t̄libz amittēdi nō ope
tit repetitō r p̄seq̄ns accipiēs reddere nō tenet q me
lioz ē ōdico possidētis. tñ facerēt meliē q ad eū si redde
rent ne ex auaricia videantur rapere **Exlvi**

Qued qd d̄uiniis q̄ exigūt a subditis taleas et q̄stus
rñdz **M**ona. vbi s q̄ si exigūt a s̄bditis taleas ul q̄stz
q̄libz r antecessoribz suis soluta sūt ab antiq̄ si h̄ scit. r
p̄babilitē credit q̄ ex iusta cā iposita fuerunt r soluta
licite exigē pñt: si tñ nō scit nec credit q̄ ex iusta cā. tñc
nō debēt exigē. s̄ tstitutū debēt si possūt qd cū mala fido
recepērūt. xiiii. q. vi. si res **S**z qmō hoc sciri pōt. rñdet
idē q pōt sciri. si sup hoc ōfectū ē iſtrumētū si et ita ser
uatur ē a tempoē a q nō extat memoriā. hz q̄s dā p̄sumē
dū ē q̄ ex cā iusta fuerit iposita ar. xij. di. illa. qd satis
credēdū ē nisi violēta p̄supcō sit i ōtrariū. p̄fertiz cū di
cat q̄ i lōgissimis p̄scriptōibz nō oz p̄baē tituluz. s̄ ex
lapsu tēpois p̄sūt titulz iterueisse q̄ allegat **Exlvii**

Quid de v̄minis exigentibus pedagia r tholonea an
tiqua. rñdet **M**onal. q̄ licite exigere possunt si sunt a
principibus ul regibus imposita propter d̄fensione
strate ul maris dummodo exigentes faciant illud ap̄t
quod fuerunt imposita aliter non. si ved nescitur a qui
bus fuerūt imposita. creditur tamen q̄ ab illis qui po
tuerunt propter d̄fensionem patrie ul pro alia simili
causa fuerunt instituta vel si non constat de causa. ex
tat tamen consuetudo cuius non extat memoria h̄m
Hostien. recipi possunt. **S**imiliter idē dicendum ē
si iste non laborat modo nec facit expensas cum non
sit necesse paratus ē tamen labores r expensas impen
dere tempore necessitatis ita q̄ non solum q̄ tunc ac
ciperet. s̄ etiam si erit necesse. vt quasi fieret corpenā
cio annorum in quibus vel nichil expendit ad illos
in quibus oportet eum multum expendere **S**ed hoc

Si hoc ita gessit puā & boā fīdē secūe recipe pōt. **Con-**
cor. Hosti. i. ti. d. celi. S. ex q̄b̄ x. f. nūq̄d. **Exlviii**

Sed q̄d si dñs noua pedagīa iponit. rñd; Monal. vbi
q̄ nullo mō pōt occasione illoz ab aduenientibus &
trāseūtibz aliq̄d accipe sine peccato nisi certū sit illud
ap̄ncipe ul rege fore statutū ap̄t eminētē necessitatē ali
q̄ d s̄bditis. & tūc pcedat p oīa ut dictū ē d̄ atiq̄s. xxiij
q. 3. si q̄s romipetas. ex d̄ treu. & pa. c. inouamz de celi.
puēit & c. cū apls. ff. de publi. & vetti. l. vettigalia. Vñ
si vltra formā p̄dictā aliq̄d ē acceptū restituēdū ē illi a
q̄ iniuriōse ē acceptū si fieri pōt sin at cū consilio ecclie
paupibz eroget q̄d notat oīa dñs q̄ vendūt daciuz
baratarie & similiū **Exlix**

Quid d̄ dñs dñtibz leges iniq̄s. rñd; Hosti. i. ti. d. peis. S.
q̄b̄ x. q̄d d̄ dñtibz. q̄ si s̄ oīa ius nāle q̄d i lege & i e
uangelio cōtinēt ip̄o iue nō tenēt. viii. di. q̄ oīa mores
xxii. q. vii. flagicia. jdez ē si laici statuāt i p̄iudiciū ec
clie d̄ est. q̄ i ecclia & c. ecclia & obligāt i solidū statu
tarij & oīliarij scriptoēs & iudicātes & ea hūates ul exe
q̄ntes vt. c. nouet d̄ sen. ex. & c. gūe. jdez si fiāt oīa ius
positiū; ad paupes opprimēdos & iusticiā ipediēdā &
d̄ talibz pōt itelligi q̄d legit p̄sa. x. Ve q̄ odunt leges
iniq̄s & scribentes iusticiā. Scripserūt vt opprimerēt i
iudicō paupes & viz facerēt cāe hūiliū populi mei: vt el
sent i p̄da eoz & pupillos diripent q̄d facietis i die visi
tacōis & calaitatis d̄ longe venientes ad cuius fugietis
auxiliū. vbi d̄ reliq̄tis gl̄az vestrā ne icurueini sub vin
clo & cū iēfedis cadatis. Concor. Monal. vbi s̄ q̄ addit
q̄ q̄ dūt leges d̄ soluendis vhis ul solutis nō r̄petēdis
& similia: si aliq̄ dānificati sūt occasioē t̄lis legis ul sta
tuti t̄les leges ip̄o iure nō valēt cū sint oīa dñm. viii.
di. q̄ oīa & xxii. q. vii. flagicia. sicut tenent i solidū q̄
p̄ncipez iduxerūt ad odendū hūiūmodi leges. Similit
ob hūates mortaliē peccāt & tenent resti. que occasione
taliū leguro sunt lucrati. **c. l**

Quid si dñs ip̄ralis nō facit id ap̄t q̄d impositū ē peda
giū. rñd; Hosti. vbi s̄ q̄ gūit peccat. nō tñ tenet ad re
sti. ei q̄d accepit ex t̄li pedagio dūmō fecit ad q̄d tñbat

64
m i oīa t̄at q̄ hac decā fuisse oīellū q̄uis teneat ad satis
factōē plenā; q̄ plz ē si i d̄fectū iusticie iueniat. xx.
ii. q. ii. dñs: & q. b. admistratoēs. iii. q. vii. q̄ si peccato
i audē. vt disse. iudi. S. i. m. fi. col. nona. C. de apella. si
apellacōem. ff. de iudi. l. filius insti d̄ obli. q̄ ex q̄li d̄lic.
na. i. Ru. si em̄ sentēcia Ray. vera ēēt vix aut nūq̄ ali
quis pedagīa recipiēciū saluaret **Cli**

Quid d̄ dñs tempoālībz q̄ negligūt facē iusticiā mi
seābilibz p̄sonis & d̄fendē ab oppressiōibz. Dic q̄ sūt
excoicati ip̄o iue p̄ t̄ciā monicōē nec p̄nt ab solui mi
si satisfaciāt d̄ dāno q̄d icurrerūt ille p̄sone misabiles
vt dicit tex. iuncta glo. xxiij. q. b. c. admistratoēs vbi
d̄. Admistratoēs plane seculariū d̄igatū q̄ ad ecclia
ruz tuicōē pupilloz & uiduaz p̄tēdōnez rapaciūq̄ re
frenacōē oīstituti ēē p̄culdubio debēt q̄ciens ab ep̄is
& ecclasticis uiris conuēti fuerint eoz q̄rimoias attē
ciē audiāt & fm q̄ necessitas expetierit absq̄ negligē
cia examinēt & diligētī studio corrigāt. q̄ si dei timorē
p̄ oculis nō h̄ntes negligē p̄ h̄az & t̄ciā moicōez iuēti fu
erint oī se nouerint comunioē vsq̄ ad dignā satisfactō
nez p̄uatos. Vñ nota oīa imponētes stipendios i ec
clesiasticis t̄oibz ul hospitalibz q̄ dissipāt boā paup̄ez

Quid d̄ dñs tempoālībz q̄ vtūtur malis **Clii**
officialibz & negligūt eos corripe ul officio p̄uāt. Dic
q̄ tenēt d̄ dānis eoz sicut dixi i iudiciis s̄. S. ex. &
S. ccix.

Quid an solz p̄nceps possit iponē collectas & sup̄di
cta. i. accrescimōiā daciōz p̄ aliq̄ necessitate emergēte
ad temp̄. rñd; dñs jo. in. l. i. C. de sup̄dicto. li. x. q̄
hic imo punitur alius imponēs sine iussu p̄ncipis: vt
.l. placet. C. de execu. mu. li. x. q̄ ē bez q̄n iponūtur p̄
occurrētī necessitate fiscali: s̄ p̄ occurētī necessitate ci
uitatis ul p̄uincie ul alteriū municipij: ip̄a ciuitas vel
p̄uincia ul municipiū pōt sibi imponē imo cogitur si
pecunia nō sit in comuni: vt dicit glo. in. l. i. S. quibz
.ff. q̄ cuiusq̄ uni. no. & l. fi. & l. omnis prouinciarum.
C. de opere publi. & c. de imu. ne. conce. l. fi. & q̄ notat
inno. i. c. gūe d̄ sen. ex. vbi dicit q̄ vniūstas oīdēnata

pro soluenda pena imponit collectas p solidū & libras:
vice de hac materia in l. i. in dictiones. C. de anno & tribu.
p dñm jo. Et hoc patet hñm eū qd ciuitas volēs i ponē
collectā. vt dent principi nō pōt de iure cū cessat cā oc-
currētis necessitatis & cessat auctoritas superioris & nisi
esset ciuitas libeā q nō rōgnoscit superiorē de qua in l.
non dubito. ff. de capti. alias nullū pōt imponere sine
auctoritate superioris vt dicta. l. i. & l. placet. **clm**

Quid de dominis temporalibus qui vendunt officia pu-
blica. Dic qd taz uendētes q ementes debent puniri. l.
iulia ambit. l. vnica. C. eo. isti. d. publicis iudicijs. S.
sūt pterea si incētū aureis & infamis. vt dicta. l. vni-
ca vice. infra. S. cclxxviii.

De restitutione subditorum re-
male ablati dominis faciēda. **clv**

Quod an subditi teneant ad restitutionē male abla-
torū a dominiis suis quibz subditi & pmo qd d pedagys
an defraudantes antiqū ul noua rōnabiler ordinata te-
neant ad restitutionē. rñdit **Monal.** q sic dūmoto exi-
gentes pedagysa faciāt illud apt qd instituta sūt alioqn
si nō possūt restitui illis quibz debet. debet paupibus
errogari. Si aut nō faciāt illud apt qd instituta sūt. nō
tenet qz frangenti fides fides frangat eidez. **ar. lxi. di. S.**
his oibz ex de iure iuran. puenit. l. ii. Itēz caueāt mer-
catores semp mēdaciū: qz si illi vt dictū ē faciāt qd suū
ē & aliqd isti subtraherēt rapina ul furtuz esset: vñ pñse
tenerētur eis ad restitutionē & agē insup penitēciā d fur-
to & mēdacō sicut de alijs peccatis ibi omīssis. hñm inu-
ste accipet ille isti mercatores furtiue subtraherent p
mēdaciū peccaret ad minz venialit apt mēdaciū. ad re-
stitutionē tñ nō tenent hñm qsdam. **Cōcor. Hosti. in. ti.**
de censibz. S. ex qbus in fi. dicēs. q tam exigēs iniustū
pedagiū q nō iultū soluēs tenet ad rstitutionē. **clvi**
Sed nūqd defraudantibz daciū ē iungendū in foro pe-
nitencie. vt soluant penā quā incidūt. rñdz idēz vbi s.
Dicūt qdaz q nec impdicto casu nec in simili tenet qd
ad soluendū emēdā penaz nisi fuerit iudicatū o tra ipz
i foro cāz: qz talia nō debēt nisi tūc remū cū qd dēnat

65
ē p sentēciā i forma iudicij. Vñ si qd furtiz asportauerit
pedagiū ul iciderit alienā siluā ul omiserit furtū aut sa-
cilegiū aut simoniā sup qbus statuta ē pena corporā-
lis ul pecuniaria p legē ul p canonē. nō ē iungendū i for-
to penitēciali qz soluat huiusmodi penas. nisi tūc remū
cū fuerit cōdēnat ad illas soluēdas hñm sufficit qz soluat
itēse & satisfaciat ad arbitū boi vñ si iustā itulit

Quid d cōstis q tpe guerre accēdi ad ptes. **clvii**
paganorū & portāt illuc merces phibitas & ipi saraceni
leu pagani tenēt eis fides d fendendo eos i territorio suo
& i mari a latronibz ul pirratibz. rñdet idēz vbi s q tūc
debēt ipi cristiani soluē eis pedagiū si deli t hñm statutz
ul pactū. alias tenēt eis ad restitutionē si possunt alias
debt paupibz erogare. qz fides et hosti. huāda ē. **xxii. q.**
iii. in noēs. xxiii. q. i. noli. Et itellige d illis sarace-
nis q nō sūt violēti possessores terraz qd tenēt et q nō
detinet terras dseccatas cristi i habitacōe. **clviii**

Quid si qd fure cristianos captiuos & a saracenis de-
tentos. Rñdit **Hosti. in. ti. de peni. S.** qbus verō. x. qd
si qd. q nō tñet **ar. xxiii. q. ii. dñs. & q. viii** vt pdey. & hñm
intelligas qñ nō ē tempus treuge. Sed qd si treuga sit
Dic q tūc tenet restituere rez subtrahā & extrahēnem
hois ul alterius rei sublate. Et ois dñi dati **ar. xxiii.**
q. i. noli. q intelligit **Rap.** nisi forte saraceni dpellant
captiuos pcolatrare i q casu eripet captiuos i libtatem
ar. liiii. di. nulla & tūc nō tenet furripens eum ex quo
de peccato mortali vel subuersione fidei agitur magis
sit deo quam hominibus obediendum. **xi. q. iii. Julia**
nus & c. qui resistit. Quid si cristianz captiuos furetur
saraceno qui eum captiuom detinet. Rñdit idēz vbi s
q si fuit captus dum erat treuga quam fragebat & sic
inuenitur in culpa. **xxiii. q. i. noli.** & nō iminebat fāis
necessitas tenetur ad restitutionē: si aut alias tempo-
re belli captz fuit ul necessitas fāis iminebat cū talē te-
neat sarace? pācē nō tenet ad rstitutionē hñm **Rap.** **clix**
Quid de subditis dānicantibz dños. rñdit **Monal.**
vbi s q restituere tenet subditz sicut fur q subtraxit d
his que soluē debent dño absq voluntate domini sui

Soluere em debz ea que inter ipm ⁊ antecessores suos
plane bona fide sine dolo ⁊ coactione ouenit sicut solet
fieri cu mansus ul ville cedunt d nouo coloꝛis ul alijs
psonis ⁊ qd s fuit fieri instrumentu q ponit census ⁊
annus ⁊ ponit alie huiusmodi ⁊ pactiones hic in ⁊ io
oia tlia dumo no sint turpia ⁊ oia dnm peti possunt ⁊
soluenda sunt. **N**az qlibz in tradicoe rei sue pot ponere le
ge qua uoluit dumo honesta. ex d. o. d. c. apo. c. v. x. viii.
q. ii. **C**leuterius. ubi tñ in diffinitioe positu e i instru
to aliqd tale ubi collecta tlia qsta ul similia. intellige
duz e q debz eaz moderate pete. inspecto honore ⁊ facili
tibus subditoꝝ. ex d. c. c. li. cu aplus i fine ⁊ x. q. iii. c. fi
Silicet cu i instrueto continet q tliis dñs pot facere tali
am ad iussu ul ad placitu aut qñ e tliis osuetudo sine
scripto: tñ illd iussu aut placitu moreatu e ad arbitru
boni viri inspectis facultatibz subditoꝝ. **C**oꝛ. **H**ost. i.
ti. de peni. s. qbus ver. qd d. questis ⁊ talys. **Q**uod an i
foro osciencie teneat qd iungere peccata. ut soluat pe
naz qua incurrat ex pedagio no soluto. **R**ndit **M**onal
ubi s. **D**icunt qdaz q impedito casu nec i similibz tenet
qd ad soluendu emendaz penariaz nisi fuit iudicatu co
tra ipm i foro iudiciali q talia no debent nisi tunc re
moueri cu qd osdenatus e p sententiaz. **V**n si qd furti; aspor
tauerit pedagione ul inciderit alienaz silua ul omiserit
furtu aut sacrilegium aut similia sup quibz statuta e
pena corporalis ul pecuniaria per legem ul per canone
non e iniungendum penitenti in foro penitencionali ut
soluat huiusmodi penas nisi tunc remoueri cum fuit co
demnatus ad illam: s. sufficit q soluat interesse ul satis
faciat ad arbitriu boni viri si iniuriam intulit. **I**de
dicit glo. xii. q. ii. fraternitatis

De restitutione subditoꝝ inter se ⁊
his que ad invicem extorquet

Quero an subditi teneant ad restitutionem eoruz
que inter se iniuste extorquet. **E**t primo quid de ciui
bus qui collectas dimiserunt super alios. **R**ndit **M**onal.
ubi s. qd si scient aggrauat sup alios aliqd ultra q
debent inuidia ul odio tenentur ad restitutionem ei

66
Si aut se ul alios alleuiat peccat mortalit: s. no tenent
ad restitutionem comunitati. q no aggrauat ea in hoc s.
inimicos. **E**t hoc e qñ qñ tiras sume e a comuni dter
minata. **S**i vero collecta e antiq ⁊ debita dño tempo
li ⁊ aggrauat inicu tenent ei i tñ. si autem se alleuiat
commino tenentur intantum. **S**i vero amicum alleui
ant tenent similit dño nisi amicus prius restituit. **S**i at
e collecta a dño nouo iniuste posita puta ad appria uti
litate posita no tenent exatores dño restitue nisi ini
mico si grauaueat ea. p terea dño no debet obedire co
tra osciencia; i collecta iniusta. **I**tem nota q collecta fit
duobz modis i ciuitate. s. p alios ⁊ p se. p alios duobz
modis. s. determinate ⁊ indeterminate. determinate. s. qñ determi
nat summa a coi illis q alijs ad soluendu iponit. ⁊ tñc
si alleuiat se ul alios nec aggrauat comue: s. inicu tantu. ⁊
i deo tenet tñmō illi. **I**ndeterminate vero fit qñ summa no
determinat eis: s. dñt q iponant ciuibz. x. denarios p libra
Et tñc si se ul alios alleuiat coe defraudat. **S**i hz qd dñ
no tenent ei ad restitutionem. q dñt hoc no e d iure di
uino i statutū: s. publico ul ciuili. s. ppter bonu patrie:
peccat tñ mortalit. apē iuramentu pmissoriu ifra tñpus
qñtu ad exatores. s. no qñtu ad solutu q. hoc mō iura
uerit. s. hoc michi no placet. item qñ fit collecta p se: fit
similit duobz modis. **O**rio qñ debz hō manifestare iur
ramento qcqd habz ⁊ tñc si habz mille ⁊ iurat se tantu cen
tu habere piurus: s. no tenet restituere. q hec dacio no e d
iure diuino: ut dñt. **S**imilit hō mō fit qñ hō iurat se
missu. x. denarios p vna qq libra qua habz i archa re
posita alicui ad tñpus ifra tñpus illd semp tenet ⁊ elap
so tñpore piurus e si no facit qd iurauit. s. fm qd dñ no
tenet ad restitutionem. q no stretauit rez aliena. qñ ad
huc dñuz rei no recessit ab eo ⁊ dñt q hec dacio no e
d iure diuino. ut dñt. **N**ec em opinio euz pcedenti no
plac michi apē tñc ⁊ fraudē q continet q nulli debz pa
trioinari fm canones. **S**i aut iurauit tantu dñe comuni
tenetur semper ex virtute iuramenti. **C**lxi
Quid d dñcussioibz. i. estiātoribz patriōniorū q dolo
odio ul inuidia plz ⁊ min⁹ estimat ⁊ pxiu ⁊ republi

cam dānificat. Rndit jo. d. pla. i. dicta l. i. C. d. discussio
ribz li. x. q. siue sit discussor ad iuestigādū & discucien
dū q. sint publici debitores & aliqz inique delectet ul. de
scribat eē publicū debitorē q. nō sit ul. dicat eē debitorē
maioris qntitatis q. sit tenet ad restitucōez: & ipe tma
net obligatē filio i. illa qntitate i. q. aliu descripsit ini
que: siue sit discussor patmoiorū cā ponēdi i. estimo p
collecta ul. alio grauamine reali soluto fm qntitatez
patmony cuiqz certe i. id i. q. pperā: & iniq. plē estimat
facitates alicuiqz q. valeāt ipe tenet p. tex. i. dicta. l. i. Ca
ueāt ergo estiātōes bonoz patmoiorū alioz. q. tenent
ad illd. qd. male estiāt liue estimet p. collectis publi
cis siue ad puatū omodū: vt p. fideiussoribz dādis a
tutoē fm valore patmony pupilli. q. si estiātōz minus
estiāt & p. hoc fideiussor midris qntitatis datz ē tene
tur pupillo. l. i. C. d. magistra. l. cōueniē. & l. i. S. diuē.
ff. Codēti. siue sit estiātōz datz ad fideiussores appro
bātos. l. an sint sufficētes. l. arbitrio q. satis dāe cogā
tur Et similiter tenet messor agri edificy frumēti ul. vini
si tolo ul. lata clpa. inique meciāt. l. f. messor. S. i. & ij
ff. Si messor falsuz modū dixerit Et filitabnarius qui
i. oputacōe fefellit. l. fi. i. fi. eo. ci. d. q. et l. ij. C. de iure fi
sci Vbiqz em genealit. q. iniq. facit id ad qd. assūp
tus ē a iudice ul. a ptibz: vt cū notarius assūptus ē ad
oputacōez lraz & male oputat tenet. l. oputacōis C. d.
fidei instru. Vel medicz pperā refert d. qlitate volneruz
tenet: vt i. c. significasti d. homicidio ul. obstetrix. d. pre
gnatua vētris. l. i. ff. de uē. i. spi. tenet. hec ille. **clxiij**
Quid d. malis electoribz. Rndit jo. d. pla. i. l. obhuare
C. de curio li. x. Ex q. ad officiū redoris ciuitatis ptiēt
conuocare oiliū & facē eligi officiales & electis nūciāē
vt possint si expedierit appellare & q. male nominaue
rit aliquē sciens euz habere excusacōnem & sic eum cau
sa vexandi ul. ex odio nominat tenetur ei ad omnes
sumptus litis: quos ille nominat faciet i. causa appel
lacionis le excusando ne eiz calumnia & temētas trā
seat impunita: vt dicta lege obseruare & C. d. sumptui
recuperacione. l. vnica & lege. i. S. qui excusacione. ff. de

67
uata. munez & l. sciueit. C. d. excusacōibz tutorū **clxiij**
Quid d. exactoribz tbutoz q. plē debito exigunt. rndit
itez i. l. i. d. exactoribz tbutoz li. x. q. tenent furti si plus
debito exigūt sub terroē & peminēcia dignitatis: vt di
cta. l. et p. alimētis suis & sue familie ul. eqruz. l. ii. C. d.
lucris aduocatoz. li. xij. & tenent i. duplū ei a q. exegit. l.
i. C. de super exactionibus li. x.

clxiij
De cōstitutione contrahenciū
Ved ad qd. teneant otrahētes. rndit jo. d. pla. in
sti. qbus modis otrahit obli. S. i. Quia si otractus ce
lebrat grā dāis tm vt i. deposito. tūc recipiēs tenet so
luz d. tolo & lata culpa. Si grā recipiētis tm. vt in cō
modato tūc tenet d. tolo & oī culpa. l. lata leui & leuiss
ma. Si grā vtūqz vt i. locacione tūc tenet de tolo lata
culpa & leui vt. l. si vt certo. S. ij. ff. cōmodati. in mu
tuo aut q. trāsfert dñiuz i. deo recipiēs mutuū tenet d. to
lo lata clpa leui & leuissia & de casu fortuito vt in sti. q.
bus modis recontrahit obli. S. primo **clxv**
Quid d. cōmodatorio. Dic q. qnq. tenet solū de tolo &
lata clpa. Quātoqz et d. leui. qnq. et d. leuissia. qnq. et
de casu fortuito: vt notat glo. i. dicto. S. i. vbo exactiss
mā in sti. qbz modis recontrahit obli. nā d. tolo solo ter
net. puta. Si cōmō vxori mee vt cōpta. i. ornata veni
at ad me: vt. ff. cōmodati. l. si vt certo. S. Nūc vidēduz
& S. inēdū qnz tolo & clpa eiz leuis. vt si omodo tibi ci
phū vt oēs aīci iuitēt ad cenā vt. ff. omodati. l. in rebz
& S. hec ita qnq. leuissia. & hoc gñalit. Vt hic inēdū cas
lus vt si clpa pcedit dicta. l. i. rebz. S. alioqn. hec glo.
jē notat fm eūdē dominiū jo. q. colligit ex tex. in dicto
S. i. v. nec sufficit q. licz re sua q. possit male vti cū i. ea
sit moxatōz & arbit vt i. l. i. re. manifesta. C. mādati. tñ i
dposito ul. omodato ē dñiātuz q. dz adhiberi exactis
sima custodia & diligētissia q. leuissimā clpā excludit Et
ideo si q. i. scriptis rebz eāt diligētissie pariter dz eē in
omodatis: si i. suis eāt diligētiōz certe i. omodatis dz
esse diligētissie. & iō tūc obet adhibē maiore custodiāz
rebz omodatis q. suis Nā tūc i. suis clpa culpāda ē. si i.
alienisē puniēda: vt dicto S. i. & dicta. l. si. vt certo & l.

in reb? in prin. ff. omodati **S**; qd qn et in suis eat di
ligentissim? et no pot nisi vna rez saluare. rndit ide dñs
jo. qz tuc loc? e gratificacōi. qz pot saluare qua vult de
quo glo. in dicta l. si vt certo **S**; qd si qsz **clxxvi**
vtit omodato vltra locū retinatu. Rndit ide vbi
sq i culpa e et ad eu spectat piclm: vt dicto **S**. i. x. ali
oqn. et dicta l. in rebus imo tunc omitterit furtuz vsus
in sti. de obli. ex delicto. **S**. placuit **clxxvii**

Qued q dicant casus fortuiti **D**ic q illi q enumerant
in dicto **S**. i. et dicta l. in reb? et l. q fortuiti. C d pignoi
bus actōe **N**a casus cui resisti no pot de mors huoru
omodatoz q eius clpa no interuenit latronuz hostiuz
ve incurtus qn res e omodata ad peregrinadu apt pi
ratay inlidias Naufragiu icendiu fuga q huoz q cu
stodiri no solēt **S**; qto an furtu oputet inter casus for
tuitos. Rndit ide vbi sq no. io no excusat omodata
riu l. cu duob? **S**. dāna ff. omodata et isti. qbz modis
recontrahit obligacō **S**. si. nisi fiat a psona domestica d
qua no suspicabais vt notat **C**ynus in l. i. C. deposituz
et l. eu q **S**. ide scripsit ff. d furtis **S**; an icēdiu oputet
omodatario inter casus fortuitos. Rndit ide vbi sq. q
no si incipit i como sua. qz sine clpa ihabitaciū no orit
incendiu l. nā salutē ff. d offici. pfecti. uigi. si i i como
aliena et omodatariz rez euitae no pot. habet regressū
otra eu q e i clpa icēdy vt l. si hws huaz. **S**. si fornicari?
ff. ad l. acqleā **E**t notat. glo. i dicto **S**. si. isti. qbus mo
dis recontrahi obli. **clxxviii**

Quid de depositario dic q tenetur solummodo d colo
et lata culpa et mala electio depositarij e in culpa inde
etiam quantoq tenetur depositarius de casu fortuito.
vt notat glosa in sti. de qui mo. recontrahitur in eoz
S. finali **Q**uinq enim sunt secundum johannem de
platea que faciunt depositarium teneri de casu. i. con
uencio. i. pactum colus culpa mora obligacio: vt no
tatur. ff. depositi. l. i. **S**. sepe **clxxix**

Quid d biddello cui assignasti librū tuū et euz tradidit
altei an teneat. rndit jo de pla. dic si tradidit tuo socio

68
ul famulo tuo osueto ul altei portati tuū signū cui ve
rissimilit edere debuit no tenet: si aut non assignasti ei: si
simpliciter posuisti tenetur. id similitudinem locatoris
fm. l. dominus orreorum. ff. loca. **clxxx**

Quid d credito pignois. rndz idez vbi sq. q tenet d to
lo et lata clpa et leui. qz tractus celebrat gra vtriuq
vt dic tex. i. **S**. si. isti. q mo. recontrahit obli. et io no tnet
d leuissia clpa nec d cau fortuitu nisi fuerit i clpa **clxxxi**
Qued an iter emptore et venditore cadat institucō. rndeo
q multiplex. vt patet infra i vbo empcio. **clxxxij**

Qued d q teneat socius. **D**ic q tenet ad institucōez dā
ni emergentis colo et clpa sua lata et leui q leuis culpa
estimat si no adhibz tāta diligēciam i coib? reb? q tā
adhibei solebat in aprys tempore societatis vt in sti.
de socie. **S**. socii. l. socius. ff. p loco **clxxxiii**

R De institucōe ei? q ob cēz accepit et cā no e secuta
Estituē tenet q accepit aliqd ob causaz et cā no e
secuta vt puta. Si dedi tibi pecuniaz: vt p me ires ad san
ctū iacobū et no iuisti. **D**ec? si p te no stetit vt. l. si pecu
nia. ff. d dīc. cā data vbi dī. Si pecuniaz io acceperis: vt
capia eā. dein parato tibi ad pficiendū d dīcō tēporis
ul valitudinis ipedimēto fuerit qmin? pficiēdis an d dī
cō possit: vidēdū ē et cū p te no stetit pot dici rpetitōez
cessae **S**; cū liceat petere ei q dedit pculdubio repetet
id qd datū ē nisi forte tua iterit no accepisse te ob hāc
cāz pecuniaz **N**a si ita res se habet: vt l. no dū pfectus sit
ita tñ rez oposueis: vt necesse habeas pficisci ul iūpt?
q necessarij sūt ad pfecionē iam fecisti. vt manifestuz
sit te plz forte q accepisti erogasse d dīcō cessabit. Sed
si min? erogatu sit: d dīcō locū habebit. ita tñ vt idē
nitas tibi presteē eius qd expendisti **clxxxiiii**

Quid si dedi pecuniaz viro cui nuptura eāt mulier. dein
no sūt secute nupcie. **D**ic q ad institucōez tenet. l. si mu
lier. ff. de d dīcōne causa data causa no secuta **clxxxv**

Quid si dedi tibi vt suū manumittas et no manumissi
sti ul me penitet anq manumittas dic q ad restitucō
nez michi teneis. l. i. **S**. i. ff. d dīcōne ob causam
De restitucōe gerēcium negocia

R aliena et primo de tutore. **¶ clxxvi**
Estitue tenet tutor et curator de dānū qd pupillo
ul adulto. pcessit eoz dolo lata culpa ul leui negligē-
tia. **N**ō aut leuissima ut l. qd. C. arbitriū tutele ubi
dicit. Quicqd tutoris dolo ul lata culpa ul leui siue cu-
ratoris minores amiserūt ul eoz possūt nō acq̄sierint
in hoc iudicō uenit ut i. l. i. d. tutelis et rōm. distra. dē i
oibz q̄ fecit tutor cū facē nō debēt. **I**tez i his q̄ non fecit
cū facē debēt rōnē reddere tenet pstanto dolo et clpaz et
q̄ntā i rebz suis diligēciā habēt. **I**dē in plato ut i. c. Cū
i officijs de testa. **I**tez fm jo. d. pla. insti. d. obli. q̄ ex q̄si
tractu na. S. tutoris qn tutor fuit negligēs i exigēdis
noibz debitorz pupilli q̄ facta sūt p̄ea cā non idonea
ad solucōdū cū p̄us eēnt idonea tempoē tutele tenet: ut
in l. ii. C. arbitriū tutele. jtez tutori iputāt et ad iter esse
tenet si cāz pupilli despectat ducat. **C.** de admīstra. tuto-
rū l. bona et l. si nō ē ignotū et ff. d. admīstracōibz rerū
ad ciuitatē p̄tinēciū l. q̄ciēs. S. sicut ignoscēdū ē euz illi
qui boāz fidez agnouit ut. ff. mea l. q̄ntus. her. spec. in
ti. de aduocato S. btriusq̄ x. itez et caueāt **Q**uid si q̄s
volebat legare ul donare pupillo et tutor ipediuit dicens
lega ul dona michi. glo. ponit hāc q̄stionez sabbatinā
et non soluit in dicta l. quicquid. h̄dici pōt q̄ tenet pu-
pillo ad restitucionem ar. cle. i. de pui. x. precipitur re-
ligiosis: ut non impediāt testatores quin legent paro-
chialibus ul matricibus ecclesijs **V**t dicit frater Al-
uarius q̄ alias peccant mortaliter et tenentur ad resti-
tucionem **N**am hec regula q̄ q̄ciens quis aliquem im-
pedit a consecucione alicuius beneficij tenetur ad resti-
tucionem ubi supra S. cxxxi.

R De restitucōe negocōz gestorū **¶ clxxvii**
Estituere tenet negocōz gestor de dānū illi cuius
negocia gessit qd dānū pcessit dolo suo: ul lata culpa
ul leui: ul et leuissima quā alius diligencioz eāt gestu-
rus. ut insti. de obli. q̄ ex quasi cōtractu in prin. an at
teneat de casu fortuito glo. ibi enumeāt sex casus in q̄-
bus tenet in vbo obligatū et ecōtra tenet ad expensas
q̄s fecit negocōz gestor illi cuius negocia gesta sunt

69
Fallit i pluibz casibz enumeātis p dñm jo. ibi et in l.
uēleniē. ff. d. nego. gest. l. p̄mus qn pcessit p̄testacō q̄ nō
geāt ut dicta l. uēlenius. **S**ecūdo qn gessit patna affe-
ctiōe ut si nuticius p̄stitit alimēta puigno ul i eū eru-
diendū expēdit. l. q̄ paterno. C. eo. **T**ercio qn maritus
gessit maritali affectiōe puta fecit expensas et curando
uxorē egrā **N**ā socer nō tenet eas satisfacē nec op̄utāt
in restitucōne totis **N**ā maritū tenet facē curare uxorē
suis expensis: nisi qn nō habz uotē ul esset expensa mag-
ultra uotē: et uxor habet patre q̄ tenet ad hoc: ul ipa ha-
bet aliūte. i. alia bona ex q̄bz possit curari **N**ō tenet tñ
maritū qn ex culpa uxoris nō habz eā in suo obsequio
fm iacobū d. are. h̄ ad expensas funeīs uxoris tenet il-
le cui remanet dos p ea parte p q̄ deuenit dos ad eū: ut
l. q̄ i uxore. C. d. negocōz gest. **Q**uarto ap̄t domesticā
affectiōne et pietatem. ut si mater expendat in faciendo
dari tutore pupillo. l. i. C. d. nego. et l. is q̄ ff. eo. de hac
materia vide infra S. cxxxi.

Q De restitucōe sociorum. **¶ clxxviii**
Quid si duo sūt socij habētes rez comunē et alter
in ea facit expensas. rñdit jo. d. pla. insti. d. obli. q̄ ex q̄si
tractu. S. **I**tez si inter aliq̄s q̄ alē tenet et tribuē p̄tez
suā restitucōe ei q̄ fecit expensas d suo ut. l. si inter fra-
tres. S. ij. ff. p socio et l. si ut pponis. C. d. here. p̄uat. jte
nota fm eundē q̄ ubi vnz ex socijs ē rixosus et deuius
ul nō curat laborare terrā comunē ul locare domū cō-
munē pōt socij accipere sibi p̄tē suā q̄ ad usū et labora-
re et sibi fructus recipere glo. ē notabilis in l. i. iubemz
in vbo diuicere. C. de sacro sanc. ecc. et alia glo. in l. Lu-
cius. ff. fa. herc.

Q De restitucōe accipiētis i dōbitū et ce. **¶ clxxix**
Vidē d solucōe indebitū ignorāter **R**ñdit q̄ reci-
piēs tenet ei ad restitucōne p̄inde ac si mutuo accepissit
ex q̄si tractu insti. de obli. que ex q̄si tractu nascunt
S. fi. et insti. qui mo. recōtrahit obli. **S** **I**tez si p errore
secus si soluat scienter quia tunc conate videtur: ut. l.
campanus de opere libertorum

Q De restitucōe dānoz ab aialibz dator **¶ clxxx**

Vid si qdrupes puta equus ul asinus tuus naturaliter
feditate michi danu tulit: puta fregit vasa mea ul ve
gete et vinum effusus e. rñdit *Spe. i. ti. d. i. iuris. et dano*
dato *S. se qtur. x. porro michi teneis ul refice danu ul*
dae aial p noxa. vt isti. si qdrupes pau feci. di. in prin
Quid si equus tuus calce me percussit et crus fre
git ul brachiu ul oculu effodit ul aure detribit scidit ul
me volneauit ppe qua plagam oportuit me dae. x. me
dicis et alia. io. impedi i curacoe an pete possu ho et opa
qbus carui: et caritur sum *Dicit Specu. vbi s. q. sic ul*
q das aial p noxa *tex. e. ff. e. l. ex hac lege. clxxxv*
Quid si tuu aial icitauit meu ita q meu aial dedit al
teri danu: an teneais. *Specu. vbi s. videt sentie q sic id*
dicit glo. insti. si qdrupes pau. fe. di. ipn. i. vbo feruore ne
aial tuu moueat ad danu dandū. *Diue lasciuia et faci*
litate siue icentiuo amore et psecucioe alteri aial: vt si
equus tuus psequendo equam meam fragit hostiu comus
mee ul mea blada iterra sterit ul alit damnu michi
dat siue suo corpore siue mediante alio instrō. vt si bos
ul equus sine culpa adducetis plaustru obtruiat aial meu
ul aliud danu dedit vt. ff. e. l. i. *S. si aut clxxxvi*
Quid si bos tuus comedit herbas meas ul canis tuus
carnes meas ul porce farinaz ul murileg lardum ul
mustela corrodit panes an michi teneais ad emenda
danu ul danduz aial p noxa. rñdit *Spe. vbi s. q. sic vt. l.*
qnt *S. i. ff. ad. l. acq. et l. q. huadoz. S. si. d. p. scrip. x. Et*
p *Bartho. i. l. h. apli. S. d. his ff. d. dano ifecto clxxxvii*
Quid si oues ul aialia qm mittit i pdiu meu et frumtu
et ordeu ul glades opascut. rñdit *Spe. vbi s. q. in teneis*
Quid si p se peccat itrauerit capu et opasta: *clxxxv*
sūt frumetu. rñdit *Spe. idē. l. q. in teneis. i. v. jo. d. pla.*
i *S. i. isti. ad. l. acq. et p. l. q. huadoz. ff. d. scrip. S. q. quō*
estiabit danu datu i frumto du e in herba. rñdit idē
vbi s. q. ul expectabit tēpē messiu vt sciat qntu ex tan
to ul sili frumto hebūt ul siliabit qntu fructu i ano p
terito ex tanto et simili habit e ar. ff. ad. l. acq. l. ac
glea si reletu. ff. de tabulis exhibendis l. locum *S. con*
demnatio. xi. q. iii. nolite. *clxxxvi*

70
Sed nuqd dñs se libeat dando aial p noxa. rñdit idē
vbi s. q. nō si illud imisit vt insti. si qdrupes paupes fe
cisse dicat: sed si causaliter intrauit *clxxxvii*
Quid si leo versus aper qz tenes ligatu iux uia publicā
danu dedit. rñdit *Spe. i. ti. d. empcoe et ven. S. nūc dicē*
duz. x. h. pone ibi qnto opetit q teneis p tex. *S. si insti. si*
qdrupes pau. fe. di. *Vñ ibi dic. jo. d. pla. Caueat ergo sibi*
q tenet canes mordaces versus ul simias ul alia aialia
ferocia i locis publicis qz si ledūt hominē libez: cōdē
nat tenēs in expēlis cuatōnis et oparū amissaz et amit
tendaz i qntu iudici equū vicebit facta estiācoe qntuz
lesus viuē poteat fm distinctōne etatū: vt. l. hēditatū
ff. ad. l. falsi. et glo. dicit i l. ex hac. l. ff. si q. paupe. fe. di.
Et id nō liberaat dando feram bestiaz damnu dantez
p noxa vt. c. si. d. miu. et damno dato *clxxxviii*
Sed pone q inuenio pecudez tuaz in mea segete dam
nu dantez nuqd appria auctoritate illam capere possu
et tenē donec de damno michi satisfaces. rñdit *Spe. in*
ti d. adoz. x. h. pone q inuenio q nō possu capere: vt te
neaz qsi loco pignois donec michi satisfactu sit. possu
tñ capē et tenē donec sciat dñs oia qz agere possu
Quid s. his q cuq iumento ul igne malici: *clxxxix*
ose apposito ul aial. ledūt agtuz vel comuz alteri. *Re*
spondit *Monal. in sūma i tractatu restitucōnū in c. de*
restitucōne aduocatorum. x. jte tenent ad totū danuz
q tales tenent ad restitucōnem totius damni **E**t si vo
luntarie apponit ignem nō adhibuit diligenciā debi
tam tenetur in quadruplum maxime infra annum.
ex de miur. c. si egressus et si leserit vbi d. hoc in. c. si qz
et ff. de incen. l. i. **S**i aut animal pascat in alieno non
damnificatō dñs nō tenet d. pa. tenē. l. qm *S. si. coll. io.*
non tñ fm glo. et *Antho. de butrio in dicto. c. si leserit*
q dñs libeat dando animal p noxa *clxxxx*
Quid si bos alicuius cornupeta erat et cominus eum
non custodiuit nec diligenciam adhibuit egressuz bo
uez uicini occidit. rñdit *Monal. q. dñs bouis cornupe*
te tenet dae aliū bouē viroz equalē et mortuū accipe
re: vt dic. tex. i. c. si bos. ex de miur. et damno da. exoi.

Intelligēdū tñ qñ dñs sciuit cornupetā qđ psumit ifra
tres dies scire qđ pñt hoc dicit tex. qđ cornupetā eāt ab he
ri qđ nudū terciū. qñ vñ ignoauit. puta qđ oītra naturā
sui geneis insurrexit qđ oītra naturā suā: puta qđ cōsue
uit eē domesticū: tūc nō tenet ex edicto. l. aqlee: h̄ ex di
cto. l. si qđrupes pauperē fecisse dicat h̄. **Hosti. a. Gof.**
Itez intellige h̄m glo. in dicto. c. si bos cū ille bos qui
dānū dedit aggressus ē aliū qđ occidit: h̄ ecōūso nō tene
tur. i. qñ bos mortuū icitauerat aggressio tōueqz cor
nupetā. ff. si qđrupes pauperē fecisse dicat. l. i. §. cū arie
tes. r. ff. ad. l. acqleā l. ita. **S**eu cū dubiū ē qđ bos pri
mo aggressus. ff. ad. l. acqleā. l. sciēciā. §. cū stramenta
Et ad itelligēciā dānoꝝ datorū ab aialibz nota vt ex
dictis hosti. op̄hendi qđ colligi pōt qđ duplex est actō qđ
tenet dñs aialis dānū dātis. l. lex acq̄l. qđ hac tenet dñs
aialis dānū dātis qñ cōpa sua aut negligēcia aial dā
nū dedit. puta si te instigāte equū ip̄e colore excitatus
r̄calcitrauit ul dānū dedit. aut si qđrupes plz iusto one
rata dānū dedit ul si aial tuū i segetē meaz misisti tene
ris ad totū dāni estimacōnē. **A**lia ē actō que vocat̄ de
pauperie qđ michi teneis qñ nō cōpa tua qđrupes dānū
dedit oītra naturā qđ osuetudinē sui geneis. l. sua osue
tudo t̄lis sit. puta si sit equū r̄calcitrās. **M**az maior pars
nō r̄calcitrauit ul bos cornupetā naz maior ps nō cor
nupetit qđ tūc libeāris dādo aial dānificans p noxa lz
dānū excedat qđrupedis estimacōez. **S**i aut sit fera be
stia tūc dādo illd aial p noxa. nō libeāris h̄ teneis ad
totū dāni estimacōez. qđ huiusmodi aialia nō debēt tene
ri i publico siue soluta siue ligata vbi publicum iter ē
alias dñs tenet i duplū vt m̄st. si qđrupes. §. iterdictū
§. si. r. nichilo inq̄ actō de pauperie. i. p dāno dato locū
habz. qđ tenet ad ip̄sas i cuacōe factas qđ ad opas aīl
sas ul qđs amissurū ē pñt debilitatē. nā p̄hibet qđs x̄rez
ap̄tū canē ursū leonē pantherā qđ genealit̄ oē aial qđ
nocere possit tenet h̄m. **H**osti in ti. de pauperie. §. qñ. x.
Et notādū. **H**ec colligūt ex tex. r̄ dictis doctorū i. c. si
ex. d̄ iniur. r̄ dāno da. r̄ p̄. **H**osti. in sū. eo. ti. §. qñ r̄ i ti
de pauperie. §. qñ §. qualis **clxxxix**

Quid si equū tuū ifidiato mulā meaz olphaciat r̄ mu
la mea r̄calcitrās crus meū frāgit. r̄ndit. **H**osti. i. ti. de
pauperie §. qñ. x. si vñ qđ oītra te agere possū d̄ pauperie
vt. ff. si quadru. pau. feci. di. l. agoso. **clxxxix**

Quid d̄ stinētibz colūbaia. **R**ndit. **Q**stē. i. sū. li. v. at̄
r̄xxiii. **D**icūt aliq̄ qđ si nō pñt teni sine p̄iudicō qđ dāno
altez mortaliē peccāt qđ tenēt. qđ dā tñ tenēt qđ columbe
plz p̄ficiāt tris qđs hequetāt st̄corizato r̄ mala semina
colligēto qđ noceāt vñ nō viret tutū sup h̄ aliis affirāre
Quid d̄ beātōibz qđ oculcāt agros r̄ vine **clxxxiii**
as alioꝝ qđ canes occidūt āseres r̄ oues r̄ agnos pau
perū. r̄ndit idē vbi s̄. **C**reto qđ tenet r̄stituē estimacōez dā
ni ul peccāt mortaliē si nō r̄stituant nisi ita modicū dā
nū est qđ p̄babilit̄ nō curat̄ illi qđs fieret

De restitucione excomunicatoꝝ **clxxxiiii**
Tru cleic̄ excoicat̄ possit p̄cipere fructū sui beñ
fici durāte excoicacōe. r̄ndit innocē. qđ nō. i. c. pastora
lis d̄ appel. p̄ illū tex. vbi d̄. illi p̄uēt̄ ecclē m̄to s̄b tra
hūt. cui ecclē omunio d̄negat̄. **H**ec si appellat̄. **N**ā
tūc nō crediē qđ possit nūciari excoicat̄ ar. ex. d̄ sen. exco.
p̄ tuas: nec et b̄nficia s̄btrahi debēt: imo cū ip̄e se nō de
beat gerē p̄ excoiato r̄ m̄stri p̄bendaz t̄q̄ mercenarij
possūt ei cōicare. xi. q. iii. **Q**uoniā d̄ sen. exco. iter. **A**ly
tñ alit̄ dicūt qđ ē certū qđ p̄ absolucōez fructū medij tem
poris potest repetē. ij. q. v. §. sup. cā. licz fuit iuste ex
coicat̄. **H**ec aut si iuste ar. **C. d̄ re. milita. l. cū allega
tis. H**ec inno. **Cōcor. H**osti. vid̄ s̄ §. cxxxi. ul. cxxxi
Ois excoicat̄ tenet r̄stituē si vult absolui: qđ **clxxxv**
hec ē vna d̄ condicionibus requisitis ad hec. vt qđs ab
solui possit h̄m doctores. **clxxxvi**

Quid d̄ his qđ excoicati tempore excoicacōis acq̄rūt ne
gociatō ul ex tōno recipiēto. itez d̄ his qđ alit̄ illicite ac
q̄rūt b̄nficia ecclēsiastica ul castra ul alia r̄ in d̄ mul
ta p̄ceperūt. r̄ndit. **H**osti. vbi s̄ qđ tenet totū r̄stituere si
alias suas saluāe volūt: vt p̄bat̄ d̄ eta. r̄ qđ cū boē d̄ cle.
exco. mi. postulas tis d̄ cle. c. p̄ i q̄ficōez. r̄ d̄ p̄bē. c. dilec.
i. fi. d̄ his qđ fuit a p̄la. d̄ timebatur d̄ iure patronatus cū
dilectus in fi. de symonia. c. **M**atheus

aliter secus ut l. i. ff. de i. lit. iurato. et i. l. si. i. de. et ea eorum
ff. de iur. om. iudi. tñ dicit glo. i. dicto. S. illud q. consuetu-
dine venatorum aliter huiusmodi: et id standum est consuetudini ar. l.
q. si nolit. S. q. assidue. ff. de edi. e.

¶ Quid si apes vel volucres sint super arbore tuam vel nidi
eas. respondit idem ubi dicitur q. sicut dicitur tex. i. S. apium in sti. de
re. di. Apium et volucrum natura fera est. Et id licet apes vel
aves vel nidi eas consistant super arborem tuam: non tamen sunt tui
donec eas ceperis. Et ideo inter alios occupare potest et
apes et fauos mellis ibi factos et aves nidificantes si ac-
quirit nec tenet tibi furti nec alia actione: ut dicto. S. apium
um et l. naturalis. S. apium ff. eo. et l. si apes ff. de furtis. h.
bonum tenet tibi iniuriarum si ante intrauit caput tuum vel ascen-
deret arborem tuum prohibuisti. ut dicto. S. apium x. placet q.
si tamen capit per prohibitionem suam efficitur. ut est dictum e. secus autem
si apes a te possideant quos tenes in alvearibus reclusas quod va-
deat et redeat vel aves quod si similiter possides quod vadit et re-
deat. quod occupas eas committit furtum ff. de acq. poss. l. iii.
S. aves et l. disponis i. si. ff. familie herci. h. examina apium
volans ex alveo tuo duat tuum quod diu non aufugit aspectus
tuum nec eius persecutio est difficilis. ut dicto. S. apium i. his tamen
multum attendit consuetudo. ut dicit glo. i. verbo examina i. di-
cto. S. apium. in sti. de re. diui.

¶ Quid si animalibus naturaliter feris. h. accidentaliiter factis man-
suetis. ut pavones colube apes corvi qui habent consuetudi-
nem eundi et revertendi. respondit idem ubi dicitur in S. pavonum q. in
istis habet locum regula quod tam diu sunt occupatis possidentis
quod diu retinet animus et consuetudinem revertendi. Et per ea fiunt
occupatis. Et id cum consuetudo inducat ex duplici actu. ut
notat glo. i. l. de quibus. ff. de lege et l. iii. c. de episcopali au-
di. videtur q. si ista animalia non revertantur duabus vicibus horis
vel diebus consuetis quod repossuerunt animus et consuetudinem re-
vertendi et postea fiunt occupantis.

¶ Quid si animalibus naturaliter mansuetis ut gallinis et anseri-
bus domesticis. respondit idem ubi dicitur. S. gallinam q. quantumcumque
effugiant conspectu homini possidentis et alio se transferant
tamen manent eius et non acquiritur apprehensio: imo apprehensio
cum lucrando ea vel ova vel pennas committit furtum et potest

accusari furti: ut dicto. S. gallinam et ff. de acq. re. eo. l.
naturalis. S. pavonum et S. gallinam. ubi notat glo. q. est in
vno ovo committit furtum licet sit modici preij.

¶ Quid si thesauro inveno. Respondit idem ubi dicitur. S. thesauros
q. thesaurus inventus ab aliquo in agro suo vel in loco religioso
efficitur iuvenietis et sibi totum acquirit. h. inventus in agro alieno
privato vel publico vel cesaris vel civitatis acquiritur pro medi-
etate inveniendi et pro alia medietate domino agri. ut dicitur tex. i.
dicto. S. thesauros et glo. i. xiii. q. v. Si quid inveniisti et
glo. i. dicto. S. thesauros declarat quod sit iste thesaurus. et
respondit q. est pecunia ab ignotis dominis vetustiori tempore
abscondita cuius pecunie depositio media non extat et ff.
de acq. re. eo. l. nuncupatio. S. thesaurus. nam si de eo extat memo-
ria vel quod aliquis abscondidit cum lucris vel metus vel custodie
in appie dicitur thesaurus. id nichil acquiritur inveniendi. h. eius
quod abscondit vel eius heredis. ut dicto. S. thesaurus. ff. ad ex-
hibendum et l. i. de labeo. S. familie herci. et l. a tuto. ff. de
rei vendi. Et id mercedarius laborans in alieno et causa thesau-
rum inveniens acquirit sibi medietatem. ut dicit glo. i. dicto. S.
thesauros i. verbo suo secus si non sit thesaurus puta quod merce-
narius in domo alicuius novit aperta inveniit pecuniam in sac-
culo involutam in fenestra. quod tunc cum non sit thesaurus non est
emptoris nec inveniitoris. h. est venditoris. ut dicta. l. a tuto-
re. Et ita consuetudo fuit in locis proplius doctores. Et attende
quod in suo licitum est dare operam inveniendi thesaurum dum non
arte magica. quod tunc esset fisci. h. in alieno non sufficit dare
operam ad thesaurum inveniendum est de voluntate domini. h. debet
esse inventus casu fortuito. ut acquiritur inveniendi dimidiam
aliter si data opera inveniit totum acquirit domino l. unica. c. de the-
sau. l. i. x. item nota. q. lapilli. gemme et margarite et alia
preciosa inuenta in litore maris acquirantur inveniendi. l. per quod app-
hendit non ante. tamen hoc est intelligendum de lapillis et gemmis na-
tis et productis in litore maris. secus si reperies gemmas quod ceci-
disset alicui illinc transeunti ut in sti. de re. diui. S. item
lapilli et S. si.

¶ Quid si insula nata in mari. respondit idem ubi dicitur q. id in ullius ho-
nis est et id occupati concedit: h. insula nata in medio fluvi-
e communis hominum prodiva iuxta flumen ex utraque parte h. si non

in medio. si ē p̄x̄mior aliei parti ē cōmūis tū h̄ndū p̄
dia ex pte illa. **A**ger ved a fluīne diuiso t̄cūdat̄ rima
net ei⁹ cui⁹ eāt p̄mo ⁊ si flumen mutauit alueū. p̄mus
alueus efficit̄ ex p̄ q̄ circa eū p̄dia possidēt. **E**t secūdus
alueus ē public⁹ q̄ h̄us alueus flumiē redeūte ad anti
qui alueū efficit̄ eoz q̄ t̄ca eū p̄dia possidēt. **I**tez ager
iundat⁹ aq̄ recedēte ager remanet eius cui⁹ p̄mo erat
Hoc dic̄ tex. i. si. de re. diui. §. insula. §. quō pōt sciri
q̄ insula nata i fluīne sit i medio ul ad q̄ pte⁹ magis
p̄tinet. r̄ndit glo. i. vbo mediā pte⁹ q̄ hoc sciri poterit
accepto cordulo i pūto posito i medio iterutrūq̄ agz
Et facit ad q̄stionē q̄ si aliq̄ villa ul tom⁹ ul ecclia sit
iter territoria duaz ciuitatū ⁊ sit ōtēcō cui⁹ sit q̄ p̄su
mat ⁊ iudicet̄ eē illi⁹ ciuitatis cui sit p̄ximior. si non
apparet cui sit p̄ximior dicat̄ p̄tinere ad ambas ⁊ sit cois
vt hic. ⁊. ff. eo. l. deo. §. insula ⁊. l. ticiē. testōes. ff. d. legat
tis. i. h̄m dinum in dicto. §. insula

Que t̄stitucōe acq̄sitōz i naufragio **Ecce**
Vid d̄ acq̄sitis i naufragio. r̄ndz **M**o. i. sū. i. tras
tatu t̄stitucōnū q̄ t̄stitucōnū ē q̄cqd̄ d̄ ip̄o naufragio i
uentū ē. siue illd̄ sit acceptū d̄ ip̄o naufragio siue d̄ mai
siue d̄ littore. ff. d̄ incen. rui. ⁊ nau. l. si q̄s ex naufragio
Item vltra t̄stitucōnē nō excusat̄ a peccato mortali q̄
cūq̄ surripit aliqd̄ d̄ naufragio. nisi ea itencōe recipiat vt
t̄stituat ei cui⁹ ē. nec excusat̄ aliq̄s aliq̄ ōsuetudinē ul sta
tuto ul p̄cepto cū hoc sit ōtra p̄ceptū d̄ni. **E**t vltra hoc
ē excoicāt⁹. vt i. c. excoicacōni. ex. d̄ rapto. ⁊ hoc ip̄o far
cto lata sentēcia. h̄m jo. an. ⁊ **A**ntho. d̄ butrio. si expoli
ans nō naufragos nauigātes ē excoicāt⁹. **V**n̄ ep̄us ul
qlz p̄lat⁹ q̄ tāti criminis eēt particeps ul ōsenciēs debz
deponi. ex d̄ accusacōe. c. cū dilecti. **L**ap̄c⁹ vero nisi ad
monit⁹ satisfecit debz anathematizari ⁊. xxiii. q. iii. si
q̄s d̄ possitib⁹ ⁊. c. illi. qz ex d̄ treu. ⁊ pace. c. jnnouam⁹
et h̄m leges infra ānū i q̄druplū tenet̄ p̄ ānū i simplū
ff. d̄ incē. rui. ⁊ nau. l. i. **E**t hoc nō itelligas d̄ naufragio
piratico ul saracenicō. vt i t̄stitucōe noua **P**reterci
ad dec⁹. licz nō sit i corpōe decretaliū ⁊ p̄dicte pene. l. de
expoliatib⁹ naufragos habent locuz h̄m toc. oēs non

74
solum qn q̄s paciēns naufragiū i mari expoliat̄. sed
qn nauigat et p̄ alia loca ⁊ nō naufragatur ⁊ expoliat
ē excoicandus non faciendo differēciam siue nauiget
per mare siue per alia loca

R De t̄stitucōe dāni qd̄ culpa ope ip̄icia
seu negligēcia alijs datū ē **Ecce**
Estiatue ē tenet̄ ille cui⁹ culpa ope ip̄icia seu ne
gligēcia dānū datū ē: ul iuriaz irrogatā nec ignoran
cia excusat̄ si scire debuit ex facto suo iuriaz verisilic̄ pos
se ōtingē ul iacturaz vt i. c. si. ex de iurys ⁊ dāno dato
Hec culpa q̄ngs p̄cedit casuz: vt i eo q̄ cisternaz fodit ⁊
ip̄az aptaz dimisit ⁊ bos i ea cecidit vt i. c. ij. de iurys
⁊ dā. dato ul i mulione q̄ male ponit lapides in plau
stro ul i rustico q̄ ignē apposuit i stipulā i die ventoso
Et i deo talis tenet̄ qz q̄ cāz damni dat ⁊ ceteā **D**ozro si
ōz diligēcia adhibuit ita q̄ nichil omisit d̄ ōtingen
tibus nō tenet̄. ff. ad. l. acq̄l. lege q̄ occidit. §. i hac ⁊. l.
q̄ foueas ⁊. l. idēz iur. §. ad mulionē ⁊. l. si h̄vos. §. si ex
plaustro ⁊ ex d̄ iurys c. si. **Q**ngs culpa seq̄t factū vt in
medico q̄ bñ sciuit vlcus ⁊ p̄ea circa curā negligēs fu
it **Q**ngs i facto: vt si medic⁹ ip̄ite secavit ff. ad. l. acq̄le.
lege q̄ adōe. §. si. ⁊. l. jōē iuris **E**t p̄bant̄ her tria d̄ eta.
⁊ q̄. c. ad aures ⁊ d̄ hoi. c. tua nos **C**ulpā ved semp itelli
gas sic. vt volus nōie culpe itelligat̄ sicut apte inuenit̄
ff. ad. l. acq̄l. l. v. §. i iuria: si nō ōntit̄ q̄ vbi ē clpa sit co
lus **Q**ngs tñ d̄ clpa nō agit. qz culpa vni⁹ cū culpa alte
rius op̄esat̄ **Q**ut ved qn ex vna parte volus ōmittit̄ ⁊ ex
alteā clpa d̄phendit̄ vol⁹ culpe p̄pōterat̄ vñ ip̄utat̄ illi
q̄ se tōteri patit̄ i loco picloso vbi ōsuetudinē cū pilla lu
debat̄. vñ non tenet̄ tonsor ⁊ forte nec p̄cussor nisi data
opa illū q̄ radebat̄ p̄cussit̄ sic itellige. ff. ad. l. acq̄leā. l.
itez si obstitit̄. §. si. ⁊. l. itē nulla ⁊. l. si ex plagis. §. si.
Siliter nō tenet̄ q̄ putat arborē sup eū locū p̄ quē nō ē
iter publicum ul priuatum nisi data opera in transeū
tem ramum iecerit sed si iter erat et proclamauit non
tenetur: vt insti ad legem acquileam. §. **I**tem si puta
tor. ⁊ debet ita tempestiue clamare q̄ transiens pōt si
bi p̄cauere ⁊ euitare periclm h̄m jo. de platea dicto. §.

Item si putator. & debz. ita tempestiue clamare qd tran
siens pot sibi p̄cauere & euitare picl'm fm jo. d. pla. di
cto. S. Item si putator. idēq; distinguit i eo qd facit fo
ueam cā ceruorū capientorū. ff. ad. l. acq̄leā si putator
& l. qd foueas. l. di. hi qui arborē. **Hec Hostiē. i. ti. re.**
dāno dato. S. Quāto. x. hic aut culpa & ce. **Cccviii**
Quēd quō pot exēplificari dānū culpa contigisse: dic
it in reg. iuris nō ē sine culpa. li. vi. vbi dicit **Nō ē sīē**
culpa qd rei que ad eū nō p̄tinet se imiscet. **Cōcor. l. cul**
pa. ff. de regu. iur. & glo. ponit exēpluz i clerico iacente
lapidē & ceto sagittate qd tenet ex dāno dato. l. di. clerico.
co. et. xv. q. i. S. ut itaq; & i monacho cirugico s̄ de hoī
cidio. c. tua. i. **Rñso. Scire em debz qd suū nō ē ad alios**
pertinere. C. vn de ui. l. cū. querebat **Est et i culpa dū**
ctor aialis cui? ductoris infirmitate ul impericia dānū
datū ē ab aiali: qd tenet. l. acq̄leā: vt dicit tex. in. S. ipe
tu. insti. ad. l. acq̄leā. **Est ergo. i culpa. fm jo. d. pla. qd**
ascendit equū quē nō valet retinere p̄t ipotenciā ul i
periciam. & ideo tenet si aliquē ledat. **Currens ergo sup**
equū qui ei? repentino cursu puellā transeūtē pemit ē
in culpa. maxie si currebat p locū p̄hibitū: vt p plate
am ul in strata publica gentibz plena: & ideo punitur
Secus si in culpa nō fuit: puta vt cū equū nō bñ pare
ret habenis: s̄ p̄ter sessoris arbitriū salubz lasciueret &
ipe vt ei? refrenatē ipetū freno viz itulit equūq; calcari
bus stimulauit cūq; fracto freno equū p̄prio relidz ar
bitrio curreret festināter: mulier ex obliq; infantulū
baiulās obuolauit in quā equus inians pcul abiedo
sessore puerū oppressit. cū em nec actu nec voluntate
hoicidiū p̄petrauit nec operā dedit rei illicite nō pūi
etur et qmīn? possit diuina officia celebrare. dicit tex.
in. c. dilectus filius de hoīci. & c. significasti eo. ii. vbi
dicitur qd si sessor sciebat eq̄ viciū & equū ore durū &
sic se nō sufficere sciret ad eius retencōnē qd tūc ē in cul
pa p tex. in dicto. S. ipe tu. **Et ideo jo. d. platea inducit**
hoc ad. q. qd si biruariū qd vadūt ad capiendum homi
nez debitorē & p̄ capturam p̄t eoz imbecillitatez & i
firmitatez eū nō valent retinē quē alp̄ sani retinuiſſet.

75.
tenent ex culpa: qd infirmitas sua alij nō rebz ē nocia
ua. vt dicit tex in dicta l. iuris. S. i. similē si iudex omi
sit alicui custodiaz alicui? captiui qd aufugit eo iuito te
net iudex qd mala electō fuit i culpa. vt insti. qd mo. re
cōtrahit obli. S. p̄terea. & insti. man. S. si. si nūq; libeā
tur iudex exhibēto ip̄m failiare reliquētez. s̄ qd captiui
dimisit aufugē vbi **Bar. i. l. i. S. si. ff. de publicis. c. ix**
Quid d eo qd aperuit cisternaz i loco publico & nō coho
peruit eaz & aial alicui? i eaz cecidit & mortuū ē **Rñdit**
Monal. i. sūma i tractatu iſtitucōnū qd tenet ad iſtitu
cōnē vni? aialis viui ul ad p̄ciū mortui. & mortuū qd
cecidit i foueaz suū eit. vt dicit tex. i c. ij. & ex de iurys &
dāno dato: qd qd cāz dāni dat dānū dōisse videt ff. ad l.
cor. d. sicca. l. nichil interest ff. ad l. acq̄leā l. qd occidit. S.
penul. & l. ita volneat i p̄n. secz si fodit i loco puato. vt
dic glo. i dicto c. ij. & l. **Qui foueas ff. ad l. acq̄. Ccc. io**
Sed pone qd inicus tu? cui forte occidisti patrē incen
dit domū tuā mee vicinaz ex qd ē mea obusta ē. quero
vt tū teneas michi. **Rñdet Specu. i. ti. d. iniur. & dā**
no dato S. seq̄tur x. s̄ pone. **Quidā dicūt qd sic cū icen**
diū culpa tua factū sit qui guerras habes p̄pter homi
cidiz qd cōmisiſti. ex d iurys c. si. ff. solu. mati. l. in
his. i. rñso. & ff. locati & cōducti l. si merces S. culpe. iō
vixeris causaz damni dedisse. **Vber. dicit qd i nullo te**
neis **Nec obstat qd occasione damni & ce. Quia illud**
vex ē nisi aliud mediūz intueniat sicut hic in p̄posito
interuenit: vt ff. loca. & con. l. qui comuz. **Absit em vt**
ea que p̄ter uoluntatem n̄am accidunt & ceterā. xxxiii
q. v de occidendis **Nota qd ignorancia ascribitur cul**
pe: vt insti. de obli. que ex q̄li ma. na. in prin tam i iu
dice: vt s̄ S. lxxxvii **In medico. vt s̄ S. lxxxviii. in no**
tario vt s̄ S. lxxx. ix. qd i q̄cūq; artifice vt s̄ S. lxxxix
Quid si heres vedit rē depositā ul cōmoda Cccxi
tā defuncto qd tñ ignoābat cōmodatā ul d̄positā. rñbz
glo. i c. cū qd d̄ reglis iur. li. vi. qd ex cusat ibi em dicit
Cū qd ius succedit alteri? iustā ignorancie cāz censet
h̄re. & iō nō tenet ad iſtitucōnē rei: s̄ ad estimacōez rei
vt ff. depositi l. i. in fine & l. ij. Cccxi

Quid de officiali q̄ negligēs ē i cerciorāto se an sui offi-
ciales bene ul male gerāt officiū. Rñdit jo d̄ pla. q̄ te-
net p̄ delicto familie sue omissio p̄textu officij i q̄ suos
p̄ponit officiales. text⁹ ē i l. i. ff. ad l. julia repetēdaz. ⁊ i
l. obhuae ff. p̄fici. ff. d̄ officio p̄co. ⁊ lega. eos tñ exhi-
bēto libeat l. si p̄ d̄positū c. de assesso. Et rō q̄ debz eē
solicit⁹ ⁊ velle cerciorai an sui officiales bene ul male
gerāt officiū ⁊ si male gerūt puidē alit de negligēcia
punir. vt i audēcia vt iudi. sine q̄cūq̄ suffragio s. uo-
lum⁹ ⁊ scientib⁹ coll. ij. ⁊ ceta

ccxiij Quid d̄ officiali q̄ negligit punire criminosos Rñdit
jo d̄ pla. in l. p̄cipit c. canone largicōnaliū titulorū q̄
debz puniri eadē pena q̄ c̄mōsus. nā iudex q̄ repertum
nō iudicat facin⁹ tegere vt d̄cius c̄iosa festinat l. ij. i
fine c. d̄ comer. ⁊ mer. ⁊ l. i. d̄ pua. car. Nā ē q̄daz tacit⁹
tus d̄sensus l. plac⁹ d̄ excu. mu. li. io.

ccxiij Quid si quis culpabili uegligēcia damnu dedit: puta
si ignem nō cohibuit ne ad comū aliorū vagaret. res
spondit innocen. in c. sicut dignū ē de hoī. q̄ tenet l.
acq̄lea vt ff. ad l. acq̄l. l. si h̄vos h̄uū s. si arbutū. Sed
tñ i foro penitentiali nō uidet q̄ teneat ad emēdā dānī
h̄ tñ penitēcia ē ei iponēda d̄ negligēcia nō d̄ dāno satil-
faciēto ar. xv. q. ij. c. inebriauerūt. Lex aut̄ ciuiliis que
intendit circa d̄huacōnē p̄ioniorū d̄stituit q̄ et ad r̄sti-
tucōez dānī teneret bñ tñ fatemur q̄ si aliquo modo p̄-
ignez itendēret dare dānū q̄ et tñ i foro peitēciali o d̄-
naret. ⁊ idēz dico et si nō itendēt. h̄ lata culpa est. vt si
ignez p̄p̄ceret i comū plenā stipulaz.

cc. xv Quid de his q̄ sūt in mora trahendi res quas dare te-
nentur. Dic q̄ si pereūt tenētur ad r̄stitucōez. vt in re-
gula iuris. li. vi. vbi dicit̄ Mora sua cui libet ē nociua
Cōcor. ff. de regulis iuris l. i. condēnacione s. vnicuiq̄
⁊ glo. in dicto. c. mora ponit exemplū: puta in eo qui
ē in mora soluēdi decias: q̄ pereūt piculo suo et si casu
fortuito pereant. xvi. q. i. c. decie. j d̄ ē in comodato ul
depositario q̄ fuit i mora reddēdi rē sibi comodatā ul
depositā: vt in c. vñico de comodato ⁊ in c. bona fides
d̄ d̄posito j d̄ ē i fure q̄ sp̄ ē i moā c. d̄ furtis l. subtrato

76
Circa hanc tñ reglāz nota h̄m glo. id̄ dicto c. mora q̄ ad
hoc vt q̄s dicat morosus req̄rit q̄ sciat se debē ul scire
debeat: itez q̄ int̄pellat⁹ fuit a die ul ab hoīe ⁊ q̄ ha-
bueit possibilitatē dandi. Hoc habes ff. d̄ te credi. l. q̄
te. ⁊ tñ tenet morosus d̄ casu fortuito. Sciā si eodē mō
fuis⁹ res apud dīm pitura h̄m accursiū licz. Marthin⁹
otra. vt notat i dicta. l. q̄ te. Et p̄bat ff. d̄ lega. i l. cuz
res s. vlti. fortassis em̄ dñs rei vendidiss⁹ ⁊ apud aliū
perysset. ⁊ hic tenet Ber. s. de omoda. c. vñico ⁊ dicto. c.
bona fides itez nota q̄ dicit mora sua. Nā in duobus
reis debēdi alteo it̄pellato alt̄ liberat̄ it̄ritu speciei: h̄
int̄pellat⁹ tenet ff. d̄ vñis l. mora in fi. item mora fide-
iussoris sibi nocz nō reo q̄ min⁹ liberet̄ int̄itu sp̄ei. Sec⁹
ecōtraio ff. d̄ vbo obli. l. cū filius ⁊ l. moā: ⁊ hoc q̄ fide-
iussor habz cāz a reo: nō reus a fideiussore itez notat q̄ si
debitor fuit i mora p̄mo soluēdi ⁊ p̄ea creditor i moā
recipiēdi ul ecōtra q̄ vltiā moā nocz vt. ff. de vñis l. de
bitor ⁊ vide q̄ notat d̄ decimis c. cū hoīes de mora aut̄
⁊ mltiplici ei⁹ effectu plene notat ff. d̄ vñis l. moā

De restitutione fame

ccxvi Quid an infamās aliquē teneat ad r̄stitucōnem
Rñdit. Posti. i ti. d̄ peni s. q̄bz uer. q̄ d̄ accusatorib⁹
q̄ obligat ad r̄stitucōez. s. vbi p̄ se ul p̄ aliū dicit canti-
lenā ul libellū famosū legit. Et in alijs locis q̄bz sen-
tit aliū dicto ul facto suo ifamatū publice recognoscat
errorē suū ⁊ dicat q̄ ē mētīt⁹ p̄ os suū ar. d̄ purgacōe ca-
noica c. it̄er sollicitudiēs s. p̄cipias. q̄ itelligas si nō ex
tali recognicōe publica magis infamaret̄ infamatus
Ergo nō dicat ego d̄ tali facto ifamauerā t̄lez specificā:
to crimen: h̄ sic dicat i genē ego t̄lez ifamauerā d̄ eo d̄
quo ē inter uos ifamat⁹: bñ scitis q̄d ē illud. sciat⁹ q̄
ego tāq̄ malicōsus ⁊ maliuol⁹ inueni ⁊ mēdaciū ē q̄c
quid dixi nō dicat falsū. h̄ mēdaciū. q̄ otra mentez di-
cebat p̄ximū ifamato. Et tñ vez pōt eē q̄ dicebat s. ⁊
q̄d si de diūsis infamatus ē ⁊ a diūsis. nam ibi necesse
q̄ specificet. Hic dicēz q̄ ad arbitriū infamati ul si gra-
uiter arbitret̄ ad arbitriū iudicis debet se purgare
ar. d̄ iu. iur. c. beies ⁊ c. q̄nta uallis de ar. c. ij. ⁊ ab

infamato tenet venia postulare. ad h. xiiii. q. vi. Si res
v. q. i. qdā. vi. q. i. deteriorēs. xxxvii. di. legāt. Ric. vob
m. iiii. di. xv. ar. v. q. iiii. dic q restitutio ē actus iusticie
ommutatiue. ad obhuādū aut iusticiā omnes tenemur
Quilz ergo tenet ad restitucōez rei ablata iuste si resti-
tui pōt et si nō pōt restitui debz fieri restitucō i equalenti si
possibile ē ex. Ne lite pendēte. c. ecclia sancte maie: si
aut nō pōt reddi equalēs tenet ille q dānū itulit resti-
tue qd pōt ad arbitriū boni viri et qnto fama ē res no-
bilior q possessioēs tanto magis tenet ad restitucōez
ille q aliū dānificat iuste i fama: q ille q dānificat ali-
um i bonis extioribz ceteris paribz. Itē Alex. d. ales i. q
i tractatu d vico dtractōis. Sz dices otra ad impossi-
bile nō tenet: i potestate aut dtrahētis non ē mutare
opionē hoīnū malā quā ex dtractōe oceperunt. rñdit
itez q tenet dicē bonū d eo sicut dixit malū illis qbus
dixit malū et ostēdat se deliqisse ex q forte mutabit opi-
nio: sicut em exhibuit mēbra iusticie huiē iniqtati ad
iniqtatē. ita tenet exhibē mēbra sua huire iusticie i san-
ctificacōez et cetera Sz itez dices qd em pōt scire apud
qds sit fama denigrata. Rñdit item q apud oēs apud
qds detraxit et alteri opinionē lesit qntū i ipo ē: tenetur
famam restituere ul resarcire.

Cccvii
Qued quot modis qd dānificet aliū i sua fama. rñdit
idē vt s q tplicē vno mō vez crim iponēto nō huato
ordine et modis debitis et tllis nō tenet restitue famā di-
cento se falsuz dixisse. Tenet tñ alleuiāe ifamiā dicēto
se nō bono mō pcessisse. Quia hē vez qd dixit et tenet
ei ad aliquā tēpēnsacōnē ad arbitriū boni viri. Qlio
mō dānificat aliqds aliū in fama iniuste falsū cimen in-
ponēto: et tllis tenet fidelit facē posse suū de reddēto fa-
maz lesio et tenet dicē se falsuz dixisse et si ex hoc reddat i
famis: qz qvis magis teneat qd huare famā suā qm
alienaz ceteris paribz. tñ magis tenet restituē alteri fa-
mam iuste q huare famam propriam iniuste. qā ten-
tur bonum anime sue pponē bono sue faē Tercio mō
dānificat qd aliū iniuste in fama indirete falsum cri-
men sibi iponēto cū. i. negat vez cimen sibi impositum

77
ab alio et talis quāuis peccet qz mēit: tñ ptea nō tenet
tencōne necessaria ad salutē alij restituē famā recogno-
scendo crimen sibi ipositū veruz eē. Vt dicūt qdā et p-
babilit: qz cū alius nō huauerit iusticiā i accusanto ul
denūcianto et apposuit qz corā iudice pponēdū nō erat
et qd pbare nō poteat videt eē pmaia causa et pncipar-
lis infamatōis sue Qly tñ dicūt q tenet qd satis du-
ruz videt: qz qn crimen sibi impositū ē tle q suspendere
et filij sui exhereditaret si istud cognoscet publice et ce.
Certū ē tñ q tenet penitē de peccato qd incurrit mēitō
Idē Sco. i. iiii. di. xv. q. iiii. dic q i genē pōt qd tripli-
cit aliū ifamaē. Vno mō falsuz crim iponēto Secūto
mō vez crim tñ occultū nō huato ordine iuris. i. i pu-
blico pponēto Tercō mō vez crim: h occultū i publico
tñ sibi impositū negāto: qz i hoc negās notat iponēte
de calumnia. In pmo dico qz o restitue famā ttractan-
to vbi suuz ul qd sibi imposuit Et ita i publico sicut i
publico sibi iposuit. qz alit nō huat iusticias i reddēto
prio qd suū ē Nō obstat qz magis debz relare famam
suā qz pxiimi: h ttractāto se infamaē. qz illud ē vez oz-
dinate et sine dēmeto fame pxi quē ifamauit iniuste
accusanto In ho dico qz nō tenet ttractāe vbi suuz qd
apposuit i publico qz hoc faciēto mēitret cū sciat h qd i-
posuit eē vez. et nō tenet mēitri pti qd cūq bonū reddē
duz alteri: h tenet alio mō licito reddē sibi famā: vt po-
te p hec vba Nō credatis eū tlez eē: male dixi fatue di-
xi. et licz hec vba sint. tñ fatue dixi qz nō huato iuris oz-
dine: pposui em i publico qd nō ē vez publicū non re-
putetis istū eē malū bonū ē qz qlz psumēdū ē bonū or-
nec pbeē dtrariū. ex d scruti. i ordine facti. c. vnico In
tercō mēbro dico silit qz nō tenet ttractāe negacionez
suā q negauit i publico vez cimen sibi ipositū: qz non
tenet qcūq statim i iudicō ofitei se reū. nisi statiz cui
ctus. tenet tñ p qdā vba sobria put dictū ē i prio arti-
culo restitue famā illi accusanti qz in directe notauit de
calumnia dicēto nō habeatis eū p calūniatōē. qz creto qz
habuit bonā intencōez pponēto forte se credidit posse
pbare intentū suū et receptus fuit Alexā. vero de ales

dicit qd sex sūt differēcie dētractacōnis q̄rū q̄s tenet isti
tuere famā. **P**riā cu negat bonū qd scim⁹ ab aliq̄ fa-
ctuz sicut illi dicebāt. jo. c. ix. d. miācio cecī nati. **T**a glaz
deo qd nos scim⁹ qd hic hō peccator ē. & sic negabāt fa-
ctuz a xpo. **P**ecūto cū ipse q̄ laudād⁹ ē aliq̄s tacem⁹ si-
cut habet ul. mat. d. militib⁹ q̄ nouerūt rōnē surrectō-
nis xpi & accepta pecunia tacuerūt. **T**ercia ē cū bonū qd
nō pōt negari puerit dicēto mala itencōe eē factū sicut
habet. x. **E**cclē. Bona et mala dūtens isidiat & i eldis
ponit maculaz. **Q**uarta cū occultū reuelat eo mō q̄ nō de-
beret ecc. xxvii. **Q**ui denudat archana aīci sui p̄det fīdē
Quita ē mali augmētacō ecc. xi. **A**b vna scintilla au-
get ignis & a coloso auget sanguis. **S**exta ē mali adim-
uencō ecc. xi. **A**ttēde t̄ a pestifecō: fabcat em̄ malū & ce.
Vtrū aliq̄s possit releuare malū alicui⁹. **E**cclē viii.
occltuz sine peccato. rñdit idē ubi s̄ qd reuelat malū p̄-
ximi ex fine & cūstancijs ē distinguēdū. **S**i em̄ dicat
ei q̄ pōt & vult p̄esse & ordine q̄ debz et q̄ fine oportet
& alijs cūstancijs ad altei⁹ correctōnē & cautelā nocu-
menti: tūc bonū ē si ued desint dīcōnes debite p̄ quas
trahit ad bonū. tūc reuelat malū p̄ximi malū ē: maxi-
me itencōe detrahēdi ul cū tenet celat sicut ē i eo qd fu-
it detēdū p̄ cōfessionē sacmētalem ul qd ē tēdū p̄ secreti
obligacōnez nisi forci⁹ vincl⁹ supueniat. **I**n oībus autē
his cautela maxia ē adhibēda ne reuelat malū cui non
ē reuelandū ul q̄ ordine ul q̄ mō nō ē reuelandū & ita
d alijs. **P**ōt em̄ error ul libito defacili ad misceri. **E**t p̄
hec pōt patē qd ex unaq̄q̄ pte obiectuz ē. **R**euelare em̄
malū alteri⁹ rōne detrahēdi ul ex leuitate siue ipetu cū
ē occltandū malū ē. **E**t h̄m hoc intelligit illd. ecc. xvii.
denudat amici mistela ē despectō aīe ifelicijs. jte puer.
Qui ambulat fraudulenter reuelat archana qui autē fi-
delis ē: celat amici cōmissum. **R**euelare tamen ē in ca-
su bonum sicut cum seruatur ordo correctōnis carita-
tiue de qua. **M**athei. decimo octauo. si peccauerit in te
frater tuus & cetera. **V**el cum interuenit preceptum su-
perioris in his que pertinent ad suum officium cū autē
fit denudacio ei cui debet fieri ad cautelam nocumenti

78
qd pōt accidē: vt si q̄s machinet mortē alicui⁹ ul virgi-
nis defloacōez vñ dē i decretis. **Q**ui pōt detbare pūdos
& nō facit nichil aliud ē q̄ fauē impietati eoz. **N**ec caēt
scrupulo societatis occulte qui maifesto facinorū celinit
obuiat. **E**t **A**ugu. **Q**ui celinit obuiat cū possit cōsen-
tit. **I**ter. **L**euitici. v. **S**i peccauit aīa & audiet uocē iu-
rantis testis q̄ fuit qd aut ipse vidit aut cōsci⁹ ē. nisi
indicauerit portabit iniquitatē suā. **E**cclē xix.
Qued quot modis fiat detrahacō. **R**ñdit **A**then. i. sū.
li. ij. ti. xv. qd multiplici⁹: qd q̄ng sit verbis planis q̄ng
vbis artificiosis. i. artificiose excogitatis siue cātilenis
q̄ng nutib⁹ & sigs: q̄ng et i scriptis q̄ dicūt libelli fa-
si: vt cū q̄s scribit cartā in iuriā & ifamiā altei⁹ & pro-
p̄cit occulte i ecclija ul in platea uel domo inuēta & lecta
alijs infametur & talis mortali⁹ peccat. **E**t oītra cōfector
res taliū libelloz necnō & oītra iueniētes eos & nō statim
dēstruētes s̄ colose maifestātes pene gūissime sūt istitu-
te taz h̄m leges q̄ h̄m canpēs vt flagellacō & excoīcacō
h̄m canpēs. b. q. v. **Q**ui in altei⁹ & c. hi q̄. & si cōstet q̄s
fecit pōt accusat & dponi cū sit gūe peccatū & accusacō
ne dignissimū & dēnacōne xxv. di. si q̄s famosū. in foro
aut penitēcie tenet ad t̄stitucōez dāni dati si tñ alit sine
hui⁹ ifamacōe nō incurrit illd dānū tenet et ad resti-
tucōez fame: si forte ali⁹ ē apt⁹ h̄ infamat qd fiet hoc mō
s. vbi publice dixit vbis ul p̄ cātilenā ul p̄ se ul p̄ aliū
ul et vbi p̄icit libellū faosuz necnō & i alijs locis vbi
intelligit illū oītra q̄z acta sūt ifamatur: hoc ē occasione
sui dicti ul facti ul signi publice & simplicit̄ r̄cognoscat
errorē suuz & c̄paz p̄ se si aude ul p̄ aliū si non aude &
aposte remoueat ul saltē alleuiet ifamiā. **T**enet et se-
cus dponē d̄ iniuria & huilit̄ beiaz postulā in appria p̄-
sona si audz ul p̄ aliū si non audz q̄ p̄ se postulet tacito
suo noīe. **P**robat h̄. xiiii. q. vi. si rē. b. q. i. **Q**uidā **N**ec
Ray. **S**i tñ hō ille q̄ infamauit ex r̄cognicōe erroris
sui magis infamēt infamatū nō dicat ego i t̄li facto i
famauerā t̄lez: s̄ dicat sic ego infamauerā t̄lez d̄ eo d̄ q̄
ē it uos diffamat⁹ bene scitis qd ē illud. sciat⁹ qd ego
tāq̄ malicio⁹ & malus hoc adinueni & mēdaciū ē

quicquid dixi. non dicat dixi falsum: sed mediocriter: quia contra me
te dicebat primum infamato et tamen uerum potest esse quod dice-
bat. **¶** Sed quod si de diuersis infamat et a diuersis: tunc est necesse
quod specificet. respondit. **¶** Hosti. quod faciat hoc ad arbitrium infama-
ti. si si grauit arbitrat ad arbitrium iudicis debet se pur-
gare. ar. ex de iur. iuran. c. ueniens et c. **¶** Quanta uallis et
ar. c. ij. **¶** Nec. **¶** Hosti. **¶** Non ergo sanum consilium per confessoribus
ut quando aliquis infamauit publice aliquem persuadeat ei. ut ta-
cito nomine eius si infamat? ignorat eum uelit quod confessor uer-
bat ad infamatum et arbitrio eius fiat constitutio et ce. **¶** Cccxi

¶ Qued quod si aliquis non imposuit crimen in publico: sed murmu-
rat indiscrete cum alio uel alicubi coram multis narrat tamen
non tamquam sibi certum: sed sic se audiuisse: nunquam tenet restituere
¶ Respondit. **¶** Seco. ubi s. **¶** Rara fides ideo quia multi multa lo-
quuntur. **¶** Et ideo dicens se audisse nichil ex modo dicendi ostendit
dat aliquam maiorem certitudinem quam ex comuni relatione
non aufert ex natura actus de opinione illorum aliorum famam
istius. quia et si illi firmiter accipiant illud de quo est homo criminofus
et leues sunt quia cito credit leuis est corde. **¶** Ecce. xix. **¶** Ve-
runt quia a scandalo pusilloz oze cauere iuxta illud pau. pe. co.
si primum scandalizare non maleducabo carnes in eternum. **¶** Et
ideo multi sunt tales pusilli leues ad credendum malum: ideo peri-
culosus est: coram eis talia audita ex relatu eis referre et
hoc si fiat alio ledendi illud de quo est homo non est facile excu-
sare quod non sit contra caritatem. **¶** Et per consequens mortale peccatum
Si autem faciat coram talibus ex consilii relatione durum est quod ex-
eat genus peccati ueialis: quia lingua in lubro posita est. **¶** Et quod
non offendit uerbo hic perfectus est uir secundum iacobum. **¶** Cccxv. **¶** Lan-
dulfus i. iiii. di. xv. **¶** Qui dicit quod dicit se aliquid audiuisse
de tali non tenet restituere nisi sic diceret ille nota infamie incurrit
quia tunc tenet se dicere falsum audiuisse et se minus caute locu-
tus fuisse. **¶** Cccxv. **¶** Ostendit. istius. li. v. ti. xx. ix. **¶** Cccxvi

¶ Qued an accusat? negans verum crimen quod non potest
in publico probari peccat mortaliter. **¶** Respondit. **¶** Seco. i. iiii.
di. xv. q. iiii. **¶** Videtur quod sic quia mentitur mendacio per
neciosum reipublice quod impedit ab eius impunitate iusta et nocet
acusati quod incurrit nota de calumnia. respondet ideo iuste quod iustum est
exequis. ut dicit de viro. c. xvi. **¶** Non ergo debet reipublica

79
omnia mala punire: sed quod cum hoc quod sunt punienda potest illa
potestas iuste punire. **¶** Alia autem sunt quod coram iudice rei-
publice non possunt sufficenter probari: et ideo non ledit respu-
blica si diuinum iudicium excedat iudicium eius: ut illa refer-
ret iudicio diuino super quod non potest esse iustum iudicium reipub-
lice. quia homo uidet ea que patet. dominus autem intuetur corpec-
tationem per. **¶** Regum. xvi. **¶** Et hoc patet solutio ar. de iudi-
cio reipublice. **¶** Et cum dicitur quod est pnicosum contra caritatem per
quod eum accusauit dico quod non: sed ipse est sibi pnicosus quia non co-
mune apponit quod debet apponere imo debet non apponere et ipse
tenet sibi si quod infamia sequitur. quia ipse est causa. non autem est negans. quia
defendit innocentiam in publico. ubi. scilicet in publico non est nocens
nec habet pro nocere donec fuerit conuictus. **¶** Sed remanet di-
ficultas si peccat mercedem per se. **¶** Quia uidetur quod quilibet accusa-
tus in publico ab uno statim teneatur de necessitate salutis
in publico confiteri. **¶** Et sic statim exponere se periculo et in iudicio
sanguinis: sed et habet occultum non tamen ad penam: sed ad honestatem
et honestum non apparet quod ille honeste et secundum rectam rationem de-
beat confiteri coram tali iudicio quia ipse plus quam quicquam alius sin-
gularis accusans aufert sibi ipsius famam: quia confitetur contra
se in iudicio credit. **¶** Quid ergo? **¶** Danda est consilio iuristarum
nego. narrata per ut narrat et apposita per ut apponunt et quod
debet sine mendacio potest dici in apposito. quia apponunt in publi-
co et ut publica et publice probanda sic ea negare potest quod
si scit ea non posse probari in publico quod si iudex urgeat eum
ut confiteatur appositum uel ut publice neget respondere potest quod
ipse respondit sufficenter ad accusatores: et sic est modus iurispe-
titis respondere nec ab illa consilio uult declinare faciet iudex
ex accusante quod iuris est. **¶** Cccxv. **¶** Landulfus i. iiii. di. xv.
¶ Sed nunquam si neget intendens tamen negare. ut appositum est. scilicet
ut publicum sicut facit sacros de sibi confesso dicens nichil
mali scio istum fecisse. quia loquitur ut publico. audiuit autem
eum in privato. **¶** Nunquam iste tenet quod sic negauit de ista negatione
penite. respondit. **¶** Seco. ubi s. q. iiii. quod bonarum meritorum. est et ibi
de peccato cognoscere ubi culpa non est. di. v. ad eius et in titulatur. **¶** Gre-
multo ergo magis ubi dubitat an sit culpa et qualis culpa
bone mentis est culpa agnoscere. **¶** Et ideo in tali casu tutum est per
tales negationem penite in distinde tamquam de tali quod est: ut puta

sub tali distinctione si mortale e tãq̃ de mortali: si veni-
ale tamquam de veniali

¶ **Ccxiii**
Vtrũ satisfaciendũ sit dtractoribz q̃bz modis fieri p̃t
cũ dicat gre. q̃ uocandi sũt tetractos & tranquille ad
mouendi eisq̃ satisfacẽ oibz modis debez sciẽtes q̃ d̃ in
deis veritas dicit. **N**e forte scãdalizet eos. rñdit **Alex.**
d̃ ales in h̃o i tractatu d̃ vico dtractionis. q̃ satisfactio
accipit duobz modis **V**no mō e i remediũ ap̃p̃y pec-
cati **A**lio mō e i cautelã alieni **Q**uãdo e i remediũ pro
p̃p̃y peccati: nō oĩ iustũ satisfacẽ peccatoĩ q̃ dtrahit **Q**ũ
ueo e i cautelã peccati aliei oĩ satisfacẽ: & excidẽ cãz scã-
dali h̃m q̃ scãdaluẽ dictũ ul factũ minz rectũ p̃bes oc-
casionẽ ruine: si ueo nō oĩo p̃t s̃trahi occasio in ip̃is
dtrahẽtibz faciendũ e h̃m d̃ filiũ euagely. dixit em̃ dñs
dicẽti sibi scis q̃ audito hoc vbo scãdalizati sũt iudei **S**i
nite illos ceci sũt & duces rector & ce.

¶ **De institucõe q̃ unũ p̃ alio tenet** **¶** **Ccxiiii**
Queo an p̃t teneat ex dtractu filij facto cuĩ exneo
si e vsuz i utilitatẽ patris. rñdit jo. d̃ pla. isti. q̃ cũ eo. **S**
sicut aut q̃ sic q̃ntũ e vsuz i utilitatẽ patris: vñ si totũ e
vsuz i utilitatẽ patris: i solidũ tenet pater **S**i pro patre
tenet **E**t iō q̃ñ dñt i rē necessariã patri p̃t tenet: puta
si recipit pecuniaz mutuo p̃ soluẽdo creditori patno uero
ul putatiuo vt. l. iii. **S**. i rē. ff. d̃ i rē vso ul vt rez p̃ris ul
domini rñtez t̃paret **D**ec̃ si comũ exornauit exp̃sis
volũtarijs q̃ nō d̃ vsuz nisi ex mandato dñi fecerit. h̃
pater tenet dimittẽ auferri si sine lesione comũ auferri
possit. vt dicta l. iii. **S**. h̃ si mutua. jtez tenet pater si reci-
pit frumẽtũ ad aliõniaz failie patris. ul vestimẽta cō-
parauit p̃ familia patris ul p̃ se h̃m d̃ suetudinẽ pat̃s
s̃ h̃m modũ q̃ pater d̃sueuit eũ in duẽ. vt dicto. **S**. i rē
aut. et si illud frumẽtũ emptũ & depositũ i horreũ pat̃s
corruptũ sit q̃ sufficit q̃ vtilit̃ emit. vt dicta l. iii. **S**. iō
labeo. ul si filiz mutua pecuniaz accepit p̃ cotanda filia
sua ul sorore q̃tinẽ minus p̃ filia ul nepte daturz sit &
creditor hoc aio mutuauit. vt patris negociũ geret. vt
ff. de i rē vso. l. & aio **S**. fi. cũ. l. se. d̃ hac materia vice p̃
eũtez insti. d̃ actō. **S**. in p̃sonã **Q**uid si filiz ul h̃yos re-

cepit creditore assereẽ se velle vtere in utilitatẽ patris
ul dñi nec dñt. **R**ñdit iez jo. q̃ nō tenet p̃t ul dñs et
si h̃yos ul filiz sic accipiẽs fuit d̃suetz ouertẽ. vt ff. de i
rez verso alias q̃ cũ eo l. q̃ si h̃yos **S**. h̃ si sic accepit nec
caliditas & malicia filij ul h̃ui nocẽ patri ul dñi debet
Quid si mutuauit frumẽtũ p̃ij ul marito ex q̃ nutunt si-
lios ul vxorẽ an vxor & filij i s̃bidiũ teneant q̃si i eoruz
utilitatez vsuz sit. **R**ñdit iez vbi s̃ q̃ non. h̃ **Bar.** tenet
dtraciũ i. l. cũ is p̃ illũ tex. ff. d̃ d̃i. m̃ce **Q**uid si mutu-
auit. iō. filio failias i rez p̃ris dñtadaz & ipe lusit deĩmce
reucit & in rē pat̃s ouertit. an m̃ce michi teneat pater
d̃ in rē vso. **R**ñdit iez vbi s̃ q̃ nō. p̃ glo. i. l. minor vi-
ginti q̃ñq̃ annis filio failias ff. d̃ mino. q̃si. ex noua ac-
q̃sicoe nō ex mutuo dicat facta vso p̃ q̃ facit lex **Q**uid
ergo ff. d̃ dona. inter uirũ & vxorẽ **N**oc̃ ṽez dicit **Bar.**
i dicta l. minor. si in alio ludo ex intuallo uicit. sc̃z si i
cōtinẽti i eoruz ludo ar. l. pleriq̃ ff. de ritu nup. **Q**ueo a
p̃t teneat p̃ filio d̃denatp̃ i iudicō ex relicto soluẽ d̃em-
nacōez d̃ sua legitia. **R**ñdit jo insti. d̃ obli. q̃ ex q̃si con-
tractu **S**. filiz q̃ nō. vt e casus i. l. si d̃denamz ff. d̃ noxa
libz actio **V**ice et p̃ eũtez insti. p̃ q̃s p̃soas nobis acq̃-
ritur **S**. filiz. **D**ec̃ q̃d si pat̃ d̃sentit in decurionatũ filij
dic q̃ tenet p̃ eo in solidũ d̃ indemnitate reipublice &
ip̃is p̃ris heredes. facta tñ p̃us excusacõe d̃ ipo filio p̃n-
cipali debitoe l. i. d̃ decurionibz li. x. **E**t dicũt decuriones
h̃m jo. i. d̃ filiarz q̃ habet delibeare cũ p̃oribz cuiuscũq̃
ciuitatibz. l. i. ff. d̃ decretis ab ordine faciẽdis. **Q**uid si
filius nō utit in utilitatez p̃ris h̃ habz peculiũ ipe filius
nũq̃d pater tenetur de peculio. **R**ñdet idẽ isti. **Q**uod
cum eo. **S**. p̃terea q̃ sic. deducto tñ prius q̃d patri d̃bet
l. h̃ si damni. **S**. peculium. ff. de peculio. **E**t hoc intelli-
gitur de profectioe **S**imiliter tenet pater ex maleficō
filij d̃ peculio q̃ñ peculium e locupletatum per ip̃m ma-
leficiũ puta p̃ furtũ factũ a filio. l. l. iii. **S**. ex causa fur-
tiua. ff. de condi. fur.

¶ **Ccxv**
Quid d̃ mercatoribz & alijs artificibz q̃ p̃ponũt insti-
tes suis apotecis an ex eoruz dtractibz tenat. rñdz iō vbi
s̃ **S**. i institoria. q̃ sic si dtractz noie dñi facti sũt & maxime

qn in eoz utilitate e vsuz. vt. l. qcuq. S. i. q. ij. ff. d. insti
to. l. iii. eo. ti. vn si scribat in. li. q. apud mēaz sui dñi
Tici habz cētū i deposito tenet dñs.

¶ Qued an dñs q pat teneat ex otradu gesto p hūū q fi
liū eoz iussu. rñdet idē vbi s. S. i. q. fi. q. sic. vt. l. i. ff. q.
iussu. naz pat q dñs vident otrahē cū p aliū otrahunt.
vt i regla iuris. q p aliū facit q otrahētes silit uidēt cō
trahē cū pponēte qn otrahūt cū pposito vt. l. si i fitorē
ff. si certū petā. i. q. i exercitoē nauis i qz qn vsuz ē i vti
litate aliqz istoz. l. i. i. pñ. ff. xlii. rē vso

¶ Quid d fideiussor an pñcipalis teneat ei ad restitucōez
ei? qd p eo soluit. rñdet. jo. de platea q sic insti. de fidei
iussu. S. si qd aut p illuz tex. Sed nūqd fideiussor pōt
soluē spōte q nō expectat q fiat sibi mādatur. rñdz i qz
vbi s. q. sic. put dic glo. i dicto S. si qd aut. **¶** Nā tenetur
agnoscē bonaz fidei. l. idē. S. fideiussorē. ff. mādati.
Sed qd si iurē p iuriaz aliqz odenauit an possit agē
mādati. Rñdet idē q nō. si nō appellauit. l. si p ea i hē
C. mādati. Qued an fideiussor possit repetē vhas a dñi
tore qd p eo soluit. Rñdet jo. an. i. q. mercuriali i regla
dānū q qd sua clpa sentit libro. vi. p cui? itelligēcia to
min? Lau. ponit pluēs oclusiones extractas ex jo. an.
¶ Prima oclusio nō repetit a debitoē fideiussor vhas quas
soluit creditoi. nec aliud mēbite solutū si obligacōez
fideiussoris dñitoi ignoauit. l. si qd ff. d. nego. gestorū
Secūda nō repetit fideiussor a debitoē sciēte q otrahē
cente vhas suo solutas creditoi. nec et sorte ul qd ali
ud utlit ipensū ff. mādā. si p te. l. si remunerādi. S. si
passus. C. d. nego. gest. l. si. Plus ē em otraditē q non
o sentit. vt i c. Sicut tuis de lymoiā q c. Petr? de homi.
fatuus em fuit in gerendo negocia debitoris eo inuito
¶ Tercia oclusio non repetit a debitoē sciēte q paciēte. si
nō mādante obligacōem fideiussor vhas ul in debitu
solutas uel solutum creditoi. qz sibi imputet in hoc. qz
se obtulit ad soluendum mēbitum ar. c. Bona fides
de deposito. l. ff. ea. l. i. Repetet tñ sortem q dñitum qd
soluit. C. mādati l. fideiussor. q. ff. mādā. l. si remunerā
di S. si passus. **¶** Quarta oclusio nō repetit a debitoē sciēte

q paciente q mādante ipz obligat tñ p sorte fideiussor
soluēs vhas tū qz fines mādati excessit. vt ff. mādati.
l. diligent tū qz ad illas obligat? nō eāt vt. ff. d. fideiuf
soribz l. fideiussor q c. eatez l. q fideiussor. **¶** Quinta con
clusio nō repetit fideiussor vhas a debitoē sciēte q man
dāte ipm i oēz causaz ul simplicit obligati siue fideiuf
bere genealit. qz i geneali mādato nō icludīt q se obli
get ad mēbitū. l. ad vhas d. q et i speciali velsimiliter
nō mādāff. ff. de cōdi. inde. l. si pcurē. q. c. fi. d. offico ui
ca. li. vi. q. c. i geneali d. re. iu. li. vi. **¶** Sexta oclusio nō re
petit a debitoē sciēte q mādāte p vhis fideiubei ipē fid
iussor soluēs vhas si nō iuauit creditoi ul interfussit de
bitoris apt pignora data ul aliā causaz q hoc i foro iur
diciali. si i foro o sciēcie fm theologos tenet debitor fidei
iussorē huare idēnez **¶** Septia oclusio q repetit fideiussor
vhas a debitoē sciēte q mādāte ipm p vhis lb noie sor
tis iclusis. vt ē moīs obligat siue fideiubē qn iuste cre
dere potuit illas eē d sorte. puta qz mutuabat creditoz.
x. duc. q dixit i instrumto d. xx. p qbz fideiussor se obli
gauit qn iuste credē potuit illos eē d sorte. ej. de p sup. c.
qz velsimiliter. ff. d. pba. l. cū debito **¶** Et sic itelligit jo. an.
decretalez ham de fideiussoribz **¶** Octaua oclusio q fidei
iussor repetit vhas solutas a debitoē sciēte q mādante
noinatim p vhis fideiubei si iurauit illas soluere **¶** Et
hec ē comunis opinio. quia rōne iuramti nō pōt fidei
iussor recipe otra creditoē vhas petentē. vt i. c. debito
res d iur. iuran. licz qdam dicāt. si verū si nō potuit pe
tere absolucōnez a iuramto p decretalez. i. de iure iurā.
¶ Et ita sentit Hostiensis in sum. d. fideiussor. ff. ad qd fi
deiussor q Speculator in ti. de fideiussoribz S. i. x. **¶** S;
quid de fideiussore Alij dixerunt q neutro casu a debi
tore repetit licet tamen a creditoē cui soluit. sed primā
approbat iohannes andree respondens ad secundaz
q licet fideiussor teneatur excipere non tamen est iure
expressum q teneat agere. **¶** Itē fideiussor potest omit
tere exceptionem inhonestam ex persona sua. ff. man
dati. l. idem. S. generaliter. **¶** Et bene facit. ut. ff. eatez. l.

Et bñ facit vt. ff. e. l. **Q**uid? mutis alias incipit sū ufu
ris. **V**bi dicit qd bñ facit fideiussor parces putori suo sol
uendo uhas qd pmissit licet in stipulacōe non beneit &
illas repetit. **S**i ergo pōt omittere excepcoe mltō ma
gis adōne si tñs excepcoe gūaret opionē suā possit em a
volgaribz d fidei fradōe notari de iur. iurā. c. tua qd si
bi nō expedit. vt alias cū ipse indiguit inueniat credi
toēs. **N**z ergo fideiussor opionē soluēdi ul absolucōez
petendi a iuramento. **N**ō scia opinione. **R**ñdet sicut qd ha
bet opionē licite repetēdi a debitoē ex qd licite soluit for
te nō exerceat litē cū debitoē qd ē cōmēdabile d vbo. sig.
c. ij. li. vi. ff. d. alie. iudi. l. jte si. **E**t sic bñ. **C**ōcor. jo. an. l.
Quid? mutis qd uidebat ob staē. **P**reterea nichil pēcipuū
hñet fideiussor qd siē dpa soluit ad illū qd fuit i dpa. **M**o
nal. oclusio tpetit a debitore sciēte & mandante noiati
pro uhis fideiubei ipse fideiussor uhas creditori solutas
& si nō iurauit creditori illas soluē. hñ ipse fideiussori de
bitoz in cōmmitatē iurauit. ul et si dictā in dēnitatē nō
iurauit dūmō alias pēpignoā data ul aliā cāz debi
tori fuit expedies uhas solui vt. ff. mandati. l. si qd p
eo. & sic legit. **N**osti. decretalē puenit d fideiussoribus
Deciā oclusio qd omni casu qd pōt a debitoē fideiussor
uhas repetē debz intelligi si nō inuenit fraus psonē ad
psonaz. s. psonē se ostituētis fideiussorem. vt facit qñq
unus uharis vt alē lucret. vt notat d pui. c. qñto. & in
.c. significatē d pigno. p jo. an. **V**neciā oclusio qd oī
casu qd fideiussor a debitoē uhas repetere ne qñt illas repe
tet a creditore cui soluit. ff. mandati. l. si fideiussor. **S**i
omnibus secundum jo. an. **C**ccxxviii
Quid de illo qd eximit ul corpalitē sūtrahit ul arripit ul
alio mō fugē facit debitore detentū tā p debito fisci qd
p uati. **R**ñdet jo. d. pla. i. l. qñes de exac. tributo. l. x. qd
tenet illud totū qd ille debebat fisco ul priuato. ut dicit
tex. in dicta. l. qñiens. **C**ccxxviii
Quid de occultante officialez tempore scindicatus uel
eius officialis. **R**ñdet item ubi d qd tenet in qdruplū
fm Bal. l. iiii. & Bar. **C**. de assesso. **C**ccxxix
Quēd vtrū vxor teneat si maritū male ad mīstret offi

82
cium publicū. **D**ic qd nō. tex. ē i libro vxore. **C**. de decur
rio. li. x. nā regla ē. qd vxor nō teneatur p marito. l. ob
maritoz. **C**. ne vxor p marito & ecōūso maritū nō tenet
p vxore nisi qñ nutrit hō nupsit nō reddita rōne nec
p uiso pupillo d tutoē l. ij. **C**. i q. causū pignū tu. otrahit
Quid d vxore qd fecit furtū an matriōniū. **C**ccxxxi
ul et pē pē vel cū uiro **E**t qd si uir solz furatū ē aliqd &
vxor participauit osciēto ul comedēto volūtariē ul
inuite. nūqd licebit vxori de rebz cōmunibz sibi & vi
ro satisfacē eo inuito dānificato. rñdet **M**onal. i sum.
in tractatu ostituōnū i vbo ostitutio furti faciēda ē qd
ubi d o sūetudiē rōionis uir & vxor o muniāt sibi debi
ta & dēda ex o tractu ul maleficō si res furtiua quā mu
lier sūripuit an mōniū ul pē matriōniū sola ul cū ui
ro ul qd uir solz sūripuit an matriōniū ul pē & stat ad
huc i eoz potestate dicēdū qd pōt illā rē ostituē vō rō
mino eiz otradicēte marito. **S**i aut osumpta ē ul si uir
solz furatū ē & si mulier participauit osciēto ul come
dēdo spōtanea ul iuita pōt vxor si uir non otradicat
negociū maiti gerēto & se ipaz liberātō ostituē rei cō
sūpte ostituē uēd dñō latēter d o muibz bonis si aliē nō
pōt nec erit furtū: qd nō ē fraudulēta o tractō nec anio
lucrifaciēdi: phibēte aut uiro nō ē faciēda huius resti
tucō fm qd dā cū ipa nō habeat rerū admīstracōnē d
rebz o muibz: hñ maritū: si tñ in hoc casu faceret restitu
tionē de rebz o muibz bona fide latēter non ē dicēdū
qd esset ei penitencia iniungenda quasi p mortali aut qd
peccaret mortaliter. xiiii. q. vi. c. si. **C**ccxxxi
Quēd an notarij conficiētes instrumenta uharis tene
antur ad ostitutionē. **R**ñdet **A**lex. de alexā. qd cartarij
qui soluz stant p illis qui uolunt recipere mutuū ab
vsurario non tenentur. qui vero pro arte & lucro usua
rj tenent. **S**i tñ sic sunt cooperati ad hoc qd absq eoz
coopacōne illa uharis pōtacio non esset facta. inter pñ
puos aut cooperatores censendi sunt principes qui in
fauore uharior rogūt reddi uhas a ex qz i debito fauo
re potētū uhas exerceēt **N**otarij uēd qd sciēter faciūt car
tas debito uharū ac si sit debitū legitimū & absq uha

tentur reddere vhas acceptas. q̄a eoz instrumentū ē effica
cie cooꝑatiuoz ad hoc. vt v̄hario soluat v̄ha. **¶** Si vero in
nota ul̄ instrumento facto ē exp̄ssa mencō d̄ v̄ha tūc nō
tenet. q̄ tūc nō cooꝑatur nisi vbi est cōsuetudo p̄ talia
instrumenta cogē debitoꝛes ad soluendas v̄has v̄harys
**Cōcoz. Giral. obtonēsis. Vid archi. in. c. si q̄s obliga
tus. xiiii. q. iiii. et c. sicut non suo. lxxvi. di. Et jo d̄ li
gna in. c. super eo de v̄suris.**

¶ Quid si filia totet i haueꝛ creditoz. **R̄ndet jo. d̄ pla
misti d̄ adio. S. Rursus q̄ illis dos reuocat a creditoz
bus et gener tenet eis ad r̄stitucōez. ff. Que i frau. credi
torū l. si. S. i. C. eo. l. ij.**

¶ Quid de viro qui accepit filiam raptoris vel v̄hary in
v̄xorem vide supra. S. vi.

¶ Quid d̄ sepeliētibz v̄halos vid i v̄bo exco. et. S. **¶** **ccxxv**

¶ Quid d̄ m̄istris v̄halozū. **R̄ndet Giral. obtoz. ¶** **vi**
nēis q̄ si absq̄ oī iductōe tradūt eoz pecuiaz ad v̄has
nec p̄modū coactiue exigūt eā nō tenet h̄m q̄ d̄a r̄stit
tuē nisi solū illa q̄ sibi d̄ v̄his r̄tinuissent. illi vero q̄ p̄ iu
dicia et litigia coactiua eas exigūt tenet. q̄ isti efficacit
coopant et p̄mi sūt soluz q̄si uasa inimedia ita q̄ absq̄
ip̄is ille v̄he fieret et daretur. **¶** Quidā tñ distinguunt re
m̄istris q̄ q̄dā sūt ad v̄tilitatem officij v̄hary r̄stinati
ita q̄ apud eos r̄sitet q̄si p̄ncipalis auctoritas dñi sui
et istos dicūt teneri. **¶** Quidā vero sūt solū ad actualē et
manualē tribucōez mancipati. ita q̄ ip̄i nō taxāt p̄ciuz
v̄harū nec cūeis otrahit pactū de v̄ha q̄uis ip̄is p̄senti
bus et pecuiaz tradētibz fiat. **¶** Et tales nō tenet r̄stituere
ap̄t eāz p̄dictā l̄ mortalit̄ peccet vid i v̄bo v̄ha **¶** **ccxxv**

¶ Quid d̄ p̄curatore tutore et curatoe **R̄ndet**
¶ **Hosti i sūma i ti. d̄ v̄his S. fi. i fine. et Goffre. eo. ti. S.**
¶ itez q̄d si q̄s. et archi. i c. sicut nō suo. et **An. d̄ butrio i. c.**
¶ Michael. ex d̄ v̄his. **¶** Et ita dicit Lau. d̄ pinu. i pradi
ca huari. **¶** Et dicūt oēs p̄dicti doctōes q̄ solū tenet i sub
sidij ad r̄stitucōez v̄harū q̄s extorserūt. i. q̄n p̄ncipalis
nō ē soluēto alias nō. j̄nno. ued̄ in dicto c. **¶** Michaeli di
stinde t̄z q̄ tenet. **¶** Monal. ued̄ dic q̄ tenent q̄n p̄ncipa
lis ē nō soluēto ul̄ nō vult soluere v̄ire in fra v̄ham

De r̄stitucōe edificāciū in solo

suo cū damno vicini

¶ **ccxxviii**
¶ Vid d̄ his q̄ edificāt i solo suo cū dāno vicini pu
ta q̄ p̄cidit venas putei vicini q̄ transeūt p̄ tomū edi
ficantis ul̄ alteri r̄ tollit edificij ul̄ obfuscat luminibz
vicini tomū. r̄ndet glo. in regla iuris. li. vi. locupletari
non debet aliq̄s cuꝛ alteri r̄ iniuria ul̄ iactura: dicit solet
cū facio aliq̄d i meo ex q̄ aliꝛ noceo aut imitto puta tra
bem i alienū parietē: et tūc nō licet: vt. ff. si hui. vendice
l. si testatrix. et. l. alti. C. d̄ huius. vbi dicitur. **¶** In pariete
ued̄ tuo si fenestrā vi ul̄ claz fecisse cōuincat q̄s sūptibz
suis opus tollē et integruz parietē r̄stituē opellit. et loq̄
tur d̄ eo q̄ fenestrā facit in pariete vicini. vt. l. i. patres
. C. d̄ huius. r̄usti. p̄dio. dicit q̄ p̄mittit q̄s aquam ducē d̄
flumine publico ita remū si sine alteri r̄ iniuria illud fi
at. et ff. d̄ huius. vt p̄dio. l. si fistulā aut nō imitto nec opz
facio i alienū. h̄ i meo. et tūc aut id volo facio. vt noceā
alteri. et tūc phibeoz ff. d̄ aq̄ plu. ar. l. i. aut nō facio volo
h̄ solū eo p̄posito vt michi p̄sit. l̄ p̄ illud alteri noceaz et
non phibeoz vt. ff. de aq̄ plu. ar. l. i. S. idēq̄ vbi d̄ **¶** **De**
¶ nigr. **¶** Marcell. ait cū eo q̄ i fundo suo fodies vicini fon
tem auertit nichil posse agi si nō aio nocēdi vicini. sed
suuz agrū meliōrē faciēdi id facit. **¶** Nam q̄s p̄t eleuāē
edificij sui vsq̄ ad celū. **¶** Vñ i dicta l. alti. d̄. **¶** Alti. q̄
dem tollē edificia si tomū huiusmodi nō debeat tomū eius
minime phibet **Cōcoz. et glo. i. c. cū ecclia v̄lterana d̄**
¶ electōe i v̄bo iniuriar. et i. c. **¶** Nisi sp̄alis de auctoritate et
usu palij q̄ dic q̄s p̄t v̄ti iue suo et si alteri noceat dū
mō nō faciat aio nocēdi. h̄ q̄n aliq̄s sibi nō p̄rest et alti
noez nō d̄z q̄s audi. l. i. fūto. ff. d̄ re. uedica. uis d̄ S. **¶** **ccxxv**

De r̄stitucōe edificāciū i alio solo d̄

sua mateia et alijs m̄ltis casibz

¶ **ccxxix. ix**
¶ Vid si aliquis edificat in alieno solo d̄ sua mate
ria and̄s terre teneat ad r̄stitucōem edificij. ul̄ edifi
cat i suo de aliena mateia an teneat ad r̄stitucōem ma
terie. **¶** **R̄ndet idem jo. de pla. isti. d̄ rerū diui. S. cū i suo**
¶ p̄tex et glo. ibi q̄ aut quis edificat in suo solo de alieā
mateia et habz locum q̄d dicit in dicto. S. cum i suo.

quia efficit dñs edificij cū edificij cedat solo non aut
efficit dñs materie. s. tignoz & lapidū. immo remanet
dñs q̄ pmo eat. h̄ licz remaneat dñs nō tñ pōt v̄dica-
re mateiaz. puta tignū. i. suā trabē positā i edificō. **E**t
am si edificas vellet tignū eximē & sibi restituē. & hec ē
racō. s. ne edificij d̄formet ruina. vt dicto. S. cū in suo
& l. ij. C. d. edi. priua. & l. p̄ses puincie in scriptis i spe-
ctis ff. d. offico p̄sidis. h̄ edificas tenet ei ad estīacōez tī-
gnū vt. ff. d. tigno iūcto l. i. h̄ si fecit scient & mala fixe
tenet furti nō tñ tenet eximē h̄ estīmacōez p̄stae q̄ntū
dñs tigni iūauit ul si uelit dñs expectatē donec edifici-
um ruat potest p̄ea suā mateiaz v̄dicaē si ei estīma-
cōnē nō fuit osecut. **E**t sumit hic tignū p̄ oī mateia
ex q̄ sit edificij. vt op̄hedit trabes domz & vinee ex q̄bz
fiūt pergulata & tegule domz l. i. ff. de tigno iūcto. **A**ut
q̄s edificat i alieno solo d̄ sua mateia & habz locū S. ex
diūso insti. d. rez diui. qz domz et edificij efficit ei cu-
ius ē solū sicut i p̄cedēti casu. h̄ dñuz materie p̄dit edifi-
cans & ideo dirupto edificō nō pōt materiā v̄nēdificare
h̄ si edificas ē i possessione edificij & dñs soli petit solū
& edificij si edificas fuit otinue male fidei nullā hēt ex-
cepconē nec remediū ad aliqd̄ sibi retinēdū. qz ē i cl̄pa
scient edificato i solo alieno iō donatē videt. Si aut fuit
otinue bone fidei sibi o sulit ope retēconis p̄ excepconez
toli. vt non teneat restituē edificij nisi dñs soluat sibi
p̄ciū mateie & mercedē magistrorū. **S**i aut fuit a p̄ci-
pio bone fidei & tēpore edificij male fidei. tūc eligit que-
daz media via. vt dicit glo. i dicto. S. ex diūso. l. qz possi-
sit tollē edificij sine dispendio dñi soli. vt l. julianz scri-
bit si i alienā ff. d. rei ven. **A**ut q̄s edificat d̄ aliena ma-
teia i alieno solo & habz locū. l. ij. d. rei ven. & similiter
dñs soli efficit dñs edificij. h̄ nō mateie. iō dirupto edi-
ficō mateia ei reūtit ad p̄orē dñm siue bona fide siue
mala edificij fuerit ostructū vt dicta l. ij. **S**i interim
pōt agē otra dñm soli ad istar tigni iūcti & et cōtra
edificantes. i. materiā alienā subripientē mala fixe &
uno soluente alter liberatur sicut in tigno dicit. insti.
de re. diui. S. cum in suo

Quid si q̄s plātet plantā i alieno solo. **R**espondet idē ubi
s. si tici. qz siue q̄s plātet alienā plantaz in suo siue
suā in alieno plāta efficit domini p̄ q̄ egit radices nō
ante. & iō nō tenet ad estīmacōez arboris. **I**tem arbor mea
q̄ ē in campo meo ul in o finio cāpi mei si agit radicē
in fundo tuo efficit tua. **E**t si coiter in tuo & meo efficit
comuis qz arbor itelligit eē illi in cuius fundo egit ra-
dices. **E**t sic mutacōne radicū de vno fundo in alterum
mutat et in dominiū arboris. vt dicto S. si tici. & ff. e.
l. arbor S. si. **E**t hoc si arbor viuūt & alit ex radicibz no-
uiter porrectis in campo tuo. **S**i aut viuūt & alit pro
maiori parte exp̄mis radicibz mei cāpi. tūc remanet
mea cū a meo cāpo traxit originē. licz postea aliq̄s ra-
dices egeit i campo tuo l. si plues S. si ff. arbor furtiz
celaz & i glo. i dicto. S. si tici. **O**m̄ ppria auctoritate pos-
suz incidere radices q̄s tua arbor egit in cāpo meo ul
incidere ppria auctoritate arbore tuā q̄ pendet super to-
mū meā. **D**ic qz cū auctoritate iudicis possū. alias non
vt dicta l. si plues S. penultio nisi pmo tibi denūciē vt
tollas & ē o siliū vt d̄ hac denūciacōe fiat publicū i stru-
mentū & te negligēte remouē possū & appa auctoritate i-
terete nō solū qz sup̄ excurrit tomū meā. h̄ et a stirpe &
mecū ligna portatē nemine phibēte. l. i. S. si arbor ff. d.
arboribz cedendis. **E**t siliū edificatuz i alio qz pendet s̄
meū nullo iure h̄uitutis nō possū tollē ppria auctōita-
te l. quēadmodū S. si p̄tectū ff. ad l. acq̄leā & l. o clauē
ff. d. dāno i fecto nisi p̄cedēte dicta denūciacōne. vt dic-
to S. si arbor. **Q**uid aut si sūt ul due arbores unite i eo-
dez stipite an appellabit vna arbor ul plues. **R**espondet idē
ubi s. **D**ic si iūctū & o iūctō apparet sup̄ terraz cēset vna
alias censent plues l. si geina ff. arbor furti celaz. & iō
tūc puniatur de damno dato i duplici arbore extra for-
ma l. ul statuti

Quid si seinaui i agro tuo frumētū meū. r̄ndz idē i sti. de
re. diui. S. qz racōe qz siue boā fide siue mala efficit tuuz
nā semē cedit solo p̄ q̄ coluit. h̄ si seinaui bona fide ope
retēconis si sū i possessione possū m̄ o sulē. vt nō pmittā
te tollē nisi soluas p̄ciū & impensas. vt dicto S. qz rōne &

non solum fata p aliū cedūt solo: h et semina et plante
que ex se nascunt diuina tñ natuā cooperāte cedūt solo
vt notat glo. ff. e. l. q. racōne S. fi. **Quid** aut si quis se-
minat alienūz semen in alieno solo ul plantat alienāz
plantā in alieno solo quibz casibz et semen et plāta ce-
dunt solo. et tra quē agam an et tra plātantez et seinan-
tem an et tra dñm soli. **Dicit** glo. i dicto S. qua racōe q
et tra dñm soli unde vsus **Quicqđ** plātāt scribitur edific-
atur **Omē** solo cedit radices si tñ egit **cc. xli**
Quid si scripsi in aliena carta ul pinxi i aliena tabula
Rñdet item insti. de rez di. S. lre: q qlitas semp cedit
substancie cū sine ea eē nō possit: vñ scriptuā semp cedit
carte et pictura tabule et sic liquidū cedit arito tam in
pictura q in carta ff. de rei ven. l. in rem. S. h et id q ul i
scriptura et eam pasciat picture et dicto S. lre uer. si ne-
cesse. et uer. i oibz **Fallit** aut i uno casu. l. qñ qlitas e p-
ciosior q ipa substancia: q tñc p pualenciaz qlitas tra-
hit ad se substanciam. q tñc plus e i manz ope q mate-
ria l. mulieris S. pe. ff. d vbo sig. et ideo vbi cūq scriptuā
e pciosior q carta. tñc carta cedit scriptuē. et ideo cū hor-
die scriptura cōter sit pciosior carta debet cedē scriptuē
vt tenuit glo. ff. e. l. q rōne S. lre licz tenuerit oppositū
insti. d re. diui. S. lre **Similit** vbi cūq pictura e p-
ciosior tabula trahit ad se tabulā apt pualenciā. secz si non
e pciosior q si sit quedā pictura rudis et informis ideo
notant tex. in dicto S. lre facit mencionez de nobilissā
pictura et de vili tabula. h remota hac preualenciā. quia
scriptura ul pictuā sit paris ul minoris pcy cūz carta et
tabula tñc semp cedit carte et table veluti sue substancie
et qđ dixi d pualenciā itellige d pualenciā comuni nō sin-
gulari. q talē singularitātē nō osideauit legillator pu-
ta q qđ faciat sibi scribē lris aureis qđ cōter non sit.
vñ licz tñc scriptura pualeat et sit pciosior carta. tñ qđ e
singularis nichilominz cedit carte. vt dicto. S. lre i pñ-
cipio item attēte q aliud e i pictura rei immobilis puta
muri: q tñc pictuā licz sit pciosior semp cedit muro vt
tenet glo. in dicto S. lre. ille ergo q scripsit in carta ali-
ena scient et mala fide nullo iure pōt sibi osulē p estia

85
cōne et solucōe scptuē nec p actōnez si nō possidet nec p
exceptōne si possidet cū conasse videat. insti. d re. diui.
S. certe. x. sciēt. h q scripsit i carta alieā ignorant et bo-
na fide putās cartā esse suā si possidet cartāz scriptā pōt
se tueri exceptōe et tra dñm carte eā petētez d negando ei
est tñc tñc sibi soluat pciū scptuē: h si scriptor nō pos-
sudet cartā scriptāz: h dñs carte pōt agē et tra dñm carte
actōne facta: vt dic glo. i vbo boā fides **Et** sic cludit
q si ille q scpsit boā fide i alieā carta credens esse suam
siue possideat siue nō possideat tenet dñs carte ei satis-
facere p scriptuā. **Sed** qđ si bona fide scripsisti ul pin-
xisti multū iformit et uituperose in mea carta pulchra
ul tabula: et ego nolo scripturā ul picturā turpissimā: h
est iactōne cartāz ul table: an teneas solue glo. in l. n.
solū ff. d rei. vñ dicit q nō: si fuit bone fidei possessor
p. l. si qđ possessor S. sicut aut ff. de peticōe hereditatis
vbi dē q qđ nō debz culpa de admistracōe rei quā te-
net vt suā bona fide **Et** sic nō debz teneri nisi inqñtuz
e locupletor sicut possessor hēditatis et ouetus odicōe
debiti l. i si. S. pe. ff. d odicōe in debiti. **cc. xliii**
Quid si quis ex aliena materia ul sua et ex aliena fecit
materiātū puta ex alienis assidibus fecit capsam. **Rñ**
cet item insti. de re. diui. S. cūz ex aliena q materia ce-
dit materiato qñ tale materiātum nō ē reducibile ad p-
mam materiam et sic faciens materiātū efficit domini-
materie nec tenetur ad restitutionem eius: h si ē reduci-
bile tunc materiātum cedit materie. quia. materia tñc
non dicitur quodammodo assumē nouaz formaz siue
speciem ex q defacili ē reducibilis ad pnam materiaz
Ad hoc tñ vt materia cedat speciei siue materiato vt sic
faciēs materiātū efficiat dñs materie tria sūt necessaria q
ponunt i glo. i dicto S. cū in alieā. l. q faciēs speciez ex
aliena materia faciat bona fide et suo noie et q nō sit re-
ducibilis ad pnam materiaz qñ aut sūt duo faciētes ma-
teriātum vñ bona fide alius mala ul si in diuisis ma-
terys ul i vna partiz ē habita bona fides partiz mala.
dic q i ea re et p ea parte i q occurrūt pdicta tria effici-
faciētis materiātū i alia re et i alia pte effici dñi materie

Item nō solū p^r factā speciez et materiā specificās effi-
citur dñs: s^c et efficit si species ē i fieri dūmō rudis ma-
terie nomen exeat: ut dīc glo. i dīcto. S. cū ex aliena et
ff. e. l. arde. S. cū q^s itez nota ex dīcto S. cū ex aliā: ibi
fructū ad spīas reduci iūda glo. i vbo spīas q^d fructū
tum cedit specificanti et sic trituras bladi alienū bōā
fice putās suū efficit dñs grani. et sic h^m glo. corrigi.
ff. e. l. arde. S. cū q^s i fi. vbi dīc q^d excucies fructū dⁱ spī-
cis nō adicit nouā speciē seu formā s^c q^d ēāt latens rete-
git. item nota q^d licet faciēs materiā dⁱ aliā efficit co-
min^z matele. tñ q^d nō ē equū aliq^z locupletari cū alie-
na materia tenet ad estīcōnē materie. ut dīc glo. i dī-
cto S. cū ex aliena i vbo spīas. Itē nota q^d appellaci-
one materie nō otinet materiā q^d ad suā materiā non
pōt reduci: ut hīc et l. q^s sitū. S. illd^z fortasse. ff. de lega. iiii.
et sic videt^r q^d si statutū p^rhibet portare fructū extra di-
strictū b^c certa pena q^d portās farinā nō icidit i penā cū
farina nō sit reducibilis ad p^rmā materiā: s^c otrariū re-
terminat Bar. i dīcto S. illd^z fortasse. q^d appellacōe fru-
ctū otinet farina donec sit reducta ad effectū finale
ad quē ē iuenta. i. donec fiat panis ar. l. sicut lana ff. dⁱ
lega. iiii. otrariū tñ tenet gaudin^z i. c. dⁱ rebus vetitis et
altri. dⁱ rosate et pte statutorum c. v. cc. xliiii

¶ Quid si q^s bona fice itexuit et suū uestimēto suo mani-
cas ul g^ronē de aliena purpurā. Rñdet itez insti. dⁱ re. di. S.
diui. S. si tamen alienā q^d efficit dñs illi^z purpurē licet te-
neat ad estīcōnē ut s^c S. p^rimo: q^d accessoriū sequit^r
naturā suā principalis. ut in. c. accessoriū de regulis iu-
ris li. vi. nec curatur an accessoriū sit maioris ualoris
quāz principale. nam sepe amittit^r principale propter
preciositatem accessoriū l. ij. in emp^rione ff. de contraz-
benda emp. Et hoc q^d nobilius accedat uiliori et ē ve-
rum qñ ponitur loco accessoriū Si aut uilius apponit^r
loco accessoriū nobilioris: ut uestimētum grossum cā
conseruandi purpuraz. tūc uestimentum accedit pur-
pure si aut neutrum apponit^r gracia alteri^z tūc neutru^z
alteri accedit: ut dicit glo. in dīcto. S. si tñ alienā. itē no-
ta q^d l^z dñs purpurē itexte aliēo uestimēto amiserit dñiū

86

tñ si uolose et furtiue fuit sibi s^btracta ul ablata potest
agere dⁱ dīcōe furtiua et tra furtipietez ut dīcto S. si tñ
alienā maxie si tñs furtipies eāt sartoz q^d fecit uestimē-
tū: ut dīc glo. q^d allegat diūda textui q^d qñ tot^z pan-
nus nō ē pōit^r i uestimēto p^rsumit s^btract^r a sartoz q^d
notat et tra sartoz. q^d ē p^rsūpcō et tra eos cc. xlv

¶ Quid si q^s ofundat bñā materiā p^rriā cū materia al-
terius. Rñdit itez insti. dⁱ re. diui. S. si duoz q^d ofundat
ne querit cominiū et omixtione: et iō si uolūtate tua co-
fused et comiscued meū vinū cū tuo ul oflauero meū
argentū cū tuo ul meū mel cū tuo vino ut fiat mulsz
et sic ē species scia per se: ul meū argentū cū tuo auro ut fi-
at electuz: ul et si p^rdicta sint ofusa et oflata casu fortui-
to siue uolūtate dñoz i oib^z casib^z istis ofusa et oflas-
ta efficiuntur comūia: et si confusa et conflata siue sint
eiusde^z materie siue diūse et siue ofundant uolūtate co-
minoz siue casualit^r efficiunt comūia nisi sepeari pos-
sit. ut dīc glo. Decr aut si alⁱ dñoz ul exneus siue uo-
luntate alteri^z dñi ofundat ul oflet rez suaz cū aliena
bona fice faciēdo sciam speciē. q^d tūc non ē comunis: s^c
efficit p^rria specificantis ut dicit glo.

¶ De restitutione fructuum cc. xlvj

¶ Quid si fructib^z pceptis. rñdz itez insti. dⁱ re. di. S.
si q^s aut a nō dñō q^d bone fice possessor facit fructus i-
dustriales suos. iō eos ofuptoz restituē nō tenet. Dec^r
i male fice possessor. et iō ofcludit bñā cū glo. in. l. ex
diūso ff. dⁱ rei. vendi. q^d null^z possessor facit fructus na-
turales suos l. fructus ff. de v^rhis. iō eos extantes dñs
vendicat a q^rcūq^z: s^c dⁱ ofuptis nō tenet possessor bone
fice nisi inqñtū ē factus locupletor. q^d tūc tenet ex eq^z
tate legis si et me et ticiū. ff. si certū petat. s^c fructus in-
dustriales q^d exigūt industriam et ministeriū hominis
ut segetes lac lana et similia bone fice possessor cūz ti.
et sine titulo facit suos et eos lucrat ppter industria et
culturam: ut nō possit ab eo aduocari. s. postq^d sūt co-
sumpti nec ad eorum pretium tenet. ut dīcto. S. si q^s
aut a nō dñō. et l. bone fice ff. eo. et l. certum. C. de rei
vendi. s^c si nō sūt ofupti et extant tenet restituere. ut in

si. d. officio. iudicis. S. illoz. h. male fidei possessor si nō
habet titulū tenet et de osuptis et de extantibz. l. p. C. de
cōdi. ex. l. et de pceptis: vt. dicto S. illoz. h. si h. titulū si
milit tenet de osuptis et extantibz. h. excusat a pceptis
appter titulū nisi i qtuor casibz notatis i glo. i. d. i. d. S.
Si qd aut a nō dñō i qbus tenet de pceptis et si h.
titulū. Puta si qd opulit aliquē p metu sibi vendē. i. e.
si qd emit i fraudē creditor. j. et i eo q scient emit cōtra
phibitionē legis ul statuti. j. et quarto i eo q scien
ter emit a fisco nō solent. l. i. C. de fidei iuramentoz li. x. ff.
de rei. vendi. l. h. et ptus. et C. eo. l. si funduz. Concor. Mo
nal. i. sū. i. vbo. fructuū dicēs Fructuū alij industriales
vt frumētū vinū oleū et similia: alij naturales. vt poma
ficus et filia. Fructus naturales nō faciūt suos possessor
et bone fidei. Vñ tenet reddē vniuersos post qd i cepit ha
bere osificiā rei aliene ff. de vhis l. vltus. j. et fructū di
cunt q sup iūt deductis expēsis q fuit gta fructuū q rēto
ruz colligēdoz et osuādoz et habz locū tā i bone fidei q
i male fidei possessoribz et psonibz ff. de pceptione here
ditatis. l. Si aliqd S. fructū. et l. plā. i. fine. et C. de fructu
et li. expen. l. i. i. fine. Nam nullz casus interueniē pōt q
hoc genz deductōis impediāt ff. familie hercis. l. fundū
ff. solu. matri. l. fructus. j. et fructū intelligunt deductis
necessarijs impensis ff. de opi. huoz l. i. fructus et ar. xii
q. ij. nobis cū hac distindōe tenet bone fidei possessor
Necnō et ois violentē tenet reddere oēs qui pbanē ad
eū puenisse C. de rei uendi. l. si fundū Si uerō fuit vio
lentē possessor tūc tenet restituē pceptos et eos q pcepti
potuissent p ueros possessorē. ex de resti. sp. o. grauis et
c. oquerēte et de officio. delegati c. cū cā. xii. q. ij. nō liceat.
Quid de asportantibz fructus de campo **cc. xlvii**
alterius animo lucrandi. Rñdet item jo. d. pla. insti.
de obli. que ex relic. na. S. furtoz q pōt accusari de fur
to per illum textū et hoc qñ fructū sūt maturi. Si autē
sunt imaturi tūc tenet de damno dato actōne legis ac
quilee. l. si fros hōm S. si oliuam. ff. ad legem acqui
leam et lege nauta S. in quecumqz ff. nauta cau. l. si fur
descripserit ff. de usu fruc. Nā dānū distiguit a furto: q

furtū ē amocio rei **S**ed dānū ē rei destructō hñm **B**al. i
dicto. S. si oliuam **cc. xlviii**

Quid si iuasore rei alteriū imoblis. cñdz jo. d. pla. insti.
vi. bonoz. raptorz S. q tenet. q tenet eā restituē cum
fructibus. l. f. C. vñ ui. et hoc si dolose occupauit. si autē
sine dolo tenet eā restituē sñ fructibz. l. iuasor C. vñ. ui.

Quid si fiat alienacō i fraudez creditor facte
Vid si fiat alienacō i fraudez creditor **cc. xl. ix**
puta q debitor donat vt creditor priuent sibi debito
Rñdet jo. d. pla. insti. d. acti. S. rursus q talis donacio
reuocat et p oseqns accipies tenet ad restitucōne. l. si at
S. sili. mō et l. ait ptoz hō rñso. ff. q i fraudez creditor

Quid si fiat alienacōis facte p metu **cc. l**
Vid si illo q metu opulit aliqz ad alienādū. cñdz
idē insti. d. actōne S. Item actio de eo q metz cā. q te
net ad restitucōne rei cū oī omoditate pcepta vt. l. me
tuz S. si. C. q metz cā. et l. metus. ff. ex qbz causis maio.
Et requirit q fuit metz q possit cadere in ostantē viruz
i. timor mortis et cruciatz corpis ul simlē qd totum re
sistit in iudicis arbitrio. vt. l. ij. in sñ cum qñqz legibz
seqñtibz. ff. q metus cā. et glo. magtā. et ordinaria vt
in. c. cum dilectus extra q metus cā **M**ine ergo non ē
sufficiens metus nisi tribus concurrētibus. l. q psona
sit potens ad minas exequēdum. Item q minas con
sueuerit exequi Item q mine cōtineāt atrocitatez facti
de hoc ē glo. xiiii. q. iiii. c. i. **S**ed quid si metu reueren
ciali. puta si vxor aliquam obligacionem ul alienaci
onem contrahat de mandato viri ul clericus de man
dato episcopi jtem. rñdet qd instituitur q gestum ē ta
li metu reuerenciali officio iudicis. vt glo. notabilis i
l. i. S. que honorāre. ff. qñ reuz actō nō dat: et itez si sō
ditus non alias alienaturus alienet rogatus dñi. Ro
gamen superioris pceptū ē. vt dicit glo. in verbo exor
tamur i ele. i. d. testi. et notat jñno. i. c. peticō d iure iurā.

Quid si sine mādato meo soluisti cre
ditori meo et me libeasti soluendo noīe meo **R**espon
det item insti. d. actione. S. actionem. q cogor habere

ratuz et obligor tibi adione negotiorum gestorum ad restitu-
cone pecunie quam pro me soluisti: sed si non vultis solui-
si: ut quia mea intererat: ut non solueres. l. cum pecunia.
ff. de negotiorum gestorum

¶ Cc. l. q. **Q**uid si tutor more civitatis mittat exenia nomine pupil-
li magistro et suis diuitis. rñdet idē ubi s. q. pupillus
tenet tutori adione negotiorum gestorum. l. cum plures. §. tu-
tor. ff. de administratione tu. nā talia exenia ex quo sunt con-
suetudine dicuntur quasi debita: ut dicitur glo. in l. i. §. si non
nullos. ff. de tutelis et rationi distantia

¶ Cc. l. iii. **Q**uid si tui ostēplacōe sine mandato tuo redimo ab ho-
stibus vel latronibus filiū tuū vel aliā rē tuā necessariā quā
redimere tenebas. rñdet idē ubi s. q. michi tenetis adio-
ne negotiorum gestorum imo in hoc casu possunt viri expēde-
re p. redimendis personis necessariis uxoris. l. si si iō. ff.
solu. matri. nā si pat. filiū captivū vel e converso vel alius
successurū redimere negligat priuat. successione. ut in
authentica si captivi. C. de epis. et clericis. De hac materia
s. negotiorum gestorum vide s. §. clxxvi. et clxxvii.

¶ Cc. l. i. **Q**uid de his qui temere et pterue litigant. Dic q. te-
nent ad dāna et interesse tā litis q. viatici l. pperandū
§. si aut. aliter. et l. sanctorum. C. de iudiciis et insti. de
pena temere litigantiū. §. hec aut. oia et p. jo. an. i. c. sta-
tutū. §. insup. de rescrip. li. vi. et i. c. finē litibz et de volo et
otumacia. et p. glo. ij. q. i. c. i. p. mis i vbo imoreatas expē-
sas dñs jo. de pla. i dicto §. hec aut. oia dic q. ex sex cau-
sis litigās tenet ad expēsas litis. **P**riō rōe temeritatis. l.
eū q. temē. ff. de iudi. ut si feci citari ticiū i genē. cū plu-
res eēnt et apparuit ille q. nolebā dicta. l. eū q. temē itez
si feci q. citari corā iudice icōpetēti non adhibita pma
diligēcia vidēdi an eēt opetēs. et idē si loco et tpe icōpetē-
ti vel si vocavi eū i ius q. vocari nō debuit l. i. et p. totū. ff.
de ius vocan. itez si actor p. opicōez rei nō habz libellū
paratū: §. petit dilacōez ad pcedēdū hz cinū i l. i. c. de di-
lacio. itez si q. p. aperturā testiū vidit se nō hēe ius et
tū psecutū ē litē fm Bar. i. l. si q. inficiatus. ff. de positi-
ti. et l. pperandum §. si aut. alterutra. C. de iudiciis.

et sic patet q. temere vocat i ius dicit q. nullā iustā cāz
erroris habuit i sic vocando: ut dicta l. eū quē temē i
glo. si at habuit iustāz cāz erroris tūc absoluit ab expē-
lis l. i. §. p. de sepa. et l. q. solidū §. et delega. ho. In p. di-
ctis ergo casibz et in alijs ubi q. temere litigavit siue
sit actor siue sit reus nisi doceat d. iustā causā erroris vel
ignorācie p. probabilis cōdenatur adūsario i expensis iti-
neris et litis: ut dicta l. eū quē temē et ceteris dānis. l.
sanctorum. C. de iudi. et l. nō ignoat C. de fructibz et litis ex-
pensis. item i expensis cibarioz si adūsarius consuevit
se pascē ex arte sua a qua oportuit mō vacare l. si here-
ditas §. i. ff. ad exhiben. Et multo magis tenet q. ad
dāna ista si nō temere: §. p. calūniā litigasti: ut dicta l.
nō ignoat. Secundo tenet rācie otumacie ad expēsas
nō soluz litis: §. ceteroz dānoz l. sanctorum. C. de iudiciis
Et hoc habet locū siue otumax fuit: q. nūq. venit: vel
veit et recessit vel rñdere noluit et hoc siue fuit actor si-
ue reus. Nam p. omissaz otumaciā nō audit nisi refe-
ctis expensis d. q. vide glo. i dicto c. finē litibz de volo et
otumacia et p. inno. c. sepe ottingit d. appel. Tercio rōne
retardati pcessus: ut si actor impetrauit rescriptū p. liz-
tem cōtestataz cā p. telandi iudiciū corā longinq. iudi-
ce corā quo nō p. bauit distulit vel otumacit se absentia
uit. nāz cōdenat in expensis litis itineis et ceteris dā-
nis. ut dicta l. nō ignoat: et idē si q. opposuit excepōes
frivolas ppter q. diu fuit p. tractum iudiciū et tādem
succubuit ut dicto. c. finē litibz et item si appellavit ad
aliqua interlocutoria p. quā appellacōez negociū p. n-
cipale p. ductū fuit ex terminos infra q. debebat ter-
minari l. intra vtile ff. de mino. et c. cum appellacōibz
frivolis d. appellacōne li. vi. vel cū q. ex ottradictōibz
et subterfugijs et dilacōibz maioribz debito datis ad
uerlatio ipeditus ē reprobare execucionez suam infra
terminū l. si cū ipe de excusacione tutor. Quarto rācie
emendacionis vel mutacōis libelli. Condemnatur em-
mutans vel emendās in expensis insti. de adione §. si
min. nā tenet reficere expensas pcuratorū et aduoca-
torum q. fecit reus q. nō fecit si nō petiss. p. debito

Quanto tunc renunciatio liti: ut si renunciat liti: ut. l. p. q. C. pactis et l. restituisse. ff. de iudicijs. q. conscientia male liti motu creditur renunciare ut c. p. tuas i. si. d. symonia Sexto ratione victorie. Nam hec est regula q. victor victori dedit nam in expensis ut dicta l. p. perandum et l. oēs i. si. C. de epis. et cle. in autentica de iudicijs S. de collaci. vi. et i. c. calūniā et penis nisi ex iusta causa ignorācie puta q. successit in ius alteri. l. q. i. alteri. ff. de regulis iur. ul. ex iusta causa litigandi. l. q. solidū. S. et. ff. de re. i. q. et ideo q. obtinuit sententiā i. causa principali habet iustā causā psequendi in causa appellacionis. et ideo licet succubatur i. ea non dēnatur i. expensis: ut notat glo. in l. generalit. S. fin. aut non rite. C. de rebz creditis. Et adde q. iudex tenet dēnare pte ad dictas expensas si sunt petite nisi iusta causa subsit alias tenet rēscire d. suo: ut dicto S. si aut altutā Si aut non sunt petite: pot dēnare si volit. si non erratur

De restitucione recipiendi a personis alienare non valentibus

Quid de his q. recipiunt ab his q. alienare non possunt et quibus est interdicta bonorum suorum administratio. ut puta a pupillo sine auctoritate tutoris. Rursum idem q. tenet ad restitucione. ut in l. i. q. alie. licet ul. no. S. nunc ad mouendi. C. de cor. S. co. i. iiii. di. xv. dices q. dñs alicui rei non prohibet a lege ul. superiorē a cuius uoluntate dependet i. dāto pot dare rez suā alteri uolenti recipere. Hoc probat. q. ex q. p. actū uoluntatis fuit dñs p. uoluntate pot cessare eē tō min: et non prohibet aliq. causa superior istū desinē et istū incipe eē dñm. igit p. conacionē istaz fit uere et iuste tō min. Ex h. patet qd requirit ad iustaz conacionē. q. liberalis translatōnis conaco ex parte conātis uoluntas recipiendi ex parte ei. cui fit conacio et libertas ex parte amboz huius dādi et huius recipiendi et q. nulla superiore lege prohibeant iste ul. ille nec p. actū alteri a q. dependet at i. ista translatōne. Et ppter defectuz pmi non pot q. dāe pecuniaz fratri minori. q. ipse non uolt eē dñs ppter defectuz si non pot monachē sine licēcia abbatis nec filiū familiā sine uoluntate patris. nec et clericus et in aliq. casu si ē uoluntate saltē extra uoluntate dñi pape. ut habet.

ex de censu. c. Roman. ad cuius. c. obsequioz penā po. uir Gre. non qd c. ē i. vi. l. q. uisitates a uisitationis non recipiunt munuscula et si recipiunt tenent duplū restituere: alias non absoluant a maledictione quā incurrunt ipso facto. ut dic Julian. q. rtus in suis constitucionibus. Huic correspondet i. translatōne usus liberalis actō modaco et habet silēs leges ad hoc q. sit iusta: q. requirit i. comodate liberā et uoluntate i. recipiente q. uelit recipere comodata ad usuz et q. non sit aliqua uoluntas legis uel principis obfistens illi accomodacioni

Restituere tenet q. q. n. omisit furtū in usu rei licet non i. ipa ad estitacōez illi. ut alit. non est purgatur furtū. xiiii. q. vi. si res et q. n. gessit di. q. saccu. ff. de furtis l. q. iumeta. et i. furtū omittit creditor q. pignore sibi obligato uti. ul. alteri comodat. ut isti. d. obli. q. ex q. n. deli. nal. S. pena. et l. q. uias S. si ego. ff. de fur. Dimittit comodatar. ut res re ad aliū usuz q. fuit sibi comodata. ut dicto S. pena et S. placuit. ul. si comodet re alteri sine consensu dñi. et ideo d. fulone et sarcinatore. ut l. fulo. et sarcinator ff. de fur. Et generaliter ubi cūq. ē facta con tractō rei aliene ul. usus extra uoluntate dñi omittit furtuz: ut ff. de fur. l. si. et tenet ad resti. usus et interesse. Et ideo si accomodauit tibi equuz usq. mantuam et iusti mediolanū ppter qd interim non potui expedire michi necessaria et ex hoc dānū incurri teneis ad restitucōez eius dē dāni. Et hoc intelligite nisi putauit pmissuz q. non presumit. Est ergo consulēdū i. foro sciencie. ut notificet comodati sibi rez et si qdē ratificet et attēte et tēte q. alit. usus fuit bene qdē non tenet ad restitucōez Si uero non ratificat restituat. Hec Monal. i. sū. i. uo. fur. tuz omittit. et jo. d. pla. i. dicto S. pena. et S. placuit

Quando fraus fit legi ul. canoni necessaria est restitucio q. quatuor modis attingit h. m. monal. Prius d. psona ad psonā ut si uxor uelit donare marito et ecōuso cū non possit ostente matrimonio. ex d. dona. iter uir et uxor. c. ul. ubi glo. et si possit aliā psonā cui donat non ualet tō

nacō apte fraudē ff. d. tona. inter viz. et vxorē. l. hac rōe
S. nō tātū. Secūdo fit fraus d. re ad rē vt cuz pphibituz
fit ne filiofamilias pecūia mutuet. et ipe aliā rem recipit
fraus fit puta si cedit sibi fructū ul similia q̄ vnter
ret et pecūia; h̄et ff. ad. mace. l. iussu. S. mutui et l. iiii. S.
i. Et filiter i vltiā vt si co aliq̄ rez vt v̄das et pecūiam
mutuo h̄as xiiii. q. 3. pleriq̄ jtez fit d. otradu ad otra
ctuz: vt si vxor q̄ nō pōt tonaē viro vt dictū ē vendit ei
ut s̄b simulato otradu tonaē nō valet ff. d. tona. inter.
viz. et vxorē l. si spōsus S. circa. jtem q̄to fit d. otradu
ad otradu puta si mulier q̄ p alio fideiubē nō pōt p̄
cipalez se faciat debitorē qd nō valet: q̄ fit i fraudem ff.
ad velleja l. q̄uis S. si cū esse et sic patz q̄ q̄ facit ali
quid i fraudē legis cōtra ip̄az legē facē videt ff. de legi
bus l. contra legem. et l. se

De restitucōe dānificātis aliū
inferuo ul debitorē ul animali. **cc. lviij**
Ved qd d. occidēte alienū h̄oz ul q̄drupedē Dic
q̄ tenet ad emēdacōez dāni vt insti. ad l. acq̄leaz i p̄.
qd v̄ez itelligit jo. d. pla. nisi cāis fuiss̄ mordēs: q̄ licz
trāseunt i se defendē a cane: q̄nimo tenet dñs d. dāno si
canē ligatū nō retinet l. i. S. h̄ canis. et l. ij. ff. si quadru.
pau. fecisse dica. et l. q̄volgo ff. d. edicto edicto Itē nō
ta h̄z eūdē q̄ occidēs aīal alteri nō solū tenet ad dam
nuz rei pempte: h̄ ad v̄e aliud qd ei occasione secutū ē
taz i p̄dendo q̄ i nō acq̄rēto: vt insti ad legē acq̄leaz. S.
illud Nō ex v̄bis. Dis em̄ vtilitas q̄ apte p̄emptā p
cipiebat et i alys rebz: et sic alie res apte m̄ortē illiū re
riorate sūt habet rō l. inde ueracius S. i. lū. et l. p̄ince
S. i. ff. ad. l. acq̄. et iō siunz ex bobz q̄ bñ ibat ad aratz
ē occis̄ rōe dāni et itersse eo q̄ aliū nō ibat eq̄ bñ ad
aratz cū illo nouit empto: vt dicta l. p̄in S. i. **cc. lxx**
Quid si q̄s opellit aīal alteri p̄cipitai Dic q̄ tenet licz
suis maibz nō p̄cipitet q̄ q̄ cāz dāni dat dānū dedisse
videt et d. hoc ē casz i insti. ad. l. acq̄. S. si. ibi p̄cipitaret
Quid si ex misericordia dissolui h̄oz ul d̄bitorē **cc. lxx**
alteri ligatū q̄ aufugit. r̄ndz q̄ tenet dānū em̄dāē. vt
dic tex. insti. ad l. acq̄. S. si. i. fine. q̄ nō licz facē eleōsinaz

de alieno: h̄ pocius ē species furti de alieno largiri. l. si
pignora ff. d. fur. Sed dissoluēs ligatū colose vt fugiat
et nō soluat tenet furti: q̄ facit aīo lucrandi alteri debi
tori qd sufficit. vt insti. d. obli. ex delic. S. im̄dū. Vñ no
tatur i fi. tex. dicti S. si. q̄ licz dñs h̄oz suū in carceāre
auctoritate p̄pria et ligatū tenet si suspectus ē d. fuga vt
l. i. C. d. emēda. h̄oz. nō aut licz sine cā otra eū nimis
seuire. vt insti. d. his q̄ sūt sui ul alieni iuris. S. si h̄ tem
pore Et filiter pōt pat̄ filiū reuū carcerare mancipare
vt l. iiii. C. d. patria potestate. hoc. item

Que restitucōe imiscētis t̄pitudinē i vino alieo
Vid d. illo q̄ iposuit t̄pitudinē ul heri **cc. lxxi**
baz aliq̄ ul fel ul acetuz ul aliqd aliud imiscuit i uino
ul oleo meo p̄pter qd eiū natuālis bonitas imutatur
Dic q̄ tenet ad emēdacōē dāni. vt dicit tex. insti. ad. l.
acq̄l. S. h̄m caput. ver. deniq̄.

Que restitucōe dānificātis aliq̄ p̄ciendo
ul effundēto aliqd de tomo **cc. lxxij**
Vid si ex tomo tua i q̄ habitas p̄iectuz ul effusuz
aliqd qd d̄struxit vestim̄ta mea R̄net S̄pecu. i. ti d. i
iu. S. seq̄t uer. Quid si d. tomo. q̄ michi teneis. jte si te
nebas appensū aliqd ex tomo vñ iter fit qd nocuit tenē
ris ad dānū insti. de obli. q̄ ex q̄ re male nascunt. S.
Item is ex cuius cenaclo. et l. ex maleficijs S. is q̄ ex
cuius ff. de actio. et obli. et hoc siue reiectum siue effusū
dānificauerit in p̄sona uel rebus ul vestibus. Non tñ
h̄m jo. de platea tenetur dominus tomus qui eam lo
cauit vt. l. i. S. hoc in factum ff. d. his qui reiecerint uel
effu. h̄ tenetur ille. q̄ ibi habitat cum sua familia siue
sit tomus sua p̄pria siue conducta siue gratis ocella di
cto. S. is. et nō soluz ipe tenet si ipe reiciat uel effundat
h̄ et tenet de reiecto uel effuso a sua familia uel ab vxorē
liberis et h̄uis. vt dicto. S. Itē is. x. q̄a plerūq̄ isti. per
q̄s p̄sonas nobis acq̄rit i p̄ncipio ubi plene tractat de
hac materia. dic q̄ si dānū datū ē i p̄sona transeuntis
appēdens ul effundens tenet ad ipensas in curacōe fa
ctas et ad salaria medicorū. et ad opas q̄bz lesus caruit
et cariturus ē facta est iacōe q̄ntum viuere potuit

Q De restitucōe dāni dati ab arboe ul a flumine
Vid si arbor mea pendet super to **cc. lxxii**
mū tuā ul cū radicibz dānificat. rñdet Specu. vbi s. x. si
uero q teneis eā icidere an qui possz eaz incidere appria
auctoritate uice s. S. cc. xxxviii **cc. lxxiii**
Quid si p aluuiōe fluminis terra mei agri adiciatur
agro tuo an tenearis michi ad restitucōez. rñdet jo. de
pla. q nō. secus si apparent adiciat terra x arbores. qz
remanerēt mea nisi p qz terra sit unita x arbores radis
cibus apphense. vt insti d rez diui. S pterea q aluuiō
nez. Illud ergo terre mee inundacō x p turbacio fluū
latent applicuit agro tuo p aluuiōe. i. p in cremētum
areo latēs. vt discerni nō possit efficit tuū. s. si nō latēs
ter s apparēter inundacō fluminis asportauit partem
agri mei x arboris x adiecit agro tuo nō acqrit tibi s
remanet michi vt pmo eāt x illā possuz uendicare x tu
teneis michi restituē dū tñ tibi caueā de dāno pterito x
futuro x oia adiecta tollā ita q nō tollā utilia x iutilia
dimittā vt. l. s. ampli s. alpinus. ff. d dāno ifecto x
hoc teneis michi restituē donec terra nō sit unita cum
tua x arbores radices nō egerint d q statut iudicio ru
sticorum tamq peritorum i arte sua. vt dicit glo. in di
cto S. pterea in verbo longiora.

Q De restitucōe dānificanciū rem
publicā i pecunia ul annona. **cc. lxxv**
Vid d exadtoibz tbutorū x collectaz q aliqd tñnet
d eo qd exigūt. Dic q tenēt ad duplū. tex. l. i. missi opi
natores C. de exadto. tri. li. io. x ibi p jo. d pla. **cc. lxxvi**
Quid d eo q pecuiaz sibi datā p aliq admistraciōe pu
blica exercenda ul aliq ope publico faciēto nō expēdit
i dicta admistraciōe ul ope. s. totū ul partē sibi retinet
Rñdet jo. d pla. insti. d publi. iudi. S. si. q tenēt ad re
stitucōe x punit ultra restitucōe i tertia parte plz p
dictaz. l. iulīa d residuis. vt dicto. S. fi. x. l. ij. x qrtā. S. s.
x q. ff. ad. l. iulīa peculat. x. l. sacrilegij capite. S. eū qd
.e. ti. Itēz i illo q recipit pecuiaz sibi datā vt oducēt ul
emēt aliq rez p republica. idē i illo q recipit pecuiaz pu
blicaz suo periculo trayciēdaz quā i suos usus ouertit. l.

cc. lxxvii
sacrilegij. S is aut. ff. eodem
Quid d his q quis mō faciūt. vt annona carior uēdat
puta impediendo ul impediti faciendo ul retinēto naues
ul nautas annonā oducētes Dic q tenent ad restituci
onez vt ponāt eā i bono foro ac si ille naues uenissēt
x grauē puniunt. l. pena. xx. aureorū. l. ij. i fine. ff. ad. l.
iulīaz d annona. x corpalit et ex ordinē l. annonaz ff. de
ex or. cri. Itēz in illo q fecit cāpionē x municōe bla
torū. vt emēto oēz qñtitatē bladon q inueniri possit x
shuando tempōibz minz fructuolis carius possit ven
di l. annonā. x i glo. ff. d ex or. cri. A rusticis aut blada
ad ciuitatē oducētibz bñlicz emē i grosso nō adhuc fi
nez. s. ne ipi stantes diu ad uendēdū ad minutū sduz
cant ab operibz rusticalibz l. ij. ff. d nudinis Et nō so
luz ē phibita ouencō inter aliqs facta d emēto oē gñū
vt postea seqñtibz temporibz carius uendat. vt dic
ta l. ij. ipñ. ad l. iulīa d annona. s. et phibita ē ouencio
faciētiū monopolij. i. ouencōe d qbuscūqz speciebus
ul matelebz ptinētibz ad uictuz ul quēcūqz usuz p ipos
solos uendēdis i dānū x caristiaz reipublice. casus ē in
l. unica C. d monopolijs. Et otrafaciētes debent oibz
renudati bonis in ppetuū mitti i exiliū vt ibi. Qui er
go dedit aras i empcoez oīuz aroātū ciuitatis vt ipse so
lus ptea carius uēdat cū psciueit naues oducētes fore
l. bmerlas dē facē monopolij i ciuitate x icidit i dictā
penā. vt dicta. l. unica x pōt opelli a pfecto ul ab alio of
ficiali ad qz spectat l. i. S. cura cari s. ff. d officio pfecti. ur.
ul et ab epō illi loci l. fi. S. jte epī. ff. d mune. x hono.
rogi uēdere. ut dicto S. cura carius x ibi glo. iusto pōio
statuēto s. m uarietatē tempoz x stēlitate rez l. fi. ad l.
iulīa d annona. x l. pōia reruz. ff. ad l. falsidiā. Et si ē tps
necessitatis et caristie cogit qd ē minz iusto pōio uēdē
l. ij. S. cū i earex uer. x oīuz ff. ad l. rodia. de iactu. x ibi
notat jtez p qz exposuit frumētū ul aliā rē uenale in fo
ro pōt opelli ut aliaz ampliē tomū reportare nō possit
qulqz uēdat l. nemo. la. fa. C. d iudi. x dicto S. jtez epī.
jtez pfertilitate i cōi habenda x caristia euitanda pōt
statui q quilibet mercator teneatur ire ul mittere ad

ad alias ptes ad emēdū granū & in comuni vendēdū
& q̄libet pōt opelli ad hoc mutuate pecuniā l. vnica. C
vt ne. li. in emp. spe. fe. excu. li. io. & ibi glo. Itē pōt sta
tui ne q̄s ultra indigenciā suā emat ne alijs res cario
res ul icōmoditatē habendi reddat l. i. C. d. episcopali
euidencia. Nec jo. de platea insti. de publicis iudicijs
S. sunt preterea.

Q De restitucōe abducētiū filios a vxore alteri
Vid d his q̄ s̄btrahūt filios patibz **cc. lxxviii**
Rūdz jo. d. pla. insti. d. obli. q̄ ex clīto nas. S. iterdū. q̄
furti tenent: vt ibi dicit tex. & pat pōt eū uēdicāe ad li
militudinē rei in q̄ habet dñiuz uerū. q̄ pat in filio ha
bet q̄li dominiū l. i. S. p hāc ff. d. rei uen. & pōt uēdicāe
& p osequēs ille tenet restitue opas q̄bz pat caruit isto
tempore: vt tenet glo. ff. d. furtis l. eū q̄. S. si filius. nā fili
us tenet opari patri ul ei in cuius potestate ē: vt dicit glo
i dicto S. si filius. sicut vxor tenet opari uiro l. si de ope.
libe. Matri aut nō tenet filius operari: q̄ nō hz eū i p̄tate
& iteo mat nō agit furti fm glo. i dicto. S. iterdū & ff.
d. furtis l. matri. Sed q̄d si filius nescit aliq̄d operari. cū
det itez q̄ tenet ad hūicia coia que q̄libet sciret fm est
macōne iudicis ar. l. si q̄s a libeīs ff. d. libeīs agnoscen
dis imo habz locū pena q̄ capitalis cū q̄s abducit fili
um alterius cā p̄uadi patrē. vt ff. ad. l. flauiaz d. plagia
rys l. i. & insti. d. publi. iudi. S. ē iter publica. & d. pla
giari fm dñm jo. i dicto. S. ē inter publica. qñ q̄s or
bat patrē scient & dolose filio & eū adducit ad īmotas
partes. vt C. eo. l. si. q̄li inferens magnā plagā & dolo
rem patri sic orbat ap̄rio filio.

Quid d abducētibz uxorez alteri. Rūdet itez insti. de
publicis iu. S. ē. inter publica. q̄ d bz puniri. l. flauia
d. plagiaris. vt dicto S. ē iter publica. & cōdūso qñ vir
mulieis abducit & vir pōt petere operas vxoris si eāt
lucrosa ul si nō eāt alia coia vt s̄ p̄xiō S. dictū ē i filio.

De restitucōe raptorū virginū

viduaz & sanāmoialium

Quid d raptoribz uginū. Dic. q̄ nō possunt ab
solui nisi eas parētibz restituant. xxxvi. q. i. c. pe. & ultra

92
hoc puniri debēt fm leges capitis amputacōe. & hoc
siue sit virgo siue vidua siue moiali s. vt insti. d. publi
cis iudi. S. si aut p vim raptz. & i l. vnica. C. d. raptu vir
ginū. qñimo in moiali nedū punit raptz: s̄ ē et attē
tacio l. si q̄s nō dicaz rapere C. de epis. & cle. secz si fuerit
meretrix. vt dicit glo. i dicta l. vnica. Nā raptz meretris
nō punit hac pena. vt l. vez. ff. d. furtis. Quia coitē cuz
meretce remaēt ipunitz. l. si vxor. S. si i ea. ff. de adulte.
nisi sit nupta: vt lege. vez. que adulteriū. C. de adulte
rys. ul dimittit a viro aīo meretrandi l. si mulier. C. de
adulteris. & hec pena nō habz locū i rapiēte vxore suaz
cū de ei interdū d vxor exhibēda l. si. C. d. libe. exi. ni
si an carnalez copulā religionē intrauēt q̄d pōt. vt i. c.
ex publico de ouersi. cōiuga. q̄uis nō possit p̄ carālē
copulā viro iūto. ut i. c. cū cā d raptu. tñ hz locū hec pe
na i rapiēte spōsaz suā de iure civili. vt dicta l. vnica. d.
cōnumerauit licz de iure canonico secz i spōsa uolēte. q̄
nō d raptor q̄ habuit mulieis assensū. vt dicto c. cuz
cā i pñ. secz si nō habuit. q̄ raptz ē illicitz coitē a corrū
pendo dicit. Vñ q̄ raptu potit stupro fuit. vt dicit tex.
xxxvi. q. ii. c. raptz. nec pōt mulier raptu de iure civili
nubē raptori suo. alias p̄uat bonis raptoris sibi a le
ge applicitis vt i. c. cū hui de here. li. vi. & in auctētica de
mulieibz raptis colla. nona. nec pñt parētes ei d̄ sen
tite. alias icurrūt penā d̄portacōis si d̄senciūt. vt dca
l. vnica & i auctētica d rapt. muli. S. illo De iure aut ca
nonico q̄d p̄ualet in h̄ casu raptu bñ pōt nubē raptori
suo. vt dicto c. cū cā. & c. accedēs d raptu. & opellit eam
dotaē xxxvi. q. ii. c. tria. Nec jo. d. pla. insti. de publicis
iudi. S. si aut Quid aut si q̄s p uiolēciā capit vginē q̄
p̄sternit i terrā quā carnalit cognoscat an punietur de
raptu Rūdet idē vbi s̄ q̄ nō: s̄ d stupro q̄ rapere ē cuz
mulier p uim rapit & d loco ad locum ducit. vt dicta l.
vnica d raptoribus. Alex. uero d ales i h̄o in tractatu
huius vicij dicit secundum q̄d dicitur in canone xxx
vi. q. ii. c. si aut ex d̄tradictōe raptz. nō ē p̄sona raptoris
oueniens vnq̄ huiusmodi copulari rapte anq̄ viciuz
rapine aboleat: s̄ cū illa patrie potestati fuit instituta

¶ raptor sue rapine pēitēciā ēgerit ¶ volūtas parētus;
bnū cōueniē nō p̄hibent ad inuicē copulari

De multiplici r̄stitucōe fiēda reipublice ccclxxi

Q De multiplici cōstitutōe fiēda reipublice Cclxxi
Vidē furatib⁹ ⁊ i usus aprios cōtētib⁹ pecūiaz
Rūnet idē vbi s̄ q̄ ultra cōstitutōnez debēt puniri pena
capitali. vt insti d̄ pu. iudi §. l. iulīa peculat⁹. Itē q̄ mi
scet ferrū ūl simīlē rē auro ūl argento publico. l. i. ff.
ad l. iulīā peculat⁹ ūl cōmētari⁹ public⁹ q̄ partē mone
te publice signat p se ⁊ sibi cōtinet. vt l. sacrilegi⁹ §. q̄ cū
ff. eor⁹. Officiales ergo publici tenētes sigillū floren
tum ⁊ imiscētes sigillo florenos nō bonos ⁊ sic leden
tes rēpublicā incidūt in peculatus ar. dicta l. i. ff. ad l.
iulīā pe. item q̄ dānificat rēpublicā telendo ūl aliē ma
culando librū ūl scripturaz publicā cōtinentem mēsu
ram agroꝝ ūl viarū publicarū vt. l. q̄ tabularū ff. ad l. iu
liarū peculat⁹. facit l. si q̄s ad qd ff. de iure. dic. om. iudi.
item q̄ dānificat simulando se creditorē fisci ⁊ recipiē
do pecuniā q̄ntūcūq; p̄uataz a debitore fisci l. sacrilegi⁹
§. eo. ff. ad l. iulīarū peculatus

De iſtitucōne v̄denciū officia ⁊ dīgtates

Quid d' bēdentibz officia publica ⁊ dig-
tates **D**ic q' tenēt ad rstitutionēz pecuniarū l3 nō illis
q' d'ecūt. h' paupibz ⁊ talit' emētes debēt gravit' p uniri
edicto legis iulie de ambitu ul. l. i. ff. ad. l. iuliaz ambi-
tus ⁊ insti. de pu. iudic. S. sunt p'terea: h'm dñm jo. ibi
vice s. S. cliiij

De restitutione iniuriarum

De restitucōne iniuriarum **Cclxxiii**
Quid d' inferente alteri iniuriam. Dic h'm **A**stē.
 li. ti. xv. qm̄ tenet ei ciuilit̄. i. pecūialit̄ satisfacc̄ arbi-
 trio iudicis ⁊ eē pōt c̄minalit̄ puniri vt isti. de iurys
 §. i sū. Et ideo dic **S**co. ⁊ **L**an. q' si q's ifert iuriā mu-
 tilando aliqz p' desolacōe ppetua tenet ei t̄p'alit̄ satisf-
 face: vt s. §. xiii. ⁊ **R**ic. dic q' si q's abstraxit p'sonā vti-
 lez religioni tenet religioni ad arbitriū boni viri. **S**i-
 milit̄ d' faciēte libellū famosū h'z **R**ay. addit **M**onal.
 i sū. i vbo iniuriar' actō. q' licz cordis rancore q̄libz re-
 mittē teneat: tñ iniuriā p̄ptiā sine satisfactōne remittē
 nō tenet de peni. di. v. c. fi. ex de male. c. i. vbi dic h' glo.

Item h'm eūde; qñq; quis patit̃ iniuriā; i se iſ o qñ q; i
tilio quē habz i pt̃ate. vt iñſti. d̃ iurijs S. patit̃. **S**imi-
liter epus i clericis abbas i monachis dñs i h'uo. t nō
iſti tales iniuriā ſibi factā remittē nō poſſunt qñtum
ad pecuniariā eſtiācōnez h'm eoz ſuperioēs ff. d̃ pactis
l. p̃lonaz ⁊ ff. d̃ iniurijs l. i. S. vlgg ⁊ ar. ex d̃ ſen. exco. c.
tua nos ⁊ ibi glo. iñſti. d̃ iurijs S. h'uos aut̃ **I**tez patit̃
qñs iniuriā in vxore q̃ ſi ſit filiafamilias i tbus p̃lonis
opetit actio iniuriarū. ſ. mulieri iniuriā; paſſe patri ⁊
viro. nec actō vna p̃ aliaz oſumit̃ Sed ſi iniuriā fiat vi-
ro actio nō dat̃ vxori. qz vxores a uiris deſendi debent
nō vici ab vxoribz ff. d̃ iniurijs l. i. S. ij. **I**tez iniuriā;
actio dat̃ ſponſo ſi iniuriā fiat ſponſe ff. d̃ iniurijs itez
apud labeonē S. ſponſuz **I**tem dat̃ actio heredi apter
iniuriā cadaueri deſuncti irrogatā; cui heres extitit
vel ſi fama deſuncti fuerit laceſſita ff. de iniurijs l. i. S.
per ſemetip̃os; ⁊ nō ſolum dat̃ actio oītra faciente; h' cō-
tra eū qui pcurauit. vt alius faceret iſti. d̃ iurijs S. nō
ſoluz ⁊ ff. eodem l. non ſolum. S. ſi mandata

De omniacōe fratꝝ faciēda pꝛ morteꝝ patꝛ
Vidꝛ qđ qđ nūqđ fclꝛ tñt

fr̃is anteneat̃ om̃iū care frat̃ibus p̃ m̃ortez patris **Re**

ipondet jo. d. pla. m. sti. p. q. s. p. s. o. n. a. s. n. o. b. i. s. a. c. q. u. i. t. i. p. n. i. p. i. o. q. u. o. d. s. i. d. o. n. a. t. f. i. l. i. o. b. e. n. e. f. i. c. i. o. u. l. o. c. c. a. s. i. o. e. b. e. l. o. t. e. m. p. l. a. c. o. e. p. a. t. r. i. s. t. a. m. e. x. c. a. p. p. r. i. a. t. i. m. e. d. i. a. t. a. t. u. c. t. e. n. s. e. t. p. e. c. u. l. i. u. p. p. r. o. p. r. i. e. t. a. t. i. u. t. u. c. h. i. t. e. n. e. t. o. m. u. n. i. c. a. r. e. f. r. a. t. r. i. b. u. s. p. r. o. m. o. r. t. e. p. r. i. s. s. e. c. s. i. p. e. c. a. r. e. m. o. t. a. t. i. m. e. d. i. a. t. a. v. t. s. i. h. a. b. u. i. n. o. t. i. c. i. a. c. u. m. v. n. o. d. n. o. o. t. e. m. p. l. a. c. o. e. t. n. p. a. t. r. i. s. m. e. i. q. u. i. d. o. m. i. n. u. s. q. u. a. s. i. b. i. s. e. r. u. i. u. i. d. i. l. i. g. i. t. m. e. p. l. u. s. q. u. a. m. p. a. t. r. e. m. m. e. u. s. i. z. e. o. m. i. c. h. i. d. o. n. a. u. i. t. c. e. r. t. e. h. o. c. e. s. t. p. e. c. u. l. i. u. a. d. u. e. n. t. i. c. i. u. h. a. c. d. i. s. t. i. c. t. i. o. e. z. f. a. c. i. t. t. e. x. i. l. l. o. c. i. u. q. u. i. n. e. o. i. s. i. f. f. p. r. o. s. o. c. i. o. **Q**u. i. d. s. i. d. e. t. a. l. i. q. u. o. d. b. e. n. e. f. r. a. t. r. u. a. p. p. t. e. r. n. e. g. o. c. i. a. c. i. o. n. e. z. o. m. u. n. e. z. c. u. z. a. l. i. s. f. r. a. t. r. i. b. u. s. **R**u. n. d. e. t. d. e. b. e. t. i. l. l. u. d. d. i. u. i. d. e. r. e. e. u. e. i. s. **S**i. v. e. r. o. d. e. t. e. i. a. p. p. t. e. r. a. l. i. q. u. o. d. h. u. i. c. i. u. z. s. p. e. c. i. a. l. e. q. u. o. s. i. b. i. m. e. r. u. i. t. a. l. i. q. u. o. d. d. a. t. i. n. o. d. i. u. i. d. e. t. c. u. a. l. i. s. i. n. s. t. i. p. q. s. p. s. o. n. a. s. n. o. a. c. q. s. s. h. o. t. s. p. t. e. r. e. a. h. h. e. t. u. r. i. s. u. **A** s. t. e. n. l. i. i. i. i. x. i. a. r. v. **Q**u. i. d. s. a. m. b. a. s. i. a. t. o. r. i. b. a. n. s. i. b. i. t. o. n. t. a. t. e. n. e. a. t. r. i. t. u. e. o. m. u. n. i. t. a. t. i. q. u. o. d. e. o. s. m. i. t. i. a. b. a. s. i. a. r. i. a. r. u. n. d. e. t. **B**a. r. i. d. i. c. t. a. l. l. o. c. i. u. q. u. i. i. n. e. o. q. u. o. d. n. o.

Quid si donatio facta sponse a consanguineis viri an
 censeat facta a templacoe viri ut soluto matri. restitui
 debeat hēdibz viri. rñdet itez jo. d. platea ubi s. q. sic se
 cus i facta a consanguineis uxoris. **C. de cor. Bar. ul. Bal. i.**
.l. si plures. S. in arrogato ff. d. volga. 7 pupil. sub sti.
 Quid si tote quā lucrāt filius ex forma statutoz an di
 cat d. peculio aduētico ut sic nō ueiat fratribz oferendū
 Rñdet itez jo. q. sic Quid de lucro quod acqrit filius
 mercando cū pecunia p̄ris an ps q. attibuit p̄sone dice
 tur aduēticiū. ut nō teneat p̄s morte p̄ris omūicare
 cūz fratribz. Rñdet idē ubi s. q. dicit aduēticiū. 7 iteo
 medietas lucri cū unū pōit rē alē industriā. lucroz rebz
 eē omūne. **.l. i. C. p. socio 7. l. si nō fuit ff. eo de. Si filiz**
ex centū habitis a p̄re lucrāt fuit alia centū rebz p̄rio
d. centū lucratis h̄re qñq̄ginta 7 de alijs qñq̄ginta 7 de
centū p. sorte rebz diuidē equalit cūz fratre qñ equalit
sunt heredes p̄ris 7 sic illa qñq̄ginta q. lucrāt ē cū idu
stria p̄prie p̄sone sunt sua p̄pria nec tenetur diuidere cū
patre uel fratre

R De restitucōe heredum **cc. lxxv**
 Restituere tenet q̄libet heres siue sit filiz siue ex
 neus siue sit hēs raptoris siue alteriz h̄z iura cōdica oīa
 debita defuncti siue fuerint ex contractu. ut ē emptio ven
 dicio locacō cōductō mutuū 7 similia. ul. q̄si ex contractu
 tutela neg. ocioz gestio. Similiter siue fuit ex male
 ficio. ut furtū rapiā 7 similia. ul. q̄si. **.l. cū iudex p. ipeia**
iudicat. ul. cū d. tomo alicuius aliqd ē eiectū ul. effusū qd
nocuit transeūti puiam siue puenit res illa p. q. debi
tuz fuit otractū ad heredes siue nō siue lis fuit otesta
ta cū defuncto siue nō. xvi. q. vi. si ep̄z. ex d. pig. c. ex p̄sen
cium 7 de solucōne. c. i. 7 de v̄his. c. tua nos. de rapinis
c. in lis. 7 de sepul. c. ultimo de sen. exco. c. a nobis i fi.
ar. ff. de condic. fur. l. si p. fure. S. si cōdictio 7 hoc fm
Lan. eo de. ti. 7 jo. 7 alios q̄ plures. Item qñ hereditas
non sufficit ad debita p. soluenda uidetur q. si heres nō
facit inuentarium nichilominus tenetur ad oīa. si ve
ro fecit nō tenetur nisi qñtum hereditas sufficit. C. de
iure. d. li. sanximz. Sed tñ i iudicō aīe nō tenet heres

fm q̄sdaz nisi qñtum hereditas sufficit. **Distinctio tñ ē i**
ter debita 7 legata siue relicta. q. debita tenet p. soluere
absq. retracōne legitime. De legatis aut pōt retrahē
suā legitimaz si tot sūt q. illis solutis legitia nō rema
neret sibi. nā in legitia pater nō pōt gūe filiū suū p. le
gata ul. fidei omīssa. q. legitia debet ei iure natue grā
uat tñ. excludit a toto cōmodo hēditatis si non sufficit
hereditas ad debita p. soluenda. sicut in legatis ad pias
cās nō deducit falcidia C. ad. l. falc. Similit 7 i auctē
tica de ecclia titu. S. si aut 7 ex d. testa. c. cūz esses i glo.
Hec Monal. i. sū. i. vbo restituē tenet q̄libz hēs Que
ro qd sit inētariū. Rñdet idē ubi s. q. ē scriptuā quā d
bet heres h̄z leges inchoare infra. xxx. dies a morte te
statoris ul. post q̄ scit se ē herede institutū 7 debet ibi
scribere oēs res defuncti sub testibz 7 rebz illā scriptur
am p. ficē infra. xl. dies ul. infra annū si res sūt remote
7 tūc nō tenebit creditoibus ultra id qd inuentū fuit
i hēditate. alias si nō fecit inētariū tenbit i soliduz

De ordine restituendi. cc. lxxvi
Quid si creditores 7 legatarij sil ueniant. Rñdet
 idē ubi s. q. p̄mo ē creditoribz satisfaciendum: h̄ si ue
 nerint sepe ratim liberabitur heres soluēdo p. ordinez
 cuilibet venienti siue creditori siue legatario dum tñ
 nichil faciat in dolo ul. fraude. Creditores em sūt q̄bz
 testator aliqd dare tenebat ex quocūq. cōtractu ul. ma
 leficio Legatarij vō sūt q̄bus ex meā liberalitate ali
 quid reliqt in testamento. Verū si legatarij pueniant
 creditores 7 accipiant vel posteriores creditores ul. si
 priores 7 posteriores ul. potiores in iure preueniunt
 creditores postmodum venientes non debent inqui
 etare heredem nec illos qui comparauerunt res ab eo
 quarum precia in legata vel fidei commissa vel alios
 creditores precesserunt nisi remanserit de hereditate
 unde posset eis adhuc satisfacere: h̄ habent tāq. po
 tiores in iure ius. saluom contra legataios qui primo
 acceperunt. Similiter et anteriores creditores habēt
 ius saluom contra posteriores qui primo acceperunt
 ar. C. de iure. delibe. l. sanximz. **cc. lxxvii**

Deo qd d' expensis factis ab herede. Rñdet item ubi s' q' licet obligatio testatoris transeat ad heredem. pōt tñ heres an oīa deducē. oēs expensas necessarias q's fecit i funere siue i inuentario ul testamēti cōfectione ul simili. & breuē sicut qñ debita totā hereditatē exhauserūt debent eē imunes a lucro ita a gūamine. C. de iure reli. l. sanimus. §. 7 si prefatum.

Quo quota parte heres teneat. **cc. lxxviii**
Vid si sūt pluēs heredes. Rñdet idē ubi s' q' q'libz tenet p pte hereditatis. C. d' here. ac. l. i. §. ij. excipiūt tñ qñq' casus. Primo si aliq's in diuiduū ē i obligatione tūc. em q'libet tenet i solidum: vt si testator p'misit se aliq's opus facturū ul p'misit p se & heredē suū nō fieri q'minus p fundū suū cui ire agere liceat hic q'libet hēdum erit in solidū obligat. ar. ff. d' vboz obli. l. i. i executoribz. §. ij. Secūdo si res que debet restitui i solidū ab vno possideat C. de here. actō. l. ij. §. ff. cōmo. l. §. mīchi §. heres Tercō alimētis legatis q' p uoluntate testatoris ul iudicis ab vno in solidū ul a pluribus p partibus designatis petunt. ff. d' alimētis legatis. l. iiii. Quarto si testator ab vno herede legauit creditori hereditario opelandi aio: tūc et heres ille usq' ad qñtitatez legationis illius debiti sustinebit. ff. de lega. l. §. a. cum ab uno Quinto in expensis funeris vxoris que nō tñ astringit heredes p hereditarijs porcionibz. §. et p porcione que ad eū virū puenit pro tote sue vxoris. puta ad eū pueniūt. C. tñ & i hereditate sūt ducenda. & ipe uir tenetur pro tēcia & heredes pro duabus partibus. ff. de reli. l. quociens & l. ueluti.

Quero pone q' aliq's p'familias rececet q' habet tres marchas auri quarū una ē furtia & dimittit eas tribus filijs cuiq' vnā nō retinās q' sit furtia. §. genealiter dices vnā illaz eē furtia. an q'libet eoz teneat restitue marchas an oēs simul ita q' nullus p se & vixet q' vltio moro. q' null' obligat ad soluendū totū rebitum p'is §. ad pte tenet tñ. q' tñ i pte hereditatis lūc cedit. rñdet Alex. d' ales i. iiii. i tractatu restitucōnū q' q'libet eoz tenet tñ restitue tēciam pte. & non valet hoc

ar. q'libet p se dubitat an habeat marcā furtiuam. et: go q'libz cōmittit se discrimini si nō restituit totā marcā: q' licz q'libz dubitat an habeat marcā furtia: nō tñ cōmittit se discrimini si totā nō restituit: q' restitucō debet fieri ab oibus tibus. vñ q'libz illoz peccat nisi porcionē suā restituat nisi aliq's illoz totā restituat. **cc. lxxx**
Quero pone q' vni cōstat q' duo nolūt restitue aliq'd ex marca illa. tenet ne tēcius totaz illā restitue? Rñdet idē ubi s' sine p'iudicō q' nō. Nō em tenebat q'libz illorū ad restitucōez i solidū. §. vnusquisq' ad porcionē suā sicut tēperūt porcionē i bonis patris. Si em oīa bona patris eēnt ad unū deuoluta estimo q' teneret

Restitucō tēcio cui debz fieri restitucō. **cc. lxxx**
Ved cui debet fieri restitucō. Rñdet Sco. in. iiii. di. xv. q' dānificato si tñ sit possibile. possibile i q' vt si nouit eū & si habet euz p'sentē ul habē pōt: vt sibi mittat sine maiori incōmodo q' sit illud qd mittendū ē est vtile ei & intelligo de illo ul d' ipso ul de aliq'bz eīz propinq's si mortuū ē: ul si absens ē. q' p'sumit lege nature. q' iste magis velle restitucōne fieri p'pinq's suis Et iteo in duobz casibz nec illi nec suis debet fieri restitucō. vtpote si nescit cui ul eo mortuo nesciunt p'pinq' Secundo si maiores sūptus fierēt in mittēdo q' valeat res restitueda & in istis casibz debet pauperibz erogari bice illi. q' cui nō pōt tempōalit' s'bueneri alias reddi debet spiritualit' qd maxie sit redento paupibz p illo si ergo agat in remotis & maior fiet sūpt' in mittēdo q' sit illd qd restituedū ē. nō ē maior sūpt' ponēdus in missione q' valeat illd qd mittit. §. expectāda ē p'sēcia p'sone si qñq' credat habē nec nuncius interueniat ul tradēdū ē parētibz qui si nō adsint. tradēdū ē paupibz vniūsalit' em dāto elemosinā paupi p aliq' dat illi bonū spirituale & i hoc fit illi restitucō possibilis qñ non pōt sibi reddi bonū tempōale Concor. Ric. i. iiii. di. xv ar. v. q. iiii. Si ued nō fiet maior sūptus debz mitti expensis vlurarij ul raptoris. ar. ff. de operis. liber. l. ope em h'm Monal. Monald' i sum. dic q' restitucō semp ē regulat' fienda spoliatis ul eoz heredibz si pnt inue

niri scia. q. i. fere p totū. et hoc qñ spoliat? fecit testam-
tuz. si autē mādauit i testamēto distribui p executores
qñquid ad ipm spectabat de mobilibz. et debitis tūc fi-
enda ē executoribz eiz restitutio p rata et liberis eiz p
rata et vxi p rata si ipa et liberi debeāt hñe aliq par-
tem i rebus testatoris aut d iure aut ex disposicōe tes-
tatoris. Si autē contempsit facere testamētū tunc debet
fieri restitutio heredi ab intestato.

¶ Quid de illo q pluribz tenet et vult partes soluē cū to-
tum nō possit nūqđ pōt gratificare vni soluēto ei in
solidum an tenetur iugulis soluē p rata et si tenetur
ex contractu et maleficio nūqđ pñs ē soluēduz in hac
causa q i illa. Item nūqđ anterioribz creditoribz pñs
ē soluēduz q posterioribus: et habētibz pignora ul
ypotecas pñs q hñtibz pñs actiones. Item int ypote-
tarios creditores qñs cui pñferēbz sit. Rñdet item Mo-
naldz. q si creditor vigilauit exigēto debitor i iudicio
ul ex pōt ei debitor soluere debitū anteq bona debito-
ris auctoritate iudicis incipiāt possideri: q pñea mea
paria facta sūt oñz creditorū q nō habent pignora ul
ypotecas vel nō sūt pñlegiate pñone. item si debitor
vult vni creditori gñtificā debz illud oñbz coiccare et ab
eis licēciā obtinē. Silit si vnz creditor dñciaueit ali-
ne accipiat a debitoe i fraudē vñdet ille versari si accipi-
at: vbi aut nō vigilauit dñtor exigēto debitū nō vñ-
tur q dñtor teneat ei gñtificā iure tñ poli. et si nō iure
fori excusaret. vt dicūt qdā debitor si pietate motz gra-
tificāet pluimū idigēti creditori. vbi ē dicēduz q aliqđ
pñlegium plus habeāt illi quibz tenet ex maleficio
ul quasi q illi qbus tenet ex contractu ul qñ

¶ Qued q sūt pñiores inter creditores. Rñdet idē vbi
s q ceteris paribz inter creditores pñiores sūt illi q ac-
ceperunt pignora his qui habēt pñs actiones tñ
pñiores inq: vt soluāt eis quātū valet pignus. Inter
ypotecarios autē et creditores qui prior ē in tempore
pñior ē i iure nisi i qbusdā casibz specialibz q solēt no-
tari. C. q pñior i pigno. hñt. int eos at q hñt actiones
pñs al tñ estiant pñlegiati nō. ex tpe s ex cā: ex cā vñz

quia fiscus et mulier in dote pñferēbz sūt ceteris pñlegiū
nō habētibz silit ex cā. q actō tutelae et actio depositi et si-
milia pñlegiate sūt ne pñs soluāt q debet q debet
ex alijs actionibz non pñlegiatis. vbi aut sūt paria
pñlegia: aut pñs aut actionū eqñt occurrūt i satis-
factōne faciendā nisi d aliq illoz pñbet q sit alteri pñ-
ferēduz hñm legē. q aut dicta sūt notari solēt. C. de bonis
auctoritate iudicis possidētis. Item cū restitutō ē pluri-
bus faciēda pñmo debz fieri mulieri. q mulier pñferē oñ-
bus creditoibz pñs hñtibz actōes ul tacitas ipo-
tecas: nā fiscus habz pñlegiū cū muliere: vt habet C. d
pñlegijs fisci qñs fiscus nō pñferat creditoibz expres-
sas hñtibz ipotecas. ff. q pñcio. i pñg. habeatur. l si pñ-
gnus. et si habes ex d pñgno. c. ex lñis i glo.

¶ Qued cui sit faciēda restitutō rei furtiue. rñdet Monal-
i sum. q faciēda ē ei cui res subrepta ē si eā habeat ex
causa honesta vt i pignore comodato ul sile ff. d furtis. l
is cui: si vero ille cui res subrepta ē fur eāt. nō ei s vero
dñō ē restituenda: tñ cuiq illorum restituat liberat? ē: qñ
vñd dñō restituit eā mediāte penitēciaio ul alia pñs
religiosa caute fiat suppressio noie furis ita q nesciat

¶ Restitutō qñto qñ debz fieri restitutō
Restitutio quarto. s. quando debeat fieri. Quero
quando debeat fieri restitutō. Rñdet Sco. i iñi. di. xv. q
non licet aliq tempore tenē alienū dñō inuito. i. nolēte
et hñm rectā rōne nolle ul velle debēte et p oñseqñs statiz
reglarit restitutō faciēda ē sicut statim cessandum ē ab
actu cuiuslibz peccati mortalis nō tñ interi: s exteriz
ul nō tñ exterius. s interi. S; in casibus qñq licet
differe restitutōne exteriorē posita iam tñ interi. s.
volūtate restitueđi cū occurrerint cōstancie oportue
illi aut casus vñiūsalit otinent s; hac maxiā. l. Nō li-
cet retinē rē alienā qñ ille debz velle rōnablit eā otineā
si i qbusdā casibz debet qñs velle rem suā ab alio re-
tineri de facto posita iaz volūtate restitueđi eā adueniē-
tibus cōstancijs opportunis. Debēt em qñlibz velle si-
bi restitutōne nō fieri tūc qñ ē i pñudiciū coitatis ul
eius cui debz fieri restitutō. q debet diligere bonū suū

et bonū cōe et ita dilacōez illiū restitucōis boni utilis
ut saluet maius bonū: et sicut qñ est infamia restituē-
tis statim qz debet potius uelle famā pñmi qñ illud mo-
dicū comodū d' accelescōe restitucōis: et similiter debet
magis uelle: ut uideat maius comodū pñmi restituē-
tis qñ modicū comodū suū ul nullū i illa breui dilaci-
one restitucōis. **E**x his sequit' qz qñ restitucō est dāno
sa reipublice ul ei cui faciendā ē: ul diffamatoria resti-
tucōis ul notabiliter dānosa nō tenet ad statim restituē-
dū: s' sufficit qz statim ex affectu restituat cessantibz in-
conuenientibz hinc inde. **E**t si obiciat' restituē ē act' p'cep-
ti negatiui. s' d' nō tenet ad alienū. **A**d obuiatōne autē p-
cepti negatiui tenet qñlibz semp et p' semp. **R**ñdeo qz te-
nere alienū iuste. i. iusto dño ē semp p'hibitu: et iteo
semp et p' semp o'z nō tenet isto mō. **S**ed qñ aliq's habet
uolūtate restituēdi p' tempore opportuno: et tūc tenet to-
mino uolēte et si nō actu licito: tñ actu debito. qz dñs d-
bet uelle qz ille q' habet iūu teneat illud quicqz possit red-
dere oportuē: qz si dicas dñs ē iustus qz nō uult p' qñ-
tūcumqz t'pus tenei suū. **R**ñdeo dño male et i' ordinate
uolēte statim habet suū et p' o'leqñs i' ordinate nolente p-
ximū tenet illud tenēs nō tenet iuste. qz est repositum d-
cuius restitucōe ē lex strictissima pōt licite teneri dñs ius-
to uolēte i' ordinate. **E**t ad istā partem qñ. s. debeat fi-
eri restitucō pñt reduci multi alij casus a p'dictis. **V**nō
spalis qñ em ablacio fuit occulta nō tenet ablatōr pro-
dere se nec p' o'leqñs p' se ipm restituē: s' per aliā psonā
secretā et si uelē et expedit qz p' cōfessōez. qz sibi ē crimen
detectū i confessione et d' cuius fidelitate qz restituat fidei
sue o'missū satis debet credi. **P**ōt igit' hec differri reddi-
cio quicqz uolūtas talis p'sone et oportunitas habet
Alius casus qñ q's ē impotēs ad reddēdū: talis em p-
tūc nō tenet. tenet em postea cū uenit ad pinguiorē
fortunam. sicut probatur. extra de solu. c. oldard' et ibi
glosa que dicit qz illa actio non aspirat per inopiam d-
bitoris: sed sopitur. **V**nō illud inanis ē actio quam
excludit inopia debitoris. sed ius agendi manet sicut
obligatio in debitore licet sit sopita. **C**oncordat Lan.

97
Cōcor. **L**andul. i. iiii. di. xv. q' enumeat qñq' cas' i' q'bz
q's nō tenet statim restituē. **P**rim' qñ ē i' p'iudiciū co-
munitatis. **S**ecūdo qñ ē i' p'iudiciū recipiētis: puta si
daret gladiū furioso q' uellet se interficē. **T**erci' qñ ē i'
famia restituētis. puta qñ ē fur occit'. nā debet captare
temp' q' sine infamia restituat. **Q**uart' ē i' opia i' restitu-
ente. qz inanis ē actio quā excludit inopia debitoris: s'
tñ nō extinguit' s' sopit'. qz tenet si puenerit ad pingu-
iorē fortunā. **Q**nt' qñ q's ē in extrema necessitate. nā
nō tenet. qz tūc o'ia sūt coia cū distictōe tñ posita ista. re-
stitucō. viii. §. iiii. **A**lex. ued' d' ales i' iiii. i' tractatu istius-
tucōnū. **Q**ueit' utru' aliq' casu restitucō recipiat dispensa-
cionē dilacōis t'p'is: et rñdet qz sic: ut p'pote qñ nō soluē-
to ē ul qñ nō inuenit' dñs rei futiue ul heres ei'. **N**am
tūc p' o'iliū plati pōt fur ul raptor restituere rez futiua
penes se donec inueniat dñm bez: et si nō pōt inueniri debet
reddi eccl'ie et eccl'ia siue plati pōt furi ul raptori si ual-
de indigēs ē dñe qz i' h' casu efficit' res illa eccl'ie et tūc ec-
clesia pōt dñe cui uoluerit. et p'bat' p. l. q' habet numeri
. b. uir siue mulier cu' fecerint ex oibz peccatis q' solent
hoibz accidē et p' negligēciā trāsgressi fuerint mandatū
dñi atqz deliquint peccatū suū o'itebūt et reddēt ipm ca-
put qñtāqz partē desup ei i' qz peccauerūt. si autē nō fuerit
q' recipiat dabit dñs erūtqz sacerdotis. si ued' inuenit' to-
min' nō licet raptori differre restitucōez et sine licencia
dñi ipetrata sine fraud'. **M**ulti em ipetrāt cū fraude di-
centes se nō posse reddē cū possint et si nō possint impe-
trare tenent statim restituē ex integro. **N**ostre. ued' in
sum. ti. de peitēcijs. §. q'bz. ver. h' q' forma. qrit qd si fur
ul raptor nō pōt statim restituē. et rñdet qz pōt cu' uol-
untate illius cui debet satisfieri paulatim singulis mē-
sibus ul annis ul alijs temporibus emendare qd po-
terit ul componat ul conueniat amicaliter cu' ipso
leso siue spoliato eidem de suis redditibus moderate
ita qz sibi uita remaneat quicqz plenarie satisfactu fuerit
Quid si immineat tale periclm. ut is qui
tenet restituere nō pōt induci ad restitucōne statim fa-
ciendam. nec is cui debet fieri restitucio ad dilacionē

aliquā concedēdam. **R**espondet item ubi supra puto
q̄ dicitur sacerdos potest suam conscientiam forma
re ex eo q̄ intendat gerere vtiliter negotium credito
ris. nam si videt q̄ aliter non pōt recuperare in perpe
tuum ul non ita cito ul non ita commode pōt pat̄ re
cepto iuramento ⁊ alia sufficienti caucione si habē po
test dilacionem concedere: ⁊ sub hac condicione si hec
adimpleuerit infra diem statutum absolvere peccato
rem: vt si creditor quod ei debetur recuperet ⁊ peccator
non recedat a prel̄bitero desperatus

Restitutio q̄nto quantum ad modū
vt debitor apud deū ⁊ homines satisfaciāt. Quod vtrū
sufficiat vsuratio ul raptor in foro conscience remis
sio sibi facta in foro conscience ab his quibus debetur
sine reali ⁊ actuali restitucōe. **R**espondet Landul. q̄
triplex fuit circa hoc opinio. vna aliquorū theologo
rum dicentium q̄ non sufficit remissio facta in foro co
science nisi res actualiter offeratur a debitorē credito
ri ⁊ tunc si retradatur ⁊ conetur a creditore debitor sit
liberatus. Et hoc vt appareat libeālis remissio ex parte
creditoris. et liberalis satisfactio ex parte debitoris.
Secunda opinio tenet mediam viam ⁊ ē Iohānes
an. sup glo. in dicta regula peccatū. qui dicit q̄ aut ge
rit in mētē vsurarius restituē si ille a quo extorsit vbi
ras nolit remittere. ⁊ tunc si remittit libeāt ē. aut nō
gerit hec in mente: ⁊ tunc licet remittat non ē libeātus
Vide que scripsit in adiciōibus a Specu. in ti d̄ vsu
ris ad fi. **V**nde dicit Monaldus in sum. Sūt aliqui
vsurarij qui nittuntur decipere deum qui numerata
vsura ⁊ accepta tunc exponunt eam danti credentes
q̄ non recipiat: quia si crederent q̄ retineret non prez
sentarent. at ille verecundia ul timore ductus nichil
ul parum recipit residuum donans eis. ⁊ isti tales vi
cunt se satisfecisse quod non ē. Item de his qui cōcor
dant recipiendo vsuras oportet ergo vt p̄ modum
de nouo satisfaciant ostendendo liberam voluntatez

98
Item Alex. de ales ubi supra restitutio. **S**. Tercia opi
nio fuit glo. in regula. iuris peccatū li. vi. que dicit ve
ruz ē q̄ nō remittit peccatū nisi restituat ablatū nisi li
beralit̄ remittat a creditore debitori: quia sufficit q̄libet
cūq̄ satisfaciāt. vt. ff. quibz mo. insti. ul ipo. sol. l. j. itez
liberat. **V**n̄ **P**eregrin. i ope suo. c. xviii. ⁊. xxij. ubi hūc
passū disputauit firmat idistinde opionē dicte glo.
l̄c dicens q̄ si is cui debet restitui pecunia vsuraria ul
male ablata nō coactus nō receptus ul circūuentz ⁊ oī
dolo caliditate ui ⁊ metu cessantibz etiā p̄ci bz ul serui
torum exhibicōe iductus pecuniā sibi debita nō abla
ta nec restitucōe paratā vsurario dimittat liberatus
ē vsurarius: nō tñ a peccato qd̄ incurrit exercetio vsuās
nisi d̄ illo peccato penitēciā agat. ⁊ concludit finalit̄ q̄
si vsurario pseueranti i cōmine ⁊ non disposito ad aliq̄
restitutōez: ⁊ is q̄ debz vhas recipe remittat illas mo
tu proprio ul ad p̄ces vharj liberat ē ip̄e vharj a resti
tucōe rei nō dico a peccato qd̄ oītraxit faciēdo vhas. nā
in re male ablata obligat q̄s pene etne per peccatum
mortale qd̄ contraxit auferendo rem a proximo illicitē
te ⁊ obligat eidem secundum restitucōnē ip̄i rei sicut
em̄ duos offendit. s. deum ⁊ proximu sic duobz satisfaci
tere tenet. vt extra d̄ vhis. c. cum tenet. ⁊ de homi. c. si
cut dignum. ⁊. **S**. eos **H**anc opinionem videt etiā for
mare **H**ostien. i summa de vhis. **S**. que pena. v. quid
si fenerator. ⁊ ver. dicendum ē ergo ad hoc de pigno.
ac. l. si rem. **S**. omnes. **I**dem **A**rchi d̄ vsuris. c. ij. li. vi
ubi super verbo satisfactum dicit. satisfactuz accipimz
quomocūq̄ volūtati creditori satisfaciāt. **I**tez **L**ap
pus in. c. in ciuitate eo. ti. **E**t probat hanc opinionē
se. primo in maioribus criminibus sicut in furto vel
rapina re furtiua ul rapta imanēte apud furē vel rap
torem re voluntate domini purgatur viciuz furti seu
rapine sine aliqua restitucōe. l. si fur. ff. de usucapi. ff.
de preca. l. certe. **S**. julianus. ergo ⁊ in usura que ē mi
nus q̄ sit minus probatur ex genere pen̄. **I**tem de ma
le ablati sufficit dignam facere satisfactionem. c. ij.
de raptoribus ⁊ de vsuris quanto. ⁊. c. ij. eo. ti. li. vi. de

sepul. c. si. h. satisfactum intelligitur quomodoque resti-
terium creditoris adimpleat etiam si pecunia non solua-
tur ut ff. qui satis. eo. l. i. de pigno. actione. l. si re. §. sa-
tisfactum aut accipimus. si enim creditor remittit actionem
sibi competentem ex quo hoc sponte fecit sibi satisfactum
intelligitur. Item quia potest donare per restitutionem
creditor quod est plus. ut notatur de rescrip. c. statutum. li.
vi. Ergo multo magis ante restitutionem remittit. Item
quidam sunt speciales casus in quibus obligatis ad resti-
tutionem non sufficit remissio: ut in c. statutum de rescrip-
tis li. vi. et in c. exigit de eo. li. Ergo in alijs sufficit re-
missio. ut patet de cle. non re. c. i. et c. peccatum de regu-
lis iur. Sed dices dato quod proximo satisfecerit per remissi-
onem sibi factam: quomodo potest deo satisfacere si cor-
de indurato in mente gerit non satisfacere proximo nisi
si sibi remittat: sed per exemplum videbis huius argu-
menti solutionem. Donec quod creditor male gratibus tu-
is te inuitum et renitentem compulit ad usurum res-
tutionem auctoritate iudicis. deinde vero usuras il-
las tibi donat nonne poteris satisfacere deo absque alia
restitutione illasque tenere ut tuas. certe sic et tamen quan-
tum fuit in te non restituiisti. cur ergo non item si est ti-
bi facta remissio qui non eras restituere paratus: et ideo
proinde est ac si fuisset satisfactum ex quo sponte remisit ta-
citi quidem et expressi equa est condicio nec refert quod ex
equipotentibus fiat ex quo enim ad duo tenebaris. scilicet
in satisfaciendo deo per contritionem et ad restitutionem
proximo et ultima per remissionem sit sibi ablata rean-
net sola penitentia scilicet penitentia de peccato. quia usura-
ras fecit: et quod non intenderat restituere nisi fuisset sibi fa-
cta remissio. Monal. i. summa i. vbo. restitutio furti faci-
enda est tenet hanc opinionem dicens.

¶ Donec quod aliquis quondam vharis offert libere totam
pecuniam creditori ostendens plenariam voluntatem cum non ha-
beat: quia si crederet quod aliquid acciperet non offerret
creditor autem nichil penitus vult accipere. sed libera-
liter dimittit totum iste plenarie satisfecit proximo: sed non deo

et ideo postmodum sufficit sola contritio et satisfaciatur
deo. Unde consulendum est non contritis. ut ad minus
hanc liberam satisfactionem proximo faciant Concor-
dat Astensis. Nam secundum Hostienses intelligitur esse
satisfactum creditori ex quo remissit ei ex corde qualis-
tercumque fuerit dictum dummodo fuerit talis quod remitte-
re possit. Astensis vero in sum. li. tercio. ti. xi. Querit quod
si fenerator partem pecunie fenebris ei a qua habuit vel
heredi eius restituat et de eius voluntate partem retine-
at. Respondet dicunt quidam eum non liberatum nisi
si offerat totum. secundum vero Goff. et Hostiensem
si hoc ex pacto fiat liberatus non est. ex. de simonia. c.
veniens Si vero partem liberaliter et si sine pacto of-
ferat et soluat et de residuo misericordiam petat et cre-
ditor liberaliter remittat liberatus est debitor: sed ultra ex
certis coniecturis animi sui motum formabit. Si enim
debitor sit pauper et usurarius diues et potens non est pre-
sumendum quod creditor ex corde remittat: sed hoc facit ut
saltem illud modicum habeat et non totum perdat Si
autem sit diues et potens qui solet tantumdem de suo
tradere presumi potest quod hoc faciat ex corde. Ad hoc
enim quod restituens secundum quosdam restituat ad sa-
lutem. duo debet ostendere ei cui tenetur scilicet velle et
posse. et ad minus velle si non habet posse et ita siue to-
tum siue parum siue nichil recipiat creditor absolutus
est debitor. nam aliquis est qui habet posse et non velle qui
dicit creditori si volueris concordari mecum ego con-
cordabor tecum hoc tibi satisfaciatur si voluerit ad vo-
luntatem meam non ad tuam. quia credit quod si totum
vellet recipere nichil daret: unde creditor vult potius ha-
bere aliquid quam nichil. Talis enim satisfactio non est sa-
lutifera: quia non satisfacit alteri: sed sibi. Item alius
ostendit velle et non posse dicens libenter tibi restitu-
erem omnia: sed non habeo. unde nec ista est salutifera si
potest restituere: quia creditor audiens impotentiam ve-
lit ut nolit oportet quod absoluat eum quia inanis est ac-
tio quam excludat inopia debitoris.

¶ Quero utrum remissio ex quo semel facta est per credi-

torē possit per penitēciā eius tēuocari si eū penitet remi-
sisse. **R**espondet **H**ostien. q. non.

Quod quot sunt modi satisfaciendi **R**ndet **H**ostien.
ubi s. q. q. quoz. **P**rimus cū pecuniā libere offert si
ne malicia & fitione & hic ē perfectus. **S**ecundus cū non
habz pecuniā s. offert pignora sufficiēcia. **T**ercius cū nō
habet pecuniā nec pignora sufficiēcia facit tamen in-
strumētū: ut p̄ea tam ip̄e q̄ ip̄is heredes possint ad
solucōnem compelli quāto venerit ad pinguiorez for-
tunaz. **Q**uartus ē cū mediante sacerdote ul̄ religiosa p̄-
sona sit libera & volūtaria cōcordia: ista tamen media
persona semp debet ostendē creditori liberum velle &
posse debitoris: ita q. nulla sit coactō creditoris direc-
ta ul̄ indirecta. **Q**ntus ē cum de omni moto consēsu
& voluntate creditoris ponit aliquaz possessionē ima-
nu alicuius viri honesti ex cuius fructibz processu tempo-
ris omnia debita persoluantur. & p̄ea possessio receat
ad heredes ul̄ ita remaneat in perpetuum si debitor vo-
luerit pro male ablati incertis. **E**t sciendum q. licet
secundum quosdam hoc fiat de licencia ep̄scopi ul̄ sa-
cerdotis discreti si tamen fiat absq. libera volūtate cre-
ditoris non sufficit ad salutem quando sciuntur certe
persone quibus restitutio faciēda ē. **C**oncordat **M**o-
nal. in sūma. in verbo restitutio faciēda ē ei.

Restitutio sexto qd sit restituendū
Restitutio sexto scilicet quid restituendū sit. **Q**ue-
ro quid sit restituendū. **R**espondet **D**co. in. iiii. di. xv.
q. non solum tenetur ad restituendū rez ablatas ad
vsum rei. s. etiam interesse & fructum perceptum de re
si sit res ex se fructifera non autem fructum qui pro-
uenit ex industria vtentis illa re: ex hoc sequit̄ q. lu-
crum acquisitum ex pecuniā fenebri non tenetur fene-
rator redde. alioquin ille qui perciperet posset iuste
esse usurarius: quia recipere d. sua propria pecuniā fru-

100
ctum prouenientem ex industria alterius est. facē usu-
ram: & forte ē quod magis inducit homines ad usurā
quia de usura lucrantes non autem tenentur restituē
lucrum. immo suum ē quod per eius industriam ē ac-
quisitū: alienum autē restituendum ē. **R**icar. i. iiii. di.
xv. ar. v. q. vi. dicit ad istam questionē. **D**icunt aliqui
q. tales non tenent restituere lucrum predictum lucz
tamen d. re futūa: ul̄ rapta restituere tenent. q. usura-
rius dominus ē rei quam lucrat̄ ē p. usura: fur autē
non ē dominus rei furate nec raptor rapine. **S**ed cō-
tra quicūq. ē dominus alicuius rei ē dominus eius aliquo
iure non iniuria: s. rei acquisite per usurā usurarius nō
ē dominus aliquo iure. quia nec iure empcionis nec iu-
re liberalis donacionis nec iure locacionis. **C**ertum ē
enim q. in locacione transfertur dominium rei locate
nec iure permutacionis & sic de alijs: nec iure mutui q.
accipere plus pro mutuo nō ē ius: s. iniuria: sed usura:
rius ergo iure diuino nec iure canonico ē dominus rei
quam acquisit per usuram. **I**tem dicunt alij q. usura-
rius non solum tenetur ad restituendū usuram: sed
etiam quodcūq. lucratus ē iusta mercacione de re p.
usuram prius acquisitā prius tamen deductis labori-
bus & expensis. **F**ur autē ul̄ raptor d. lucro iusta mer-
tacione acquisito non debet inde deducere nec labores
nec expensas. quia micus agendum ē cum usurario
q. cum fure ul̄ raptore. **S**ed contra hec ē ratio. quia p.
sterili nullus debet exigere fructum. s. pecuniā ē res d.
se sterili nullū enim parere p̄ fructū nisi per laborē
& sollicitudinem vtentis. ergo lucrum de pecuniā quis
exigere non debet videtur michi. ergo dicendum ad q.
stionem q. regulariter quedam sunt que habēt vsum
fructum. cuiusmodi sunt res quarum vsum non ē earū
vsum p̄co seu destructio & si quis talem rem extorserit p.
usuram nō solum tenetur ad restituendū ip̄az. s. etia;

Restitutio septio ubi faciēda sit restitutio. **¶** Restitutio septio ubi faciēda sit restitutio. Quero ubi faciēda sit restitutio vice s. restitutio scio. S. i. 4. in usura. xij. Et adde secundum Monal. in vbo restitutio: dus q. restitutio sunt omnia in eodem loco. Vnde sunt reuocata si ad alia loca fuerunt translata. iiii. q. i. rem tegranda et hoc sumptibus raptoris ul. violenti. ff. de rei uenditione. l. si. rep.

Restitutio octauo qn debitor nō ē solutio. **¶** Restitutio octauo qn debitor nō ē solutio. Quid si debitor nō ē solutio uice s. restitutio. iiii. Quero an qn debitor nō pōt solue teneat petere ueniam ul. dilacionem a creditore. Rñet Monal. in sum. in vbo restitutio tenet in casu. S. item nunquid tenet q. qn quis dānificat? ē ab aliq. indebite et scit q. dānificat? ē: tenet dānificas ueniam petere p. seipm si pōt ul. p. alium si nō pōt aut si non audeat per se. Debet tamen talis media persona subdicere nomen et circūstancias p. sone p. qua intercedit si per expressionem periculum ul. damnum timeat. Qui em̄ offendit aliquem cum epipso offenso habeat aliquid aduersus eum debet offensus ire et reconciliari fratri suo secundum quod habet i. euāgelio debet inq. ire per se ul. per alium. ut dictum ē. Si autem qui dānificatus ē nescit credendum q. licet turcius sit petere ueniam: ut dictum ē quando non pōt satisfacere. tamen non tenetur: quia non ē in mora i. h. casu quo ad iudicium diuinum cum dānificatus nescit et dānificans sit impotens. Si autem satisfacere pōt semper ē in mora donec satisfecerit aut dilacionem impetrauerit. Hoc etiam obseruandum ē ubi aliquis debitor ē alicuius ex contractu uel quasi cōtractu. Hoc etiam obseruandum ē in regulariis qui recolunt se esse debitores alicui ex eo q. fecerūt i. hoc seculo. **¶** Quid si imminet tale periculum q. is qui tenetur restituere non potest induci statim ad restitutionem faciendam nec is cui debet fieri restitutio ad dilacionem aliq. concedendā uice s. restitutio. iiii. S. vltio. **¶** Quid si fur vel raptor sit in extrema necessitate ita q.

102
non habet unde uiuat ispe ul. eius familia. Respondet Alex. d. ales in quarto i. tractatu resticionum q. si fur sit in extrema necessitate et uxor et liberi ipse potest d. re quam tunc tenetur restituere retinere quantum sufficiat vni refectioi et residuum totum tenetur restituere. Si em̄ facit qd. debet nō dereliquet eum dominus sed p.uidebit ei. Vnde psalmus xxxvi. nō uidi iustum derelictū nec semē eius querēs panem. Math. vi. Respiciite volatilia celi q. nō serūt neq. metunt neq. congregāt i. orrea et pat. uester celestis pascit ea. nōne uos magis pluris estis illis et q. ita sit respondeti potest per illud. Mathe. decimonono. Vende omnia que habes et da pauperibus si enim licitum est omnia tua alienare a se. ita q. postmodum remaneat alienas pauper et nichil habens multo forcus iustum est omnes rem furtiuam abicere a te restituendo ita q. restituens remaneat pauper et nichil habens. Non obstat de utro xlii. ubi dicitur ingressus uinea proximi tui comedere uuas quātum placuerit. foras autem non auferas tecum quia respondet item. Alex. q. uue quas comedebat sue erant scilicet comedentis non domini. quia dominus celestis qui est dominus dominorum transtuleat dominum i. comedente ul. soluitur q. nō ē simile d. restitutioe et d. illa lege q. illa lex iudicialis et motu non maēt restitutio uero pure moralis est et semper manet. Item non obstat. Isay. l. viii. omnes debitores repetitis ubi dicit. Hiero qui repetit non habentem domino facit uiolenciam quia respondet item. Alex. quot talis raptor uel fur non est iudicandus ex toto non habēs cum multa habeat que reddē possit salua uita sua. Monal. uero in tractatu resticionum in verbo restituere tenetur indistincte dicit. Item si huiusmodi persone restituentes rem vel estimationem rei adeo pauperes remanent forte cum filijs et familia q. non habent aliquid unde uiuant si potest sciri persona cuius fuerit res ostendat propositū

ostendat appositum restituendi et est necessitate sua et potest
petere dilacionem vel est remissionem siue quietacionem parata
tamen sine simulacione et fraude restituere si creditor non vult si-
bi remittere et aliter non possunt de iure aie sue. tunc si spoliatus
notificata tamen sibi prius quantitate restitutionis intuitu rei
et electio sine remittat eis totum vel partes liberant. alioquin
debet facere posse suum. xiii. q. vi. **Si res.** Debet ei restituere
vnde ad uendicionem hereditatis et omnium bonorum et si
oporteat ipsos et familiam suam vendicare. Sco. vero i. iiii. di.
xv. querit **Quid si restitucio est danosa rei publice.** puta
quod si entio **Petro** est danosa **Paulo** restituente quod **Paulus** est
magis necessarius quam **Petro**. et **Ricardus** quod si illud iniuste re-
tentum est a paulo non est ei necessarium simpliciter. sed tamen ad suam
dum statum suum solentem. **Dico** quod non licet alteri statum suum
solentem tenere de bonis alienis nec tamen valet reipublice
status istius solentis quod tenet non restitucio. quantum vale-
ret fidelitas eius et iusticia cois. **Aut** retinens est in extrema
necessitate et ille cuius est res non habet aliquid ex extrema
necessitate et tunc dico quod ista res sit ipsius retinentis iure
poli. Quo in extremo necessitatis articulo ad prouidendum
sustentacioni nature via omnibus in extrema necessitate
positis concessa est. extra de verborum significacione
in. c. expt li. vi. **Si** autem uterque est in extrema necessitate
si ad illam prius peruenit dominus quam retinens debet
sibi reddi duplici iure. **Tum** quia prius erat dominus
Tum etiam quia in illa necessitate iam facta est sua. Si
autem peruenit ad istam necessitatem retinens iam facta
est sua. et ideo domino postea deuenienti ad istam ne-
cessitatem non debet reddi. quia cessauit dominium eius
in re ista et facta est alterius iure poli. **Si** autem simul
ambo deueniant debet reddi domino. quia ille nunquam
cedit a dominio. **Et** si arguas quod qui libet debet se plus
diligere quam proximum et per consequens magis vi-
tam suam corporalem quam proximi et ideo potest istud
simpliciter sibi necessarium magis retinere sibi quam
proximo dare. **Respondetur** magis debet diligere vitam
suam ordinate ut est diligibilis ad vitam eternam et ita
magis conseruacionem iustam vite sue quam consuetudinem

163
vite proximi. **Sic** enim latro magis debet sustinere
suspensum quam occidere suspendentes ut euadat. et est ra-
tio. quia dilectio vite corporalis iniuste custodita non
est dilectio ordinata: quia non est ad dilectionem dei
nec anime. **Itius** autem retinentis in casu ultimo cu-
stodicio vite de re aliena est iniusta et cum hoc etiam
est homicida. quia iniuste occidit alium. quia subtra-
hit sibi necessarium quod sibi debetur. **Sed** nuquid
si deueniat retentor in primo et secundo casu post ex-
tremam necessitatem ad pinguiorem fortunam tene-
tur restituere. **Respondetur** iterum ubi supra quod res talis sim-
pliciter necessaria non potest esse nisi aliquid penens
ad victum. et tunc consumeretur et iuste quia ille con-
sumens sit dominus. tenetur tamen postea deueniens
ad pinguiorem fortunam reddere equiuales. quia ob-
ligacio ad equiuales videtur habuisse ortum ab illa
prima occupacione rei aliene que fuit iniusta ante ex-
tremam necessitatem et illa obligacio per extremam ne-
cessitatem non fuit extincta sed sopita. **Sed** si nuquam
ante extremam necessitatem occupasset. tunc simplici-
ter iuste accepisset rem suam et illam nunquam tene-
tur restituere. **Concordat** **Ricardus** in. iiii. di. xv. ar. v.
q. v. vide infra de iura.

¶ **Quod** quot sunt modi restituendi quibus consuli po-
test debitori. ut non habeat causam labendi in despectu
cionem vide supra restitucio. v. **¶**
¶ **Utrum** quando debitor non est soluendo sacerdos pos-
sit dare dilacionem restituendi vel quietare aliquid absque
consensu spoliatorum. **Ricardus** **Monal.** quod non. **¶**
¶ **Quid** de illis qui si vellent dimittere superfluas expen-
sas possent rapta restituere. **Item** quid de illis qui res
signant omnia bona sua in manu penitenciarum promittentes
quod cum damnificatis tantum faciet quod habebunt se
propagatis et satisfactis. putant enim quod pro modica
quantitate quietabunt eos cum damnificati putent
se totum amisisse. **Quid** etiam de illis qui non resigna-
rent in manu penitenciarum nisi crederent quod penitenciarum

eis restituēt totū ūl partē qñ nesciūt cui faciēda ē restitū-
cio nūq̄d tales sunt ī statu saluandorū: rñdet **Monal.**
ī sum. vbi s̄ q̄ nō. **O**pportet em̄ q̄ bona fide sine frau-
de. faciat raptor q̄cquid pōt ita q̄ aut dānificatis satīf-
faciat si nouit eos aut paupibus eroget si non nouit.
alioqñ nō ē absoluendū si ostiterit penitēciario de eius
impenitēcia vel praua intencōe. **N**ō ē tñ necesse q̄ fiat
hec resignacō ī manu pñarij dū tñ alias sit paratū ad
arbitrū eiū satisfacē ūl alius boni uiri. **Q**uādo agē d̄z penitēs qñ nō ē soluēto. **R**ñdet item q̄
agē debz penitēciā cū uolōe r̄ pponat restituē q̄ cito por-
terit bono mō. xiii. q. vi. si res. C. d. cessi. bo. l. i. **S**i aut
pōt: s̄ nō ualet absq̄ magno detmēto et piclo familie
sue r̄ suo. tūc stu deat pñarius redificacōe uolūtate eius
ad restituendū r̄ dicat ei q̄ petat dilacōnez a spoliatis
ūl de consensu eorū assignet eis aicablit certā ptē de reddi-
tibus suis de q̄ sibi satisfaciāt successiue r̄ de hoc bonaz
eis faciet cauōnē. **S**i ued̄ oēs sibi denegēt dilacōnez r̄
postulēt q̄ ipse cedat bonis: tūc credēduz ē q̄ ipse tenet
absq̄ dilacōe satisfacē ūl cecere bonis. q̄ fur r̄ raptor
semp sūt ī mora: r̄ iō semp augēt peccatū: ut ff. de dōc.
fur. l. i. re furtiua. r̄. ar. ex. d. si mo. c. cū ecclia. **Q**uādo
si discrepāt int̄ se spoliati ī dāda dilacōe. q̄ alij
uolūt dare qñquenalē: alij ued̄ nolūt s̄ petūt cessione
Rñdet idē ubi s̄ q̄ maiori parti standū ē: r̄ itellige ma-
iorem partē ubi maius r̄ forcius ē debitu. **V**n si vnus de
bitori teneat ī plē q̄ reliqs aljs oibz q̄ forte sunt. x. ūl
plures stabit uolūtati soli de dilacōe qñquenali dāda
ūl cessione petēda. **S**i ued̄ par sit debitu hic int̄ stan-
dum ē maiori numēdo creditorū. s̄ si oia sint paria eli-
genda ē clemēciōz sentēcia. s̄ q̄ dat dilacōnez h̄z distindō-
nez legis. s̄. c. q̄bz cessio. pos. **N**oc aut̄ itellige ubi pe-
tentes cessionē ūl sibi satisfieri statim non pñt induci
ad dandā dilacionē. tūc ei satisfaciendū ē eis ī foro pe-
nitencie p̄ parte substantie q̄ eos cōtingit presertim si
egeāt ita q̄ non possint concedere absq̄ periculo suo
r̄ familie. v. di. c. baptizasti. **S**imilit̄ tenet debitor r̄ sti-
tuere creditori quātūz restituē pōt hita rōne ne egeat.

164
quia nō ē fraudādū alimētis q̄tidianis. **S.** d. solu. l. q̄
bus. r̄ ex de solu. c. pe. vbi de hoc ī glo.

Est tucō nono. s̄. quātū ad ordinē cui pus fieda
sit. **Q**uod qñ plures occurrūt debitores q̄bz debz fieri p̄
us r̄stutucō uide s̄ restitucō. ij. **S.** cc. lxxvi. r̄ r̄stutucō. iiii.
S. ij. r̄ ī uerbo usura. xiii.

Restitucō. x. q̄bz debz fieri r̄stutucō incertorū. **S.**
Est tucō. io. l. incertorū. **Q**uod cui debz fieri resti-
tucō incertorū. **R**ñdet **Monal.** ī su. q̄ qñ sciri pñt psoē
spoliatorū. faciēda ē eis. restitucō. iiii. q. i. reintegrāda.
s̄ ubi nō pñt sciri debz penitēs simplicit̄ r̄ absq̄ pacto
r̄ cōdicōne r̄ absq̄ fraude r̄ simulacōe totū qd̄ habz re-
assignare ī manu ep̄i ūl penitēciarij discreti. **E**t nō ē fa-
cienda huiusmodi reassignacō d̄ necessitate. q̄ sufficit
q̄ ad osiliū ep̄i ūl penitēciarij discreti disponat d̄ rebz
illis. r̄ tūc ep̄us ūl penitēciarius si uideat eū pauperē r̄
egenū det sibi partē ūl et totū si fuerit necesse. **N**ōt etiā
ei dare dilacōnez si uiderit expedire ne alias ipse cum
brore r̄ filijs fame peat īn q̄ casu. s̄. extreme necessita-
tis licz indignū sit. tñ pponēdū ē sanctis r̄ iustis psonis
nō eque egētibz. **A**lias si egēt indigeāt debent pponi
meliores ubi melius possit geri negociuz spoliatorū q̄
ad utilitatē aie cui p̄sunt ista incerta paupibz eroga-
ta. r̄ p̄ea si qd̄ residuūz fuerit ultra ptē remissionis fa-
ciat isti pauperibus aljs distribuat. r̄ iste faciat q̄cqd̄
boni poterit orādo r̄ alia bona faciendo pro his q̄rū
res fuit r̄ si uenerit ad pinguiorē fortunāz erroget ī
usus pauperū qd̄ poteit p̄ animabz illorū. ar. xii. q. ij.
gloria. ep̄i. c. aux. habet. **Q**ui ued̄ noluit satis-
facere iux̄ formam predictā non ē absoluendus. **D**ec
Monaldus. **E**t sic ē finis

USURA. Quid ē pmo. s. in tractu mu-
tui. Quid qd sit. Rndit Monaldus i. l. i. v.
bo. Usura qd ē luctu ex mutuo pacto debi-
tum ul exactu: nō em vha omittere vbi gra-
tis recipit ul offert ar. xiiii. q. 3. usura. Et
xviii. di. d. eulogys. nulla ei oblatio susci-
pienti clpe maculaz ingerit que nō ex am-
bientis peticone pcessit. i. q. ij. Sicut. Itē vha ē qd qd
forti accidit ex intencōe corrupta a parte creditōis qui
nō mutuauit pncipalit msi ppter spem lucti xiiii. q. 3. Dicit
q. 7. c. jte cā. Sola em spe ul expectacōe omittere vha qn
mutuat pncipalit ppter luctu. in q casu tenet creditō to-
tum restituē quacūq intencōe dederit ei debitor siue ex
dilectōe exorta ppter mutuū siue ppter aliud. ex d. v. l. i. s.
c. o. s. luit vbi d. hoc i. glo. Quod intelligis veruz ēē qn
cā mutuandi pncipalit ponit i spe ul expectacōe lucti si-
ue emolimēti. alioqn si ob caritatē et dilectōne pncipa-
liter mutuauit secūdaio tñ aliqd expectat tēbucōnis nō
videt usura. lxxvii. di. In singulis. et qnqgesima nona
di. Si officia seclaria. lxi. di. Quid pperit. Quia cu
qs libealit mutuauit. scire debet debitorē sibi eē natuālit
ad antica obligatū. ff. d. p. here. l. Sed et si. S. o. s. luit
et extra de testa. c. cū i officijs et ideo d. restitucōne speraē
pōt. i. q. ij. q. pio. ex d. symonia c. tua. Quanto uero so-
la spe omittere vsuā ut qdā dicūt nō ē opz restitue hz gof.
h sufficit sola penitēcia sicut i symonia mitali. ex d. symo-
nia c. mādato. Vbi aut debitor ex sola dilectōe dat cre-
ditori nō pōt repetere illud. s. l. i. t. si nō sit corrupta in-
tencio creditōis h debitoris tñ qui ppter mutuū dat
aliqd vltra sortez nō tenet creditō restitue h m qdā
qd diu pbabilit credit qd ex sola dilectōne gtis huiat ei
Sed si credit ul pbabilit dubitat qd ppter mutuū rece-
ptum ul alteri retinēdū huiat ei a debitoē. t. s. l. i. t. illd
tenet qz uoluntas acqrendi aliquid ex ui mutuū ppter
sortē usurā inducit h m illud. Date mutuū nichil ino-
sperantes. Vtz aut sola spes faciat usurā. et vtrū usurā
rius intencōnarius teneat ad restitucōne uirz in S. v.
et S. xix. et S. xii.

105
Quod in qbus rebus omittere usura. Rndet ideo vbi s
q ppter in contractu mutui. Mutuū aut omittere i his
rebus que consistunt in numero pondē ul mensurā. i. i. his q
numerant. vt moneta que ppter numerat. Doncere
vt ere argento et auro que ponderant. Mensura vt fru-
mentū vinū oleū et similia insti. qbus modis omittere
ob circa prin. xiiii. q. iii. Usura. i. q. iii. Nullus. **Q**
Quod an sit mutui si qs dederit decē vlnas pāni pro
alys decē reddēdis ad certū tempz. cū talia videantur
oliste i mensura. Rndet Monal. i. l. i. s. q. pociē ē con-
tractus p mutacōis q mutui. Et nomen mensurē hic
restringit ad modicos et lagenas et alia vasoz geneā q
bus mensurari solēt liqda et grana. Pōt tamen huius
modi contractus in fraudez fieri usurarum. **Q**
Quero an usura excuset ex pacto conuencionali prium
cu contractus ex conuencōne legē accipiāt. nā qs licite ac-
cipit qd voluntarie sibi dat. xviii. di. d. eulogys. i. q. ij.
placuit d. symonia dilectus. h i usura nebz voluntarie
imo etiā qnq rogat a dante accipit usurari. rñdeo
dic qdāz sūt qd sui natura sunt illicita. et i his pōda
pcedūt. et sūt qdāz qd de sui natuā nō sūt illicita racōne
pacti ul contractus vt i vltimis vnde omittere nō pnt fa-
cere licite qd d. sui natuā ē illicitū. ar. d. foro cōpe. Si di-
ligenti. de sen. exco. Contingit. vire infra. S. viii. **V**
Vtrū sola spes faciat usurariū. Rndit Alex. d. ales i
iii. i. expōsicōne euāgelicorū pceptorū in expōsicōne il-
lius Math. v. Volenti a te mutuae da illi. et Luce. vi.
Mutuū date nichil in te sperantes qd cū diuise sint scien-
tie diuersas habēt questionēs ul olitacōnes et a diu-
sis sciētibus racio diuersimode olitacō. Hinc ē qd h m
huānas leges volūtas sola nō facit vharior. qz lex hu-
mana manu cohibet nō animū. h m vero legem diui-
naz q animū cohibet sola volūtas facit vharior. Pōt tñ
mutuās sperare illud ad qd tenet accipies qā in o. s. m i
li casu necessitatis tenet sibi dare mutuū et tenet s. l. i. t.
etiā si nō reddidit prius. Vñ pōt illud mutuans sperare
ab accipiente nō tñ exui mutuū h ex caritate accipientis
mutuū. Mutua em bñficia accēdūt caritatē et qz etiam

ex pcepto dei debet indigenti mutuū dare. **V**n cōcedēdū ē q mutuās pōt ab eo q recipit i simili casu sperare mutuū q ad hoc tenet aliq. **T**n si hac intencioē tradit sibi mutuū nō ē meritoriū q nō ponit res finē. **V**n dī Lu. ce. vi. Mutuū date nichil inde sperātes suple ab hoīe q a dō. **N**ota vbi. Nichil siue sit pecūia siue sit aliud. **V**n **I**ero. sup. **E**zech. c. vi. Et hētur i glo. super exo. c. xvi. **D**utāt qdā vhas tm esse in pecunia q puidēs diuina scripturā oīs rei aufert supabundāciāz vt nō plz accipias qz dediisti. **Q**uidā em solēt p pecūia fenerata munda scula diuī geneis accipere nō itelligūt scripturāz. vhas supabundāciā appellat quicquid illud ē: si absq eo qz dederit plz accepit. **I**tē **A**mbro. pleriqz refugietes pcepta legis cū dederit pecūiā negociatōibz nō in pecunia vhas exigūt: s; d mercibz eoz aliq vhas emolimēta picipiūt iō audiāt qd lex dīc. **N**eqz inqt estaz vhas accipies neqz omniū rez. **E**t capīt ex illo textu de vtro. xxxiii. **N**ō fruges nec aliq aliā rez iē s; dīc racō. **E**scā vha ē: q uestis vha ē: q dūcūqz sorti accidit vha ē. qd vellis nom iponas vīd infra. **S.** xii. q. xiii. **V**trū at sit lītūm mutuari vt res aliquid pauperibus vīde infra. **S.** xiii. q. xiiii. **V**trū usurarius intencionarius teneat ad restitucōē vīde infra. **S.** xix. uersiculo usura. io. **Q**uero qre vha sit peccatū. rñdīt **A**lex. de ales. qz facit oītra naturā rei q finē iuencōnis. **D**ecūie: pecūia em vt dī. i. poli. iūuēta ē vt fiat omutacō iter uendētē q emētez pēt necessaria uite q nō vt pecūia augeat pecūiā sūt facit vhariz itez qz facit oītra naturā oītractē mutuū qā dīz eē gītuitē iē qz possidet sine titlo. nā eiē dōmīnū nō tñsferē. **N**ā dōmīnū ēbz vīs trāsfert. **A**ut p naturāz: vt i successiōibz qn. s. res deuoluit a patre i filios qd nō ē i vha. aut dono mere libealitatis i donacōne qd nō ē i vha qn intecō pcedit ul pactū inēponit ul ex adō s; b; seqtur. **Q**ut sit trāslacō eqtate iuris sicut i uendicōnibus. q pmutacōibz qd nō ē i vha. itez qz res mutuata statiz sit illi cui mutuat. q eiē stat piclo. **E**t iō vāld iniquū ē q ex re aliā que alterius periclo stat uelit lūccu

106
Vide infra. **S.** proximo q infra. **V**sura. ij. **S.** **V**bi
Quēd quare recipe aliqd vltra sortez i mutuo sit vsuā recipe aut p re locata nō. **R**ñdīt **R**ic. m. iiii. di. xv. ar. b. q. b. qz racō ē q mutuū ē d illis rebz quaz pncipalis vsus nō pōt concedi sine re ipa eo q ille vsus ē eaz cō sūpco vt patz i esililibz q potabilibz ul distractio vt patz i pecūia que ad hoc inuenta ē pncipalit vt expen datur i empcone aliaz reruz. **E**t ppter hoc cū tales res alijs ocedant transferē i illos dōmīnū **V**n mutuā ē d meo tuū facē **C**ū ergo cōcedere pncipalē vsuz taliū re ruz sit concedē ipas res ille q vltra recōpensaciōem rei erigit aliqd p vsura erigit p eaz recōpensaciōe bis: aut recōpensacionez p eo q nō ē: qd ē contra eqtatem iuris naturalis **L**ocacio aut ē de rebz quaz vsus ocedi pōt sine re. qz earū vsus nō ē eaz o sūpcio **V**n pōt dōmīnū domus vendi retento vsu q cōcedi usus retento dōmīnio **E**t ideo cui restituit domus locata si vltra h; erigit precium p usu non recipit p eadē re recōpensa cōne bis: neqz recōpensaciōē p eo qd non ē **S**ed dices usurarius non dicitur contrectare rez alienā inuito dōi nō **D**ominz em vult bene vt usurarius habeat leuissimaz usuram q multuz gaudz qn inuenit q ei dat ad leuissimā usurā ergo uidetur q accipe usuram nō sit fur tam nec peccatū. rñdēt **A**lex. de ales vbi s. q duplex ē uolūtas. s. uolūtas absoluta q uolūtas cōparata **D**e uolūtate absoluta non vult dōmīnū huiusmodi pecūie q usurarius habeat eam ex quo. s. usurarius non vult mutuū dare gratis. ergo contrectat rem alienā inuito dōmino. q hoc dōmino inuito videlicet per uoluntatem absolutāz nō cōpatā uīde supra. **S.** iiii. **Q**uēd **A**lex. d ales. qre cū vhariz sit fur iudex secularis patit vhariz uiuē q nō patit alios fures q raptoēs uiuere **C**ū em vhariz publici manifeste sint mali vīdēt iudex facē oītra pceptū. **M**alificos nō paciēis uiuē. rñdēt ipe **A**lex d ales ubi s. q iudex secularis rez pu. gerit qn tuz ad tpralia. vñ qūis usuariē sit fur. tñ qz fur ē dōesti cō q nō p uolēciāz furat qz ē ex furto illiē puenit aliq utilitas rei publice qntuz ad tpralia. ppter hoc pmittit

Vtz mutuas possit recipere ultra sortē huiusmodi facti ul' be-
bi. puta q' michi remutuet ul' p' me patrocinetur ul' i-
tercedat roget ul' instruat vt aliquid michi scribat. glo
Respondet q' non. xiiii. q. iii. c. i. item Archi. Gof. in
sum. co. ti. 5. quid si tibi Et Ray. in summa. co. co. 7. ti.

¶ **Q**uam mutuas pecuniam rusticus ut laboris possessionem eius sit censendus habere. rñdet lan. fm magistrus Gre. de arimino. qd nō si nichilomin⁹ d' fructu illarū possessio: nū dicto ru. satis fit ul alias aliud iustū p̄ciū t̄buit opaz suarū. s. ipi rustico nō obstat qd dñs intendit sibi opas p̄stari p colonos rōe mutui. ⁊ coloni eadem rōe ipas exhibēt alias nō exhibituri. ⁊ sic ap̄t mutuū dñs lucz p̄cipit ⁊ colon⁹ p̄dit. qd hoc nō ē vez nā licz sic mutuati bus eribeant ope a coloīs. ille tñ ope non ceduit lucro toini cū illas iusto p̄cio emat. Sed si qd de iusto p̄cio opaz dñs d̄trahēt ap̄t mutuū. aut si p̄ter opas iusto p̄cio emptas aliq̄s alias a rustico exigēt. tūc est; b̄ha Et pbat idē **Magister Gre.** p vnū simile. **¶** **D**oē qd dñs cōducit colonū ad certū t̄ps p̄certo p̄cio ⁊ p̄cium tradat añq̄ colon⁹ incipiat opai. p̄modū ved nolite colono opari nisi dñs mutuet ei certā sumā pecuniaz ⁊ toinus

mutuat ut opet et alias non mutuat nā talis dñs nō ē
vhariz: et tñ mutuat colono ut opet: alias non mutua
tur: et opat colone accepto mutuo alit nō opatur: q̄
uis et sñ hoc ad opandū est obligat: nā suū dñtaxat
dñs recipit: hoc ē opas sibi debitas: et nichil ex tñ mu
tuo lucratur: et sic nec vhariz ē cēsend: nec alit peccat: qñ
imo si peccatū i aliq̄ pte omittit ex hoc peccat colone q̄
debitas opas dñō retrahit et illū i pbe gnat ut mutua
et. Et affirmat et hoc alia rōe: q̄ si dñs diceret i hoc cō
mittē vhariz. Ergo cū ad restitucōez teneret colone reci
peret dupluz iusti pcy et dñs i duplo q̄ sit iustū pcy
emēt opas ei. **P**retēa sequē et aliud q̄ nō licet alicui i
iuste retinēti suā possessionē mutuae aliq̄ qñtitatez pe
cunie et illā possessionē i pign: recipe non oputando
fructus i sorte: qd tñ falsū ē ut i. c. i. de usu. **P**retēa po
q̄ occupasti rez meā ul p potēciā tuā viz michi facis i
rebz meis ul nō restituis rez tibi mutuata ul omodatā
ul locatā nec uis tñtue nisi mutue tibi mille. **Q**uo fa
cto restituis. nūq̄ dicat vhariz ul nūquid peccet. **A**b sit
Nichil em lucroz h pdo. si lucz qd cū illis mille fecisset
Redio em vexacōne meā et meū recupero qd licz ut i. c.
dilectus. i. d. hmoia. **S**ed nūq̄ peccat in casu pmissio
dñs cū mutuat colono ut opas p eū mutuo dbitas et
p qbz a dñō pcy recipat si habeat itēcōne recipe illas
opas i recōpēsacōne mutui. **R**ndet idem magister q̄
si pdictā itēcōne habet. praua foēt. **D**ebz ergo mutua
are cū itēcōne recōpēsacōnis iusti pcy. qd pri: solueat
rustico nō hñdo respectū ad mutuū. **S**ed cōtra hoc fa
cit q̄ licz redimē vexacōez suaz q̄ i iuste rustic: facit iē
fatēto dictū magistri oportz ut dicat hoc veruz q̄ pec
cat qñ. hac intencione primarie ductus pecuniam rus
tico mutuat. secus si secundario. **P**
Sed ostra hoc arguit. nā licz tñ intēdat recipere dñs
operas a colono dumtaxat in recōmpēsacōne iusti p
cy qd pro illis dēerat rustico nichilominus pure ali
quid recipit pro mutuo. q̄ propter mutuū colonus
ei p iusto precio suas opas vedit q̄s nullatenus ven
didit. **R**ndet dñs **L**an. q̄ ex isto contractu veditōnis

168
hñ se nullū ē lucrū ipi dñō: q̄ nulla pecunia ul pcy
estimari pōt q̄ sit aliud a precō ipi rei veditē: alioqñ
sequeret q̄ ubi nullū intēdet mutuū: vendēs possit
exigere a rustico pcy p vendicōe et aliud pcy p opē
bus venditis: et sic vendēt veditōne bno pcy re vediti
ta: alio pcy et paritacōne possit exigē pcy d veditōne
veditōnis sic ifinitū qd null: sane mētis dicēt. **P**
Quid si cū bellē emere vsq̄ ad certū tps terrā valentēz
singulis ānis. x. libras i redditu et fecisti me cessare a
tali empcone et tibi mutuae illā pecuniā qua uolebas
emē illā tñ: et ego dico tibi q̄ etentor mutuae cū hoc
pacto q̄ teneas michi dare singlo anno tantū qñtuz
est fructus illi: possessionis si emissey an sit vha. **R**ndet
Monal. q̄ nō dūmō prioz otractus empconis fuisse li
citus si fecissey: alias secus. **P**
Quod pone habeā pecuniā et volebā ire ad nūdinā et
ibi merces emere ul ad aliū locū deferre ul huare cer
to tempore ut lucraret. tu idiges illa pecunia. recipis il
lam mutuo offerens te paratū illā restituē cū lucro
spato i termino et loco an sit vha. **D**icit **I**nno. i. c. fi.
et d vhis q̄ putat hūc otractū vhariz nec scit qualiter
possit excusari. **R**ay i sum. i. ti. d. usuris. x. jte aliq̄s in
fi. et **M**osti. i. c. salubrit d vhis et i suū. d. peni. S. qbz. x.
Quid si parat: dicit q̄ talis ē michi obligat: q̄ ad in
teresse lucri qd factur: eāz ueisimilit ex pecunia dūmō
nil fiat i fraudē vhariz et dūmō osueueriz pecuniaz daē ad
vham. jo. an. i. dicto. c. fi. approbat dictū jno. dicēs q̄
illud qd dē d intesse. habet locū p morā debitoris. et
q̄ ex hoc otractu pararet uia ad fen: naz itaret vhariz
parat: cū capello et calcaribz dicēs se ad nūdiās uel
le ire. **C**oncor. jo. cal. i. dicto. c. fi. jo. de ligna. tenet cum
Mosti. dūmō nō fiat in fraudez. **M**onal. in sum. tenet
q̄ nō sit vha si recipio cū lucro spato. q̄ illud recipitur
rōe interesse. **V**id pe. d. anca. i. c. i. d. vhis li. vi. **P**
Quid si carissimum ē frumētū et data nūc certa pecunia
fit pactū q̄ certo tempore reddat ei tantū frumētū qñ
tuz potest habē tūc p illa pecunia. **R**ndit **O**rchi poit
Vgolinū. xiiii. q. iiii. **S**i q̄s q̄ nō ē vha q̄uis pl: i qñ

titate sit frumentū: Et ē rō qz iste intelligit ei vendē frumētū nūc: & mutuae ei pecūiaz g̃tis q̃ sibi vult reddi i frumēto ip̃re solucōnis: fateē tñ qz possit iteruē p̃dū h̃mpraū itēcōnē mutuātis: & sic h̃m Laur. ṽt qz mor diū nūc valet. ṽ. solitos p̃lea valebit duos: & hoc sine datur ṽt plus accipiat.

¶ Quid si mutuo tibi frumentū ātiquū ad renouandū. i. ṽt tu novū michi restituas. r̃ndit Gof. i. sū. eo. ti. ad fi. x. Si q̃s. qz si iō facit ṽt meli⁹ recipiat ṽha ommittit. Si aut iō ṽt suū nō peat ūl forte g̃ciaz r̃cipiēti faciat. Sec⁹ idē Ray. & Hosti. i. sū. d. ṽhis. S. Sed an aliq̃ x. Quid si q̃s. Ali⁹ tenet otrariū qz etiā p̃mo casu nō cōmittit ṽha jo. d. ligna. i. c. i. ciuitate. ex d. ṽhis dūmō nō eēt cōstācie ṽsiles ṽt si eēt putrefactū: nil valēs. q̃ casu sic otrahēs obligaret iustitucōni. Vid. Archi. xiii. q. iiii. Null⁹. idē Monal. i. sū. q̃ addit h̃ vez dūmō nō auferat p̃rio libtātē soluendi uetēz ānonā. sicut mutuo accepit si interiz vult se libeāre.

¶ Quid si q̃s accepit pecūiaz ad ṽhas & p̃ ea eārez mutuauit aico suo ṽt restituat sorte & dictā ṽhas exiñ currete ṽhario. r̃ndet Monal. i. sū. qz tenet ad restitucōnē eīrez aico suo qz ip̃e p̃ncipalis fuit i hac ṽha. Si aut eēt tñ mediator & fideiussor ita qz obligacō eēt d̃ aico ad ṽhā r̃iū facta tūc nō teneret Archi. xiii. q. 3. c. Ṽha. tenet cōtrariū. s. qz nō teneat ad iustitucōez: nā ex tñ mutuo nichil p̃cipit creditor. ergo nō pōt dici ṽhario. xiii. q. iii. pleriqz. itez si soluiſſi p̃ utilitate socy iam possit ab illo ipe tē sorte & ṽhas. ex de fideiuss. c. Droueit. & c. Cōsti. et go multo forci⁹ potest retinē. & se p̃ excepōnem tueri. Pretēa effectiue p̃iñ ē ac si illi⁹ noie & p̃ illo s̃b ṽhis a tali cōditōe mutuū r̃cepiss̃ & ip̃e cui mō eo pacto pecūia tradidit ratū habuiss̃ jo. cal. p̃ opinioēs doctoz recitas dic. qz si tūc oīo intēdebat satisfacē ṽhario d̃ illa pecūia quā socio mutuauit & non ē ṽha nec peccat. qz hic nō sit stipulacō ṽharuz. s̃ ṽt dānū euitet & aliq̃d nouiſi bi accrescat ad hec. xiii. q. iiii. Si q̃s oblig⁹ timorē ibi aliq̃ icremēta & c. Quoi⁹ ibi q̃stū & qz ibi notatur Nec em̃ cuz dāno suo tenebatur socio subuenire. xiii. q. ṽ.

169
Si nō licz solū em̃ dānū euitat qd̃ eāt euitatur. ṽnde nichil sibi germiat talis pecūia & i eo deficiūt rōes diffinicionis ṽhe. Pro hoc facit qd̃ notat immo. i. c. i. d. ṽhis vbi dicit Quod si teneis michi ad cētū ad diē & qz nō soluisti recepī ab alio sub ṽhis restitue teneis. Adiecit etiā qz notat Guil. d. eo q̃ mutuauit cōitati cū pacto qz durāte debito nō teneret ad collectas: nā talis non ē ṽhario qz lucz nō capit licz dānū euitet. ṽt notat in Spe. d. ṽhis x. Sed pone ṽbū Immo pl⁹ vidēt teneri i illo casu qz ibi euitat dānū a q̃ ali⁹ nō poteāt se tueli & volebat: hic poteāt & volebat & feciss̃ si nō mutuasset socio. Si igit ille nō tenet q̃ maiore videt h̃e utilitatez multo min⁹ ille d̃ q̃ q̃rit i q̃stione q̃ penit⁹ nullā h̃z Credit tñ jo. cal. qz si collecte iponēre eēt certe is de q̃ loq̃tur Guil. nō excusaret. Sed si dubitat an durante debito sit aliq̃ collecta iponēda habz locū dictū Specu. lato. & hoc tangit jo. an. in c. Cōsultit. Vbi ved nō m̃tendebat satisfacē ṽhario cessant p̃dicte rōnes Et ideo si tūc a socio cui mutuauit ṽhas p̃cipit tenet ad restitucōnez iem̃ tenet Petrus de ancha. in. c. i. de ṽsuris. Vid. infra. S. xl. ix.

¶ Vtrū inimicis q̃bus pōt iustū bellū inferri liceat dāe ad ṽham. R̃ndet Alex. d. ales vbi s̃. qz q̃daz dicūt qz i nullo casu ṽsurā eē exigēdaz Et qd̃ dic Ambrosi⁹ ab illo exigere ṽham cui nocere iuste desiderās intelligit nō d̃ ṽha appie s̃ de minima pensione & t̃buto ab infidelibz exigēto ṽt tali onere p̃grauati dūtant. Ali⁹ ved illud dictū intelligūt ad litterā: qd̃ ex q̃ iustū bellum mouet ex edicto principis ab hostibz licite ṽha exigit dū tñ nō fiat vicio cupiditatis s̃ zelo caritatis: ut scilz mactent ṽhis q̃ nō p̃nt tomāi armis Nāz cū eos possum⁹ occidere: & oīa bona eoz possum⁹ nostra facē iuste belli. Et hec videt eē intentō Ambro. Vñ statiz sequit ab eo ṽsurā exige cui iure inferunt arma. Quic legitime iſerūt ṽhe q̃z bello vincere nō potes Ab hoc ṽsuraz exige q̃z nō sit cimen occidē. Tñ appie loq̃nto i hoc sensu nomen ṽhe trahit a appia significacōe: qz nō ē ṽsuracio rei aliene Cōcor. Hosti. i. sum. d. ṽhis. S. an aliq̃

S. viii. **V**ice d' hoc infra. S. xliii.

Quid d' his q' volūt dare dilacōez debitoi veniēte tpe solucōnis nisi p' pecūia cū debitoi sit astrict' iuramēto soluei tali tmino. **R**ndet **M**onal. i. lū. q' vha ē: q' tene tur ad restitucōnē. ex re vsuris. c. Consuluit vice infra **V**iura. io. S. xliii.

Vtrū licitū sit mutuae cū hoc vt res aliq' pauperib' ul' pat' meo idigēti. rndet **A**lex. d' ales vbi s' q' nō. q' si cut nō licz michi ex ui mutui trāsferrī dominiū rei ali ene i me ita nec i aliū. **A**ddit **H**ost. i. lū. i. ti. d' vhis. S. an aliq' i pñ. q' et p' redimēda aia captiui nō pōt exerce ri vha. ex re vhis. c. Quia. r. c. Quodiam. r. c. Sup eo. **N**ō em p' textu pietatis ē i pietas omittere da. i. q. i. nō ē putāda d' ouer. i. fixe. c. i. xxxiii. q. v. Si dicat. xliii. q. v. c. ij. r. c. **N**e quis vice supra. S. v.

Quod pone q' q's mutuat **T**icio pecūiaz vt vadat ad molēdinū ul' furnū suū ul' vt itret scolas suas alias nō mutuat' an ē vha. rndet jo. cal. i. c. nauigāti. q' si ex h' recepit o modū ul' vtilitatē q' pnt pecūia estiari ē vha rius r' tenet ad restitucōez r' nō itelligo d' mercedē q' ac cipit p' labōē q' et accipet alt. h' d' vtilitate q' hēt alias puta q' ex hoc molēdinū ul' furnū ul' scole sue hēbunt maiore ocur' psonaz r' efficit doctoz maioris faē ista em bñ pnt pecūia estiari virelicz tñ qñtū i putat ul' re putat d' illd' o modū ul' honore apt' h' q' **T**icio iuit ad molēdinū suū ul' itrauit scolas suas q' nō feciss' si pecū niaz nō mutuas' **M**onal. dic. q' si debitoēs apt' hoc nō sūt dānificati nō tenēt d'itoēs ad restituēdū eis aliq' nisi q'tenz estimare debz libtas molēdi vbi volebant pensatis et circūstācijs de maiori r' minoi rōne molē dinoz r' facultate molendi r' qualitate

Sed quero cui sit restitucō in p'dicto casu: illi em qui hui' modi facit huiciū non quia sibi nichil adest et nichil prestitit dño molendini nisi mercedem quaz al teri prestitisset etiam sine mutuo. **C**redo ergo in hoc ca su q' restitucio sit pauperibus facienda qui semper succe dūt qñ nō o' stat cui sit restituēdū. ex d' vhis. c. Cū tu. r. q' notat ex d' s'ymoia. **D**e hoc satis **C**ōcor. jo. an. i regula

peccatū nō dimittit d' re iuris li. vi.

Sed qd' si molēdinari' donat michi pecūiaz vt vadā poci' ad molēdinū suū q' vicinor: r' tñ si alio iuissim tātū laborē habuiss' r' tātū expensione soluiss' nūn qd' o'mitto vha' dicit jo. an. q' nō i mercur. sup regula peccatū cū vha materialit' genēt de ipso mutuo: hic autē nullum mutuum interuenit.

Vtrū i aliq' casib' liceat recipe vltra sortē ul' exigē vhas. rndet **A**lex. d' alexā. in suo tractatu d' vhis: q' cuz vha sit d' ie malū: q' ē qdā excrecēcia accedēs sorti i mu tuo vicōsa r' o'tra legē dei r' o'tra legem g'tuiti. ideo tali excrecēcia nūq' pōt exigī ipa remanēte s' b' rōe illiciti et mali: q' ipa remanēte s' b' rōe mali nō cadit i ea dispēn: laco: sicut pbat ex d' vhis. c. sup eo. x. vbi d' q' cū vha phibeat v'usq' testi pagina nō cadit i ea dispēlaco si: cut nec i mēdacō: h' tñ aliq' cū stancia poss' tollē racōez b'icp' ab ista excrecēcia: ita q' excrecēcia licite poss' fieri mutuati: tūc liceret exigere tales excrecēcias vltra sortē: sic autē ē in quib' dam casibus

Orim' ē qñ ecclia accipit in pignē a vassallo suo feus: dūz qd' tenet ab eadez. **T**ūc em ecclia nō tenet oputaē i sortez fructus. ex d' vhis. c. o'q'stus. **V**bi d' q' moāste riu' detinēs terraz ti. pigneis d' oputaē fruct' i sortem r' recepta sorte d' reddi terra d' bitoi: r' hoc nisi terra sit d' feudo moāsterij. **T**ūc em sic glo dicit fruct' nō oput tant' i sorte. interiz tñ nō debet recipe huiciū a vassallo **N**ec tūc ē ibi vha. **Q**uasi dicat glo. iō iste casus ē licit' q' tollit viciū vhe. q' ecclia rōe feudi nō dicit accipere alienū. **A**ccipet autē si iteriz vassallus teneret ad huici um. **R**acō ergo feudi tollit rationem b'icp'. **E**t ideo po nit excrecēciam sub ratione liciti. **H**oc idem habet extra de feudis. c. i. vbi determinatur q' i tali casu fru ctus non oputatur in sortem ita tamen q' vassallus non tenetur interim ad seruiciū **C**ōcordat. **M**onal. **S**ed **V**trum hoc solum habeat locum in feudo ecclie **R**espondet **H**ostiensis. secundum quod dicit ideoz **A**lex. q' non inuenitur i alio feu. exp'ssum viret tñ q' poss' pbat q' habeat locū i alijs: q' a ē licitū a illicitū

Si licitū. ergo i layco qz vbi ē eadez rō qz item ius. Si aut illicitū mltō min⁹ dī cōcedi clerico q̄ layco. qz licet vha respectu laycoz sit mala. respectu tñ clericorū ē exēcranda jōe glo. 7. **An. d. bu. 7 jo. d. ligna.** Racio at qre abolet hoc viciū i hoc casu ē. qz vassall⁹ nō ē dñs q̄uis hēat vtilē actōez ul h̄m alios nō ē magis dñs **Presuit** et velle dare fructus. qz ad antiocta ē natuālī obligatus. **Cōcor. Ric. i. iiii. di. xv. ar. ul. q. v. Cōcor. Monal. 7. Hosti. jtez qd d. emphiteota. vlsufructuāto 7 colono an idē sit qd i uasallo. Rñdet itē Hosti. i. sū. de usuris S. An aliquo qz nōn.**

Secūdo casus ē ubi possessio ecclesie ē assignata clerico i bñficiū. Tūc em pōt clericus fructus hui⁹ bñficii p cipe ultra sortez ex d. uhis c. i. vbi mādāt qz fructus computet i sortez qñ possessio ē obligata loco pigneris nisi forte bñficiū ecclie fuit qd redimēdū ē. **Hoc mō d. manu layci qz tenz eā iuste 7 uiolent Cōcor. Alex. de ales i tractatu euāgelicorū pceptoz inter cō. 7 Monal. Ric. vbi d. dīc geneālī qz cū q̄s mutuāt illis q̄ uiolent ul fraudulē rez suā retinēt mutuās restitue nō tenet illd qd accepit ultra mutuū qz sic nō accipit alienūz h̄ ad se trahit qd suū ē p dictū. c. i. i. tex. 7 i glo.**

Tertio casus ē ex d. uhis. Salubrit. vbi. d. Sane genez ad fructus possessionū q̄ sibi a socero p numeāta tote pigneris obligataz 7 putādos i sortē nec credim⁹ conpellendū. **A**ssignat aut cāz qz frequēter totis fruct⁹ nō sufficiūt ad oneā mātmonij supportāda. **E**st ergo itel. ligendūz hoc eē licitū qñ marit⁹ portat oneā mātmonij: alit nō. **Cōcor. Ric. vbi d. Aliaz cāz assignat Hostien. vt. f. eos salua remaneat mulieri: alit em 7tingeret eaz 7 sumi 7 leuaret respublica**

Sed an heredes mariti habeāt hoc pūilegiū q̄ diu relictaz alere tenent: nec tenent totē restitue vsqz ad annūz p mortē mariti. vt. c. de rei vxorie actus. l. i. rñdet jo. an. 7 jo. d. ligna. qz nō. **N**ā ē diuisa ratio i marito 7 i heredib⁹ qz heredes statim pnt reddē pignus obligatū p tote: secus i marito in c. tua hō de iure iuran. **E**t qz soluto mātmonio desinit eē eos. **D**e rstitutione

totis. f. q̄lit 7 qñ fiet dībz uice rñto. xx. S. xxxviii. **xxxij** **Q**uerit an si gener possessionē sibi obligatā cū iure qd ibi habz 7 cedit altei recepta ab eo sūma pecunie q̄ pmissa fueat ei p tote. nūq̄ ille ali⁹ recipiēs talē possessionēz poteit lucri facē fructus pceptos usqz duz soluta fueit pecunia p̄dicta sicut poterat gener. **A**d hoc. rñdet Rodol. qz si gener aio donandi trāsfert ius totū qd habet i pignoē i talē nō p̄t stractū pecunie quā accepit ab eo. h̄ p̄t amicitia 7 affinitatē ul qz ali⁹ sibi diuidet 7 ille numeat sibi pecuniā p̄t ḡaz 7 dilectōnē 7 nō p̄t fruct⁹ lucri faciētos: tūc nō ē vha: qz nō ē ibi vera ratio mutui. **A**bolet vō viciū vhe qz gener cessit sibi ius qd h̄z i possessione: 7 p oseq̄s donat sibi fruct⁹ q̄s ip̄e pōt p̄cipere. **S**ed si tñ dēctū sit i pactūz qz gener teneat numeratū reddē pecuniā si ille voluerit recipere: tūc ē vha si numerās pecuniā vellet lucri facē fructus 7 p̄t h̄ mutuauit. **Cōcor. Bal. C. d. vhis sup rubra 7 Monal. frater minor in sum.**

Sed pone casū. f. vt poneat solutū mātmonij 7 heredes mariti obliget mulieri aliq̄ possessionē p tote sua quia non habent vnze soluant: nunquid fructus computabuntur in sortem. dico h̄m **Hosti. qz sic: non em ē eadem ratio in primo qz in secundo. 7 iteo non itez ius. Concordat Hosti. in sum. de vhis. S. An aliq. x. vi. 7 jno. 7 jo. an. i c. Salubrit. ex d. vhis.**

Sed poē qz gener nō t̄cepit pignus h̄ cautionē de numerata tote certo termino 7 interim recepit ex pacto certos denarios pro libra. nunquid ē vsura? videtur qz non: quia qua ratione non debet 7putare fructus pigneris in sortem. vt dicto. c. **S**alubriter eadem ratione nec istos nummos **Contrarium tenet. jo. an. et ad dictū. c. Salubriter.** Respondit qz loquitur de fructu pigneris qui supponitur diuino iudicio 7 ad rationē tex. dicit responderi per. c. per vestras d. dona. inter uī. 7 vxorez. **E**t ibi glosa Cōcor. ibi jochannes de ligna. nā possessiones sunt apte nate pducere fructū non pecuniā. l. 3. **D**au. d. liāza. strariuz tenuerit.

Quartus casus est rōne interesse Et hoc plurius modis. Pri-
mo ut cū fideiussor p defectu debitoris opulsus ē credi-
tori soluere capitale et usum. Tūc em̄ fideiussor pōt re-
cipe utrumq; qz hūari debz idēmnis. ex. de fideiussor. c. con-
stitut. Cōcor. Ric. Monal. et Alex. de ales. Vnde. x. ii.
pulchras occlusiones cōini Laurecy supra restō. ij. S.
ij. qn mutuās icurrit dānū ex hoc qz ille q accepit mu-
tuū nō reddit i tmino assignato. ex. de fideiussor. c. puez-
nit. Debet em̄ mutuās hūari idēmnis. Abolēt aut̄ hic
uiciuz usure. qz uha iō ē uiciū qz rōe mutuū sperat lucz.
Hic aut̄ nō accipit excrecencia nisi racōne damni ui-
tandi et nō lucri hūdi. Concor. Ric.

Quintus casus ē qn sine omi pacto dat aliqd ultra sortez
gtis rōne libtatis conacōis. Caueat aut̄ sibi recipiens
p praua intencōe. qz si qd ap̄t hoc pncipalit̄ mutuāt
alit̄ nō mutuatur. iducēdū ē i foro pnciali ad restitucō-
nez. ex. de usis. c. Cōsuluit et. c. i. Ciuitate. Abolēt at̄ hic
viciū uhe. qz uha iō uiciū ē. qz corūpit libtatē et gtuū
qd debz eē i mutuo. Gratuitū aut̄ nō destruit gtuū
si magis auget ubi s. Vñ dicit idē Alex. i. ij. c. istius tra-
ctat. qz si nullo pacto itueniēte ab inico nec exactione
ex pmo facto hūta debitor aliqd gtis offerat creditor
illud sine aliq peccato pōt recipe. dūmō mala itencōe
ab inico carueit. nullā em̄ maciaz oblatō suscipienti i-
gerit q nō ex ambictis pactione pcessit. i. q. ij. Sicut
ep̄m. Si tñ creditor itencōe recipiēdi iducēdū pncipali-
ter aliqd mutuauit alias nō mutuatur. licz i foro iur-
diciali nō possit cēseri vhariz dicto. c. i. ciuitate: tñ i
foro penitēciali inducēdū ē ut restituat. Ric. vñ tenet
qz licet peccet tñ restituere non tenetur. ex. c. Cōsuluit
Vnde supra. S. i. et. b.

Sextus casus ē rōne more ut si debes michi centū ad
certū tminū et nolūisti p̄soluē i tmino et ideo oportuit
me recipe pecūiaz sub vhis teneris michi soluere illas
vhas si p̄solui: et si nō solui liberae me ab obligacōne
si ille casus nō debet numerai ostra quartū qz hic ē intē-
esse sicut dicebat ibi. nec hic petiit aliqd sicut vha si sicut
interesse nec causa lucri si cā dāni vitandi. Cōcor. Alex.

112
de ales ubi s. Cōcor. Monal. s. qn ap̄t morā creditor in-
currit dānū nō aut̄ si lucruz nō acq̄siuit ut i otradibz
bone fidei. s. l. Sociū. ff. p socio. ff. de adio. empti. l. Si
sterilis. S. cū p venditorē. xvii. q. iiii. Si qd. **xxxviii**
Septimus casus ē cū petiit vha canonica. i. pena a canone i-
posita q pōt exigi vltra sortē. xx. q. ij. i legibz. Sed qd
si pena ē ouencōnalis i otradū mutui appōita ut debi-
tor metu pene peat. rñcet. Ric. vbi s. qz exigēs talē pe-
naz nō tenet ad restitucōnē si nō fuit appōita i fraudez
vharū si intencōne artandi accipientē ad obhuacōez si
delitatis pmissē: qz ut dī. ff. de re. iur. l. qd a qdaz pene
rōie exactū ē eicez restitue nemo cogit. Quod vñ itel-
ligit Monal. dūmō semp sit intencio recta. s. ut credi-
tor nō ea itencōne mutuet qz credat: ul speret qz talis
recipies mutuū incidz i penā. ar. xxxiii. di. q. q. ex. de ar-
bi. c. Dilecti. Si aut̄ ille q talē penā appōuit osuenit
eē vhariz psumit qz ifraudē vharz appōuit. ff. de adio.
empti. l. putas. S. i. Vbi aut̄ sine fraud appōita ē peā
pōt exigi pena illa tota. qz publice vtilitatis intest pa-
cta hūari: et creditores debitoribz nō fraudari. Itēz p-
sumpsit qz sit vha si p singulos menses ul annos paci-
scatur penā cōmitti: et ostra qdā mercatores q appo-
nūt pactū d pena soluēda ad singulas nūdinās sibi suc-
cerentes. C. de vhis aūc. Qd huc jn foro autē consciencie
standum ē sue confessioni.

xxxix
Octavos casus ponit ex. de vhis. c. Cōquest. i glo. ut cū
vendo tibi p̄dium et trato et p̄cipis fructus nec soluis
michi p̄ciū ad terminū potēd vhas petē lapso termino
cū fructus rei vendite facis tuos: et nichil michi solui-
sti. Reducit aut̄ hic casus ad quartū fm glo. qz ē de i-
teresse. qz nō accipit aliqd sicut vha. si sicut itesse Et qn
dī qz ē qd accipit ul accidit sorti hoc itelligēdū ē i mu-
tuo. ul et qn aliqd excogitat i fraudē vharz ul qn ex pa-
cto aliqd exigit ul qn sit cā lucri nō cā vitādi dānuz
Si aut̄ p̄cise fiat ap̄t vitandū dānum nō ē vha Cōcor.
Hosti. i. lū. ti. de vhis. S. an aliq. x. vii. dices Dic isto ca-
su. opetere actionem ex contractu ul officiū iudicis nō
ad vīuras. si ad interesse. quod verius ē ut. ff. de volo.

.l. legat. S. **N**ō solū. 7 C. 8 actō. empti libro. i. **¶** **N**on casus ē qz ponit eadez glo. i. dicto. c. 29 qstus: vt si vento tibi re tali pacto vt qncunqz soluero tibi fciuz qd michi das res ad me reute. In casu isto oēs lucrāt fructus si iustu sit pciu ul alit si modicu ē pciu psumitur i fraudez vha. **A**bolet autez i isto casu viciuz apt vendicōne reductam ad eqtatem iuris naturalis liue apt eqtatez huataz inter ementez 7 vendētez q nō huat qn modicu ē pciu respectu rei vende. Item **N**ost. i. ti. de vhis. x. ix. S. an aliq. jde **M**onal. i. sum. q dic q si p dium vendidi tali odicōe vt qncunqz ego ul heres meus pciu solua; rehauez p diu ego ul heres me; ul qn cunqz a septēnio vsqz ad nouēniū q nō ē vha: 7 emptoz facit fructus suos l; venditor iuxta vendicōnis formaz recuperaēt p diuz **E**t intelligo nisi i fraude vha sit talis vendicō facta. **Q**uod psumit ex his cōiecturis. s. ex eo q modicu ē pciu respectu valoris rei. jtez ex eo q ali quid psoluit vltra sumā receptā: puta fuit veditū p dium p centū 7 i pacto ē q cū vult rehaue reddant centū viginti. jtez qn emptoz osueuit exercē vhas. ex d. epti. 7 vendi. c. **A**d nostrā 7 de pigno. c. jllō vos **V**ice ista bluram. S. xi. **¶** **D**ecim casus ē racōe dubij. ex de vhis. c. **N**auiganti: sicut em ibi dē. **S**i qz dat. io. solidos vt alio tempore puta i autūno totidē sibi grani vini olei ul alioz mēsure reddant: q. licz tūc plē valeant. tñ qz vtruz plē ul minz solucōis tpre valiture fuerit. i. verisilit dubitat nō debet ex hoc vhari reputari. **D**icit aut verisilit dubitat qz si certū est q solucōnis tēpore plē valeret vha rius est censendū. **S**i qz em daret. io. solidos i autūno qñdo parui pcy erat bladū vinū 7 oleū vt i pascate totidē sibi bladi vini 7 olei mēsure reddant qñ huiusmodi merces fm cōmunē cursuz osueuerūt esse cariores vha est. qz nō verisilit dubitat imo pbablit creditur q plē valebūt mēsure tempore solucōnis q valeant tempore tractū. **C**oncor. **A**lex. d. ales ubi s. **A**bolet aut i hoc casu viciū usure apt dubiū. rōne em dubij excusae pōt 7 facē eqtatē iusticie licz plē accipiat qz cet eo q rō

huius dubij pōt estiācōne i rebz ex ipa natura rez q ita li specie pnt plē ul minz valē **V**n cā tempore aliqd plē nō accipit q apt natura rei q plē valet vno tpre q alio 7 aliqn minz **C**ōcor. **M**onal. **S**icut et videt excusae rō picli q rerū pensare pōt supabūdanciā. **R**es em ex piculuz existēs plē valz qz res eiuscez speciei existēs i piclo 7 sic hec recōpēsacō reducit ad natura rei q apt piculū estimat plē ul minz valē: 7 sic piclm 7 dubiū viciū tollit vhe **V**bi aut piclm nō tollit hoc viciū de sui natura nō excusat vham sicut i piclo qd ē i mutuis: de q ex de vhis. c. **N**auigati ubi dē. qz si qz alicui nauigati pecuniaz omiserit apt spēz alicuius lucri nō excusatur a vicio vhe: 7 si apt hoc piclm ppe sortis accepit sup se **S**i et aliqz mutuaueit alicui cetuz libras ad io. ānos ita q si infra. io. ānos mortuz fuit alit ipoz q debitū accepit libeat sit a mutuo 7 debito. **S**i ued supuixerint ābo dabit q mutuū accepit ducētas libras ei q mutuuz de: dit tale piclm nō excusat. qz nō reducit tractū ad eqtatez iusticie. **D**e iclm et non excusat ubi cā temporis plē accipit. s. ubi nō ē cā tpris supabūdācia accipit tūc racō dubij ul picli excusare pōt qñ. s. incidit dubiuz ex natura rei. **E**xculat aut hoc dubiuz i duobus casibus **V**uē ē p anticipacōne temporis. s. qñ quis minz dat q valeat res tempore tractus. **T**ñ dubitat vtruz plē ul minz valeat tempore solucōnis: d q iam dictū ē s. **S**ecund casus ē apt dilacōnez temporis. **R**acōne em huius dubij excusat q p annū granū vinū oleū ul alias merces vendit vt ampliū q tūc valeant i certo imino p eisce picipiat. **S**i tñ eo tempore tractū non fueat veditur alias nō excusat: qz si tūc fueat veditur pro minori precio ex certa sciencia plus recipit i alio termino vsura ē **D**e hoc habes ex de vsuris. c. **N**auiganti in tex. 7 i glo. **H**oc et mō itelligatis qd dictū ē ex. d. vhis. c. i ciuitate tua. **V**ice infra. S. xl. vii. **¶** **V**ndecimus casus ē quādo datur pecunia ad pompaz. s. sigilata i sacculo vt ostendat se diuitē. **A**bolet aut hoc viciū vhe. qz ibi nō ē mutuū s. locacio. **I**n locacōe aut licet aliquid accipe p re locata. vñ licz: qz tñs pecunia locatur 7 eorez numed reddi debet a conductōe

locanti. ff. comoda. l. contra. et nota. xliii. q. iii. et i. c. co-
q. stus d. v. his. Et Hosti. i. su. d. v. his. S. an aliq. x. io.
Duo decem casus habet. xliii. q. iii. vbi dicitur p. **xl. iii**
Ambro. Ab illo exige v. h. cui nocet merito desideras
Cui iure inferunt arma huic legitime inferunt v. h. Quem
bello vincere non potes; ab hoc v. h. exige que nescit cri-
men occidere. Si autem in tali casu abolet viciu. v. h. hoc
ideo est: quia solus deus est verus dominus omnium rerum et bona dantur
hominibus ad colendum unum deum. Vbi ergo non est cultus dei si-
cut inimicis dei et fidei legitime possunt v. h. exigi: quia hoc
non fit in spe lucri sed zelo fidei et caritatis ut inimici fidei re-
bilitentur: et est quia bona non sunt eorum que impugnant fidei sed in-
te debent alijs. Ex hoc decreto dixerunt aliqui. quod ab hosti-
bus licite possumus accipere v. h. namque et via eorum possumus
licite accipere et auferre. ut habet. xliii. q. vii. c. i. et ii. Et
quibuscumque insidijs possumus nocere eis. xliii. q. ii. c. co. in. g.
Ex hoc dixerunt aliqui quod christianus potest accipere a iudeis et
saracenis v. h. sicut a ceteris hostibus christiane fidei. Alij
intelligunt decretum non de omnibus infidelibus sed solum de inimicis
christi. puta. quibus licitum est et apte nocere et per insidias. A ce-
teris autem que sunt pati huic non licet accipere. Vbi. xliii. q.
viii. c. dispar dicitur. Dispar est causa iudeorum et saracenorum. in
illos etiam iuste pugnat qui christianos persequuntur et de vrbibus
compellunt hi autem ubique huic pati sunt. Quedam autem
glossa super dicto decreto dicit quod vbius Ambro. dicit intelligi
negatiue. scilicet ab illo exige v. h. cui nocere merito re-
sisteras. Quasi dicat nulli debes desiderare nocere. Ergo
a nullo debes exigere v. h. Et hinc hunc intellectum a nul-
lo licet exigere siue pagano siue iureo. Videtur. S. xxi.
Quid si mutuauit tibi. x. corbes frumenti v. h. **xl. iiii**
ad pascha quando valz corbes. xx. solidos: et p. ea in pascha quando
est tempus solutionis valet. xl. solidos an est v. h. si. io. cor-
bes frumenti recipias. Respondetur jo. cal. in. c. Navigati quod
Hugoli. notat. xliii. q. 3. Si quis clericus quod non et Archi-
et jo. d. ligna. c. in ciuitate. Pro quo bene facit. lex que
dicit quod restitui debet res eiusdem bonitatis in quantitate. scilicet in
trinseca. ff. Si certum petat. l. cum quod. si non est necesse quod sit
eiusdem estimationis imo si actum fuerit que tempore

reddet illis temporis habuit rationem que ad estimationem alias habuit ratio-
nem temporis que fuit petita. ff. Si certum petat. l. vinum. Si igitur mutu-
as tenet recipere uiliorem si facta est uilius que ad estimationem ergo
non peccabit recipiendo preciosiores si facta est preciosior. Dicat autem
Hugoli. quod interdictum istius posset esse prauum et tunc peccaret
Quidam autem distinguunt autem est uerisile quod ipsa res mu-
tuata non est preciosior tempore solutionis autem de hoc probabiliter
dubitat. et tunc nullum est uicium ut dictum est. c. Navigati: autem est
uerisile quod est preciosior. et tunc autem creditor non eat fruatur
tus re mutuata. sed interit consumitur et tunc est v. h. aut erat
fruatur et tunc autem creditor aufert debitori libertatem se li-
berandi. et tunc est et v. h. in his enim casibus se exponere uo-
luit et debitor onerare. Aut tale libertatem non aufert debi-
tori et tunc non est v. h. immo posset mereri si bona interdic-
te quereat debitor ante terminum ut soluat ne oneretur. Sed
si haberet corruptam interdicte quod dicat sibi quod potest usque ad ter-
minum retinere ut se a danno non releuet licet non auferat fa-
cultatem se liberandi: et tunc si non sit v. h. peccat tamen. Hec di-
stinctio est valde equa in iudicio anime Concor. De re
ancha. in. c. i. de usuris li. vi. **xl. v**
Quedo de hoc casu. Certe janue per varios casus ostingentes in-
diget frequentem pecunia: et quod non est mos huius ciuitatis ipo-
nere talias sed mutua: statuit quod super homines januenses ipo-
nat mutuum certe quantitatibus usque ad modum et quantitatem
eis per que in eo expediunt et sic imposito hoc mutuo quilibet hinc
modum sui dispendij cogit ad mutuandum siue ad soluen-
dum. Coitas autem uolens releuare ciues suos dat ex introi-
tibus coibus cuius mutuati ad rationem de. vi. ul. viii. ul. io. p.
centenario. utque tunc excresecia ultra mutuum datum pos-
sit accipi sine vicio v. h. Respondet Alex. d. ales in suo tra-
tatu quod non. quia ratione mutui non licet accipere excreseciam ali-
quam. Luc. vi. c. Mutui date et cetera. Item quod v. h. est que quod
solutioni mutuae rei accedit ipsius rei v. h. gratia. Vel v. h.
est que quod sorti accidit in mutuo. Ratione ergo mutui
non licet recipere lucrum. Non obstat ut quod dicitur quod
tale mutuum non sit voluntarium sed violentum id
accipiens excusetur. quia. respondet Alex. de ales quod
licet in tali mutuo non sit voluntarium absolutum

tamen ē volūtariū mixtū. **V**olūtariū autē mixtū ē vo-
luntariū: ppter ea licet fuerit a pncipio violentū tñ in
pluribz ciuibz ex spe lucri a coitate pmissi supra pue-
tibus ciuitatis fuit volūtariū: ppter ea licz cogāt mu-
tuare tñ nō cogunt accipere lucz rōne rei mutuate. **V**i-
ciū autē vñ nō ē ex hoc qz qz mutuat: s; ex hoc qd qz
accipit ultra sortē. Item nō obstat qz coitas pōt ciues
suos releuare i hoc qz grauāt eos dū cogit mutuae: qz
rñdet **Alex.** d. ales. qz releuacō pōt fieri duplici. **V**no
modo p modū gracie: puta qz coitas aliqd donat gra-
tis mutuanti qbz. **A**lio mō qā coitas ex pē facto vel
ante factū obligat se ad dandū tñ mutuanti: hoc nō
licet. **E**t specialit qā ex tali obligacōe mutuū incipit
fieri volūtariū: a fieri i spe lucri. **N**ec iterū obstat si di-
cas qz hoc pōt accipere rōne intesse qā mutuās fuisset
lucratz d pecunia mutuata: quia rñdet **Alex.** d. ales. qz
tale intesse ē ab euentu qā sicut potuit lucrari ita pōt
qz i eo rōne talis intesse nil pōt accipere: itez nō obstat
qz ex talibz mutuis gubernat ciuitas qz cōseqtur in re
magnam vtilitatē rōne cuiz gratificacō pōt ciues suos
dando eis aliqz excreſcentiā sup redditus coitatis: qā
rñdet **Alex.** p. c. sup eo. ex d vñs vbi dī. qz nō ē facien-
da vñā p redimēda vita captiui qz ptextu boni non de-
bet fieri malū. **V**ñā ē malū qz phibet vtroqz testamē-
to. **V**n sicut nō licz mētiri p vita alteri: ita nō licz vñ-
raz facere. **V**ice supra. **S.** xiii. **D**e. d. ancha. i. c. vñā
boraginē d vñs li. vi. pē multa q loquūtur ibi de ma-
teria vñarū: dicit. qz pdicta faciunt ad qstionē que plu-
ries benecys occurrat in dubiū: ibi em cū guerre q alia
oneā occurrerint i comuni cogūt ciues mutuae in co-
muni: qz cuiz mutuanti rñdet comune tñ pcentēario
sortez ved receptā nūqz restituit. **E**t ista in volgari ibi
appellant impstia. istuz ergo annū redditū mlti emūt
q sepe reuocat in dubiū an istud emere sit vñā **E**x pōi-
dis patet. qz nō. qz sic tenui in dicto. c. in ciuitate. **T**uz
quia nō plus pūpit qz de empcone vñz possessionis
similis estimacōis: tū qz pū p eis crescit qz decreſcit
naz qz valit. xxx. ul. l. nūc aut. lx. ducatos centēariū

115
Subiact et piclo qz possz comune eis i totū tollē q se-
pe eis oneā imponit sicut possessionibz ita qz fere in oī-
bus oueniūt cū rebz imobilibz. inter qz d iure opuz-
tant vt in **Cle.** exiui d padiso. **S.** cūqz de vbo. signi. **R**e-
perio tñ iter vñlia **F**ederici vñlio ducētesimo nonagesi-
mo ho. quēdā theologū disputasse latissime istā qstī-
onē qz clusiue tenuisse qz q ad ipos ciues coacte mutu-
antes comuni nō sit vñā cēiēda. si quid p illa forte co-
acte mutuata aliqd recipit mutuās **A**b ipis autē emē-
talē redditū annū ē vñā cuiz rōnes q motiua nō refed-
qz de iure iudicō meo efficacit nō cludūt **N**ec tollunt
racōnes vñā. **A**n. d. bu. in dicto. c. in ciuitate d vñ-
ris tenet cū **D**e. d. ancha. rōnibz dīctis. **Q**uidā gene-
ral ordinis heretaz multis racōnibz pbat qz nō sit
vñā in istis vñātibz: tñ nō sint liciti. q specialit hoibz
diuitibz. jn. c. geneālī fratiz minorū: janue celebrato
feti dēminatū qz coacti solue licite pūpē poterāt **L**a.
deflorēcia qui fecit latū tractatū format. v. dubia. **P**ri-
mo vñā recta vñācia comunitas possit talia guami-
na indicē qz ad eoz solucōnē opellē cū p dicto incremen-
to. qz cludit qz sic naz comunitas pōt inducē collectā
p necessitate sibi incūbente. l. oēs. ij. ff. de operibz pu-
blicis. l. i. **S.** qz si nemo. ff. qz cuiusqz vñuer. no. ff. d. pi-
gno. ac. l. h. imo opellē pōt ciues ad eoz possessionē vñ-
endas pūo biliori qz ad deputādū eoz nemoā qz mo-
lentina vsui publico. accepta tñ opetēti mercede. l. vñ-
dītoz. **S.** Si vñstat. ff. comunia pūioz. **F**acit de rei ven-
dica. l. **I**tez si vñbeatū. l. **R**escripto. **S.** h. d. mu. qz hono.
Item faciūt ea q scripsit jnno. d. sen. exco. c. gūe qz spe. d.
senten. **S.** sequit. x. **Q**uid si vñūsas. qz **B**ar. m. l. iiii. **S.**
adtoz de re iudi. **D**ecūto vñū solūtes talia oneā licite
possint aliqz recipe icremēta. **R**ñdet qz magister **G**re.
ordinis heremitaz qz nō imo ad restitucōnē tenet. j dē-
tenuit **L**appus d. casti. in repetitōne dicti. c. i ciuitate. qz
plures alij magistri. **M**agister autē **F**ran. d. neapoli. te-
nuit vñāciū i suo tractatu montis. l. qz possunt aliqd
recipe tales coacte mutuātes tali comunitati rōe sui i
teresse vñā sortē. jtez tenuit magister anglicz ordinis

p̄dicatoꝝ ⁊ plures iuris p̄fessores hoc cū sigillo s̄sulu
 erūt p̄ q̄ t̄citauit istos: dictus **Lan.** p̄it suas op̄iones
 dices. **C**redo t̄les mutuātes nedū si coacte: s̄ si volūtaie
 mutuāt dūmō ex caritate nō ex spe lucri p̄maia s̄ bene
 haria imunes esse a peccato ⁊ v̄haz v̄itō ⁊ nulli fore re
 stitucōni obnoxios. **T**ercō vtrū p̄ donacōnē seu libera
 cōnē ul remissionē quā facit ciuitas s̄ t̄li lucro istis sic
 mutuātibz p̄ statutū sup hoc factū liberēt a restitucōe
 ⁊ a peccato ⁊ ocludit q̄ sic **Quarto** an t̄les mutuātes
 licite uēdāt ius qd hēt i dicto mōte vigoē talis credi
 ti ⁊ recitat dictū magistrū **Gre.** tenēt q̄ si tātū quātū
 mutuauerūt p̄ceperūt oputāto illud lucz illicitū non
 p̄nt: q̄ iā ē exinanita sors. **S**ed si nō p̄ceperūt adhuc
 sortē tūc possūt vendē quātū supē ul si nichil p̄ceperūt
 ul si aliqd nō p̄t mutuū si alias licite tūc totū vendere
 p̄nt p̄ez dīc **Lappus.** **S**ed **Lan.** dīc iēz se sentiē: s̄ diffe
 renciā esse dīc qd intelligat licite p̄ceptū: nā licite dīc
 istos plz iuris h̄re i ip̄o mōte q̄ isti sentiāt: nā multa
 isti dicūt illicita que ip̄e licita sentit eē. **Q**nto vtrū li
 te alij ab ip̄is emāt. r̄ndet magister **Gre.** q̄ n̄ s̄z **Lap.**
 ⁊ dīc **Lan.** tenēt q̄ sic eo casu q̄ l3 ip̄is mutuanti bus
 recipere a coitate et alie v̄ere eodez casu licz emptori
 emē **S**exto vtrum tales emptores licite percipiant il
 la incrementa que isti mutuantes percipiebant **R**es
 p̄ndet **Laur.** q̄ omni casu quo primo loco mutuans
 aliquid a comunitate licite recipit illud iēz licite v̄e
 dit ⁊ illud licite emitur ⁊ licite percipitur ab emente si
 ue sit sors siue sit accessio siue lucrum ⁊ quocunq̄ no
 mine nucepetur: ⁊ hoc sane intelligo t̄cūscripta fraud
 et mente deprauata **E**t egregius vtriusq̄ iuris doctoz
De. re ancha. disputauit hanc questionem in prestito
 veneciarum ⁊ tenuit ciues soluētes coacte licite recipere
 illa quinq̄ procentenariō: ⁊ similiter emptores t̄lis
 crediti hec ille **xlvi**
Quero pone q̄ ē consuetudo q̄ rectores vendunt de
 pecunia ciuitatis alicui pro se et suis heredibus ban
 do quinq̄ florenos vel decim annuatim pro prouen
 tu siue lucro quā pecunia; dūt ciuitas i v̄ilitatez suaz

116
 ē ne v̄ha: jo d̄ ligna. in. c. si. d̄ v̄his. dicit q̄ cū pecu'a sit
 menlūa aliaz reruz. ff. d̄ si re. l. **S**i ita talis o tractz nō
 eit licit: peccatq̄ rectores nō t̄n singulaēs nisi o se qua
 tur bursale o modū **P**ossit t̄n h̄m eū defendi talis con
 tractz vbi ciuitas ostitueret censuz. v. ul. io. florenoz
 q̄ ocernēt boā ciuitatis nō q̄ntitatis nisi fiet i fraudez
Quid si q̄s mutuāt nauigāti ul eūti ad nūdi **xlvi**
 nas certā pecunie q̄ntitatē receptur: aliqd v̄ltra sortē p̄
 eo qd suscepit i se picl'm pecunie ul merciū. i. si pecuniā
 ul merces saluas portauit. r̄ndit **Monal.** i. sū. q̄ v̄ha
 ē: vt i c. nauiganti. **E**t ē racō q̄ d̄ natuā mutui ē q̄ sit
 stuitū. v̄nō suscepō piculi nō facit q̄ nō possit eē gra
 tuitū ⁊ sic mutet naturā suā h̄m glo. **V**n̄ licz sors periz
 matur: t̄n nō pōt aliqd recipe. **N**ō obstat q̄ i alijs cō
 tractibus puta locacōne aliqd recipit q̄ locator pōt re
 cipere mercedē q̄ picl'm rei locate remanet apud eū: q̄
 h̄m **Gof.** aliud ē i locacōne i q̄ non t̄nsfert dominiuz
 rei locate in oductorē ⁊ aliud ē i mutuo: i q̄ t̄nsfert do
 miniū i debitorē. **V**bi ergo pecu'ia nauigāti sic dat cō
 trahitur nauticum fenus. **E**t sic in titulatur rubrica i.
C. ⁊ ff. Nautico fenore. Cōcor. Hosti ⁊ Alex d̄ alexā.
Vide supra. S. xli.
Quod quid de illo qui mutuauit pecuniā recepturus
 ad terminum alterius generis monetam ul auruz ul
 argentum. **A**d hoc. r̄ndet **Hosti.** sequens **Gof.** h̄z qd
 dicit **Alexan.** q̄ si hoc ideo facit vt in estimacōne lu
 cretur v̄harius ē **V**el dicendum q̄ ille qui mutuauit
 pecuniā recepturus pecuniā alterius generis ad certum
 t̄minum peccat si rōne t̄mini dati vult habē pecuniam
 quā p̄babiliter credit plz valiturā i t̄mino q̄ sit pecu
 nia q̄ dedit. **S**peāt em̄ ex crescēciā ap̄t t̄pris dilacōnez
 iēz **Monal.** i. sū. dices q̄ si q̄s mutuauit i ancona mil
 le libras vt venecijs reddant sibi centū aurei ⁊ scit ul
 credit centum aureos ibi plus valē recipit t̄n i se p̄clz
 q̄ v̄ha ē: si in fraudem hoc facit. **xl. ix**
Done q̄ debitor v̄hary mutuauit socio pecuniā eo pa
 do vt restituat v̄hario sortē ⁊ v̄has deince curretes: an
 talis mutuās sit v̄hary. **R**ndet jo. cal. i. c. nauiganti.

ex d' v'his q' si mutuās tūc dīno intēdebat satisfaccere
v'haris d' illa pecunia quā socio mutuauit nō ē v'haris
q' qrit dānū euitatē nō captare lucz. xiii. q. iiii. Si quis
oblit' ibi aliq' incrementa. Et. c. Quoniā ibi ad q'stionē
Nec em' cū suo dāno tenebat socio s'bueniē. xiii. q. v.
Si nō licz. ff. d' p'scrip. x. l. q' hūadaz. Solū ergo dānū
euitat: vñ pecūia nichil sibi germinat. x iō i eo deficiūt
rōnes p'hibicōnis v'he. jtez cū v'haris cui t'lis soluit v'su
ras teneat t'stituē satis videt' incōueniēs q' iste et tenet
q' fecit solū vt p'cessi. vbi v'ed nō itēdebat tūc satisfaccere
v'haris. cessant tūc p'dicte rōes: vñ tūc peccat Et si a socio
v'has t'cepit ad illā t'stitutōez tenet. v'ed s. s. xx.
Quid d' illo q' mutuauit pecuniā cōitati hoc pacto q'
durāte debito nō tenet ad collectas. Rñdet **Specu. i. d.**
d' v'his. x. Sed pōt q' t'lis nō ē v'haris quia lucrum
nō capit s' dānū euitat. jo. v'ed cal. dicit q' si collecte i-
ponēre essent ex certo q' illud d' q' loq'tur **Speculator**
nō excusaret si v'ed dubitat an durāte debito aliq' sit in-
ponenda ul non: tunc uerum ē dictum eius per. c. **Pa-**
niganti quia rōne dubij excusat. **Vide s. s. xx.**
Quero pone q' iniurias intuli **Petro** q' obrem michi
inimicatur. propter quod me oportet subire expēsas
florentium decem in mense in famulis quos mecum
tenere oportet armatos. vñze ip' **Petro** egēti mutuo
centum cum pacto vt michi remittat iniuriam ul etiā
sine pacto. s' hac spe ductus primarie cuius gracia vel
beniuolencia ul venia ab eo accepta cessant expense p'
dicte non autem ex aliqua caritate quam habeam ad
illum. nūquid sum v'haris ul saltem peccator **Respō-**
ret Laur. de rodul'is videtur q' non quia licitum ē cui
libet suā v'racōez t'dimē. ex d' s'ijmonia. c. dilect'. Non
obstat si dicas q' dedit cāz relicto. ergo nō pōt redimē
v'racōem ar. de eta. x. q' l'itate. c. i. quia. Et si peccauit
ille iniuriando x iste peccat in uēdicāto **Preterea** hic
nichil lucri p'cipit siue paciscit ul speatur s' solū dānū
q' me s'buire facis p'p' timorē v'indictē euitat ar. eoz q'
notat glo. xiii. q. iiii. Quoniā multi. q' dic q' v'he poss'
sunt peti vt damnum euitetur. **li**

117
Quid si michi rebes. x. que nō possū recupare x mu-
tuo tibi alia iō. tali pacto vt optiē satisfacces q' infra tū
temp' soluas michi xx. an sit v'ha. cñdet **Hosli.** q' non
q' nichil michi. accrescit.

SVRA Secūdo cca animalia **Q**uod quāē
locando equū licz accipe x nō mutuādo pecuniā
Rñdet **Alex.** d' ales i t'cio i tractatu p'ceptoz decalogi
i exposicōne. vi. p'cepti q' eo modo q' licz d'cedē equū
p' lucro si sic poss' d'cedi pecunia nō est v'ha si d'cedens
aliq' recipet p'ter sortez. in locacōe v'ed nō trāsfert to-
miniū ei' q' locat. **Pretia** nō deteriorat p' usū x q'ntū
ē de se nullaz parit vtilitatem v'tenti sicut facit dom' x
equus que sūt locata ap'rie in mutuo v'ed pecūie trāf-
fert dominiū. vñ mutuū d' q'li d' meo tuū. x ideo p'cl'z
rei mutuate p'tinet ad eū q' mutuauit. **Cōtra** ius natūale
ē q' aliq's p'cipiat emolimētū d' v'su rei q' nō ē sua: ideo
igit v'ha ē peccatū x itelligit' p'hibitu hoc p'ceptū. s. nō
furtū facies. jtez nota s'm **Gre.** triplicē differēciā inter
mutuū x locatū **Prima** q' i mutuo ē p'cl'm in accipi-
ente i locato i eo q' dat **Secūda** ē q' mutuū ap'pe nō de-
teriorat per v'sū. vt puta pecūia s' locatū sicut domus
ul equus **Tercia** differēcia ē q' mutuū quātum ē de se
nullā parit vtilitatez v'tenti. locatū v'ed parit vt ager
equus ul dom' **Sed** an liceat aliq' recipere p' usū rei q'
nō deteriorat. cñdz **Ric.** q' sic. puta p' usū cib'p' argētei
Quod qñ omittunt animalia nutenda. putas
oues x boues x porci. an possit intueniē fraus v'haris
Rñdet **Alex.** de ales i suo tractatu q' sic duob' modis
Vno modo qñ hui' modi lucz q' puenit ex tali pro-
missione siue ommissione ortum habet ex mutuo. vt si
quis diues mutuet alicui paup' centum libras. vt ex
eis emat boues ul oues ul porcos nutendos ad lucri
illius qui mutuauit x illius cui mutuatur tale lucrum
ē viciōsū q' ortū h'z ex mutuo **Alio** mō pōt eē viciū ex
tali occasione qñ excluditur p'cl'z principalis omissi a
omittēte siue qñ omittēs taxat sibi lucri i tanta apor-
cōne q' nō recōp'sat labor x sollicitudo nutriendis s'm
rectā estimacōne. Si q's em' omittit c'tū oues nutrien-

das ad lucz ita tñ qz centū oues semp sint salue: qñqđ
ōtingat viciū vñe omittere pōt ex nō eq̄ recōpēsacōe la
boris ⁊ solitudinis illiū cui omittere. **T**ūc ergo possūt fi
eri tales omissioēs qñ mutuū ⁊ omissuz nō pmiscēt
ī talibz: s; comiū retinet cū piclo qđ cōit accidē pōt si
ne clpa illiū cui omittere: ul et qñ cominiū rei omissē co
municat ei q̄ suscipit aīalia nutēda ad lucz ul et qñ
piclm coīcat vtrig; ⁊ qñ hm rectā estīacōnez sic taxat
lucz qđ recōpēsai pōt sollicitudo ⁊ labor ⁊ sumptus il
lius cui omittere talia animalia.

Quid d illis q̄ emūt boves ul oues a paupibz q̄s for
te nō hñt. rñdet **M**onal. ī sum. qz vbi emit q̄s a paupe
ul a diuite huiusmodi aīalia q̄ scit ul credit ipm nō ha
bē ⁊ qñ iaz tradidit eos locat eidez p̄ certa ānua pensi
one vñe ul ad minus p̄sumēdū ē ī fraudē vñe fieri
jcem dicēdū ē d illis q̄ scient emūt fructus terraz ab il
lis q̄ nō habēt eas terras: si aut sine fraude ⁊ boā fide
fiat ep̄cō nō ē dicēdū ep̄torē peccatē qđ diu duāt boā fide

Quero pone qz to alicui pecora cum pacto:
qz percipiā oēs fructus pecorū q̄sq; osequar totū meū
capitale ⁊ p̄ea sint pecorā comunia. jo. d. ligna. i. c. fi.
d vñs tenet qz iste otractū nō sit licitū cū p̄mo veliz ca
pitale certū ⁊ lucrū qđ ē otra naturā cōtractus jtez qā
saltē p̄maia itencōe ē otra. c. cōsuluit d vñs. **C**ōtrariū
tenet **S**pecu. i. ti. d. loca. s. iaz dicēdū ī fine. Et ibi jo.
an. ī addicōnibz dicit qz iste otractus p̄cedit ⁊ eo ti. ij.
s. ij. x. **S**ed ecce locauī tibi p̄dium jtem quia pecora
remanent ī cominiū meo ⁊ meo tantum periculo pe
reunt: ergo nō ē saluū capitale. **N**ec mirū si maius
emolumentum percipio: quia maius periculum sū eo
⁊ ī eo rōne dubij viceoz excusari p. c. ī ciuitate de vñs
Nō obstat qz qñ ī pecunia mutuata capitale ē saluū qđ
ē vñe: quia pecunia nō deterioratur sicut pecora. **I**tem
quia pecora senescunt non pecunia: nam has rationes
ponit ī simili **N**ostiensis ī summa eo. ti. s. an aliq
x. **S**ed nūquid pro traiedicia. **I**tem tenet **L**aur. qui
dicit: bene tamen fateor qz cōtractus iste esset illicitū
Si ī omni casu qñcūq; perirent pecora lucro habito

118
ul nō habito vellē capitale saluū. **B**al. i. l. i. c. p. socio
dicit: hoc facit ad q̄stionē q̄ttidiana soccice ouiu qz fe:
tus lana lac ⁊ huiusmodi sint coia: ⁊ nō oues ī societate
date. **E**st tñ vez qz l; capita p̄ncipalia sint mortua du
rat societas ī fetibz vt notat i. l. si id. qđ. ff. eo. ⁊. ff. d. pi
gno. l. grege. i. pñ. **E**t qđ dico qz oues ī societate date
nō sūt coēs: itellige h̄ mō videlicet qz capitale meū nō ē
comuē s; melioāmētū ⁊ deteioāmētū ē coe: vbi ḡcia de
di agnos ī soccīdā: nā quātū tūc valebant agni tāq; ca
pitale meuz āte oia otrahā illd quod accrescit: vtp̄uta
agni q̄s dedi facti sūt castroēs ul porcelli porci qz si tra
ctu tēporis casu ē deteioāta estīacō facta ī me nos p̄ me
dietate deteioācōnis picl; p̄tinet ad me ⁊ p̄ alia ad te
nā hec ē veā societas natuālis q̄ natuāz tāq; itñsecā q̄
dāmō oibz otractibz īest: qz nichil ē aliud nisi qđā dīl
posicō q̄ lex neq; ōsuetudo statuit sup otractū vt. ff. d.
pactis. l. i. **S**i vñz. s. pactis. x. qz et ī spe. **M**onal. ī su. dic
illud vald īmiquū ē cū q̄s certa capita ouiu tradit estīā
ta certo p̄cō ⁊ sū eo pacto otrahit societate qz totā sortē
ēcipiat d̄ puētibz āte q̄ aliq; aliqd d̄ puētibus p̄cipiat
ul si paciscat qz d̄ fetibz reparēt capita casu mortua āte
q̄ aliq; d̄ puētibz aliqd p̄cipiat: hoc em̄ tradere oues
ī mortales ⁊ genealit̄ vez ē qz vbi p̄babilit̄ dubitatur
vtrū istū ul illū deteioz sit odictō ex forma odictōnis si
ue pacti adhibiti ī otrahēda societate nō ē peccatū. vbi
aut arbitriū boni viri ḡuat odictō alteriū peccatuz ē ex
parte ḡuat̄is: si scient̄ hoc faciat ⁊ tenet ad restitucōnē
Nō pōt tñ dari genealit̄ doctrina sup hñzmodi tradi
cōnibz ouiu p̄t̄ varietatē tradicōnū ⁊ colos q̄ sū talis
bus odictōnibz cogitant̄ a q̄bus dā enozmiē: q̄uis non
vltra medietatē iusti p̄c̄p̄ ī q̄ casu nō solū ecclīa s; et p̄ri
uat̄ tenet ad restitucōnez ⁊ si nō iuē fori saltē iure poli:
⁊ maxie si simplicē decipit. ex d̄ epti. ⁊ vñd. c. cū dilecti
Si tñ ul nollet restitue aliqd talit̄ ocepto nō ess; ei ap̄t
hoc absolucō reneqāda cū iuā ciuilia suscineāt qz se ī
uicē otrahētes oicipiāt dū tñ sine volo ul fraud fiat illd
jē fiat estīacō oceptōnis huius nō secūdū t̄pus p̄sens ī
q̄ forte res multū melioāta ē p̄fert; si p̄ industria emp

toris ē meliorāta h̄ secūdu t̄pus i q̄ vendicio facta. ex re
ēp̄cō. 7 ven. c. cū causāz. Similit̄ nō tenet̄ fructus q̄s p
cipit medio tempore oputat̄ i p̄cio q̄ excusat̄ p̄t̄ bonā
fidez 7 iustū titulū 7 laborē 7 silia. ex d̄ re. ecclie nō alie
Ad n̄az. 7. c. Requirit̄ d̄ resti. i integrū **Quisio**
Quid d̄ illis q̄ tradūt boues ad mediacionēz p̄ certis
sextarijs bladi eo pacto q̄ si moriāt̄ ul̄ deteriorēt̄ odu
ctor subeat medietatē picli: si at̄ meliorent̄ habeat me
dietetatē omodi. **R̄ndet Monal. i sum. q̄ re vera locare**
boues ul̄ eq̄s ul̄ ad diez ul̄ ad t̄minū dū t̄n̄ oductor n̄
guet̄ imoderate d̄ mercede licitū ē pactū aut̄ de coicāto
dāno 7 omodo rei locare iniquū ē ex parte locatoris
vbi p̄bablit̄ dubitet̄ vtrū locatoris ul̄ oductoris meli
oret̄ odictō ul̄ vbi credat̄ q̄ oductoris sit̄ deterior. in p̄
posito t̄n̄ i supradicto otractu videt̄ oductoris deterior
o dictō. q̄ vix aut̄ nūq̄ pōt̄ h̄re t̄m̄ omodū d̄ melioraci
one bouū quātū h̄re pōt̄ dānū de morte si otingat̄. Si
t̄n̄ locator timēs ne oductor ḡuaret boues. 7 sic timēs
de piclo mortis ex tali imoderato ḡuamine s̄bsequent̄
appōnit huiusmodi pactū firmit̄ p̄ponēs q̄ si boues si
ne culpa oductoris perirēt̄ nichil exigēt̄ ab eoz 7 h̄ face
ret̄ vt̄ rusticus timēs ne imoderate ḡuaret boues nō ē d̄
cendū q̄ peccat̄ nisi p̄t̄ scādalu eoz q̄ ignorarent eis
intencōnē. illud t̄n̄ vez ē q̄ oductor rei pōt̄ i se suscipe
piclū rei oducte 7 casus fortuitos quātū ē d̄ natuā con
tractū. **Si i p̄posito casu nō t̄m̄ ē locacō 7 oductō. h̄ soci**
etas i piclo 7 melioracōne 7 deterioracōne bouū. Item
de predictis circumstancijs in iudicio anime stat̄ cō
fessio ei⁹ i penitencia in qua diligēter examinetur vt̄
dictum ē. **Vide infra. §. viii.** **Quisio**

vi **Sed q̄d d̄ ouibz 7 animalibus que traduntur ad icre**
mentum. **R̄spondetur** secūdu eundem q̄ in hac tradi
cōne pōt̄ interuenire contractus societatis tātz ul̄ lo
cacōnis ul̄ conductionis t̄m̄. p̄nt̄ etiam concurrere con
tractus mutui 7 societatis. primo contractus societa
tis tantum. vt̄ quanto quis habet. xx. capita ouium
7 facit societate cum alio habēte totidez 7 coicant̄ ad in
uicē ipas oues 7 piculū 7 emolumentum 7 expensas

119
circa custodiā 7 pastū eaz. i q̄ casu si oueniāt̄ int̄ se q̄ d̄
fetibus reparent̄ capita mortua ul̄ de velleribz 7 pellibz
bus emanāt̄ alia ad augendū gregez aut̄ si faciūt̄ aliud
pactū licitū 7 honestū nō peccāt̄. dū t̄n̄ h̄uet̄ eq̄litas in
ter eos ita q̄ huiusmodi pacto nō videat̄ eē deterior ul̄
melior odictō vni⁹ q̄ alteri⁹. Itēz pōt̄ esse locacō 7 con
ductio vt̄ si q̄s habeat. xx. capita 7 tradat̄ ea alicui cur
stodienda 7 pascenda s̄b certa mercede pecunie ul̄ ptici
pacōe p̄uentuū gregis i q̄ casu si d̄ns retinet̄ piclū si
bi illoz capitū nec alias i pactis 7 ouēcōnibz ḡuet̄ con
ductorez licitū ē otractus itēz p̄nt̄ ocurrē otractus mu
tui 7 societatis. vt̄ cū q̄s habēs. xx. capita tradit̄ estiāz
ta alicui puta p. xx. solidis ita q̄ teneat̄ ei reddē medi
etatez sortis. s. x. solidos q̄cquid cōtingat̄ p̄modūz de
ouibz: 7 tūc p̄inte ē. ac si creditor dedisset ei mutuo. x.
solidos ex q̄bus cōpatis. x. capitibz otrapiss̄ societatez
cū creditoē habēte alia. x. capita ita q̄ sint coia 7 ipi so
cio sint i piclo 7 p̄uentibz: i q̄ casu si oteplacione mu
tui ḡuaret̄ creditor rebitorē in otractu societatis v̄ha ē
Et i hoc casu p̄cedendum sicut̄ dictum ē in p̄mo casu
de contracta societate.

vii **Quod pōt̄ q̄ redi asinā meā i socidā i q̄nquēniū 7 ē**
d̄ o s̄uetudie q̄ i fine q̄nquēni⁹ diuidat̄ asina 7 fetz vel
pecudes 7 fructz eaz. interiz asina pait̄ naturalit̄ nūq̄d
rustic⁹ michi tenebit̄ ad aliq̄d d̄ic̄. **Bal. i dicta. l. i. c. p**
locio. q̄ nō. q̄ ess̄ eoz mō paritura penes me et̄ si sit̄
estiāta tradita. q̄ i otractibz nō ordinatis ad dominiū
trāsferēdū eistacō nō facit empti. vt̄. ff. eo. l. cū duobz
§. dāna. ff. loca. l. iii. Et h̄ p̄reglaz traditā. ff. d̄ otrahē
empti. l. cū manifesta. §. neō. Sed q̄d si parit̄ casu for
tuito cui resisti n̄ potuit. Text⁹ d̄ic̄ i dicto. §. dāna. q̄
piclū ē cōe. vñ si asina eāt̄ estiāta. x. rustic⁹ tenebit̄ mi
chi f̄ficē. v. naz si nichil reficēt̄ totū meū dānūz foret̄ q̄d
ē otra illū textū q̄ d̄ic̄ q̄ dānūz ē cōe. Et sic alit̄ iudicaz
de casu fortuito. 7 alit̄ d̄ casu natuāli. Sed si interuenit̄
culpa rustici tenet̄ emēdāe totā quātitatez q̄ a n̄ t̄p̄ so
cietatis diuidēte tota asina mea ē. l. z estiāta fuerit tra
dita vt̄ p̄dixi. Et fac. C. d̄ pactis. l. si pascēda. Si ved̄ p̄

q̄ asina debuit eq̄lit̄ partiri interuenit c̄pa rustici tūc
non tenetur michi nisi ad dimidiam partem precij q̄
non damnificauit me in plus.

Qued p̄one q̄ redi boues cuidaz cū pacto q̄ dāe debe-
at. xx. staria bladi i āno. R̄ndet jo. d. ligna. i. c. si. ex. de
v̄his aut locat̄ opa bouū: & licit̄ ē cōtractus q̄ boues
deteriorāt Sed si volo boues recuperare p̄cio q̄ facio esti-
mari cū trado nec volo picl̄z deteriorāconis s̄bire q̄uis
bñ veliz subire iudiciū diuinū. s. mortē naturālē & tunc
ōtract̄z est̄ illicit̄. **V**ide s̄ s. b. & infra. s. p̄xiō. **I**tem
h̄m Monal. i. sum. i. bobus hoc mō poss̄ licite otrahi
societas **T**alis cōcessit t̄li rustico ad laborādū ad quat-
taz p̄te lucri & dāni duos boues p̄co. xx. libraz suscipi-
ens i se diāz rustic̄z tres ptes picl̄z: dñs v̄ed̄ quartā p̄te
q̄cūq̄ casu fortuito dicti boues pierint et diuino iudici-
o **E**t p̄ q̄rta pte laborer̄z dictoz bouū p̄misit rusti-
cus d̄ferre ad comū suā. x. corbes frumēti & p̄misit to-
min̄z se esse otenitū d̄ dicta q̄ntitate et si pl̄z poss̄ habē
& si otingit q̄ dict̄ rustic̄z nō poss̄ dāe dictā q̄rtā ptem
p̄ eo q̄ rustico nō remaneret tres corbes frumēti p̄ t̄i
bus p̄tibz laborer̄z bouū illiz āni d̄ductis laboribz &
expēsis c̄ca boues & opas p̄dicti laborer̄z ap̄t̄ stēilita-
tē ul̄ infirmitatē rustici ul̄ bouis ul̄ alio casu fortuito n̄
teneat dict̄ rustic̄z: s̄ tñ teneat p̄ rata & si nichil luere-
tur i nichilū teneat: s̄ teneat dñs sibi reddē estīacōnē
opuz & labois rustici p̄dicti & laborer̄z p̄ q̄rta pte si ru-
stic̄z p̄didit opas suas & p̄dicta teneat p̄baē dict̄z ru-
sticus p̄ duos bonos & legales viciōs suos q̄ iurēt d̄ cre-
dulitate & ip̄e idē rustic̄z iurēt q̄ ita sit rei veritas.

SVRA **T**ercō i emp̄cōnibz. **V**trū licz emere
reddit̄ p̄diales ad vitā sine vicō vsure. R̄ndet
Alex. d. ales i suo tractatu q̄ t̄lis otract̄z ē licit̄ & fieri
pōt: dū tñ h̄uet eq̄litas inter v̄edētē & emētēz **O**p̄ortet
em̄ q̄ inter eos h̄uet eq̄litas iuris naturālis ita q̄ p̄ciū
datū ab emētē p̄p̄cōnē rei vendite. **A**lit̄ si corrupere
tur eq̄litas illa est̄ otract̄z illicit̄. & iō q̄n ibi ē excessus
corrupens istā p̄p̄cōnē siue ex pte emētis siue vendē-
tis otract̄z rescindi pōt sicut illicit̄: puta si p̄ciū notat̄

120
bilis excedit rez: ul̄ res excedit p̄ciū: dico aut̄ notabilis q̄
excessus paruos p̄ciū vltra rez ul̄ res vltra p̄ciū nō vici-
at otractuz h̄ excessus clar̄ & notabilis. & ideo statuerūt
iura q̄ si q̄s decept̄ ē vltra medietatē iusti p̄ciū pōt re-
cedē a otractu ul̄ agē ad sup̄lētū p̄ciū. ex. de emp̄ci. &
ven. c. **C**ū causa: sup̄ q̄ dicit glo. q̄ dimidia ps iusti p̄-
ciū debz sic intelligi. **E**cce res valz. iō. tu vendidisti eaz
p̄ q̄tuor patz q̄ tu es deceptus i sex. Sed sex sūt pl̄z di-
midia q̄ ē q̄ngz: & sic es deceptus vltra dimidiā iusti p̄-
ciū **P**ōt et esse decept̄ ex pte emptois ita q̄ ip̄e ē decep-
tus. **N**ō ē ei q̄ res valeat. iō. & p̄ptoz soluit. xvi. decept̄
ē i sex q̄ sūt plus dimidia q̄ ē. v. & iō pōt agē ad p̄ciū rez
stītuendū q̄d pl̄z decept̄ ul̄ i toto recedē a otractu q̄ de-
cept̄ ē vltra dimidiā iusti p̄ciū. **N**ō sic aut̄ si est̄ decep-
tus i. v. q̄ sūt dimidiū: & nō vltra dimidiū. licz aut̄ iu-
ra taxauerūt istū excessū q̄n ē vltra dimidiā iusti p̄ciū
ut̄ alias nō possit agē ad sup̄lētū ul̄ recedē a otrac-
tu. tñ i foro osciencie viciat̄ otract̄z. & sic ē decept̄ vltra
dimidiā iusti p̄ciū. q̄ i dimidia pōt esse notabilis excel-
lus & clar̄ corrupēs eq̄tatē iuris naturālis **S**ic ergo i
ter v̄edētēz & emētēz pōt esse licit̄ otract̄z si h̄uat equa-
litas. **T**alis aut̄ eq̄litas pōt h̄uari q̄n reddīt̄ emūt̄ ad
vitā. **N**ōc at̄ ē q̄n p̄ciū ē t̄ate q̄ntitatis q̄ p̄latis etate
emētis & sanitate eius rez & piclis c̄ca fructus possessio-
nū & laboibz & solitudibz nō appaēt q̄s habeat meli-
orē p̄te notabilis vtrū emēs ul̄ v̄edēs. **S**i aut̄ t̄lis eq̄li-
tas corrupat̄: certū ē q̄ t̄lis otract̄z nō pōt fieri nec ē li-
cit̄. **P**reterea certū ē q̄ cur̄ q̄s ē dñs alicui rei dñs ē &
v̄lus eiusdē rei. i. t̄m dñs v̄erz alicui rei pōt eam sim-
pliciter trāsf̄erre. **P**ōt et trāsf̄erre v̄sfructuū retenta sibi
p̄ pietate rei vt̄ i locatis. **V**idēt et posse p̄b̄ari ex v̄ed̄
dominio quia sicut dominus rei pōt eā trāsf̄erre sim-
p̄liter dando ul̄ vendendo ul̄ retinendo p̄p̄riate rei
& trāsf̄erendo v̄sum ita pōt dare ul̄ v̄endere quo ad
determinatum tempus: & sic possunt vendi redditus
ad vitam **P**reterea sicut habetur extra de v̄suris. c. **N**a-
uiganti racione dubij excusatur huiusmodi contract̄z
Si quis pannum vinuz oleū ul̄ alias merces vendit

ut amplius q̄ valeat i certo tmino recipiat p eisre. si tñ
tempore tractus nō fueat eas venditur. **Rōne** ei du
bū ille q̄ plus accipit q̄ dedit excusat i tali tractu ut
dictū ē supra. **Sed** i empcoe ⁊ vēdicōe reddit⁹ ad vitā
dubū ē vtrū vēdens pl⁹ q̄ accipiat quia emēs pōt cito
mōi et n̄ pcepta sorte. ⁊ vtrū emēs plus accipiat ul̄ ret
q̄ pōt multū supueire ⁊ cito mōi. h̄ rōne dubū videtur
excusai. **Vide** ergo q̄ apt iustā excusacōne ⁊ apt picl⁹
ānexū ipi tractui ex natuā ei⁹ ex pte vtrūq̄. l. vēdētis
⁊ emētis ⁊ et apt rōnes vtrūq̄ domini ⁊ libeāz volūtatez
tractuū q̄ tractus d̄ natuā sit licit⁹. **Dico** aut d̄ na
tuā sui q̄ ex pte tractuū pōt eē viciū i tractu apter
corruptaz itencōne ei⁹: puta si aliq̄s diues sibi ad suffi
cienciā nō apt vite necessitatē h̄ apt auaciā ut dicioz si
at tales reddit⁹ emit: hoc em̄ ē turpe lucz ex pte tractu
hētis. **Cōcor.** **Rap.** j. rēz tenet. **Hosti.** l. q̄ iste tractus
sit licit⁹ i ti. d̄ vhis. **S.** An aliq̄. j. rēz jo. an. i addicōnib⁹
ad **Spe.** sup rubri. d̄ vhis. ⁊ **Archi.** i c. Quicūq̄. xliii. q̄
iiii. ⁊ **Cy.** i. l. Si pat. C. d̄ i offi. testa. ⁊ jno. ⁊ **Vincen.**
i c. jn ciuitate. ⁊ **Ric.** **Vice** s̄ ep̄cō. **S.** Ad argumēta
i contrariū vide pulchras respōsiōes. **Qui**
Quo aut iuē uendēs aliq̄d ad vitā: puta possessionē
pōt illud itine q̄n emens p̄ vēdicionem parum sup
uixit vice eundem. **Qui**
Sed q̄d d̄ his q̄ emūt aliq̄s reddit⁹ ad vitā vēditoris
huatis d̄bitis t̄cūstācy⁹ ex etate ⁊ s̄itate ēptoris. r̄n̄et
Monal. q̄ secūe h̄ei pōt. q̄ nō cadit ibi d̄lizeriū mōz
tis alicui⁹ h̄ vbi emit ad vitāz emptois nō ē tutū ne vē
ditōz d̄lizeret mortem emptoris. **Qui**
Vtrū licz emē reddit⁹ p̄diales hēditale. r̄n̄d; **Alex.** re
ales vbi s̄ h̄m aliq̄s q̄ t̄lis tract⁹ pōt fieri licit⁹ si fue
tur eq̄litas iuris natuālis q̄d q̄d ē sit q̄n tanta eq̄litas
huat i tractu q̄ nō liq̄to appaet q̄s tractuū habeat
meliorē pte. **Si** aut liq̄to appaet q̄ p̄ciū ē nimis par
uū respectu rei empte tunc ē corruptō equitatis ex pte
em̄tis ⁊ tenet emēs ad supplemtuz iusti p̄ci⁹. **Et** si esset
p̄ciū ita parvū q̄ ess̄ min⁹ medietate iusti p̄ci⁹ poss⁹
vendēs i foro iudiciali t̄cedē a tractu. **Si** aut terra q̄

121
vendit ē ita parui valoris ⁊ p̄ciū ita magnū q̄ notabi
liter excedit rez emptaz ul̄ venditaz tūc corrupit eq̄tas
ex pte vendētis ⁊ tenet vendēs i foro cōsciēcie restituē
q̄d accepit vltra iustū p̄ciū. **Et** si excessus ess̄ vltra di
midiaz iusti p̄ci⁹ poss⁹ emēs recedē a cōtractu. **Concor.**
Ric. **Nō** obstat illud **Leui.** xxb. q̄n vendis q̄d p̄iā ciui
tuo ul̄ emis ab eo ne d̄ctes fratre tuū h̄ iux numez an
norū iubilei emas ab eo ⁊ iux sup̄ortacōes frugū ven
det tibi quāto pl⁹ āni t̄māserit p̄ iubileū crescet t̄pus
⁊ quāto min⁹ t̄pois numeāueis tāto min⁹ empco cō
stabit. q̄ r̄n̄et itez q̄ ibi fuit aliq̄d l̄ale ⁊ aliq̄d mo
rale. q̄ aut ibi fuit l̄ale nō obligat sicut nec iubileus.
Lic em̄ mōalia legis obligēt. nō tñ obligāt iudicialia
nec cōmōalia quātū aut q̄ fuit spūale i illa lege appa
ret ex glo. q̄ magis p̄hibet auaciā diuitum q̄ forma
tract⁹. **Vñ** glo. dic q̄ necessitatib⁹ p̄xiōz ē subueni
endū nec ē negociādū d̄ necessitatib⁹ paupū imo ma
gis diuites debēt idigētib⁹ subueire cōmodando ⁊ cō
modata paulatim d̄ fructib⁹ recipe. **Vbi** patz q̄ ven
ditō a paup̄e facta sit apt d̄fectū. ⁊ empco tenet locum
mutuacōnis: ⁊ iō ē min⁹ iusta apt necessitatē vendē
tis ⁊ maliciā emētis. ⁊ iō illd̄ q̄d pl⁹ accipit non h̄z iu
stuz titulū possessionis. **Vbi** ē aduertēdū q̄ q̄n q̄s emit
possessionē ad t̄pus ul̄ simplicit̄ causa lucri q̄d expetit
tñ ex natuā t̄pois ⁊ n̄ ex natuā rei possesse viciū ē i cō
tractu ⁊ tale lucz d̄ turpe i iuē. **Si** vēd hui⁹modi pos
sessio emat cā lucri ⁊ t̄lis empco fueit min⁹ iusta apt
necessitatē vēdētis cui ex caitate s̄bueire debuit i t̄li cō
tractu viciū ē v̄he n̄ p̄ se h̄ p̄ eq̄pollēciā: q̄ lucz q̄d p̄ue
nit ex t̄li tractu militat tra caitatē. **Si** vēd possessor
nez emat nō cā lucri priō ⁊ p̄ se h̄ ad necessitatē ⁊ v̄lita
tez vite dūmō saluet i empcone eq̄tas si pl⁹ accrescat
p̄cessu tempōis q̄ ret illud sit emētis q̄ illud accipit
tāq̄ suū apt natuāz tractus ⁊ non racione tempōis
m̄li valde p̄ accidens. **Item** non obstat q̄ in empcone
hereditaria fructuū semp sit i eq̄litas iusticie ⁊ notabi
lis excessus supra sorte. q̄ r̄n̄et itez q̄d nec ius natuā
le nec ius positiv⁹ d̄ctat q̄ ille q̄ emit rem hēditarie

teneat tñ dāe p ea quātitate p̄babile ē q̄ ip̄e debeat
p̄cipe p totā vitā suā ⁊ filij ⁊ nepotes ⁊ tota postēitas
sua. q̄ h̄m hoc res q̄ em̄it hereditate nō poss̄ cadē sub
iusta estiācōne: s̄ qñ taxat iustū p̄ciū sufficit q̄ habea
tur respectus ad illū q̄ em̄it ⁊ postēitate vsq̄ ad certū
ḡdū: puta forte vsq̄ ad filiū ul̄ nepotē n̄ at̄ oportz q̄
h̄eat r̄spectz ad oēs q̄ p̄nt succedē vsq̄ ad oē t̄p̄z q̄ sic n̄
poss̄ estimari res que venditur.

¶ Quādo possūt vendi redditz p̄cipiēdi ul̄ ius p̄cipiēdoz
reddituū p̄cio minori eo q̄ statiz emēs soluit q̄ ess̄ p̄ci
um si solucō singulis ānis differet: puta an liceat emē
redditz molēdinor̄ vsq̄ ad .x. ānos dando minz p̄ciū
q̄ statiz soluit q̄ daret si solucō singlis ānis expectetur
R̄ndet Alex. ubi s̄ q̄ casus ē licit? **Pr̄io** em̄ ē supponē
dū q̄ futuri fructz em̄ p̄nt siue iura p̄cipiēdoz fructuū
sicut iura molēdinor̄ ul̄ pedagiōz. **Secūdo** supponit q̄
iustū p̄ciū debuit ēē ap̄ortōnatū rei uendite. iusticia at̄
p̄ciū attēdi d̄z a tempore cōtractz ut tñ rei quantū ualeat
res tempore cōtractz nō tñ quātū ualituā ē toto tempo
re cōsequenti q̄ res nō d̄z estiāri nisi h̄m q̄ ualeat tēpore
cōtractus. **Vñ** **Hosti.** l. i. v. ti. d̄ uis qñ agit de casibus
q̄ uident esse uisari ⁊ nō sūt. dicit i. xii. casu. **Quāto** uē
to fructus ad t̄pus non tenet michi emptor̄ resarcire si
plus p̄cipit d̄ fructibus q̄ sit sors ⁊ hoc rōne incertitudi
nis. h̄m ergo eū taxat d̄z p̄ciū habendo respectū ad
valorē rei t̄pore cōtractus. **Tercō** pōt ex hoc cōcludi esse
licitū q̄ licet plz p̄cipiat emēs tempore cōsequenti q̄ res
erit. tñ illud qd̄ p̄cipit ē d̄ forte ap̄t ueraz bēdicōne fa
ctaz iure p̄cipiēdoz fructuū cū iusticia p̄ciū attēdatur
tempore cōtractz q̄ tempore nō magis ualeat q̄ uenditur
Viciū em̄ ⁊ v̄ha ē qñ dāt minz p̄ciū q̄ ualeat res tēpo
re cōtractus a q̄ tempore iustū p̄ciū iudicandū ē. **Nō** aut̄
viciū ē si dāt minz p̄ciū q̄ daret i futuō. **Nō** obstat q̄
sicut se habet venditor ad emptorē. ita ecōūso emptor
ad venditorē si plus accipiat racione p̄longate solu
cōnis v̄hariz ē censendus. **Sed** sic ē i ap̄posito q̄ minz
dāt anticipat p̄ciū q̄ r̄spondet q̄ argumētū nō cogit
q̄ licet maioritas p̄ciū i uendēte ap̄t dilacōne. ⁊ mino

ritas i emente ap̄t anticipacōne faciat v̄hariz tñ non
lic i ap̄posito. **Pr̄io** q̄ nō debes iudicāe minz p̄ciū qd̄
ap̄ortōnatū ⁊ iustū rei que uendit licet forte sit minus
respectu futuri. **Secūdo** q̄ illd̄ d̄ anticipacōne tempore
locū habz qñ res q̄ uendit nō statiz tradit s̄ p̄ciū statim
dāt ⁊ p̄ciū expectat. in ap̄posito aut̄ statiz dāt res q̄ uēdi
tur licz usus expectet. **Vñ** i emp̄cōne ⁊ uendicōne iter
ueniret duplex expectacō ut i fia. s. p̄ximo

¶ Vtrū gracia expectacōnis rei uendite liceat plus acci
pere a uenditore ul̄ minz dare ab emptorē. **R̄ndet Alex.**
ubi supra q̄ i emp̄cōne ⁊ uendicōne intēnere pōt dū
expectacō p̄mo ut expectet res uendita: ⁊ q̄ expectat iō
minz datur ut si q̄s dāt .x. p̄ mna frumētū q̄ ualeat. xii.
recepturz mna in alio tempore: talis expectacō si ē ex
pacto v̄ha ē. v̄id̄ infra. s. xvi. **Alia** ē expectacō nō rei s̄
vlus eius: puta q̄ res ē talis natuē q̄ emēs non pōt
statiz ea uti. **Pōt** em̄ cōtingē q̄ res q̄ uendit statiz tras
dit s̄ tñ ip̄a res nō habz statiz vlus suū. **Et** i eo si emēs
minz dāt. q̄ nō pōt statiz uti re sua ap̄t expectacōnem
vlz nō peccat. q̄ res statiz tradit ⁊ tñ uendit quātū uā
let tempore cōtractz licz datur minz p̄ciū p ea ap̄t vlus
successiuū eius: sicut i redditibz molēdinor̄ ubi p̄
cep̄cō reddituū ē successiuā ul̄ q̄ expectat usus eius: rez
ut si quis p pelle baia q̄ statiz tradit minz dāt c̄ca pen
terostē q̄ c̄ca festū s̄cti Michaelis q̄ uis em̄ res trada
tur utroq̄ tempore tñ licz vno tempore dare minz p̄ci
um q̄ alio tēpore nō ap̄t rez expectatā s̄ ap̄t ulū

¶ Quid de his qui i agro seminato emūt fructus p̄cipiē
dos illo anno an ē v̄ha. **R̄ndet Monal.** i sum. q̄ nō ex
forma cōtractz. **Pōt** tñ fieri i fraudez v̄harum. ut si tan
tus ē ager ⁊ t̄lis q̄ uel simile sit q̄ inde colligendi uale
ant i autūno plz q̄ emptor̄ d̄erit: ubi ḡcia dedit. .x. so
lidos ⁊ uel simile ē q̄ ualebant. .xx. ⁊ maxime si per sōā
ē que tales contractus consueuit exercē. **Vñ** re restitu
tio in foro penitencie iniungenda ē ei. **Si** aut̄ proba
biliter dubitetur utrum fructus illi plus ul̄ minus de
beant ualē q̄ debitor dedit nō ē v̄ha. **Foram** modo iu
dicandum ē de creditore qui possessionē alienā recepit

per certa pecunie quantitate ita quod usque ad certos annos puta quinquennium vel quinquennium faciat fructus suos iure emptoris licet enim talis contractus non sit verus potest tamen fieri in fraude verum et recurrere in foro iudiciali ad supradictas presumptiones. in foro autem penitentiali stabit eius confessio tamen presumendum est contra talem conditionem et indicanda est institutio in confessione. Si fructus illius terre vel similitudine crecebat tunc plus longe valeat quam ille deceret si aliquis iustus emptor inueniret. **Gal. vero in rubrica. C. de verbis dicitur de his qui emunt frumentum in herba aut pensio numeracio est causa dani ipsius venditoris et tunc est verba: aut sola conuencio est causa dani quod de presenti non soluit pretium et contractus est licitus. aut neutrum est causa dani quia frumentum quod est in herba non plus valet tempore contractus et similitudine contractus non est verum. vt. ff. de contrahendo emptor. l. fistulas. §. frumenta et l. debitor. §. vel simile de verbo obli. l. in stipulante. §. sacramenta.** **¶** Quid si quis tibi debeat solvere centum ducatos per tres annos ita quod antea non tenebat et ad pensio soluit cum pacto quod retineat sibi. xv. ducatos propter intercurrentes tempore trium annorum quantum terminum prout. an vendendo istud tempus sit verba. **Respondeo** secundum Gerardum obdonez. quod non: et quod potest sibi retinere istos. xv. ducatos quod prout tempus soluciois. **¶** Nam istud tempus est iuri iuris propter quod potest vendere valore illius facit ad hoc. l. si ostente. §. Quociens. ff. Solu. matri. quod non est intelligendum de mutuo gratis dato. **¶** Si enim tempus illud nichil valet nam amplius est teneat ad moram soluendum quam teneri ad soluendum usque ad per tres annos et non ante. **¶** Si autem obicias quod ratione pecunie mutuata nichil ultra se valoris vendibilis habet eadem ratione nec pecunia ad. 3. annos soluenda et ideo vendit tempus eius. xv. florenis videtur verba. **¶** Dicendum quod hic non vendit pecunia sed soluciois ipsius tempus quod utique est vendit et eccluso. **¶** Tempus pecunie mutuata non est pretiois pecunie sed preceptiois. s. usque ad terminum ubi perfixum propter ea sibi vendi non potest sine vicio verba. **¶** Si vero is qui tibi per tres annos tenet solvere mutuaret tibi octuaginta ducatos tunc indubitate verba foret eo quod vendit tibi tempus pecunie mutuata. **¶** Quauis enim pecunia non valeat plus seipsa tamen ex virtute industria et facultate aliorum valore

123
acquirat seu acquirere potest. **¶** Propterea ille usus seu facultas utendi potest ab eo cuius ille usus est legitime vendi. **¶** Si iterum habebit obsequium quod cum habes centum florenos facultatem habeat utendi eis vel possidendi eos non solum per tribus annis uel et per toto tempore futuro. ergo bene eque potest vendere facultatem hanc futuri temporis mutuato sicut prestat debitor facit quod non tenet eos solvere ante tres annos. **¶** Ad hoc dicendum quod hic et ibi non est eadem ratio nam habes pecuniam non potest ea equatam rationem per se habet seu numismatis uti nisi mutuando vel per alteram commutationem: utrobique autem currit tempus futurum non pro eo quod pecunia tradit sed pro eo cui mutuatur vel in emendo commutat seu aspiat ultra simplicem uim per se sui: sed debitor prestat nichil mutuatur dum soluit. lxxv. ducatos sed propter debitorum suum soluit. et si hoc ante tempus debitorum soluit vel aliquod pretium recipit quod quidem mutui pretium dici non potest cum nichil mutuatur: sed solum dici potest pretium ante conditionis ipsius soluciois: nam ante conditionem hoc pretium est inabilis ideo licite potest vendi. **¶** Fran. de may. i. xliii. di. dic. **¶** Quod pone quod aliquis dabit alicui per annum aliquod et rogat quod soluat sibi statim et dicit quod sit liber per dimidio debiti. **¶** Rndet quod est verba quod mora temporis hoc facit hoc negocium illicitum. **¶** Vnde vel debet sibi totum solvere vel nichil diminuisse prout tempus et hoc est scia vel expectare tempus et tunc est iusticia: alias si diminuit et prout tempus soluciois tenet de residuo restituere. **¶** **¶** Quid si emi ab habente possessiones censuum. id. corbium frumenti pro pretio quod habet possessiones ex quibus haberet veri similitudine dicte. x. corbes adiecto quod de omnibus bonis suis idem ferretur solvere teneat. **¶** Dubium facit quod emi fructus certi per diem et sic potius videtur obligatio personalis iuxta notata per juno. c. in ciuitate. item hic non emit centum ius reale. **¶** Respondeo per id. de ligna. i. c. si. de verbis quod si census constituit in bonis et ad bona fiat relacio non est censendus contractus verum cum hec merces hoc pretium et alia iura realia licite sit emere. ff. de here. ul. ac. ven. et maxime procedit cum legitimum est pretium et ad obiectum census relatum. **¶** Caueat tamen contrahens ab intentione deprauata cuius solus res est cogitor. ex de verbis. c. Cum tu in fi. **¶** Sed dic **Laur.** **¶** Nescit vendere quod modo in casu apposito census ille constituat in bonis et dato quod omnia sua bona obliget non tamen negat quin possit constituere in bonis suis

et illud vendere nec ullam facio differentiam siue constituat in pecunia siue in rebus: puta grano vino. xiiii. q. iiii. **P**lerique: et quod notat in no. i. c. in ciuitate: et ita credo jo. d. ligna. cōcessisse. **A**d predicta facit quod ratio illius qui vendit fructus totos per centum annis. de quibus Bar. i. l. ij. §. in. situcō. ff. de re. i. q. dicit. quod aut vendit fructus constituyendo ius in re ipsi ementi: et tunc est alieacō rei. l. fi. C. d. re. eccl. nō alie. **A**ut nō constituyendo si obligato se adōne psonali ad dandos fructus et tunc nō est alieacō. l. fi. de strahē. empti. et l. libto in pñ. ff. d. adi. lega. et q̄lit ppendat. **A**n cōstituat ius in re ul nō notat. ff. d. usufructu. l. si ita.

Quid d. his qui emunt ab ecclesijs ul monasterijs scilicet possessiones tenēdas toto tempore vite sue ita ut post eorum mortē ad ecclesias redeant. rñcet Hosti. i. sū. co. ti. §. **S**ed an aliq. x. **Q**uid d. his qui Ray. et Gof. iudicauerūt hūc contractū vhariz eo quod homines sperant viuere et sic sperant se amplius pcepturos d. pūetibz possessionū q̄ sit pecunia q̄ decerūt et sola spe strahit vha. **S**i tñ q̄s vnaz possessionē dat et recipiat aliaz equalentē licitū ē contractus certe salua pace eorum: nā ita homines sperant pnt lucrū in hultio contractu sicut i pmo: et arzo licitū ē stratus pmo. §. empconis et vendicōnis sicut et vltimi. §. p. carij nisi i fraudē fiat: naz vtz approbatur a iure. pñ met et scripserūt quod nō hz locū vha nisi i mutuo et ego addidi regularitē ut appositionē multoz casuū euitaret et ideo dicit quod iste contractus sicut et ille d. q̄ dicit §. **Q**uid d. his qui oues rōne incertitudinis exculant. C. eo. l. ij. et d. pac. l. i. et l. i. ff. d. dicit. et remō. **S**i tñ ponas p cōstitūti quod malaz itencōnē habeāt et quod eos remor deat conscientia non excuso purgent em conscientiam supra de prescripcōnibus. c. fi. ex de vhis. c. in ciuitate. **S**ed ego d. illis non sum. hec Hostiensis.

Videamz circa vharū fraudes **D**one quod q̄s petit a me mutuū offerēs p securitate mutuū ipotecā suoz bonorū ego aut illi dico nolo mutuare: si paratū suz emē p eoz pzio et usqz ad certū tempz reddē p eoz vhariz psumoz maxie si modicū pziū intuenit fm Hosti. i. c. **Q**uod nostrā d. p. ci. et ven. p illū tex. et l. Quāuis. §. si

124
euz ess. ff. aduel. **E**x hoc videt sentie Hosti. quod ex solo pacto d. re vendendo contractus presumat vhariz. **H**ugo ut refert Archi. xiiii. q. iiii. plerique sentit strariū i eo quod dicit et si tñs facit talē contractū i fraudē vhariz peccat mortalitē nec a peccato vhe defendit licet nō possit ab ecclesia dēnari **S**i aut nō facit i fraudez nō peccat quod tñs contractus ē licitū et tñs empcon et vendicō licita. C. d. padis int ep. et ven. l. **S**i fundū. et d. i die adiec. l. **Q**uociens hec ille **S**i ergo nō pōt ex solo pacto ab ecclesia dēnari ergo nō insurgit ex solo pacto psumpcō quod sit contractus vhariz quod tñs possit ab ecclesia dēnari ut dicto. c. **A**d nām et c. illo vos d. pigno. h. et videt ibi sentire Arch. q̄ p vba **H**ugo. dicit quod si intueniat predictū pactū re retrahēto et defectus sit i pzio iusto fm. c. ad nām. tunc iudicabit vhariz item expse ibi dicit in no. item Hosti. i. sum. in ti. de empcon. et ven. §. fi. x. illud autē notat. **V**bi dicit quod quāqz transit d. contractū ad contractū in fraudez legis: ut quanto acceto ad vharium et volens recipere mutuū ipse non consentit quod timet de vhis h. dicit quod emet si voluerit **S**i hoc dicunt testes qui fuerunt mecum quod talia verba habuimus et vendicio sit longe circa iustū precium: vel prope iustum precium et constat quod emptor vharizius ē et quod ego si facere possem nullatenus erā rem venditurus non valet contractus ut in. c. **Q**uod no stram de contrahen. empcon. jo. andree in dicto. c. **Q**uod nostram dicebat. **E**xperientia docuit quod vhariz dimissis contractibus mutuū inchoauerunt facere cōtractus empconum condictionalium. §. cum pacto de reddēto tem postea ne forma contractus ex vi illius pacti iudicaret illum vharium ceperunt bina instrumenta facere: primum empconis. fm promissionis de reuendēto hodie vero oportet debitorem indigentem per curia confidere vharizio sicut sacriste faciendo sibi putū instrumentū vendicōnis: vñ videt sentie quod solū hoc pactū sufficiat. h. eo. c. sup glo. sentit strariū. et ideo i. c. illo vos. §. quod tria occurrē debeāt. §. p. torē vhariz nō intueisse iustū pziū et pactū d. reuendēto et idē dñs **L**aur. de pinu. dicit ita vhariz i practica. §. quod illa tria tēguntur

Vide s. b. p. mo. S. xl. et infra. S. xx. b.

Sed quid si fiat pactum de reuendendo infra .io. annos. ita tñ q. i. qñ quēniū instrumētū vendicōnis nequaq. facere teneat. rñdet **N**oli. et jo. an. in dicto. c. **Q**uod nñq.

In nouella q. eo ipso fraus detegitur.

Quod qd si q. s. uēdit ius p. ciendoz reddituū qd tem. poe o. tractu ualeat centuz et q. expectat solucōne fiendaz certis terminis uol. hñe centuz et. xx. nñq. d. casus licit. tus. rñdet idē **A**lex. ubi s. uideet dicēdu q. nō q. cū stati. tradat res q. uendit et emptois stet p. cilo et statiz alteri uendere pōt eā et q. expectas solucōne f. i. uis habē p. l. apt. dilacōne tempōis. uideet in directe omitti u. s. a. q. si quis indirete mutuet p. ciū iustū rei uendite. i. libras centū ut ex illis habeat. xx. libras ultra sorte. hec v. s. a. i. directe uideet omitti et esse in oīre uendita ad t. p. us **S**i em. res i. p. senti ualeat. io. et q. s. uēdat eā xii. apt. expectan. daz solucōne uideet indirete mutuare. x. ut recipiat bl. tra sorte libras duas. hñc tñ casuz dicit. ex. de v. s. c. in ciuitate tua. ex forma sua nō esse t. h. a. r. i. u. nichilomin. tñ uenditores peccatū nō icurrūt ubi dubiū sit merces ipas p. l. ul. min. ualere tempōe solucōnis: forte autē dixit ex forma sua nō eē v. s. a. r. i. u. q. e. v. s. a. indireta: ut em. dictū ē supra indireta v. s. a. incidit pret. o. tractum mutui **V**ide infra. S. p. mo. et S. xvi.

Quod an aliq. casu liceat uendē ad credēciam. rñdet **A**lex. de alex. ubi s. q. uendē ad credēciam pōt f. i. e. i. t. p. l. i. c. i. t. **V**no modo credēcia p. c. y. soluendi in tempore futuro pōt incidē in o. tractu p. gracia et libealitātē uen. ditoris. i. qñ res uendit hñ iustā estimacōne p. tempo. re emp. cōnis et o. mutacōnis ip. i. z. rei et ip. e. uenditor ex. p. dat solucōne libere apt. g. c. i. a. quā habet ad emptore. talis credēcia nullū habet viciū v. s. e. q. nulla ex. c. e. s. c. e. cia ē apt. credēcia cū res uendat quātū ualeat hñ iustaz estimacōne: que estimacō sit p. tempo. e. o. tractus. **S**ecundo mō pōt incidē ex credēcia nō apt. g. c. i. a. uendicō. nis hñ ex natuā o. tractus q. res nō estimat hñ valore. quo ul. quē ualeat qñ tradit hñ q. ualituā ē ul. sperat ualē tempōe solucōnis ubi g. c. i. a. **S**i aliq. res uendat i. aliq.

tempōe i. q. nō habet tātā utilitatē et necessitatē huāna. vita q. habituā ē i. futuro tēpōe et uendēs nō eā uendi. tur ē eo tempōe q. min. ualeat hñ alio tēpore q. speratur. maioris ualoris. **H**oc casu posito uendē ad credēciam li. citū ē ex natuā o. tractus ut p. bat p. dictū. c. **N**auigati. ubi dicit q. iste excusat q. merces uendit plus q. tñc ual. eāt i. certo termino p. ceptur. solucōne: et hoc si alias nō fueat uēditurus. **V**ide infra. S. xix. **T**ercio modo pōt f. i. e. i. credēcia i. o. tractu p. accidēs. i. ex natuā t. p. ris qñ q. s. i. plus uendit q. ualeat res t. p. re uendicōnis uel q. ualituā sint p. b. a. b. l. i. t. tempōe solucōnis alit. eas uen. ditorus. **E**t hoc modo o. tractus ē uicōsus. **D**ixerūt tñ qdā q. licz o. tractus sit uicōsus d. se. tñ excusari pōt ex parte uenditoris **S**i em. uenditor rez suā non intendit uendē carius apt. tempus hñ apt. dānū qd uideet sibi im. minere ex dilacōne recuperāte solucōnis seu apt. uera. cōne suā redimēdā quā p. b. a. b. l. i. t. timet futurā sibi i. re. p. t. i. cōne debiti sui ul. apt. maliciā creditoris et impotēciā debitoris tñc excusat o. tractus a vicio. q. e. q. t. a. s. e. s. t. i. a. cō. nis i. hui. z. modi o. tractibus p. recōpensacōnez dāni q. d. p. b. a. b. l. i. t. timet hñat. et reditudo hui. z. intencōnis tunc apparz qñ uenditor potius optat nō uendē talibz q. uendē ad credēciam et qñ libencius daret alijs p. mino. ri p. cilo q. istis ad credēciam p. maiori. **S**ic ergo excusat o. tractus hñ istos. **E**t si excusacō uēa ē excusat apt. mē. esse q. nō sit p. n. c. i. p. a. l. i. t. apt. lucz hñ apt. dānū uitādū **L**i. cet aut sic excuset uideet michi casus esse dubius. **V**no em. mō uendēs sic nō pōt excusai qñ. i. apt. credēciam plus uendit q. ualeat res simpliciter ul. q. ualituā sit ue. r. i. s. i. m. i. l. i. t. tempōe solucōnis ul. et si uel. s. i. m. i. l. i. t. tñ sit ua. l. i. t. uā tempōe solucōnis qñ uendit. tñ uēdēs alias res suas nō uendēt nisi plus reciperet apt. credēcia et expe. ctacōne. **V**ide s. S. p. mo. **Q**uid aut iuris qñ anticipat solucō p. c. y. ul. expectat ul. rei uēdite. uideet s. S. xvi. **Q**uod tñ liceat emē redditus pecuniarios hēditate ul. ad uita. **R**ñdet **A**lex. de alex. ubi s. q. licet fueit opio ma. g. y. s. t. r. o. z. q. nō. tñ pōt dici o. tractū q. sit licitū. **C**ōtra d. em. uiciat multis modis. **V**no mō ex pte rei que uen.

ditur ul emitt: puta qz res nō ē uēdibilis ut hō liber nō
pōt vendi jtez spūalia. jte res aliena. **Et** hoc mō hz opi
nionē eoz viciat iste cōtractz qz pecūia nō ē vendibilis
et intm viciat qz dēclinat a cōtractu ēpcōnis et sortit cōtra
ctuz mutui. ex q nō licet spēare lucz. Sed tñ rñderi pōt
ad hoc qz i rebus nris tria habet bona. s. mobilia et im
mobilia et ius i vtrisq. **Et** sicut distinguit mobile et im
mobile et ius i vtrisq. ita ipm ius uendi pōt. nō ergo
vendit ipa pecūia. s. ius picipiendi redditz pecūiales qz
uis aut pecūia nō vendat tñ transit cū ius vendito. **V**i
demus em q aliqd qd vendi nō pōt ul emi. et tñ tñsit
cū aliq alio qd emitt ul vendit d iure sicut ius patrona
tus vendi ul emi nō pōt qz ē ānerū spūali. et tñ transit
cū vendicōne ville ul fundi q vendi pōt de iure. ita m
apposito vendit ius q vendito transit pecunia. ius em
picipiendi tales quātitatē pecūie sup bonis suis veditis
qlibz āno siue hereditate siue ad vitā emētis nō ē pecu
nia. Sed distinguit vnu ab alio. **V**erū ē qz alia rōne
nō pōt vendi pecūia ius patronat. Pecūia em nō pōt
vendi qz ē mediū i veditōne. ius aut patronat qz āner
uz ē spūali. **S**ecūto mō pōt esse viciū i cōtractu ex pte
pcy. et tale viciū excludit ab isto cōtractu qñ appōnat
pcūi iuri qd vendit. **R**eglare nō ē q cōtractz ēpcōnis
et vendicōnis illicitz ē cū i eo nō hūat eqtas iuris na
tūalis. **C**ū aut tal eqtas hūat ita q nō ē notabilis excel
sus pcy sup re vedita. nec ecōtra cōtractz ē licit. non er
go negat qñ tñs cōtractz possit uiciari ex pte pcy s. tñ
sicut pōt uiciari ita pōt rectificai. **T**ercō mō pōt icurrē
viciū i cōtractu ex pte pacti appōsi. **H**oc aut qñ appo
sitiō pacti repugnat rei sup q tñfigit ita q ipa res non
patit appōni pactū. **E**t hoc mō viciū ē i līmoia. **A**lio
mō qñ pactū repugnat cōtractui. puta qñ cōtractz ē gra
tuit. **E**t tñ viciū facit usqz. **V**hā ē em ex hoc q aliqd
exigit ex pacto noie rei mutuate. **T**ale aut viciū nō ē
i cōtractu pdicto cū ibi sit vera vendicō et nō mutuum.
Quarto modo pōt ēē viciū i cōtractu ex pte cōtrahētis
sicut cū qz fingit se emē qd i pignus recipit et tūc non ex
cusat a viciō usqz nisi opūtet fructus i sortē. argumento

126
ex d pigno. illo vōs **E**t hoc mō possi aliqd dicē qz hic
ē viciū: qz tantū dē ē sic cōtrahē sicut mutuae cētuz p. x.
qlibet āno: ita qz sic cōtrahēs mutuat idirecte et fingēs
empcōnē facit mutuuz. **P**ōt dici qz argumētū nō cogit
qz i tali cōtractu nō ē mutuū directū nec idirectuz. **V**bi
em ē mutuū mutuat obligat mutuāt i pōio. **I**n tali
aut cōtractu pciū tñsit et ius picipiendoz redditū stat
piculo et lucro emptois. **P**ossi tñ i cōtractu incidē viciū
ex pte cōtrahētis pte cupiditatē et auariciā cōtrahētis. **S**z
hoc accidit cōtractui. **I**nno. **H**ost. et jo. an. tenent qz sit
licitū emere redditz pecuniarios i. c. in ciuitate de vhis
Aly et hūm qz refert idēz. **A**lex. pbat hūc cōtractuz esse
licitū qz licite posset qz emē pdiū p cētū libris: et pdiū
emptū possi hereditate dāe alicui p se et suis heredibz
hoc pacto qz recipiēs pdiū obligat p se et suis heredibz
dāe qz āno solidos centū dātū pdiū et sic i empcone et
vendicōne pdy talis habet p centū libris solidos centū
qz āno. **N**ichil aut differt i hoc cōtractu cōtractus ergo
videt licit. **S**atez tñ qz nō ita honestz et decēs sicut cō
tractz q emūtur redditus prediales. **P**bi
Que it d hoc casu pone qz coitas januēsis olim quos
dam redditus quos recipiebat d sale et d pane q fiebat
benalis vendiderūt certis psonis vsqz ad tū tpus p cer
ti pcy solucōē ita qz illa illud tpus tenebit comunitas
pcium salis augumētāe et nichilominus qz sal est ad
sufficiēciā venale dederūt pdicti emptois minz pciūz
qz si comunitas solucōnē fiendam exspectat certis ter
minis. **P**z hoc aut p ānuz ul amplius magistratz pre
dicte comunitatis et venditoēs voluerunt pdictos red
ditus recuperare. **C**ōtradictibz aut pmo emptois
tādē ipi cesserūt et diffinitū ē qz pdicti redditz dimitt
terent coitati et d pdictis redditibz pdicti emptois ha
buerūt ānuatiz certe pecūie quātitatē ita tñ qz comuni
tas possi eos reducere qñ vellet ad statū pstinū picipien
toruz redditū: querit vtruz cōtractus sit licit. **R**ñdet
idem **A**lex. qz cōtractus cōtinet duos casus. **P**rimus ē
vendicō pmoz redditū salis ul panis venalis. **S**ecū
dus cōtinet recuperacōnē eorūde redditū p certa pecūie

quātitate. **P**rimo ergo tractus videtur esse licitus si occur-
rat equitas iuris naturalis: puta quod pretium sit equum rei vendi-
te. **R**atio autem quare non peccat tractus ex parte rei tradite est
quod res est vendibilis. **V**t enim ostensum est in iuris principiorum
fructuum potest vendi redditus et futuri siue fructus vendi
possunt sicut hereditas quod obuenit deus et iactus retis et filia.
Nec peccat ex parte pretii quod supponit quod pretium sit appropriatum
rei que traditur ut fuerit equitas inter ementem et vendentem nec
potest infici tractus ex hoc quod minus pretium datur quam daretur
si solutio fieret certis terminis quod ut ostensum est pretium deus da-
ri pro re ita tamen quod estimetur res quantum valet tempore tra-
ctus. **N**ec peccat tractus ex hoc quod contingit aliquod acci-
pere ultra sortem quod sortis in venditione locum non habet. **V**en-
ditor enim de nullo pretio tenet emptori licet teneat sibi ob-
iectionem: et ideo non potest dici quod emptor recipiat aliquod ul-
tra sortem imo iste qui sic emit non est certus de aliquo sorte cum
sortis transeat. **P**ossibile autem breuiter per hac conclusionem forma-
ri talis ratio. Nullum viciū possibile est in hoc tractu nisi vici-
cium viciū: hoc in hoc tractu non est viciū ergo. **M**inor patet quod
viciū non accidit nisi in mutuo directo vel indirecto. **I**tem. **Q**uod
si feneratoris aliquid. **I**tem. si mutuum dederis: et est dictum
Aug. super spal. xxxvii. **V**bi **A**ug. per eundem accipit fene-
rari et mutuum dare per excessum ultra capitale mutuum.
De autem mutuo directo ut cum mutuo tibi ceterum ut in capite ante
recipias ceterum. **M**utuum autem indirectum est cum aliquis merces
suas caris vendit quod solutionem per aliquod certum tempus expectat.
Si enim aliquis merces quod valent. v. dat per. vi. quod expectat
solutionem per quatuor menses indirecte usque ad quatuor menses
mutuat. v. p. vi. et indirecte accipit lucrum. xx. solitorum quod
accidit sorti. **E**odem modo est in anticipacione temporis: quod si quis dat
statim solutos octo per mna gni danda usque ad tres menses
quod tempore ceterum probabitur quod valebit. xii. iste indirecte mutu-
at. viii. p. iiii. usque ad tres menses in casu autem apposito. non
est mutuum directum nec indirectum quod vbi cumque iteruenit mu-
tuum mutuat tenet mutuanti in pretio quod pretium non transiit. **N**on
autem est vera venditio: nec venditor tenet emptori de aliquo pretio
immo si talis non vendat et pater non esset veralis coitas in nullo te-
net emptoribus quod res empti stat pretio emptoris non ergo hoc est viciū

127
Secunda est pars videtur licite posse fieri quod illud non est mu-
tuum et licet ibi non sit venditio et emptio: tamen ibi iusta per-
mutatio quod isti permittunt ius principiorum reddituum centum
per viii. recipiendis annuatim per loco salis et tunc permutatio
videtur iusta. **N**on obstat quod coitas potest eos reducere ad statum
pretii et persequens eorum iura sunt integra et sic quicquid
accipiunt sit viciū: quod responderet idem. **A**lex. quod si tractus iste fu-
isset per tale modum quod emptores reddituum sicut emerant
spontanee ita spontanee coitati redderent vel responderent ipse
tuum et coitas se obligaret in perpetuum dare. viii. p. c. non videtur
quod sit peccatum in tractu dummodo fuerit equitas iuris naturalis
in tali episcopo et venditione et hoc quod hic non habet locum sortis
vel mutuum directe vel indirecte et huiusmodi equitas dum emens et
vendes conueniunt de pretio oportenti. **A**lio modo potest fieri con-
tractus ita quod incidat in tractum permutacionis quod de con-
tractu innotatus. **E**t hoc quod emptores concesserunt quod dicta
coitas fecit predictos redditus et hoc quantum est ex parte eorum est per-
petuum eo quod non habet aliquod ius repetendi. **P**redicta autem
coitas dat predictis emptoribus per quolibet loco salis disti-
ctis locis tali modo quod centum libre faciunt unum locum octo li-
brarum. **E**t tunc tractus videtur licitus non obstante. ar. quod tunc
tractus permutacionis perpetuus est ex parte ipsorum emptorum quod
non possunt reddere predictos repetere.

Sed nunquam si fieret per tale modum. scilicet quod dicti emptores tunc
modo conuenirent cum coitate. scilicet quod perciperent octo per quolibet octa-
uo loco salis usque ad certum tempus: interim autem perciperent dic-
ti emptores dictos redditus: nunquam est licitus tractus. **R**espondeo
idem quod tunc casus est dubius quod videtur precipi illud lucrum. scilicet viii
per ceterum propter dilacionem temporis. scilicet quod emptores differunt percipere
iura sua usque ad certum tempus percipit illa finito tempore.

Quid si emptores emissent certo pretio puta **xxviii**
pro centum supra loco salis centum ius precipiendi dictam
quantitatem pecunie. puta. viii. p. centum in perpetuum quantum
est ex parte ipsorum emptorum: hoc tamen in parte est coitatis redditus emptoribus
pretium et recuperare rez suam nunquam hoc potest licite
fieri. **E**t videtur aliquibus quod non. quod sortis hic videtur habere lo-
cum ut sit in parte venditoris reddere sortem. **S**i autem in casu
apposito sit metio de sorte oel lucrum quod accedit sorti est viciū

Preterea videtur esse indirecte mutuū ut quod mutuatur ceteris pro
octo annuatim maxime cum solus reddi possit et lucrum sit
certum nec possit saluari ratione incertitudinis sicut salua
tur contractus quando emunt redditus pedagogiorum vel molendino
rum ratione incertitudinis: ex hoc quod plures vel pauciores
possunt ire ad molendinum vel plures vel pauciores transierunt qui
solvunt pedagium et quod est modo saluatur contractus supradictus
quando scilicet emunt redditus salis secundum quod plures vel pauciores veni
unt ad emendum salis. Sustinendo tamen casum. **A**d primum argu
mentum patet responsio quod licet non sit contractus licitus ex parte
venditoris: tamen est perpetuus ex parte emptoris et quod ad eum nulla
sit metio de sorte vel sorte transiente ius percipiendi redditus
est suum: et ideo licet quod accidit totum est de sorte. nec tenet emens
tale lucrum computare in sorte: tenet tamen si ibi esset ratio mutui. **C**on
firmatur hoc primo per illud quod dictum est supra de fidei iuramento quod vendi
tor potest tamen conditione quod usque ad certum tempus vendens potest recu
perare fidei iuramentum dato pretio licet emptor non possit recuperare pre
tium in casu dicto: quod non est verum: licet hoc possit fieri in
fraudem usurarii ut dictum est. **A**d secundum potest dici quod licet non sit
incertitudo ex parte percipiendi fructus quasi emptor possit plus
et minus percipere. tamen incertitudo est ex hoc quod si dicti
redditus super quibus accipitur certa quantitas pecunie peri
rent. deficeret emptori: nec amplius sibi communitas tes
neretur. quod quo ad emptorem pretium transiit et res est empti stat
periculo suo. **L**icet autem contractus possit sic excusari. fateor tamen
quod non est ita honestus sicut quando est incertitudo primo modo.
Lex hoc quod potest plus et minus percipi. **¶**
Quid si rem puta frumentum non eram venditurus
et rogasti me ut tibi venderem. an possum petere illud
quod valebit tempore quo intenderam vendere. **R**espondet Ric. ubi
est quod sic quia ratione verisimilis dubii contractus huiusmodi excusatur
ex de usuris. c. Naviganti. Ille enim ratione huius dubii excusa
tur qui merces suas vendit in certo termino amplius re
cipiat pro eis de quibus valeat tempore contractus. si tamen eas tempore
contractus non fuerat venditurus eo. c. S. ultimo. **S**i autem
alijs rebus tempore contractus fuerat venditurus pro minori pretio ex cer
ta sciencia plus recipiat alio termino usurarius est censendus. **E**t
sic potest intelligi secundum eum illud quod dicitur. ex de usuris. c.

128
Inciuitate. **S**ed quid si recedat hoc apponatur usurarius ut
faciat fraude legi. **A**tem quod si cent. io. solitos tempore
messium pro. io. sextarijs in pascate soluendis: nunquam probabi
lit dubitari potest quod minus valet bladum in pascate quam in mes
sibus: ideo melius et tucius faciet si a talibus contractibus desi
stant ut infra. c. inciuitate. **D**ubitari potest enim utrum plus vel
minus valeat quod de futuris contingetibus non dat determinata
veritas. ut dicit philosophus primo periermenias. **P**orro
non potest dubitari probabiliter. secundum solitum cursum regionis quod
conferatur de. l. Cuius Lamonis. S. A. lin. ff. de frau. istu
cto. r. l. i. de flu. h. Hosti. in sum. i. ti. de vhis. S. An aliq
d. **Q**uid ergo. **V**ide S. xiiii. **¶**
Quid si venditor pro pretio quod in instanti currit: si plus valet
usque ad pascha voluit quod illud plus sibi restet: si vero minus val
et non voluit quod pretium minuat. **R**espondet Hosti. ubi est quod proculdu
bio ipsum usurarium iudico cum in pacto claudicaret ar. C. de so
lu. l. pe. ff. de dam. infer. l. **Q**uid bona. S. Si quis: r. ff. pro
sociol. **S**i non fuerit S. Orisco. **¶**
Quid si habes merces volebas eas portare ad alium lo
cum ubi verisimiliter erant cariores et inuenit in loco ubi erat
quod sibi dat tamen quantum habere potuisti in loco ad quem illas
intendebas inferre nunquam est verum. **D**icit inno. quod non dummodo
computatis periculo et labore non accipit ultra illud quod in loco
ubi erat venditurus fuisset accepturus quia quod iure potest carius
vendere propter dubium temporis eorum iure potest vendere propter dubi
um loci. **R**espondet Ray. **S**ed Hosti. dicit quod hoc non est bonum si le
tetur quod non est verisimile quod aliquis tale emptionem faceret nisi mul
tus egeret et sic per hanc opinionem daretur via fingentis co.
c. Tuas. ex de vhis. **T**unc quia laboris et expensarum est haben
dum supra de voto. c. Magne. jo. Cal. in dicto. c. **N**auis
gati concordat has opiniones dicens quod si emptor statim soluat
pretium est vera opinio inno. quia tunc non presumitur hoc promittere vel
emere necessitate coactus sed si differat solutio. **E**t sic pree
dit opinio Hosti. **S**ed in foro conscientie in quo creditur scitetur non
est necessaria istas presumere fraudes quia a confitente exprimenda est
negocij veritas. **R**ay. tenet cum inno. in sum. de vhis. S.
inter alios. **V**ide De. de anca. c. i. de vhis i. vi. **¶**
Quedo pone venditor quod fructus propter ad tempus puta. io. an

norum p mille cū fructus illius p dñi comuniē valeāt
ānuatiz cētū qñq̄ginta ē ne licit⁹ talis stractus ex pte
emptoris refert jo. an. i adicōnib⁹ ad Specu. sup rubrica
de vñs. hāc questionē formatā i qdā monasterio p
ēptore facit q illa mille sūmittit fortuito casui **xxii**
Quero pone q Petr⁹ habet cētū libras i bancho ali
cui⁹ recipiēdas vsq̄ ad qtuor mēses. vtrū alicui liceat
emē eas p. lxxx. dicūt multi q sic. **Sed Alex. d. alex. a.**
vbi s. dicit q nō: q emēs plus q min⁹ dat secundū q
plus q min⁹ expectat pecūia ex oluēda q fm q plus q
min⁹ retinet pciū vendēs: ita q lucy illud uidet pue
nire ppter dilacōnē tpris q maioritas pcy apt antici
pacōnē solucōnis q nō licet. **Cauēd⁹ ē ergo iste stractus**
ex eo q videt fieri i fraude vñs: q videt ēē indirectum
mutuū vt qñ qñ mutuet i pñti. lxxx. p. xx. recipiēdis
vltra sortez vsq̄ ad qtuor mēses. **Quod si res ul pecūia**
que debet haberi est i periculo ul i manu alicuius a
quo non posset extorqueri sine magnis sumptibus q
laborib⁹ tūc habēt locū qd licet min⁹ dāe q pl⁹ accipe
q res i. piculo ceteris parib⁹ min⁹ valet q illa q ē ex
piculo. **Nō obstat q licet emē ius exigēdi rez pmino**
ri pciō q expectat. **Sed i pposito nō sic ē q pecūia que**
ē i bancho non ē i pbabili piclo cui⁹ signū ē q hoies q
vendūt suas merces recipiūt solucōnes fiēdas i ban
cho certo termino quam solucionem non recipere
si esset probabile periculum. **xxiii**
Quod de tali casu aliq⁹ portauit sal janue q vendidit
ipm comunitati p pciō certo picipiēto qñ alij qui ante
portauerūt sal q ipse q eidez comunitati vēdi cētū fue
rit satis factū **Talis aut vēdens nolēs tāto tpre expecta**
re solucōez fiēdā vēdidit iuā sua q hz sup coitatē minori
pco q debeat rēpe. rñd⁹ **Alex. vbi s. q aliq⁹ dicūt q l⁹**
ali⁹ dicūt casū istū nō differre a poi i forma q iō sicut nō
licet accipe pl⁹ i pmo ita nec i isto: q maxie si rōne tem
pōis maioris ul minoris pl⁹ ul min⁹ dāt sic emīt ma
iori ul minori pco. sec⁹ est si pecūia est i piclo ul si nō
sine magnis dispēlacōib⁹ q sūptib⁹ possit rēcupat **xxv**
Quod poē q qñs emit tiaz ab aliq⁹ multo minori pciō

129
q valeat restituitur eā p eorē pciō infra certū tpus
siue qñcūq uoluerit venditor **Rñdet Alex. d. alex. a.** q
pōt fieri i fraude vñs: q maxie qñ pciū uix accedit
ad dimidiā iusti pcy **Probāt hec ex d empti. q ven. c.**
Ad nraz vbi casus ponit **Habet d h i textu q glo. iste**
ecia casus ponit ex d vñs. c. **Cōqstus i glo. magna vbi**
ponit casus qbz pōt accipi ex cēscēcia vltra sortē inter
qs ponit hic. **Si vērō tibi fūdū iusto pco ea. l. vt qñ**
cūq solua tibi pciū qd michi das fūdus ad me reuer
tat **In isto casu lucrat oēs fruct⁹ alie si modicū est pci**
u psumit stractus fact⁹ i fraude vñs: q maxie si emp
tor osueuit exercē vñs **Cōcedit ergo glo. q stractus po**
terit ēē licit⁹ qñ. si iustu ē pciū q pōt fieri i fraude vñs: qñ
qñ. si pciū nō ē p pconatū: q qñ emptor osueuit exercē
vñs. ex d pigno. illo uos **Donūt ergo tres casus qbus**
psumit tñs stractus fieri i fraude vñs: **Prim⁹ ex eo q**
modicū ē pciū respectu valois rei **Secūd⁹ ex eo q ali**
qd p soluit vltra sūmā receptā: puta fuit res vendita p
cētū q i pacto q cū rescindit vēdicō soluāt cētū q vi
ginti **Tercō qñ ptor osueuit exercē vñs. Probāt hec**
p dictū. c. **Ad nraz. q. c. illo uos. Vid s. s. xi. xxi**
Quod d hoc casu Petr⁹ existēs janue emit a Martino
turonēses recipiētos i frācia i talib⁹ nundinis **Rñdet**
jo. Alex. q si emēs pl⁹ ul min⁹ dat apt dilacōnē tem
poris: ul q pl⁹ ul min⁹ dimittit vēdēti ul pmittēti da
re turonēses i frācia vbi gēa **Si usq̄ ad nundias sūt**
tres mēses min⁹ dabit emēs p libra turonē. q si eēt
tñ duo mēses stractus nō videt licit⁹: q maxie si pecūia
recipiēda i termino pbabilē credit pl⁹ valitū: ul si sic
emēs comuniē lucrat. **Hoc em pposito uidet esse indi**
rectū mutuū ut qñ det min⁹ pbabilē rēceptur⁹ plus i
termino sec⁹ si esset dubiū **Racōne em dubij pbabi**
lis ul comuniē accidētis forte posset excusari **xxvii**
Quid si vento tibi bladū ul rē meam ut tradas michi
tñ qñtuz ualebit i tempōē q carius est hoc āno an sit
vñs. **Rñdet Mo. in sum. q sic. q sperat aliquid futuri**
tempōis vltra sortē **Et hoc exprimit forma stractus q**
regla ē magistralis. **Vbi cūq uendens d sorte intēdit**

accipe pl^z q^d sit sors & hoc exp^omit forma stract^z v^ha ē
ibi Et si dicat ibi nō ē mutuū ergo nec v^ha. **R**esponde
tur q^d ē v^hura indirete.

Quid si q^s vendat altei bladū p. xx. solidis i melle
q^d ē t^m. xv. i p^hro termino fm boni viri estimacōez
valituz & p^hea veniat caristia & dicit^r emptor illud bla
dū vendat p. xxv. nūq^d p^mz venditor aliq^d emptori
restituē tenet. **V**idet^r q^d nō. q^d p^htor i nullo ē dānifica
tus imo lucratur. In strariū facit q^d ille cōtractus fuit
v^hari^z ergo tenet aliq^d restituē. **R**ndet **H**ostⁱ. i. sum.
li. iii. ti. xl. q^d v^hitor ille tenet restituē emptori ill^o q^d
supuendit vltra estimacōnē boni viri q^d licet emptor
dānificat^r nō sit hoc fuit p^h euētur rei q^d nō excusat ab
v^ha: dānificat^r t^m fuit q^d multopl^z emit q^d in termino
valebat secundum estimacōnē boni viri.

Quid si tempore q^d mēsurādū ē gⁿū p^h q^d tibi nūc centū
redi: puta totibi p^hciū t^hre melliū & mēsure debent in
pasta qⁿ gⁿū pl^z valebit. **R**ndet **H**ostⁱ. i. sum. d. v^his
.s. An aliq^d. x. iiii. Et ponit jo. an. & alij i. c. fi. ifra eo.
& sentit ibidē aperte glo. q^d v^hari^z erit. q^d fm cōmunē
& solituz cursuz fere oīuz regionuz q^d cōsiderand^z ē. l. i. re
flu. solet eē carius t^hre pascē q^d t^hre melliū. Et si dicat^r
q^d qⁿq^d otingit strariū. **R**ndet **H**ostⁱ. q^d d^his q^d raro
ottingūt nō ē facta lex. ff. de l. l. **N**ā ad ea.

SVRA Quarto i stractu societatis. **Q**uod d^h
casu Aliquis ciuis janue^sis omitter pecuniaz bone
fici alteri^z vt in re lucret^r & iuste & habet in re p^hez i lu
cro: v^htrū. liceat **R**ndet **A**lex. d. alexā. i suo tractatu. q^d
omissio pecunie pōt fieri duob^z modis. Vno mō q^d fit
trāslacio pecunie sue rei omissē in toto v^l in parte in co
minū illius cui omitter^r & p^h pecunia sic omissa non licet
speāre p^h re alteri^z. Sed l^z speāre alicui lucz ex re sua. Se
cundo mō fit omissio pecunie v^l alteri^z rei ita q^d nō trāsl
fert^r dominiū: s^h remanet tota res omissa i dominiū cō
mittentis Et hoc mō omitter^r pōt speāre lucrū sicut re
re sua q^d tūc ē omissa pecunia v^l res alia: sicut cū omitteri
tur aliq^d suo v^l ministro q^d negociat^r de reb^z cōmī ad
vtilitatē eius dē. & p^hsequens q^d excrefcit sors sicut rei

130
aprie iusto titulo possidet. **N**ec ē simile d^h mutuo & cō
modato. q^d i mutuo pecunia stat i p^hculū illi^z q^d accipit
nō sic i pecunia omodata q^d stat i p^hculo omodantis: &
ideo licite pōt sperari lucz ex pecunia. **O**pportet aut^m q^d pe
cunia tota sit omodata q^d si p^hti^z est omodata et p^him
mutuata poss^h ibi esse viciū v^he. Si em^h aliq^s omitter^r
alicui centuz ita q^d medietatē ei mutuet & aliā medietā
tez suo retineat dominiū. ita q^d ille cui omitter^r dbeat d^h
illis negocia^l ad lucz. dico q^d hui^zmodi lucz habet vi
ciū v^he. q^d sperat nō soluz ex re omissa s^het mutuata &
id ex mutui adiectōe generat viciū i toto stractu. **Q**u
Quod quō i omissione talis pecunie omitter^r v^ha. r^hnd^z
Ric. i. iiii. di. xv. ar. v. q^d hoc otingit q^d dupliciter. **P**ri^o
mō qⁿ capitale & lucz ponit sub certitudine. **S**ecundo
qⁿ capitale ponit sub certitudine & capitale sub for
tua. **Q**uarto qⁿ v^htrūq^z ponit sub dubio. **P**rim^z trib^z
modis accipies vltra sortez tenet ad restitucōnē q^d cō
tractus sunt v^hari^z siue directe siue indirete siue impli
cite siue explicite. Et q^d d^h t^hio mō nō ē ita claz sicut de
p^hmo & s^ho p^heo p^hbo q^d dictū ē p^h audoitatē. ex d^h v^his. c.
Nauiganti v^l eunti ad nūdinas certā mutuās pecunie
quātitatē p^h eo q^d suscipit i se p^hculuz recepturus aliq^d
vltra sortē v^hari^z ē cōsēnd^z. q^d nisi fuerit culpa v^l negli
gencia illi^z qui accipit raro accidit q^d pecunia quā mu
tuo accipit pereat. **V**n ille qui i casu isto dat mutuo pe
cuniā habet i fauore suū illud q^d accidit sepe. **N**ec ha
bet strā se ill^o q^d accidit raro. **N**ec obstat illud q^d dē
.c. d^h **N**au. feno. l. i. f. talez contractum ab obhuacione
comuniū v^harum liberum esse quia & si non sit comu
nis v^ha: t^m v^ha ē. **V**n glo. sup illud. v^lbu. **C**omunium
v^haz dicit: Sed nō cōtesimaz. **Q**uarto mō accipies v^l
tra sortez aliq^d restituē nō tenet: q^d racōne v^hilimilis
dubij contractus huiusmodi excusatur. extra de v^his
.c. **N**auiganti. s. ille quoq^z.

Quero quot modis variatur contract^z societatis **R**e
spondet item **A**lexā. q^d tripliciter. **A**liquando enim
v^hus ponit tantum pecuniam & alter operā corpalez

Aliqn unū ponit pecuniā et opem et alius pecuniā vel
opem tm Aliqn aut ambo ponit i societate pecuniā et
opem vel pecuniā tm et i oibz huanda ē eqtas. ne aliqd fi
at in fraudem usurarum

¶ Qued pone qd aliqs ponit i societate opem tm aliq po
nit libras. xxx. ad terciā ptē lucri et dāni hoc ē ad lucz
et dānū. io. libraz. xx. tmanētibz semp saluis. hoc casu
posito nisi ille q opem ponit mercedē recipiat p laboē
quē sustinet p comertō. x. libraz. qruz lucz et dānū spe
ctat ad illū q pecuniā credit vharus ē q pecuniā credit.
nā. xx. libras mutuauit mercatori p comertō. io. libra
ruz tm ptinēciū ad lucz et ad dānū illius q pecuniā re
dit cū sit recepturus. io. libras q nō stant periclo suo et
comertū circa. io. libras Deberēt em. xx. li. staē periclo
suo sicut et illius q opem gerit. Et est rebēt staē lucro il
lius q opem ponit. qd q habz onus oueniens ē vt habe
at emolūmētū. Et iō si ille q opem gerit nichil habet p
mercede laboris exhibiti i lucro qd accidit illi q pecu
niā credit vha omittit. qd casu posito ille q pecuniā re
dit nichil dz habet p. xx. libris ad similitudinē mutuātis
q rōne mutui nil pōt hēre vltra sortē Qn em cōtrahit
societas ita q unū ponit pecuniā et aliq opem licitū ē cō
tractus dū tm huet eqtas socialis Hoc aut nō ē i appo
sito qd si mercator recipiēs pecuniā et ponēs opem p
emit merces pdat eas pdit. xx. libras et opem corpales
Collator aut pecunie nō pdit nisi. x. libras. et nō opem cor
pales Casus ergo nō ē licitū si i hādē vhar factū

¶ Quid d his q mutuāt pecuniā ad negociādū hoc pacto
qd capitale sit saluū. i. si perit pereat mercatori et si qd
lucz intueniat illd diuidat. Rndz Bal. i. l. i. Pro soco
qd iste contractū sapit vharā prauitatē. et iō qd caput
d lucro minuit sortem et tenet ad restitucōnē Nō em ē
ista societas neq ex forma contractus neq ex natuā Ex
forma nō. qd ē contractū mutui. Ex natura nō. qd ē tra
natuāz societatis. i. qd vnū habeat caput saluū et aliq ha
ctuz. vt. ff. e. l. Mutū. Et iō illd qd legit nō notat extra
d dona. int vi. et vxo. c. Der vras dz itelligi qn pecunia
dat ad pae lucz et dānū qd tūc contractū ē licitū

131
Qued qn vnū ponit pecuniā tm et alit opem ex qbus p
tibus isti intelligant socp taz i lucro qd i dāno. Rndet
Bal. i dicta. l. i. c. Pro socio. qd ex ptibz eqlibz nisi aliq
actū sit Et ē rō qd societas habz instar fraternitatis. vn
sicut inter fratres debet huari eqalitas sic inter socios
ff. Pro socio. l. Si non fuerit.

¶ Qued pone qd i diuisione societatis pē lōga tempoā et
mltos labores et sudores pcedētes nō inuenit nisi soluz
capitale saluū. an. totū ipm capitale debeat habē il
le q ipm posuit an. vero debeat eqlit diuidi. dicit glo.
qd dz eqlit diuidi nisi aliud actū sit. Et mouet tali racō
ne. Nā tle capitale videt a pncipio comūcatū sicut di
cimz i societate oīuz bonoz q vnus qsq videt coicasse
altei qd eat puz. et sic de pncipio trāsiuit i cōe. vt. ff. l. ij.
Dretēa ille q posuit opem itelligit posuisse pciū opere
qd lex assimilāt et coequat pecunie posite ex altera pte.
vn pmd ē si vnū ponit. x. alit opem ac si vterq ponēt. x.
et qdz ferret. b. ergo ita i appposito. Dretēa si ille q ponit
opem pdit opem. ergo et ille q ponit pecuniā. alias
sequeret absurdū qd vnū pecuniā totā pdet alit nichil.
Videt casus. l. nostre. i. uer. offerete. Nā offerre ppe ē
idez q coicare. vt infra d colla. l. illā. et l. illud. Et hāc
ptē tenet glo. d iure. De osuetudine aut dic. qd capita
le debeat eē saluū et si ita ē osuetū itelligit et hoc taci
te actū. qd osuetudo tacitū pactū inducē videt. C. loca. l.
Licet Quid ergo dices nō videt valē ista osuetudo nec
pactū. qd p tale pactū traheret contractus ad natuāz feno
ris. nā sicut ibi ē pclm debitoi q nichilominz iditoz
accipit vhas ita hic est receptois pclm Dico pdicōnis
opem et nichilominz si ope aliqd fructificassent lucrū
est cōe. S. rñdeo qd nō ē vez q trahat ad natuāz feno
ris. vt dicaz i seqnti qstione. et nota. ff. Pro soco. l. Cuz
duobz. S. itē ex facto. Tu dic hm ja. d arena. qd nō so
luz d osuetudie hēt d iue ē q capitale sit saluū. Quae
em socius meus rebēt habē pecuniā meā Et si tu dicas
qd ponit opem rñdeo qd pciū ope itelligit correspondē i
terusurio pecunie nō ipi sorti. Vn si vnū pōit omodita
tez ope. certe et alit pōit omoditatē pecunie nāt ppetatē.

Singe enī q̄ vnus ponit i societate. iō. milia alt opaz
tm certe hic nulla pōt esse aporco. **N**isi d̄ o mōto opere
ad o modū pecūie nō ad ipaz totalē sorte. **P**retēa illd̄ ē
exp̄ssuz q̄n i societate ponit ex vna pte. puta ponit pec
tus ex alia opa pastoris. q̄ sola o mōda r dāna in ob
uencōnibz sūt coia nō aut ipm pecz: vt dicto. **S.** **S**i cor
eunda. vt dicamz q̄ i dubio intelligit potius positus
usus rei q̄ res. **B**al. ubi supra. **¶**
Quēd pōt q̄ ipm capitale ē p̄ditū ul diminutū aduer
sa fortuna. nūq̄ ille q̄ ponit opaz teneat aliqd̄ o ferre
ei q̄ posuit pecūiaz. exemplū i diminutōe. **D**onamus
q̄ ego posui i societate. xx. r sint p̄dita. iō. utruq̄ debet
bis michi restit. v. r videt q̄ sic q̄ dānum debet esse co
mune. ut dicit. l. **S**i nō fuit. und̄ si totū ānuū est me
um est o tra naturā societatis. **C**ōtrariū dēterinat glo.
f. q̄ ille q̄ ponit opaz soluz nūq̄ uidet se obligasse ad
dānū sortis. **S**ufficit em̄ dānū amissaz opaz. **E**t h̄ p̄
batur q̄ correlatiuoz ē eadez natuā. **V**nd̄ sicut d̄ capi
tali nichil lucrāt ponēs opaz ita d̄ capitali nichil dā
nificabit. **S**i aut̄ lucraret ita r dānificari debet. q̄ d̄ cō
trariū eēdez dant̄ regle. vt. C. d̄ furtis. l. **M**aifestissimi.
S. **H**z cū i ha i tex. ibi. **V**bi ē piclū ibi r lucz. **S**ed **P**e
tr̄ dic̄ aut pecūia ē statiz p̄dita. r tūc sit dānū comune
aut p̄ opas p̄stitas r tūc sufficit dānū opaz. **H**ac opi
nionē dic̄ **C**yp̄. eē e q̄orē. ja. d̄ are. dic̄ idistincte q̄ dānū
ē cōe. ff. e. l. **C**ū duobz. **S.** **Q**uidā sagariā. r l. jō q̄d̄. **S.**
jōd̄ cellz. **T**u dic̄ q̄ q̄tenz ē cōe lucz ea tenz ē cōe dānū
r nō aliē vt p̄dixi. r iō p̄mā opinionē tene. **S**i ē o tracta
societas ad p̄tē dāni r lucri tūc tene terciā opionē. **N**et
pōt oqueri q̄ p̄didit opaz manualē. nā r aliē p̄didit in
terusuriū pecūie sue. **S**ed si nō apparet q̄lēt sit o tracta so
cietas itelligit o tracta h̄m o suetudinē mercatorū illz r i
ter mercatores h̄m o suetudinē mercatorū. vt i auctenti
ca de fideiuss. **S.** fi. r d̄ edicto edicto l. q̄ si uelit. **S.** **Q**ui
assidua r infra d̄ fideiuss. **S.** fi. hec **B**al. **¶**
Quēd pone q̄ i societate uterq̄ ponit mixtiz pecūiaz
r opam. h̄ unz maiore pecūiā q̄ alt. nūq̄d ptes lucri
erūt e q̄les e q̄litate aporconis. i. q̄ntitatis xbi gracia

132
Vnus ponit duas ptes alt terciā. nā i lucro r dāno q̄
libet debet habē p̄tē correspondētē ei q̄d posuit i socie
tate si d̄ hoc nichil aliud ē exp̄ssuz q̄si d̄ hoc tacite inter
eos actū eē intelligat vt q̄ plz oneris r pericli sustinet
plus emolimentū spectet. ut. ff. d̄ regulis iuris. l. **S**ecūdu
naturā. **E**t ita intelligit dicta. l. **S**i nō fuit i p̄ncipio.
Quod ē notabile r uey nisi opa r industria uniē val
de excedēt opaz r industriā alteiē. puta si solus nauigz
si solz peregrinet si pericla p se subeat solz si solz stat fixz
ad appotecā r silia. vt. dicta. l. **S**i nō fuit. **S.** i. **V**nd̄ ad
arbitriū iudicis recurrēdū ē ac si hoc est exp̄sse actū vt
ff. p̄ socio. l. **S**i societate mecum. **¶**
Quēd exēpla de dānis. **R**ūdeo q̄dā ē dānū intrinsecuz
vt q̄ merces i societate posite pierūt. ul pecūia a latro
nibz ē ablata r d̄ istis dictū ē supra. **Q**uēdā sūt dāna
extrinseca. vt q̄ socy o traxerūt mltā d̄bita a reo q̄ d̄ cor
pore societatis nō possent solui. **E**t tūc indistincte di
co q̄ dānū tūc ē comune vt si vnz totū soluit recuperat
ab alio p̄rata. **E**t si vnus ē i carce r facit ibi sup̄tē d̄ co
muni debet solui. vt dicto. **S.** **Q**uidā sagariā. **¶**
Quēd an dāns pecūiaz mercatori vt d̄ lucro p̄tē habe
at o mittit v̄haz. **R**ūdet jo. cal. i. c. **N**auigati. ex d̄ v̄his
x. glo. notat. xxiij. q. iiii. **P**leriq̄ q̄ si periclm̄ spectet
ad accipiētē nō ē licitū. h̄ si o trahūt societatez vt piclū
spectet ad vtrūq̄ bene ē licitū. nā vnus ponit pecūiā
alt supplet laborē. ff. **P**ro socio. l. v. **S.** i. **H**oc intellige
cuz mercatō ē licita ul secz: ad hoc supra d̄ dona. int̄ vi.
r v̄xorē. c. **D**er v̄stras p̄ quā decretalē. **H**ost. in sum.
huius tituli. **S.** **A**n. ali q̄ x. quid si periculum: vbi plene
tractat d̄ hoc voluit defendere q̄ sit et dānū in solidū
suscipit i se r̄cipiēs t̄lis societas ē licita insti. **P**ro socio
S. **D**e illa r seq̄nti. **E**t q̄ i alijs o tractibz ualet pactū
appositū p̄ter natuāz o tractus vt dānū spectet ad susci
piētē vt i comodato r similibz. **V**nd̄ dicūt q̄daz q̄ t̄lis
societas p̄cedit ex ui pacti q̄ o tractus ex o uēcone le
gem accipiunt in regla iuris contractus. li. vi. **Q**uo. r
Acurhus tenet contrariū i. l. **S**i nō fuerit. ff. **P**ro so
cio q̄ nō ē veā talis societas cū sit o tra eius naturam

Societas enim est quidam fraternitas. ff. **Pro socio. l. verum**
.i. rñeo qre sequit q tale pactu nō sit pter naturā con-
tractus hōtra eis natuāz. vñd nō valet. ex p̄cario. c.
vltio. ff. e. l. Cuz p̄cario. **Vñ finalit dicit Hosti. q si pe-**
cunia p̄ret casu fortuito i foro sciencie s̄sulēdū ē ei q
redit q remittat. verūtn bñ pōt cōtrahi societas q ad
vnū ptineant due ptes lucri ⁊ ad aliū tertia. si is q p̄t
dbz h̄re p̄t s̄tulit societati ul pecunie ul opis ut dicta. l.
Si nō fuit. ⁊ i dicto. S. De illa alias secus rōne p̄oia
cta. **Quod aut d̄t insti. Pro socio. S. arde qd pōt que-**
niri q q̄s lucri p̄tez ferat ⁊ d̄ dāno nō teneat nō ē intel-
ligēdū d̄ capitali. h̄ de dāno i lucro meritiōn̄ q p̄e lu-
crū d̄t oī dāno reducto. ⁊ iō pōt cōtrahi societas vt eis lu-
crū qd reliquū i societate sit oī dāno reducto altera ps
q sup̄e ferat. s. ab vtrāq pte ⁊ eis dāni q similit̄ relin-
quit ps capiat. s. ab vtrāq pte. ff. **Pro socio. l. quinta**
muti. **Et iō si solū d̄ dāno fuit exp̄fluz q ess̄ comune**
h̄ intelligit̄ repetitū ⁊ i lucro ⁊ ecōtra. insti. p̄ socio. S.
illud **Vt ergo sit veā societas dicebat Gof. q dāna ⁊**
lucra debēt eē coia p̄ d̄talē. **Der v̄as. nec p̄bat s̄tralū**
Quero pone q pactū ē int̄ duos q vnū pōit
mille alt opaz ⁊ d̄ his mille parūz restat casu fortuito.
bñ oparius nō vult ponē opaz ul rez suā que magna ē
cū re socij que parua ē qd iuris. **Rñet Bal. in dicta. l.**
.i. C. p̄ socio q talis fouet eq̄tatē. vt. ff. d̄ administra-
cionibus tu. l. ita aut̄ in p̄ncipio. **¶**
Qued pōt q duo sūt socij oīuz bonoz: puta filiū legiti-
mus ⁊ spurius mō pater instituit heredem filiū legiti-
muz. querit̄ vtrūz aliqd̄ acquirat spurio. **Rñet Bal.**
vbi supra q sic nō racōne relictū h̄ societas. **Textus ē**
notabilis. ff. d̄ liber. legata. l. **Si is qui duos. Et ista ē**
cautela qñ p̄t vult aliqd̄ de suis bonis ad spuriū p̄eire
q faciat eos inuicem sociari. **¶**
Quero pone q plures sūt socij oīuz bonoz vñd i stoz
ex v̄aria grauitate q̄siuit multa ⁊ comunicauit socio
seu fratri: nūqd̄ epus poteit̄ opellē istū frat̄e eundēq̄
socium ad restitutionem vsuārum dic q sic. vt. ff. e. l.
q enim. hec. **Bal.**

133
Qued pōt q ego ⁊ tu s̄traxim̄ societate duaturā qñq
nio h̄ pacto q ego ponā mille ⁊ tu opaz. ul q ego po-
naz merces valētes mille ⁊ tu opaz. deinde casu fortui-
to ante qñqniū pierūt. nūqd̄ ego cogar iterato ponē
glo. i dicta. l. i. C. **Pro socio dicit q nō. qz finita ē socie-**
tas jtez qz videt̄ actū solū deponēto semel nō plures vt
.ff. e. l. **Socius p̄ filia. S. nec si possessor.** **¶**
Qued nūqd̄ ille q debet ponē opaz. puta nauiganto
ul circūcirca negociāto debeat ponē istā opaz suis sup̄-
tibus ⁊ expensis an ued̄ exp̄sis societatis **Et videt̄ lu-**
is sicut dicit̄ i colo. l. q semen ⁊ oīa tenet̄ ponē re suo
vt ex̄ d̄ decimis. c. **Tua ⁊ tñ colon̄ partiarius socius ē**
vt. ff. locati. l. **Si merces. S. Vis maior. licet i textu sit**
ibi dicit̄ qñ bñd nō ē oīo socius **Rñet Bal. dic q qñ**
p̄ficiat̄ cā societatis d̄z habē exp̄sas d̄ corpoē socie-
tatis **Quod itelligas exceptis his q̄s fecisti comi. ar.**
ff. d̄ peti. heredita. l. **Sed ⁊ si. l. S. Quod aut̄. jtez qre n̄**
d̄t lucz nisi d̄ductis exp̄sis: ut infra de coll. l. jll d̄. ⁊. ff.
p̄ socio. l. muti. ⁊ ita tenet̄ ja. d̄ arena. ⁊ Cj. **¶**
Qued an aliq̄ casu possit q̄s pecuniaz suā dāe ⁊ inde lici-
te recipe lucz. **Rñet Monal. i sum. q sic i tibus calis-**
bus. **Oīo qñ dat̄ pecunā p̄ modū societatis. Deinde**
qñ dat̄ alicui p̄ aliq̄ arte. vt infra ciuitatē honeste ne-
gociet̄ **Tercō qñ dat̄ vt in aliqua certa arte quis labo-**
ret intra ciuitatez cum denarijs sibi datis. **Si uis ergo**
v̄ham vitare danto tuos denarios potes ita dare vbi
gracia: comin̄ **An. anumeauit ⁊ tradidit dño Bar.**
centum libras nomine societatis inter eos cōtracte ta-
li pacto q dñs **Bar. ponat opam suā laborando ⁊ ne**
gociano ⁊ lucrato i tali arte i ciuitate **Bononie cum**
dicta pecunia fideliter ⁊ solcite ⁊ diligēter vsq̄ ad unū
annum ⁊ in fine anni infra septem dies dñs **Bar. de-**
ducatur de societate exp̄sas ⁊ sumptus ⁊ estimacōnes
operum que in ea bona fide fecerit ⁊ filiter dido. **An. re-**
stituit capitale suū. s. c. libras deinde illud qd superit
lucri medietatem ul tertiā partem ei dabit ⁊ aliam
partem sibi retineat. **Si autem fuerit ibi damnum si-**
ne omni negligencia ul culpa ul colo predicti **Bar.**

tunc uterque sustineat d. dano. s. dñs **An.** p. tanta pecunia
quā posuit in ciuitate seu societate: et dñs **Bar.** p. rata
lūptuū et opaz ab eo p. stitaz. Si uero dñū otigerit co-
lo et clpa seu negligencia ipi? **Bar.** teneat dictus **Bar.**
restituē dicto an. dictas centū libras itegre cū oī dño
et intesse suo et teneat dictus **Bar.** reddē rōnez negocia-
cionis sue et p. bare dñū si qd fuit secundū iudiciū et
allegacōne triū legaliū viroz q. sint noti et amici vtrius-
q. ptis et experti et p. ti i tali negociacōne siue arte q. oīa
p. mittit dictus **Bar.** dicto dño an. attendē et obfuare
sub pena dupli dicte quātītatis pecunie et obligacōne
bonoz suoz q. o. stituit se eis noīe possidē q. pena soluta
ūl nō et cetera. jte dñs an. fecit o. stituit et ordinauit co-
nu. c. p. nte et mādātū suscipiēte suū p. uatōre speciales
ad negocia sua gerēda et admistrāda in qdā qntitate
pecunie videlicet centū librarū bononiensium q. eis dñs
Bar. corā testibz i. n. scriptis numeāuit et tradidit ut d.
ductis denarijs i ciuitate bononiensi et i tli arte honeste
negociet et lucret fidelit et solcite et fidelit hinc ad vnū
anū. Et o. p. leto āno statim infra. viii. dies deductis ex-
pensis et estiācōne opaz suaz q. bona fixe fecerit occasi-
one p. dictaz. supflūū uero totū qd habuerit ūl ad eū pue-
nerit ex dicta pecunia et negociacione restituat dicto an.
retenta tñ sibi p. remunēacōe suscepti officij tertia pte
lucris q. d. sibi supfuerit vltra expensas et opas suas et vltra
capitale ipi an. et debeat reddē rōnez gestiois et p.
cuācōnis et p. baē dñū si qd ibi fuisse dixerit secundū
iudiciū et approbācōnez triū legaliū viroz am-
coruz vtriusq. q. sint expti et p. ti in tali negociacōe que
oīa et singla supradicta. **Ci.** suscepit et p. misit p. stipula-
cionē ipi an. exeq. et attēdere et obfuare et in nullo o. tra-
ueniē sub pena dupli dicte quātītatis et sub obligacō-
ne suoz bonoz q. o. stituit se illi noīe possidē et pena so-
luta ūl nō. jte dñs **De.** o. sit numeāuit et tradidit jo.
C. libras Bononiensi ad laborādū i tli arte in ciuitate
bonon. hinc ad septē mēses ūl qntū plz eas tenuerit
d. coi o. cordia ad qrtā pte lucris q. jo. p. misit dño **De.** la-
borate cum dictis denarijs et lucrari bona fixe et omē

134
diligēcia et solitudinē et custodiā adhibē et i fine tmi-
ni restituē ei dictā pecunie quātītātē cū quarta pte lucris
saluo q. nō teneat d. casu fortuito. dñ tñ illud p. bauerit
infra septē dies p. q. acciderit et nulla eius culpa ūl co-
lus aut icuria casus p. cessit. Et si dixerit p. ditā eē factā
in dictis denarijs teneat ostendere p. bonos et legales
uiros huius artis q. nō habeāt partē ibi.

SVRA Qnto. s. i. o. tractu locacōnis. Quid q.
modo o. mittat in hoc o. tractu uia. **Rndet Alex.**
d. alexā. Si locator estimat valorē rei locate et si p. dat q.
licetū tūc locator uult rē suā recuperare hoc fit i fraude
uiaz q. estimata intercedit loco pecunie nec ē uia locacō
q. locator tradit rē suā suo periculo p. q. merces ei o. sti-
tuit. **Dicit aut** locator q. rē suā p. mittit aliq. uti merces
de uenta. **Vnde** si p. mitto te uti tomo mea mercede
de uenta ego dico locator et tu o. ductor. ex d. loca. et con-
duc. c. i. et c. **Drop.** Aliq. tñ locacō d. firma. ex de lo-
cacōne et conductōne. c. **Vestra** nobis.

Nota q. locacō fit i p. petuū et ad tpus: et si moriat con-
ductor infra certū tēpus: succedit ei heres secus si i usu-
fructu qui p. sonalis ē et morit cū p. sona.

Est alius o. tractus medius inter locacionē et vendicō-
nem. s. emphiteoticus de quo ex d. loca. et cōduc. c. **Do-**
tuit emphiteota: ubi dicit glo. **Emphiteosis** ē mediū
inter locacionem et vendicionem. in hoc autē accidit
ad vendicionem quia quādo talis contractus celebra-
tur: aliquid datur sic in vendicione datur precium **Sz**
tamen differunt quia per vendicionem transfertur do-
minium secus in emphiteosi: et ideo magis uidetur ac-
cedere ad naturam locacionis quia sicut locator retinē
sibi dominium et singulis annis aliquid recipit: ita et
hic quia emphiteosis in singulis annis canonem con-
firmat. **emphiteosis** ē nomen grecum magis quā la-
tinum et est item q. melioracio in latino. Et hoc quia
antiquitus sterilia tantum per hunc contractum con-
cedebantur sed postea p. missum est fieri de fertilibz
et fructuosis.

Quid d'nautico fenoe Vid Gof. 7 Mo. i su. **¶** **Q**ued an oductoz teneat d casu fortuito. rñdet **H**osti.
in sum. in ti. d loca. q nō. ff. locati. l. Si merces. S. vis
mayor. 7. l. vireaz. S. Si hec. 7. l. Si qs fundū i pn. S.
i. 7. l. Marcus. S. Domū. 7. l. ultia. h bñ tenet d volo 7
lata culpa 7 leui. ut insti. d loca. S. si. qñmo dicit **H**o
sti. fm **A**ro. q si qs mercedē accipiat p custodia tenet
et d leuissima culpa. insti. d strahen. emp. S. q si fuge
rit. 7 ex d opposito i. c. boā fids. S d clpa. Clpa at cōdu
ctoris leuicie ānumeat ut si magister scolari oculū effo
derit seuerius cū calce pruciendo qz leuis castigacō tm
ei pmilla ē. ut. ff. loca. l. jtez querit. S. jtez iul. ff. ad l. ac
gleā h 7 si qcuq. S. ultio. 7 ex d homi. c. **A**d audiciam
Itez iputat ei si paliū meū dezerit alteri p errorē. qa n
tolleatur erroz in facto pprio. **I**tez si uestimta pollien
da acceperit 7 mures roserint d culpa tenet. ut dicta. l.
jtez qrit. S. **S**i fullo. 7 S. jtē si paliū 7 ad uelleā. l. quēq
Itez si uitulos pascentes ul aliqd sarnedū ul polliendū
ul gēmā sculpendā ul includendā cōduxit tenet excepto
si vicio mateie frangat nā tūc non tenet nisi p speciale
pactuz ff. loca. l. Si qs fundū Et. l. si qs uitulos. 7. l. jtē
qrit S. **S**i gēma. jtez si carrucarie siue aurige nimīū cō
tendēto dū ceteds transiē nō pmittit curruz eūtīt 7 ser
vom ul bouē occiderit tenet ex locato. **D**euit em tēpeā
re cursuz 7 volūtātē suam. ff. loca. l. jtez. qrit **P**riō enō
item si cū possit resistē exercitui ul dño nūciare neutruz
fecit nec aufugit tenet d dāno ab exercitu dato dicta. l.
jtez qrit. S. exercitu. jtez si me inuito ponat rez meā in
alia naui q i ea quā deduxerā. dicta. l. jtez qrit. S. i. jtē
tenet oductoz rez restituē ipleto tempoe oductionis ali
as tenet ad interesse ff. loca. l. vireaz. S. **Q**ui vinū. **¶** **Q**ued an locator teneat remittē mercedē rei locate cō
ductor. Rñdet **H**osti. ubi 3. q sic pmo apt steilitatez
ottingētē nisi possit cū vbertate pcedētis ani ul sbseqn
tis recōpensari: vt ex d loca. c. apt steilitatez 7. C. e. ti. l.
Licet. 7 ff. e. ti. l. ex oducto S. **S**i vis. **D**icit aut sterili
tas qñ nō colligit semen conductor: vt dicto S. **S**i vis
Vel dic sterilitatē fm volgi opinionē vt si dicāt hoies

comunit esse bonū tempꝛ ut malū ar. ff. d. fun. istruc.
l. Cū dāmonis. §. **Q**uā. 7 ex d. sponsa. c. **E**x litteis.
Secūdo fit remissio si fundꝛ terremoto ul. casmate ita
perit vt nūllꝛ sit. **T**ercō vt si p. incur suꝛ hostiū fructus
amissus ē: secꝛ si exercitꝛ trāsiēs p. lasciuā aliqꝛ abstu
lit qd. referas ad modicū dānū. ff. loca. l. ex oducto. §.
i. 7 penul. **Q**uarto qñ apt. casuꝛ fortuitū oductoꝛ ipedi
tur frui. vt dicta. l. **E**x oducto. §. jtez cū qdā. 7. l. **Q**ui
insulaz. §. **E**dilis. **V**el apt. necessariā refectōnē comꝛ
Dixit tñ **A**zo q. si casu fortuito otingat vbertas aug:
mentat pensio sicut diminuit qñ sterilitas otingit. se
cus si diligēcia coloni. vt. C. de fun. rei pua. l. ij. 7 C. **D**e
omi agro d. ser. l. vl. li. xi. 7 d. alluuiō 7 palu. l. ul. **¶** **B**ū
Quod i quot casibus inq̄linꝛ pōt expelli d. como p. ipꝛ
oducta. **R**ñdꝛ. **N**osti. vbi s. q. pōt expelli. **P**rimo si to
minꝛ pbet comū sibi necessariā vt si necessitas imi
neat q. nō iminebat tꝛpꝛ otractꝛ **E**t hoc casu ē rmitte
da pensio p. rata tempōis. ex d. loca. c. pꝛ stellitateꝛ. §.
bez. 7. C. e. l. iiii. **S**ecūto expelli pōt qñ comꝛ indigꝛ re
fectōne q. nō iminebat tempōe otractꝛ quo ē casu fit
mercedis remissio **T**ercō qñ inq̄linꝛ ibi male xlat qā
tenet pꝛozos i salario ul. si opa rustica suo tempōe non
exercēt ne intēpestiua cultuā fundū zetiōrē reddat jte
si apt. inimiciā culpa coloni ortas dānū dē tenet vt
ff. solu. ma. l. i. his. **P**rimo rñso. jtez si teneat in como
oducta publicas meretres ul. alios publicos peccatoēs
ar. i. aut d. leno. §. sancitꝛ coll. ij. 7 sta. mo. c. fi. §. i. 7. xl. v
di. §. **S**ed illud. 7. l. **N**ō aliter de vsu. 7 habi. 7 ibi glo.
Quarto pōt expelli cū oduxit ad. v. ānos fundū 7 ste
tit p. biēniū q. nō soluit mercedeꝛ.

U **S** **V** **R** **A**. Sexto quantum ad contractum pignoris
 Ut tu tenes aliquam rem pignoratam tenet eam restituere
 cum fructibus si sibi soluit capitale pro quo res fuit pignori data
 Rñdet Ric. i. quarto di. xv. ar. v. q. v. et sic Si autem de fructibus
 forte recipit tenet pignus restituere sine solutione alia
 excepto hoc quod sibi debet pro laboribus et expensis. et de
 vhis. c. i. et se. concord. Monal.

¶ Quod pone qd q̄s pignorat equū p̄ mutuo ⁊ soluit ei

baria eiꝛ & ille cui pignoatꝛ eꝛ vtꝛ equo & eꝛtat ad ne-
gocia sua ul dat ad vecturā an eꝛ vhaꝛ rñdet Monal. in
sum. qꝛ sic. jteꝛ de veste. & similibꝛ vtꝛ quis ad vtilita-
tem suam & alterius damnum.

¶ Sed quid si qꝛs habet equū ociosū quē locare nō velit
& pignoat eū alicui a qꝛ mutuū accepit hac oꝛdicōe vt
pascat equū & eꝛtet tñ sine gꝛamie & piclo equi an sit
vhaꝛ rñdet idēz. **¶** O. qꝛ nō licz aliqꝛd accipiat vltra sortē
qꝛ nō gꝛuat pꝛimū imo iuuat eū pascēto. **¶** Vñ in huiꝛ
modi casibꝛ oꝛlicet adū eꝛ vtꝛ pꝛter mutuū pares sint
vtilitates hinc inde. Et si pares inueniantꝛ circūscripto
mutuo nō eꝛ vha vt i pꝛdicto casu. jteꝛ de eo qꝛ pignorat
comū mutuantū qꝛ inuētilis eꝛ sibi qꝛ nō volt eaz locare et
mutuās comū custodit a ruina ne destruat.

¶ **SVRA** Septimo i oꝛtractu pmutacōis siue
i arte nūmularioꝛ. **¶** Vtꝛ ars cāploria sit licita res
spōbz. **¶** Alex. d. ales i suo tractatu d. vhis. hec ars neces-
saria eꝛ ad vtilitatē pegrinaciū & alioꝛ qui circueūit diū-
sas regiones & ad oꝛmutacōes rez sine qꝛbz nō eꝛ vita
huāna. **¶** Rez em oꝛmutacō necessaria eꝛ qꝛ oꝛmore nō pōt
fieri sine nūmismate. **¶** Nō em i diūsa loca & remota pōt
tari possūt res oꝛmore ad pmutacōnē faciēdā. Et idēo
necessariū fuit nūmismata & ars campsoꝛia pꝛt diūsitā-
tez nūmismatū. **¶** Nec aut oꝛmutacō artis cāplorie nō hꝛ
rōnē mutui qꝛ nō speratꝛ lucꝛ pꝛt dilacōnē tēporis nec
iterū cāplori reddīt sꝛs eadē specie ul numero qꝛa dat
monetā vniꝛ geneꝛis & recipit alteriꝛ. puta dat turo-
nes & recipit bonoios & ecōuerso. **¶** Nec pōt dici empzio
ul vendicō pꝛt: qꝛ empzio & vendicō pꝛt oꝛsistit i rebus
appꝛciabilibꝛ qꝛuz pꝛcia mēsurāt & dētermināt nūmisma-
te. **¶** Hoc at genꝛ sit i sola oꝛmutacōe nūmismatuz diū-
soꝛ geneꝛ: & iō nō eꝛ pꝛco & vendicō. sꝛ simplꝛ pōt dici p-
mutacō. **¶** Dermutacō em dꝛ vno mō generalitꝛ qñ ali-
qꝛd dat loco alteriꝛ & sic oꝛphēdit oꝛz oꝛmutacōez. **¶** Secūdo
mō dꝛ qñ res dēterminata ad vtilitatē vite dat pꝛ alia re
dēterminata. Et hꝛ mō dēminat dꝛ pmutacōe i iue canoꝛ
co vt qñ pmutat pꝛbēda cū pꝛbēda. ul aliqꝛd file. **¶** Tercio
mō dꝛ pmutacō magis dēmiāte vt nūmismatū pmutacō

136
Et hoc mō ars campsoꝛia dꝛ pmutacō. **¶** Nō obstat qꝛ
iste indebitꝛ usus sit pecuie qꝛ hꝛm qꝛd ait pꝛus primo
poli. nūmismata iuentū eꝛ cā transmutacionis: vt puta
pꝛ nūmismate habeāt res necessarie ad vitā. in cābio
aut sit vt pecuia pꝛ pecuia habeat: qꝛ rñdet Alex. qꝛ cō
mutacō tliū rez cōmore habeꝛ nō pōt pꝛt diūsitatem
nūmismatū: iō hec pmutacō oꝛcedit jteꝛ i arte cāploria
nō pꝛt cōmutat nūmismata pꝛ nūmismate: sꝛ pmutat
usus pꝛt nūmismatis pꝛ vtroꝛqꝛ genere. **¶** Concoꝛ. **¶** Scā.
d. maronis i iiii. dices qꝛ sicut ars mercacionū facta le-
gitime eꝛ nālis. & sicut mercatores sūt valde vtilēs qꝛ
aliqꝛd habent i vna regione qꝛ nō i alia. ita pecuie oꝛmus-
tatores seu cāpliores qꝛ vna moneta currit i vna regio-
ne & nō i alia. vñ pꝛ suo laboꝛ aliqꝛd pꝛt lucrū licite. **¶** **¶**
Quae cāplor pōt recipe lucꝛ pmutacōe vbi gꝛa sterlin-
gus i anglia valet qꝛtuor turoñses & nō plꝛ. **¶** Done qꝛ
cāplor pꝛ cōmutacōne sterlingoꝛ ul ecōuerso ad turo-
ñses aliqꝛd accipiat. an liceat cū nō laboꝛat plusqꝛaz
vhaꝛius. rñdet idēz Alex. qꝛ nūmismata habꝛ duplicem
recōpensacōnē. **¶** Vñ ex natuā rei siue pondꝛ & materia
& alia ex dēterminacōne legis positue. ex qꝛ accidit qꝛ
fꝛeqꝛnter aliqꝛd nūmismatis genꝛ i aliqꝛ loco nō tñ va-
let quātū valorē dedit illis posico. **¶** Et iō qñ cāplor ali-
qꝛd genꝛ nūmismatis accipit nō hꝛm dēterminacōnez &
posicōne legis: sꝛ hꝛm estimacōnē pondꝛis & materie: &
aliud genꝛ dat hꝛm estimacōnē & posicōnez legis & fit
iaz recōpensacio & eqꝛlitas intꝛ datū & receptū oparāto va-
loꝛez nūmismatis dati qꝛd valet hꝛm estimacionē legis
ad valorē nūmismatis accepti qꝛd valet tñ hꝛm natuāz
rei ad pondꝛ hꝛuat ibi iusticia filis illi qꝛ i empzioibus
& vendicōnibꝛ qꝛ recōpensacio fit hic pꝛ maiorē & apli-
orem vtilitatē dati apud accipientem a campsoꝛe qꝛ
recepti ab eo.

¶ **¶** Queo pone casuz qꝛ qꝛs dat marcā argēti pꝛ alia marca
argēti soluenda & recipiēda certo termino vtrū iste cō-
mittat vhaꝛ. rñdet Alex. vbi sꝛ pōt dici qꝛ aut veisiliter
scit qꝛ marca sit plꝛ valituā tempōe solucionis aut ve-
similitꝛ dubitat. **¶** Si em veisile eꝛ qꝛ sit plꝛ valituā tēpōe

Qui autem vitat damnum deo iniuriam non facit cui hoc nulla lege prohibeatur nec proximo fit iniuria qz n̄ ledit proximum. quia vitat damnu suu: i pposito aut mutuas magis queit vitae danu suuz q̄ habere lucrū

Quod pone recipit q̄s pecuniā ultra mare vehēdam ⁊ ibi reddendaz certo p̄cio cōstituto an sit v̄sa: tñdet dñs Lau. q. xxv. h̄m jñno. i. c. fi. d̄ v̄his q̄ nō. siue i se recipi at p̄clm siue nō. Est em̄ locacō opaz siue custodie. vt ff. loca. l. jñ naue samphelli. idē Hosti. tenet q̄ allegat ff. nau. cau. sta. l. Et ita fatē. tñ jñno. q̄ vbi non acci peret p̄ciū tñ vt portet h̄ negociatori mutuo dat vt in illa negociet tūc ē v̄sa. q̄ pecunie null⁹ ē vsus ul̄ v̄litas si retineat in archa nec deterioratur vtendo. lxxviii. di. c. i. c. i. s. Vide ibidez p̄ jo. an. ⁊ p̄ Hosti. i. sū. d̄ v̄his. §. An aliq̄ ver. h̄ nūq̄d ⁊ in glo. in dicto. c. fi. vii
Quero campsoz cambiēto ul̄ pmutanto recipit vnuz

denariū p florenū a in distantī loco facit pecuniā nu-
merari a ego hic to an sit vha. rñdet dñs Lau. videt q
sic: qz qrit fructuz d pecuniā q nō parit. in cōtrariuz facit
qz nō ē mutuū s mutuātū ad instar vendicōis. Item
q i loco distantī pecuniāz numeāri facit suscipit i se peri-
culū. **N**āc qstionē format jo. d ligna. m. c. fi. de vhis. a
ibi p multa dicit q nō videt bñ excusabilis nisi attēto
interesse: qz attēto subiecto pecuniā inuendibilis: quia
nulla rez estimacō. ff. d fideiuss. l. Si ita nisi ppt cursū
monete. **C**ōcludit finalit q vbi plz recipit nō ē beñtu-
tus i scia. **N**ic adutendū si uey foret huiusmodi cābia
nō esse licita multi dñarent. Et id ego puto licita esse
dū tñ debito mō celebrēt. Et dico q hic n iterueit mu-
tuū: vñ vha nō pōt dici nec iterueit aliqd qd o tra o sū-
enciāz edificet. vñ dico q i pmo casu si tibi cābio flo-
renū a dando tibi florenū aureū recipis monetam ul
ecōtra. a i utroq casu uolo vnū denariū uel ualoris iā
nō illud uolo qz tibi vendā pecuniāz que ē inuendibilis. Et
firmauit Archi. xiiii. q. i. **N**ec ad pecuniā respectū hēo
s ad interesse meū racōne laboris opaz pensionū ficto-
ruz q sbeo huiusmodi artē exercētō iā nō teneo icassuz
laboāre i utilitatē alioz. **N**az laboīs itineis a expensar-
uz hñda racō. ex d uoto. c. **M**agne. **B**ñ faciūt notata
p jo. an. p. **H**ost. i. c. **C**ōquest. ut p eū i sum. de vhis.
S. **Q**uā aliq d. xiii. Et ita uidet et fuisse intēcō ipius jo.
de ligna. licet satis confuse loquat.

Quid de cāpsore q accipit aliqd ut pecuniā q sibi hic
soluo faciat eā alibi i loco distantī numeāri. nñdet idē
ubi s dicebat jo. d ligna. hoc casu cursus monete opat
excessus i valore sūm locoz diūsitatē. **P**l. n. ual. floz
florenzie q alibi a plz ducat. romanē come q alibi a
sic de singlis. Est etem alia racio. s periculi. **N**on ergo
uenditur pecuniā que ē inuendibilis s tñ hic soluitur
qñtum ibi numeratur. **N**am tñ ualet unus florenus
cum uno denario hic quantum ibi sine denario. **H**oc
eciam operatur monetarum diuersitas quōcūq. **T**ñ
em valēt uenecys. c. ducati qñtū florēcie. c. vi. floreni
aliqñ plz aliqñ minz. nō ergo plus soluitur s tantūdey

Item si aliqd plz valeat illud plz oputabit rōne picu-
li a ut subueniat salarijs mistroz a pensionū a ut nō
frustra opas ponat a sudore in alioz utilitatem.

Quid sit restituendū .c. viii.

USVRA **O**ctauo qñtuz ad restitucōnez. s. qd re-
stituendū sit. **V**trū qz teneat ad restitucōnē vharū. re-
spondet **A**lex. d alexā. i suo tractatu adutendū. qz eoz
q acqrunť cū pto quedā sūt i qbus nō transferť domi-
niuz: a quedā sūt i quibz transferť. **I**n pmo casu ne-
cessaria ē restitucō: qz peccatū nō remittit nisi restituat
ablatū. xiiii. q. v. Et ē ūbū beati **A**ugustini ad mace-
do. Si res aliena ppt qz ē peccatū reddi possit a non red-
dit: penitēcia nō agit s simulat. **S**i aut uēacit agit nō
remittit peccatū nisi restituat ablatū. **T**alia sunt q ac-
qrunť p furtū. ex d furtis. Si qz. a. c. litteris. a q acq-
runt p vham. ex de vhis. c. **T**ua nos. a. c. **C**ōsult. Et q
acquirunt p rapinā. ex d raptoibz. c. i. a. c. i. litteis. Et q
acquirunt p simoniaz. ex. d simo. c. **V**enies ad vos.
In ho aut casu. s. qñ transferť dominiū nō ē necessaria
restitucō oīuz. **I**nducēdi sūt tñ hoies qui sic accipiūt
ut in re faciant bonas a largas eleōsiās. **E**t talia sunt
que acquiruntur per illicitas negociaciones quāto ne-
gociacio ē illicita ex parte persone. puta cum clericus
ul monachus negociatur qui negocia n debēt. ul qñ ē
illicita ex parte modi ut cū qz negociat cū periurys a
mēdacijs. secz si negociacō est illicita ex parte cōtractz
ut puta q vendicō sit i fraudez vharz. quia tunc ē indi-
rectū mutuū a tenet quis ad restitucōnē.

Vtrū qz teneat restituē rez eandē numero. rñdet idē
Alex. ubi s qz aliē ē i furto a i rapina qz i vha. **N**ā aliq
mō ē uolūtariū i vha. licet sit uolūtariū mixtū in rapi-
na aut a furto ē simplē i uolūtariū ppt qd equz furat
iure poli. semp ē restituendz. i rez numeō i cuiuscūq. ma-
nus transieit. nō sic aut ē d equo accepto p vharz s suffi-
cit q fiat restitucō pcy. **D**uplex aut ē racio. **P**rima qā
illud qd accipit ultra sortez i vha nō ē simplē uolentuz
nec p uim factaz dñō rei. nec ē oīno i uolūtariū. **Q**uod
aut accipit i rapina a furto accipit p uiolenciāz a cōtra

voluntate domini. **S**ecunda ratio est quod verba sunt in contractu mutui. In mutuo autem non est necesse quod qui accipit mutuo reddat mutuanti iteque numero: sed sufficit quod reddat eque in precio. Et eodem modo videtur esse dicendum in excrescentia que accidit ratione mutui: quod non est necesse quod restituens lucrum restituat item numero: sed sufficit quod reddat equiualens in precio. **C**oncor. **H**ost. in sum. li. iii. ti. iiii.

¶ **U**trum sufficit quod quis restituat non plus quam accepit cum dicatur exo. xxiij. Si quis furatus fuerit bouem aut ouem aut occiderit aut vendiderit pro vno. v. vel iiii. oues pro vna. jte. **L**uce. xix. dixit Zachaeus. Si quis fraudauerit reddo quadruplum. **R**undet iteque **A**lex. ubi est quod sufficit quod quis restituat tantum quantum accepit: quod sic restituens reducit quod iniuste actum est ad equalitatem. **L**eges autem praedictae non obligant per christi aduentum: quia ceremonialia et iudicialia non obligant per christi aduentum: licet possit statui a iudice pro bono communi. Et ideo dicitur quod aliter est in verba quam in furto et rapina. **V**erba enim dicuntur adoneque violenta nec quicquid factum est in iniuriam proximi. Et ideo solus videtur dicere quodammodo in equalitatem ex parte rei acceptae quod non potest accipi ratione mutui cum debeat esse gratuitum propter quod ad equalitatem faciendam sufficit quod fiat institutio rei ita quod tantum restituat quantum accepit. **R**apina autem et furtum magis videtur cum violentia quam reprimenda est per penam. et ideo si a iudice condemnatus raptor vel fur tenetur plus restituere quam accepit. **N**on sic est autem quod sit condemnatus. Illud ergo plus ad quod ipse tenetur est quod per modum pene infligere raptori vel furi: et non quia quis illud reddere teneatur quia raptor vel fur tenetur quod falsum est.

¶ **U**trum homo teneatur restituere ea que legitime mercedem lucratus est de bonis que ipse et eius pater acquirerant per usuram. respondet **A**lex. ubi supra post duas opiniones prius recitatas quas non tenet etiam **R**ic. **A**lii distinguunt tam in rapina quam in furto dicentes quod rerum quedam sunt quarum usus earum non est consumptio sicut res que habent usufructum et se sicut ager vinea vel domus et in talibus restitueretur solum ne dum res sed etiam proventus. **I**n hoc tamen differt usurarius a raptore secundum quosdam quia usurarius potest reducere expensas et forte opus suas moderatas: non sic autem fur

139
vel latro ut mitius agat in hoc cum usurario quam cum fure et raptore: quia fur et latro non reducit expensas nec opus suas licet alii hoc intelligant in foro iudiciali. **I**n foro autem conscientie debet esse fures et latrones posse reducere: quia iniuste quicquid est aliquis locupletatus cum danno alterius: per quem ei plene de danno est satisfactum. **Q**ueda autem sunt alie res que non habent usufructus sicut pecunia: et in talibus non tenetur quis restituere prout proueniente ex tali re: cuius ratio est quia talis res ex natura sua non habet proutum sed proutus est ex industria vel solertia humana propter quod lucrum proueniens ex tali industria fit illius qui lucratur: et hoc si iuste negociatur vel iuste emat aliquid. unde si aliquis ex pecunia usuraria negociatur et lucratur et inde emit proutum et fructus percipit nec lucrum nec huiusmodi fructus tenetur restituere. et hoc quia totum lucrum est ex industria operantis. et iteque dicendum de lucro quod habet ex pecunia furtiva vel rapta per negociationem aut per emptionem proutum et fructuum eius. **D**ebet autem et in re que habet usufructum. unde si quis usurarius per verba extorsit agrum vel vineam non solum tenetur restituere rem sed et fructus perceptos ex talibus rebus. et multo magis ad hoc tenetur fur vel raptor et hoc quia sunt fructus rerum quarum aliter est dominus. **F**ructus autem pecunie non est ex natura rei sed ex industria et labore. **L**icet autem usurarius non sit verus dominus pecunie quam accepit per verbum tantum est totum minister laboris. **N**on obstat. ex d. v. his. c. **C**um tu manum festos in fine ubi dicitur quod possessiones empte de vobis vendi debent et ipsarum pretia his a quibus sunt extorte vobis eadem ratione quicquid de usuraria pecunia emit restituatur. quia rundet **A**lex. notabiliter quod decretalis dicit quod possessiones vendantur et non restituantur quasi dicat quod bona usurarii omnia sunt obligata illis a quibus vobis sunt extorte et ideo si usurarius est non solvens oportet tales possessiones vendi ut fiat restitutio non autem oportet ipsas possessiones restitui quia forte ualeat plus quam requireret restitutio. **C**oncor. **R**ic. i. iiii. di. xv. arti. vi. q. vi. et **T**ho. et **R**odo. et **A**sten. li. 3. ti. xl. concord. et. **H**ost. dicens quod usurarius tenetur ad restituendum usas et interesse debitoris in quo quodammodo dano et lucrum suum est deputandum per textum ff. de eo quod dicitur. jo. l. 3. §. penul. i. fi. et non placet ei interpretatio. quam **R**ay. per usurario facit consules quod usurarius per quem satisfecerit

re vñs petat a rebitore veniā ad cautelā qz forte tenet
ei ampliꝛ aliqd ei restitue p mteſſe aliq a dāno. Non
vult em̄. **N**osti. qz rebitor vltra suū mteſſe possit lucz
petē: qz hoc est suū repetē cū vñs. **I**tem et dicēdū ēz **R**o
to. d. lucro habito d. re furtiva ul rapta p negociacōez
ul oparacōez redditus ul predij factam de re huiusmo
di furtiva uel rapta.

Sed qd fiat si tles possessioēs deueniāt ad alteriꝛ ma
nus. rñet **A**lex. vna cū glo. i dicto. c. Cū tu. ex. de vñs
qz si p dīte possessioēs pueniāt ad manꝛ alteriꝛ ex cau
sa lucratiua a vñariꝛ n̄ ē solucō vñdi debet a restitui ea:
ruz p̄cia a hoc ad quēcūqz deueniāt res d. pecuīa vñaria
ēpta secz si emissi rē ul ex alia cā oneōsa adepti est ab
vñario bona fide n̄ credēs forte eū vñariū ul edēs rez il
laz n̄ esse emptā de pecuīa vñaria ul credēs ipm vñariū
aliē haberi vñre possit reddē vñuras.

Vtrū vñariꝛ teneat ad dānū qd incurrit ille a q̄ vsuās
extorsit. rñet **R**ic. indistincte. qz sic vbi ē. **A**lex. vero
de ales dic. qz qd dānificat duobz modis. **V**no mō cū
sibi auferit id qd actu habz a tle dānū semp̄ restituen
duz: vñ si qd dānificat aliqz diruēs domū eiꝛ tenet res
stitue tñ qñtū valet domꝛ eiꝛ. **S**ecundo mō qd dānifi
cat aliqz n̄ qz auferat sibi qd habz s̄ qz ipedit eū ne hēat
qd eāt i uia habēdi. **E**t tñs sic dānificās non tenet ad
restitucōez ex equo. qz minꝛ ē h̄re ipotenciā a eē i uia ad
habēdū q̄ h̄re i actu. **D**ānificās at i minori non tenet
restituē plz qz sic restitutū nō ē simplū s̄ multiplicatuz
a ideo qz dānificat hoīez i agro seminato. puta effodis
ento semina nō tenet restituē totū p̄ciū seu valorē mel
lis future. qz nō dū fuit habita nisi i potēcia. **E**odē mō
si qd retinet pecuīaz creditois vltra terminū p̄fixū non
tenet restituē totū lucz quod possit fieri de illa pecuīa qz
tale lucz causale ē quia forte mercator inde p̄ret **A**lio
modo dicūt sic alij. qz i restitucōne faciēda duo sūt attē
denda. s. ualor rei que ablata ē ul equalēs. **S**ecundo cō
siderādū ē dānū qd illatū ē i iniuriā passo **E**t d. hoc no
tandū ē qz si dānū aliqn̄ illatū ē. p̄mo a p̄ se a direde a
tūc inferēs dānū tenet restituē **V**erbi grā. si aliqz pas

140
sus dānuz p pecuīa sibi ablata i hoc qz volebat emere
sibi necessaria ad vitaz siue soluē emptā ul debita. a iō
i expoliacōne talis pecuīe incurrit dānū. puta qz eum
opportuit vendē possessioēs sibi vtilēs ul recipe pecuni
am mutuo a forte ad usam. i tali casu tenet qd restituē
dānū. **A**lio mō inferit dānuz tñ p accidēs. vñ puta qd
qd nō d̄secutꝛ ē lucrū qd intēdebat ex pecuīa. a tle dā
nuz nō tenet restituē qz pecuīa de natuā sua n̄ habz par
tum **D**ecz tñ ē hm istos i rebz que ex sui natuā a hm
morā tēporis augeri possūt a decreſcē hm qz sūt aialia
qz talia d̄ se habēt partuz. a iō spoliator tenet restituē
precium iparum rerum qd ualiture erant tempore q̄
restituē sit. **H**oc tñ ē dubiū vtrū spoliator ad hoc ten
atur quia res nōdū habita eāt s̄ habēda. **S**ecūdū hoc
ergo supposito casu qz fur furatꝛ ē pulluz equū ul uitur
lum quē verus dñs d̄suatur eāt usqz ad annos p̄fecti
valoris. fur statim vendidit et liberauit se a furto fur
aut nō solum ad valorem pulli ul vituli. s̄ et ad valorē
rem eius quod ualitur ē erat tempore restitucōis tenet
Hoc tñ dubiū ē tū qz tal̄ valor ē i potencia tum quia
animalia interim mori possunt **C**oncordat **A**stensis
in summa libro. iiii. ti. iiii.

SVRA **P**ono quantum ad restitucionem. s.
cui sit faciēda. **Q**uero cui fieri debet restitucio respon
det **A**lex. qz regulariter illi a quo accepta ē vñura. **F**al
lit in aliquibus casibus **P**rimo si res que restituit nō
ē ad vtilitatem eius cui restituitur sed potius ad nocu
mentum. et ideo non ē reddendus gladius repositus
furiōso. sed magis ē tenendus vsqz ad congruum tem
pus quo posset reddi **S**ecundo si ille cui reddi debet ē
mortuus quia tunc debet restitui heredi ul in casu exes
cutoribus **T**ercio si ille cui debetur ē ignotus: tunc em̄
debet homo restituere secundum qz potest. s. dādo ele
mosinas pauperibus pro salute illiꝛ **Q**uāto em̄ igno
rant expoliati ul n̄ inueniuntur tūc euz d̄silio a aucto
ritate ecclesie distribuuntur i pias causas: puta in ali
monijs paup̄z ul redēpcōne captiuoz a hoc in villa
vel dyocesi vbi rapina facta est vel si amore fieri pōt

q̄ si nō pōt. puta q̄ villa ē nimis remota ūl ex alia cā
sufficit q̄ fiat alibi addit **H**osti. q̄ ubi ignorat cui de-
bet fieri restitucō ē paupibz erogandū ūl ei illi q̄ tenet
restituere p̄ eleosina si egeat relinquēdū. **H**oc dicit i
sum. i. ti. de peni. s. quibus x. **S**ed q̄ forma huanda ē.
Quarto si ille cui debet fieri restitucō ē nimis distans
Tūc. em si nō pōt fieri nisi maioribz expēsis q̄ sit res
q̄ debet restitui pōt dāe in pias causas ūl si nō pōt fieri
omōe res dz transmitti illi cui ē ūl adminz resuati
i aliq̄ tuto loco donec dño assignet. **Q**nto p̄t turpitud
dinē dantis. ubi p̄mo notādū ē. q̄ aliq̄s dupl̄t dat illi
cite. **P**rimo mō q̄ ipa dacio ē illicita sicut patet i symo-
nia. **E**t tali casu posito q̄ dedit amisit qd̄ dedit. x. iō nō
debet sibi fieri restitucō. **A**ccipiens aut̄ turpit̄ accipit. et
iō nō pōt sibi retinē datur h̄ magis debet cūti in p̄os
usus **A**lio mō dat illicite nō q̄ dacio sit illicita h̄ quia
dat p̄t rez illicitā sicut cū q̄s dat meretici p̄t fornicat-
cōnē. tūc em mulier pōt retinē. h̄ dans repetere nō pōt.
Dōt x̄ alit̄ distigui i casu p̄posito q̄ pecunia aliq̄n male
accipit x̄ sine culpa illi a q̄ accipit sicut patet i rapina
furto x̄ v̄ha x̄ tūc pōt restitui illi cui fuit q̄ nō amisit
dñiuz suū. xiiii. q. b. **N**ō sane i fine ubi d̄t **Q**ui ued̄ con-
ius societatis huāne furtis rapis calūnijs x̄ opp̄sio-
nibz inuasionibz aliq̄ abstulit reddenda pociz q̄ tō-
nāda cēsemz **Z**achei publicani exēplo q̄. l. dixit **S**i ali-
quē d̄ fraudauit reddo q̄d̄ruptū. **A**liq̄n tñ aliq̄d accipit
sine cl̄pa accipietis non tñ sine cl̄pa dantis: vt puta q̄a
mala intencōne dat x̄ tñ accipiens bona fide accipit: x̄
tūc si illud qd̄ datū fuit i ptate dātis fuit. retinē pōt. **S**i
aut̄ nō. retinē nō pōt: vt puta q̄ dedit alienū x̄ debz red-
dere illi cui ē. **D**e hoc. xiiii. q. b. ē v̄bum **A**ugustini. de
v̄bis dñi q̄ dicit. **N**olite facē eleosinas de fenore x̄ v̄his.
Itez idē **A**uḡ i q̄dā omelia. **Q**uid possez dicē. **M**ulti
sūt xp̄iani diuites auai cupidi: nō habeo peccatū si eis
abstulēd̄ suū. x̄ paupibz dero. **A**liq̄n ē peccatū ex pte
v̄triusq̄ vt i symoia x̄ tūc obhuādū qd̄ dictū ē **A**sten-
dic q̄ si sciat a q̄ extorta ē. restituēda ē ei si sit p̄sens. ex
eo. c. **C**ū tu. s. **S**up̄ his. si ved̄ sit absens restituat eius

heredi ūl p̄curatori si sit **S**i vero nec ip̄e nec heres ei
nec p̄curator sit p̄sens x̄ v̄hariū nouit ubi ille habi-
tat debet ei mittē aliq̄ mō si pōt fieri fideliter x̄ secure.
Hoc em sp̄ faciēdū ē q̄n comōre fieripōt. **E**t h̄m **B**er.
mitti debet sūptibz ip̄ius debitois absentis ar. ff. d̄ op.
li. l. **O**pe. **S**i tñ expēse nimis excederēt sūmā illi v̄sue
tūc debet paupibz erogari. ij. q. vi. anteloz. ex de iureis
cū sit. ex eo. **C**ū tu i glo. **H**osti. ved̄ distinguit q̄ si v̄sua-
rius q̄ ē male fidei possessor alio se trāstulit q̄ ubi v̄su-
ras exercuit tūc p̄p̄ys sūptibz mittere tenet **S**i ved̄ is
a q̄ v̄has extorsit ūl heres ei alio se trāstulit tūc locuz
habet q̄ alij dñt. **E**t p̄ban̄ h̄. ff. d̄ rei. v̄l. l. **S**i res. x. l.
Si ved̄. x̄ i oibz h̄m **R**o. p̄sante sūt circūstācie. s. q̄nti-
tas rei debite remocō loci expēse q̄ fierēt in mittendo x̄
paup̄tas x̄ diuicie ei cui restitucō fieri debet q̄a nullo
mō debet p̄ re tā modica p̄ximū suū ḡuare. vñ nō opoz
tet q̄ tūc mittat x̄ i t̄libz recurrēdū ē ad arbitriū boni
viri h̄ **R**oto. **C**etoz. si d̄ ei aduētū p̄xiō speret tūc pecu-
nia reponet x̄ assignabit. **C**. d̄ v̄su. cap. l. acceptam h̄m
Go. **I**tez si res est magni valoris et non possz omōre
mitti ei cui ē debet i aliq̄ tuto loco reponi. x̄ cōsignari
h̄m **T**ho. **S**i ved̄ v̄hariū nesciet nec speraret q̄ re facili-
scire possz ubi ille habitaret non tenet vagari vt i ueni-
at eū ar. ff. d̄ op. li. l. **Q**uod nisi. s. l. ex. e. **C**ū tu i glo. ūl
si sciēt tñ eā omōre mittē nō possz debet eā paupibz ero-
gare. ij. q. vi. anteloz. **E**t meliē. ex. e. **C**ū tu h̄m **R**ay. x̄
Bar. ibidē: x̄ idē itelligendū si sciēt nō possz a q̄ eā accepe-
rit. **E**t qd̄ dictū ē d̄ eo a q̄ extorte sūt v̄he. idē itelligēdū
ē p̄ oia de eis herede si ille nō sit sup̄stes. **M**onal. d̄ic. q̄
q̄n nescit p̄sōa cui restitucō fiēda ē ūl si sciēt tñ ē absens
i remotis ptibz nec sperat q̄ d̄facili possz sciri dz paupe-
ribz erogari cū auctoritate ecclie **S**i aut̄ sciēt mittat ei si
aliquo modo pōt fideliter fieri x̄ secure: alioquin cum
auctoritate ecclie pauperibus detur ar. extra de v̄suis
c. **C**um tu ubi de hoc. x̄. ij. q. vi. anteriorum. **S**ed q̄n sci-
tur persona uel sciri pōt semp̄ faciēda ē ei restitucō cū
omōre fieri pōt **D**efand̄ sūt tñ cūstācie. s. q̄ntitas rei de-
bite x̄ t̄mocō loci x̄ expenē que fierent promittendo.

Et si e diues ille cui fienda e restitutio ita q nullo mo
debet pre taz modica pxi mus grauari. tunc no oppo
tet q mittat a i tlibz recurredu e ad arbitriu boni iuri.
Qued pone casuz q plat ecclie iniuste subtra
xit querit ergo cui debeat restituere. Rndet itez Alex.
uideret q ecclie q ab ea subtraxit. in oppositu facit. qa
cu platus sit o huatoz reruz ecclie reueniet id qd istitui
tur ad restituendis manz. Dicendu e bene q plat duos
bus modis pot aliqd ab ecclia surripere. Vno modo si
surripit rez altei q no sibi deputata. ut puta q subtra
xit rez capituli. Et tuc res restituenda e ei cui e. Secundo
modo q rem sue ecclie deputata transfert i dominiu al
terius. puta sanguinei ul amici. Et tuc tllis res debet
restitui ecclie. ut couat in utilitatez ei. vt custodiat
usq ad successoris aduentum.

Qued pone q xpian recipit vhas a iudeo cui restituet
Rndet Astensis vbi s. libeabit eitez restituendo. Conue
niencius e tn hm Ray. q. Dost. q ipe noie illi iudei
cu auctoritate ecclie illis xpianis satisfaciatur a qbus ille
iudeus vhas exegat ul qbus alias obligat ead. ff. de
negocijs ge. l. soluento. q. l. cu pecunia ul ap ud eez sacra
ul aliud locu tutu tn auctoritate ecclie noie illi iudei pe
cuniaz depoat vt cu ille iudeus restituerit. eitez restituat
Et itez intelligendu e hm Ray. qn restitucio debz fieri
vhas receptaz a xpiano vharo. Quod aut dictu e. s. q
ipe noie illi q cetea. hm Rodo. e bez qn factu e oculi
tum q no genearet scandalu talit soluens ul pculu. ali
as sufficit q restituat illi a q sut accepte Coroz Mo.

Pone casuz q culpa e ex parte accipientis q dan
tis h tn e si iuria alicui. vt cu iudex dicit iudiciu ius
tum q testis bez testimoniū q aliquid dat qd no rebz
dari: quia sicut Aug ad macedoniū no iudeo iudex rez
bet vende iustuz iudiciū aut testis verum testimoniu
quia vendit aduocatus iustum patrocinu: q iuri peri
tus verum o siliuz. Illi em inter utramq parte ad exa
men adhibentur Isti ex vna parte consistunt. Hoc ca
su posito. pot ne accipies retinere pecuniaz. Et videret q
no. qz racōne sui delicti videret amisisse ius acquirendi

142
dominiu nec et restituenda e danti q qntu i se fuit abdi
cauit ea a se Pro hac sentēcia videt Aug. q dicit dā
te q ille solet male sibi ablata pecuniaz repetē q iustu iu
diciū emit qd uenale esse n debuit Et ibidez dī q tles
facilē ea q hoc mo acqherūt tāq sua paupibz largiūt
q eis a qbus accepta sūt tāq aliena restituāt Sic ergo
hm hoc q pecuniaz accepit ut iudicet bn aut no iudica
ret cu ex officio suo teneat gtis q bn iudicet pecuniaz reti
nere no pot. qz turpit accepit q cimen ocussionis omi
lit Est aut cimen ocussionis cu qs i officio ostitut ali
quid p metu extorquet a sbditis. aut qn no vult facere
id ad qd tenet nisi pecunia data. Aut e aliqs officialis a
miles q ultra constituta sibi stipēdia extorqt. cōtra illud
Estote ostanti stipēdyis vris Vel cimen ocussionis e in
accusatore q resistit ppter pecuniaz ab accusacōe Possit et
dici i hoc casu q sic dās pecuniaz. aut dat bona intenci
ōne vt. s. sibi ius q eqtatez huet. q tuc possit sibi reddi.
Aut eo aio dat vt animum iudicis sibi iclinet ul cor
rūpat. q tuc dari debet paupibus ul illi i cuius iniuriā
data e si e iniuste iudicatu Dec Alex. d alexā.

Sed quid si pecunia data sit symoniace. iniuriā
ecclie. nam videt q sit danda ecclie in cuius iniuriā
data e. ex testimonio. c. Ad hoc. Aut ibi mādatur re
stitui pecunia accepta symoniace Hoc etiam probat.
extra. e. c. Audiui mus. In contrarium facit. c. Veni
ens. ex. de symo. vbi mādāt q tllis pecunia restituat il
li qui dedit. Distingvunt aut quidaz dicentes q si to
tuz capitulū aliqd dedit no rebz ei restitui. Si aut vnz
duo ul tres ul extraneus reliquit danda e ecclie. qz n
debet delictū psonē in damnum ecclie redundare Et
in primo casu loquitur. c. Veniens. Alio aut casu alia
.c. Vel dicendum e melius q. c. Veniens loquitur de
pecunia data p ingressu monasterij que mādatur red
di danti si debet ingredi in aliud monasterium ne sit
onerofus monasterio. Si tamen talis vellet i seclo re
manē n esset sibi reddēda Dec Alex. d alexā.

SV Ra. x. s. qd tenat ad istitucōez. Quero a tabel
libes q sciet o siliū istruimta sup vhis tenat ad restitu

Hosti. i. sum. in ti. de vhis. §. An aliq. ver. qd. re notat
rys nichil dicit d. restitucōne h. dicit q. p. iuri sūt. q. qñ
creant iurant q. her nō faciet. ergo d. cetero nec testifica
ti poterūt nec publica officē instrumēta. **Deriurus** em̄
testificari nō pōt qñtūcūq. pēitēciā egeit. ex d. testi. c. Ex
parte. 7. c. fi. **Ex** hoc et sūt infames qbus sūt adus le
gitimi interdicti. ex d. testi. c. Licet exquadā pmo respō
so ad fi. **Hec** Hosti. **V**ice s. institucō quinto.

Quid d. p. latis sigillatibz et subscribitibz se i. instrumē
tis vharis. **H**osti. i. sum. d. vhis. §. An aliquo ver. fi. et
Gof. i. sum. e. ti. i. fi. Dicūt q. p. lices sūt crimis vharū
et si nō cōmodi. nā subscripcō i. multis iuris articlis cō
sensuz et approbacionē inducit. ex d. reiudi. c. Cū int. vos
. C. Si c. r. peta. l. mutuo. c. De admini. Tuto. l. Si vob
f. l. scripsi. **S**ed fateor si q. s. instrumēto nō licito se sub
scribat et eius tenorē ignoēt nō approbat nec cōsentit.
C. plus ualē qd. agit. l. ul. **S**igilla et p. lator facit i. stru
mēta autētica. ex d. f. d. i. stru. c. scripta. **D**er hoc igit. lai
ci credētes o. tractus huiusmodi p. ecclijaz approbat. secus
rius peccāt. et ideo d. talibz dici pōt laquei iuuenū oēs
uos vt. ij. q. v. **P**aulus item **M**onal.

Quid d. his q. t. p. re messu et vinemiaz emūt uilia fru
menta et uina vt vendāt cari. rñdet **G**of. vbi s. q. nō
tenēt ad restitucōnez h. ē turpe lucz. **N**ec tenent aliq. bz
ad restitucōnez. h. i. iudicio aie tāq. male acq. sita q. ex h.
acq. fierunt debēt paupibz erogā. **A**d qd. nō puto illū
tenei q. n. hac intencōne emit h. vt domui sue pūceat
et tendē ex aliqua cā parte vendidit et cari. naz q. qd.
agāt hoies intencō iudicat oēs jte dicit. **M**onal i. sum.
. l. q. qui tempore messis ul. vindemie emūt ānonam
ex cupiditate ul. vinū bili. vt p. ea cari. vendāt peccāt
mortalit. siue sint clerici siue laici. **E**t ē turpe lucz. **D**e
cus. tñ si aliq. p. p. necessitate. vt. l. d. illa annona ul. vi
no uiuat et p. ea non indiget sicut crecebat. **H**ic pōt
licite vendē put. vendit. comunit. in foro comunit. licet
vendat cari. q. emitt. xiii. q. iiii. **Q**uicūq. et. c. canonū
Item dic. dū ē d. illo q. emit ānonā ul. vinū cā negoci
andi dū tñ non ex cupiditate hoc. faciat h. ex lucro mo

derato sibi pūceat maxime cum nescit aliā artē nec
alias habz vñ de sustentet. **S**imilit. pōt emere q. s. āno
naz si timei caristia i. ciuitate. q. vixet victualia extrahi
de terra duz. mozo nō emat vt carius vendat h. ne egēs
fame pereat exēplo joseph. gen. xli. **Q**ui frumēta con
gregauit nō vt carius venderet h. vt populū a fame li
beraret q. tamen p. ea vendidit h. m. comune forum et
tales si sic emerent mererentur. **A**lter autē ementes
preter q. in predictis casibus continetur tenent tāquā
turpe lucz. paupibz erogā nō tñ d. necessitate. **Q**ui
Similit. nefandi sūt mercatores q. ea intencōne emūt
aureos ul. alias monetas ul. res venales et precipue vi
ctualia vt de talibus caristiam inducant.

Quero pone q. vharis emat eqvum ul. predium d. pe
cunia vharis et donat rem illam alteri et p. ea efficitur
non soluendo vtruz ille qui soluit vhas possit cū effectu
petere rem emptam de vhis ab ipso possessore cui dona
ta ē. et vtruz ille in foro penitencie restituere teneat ut
Respondet **M**onal. in sum. q. licet precium ex re furti
ua redactum non sit furtum. ff. de furtis. l. qui vas. §.
ul. et vicia psonalia non transeant in successores. ex de
fili. p. res biteroruz. c. ex transmissa. **T**amen iste pōt pe
tere et iste restituere tenetur. extra d. vharis. c. cum i. tua
Sic enim credit hic res loco pretij sic econuerso preci
um loco rei succedit. ff. de peti. here. l. Si rem et precium
Tenetur ergo ille ad quem peruenit res emptā de pe
cunia vharis restituere si habuit rem illam emptam
ex causa lucratiua. **D**ecus tamen si emisset vel ex alia
causa non lucratiua adeptus esset bona fide ab vharis
nō credēs eū fore vharis. **A**ut credēs rem illam non
esse eptā d. pecunia vharis aut ipz vharis. h. ē alias vñ de
possi. redere vhas. Cōcor. **G**of. et **H**osti. i. sum. d. vhis.
§. fi. Cōcor. et Spe. i. ti. d. vhis. x. pone vharis.

Quid si talis possessio perueniat ad illū qui vham sol
uerat ex causa lucratiua nūquid extinguit eiz actō quā
prius habebat contra illum tertium possessore. respō
det **H**osti. i. sū. §. fi. q. sic. **T**amen h. m. **G**of. vharis ul
eius heres minime liberatur. ff. de vbo. obligacio. l.

inter stipulatē §. Si rez. 7. ff. de solu. l. Quociens. **¶** Quid d hereditibz vharz. rñdet i. ti. de vhis. §. q pena. x. hac pena q nō tenent restituē. nisi qtenz uires hereditates paciuntur de appellatione. c. qua fronte. 7 de raptoribus. c. in litteris. **¶** Quid si alē herediū factus ē nō soluendo nūqđ aliū te net i solidū rñdet idē § q i solidū tenet inquantuz ad ipm de hereditate puenit. nā 7 res hereditaria obliga ta videtur d vhis. c. cum tu. §. si. **¶** Quid d illis tomis q multa recipiūt a iudeis cū sciant eos nichil hēre nisi d vhis 7 q bona q possident ad resti tutionē nō sufficerēt. rñdet idē vbi § h m Rodo. q tenet ad restitucōnē. pceptoz si ex causa lucratiua pceperunt Dnt tñ ab eis accipe qđ sibi debet sūt 7 alij creditores **¶** Quid d geneo raptoris ul vharz nūqđ pōt ac cipere totē d bonis eius cū qcquid habet non sufficiat ad redēdū qđ habz d vha. rñdet Astenis i sum. li. 3. ti. iiii. h m Rodo. licz tos non pueniat ex causa lucrati ua s accipiat apē oneā matmonij supportāda si tñ tñs veitatē sciēs aut crassa ignorācia ductus otrapit cum filia. talis nō debuit totē recipe d rebz huiusmodi d eq̄ tate canoica licet d subtilitate iuris civilis aliter forte possz dici Si aut fuit ductus ignorācia pbabili. puta q crecebat socerz nō esse vharz ul alias soluendo esse pōt recipe totē licz pēa intelligat veitatē. Cōcor. Mo nal. Alex. de alexan. cōtrarium tenet Vice s. restitucio. ij. §. lxiii. **¶** Quid de creditore nūqđ pōt recipe qđ sibi debet a tali vharz ul raptore cuius. l. oia bona q habet n sufficerēt ad restituēdū sua male ablata. rñdet Astenis ubi § h Rodo. distinguēdū: q si creditor credidit talē pecuniā ut ex ea omodū suū facēt 7 ex ea lucrando forte se libeā ret tūc pōt recipe rebitū suū de rebz tñbz. Nec ē simile de geneo qntū ad totēz qz socer danto totē geneo pau perior efficit nisi qtenz ab onere filie reeluat. s debitor nō sit paupior recipiēto rez ul rei vendite pciū Si aut tradiderit mala fide pecuniā: puta ludēdi aleas ul datu ro meretū ul hystioni ul aliē bona dilapidanti nō re

144
bet huiusmodi pciūz recipere d bonis p̄dictis **¶** Similitē nec q ex cā lucratiua agit **¶** Qes aut alij qbz debet ex cō tractu ul qsi ex maleficio ul qsi recipere possūt ex huius modi rebz q sibi debet dū tñ nō rez furtiuaz ul raptaz ul vharz i ipa specie recipiāt. maxie h m illos q dicūt q i uha dominiū nō transfert s et h m eos q dicūt q trāl ferē. creto q ipa res vharz i specie i solidū recipi nō de bet qz debitor q dedit eā pro uha otradice pōt si extat. Nec eo inuito creditor aliaz pro ea ei soluere posset **¶** Qd cordat Monaldus in sum. **¶** Quid d huiusmodi vharz q huiusmodi eis de fenerādi offi cio. l. p eis pecuniā ad uham numerando. 7 uham ac cipiendo eoruz mādato. 7 tñ nichil ad eos peruenit. rez spondz Asten. i sum. ubi § h m Rodo. nō tenent preser tim si p rez vharz p se ul p alios ministros huiusmodi exercerent uhas. licet non per istos. Concor. Alex. Ali qui beo vt Monal. distinguunt si dat pecuniā tomi ni sui ad uham de generali mandato tomini sui dicen tis q mutuet pecuniā cui volt ad uham sub nomine ipius tomini 7 tūc seruiens tenet ad restitucōnē si to minus non restituat. quia ē i hoc sicut principalis 7 i opzione eius ē mutuare 7 non mutuae. Aut hoc facit de speciali mandato tomini sic mādantis sibi Mutua de pecunia ad uharz. io. libras noie meo. 7 tūc licz peccet s faciēto ad tstitucōez. tñ n tenet Vis i x. restitucō. §. ij. **¶** Quid de eo qui cum bellem mutuare pecuniā gratis induxit me q non daret eam nisi sub vhis. rez spondet Astenis ubi supra q tenetur ad restitucōnez quia impediuit in debite vtilitatē proximi procurando ne mutuum gratis sibi daretur **¶** Quid d eo qui consuluit alicui vt feneret **¶** Quid de eo qui dat amico ul consanguineo pecuniā gratis vt feneretur **¶** Quid de eo qui contrahit societatem cum alio ad fenz exercendum **¶** Quid et d eo q mutuat vharz pecuniā ad ptici pacōez lucti vharz. rñdz Aste. ubi § q tles q iducit ali qz ad fenerādū tenet i solidū si alit nō erāt feneraturi

Si aut alias erant feneatui non tenent nisi in quantum
ad eos puenit. Secundu vero **Ro.** i. neutro casu tenet si qui
tuz ad eos puenit. et est melior condicio illi in hoc casu quam in fur
to vel rapina ubi prestat auctoritate ad restitutionem. Te
nent et si nichil ad eos puenit. Et hoc ideo quod rapina et
furtum contra voluntatem domini sunt que patitur damnum. si vero
voluntate domini puenit ad creditorem. nec inuenit quod iura
rent actionem debitori contra huiusmodi inductores ad re
petendum. Vnde ab eis quos debitores soluant taliter iducunt
per alios vel si ad iducetes nichil peruenit ideo. concord. **Mo**
Quid dicitur eo quod pecuniam disponit apud varios. **Ex** viii
rursum ideo ubi dicitur si quis committit pecuniam suam vchario non
habenti unde alias vcharas exercet hac intentione ut in
copiosius per vcharam acquireret ei materiam peccandi daret: unde
et ipse culpe princeps esset. Si vero vchario aliter habenti: unde
vcharas exerceat aliquis pecuniam suam committat ut tutius fuerit
non peccat. sicut ad bonum hominem peccato hec **Tho.** **Ex** ix
Vtrum vcharis intentionarius qui habuit intentionem aliquam
habendi et principaliter propter hoc mutuauit alias non mu
tuatur? non tamen deduxit in pactum tenet ad restitutionem. rursum
Asten. ubi dicitur quod non est opus restitutione ad purgationem
relicti. si sola penitentia sufficit sibi sicut in simonia me
tali. ex d. simo. c. si. h. m. **Gof.** et **Ric.** i. quarto. **S**ed et rariuz
sentit **Hosti.** et **Ro.** p. r. Consultuit. ex. eo. et **Luce.** vi.
Mutuū date nichil in re sperantes: ideo h. m. eos tenet
ad restitutionem in foro penitentie de omni eo quod accepit ultra
sortes quicquid intentione debitor ei dederit. siue propter dilaci
ones exortā propter mutuū ei datum vel propter illud recipiendum ad
proximū terminū. Quāto in re creditor dat creditori
propter solā dilectionem non potest repetere nec retinere sibi con
sulere si forte penes se habeat aliquod de bonis creditoris
Cōcor. **Monal.** i. sum. **Hoc** et tenet **Petr.** d. anchora
no i. c. vcharuz voragine d. vhis li. vi. et dñs **Lau.** de cor
dulis i. suo tractatu d. vhis Et hoc dicit tunc imo ve
rissimū h. m. inno. et **Hosti.** quod semper tenet ex quo illa inten
tione principaliter ductus est: et placuit **Rap.** i. su. huius
ti. x. si nūquid: et **Archi.** in. c. i. xiiii. q. iii. Et hoc quo ad
iudiciū aie Et ita et confirmat **jo. an.** i. c. Consultuit de

145
vhis. Sed ipse **jo. an.** in mercuri. sup. regla peccatū non
remittitur refert. quod quidam theologus hac questione dispu
tans distinguebat quoniam corrupta intentio mutuatōis ino
tuit debitori quod videtur tunc quoddam pactū implicitum quod
habet vim expliciti. Est enim h. m. eū duplex vcha. Vna
metallica non obligas ad restitutionem ex eo quod fit sine omni
exactione vel pacto implicito vel explicito. Alia vero est
obligas ad restitutionem ex eo quod fit cum exactione ex pa
cto implicito vel explicito. Si ergo fiat cum implicito est
vcha metallica: si cum explicito est vocalis. Ex quo inferitur quod
in casu in quo non innotuit debitori corrupta intentio
mutuatōis dato quod ea intentione principaliter ductus sit non
obligat ad restitutionem h. m. dictus theologus qui adducit
tales rationes. Primo quod cum formale sit exactio in vcha ex
pacto obligante vel aliquo aliud equipollens: ergo sequitur
quod ubi non est talis exactio nec aliud equipollens ibi non est
vcha ad restitutionem obligas: quis bene sit vcha mentalis
ad penitentiam peccati obligas. Et hoc confirmat quod aliter di
cendo non saluaretur descriptio vche qua dicitur. quod vcha est lucrū
ex mutuo pacto debitū vel exactū. Secundo quod sicut in fur
to dicimus quod si aliquis gratis et liberaliter in dono recipit: re
cipit quod suū ite debet quis sit fur mente non tamen opere: ita
quod ad restitutionem teneatur: sic et in proposito vcharis cessatur fur
donatōnalis. Si ergo intendit furari vcharam accipiendo
et tamen non puenit ad opus pactōnis vel exactōnis: si libeali
ter accipit de vcha metallica non obligas ad restitutionem
Tercio facit. c. si d. simo. ubi dicitur. **S**ymoniacus metallica qui
habuit animū principaliter ad aliquod accipiendum non tenet
ad restitutionem eius quod accepit. si sufficit sola peniten
tia de peccato. Sed **jo. an.** rursum ad primum. distinguendo de
primaria vel secundaria intentione mutuatōis. scilicet de primaria
equipolleat pacto. nam est pactus implicitus **Luce.** vi. **M**u
tuū date et cetera non secundaria. Ad secundam rursum **jo. an.**
quod inter casus illū furti et casus noster est maxima dissimili
tudo. quoniam licet donatarius in casu furti habuerit in
tentionem corruptam ad furandum non tamen donatō causat ab eis
facto. nec est annexa illi intentioni corrupte cuius et rariū
est in mutuo. quod cum ex bono caritatis debet fieri gratis

hiebat principalit spe lucri cuius spei uiciose sequit effectus
consequendo lucrum **A**d terciarum rñdet dñs **A**nto de butrio
q ratio diuersitatis quare usarius metalis obligatur
ad restitutionem foro penitentiali: et simoniace metalis
est huiusmodi. quia usarius utroque testamento est prohibita. nec
dispensatione papa recipit. dñs bñs. c. **S**uper eo: **S**imonia
vero est prohibita a iure positivo et in eo est simoniace
quia prohibetur sicut est accipere beneficium simoniace ubi
papa potest dispensare. **V**n dicitur hoc q in prohibitis quia
simoniace. **I**tem dicendum qd in usura metali. s. ut si
niace metalis teneatur ad restitutionem quia prohibita
Item dicit. **G**of. in sum. e. ti. in principio q quedam illi
cite tenentur secundum ius diuinum et humanum. et in his
si non constat. obligatur ad restitutionem in foro penitentiali
ali. **S**i uero constat. obligatur in foro ecclesiastico. **E**t
sic loquitur de detinentibus usuras quia ibi tenetur alienum
qd est omni iure prohibitum. **Q**uedam sunt que tenentur
iuste huius ius diuinum et iniuste huius ius humanum. **E**t tunc
considerandum est modus prohibendi iuris. quia si ius prohi
beat mentem conscito de mente illa punitur sicut est
in simonia prohibita a iure positivo quia actualis ue
dicio est prohibita non solum mentalis quia hoc age
re est uetitum licet restituere non compellatur obliga
tur ad satisfactorum peccati. **E**t h est qd uult dicere tex. i dicto
c. fi. **E**t si dicatur ulterius qre usura plz prohibet iure diuino
simonia in beneficio dicendum q in usura alienum rapit. in simonia
alienum emit **E**t p hoc patet qre magis mens punitur in
usura q in simonia. qz uis prohibico habuit ortu a iure di
uino simonie aut a iure humano **V**ide alias rationes aliorum. hoc
ibi p dñum. **A**n. **M**onal. dicit. q in simonia est imputatio ex
pte dñis et accipietis. s. in usura non est imputatio ex pte dñis
usuras. et ideo ex iure diuino et naturali equitate faciendum est ei restitutio
Nec possit in hoc casu papa dispensare. sed ex solo iure humano
pecunia simoniace accepta ul recepta restituenda est non
illi qui dedit turpiter s. ecclesie. **V**n nec. **E**lyz. pcepit
Greg. restituere qd accepit a naama. et papa qd uult potest in
casu statuere. **P**ossit et dispensare q non solum in materiali sed et in
illa q pacto est expressa qd etiam possit q est simoniace accepta

146
Quero an mutuas secundario sub spe aliquo habendi pec
cet et an teneat ad restitutionem. dicit q non. ar. lxi. di.
Quid preterit. lvi. di. **S**i officia. i. q. i. **Q**uappt. immo
naturaliter est obligatus ad antitota. ut i. c. **C**u i officijs re
testa. **E**t tenet glo. i. c. **C**onsuluit dñs bñs. **G**of. et **H**osti. i
sum. huiusmodi ti. p. prin. de quo p jo. an. in. c. **C**onsuluit. et in
mercu. sup secunda regula. et **M**onal. i. sum. **E**xi
Vtrius creditor cui ex caritate mutuantis debitor aliquo
blera forte stulit non uoluntarie s. coacte. puta dubitans
ne indiscretus reputetur intm q aliu ul huc d cetero non i
ueniat mutuatem ul alia sili causa teneat ad restitutionem
Rñdet dñs **L**au. q licet sit tunc restituere cu puto q si re
cipit pure credens donatum liberaliter et non ut usuram ul ut
coacte donatum non tenet ad restitutionem. licet p ea sciat n
liberaliter datum esse. **E**x q em tempore donationis habuit
bona fidem recipit licite. licet donas tali coactione ductus
dederit et creditor non habuit intentionem tacitam ul expiam
Nam semp michi placuit opinio glo. i. c. **V**igilanti.
et c. fi. ex. dñs bñs. s. q mala fides supueniens pscriptio
implere non facit que obnoxium restitutioni. **Q**uod em di
cit q possessor male fidei nullo tempore n pscript. hoc
verum est du est in cursu pscriptendi. quia tunc requiritur bona
fides. secus quando iam prescriptum. nam lex potest de meo
facere tuum iuxta notata p jmo. in. c. **C**onquestus i glo. i
dicto. c. **V**igilanti qua opinione circa pscriptorem se q
tur jo. **G**of. **V**inc. et **H**osti. q **H**osti. dicit. q si sua co
sciencia remanet lesa debet satisfacere consciencie. licet sit
scrupulosa q theologa. ex q timet ubi non est timendum. d
simonia. c. **E**t si quis de quo i sum. eiz i. c. de pscript.
reuz imobi. s. q exiguntur. **H**unc passum plene exami
nat jo. an. in mercu. posita sup regula. **P**ossessor male
fidei in ultimo articulo nisi talis credulitas est cras
sa ul supina: qd bonus vir habet arbitrari. **C**ontra tñ
predictam determinationem tenet magr **G**reg. de ari
mino. **I**tem nota q si creditor anteq debitor donasset
sciisset intentionem quia coacte dedisset non possit recipere
sana consciencia. puta si sciens q debitor donaret creditori
timore ne repetat capitale de pñenti non sine magno

forſan in cōmoto debitoris iuxta ea que notātur. ff. de
cōdicōe i debiti. l. Si nō forte. §. Si q̄s falſo i. glo Et
facit qd notat in c. Debitoē ex de regulis iuris. Vel ſi
ſoluat ne r̄putetur in diſcretē et alia uice n̄ plat mutu
antem in ſuis neceſſitatibz. ar. eoz que no. io. q. 2. hoc
ius in glo 1. Jo. an ſuper regula Tānū in. 3. ar. prime
ptis et in ſoluciōe. q. in quāto mēbro i. x. Et dico cum
Gof. Non tñ debz creditoz leuiter iudicare debitoē
coacte conae ne i p̄niciem ruat. l. penul i p̄n ad tercul
d xboz ſigni. l. 3. fi. Nec debemus eum iudicare cōpuli
tāq̄ nolentem reputari i diſcretum. Monal. dicit q̄ ſi
debitoz creditoē uolētem recipe pecuniam ſuam p̄ueit
muneribz gratis rogans ut det dilaciōēz ap̄t dilectiōz
ūl ap̄t deū et creditoz recipiens munera gratis reſpectu
p̄teriti tēporis non futuri q̄uis poſtea det idigēti beni
uolam dilaciōēz quam alias nō dat ut ſi uidiſſet eum
igratum dat. dico p̄ncipalit ap̄t amiciciam ūl ap̄t deū
ſecūdario uero ap̄t gratitudinem debitoris et ſi facit
rōne p̄teriti tēporis non futuri non ē uſa. dum nō
gratis recipiatur et offerat ſm q̄dā. **xxii**
¶ Quid ſi nō ſit corrupta itēcio creditoz debitoz tñ ap̄t
mutuū acceptū ūl uliūz r̄tinēd dat ei aliq̄d nūq̄d credi
toz tenetur reſtituē illud. Rñdet. Aſten ubi s̄ nō tenet
de bona fide conſūtis nec et d extatibus q̄diu p̄babilē
credidit: q̄ ex dilectiōe ſola ei debeat. Si aut credat ūl
p̄babiliter dubitet q̄ p̄t illaz cāz ei ſeruiet reſtituere
tenet. Quanto aut debitoz nō gratis dat ūl gratis cre
ditoz non mutuat debitoz ſi alias habeat de bonis cre
ditois et per retēcionem ſibi cōſulat de vſa quam credit
non eſt cogendus ad reſtitucionēz in foro penitenciali
Concoz. Monal. in. ſum. **xxiii**
¶ Quid de illis q̄ adueniēte ſoluciois tempore ſiue ter
mino nolunt dare dilacionem debitori qui iuramēto
aſtrictus eſt ſoluere niſi data ei pecunia uel alio equi
polenti. Reſpondet. Aſtenſis ubi ſupra quod tenent
ad reſtitucionem. ex. e. c. Conſuluit ſecundum. Ray.
Si tamen debitoz creditozem uolentem recipere uel
erigere pecuniam ſuam debitoz p̄ueniat muneribus

147
gratis rogans eū ut det ſibi dilaciōē ap̄t amiciciā ūl
ap̄t deū et gratis recipiat creditoz illa munerā racōne
p̄teriti tēporis nō futuri licet p̄ea det indigenti ut be
niuolo et dilecto: q̄ alias nō dat ſi eū ingratuz uideret
Det dico p̄ncipalit ap̄t amiciciā ūl ap̄t deū: ſecūdario
uero ap̄t ḡtitudinē debitoris. et hoc facit racōne p̄teriti
tēporis nō futuri nō ē uſa Vñ ille nō tenet ad reſtitu
cionē eorum que ſic accipit ſecundum quosdam. Vi
de ſupra uſura. i. §. xxij. **xxiiii**
¶ Nūquid clerici vſas q̄s habēt ūl habuerūt d rebz ecclē
ſie reſtituere poſſūt. Rñdet Aſten. i. ſum. ubi s̄ q̄ non
q̄ res ille ſunt paupeꝝ niſi q̄ tenet de pecunia vſaria ūl q̄z
alia ſua expēdiſſi i uſitatez ecclēſie ſi reſtituē debēt d re
bus ſuis patrimonialibz. Roto. uero credit q̄ ſi hoc nō
p̄nt de bonis ſuis facē de fructibz ecclēſie quos percipi
unt licite poſſunt ſe liberare. **xxv**
¶ Quid de hoc caſu q̄dam cōſuluit alicui q̄ feneraret: et
redit alicui pecuniaz ḡtis ut feneraret: nūq̄d iſti tenent i
ſolidū ad reſtitucionēz. Rñdet Alex. d. alexā. i. ſuo tracta
tu pōt dici ſm q̄dā q̄ q̄ iducūt aliq̄s ad fenerādū qui
alias nō eēt feneraturi tenentur in ſolidū Si aut alias
eſſent feneraturi nō tenent niſi inq̄ntuz ad eos puenit
Alij autē dicūt rōnabilē moti. q̄ i neutro caſu tenent.
niſi inq̄ntū ad eos puenit. nec i alijs duobz caſibz. ſ. cū
q̄s oſtrahit ſocietate cū aliq̄ ad fenus exercēdū. ūl cum
q̄s dat pecuniaz vſario ad participationēz lucri. Mouēt
aut iſti ad hoc dicēdū ap̄t differēciā q̄ ē int rapinam et
furtū ex vna pte et vſam ex alia penes volūtariū et nō
volūtariū: ex qua differēcia oriū q̄ in his caſibus meli
or ē d dīcō vſarij q̄ latronis furis ūl raptoris Nā i ra
pina et furto tenet reſtituē q̄ p̄tat auctōitate et ſi nichil
ad euz puenit Et hoc q̄ furtū et rapina ē cōtra volū
tatez tomini nō ſic aut ē i vſa ubi ē volūtariū mixtuz
Vñ in rapina et furto iura dāt actionē ſpoliatas cōtra
illos quoz ope ūl oſilio ūl miniſterio furta et rapine fi
unt: licz ad eos nichil puenit. n̄ aut ſic ē i vſa q̄ n̄ da
tur actō oſtra tles i ductoēs cū ad eos nichil puenit
Vtuz vroz teneat ad reſtitucionē p uiro **xxvi**

defuncto q̄ fuit v̄hari. **R̄ndet** idē. **Alex.** q̄ uxoz tenetur
ad restitucionē p̄ uiro defuncto inq̄ntū ad eā puenit de
bonis eiusde. ūl inq̄ntū usā ē de bonis eiusde. q̄ si nichil
ad eā de talibz bonis deuoluūt ūl si i tomo maīti habz
fructz sufficiētes p̄ suis necessitatibz. p̄ oībz q̄ expe-
dit. tūc i nullo tenetur.

¶ **Vtrū** uiro uiuēte ip̄o ignoante uxoz possit restituere
R̄ndet idē. **Alex.** q̄ uxoz cū nō sit dñā rez nō debz se i-
tromittē de restitucōne ignoante uiro ūl contradicente
Dixerūt tñ q̄dā. q̄ l̄ vxoz nō sit dñā rez tñ q̄ ē data in
adiutoiū uiro cui salutē p̄curā tenet. i dō sūt d̄ bonis
p̄p̄s uiro pōt facere elias ignoante uiro. nō p̄hibēte
q̄a sicut agit cāz uiro eoz. mō pōt facere restitucōz. si
sciente. nō contradicēte. s̄ faciat securz ē. **Sec̄** autem
ē si sciat. nō contradicat. tūc em̄ mulier tenet obediē i om̄i
tēto tale bonū ad q̄d nō tenet de necessitate. **Cōcōz.**
Q̄stē i sum. li. iiii. ti. iiii. **Et** h̄m eū mulier nō tenetur re-
stituē p̄ furto uiro nisi q̄ntū ad eā pueit de bonis eius
ūl inq̄ntū bonis ei. usā fuit. **Si** uero ad eā nichil d̄ ta-
libus bonis peruenit ūl et in tomo ei. de dote sua ūl et
aliunde expensas sufficiēt habuit in nullo tenet q̄ ni-
chil inde habuit q̄d n̄ recōpensauerit.

¶ **Vtrū** uxoz. n̄ familia teneāt ad restitucōz eoz que cedūt
i usuz uite eoz. **R̄ndet** idē. **Alex.** q̄ p̄cipi aliqd d̄ bonis
v̄hari. uel raptoris est duobus modis. **Aut.** n. p̄cipit
ignoante. aut scienter. **Si** ignoant excusatur. **Si** sciēt
excusari pōt p̄p̄ recōpensationem ut dictum est. **Excus-**
sari etiam pōt p̄o necessitate corpōali q̄n. s̄ aliud t̄me-
dium cōmōde inueniri nō pōt sicut accidit paup̄ibz
mendicātibz. **Per** hoc excusari pōt filij. n̄ filie i tomo
pentum q̄ necessitate cogēte alit uiuere nō pōt. n̄ eo-
rez. mō uxoz. **Aliqn̄** sit excusacō p̄p̄ recōpensationem si
endā. ut si q̄s accipit necessitate cogēte sperās se recōpen-
saturū i futurū. **Et** h̄ excusari pōt uxoz. n̄ familia dñi. s̄
p̄ponūt se recōpensaturos q̄ sperant habere facultates
ad h̄. n̄ hic ē unz mōz dicēdi. **Cōsuevit** tñ dici cōiter q̄

148
si vxoz. n̄ familia non sperāt de correcone v̄hari. n̄ vice.
ant eū nō soluendo si sūt ibi aliq̄ bona de iusto. i. iuste
acq̄sita. d̄ illis si sepeāta sūt debēt expēdere. **Et** idē ē si
sūt ibi aliq̄ de iusto. s̄ ita mixta q̄ discerni nō pōt. **Et**
hoc intelligēdū q̄n vir ē i soluēto. **Si** aut nichil ē ibi d̄
iusto ūl vir nō ē i soluēto. q̄ oīa bona illi nō suffici-
unt ad restitucōne ūl satisfactōnez. tūc nichil accipiāt
d̄ bonis illi. s̄ magis querāt sibi victū aliūde. **Q̄d** d̄
Q̄sten. in sum. li. iiii. ti. xi. q̄ vxori vsuāry cui. d̄s ē de
v̄ha. n̄ vir nichil habet q̄ d̄ v̄ha. succurrit ut uiuē possit
d̄ his q̄ sūt i tomo viri si ip̄a laborat in tomo siue ven-
dendo siue suendo siue et bona ne pereant custodiēto.
q̄ in hoc agit creditorz vtilitatem. **Si** ued vir habeat
plura incerta tūc auctoritate ep̄i q̄ debet paup̄ibus p̄-
uidere licite pōt d̄ eis uiuere. ar. di. lxxij. **S. Genealit.**
¶ **Episcopus** cauere tñ alit tenet.

¶ **Quid** d̄ recipiētibz ab eis muneā elemosinas. n̄ oblatio-
nes. **R̄ndet** idē. **Alex.** q̄ recipientes elemosinas ab v̄ha-
rys. aut sciūt q̄ sūt v̄hari. aut nō. **Si** non sciunt non
peccant recipiendo nec tenentur ad restitucionem. **Si**
uero hoc sciunt. n̄ faciunt necessitate opellente non pec-
cant. necessitate uero cessante peccat q̄s accipiendo ab
v̄hari. notorijs p̄p̄ scandalū. **Et** q̄ ip̄o iure sūt excoū-
nicati. ideo acceptū ē restituendum. **Si** uero v̄hari nō
sunt notorijs pōt aliquid accipi ab eis si credat q̄ aliqd
habent p̄ter v̄has. **Sec̄** ē si nichil habent. **Tūc** em̄ ac-
ceptū debet restitui. **Sed** cui restituet clericz oblatōez
quam a tali recepit. **R̄ndet** **Hosien.** in sū. ti. de v̄his. **S.**
Qua pena. **Sed** cui h̄m **Alanū.** q̄ episcopo loci. **S.**
secūdu **Guliel.** restituatur ei qui obtulit in opprobriū
sui. ar. d̄ homi. **Sicut** dignum. **S.** **Eos** de usuris **Cum**
tu. **S.** **Super** his.

¶ **Quid** d̄ vxore v̄hari q̄ q̄cqd̄ habet ē de v̄ha. n̄ hoc dicat
ei sciēcia. **Vire** s̄ pplexitas. **S. i. x. S. xv.**
¶ **Quid** d̄ tutore. n̄ curatore q̄ dāt pecūiaz pupilli ūl adulti
ad v̄has. **R̄ndet** **Monal.** i sū. q̄ tenet ad restitucōez p̄ eo q̄
p̄stant auctoritate talibz extractibz. n̄ illi quoz tutelaz
ūl curā gerūt p̄ se nō essent talia facturi.

Quid de huiusmodi et mercenariis vhariorum et de emittibus
 et videntibus ab eis. **R**ndet itez **A**lex ubi. s. q. quis
 pot fieri particeps vhariorum recipiendo aliquod ab eo apt ali
 quam recompensationem factam vel fidam. **E**t iteo huien
 tes vhariorum et mercenarij possunt recipere mercedem
 suam si huiusmodi eis in licitis et honestis. nec tenentur
 ad restitutionem. et h quia utilitas quam consequuntur ipsi
 vhariorum ex opere huiusmodi huiusmodi compensat cum mercede
 quam dant huiusmodi illis: et maxime quia apt mercedem
 datam non possunt dici pauperes cum loco mercedis habe
 ant commodum operum. **S**ecundum autem si huiusmodi in illicitis
 et inhonestis tunc enim non possunt recipere mercedem. **I**dem
 iudicandum est de cultoribus prediorum vhariorum et alijs
 mercenariis eorumdem. **C**oncor **A**sten in sum. li. ij. ti. xi.
Et. **M**onal. i. sum. **P**ropterea eandem recompensationem excusatur
 creditor vel emptor vel venditor qui recipit ab vhariorum quod sibi
 debet quia ex hoc non fit vhariorum pauperum. **D**u. s. danto precium
 recipit rez. **E**t id consuevit dici quod illi quibus debet aliquod
 ex contractu vel quasi ex maleficio vel quasi possunt recipere quod sibi de
 bet ex huiusmodi rebus dum tamen re furtiva vel rapta vel vhariorum i
 suarum speciem non recipiant. **N**oc autem uerum est maxime si dominus
 rei in vhariorum non transferat. huiusmodi et illos qui dicunt contrarium credere
 dux est quod non debet recipi in solutionem res vhariorum in specie quia possunt
 ea debitorum qui debet educere a creditore si extat. **C**xxiii
Vtrum fautores vel continentes vhariorum in terra sua teneant ad
 restitutionem. **R**ndet itez **A**lex quod tales nichil tenent restitu
 ere si nichil ad eos peruenit de bonis vhariorum. licet aliter
 peccet contra deum dando fauorem talibus. nec est sile de
 auctoribus mali qui sunt causa per se mali eiusdem. **E**t de istis
 qui sunt magis causa per accidens mali puta quod tunc malum con
 seruetur in patria vel libere fiat. **C**xxiiii
Quid de illo qui mutuauit nomine alieno ad vhariorum vtz
 teneat restituere. **R**espondet idem **A**lexander quod sicut
 prohibetur quis accipere usuras nomine suo ita nomine
 alieno. **V**nd. xlvj. di. sic. de et est uerbum **L**eonis pape **S**ic
 non suo ita nec alieno nomine quis clericorum exer
 cere fenus attemptet. **I**ndecens enim est crimen suum
 commodis impendere alienis **E**t quia nullus debet ex

149
 debet exercere vhas nomine alieno: ideo si tutor vel curator
 exercet tales vhas nomine alieno tenent ad restitutionem: et
 specialiter si ille cuius nomine hoc fit non est soluendo: quia agentes
 et consensientes pari pena puniuntur. **Q**uidam tamen dicunt: quod et il
 le cuius nomine fit est soluendo quia tutor tenet. **V**erum est quod
 si ille cuius nomine sunt accepte vhe soluerit libeatur quia acce
 pit. **S**ed primum dictum est rationabilius. **L**icet autem sic dicatur
 de tutore et curatore: quia tenent quia possunt auctoritate talibus
 contrahere et illi quorum cura gerunt alias non essent hoc facturi
 tamen hoc dici non possunt de illis qui gerunt. misterium nudum si
 cut sunt huiusmodi vhariorum qui numerant pecuniam pro comis
 suis ad vhas et ea recipiunt ad opus et usum eorum. **T**ales
 enim non videtur teneri cum idem vhariorum alias per se ipsos vel per
 alios mistros essent hoc facturi **V**ide infra. **C**xxv
Quid de tutore et curatore. vide infra. **S**. p. xio **C**xxvi
Quid de illo qui gerit negotium alienum et sine mandato eius
 fenerat ad opus illius cuius negotium gerit antequam teneat ad resti
 tutionem. **R**ndet itez **A**lex. quod sic: quia talis fuit actor et mini
 ster contrahens vhariorum. **C**oncor. **A**ste. i. su. i. li. 3. ti. xl. **C**xxvii
Quid de illo qui bona intentione rogat vhariorum ad instan
 tia pauperis. ut illi mutuet. **V**trum peccet. **R**ndet **R**ic. in
 q. rto. di. xv. ar. v. q. v. quod non: quia quis sciat quod vhariorum acci
 piat vham: hoc tamen non intendit iste: quia potius vel
 let quod muticaret sine vha. **C**xxviii
Quid de ciuitatibus vel collegijs dantibus pecuniam ad vhariorum
 ras: nunquid omnes et singuli sunt vhariorum et tenent ad restitu
 tionem. **R**ndet **A**sten. li. iiii. ti. xl. **H**m **R**ay. quod sic. s. omnes illi. qui
 cum auctoritate et consensu sit. argumento. ex de vhis. c. **C**on
 questus. vii. q. i. sicut vir. xliiii. q. iiii. **S**i huiusmodi **E**t **H**m **H**o
 sti. et omnes illi quibus placet in mente: et ratum habet et consensuit
 et prohibere possunt et non faciunt. ex de sen. exco. q. nte. **H**ec **H**osti
 i. su. s. peni. **S**. fi. x. **Q**uid de ciuibz. **C**oncor **I**o. de lig. p. l.
 municipales **D**e codi. et de mo. **S**ecundum in prohibere non valentibus
 per notata i. c. **S**uper eo. de rap. msi. et ipsi participant
 eodem. **I**dem **A**rchi. xli. di. c. ij. **E**t jo. an. in c. **C**o
 questus de usuris. **C**xxix. xl
Sed nunquid singuli de collegio vel ciuitate tenent resti
 tuere in solidum quod habuit collegium ex vhis. **R**ndet idem ubi

supra secūdu. **Roto** Licet illi qz auctoritate et consensu tā
lia sunt sint vharj ut dicit. **Rap** nō tñ tenetur ad restitu
mī qntū ad eos pueit de vha ul qntū releuati sunt ab
expēsis qz sūb fecisset i sustinēbis oneibz omuitatis
mī forte psterit auctoritate cōpellēto aut picipēto coi
tati alit feneāti q alit hoc factuā n̄ est; i q casu i solido
tenet. **Cōcor.** **Monal.** i sum

Quid d regibz et alijs doibz q cogūt dbitoēs dāe vhas
Rndz id ubi supra q tenet ad rstitucōz et si nichil ad
eos pueit. **Secūdo** ued **Alex.** d alexā dñi q vharjz fauet
ul eos i tñis suis retinēt nichil rstitue tenet si nichil ad
eos d bñis eoz puenierit; l; alias peccet ut s. **S. xxxiii.**

Quia si qñbz fieri restitucō. **Quero**

qñbz fieri restitucō vharj. **Rndz.** **Alex.** d. alexā. i suo
tractatu d vhis q statim qz nō remittit peccatū et teteā

Tenet aut homo eē i tali statu ut remittat sibi peccatū
Pretea illa et eadez iuria q recipit qz alienuz vel illud
tinet; sed ad semp tenet alienū nō recipere ergo ad semp

tenet illud nō retinere. **Pretea** l; pcepta affirmatiua
nō obligāt ad semp; tñ ad h obligāt pcepta negatiua

Licet aut pceptū de restitucōe facienda hz formā iudicā
affirmatiuoz; tñ hz ueitate iplicat negatiuoz pceptum

quo phibet aliqz retinere alienū. **Detinere** em alienū
peccatum ē. **Et** ideo sicut quis semper tenet reserere pei

catum. ita tenet semp reddere alienum. **In** aliquibus
tñ casibus non tenetur quis statim restituere. **Primo**

qñ restituendū esset cōtra bonū pxiimi. **Et** ideo nō teēt
qz gladiū restituē suis. **Debet** tñ habens gladium

habere animū ut sit paratū ad rstituendu. **De** hūi i
pifana pcurium. **Aliz** casz ē si h fiat de uolūtate illius

cui d; fieri restitucō. **Tali** em cōsciēte nō tenet statim
restituē; quia pnce ē ac si acomodaēt. **Hoc** at itelligē

dum si libere et sine timore cōsentit. **Aliz** casus ē qñ cō
bens restituē expectat oportunitatez restituēdi cū maio

ri pace et honestate quaz si statim restituēt licet se sit
statim paratū restituere; puta si ille cui fienda est resti

tucio ignorat debitum et non sine scandalo aut aliquo

de honestate possit fieri talis restitucio. **Alius** casus ē
si possibilitas nō adess. tñ em nō tenet. **xiii. q. vi.** **Et**

ē uerbum **Augustini** ad **Macedoniū** Si res aliena ppe
q peccatū ē posset reddi et nō reddīt pnia nō agit sed

simulat. **Bñ** at dicit possit reddi qz si n̄ p̄ n̄ tenet ex d
vhis. c. **Cū** manifestos; ubi dicit q vharj sūt cogēdi ad

restituēdu dū habeāt ifacultatibz bñ possint restituē
Bñ aut dicit in facultatibus; ut ibidez dicit. glo qz licz

vhariz amiserit vhas nichilominz tñ tenet ppe morā
Si aut nichil habz liberat. **Si** aut habz semp ē i mora

et maxime in furto ubi tenet res aliena iusto dño et bñ
nento semp auget peccatū. **Ideo** dicit. **Augustinus** ad

macedoniū. **Nolētes** reddē qd nō uimūz male abstū
lisse et vnde reddat habē cōgnouimz in crepēz obse

remz et detestemur qsdam claz qsdā palā sicut diuer
sitas psonaz diuersaz videt posse accipere medicinā. qz.

statim et qz teneat restituē satis habet. ex de **simon.**
Matheus ubi dicit. cuidā **Multum** tibi consulis si admi

stracōnez celest ac spōte dimittas. glo. celest. i. i. dñi
nenti quia qnto ampliū dēctat tē tāto gūiū peccat sū

fur q semp ē i mora. **Vñ** ex de **simon.** **Cū** i ecclie corpe
dicit qz tāto gūiū sūt cōmā qnto diutius ifelicē aīaz dñent

alligatā i dñbz supra dictis **Cōcor** **Alen** i sum li. iii. ti
Quero ppe q aliqz n̄ pōt restituē sine

grādi dispēdio bōz suoz forte qz nō iueit q velit bōā
lua emē ul qz ille cui rstitucō fiēda ē nīs dñbz et n̄ p̄ ire

ad eū sū gñdi dāno nec hz q velit pecuā ad eū dferre
Rndz id **Alex** **In** pō cāu dicit pē tali q petat licētiā de

feēdi et obtineat ut satisfaciāt illi cui d; rōne itēē et bñ
qd icurrē pōt ex dillacō data a tātū dñet ei ex r bōz suis

qntū res ul pecuā ablata ualet **In** hō aut casu qñ ille
cui faciēda ē restitucio ē absens dicit pōt qz si modis

cum ē illud qd restitui debet nec mitti pōt illud modi
cum sine magno damno illius q debz restituere et mor

dico emolimento alterius pōt restituens sibi forma
re cōsciēciam qz non placeret illi cui tenetur qz susti

net magnū dispēdiū ubi ipē habet modicū emolmētū

Et id expectare potest donec inueniet nutum quod referat res-
titutionem vel quod ille ueniat ad partes propinquas. Interim autem
potest deponi depositum illud quod debet restitui apud locum
religiosum. Si tamen oporteat raptorem vel furem pati aliquis ex-
pensas non propter hoc debet differre restitutionem. **V**n ex de rap-
t. i. dicitur de illis qui de loco ad locum euntes rapinas faciunt
quod excommunicandi sunt a prelatibus illius loci ubi rapinam fecerunt et
significanda est eorum excommunicatio episcopo proprio quod ipsos in re-
cipiat antequam illuc redeant ubi rapinam fecerunt et omnia ple-
nemendat. **C**oncor. **A**sten in sum. ubi supra.

Quero pone quod ille qui debet restituere est multum indigens et
quod in extrema necessitate. **R**ndet idem. **A**lex. quia autem ille
cui tenetur restituere equaliter indiget: sicut et ille qui debet resti-
tuere aut non multum indiget. In primo casu uidetur quod statim
debet restituere quia nullus debet facere preiudicium suum de re aliena
cum damno illius cuius est ipso iure. In secundo autem casu si ille qui debet
restituere tamen indiget quod si scit ille qui debet recipere indigere
et ei et necessitate non debet habere rationem et caritatem frater-
nam sibi claudere viscera pietatis sed eadem charitatem sibi
subuenire mittit in toto vel in parte. **E**t in tali casu potest differri
restitutionem ita tamen quod patet sit et promptus restituere quando muta-
bitur eius condicio. **N**ec autem dilatio fiat de consensu ius-
dicis ecclesiastici. Si autem ille qui restituere debet non tamen in di-
get quod si ille qui debet recipere sciret in digressionem et neces-
sitatem eius non tenetur ex fraternam dilectionem dare sibi
dilationem pro toto vel pro parte tenetur statim restituere. **C**oncor.
Asten ubi supra. **R**ic. uero in. iiii. di. xv. ar. ultio. q. v.
dicit quod si ille qui damnum intulit habet aliquid ultra neces-
sitate sustentacionis nature quous sit sibi necessarius
ad victum secundum decenciam sue persone restituere tenetur. **N**on enim
licitum est de alieno uiuere cum seculari honore. Si autem non
habet non necessaria ad sustentacionem nature tamen distinguendum
est. quod autem ille qui damnum passus est non indiget ad sustentacionem
nature eo quod est ablatum et tunc ille qui abstulit restituere non
tenetur: quia ex iure nature licitus est unicuique usus
possessionis necessarie ad sustentacionem nature. **E**x-
trema enim necessitas omnia facit communia. ff. ad. l. **R**odiana
rei actum. li. ii. in textu. et glo. **A**ut indiget ad sustentacionem

nature eo quod ablatum est. **E**t tunc subdistinguo quod ut prius
indiget illa re ad sustentacionem sue nature quod fuit necessaria
ad sustentacionem nature illius qui abstulit. **A**ut eorum tempore
uterque factus est indigens illa re ad sustentacionem sue nature. **A**
ille qui abstulit prius factus est indigens illa re ad sustentacionem
nature sue quod ille a quo ablata est. **P**rimo et secundo potest dici
sine preiudicio quod ille qui abstulit rem illam tenetur restituere
illi a quo abstulit quod nunquam facta fuit res illius quod ea abstulit
sed semper remansit istius de iure. **P**otest enim suus in statu in
quo res mea est michi necessaria ad sustentacionem nature
non potest fieri alterius me contradicente. **S**i tertio modo tunc
ille qui abstulit non tenetur restituere quia ab illo tempore
quo facta est necessaria ad sustentacionem nature cum tunc illi
a quo ablata est non esset necessaria acquisitum fuit ius
in illa re illi qui abstulit et ideo quauis damnum passus per
ea uenit ad statum in quo res que fuit sibi ablata esset sibi
necessaria ad sustentacionem nature non propter hoc habet minus ius
in illa re quod ille qui abstulit nisi ille qui ea abstulit de-
venisset ad statum in quo amplius non esset sibi necessa-
ria ad sustentacionem nature.

Quod si sufficiat vbius qui debet restituere in periculo mortis exi-
tenti condere testamentum super restitutione male ablatorum
Rndet idem. **A**lex. quod non cuius ratio est quod testamentum est uolun-
tatis nostre iuxta sententiam de eo quod per mortem suam
fieri uoluit. **T**estator enim uult hoc fieri per mortem ubi non
est locus penitentie sine quo non absoluitur vbius et oportet
quod in uita uelit hoc restituere alias non remittitur peccatum.
Preterea iusticia dei requirit ut ille satisfaciat qui peccauit et
ideo sicut vbius peccauit ita ipse ideo tenetur satisfacere. **N**on
autem hoc facit si reliquit in testamento quod per alium fiat. **S**i ergo uult
satisfacere ita quod ei remittatur peccatum si habet pecuniam bene
possit restitutionem fieri per exponat eam per fixelam nutum suum resti-
tutioni antequam moriatur et faciat proclamari quod omnes
ueniant recepturi plenam satisfactionem a quibus habi-
ta est usura. **S**eruetur autem in absolutione talium
quod dicitur extra de usuris. c. quamquam ubi dicitur
quod usurarius sepultura denegatur donec plene satisfactus
fuerit illis quibus faciendum est satisfactum si prelo sint ipsi aut alij

qui pnt acquirere ul eis absentibz loci iordinao aut eis
vice gereti siue rectori parochie i q testator habitat. ex
d uhis. c. quagq li. vi. **Cocoz. Asten. i. sum. li. 3. ti. xi. Que**
ro q lit forma testamti vharj. uide Aste. ubi s.

Quid si is q vhas exercuit ul extorlit ad inopiaz reues
nerit. rñdet **Asten. i. su. li. 3. ti. iiii. q. licz vharj itelligat**
sep esse i mora. ut. C. d. furtis. l. subtrahere. tn si pauper
tas eu excuset r bonis cedat e excusat r absoluendus tn
tenet satisfacere si ad pinguore fortunā reuenerit. i. ha
bita racōne ne egeat sup q pstabat idoneā caucōnez. ex
e. c. Cū tu. S. penul. r de solu. c. iordan. Et pōt cedē an
litez i pñencia ul ei i absencia p nūciū ul epistolaz. ff. d.
cessi. bono. l. penul. r si. et h uerz i iudicō otēciofo

Sed nūqd idē ē i foro priali. **Goff. dicit q nō: imo di**
cet. ei q totū restituat. qz nō remittit peccatū nisi resti
tuat ablatū. ex. e. c. Cū tu. xiiii. q. vi. **Si res Ablatū di**
co siue p furtū siue p rapinā siue p vham. xiiii. q. v. Si
qd inueisti. Et si uidet uelle. Ber. i. c. Cū tu i glo. Sed
i strariū arguēs Hosti. dic. q amittit. pūilegiū ex iu
sta cā sibi datū. Nā si tēpōe fais licz alienū sine peccato
accipere multo forciz retinē. hec Hosti. Aliq aut uolūt
q si nō pōt talis satisfacē petē tenet dilacōez ul remissio
onē sibi fieri cā eleōsine ab illis qbus tenet restituere.
Et sic eīt i statu salutis alit nō. xiiii. q. vi. Si res. Sed
hoc nimis duz uidet. Vñ credo q ad salutē ei sufficiat
q si ad pinguorez fortunaz beneit restituē firmit i corz
de pponat.

Quid si quis ret vharjo modiu bladi p vha q modo
ualet. x. solitos r pē anū idēz modiz ualet. xx. solitos
nūqd vharj tenet restituē modiu bladi illi q redit
i ualozē iq nūc ē ul i q fuit qñ redit. **Rñdet Asten i**
sum. li. 3. ti. xi. q. hoc erit in optione recipientis quia
cum vharj usqz modo non restituit r mora reddēdi
preiudicare debeat sibi: restitucio secundum opconez
recipientis fieri debet.

SVRQ Duodecimo. I. quantum ad locuz vbi
debet fieri restitucō. **Quero vbi debeat fieri resti**
tucō male ablatorū. rñdet Hosti. i. ti. d. peni. S. qbz x.

sed q forma huāda ē q si sūt male ablata icerta debent
erogari i pias causas r maxie i alimoiaz paupū r tēp
ciōz captiuorū. ar. de pig. c. i. x. q. ij. hoc ius. **Et pēpue i**
uilla ul si uilla nescit i dyocesi ubi talia sūt commissā
Cocoz. Monal. i. sum i tractatu tstitucionū dices q qñ
ignoant spoliati distribuant paupibz ul i pias causas
Et si i uilla ubi facta ē spoliacō si comod fieri pōt alias
si multū remota sit ul ex alia iusta cā sufficit q h alibi
fiat. Similit si uilla nescit saltē fiat i illa dyocesi ubi ra
pina facta. ē. Cocoz. Alex. d. alexā ut. s. uha

SVRQ Tredecio qntū ad ordinē tstitucōdi r mor
dū. **Vtz tstitucō vharj deat fieri publice ul puate**
rñdz. Alex d. alexā i suo tractatu d vhis q vharjo noto
io d necessitate salutis opz ē facē tstitucōz publice apē
ifamiaz r scādalu qd ē idē ut sicut pecauit i scādalu pxi
mōz r malū exēplū: ita satisfaciat publice alias nō debe
rent sibi dai sacmēta ecclie r ecclastica sepultuā

Vtrū priē sit fienda restitucō male ablatorz q solucio
debitoz ul legatoz. rñdz id **Alex. q pē restituēda sūt**
male ablata q soluēda legata: cuiz rō ē qā donatō le
gatoz ē ex deuocōne legatoris: r iō superogacōis fuit
in eo reddē aut male ablata ē hm necessitatē iusticie
prius aut illa sūt reddenda: que sūt hm necessitatē iu
sticie q illa danda que sunt supererogacionis. Cocoz.
Aste. i. sum li. iiii. ti. iiii.

Vtrū priē restituēda sūt male ablata q debita soluēda
rñdet id **Alex. q male ablata: r ē rō qz eoz solucio tol**
lit iniuriā factā deo r proximo r maxime in furto et
rapina. In solucione autem debitorum non tollitur i
iuria sed saluatur iusticia. Et ideo uidetur hoc prius
faciendū illo. Et si fiat contrarium in pluibz uidetur
hoc esse q debita sunt clara r manifesta. restituentes
autē non sic. sed inqrenze sunt. Ceteris autem paribz
claruz pcedit icertū. Debita sūt dēmiāta: puta qz dbeo
tibi x. Nō sic aut q dbeō tstitui. Cocoz. Aste i su ubi. s.
Vtrū fiēda ē pē tstitucō vni q alii. rñdz id Alex

q̄ sic i casu: puta qñ restitucō vniū ē determinata ⁊ cla-
ra: alteri aut nō. Et sic videt q̄ ceteris paribz p̄us sit fa-
cienda isti q̄ illi. Item si restitucō amboz sit eque cla-
ra tñ vnū ē paup ⁊ alt diues videt q̄ ceteris paribz q̄
p̄us possit fieri paupi q̄ diuiti: tñ q̄ magis indiget: tñ
q̄ cū maiori iniuria tenet res paup̄is q̄ diuitis. Itē si
vterq̄ ē eq̄lis ōdicōis i paup̄tate ⁊ in diuitiis tñ vni
facta ē p̄us iniuria q̄ alteri: videt q̄ illi p̄us fida ē res-
titucō cui p̄us facta ē iniuria. **Cōcor. Oskē. i. sū. vbi s.**
Quid si hēditas n̄ sufficiat ad satisfaciendū oibz. nūq̄
satisfaciat p̄mo beneficiibz. rñdet **Astē. vbi s. f. Guil.**
i. c. Quāq̄. ex. e. li. vi. q̄ nō. imo satisfaciat eis et alijs
p̄ rata. ex. de testa. c. Relatū: ⁊ ff. de pac. l. Si plures.
Jo. an. dicit. q̄ satis videt i h̄ casu temp̄ ōsiderādū vt
q̄ p̄mo soluit qd suū ē integre recipiat ⁊ sic d̄ singlis d̄
regulis iu. c. Qui prior. Sed primum dictum magis
placet michi Oskensi.

SVRA Decidēdo. s. qñtū ad penaz v̄hariorū
Quēdō pena v̄hariorū. rñdet **Alex. d̄ alexā. q̄ pri-**
ma pena v̄hariorū ē q̄ opellūtur ad restitucōez a iure ⁊ a
iudice. A iure q̄dē q̄ manifesti v̄harj triplici p̄a cohi-
bent d̄ q̄. ex d̄ v̄his. c. Quia i oibz d̄. Prima ē q̄ non
recipiūt ad comunione altaris. Secūda q̄ si i hoc pecca-
to recesserit debet carē eccliaistica sepultū. Tercia q̄ eo-
ruz oblatōes accipi nō debet. ⁊ q̄ recipit reddē tenetur
Cui at̄ debeāt restitui r̄citāt glo. ibid̄ duas op̄iōes Qui
daz em̄ dixerūt q̄ tenet restitue ipi ep̄o loci. Alij ⁊ meli-
us q̄ illi q̄ dedit ⁊ ip̄e p̄modū restituat illi a q̄ accepit
ar. ex. d̄ v̄his. c. Cū tu manifestos. Et de hoī. c. Sicut d̄
gnū. Sic ergo v̄harj sūt excoūicati ip̄o iure q̄ ad her-
ta cōtuāces at̄ ⁊ q̄ iuri nō obediūt pōt iudex opellē ad
restitucōdū v̄has si necesse fuit p̄ maiore excoūicacōez. ex
d̄ v̄his. c. Nō solū. Itē ex d̄ v̄his. c. Preterea mādāt iter-
dictis v̄harū p̄cipiēdarū q̄ si elici hoc ōtemplerint ab
officō ⁊ b̄nficō suspēdi debet Si at̄ laici p̄nt v̄sq̄ ad di-
gnā satisfactōne viculo excoūicacōis astngi p̄us infli-
cta illis pena illiū restitucōis q̄ fere i oibz. Opellūtur
et alio mō: q̄ si v̄harj repetit ab illo v̄has repellit p̄ ex-

153
ceptionez tōnec ip̄e restituat v̄has q̄s ab illo accepit. ex
d̄ v̄his. c. q̄ frustra. In foro aut̄ p̄niali cōpellēdi sūt
v̄harj q̄ absolui n̄ possūt nec d̄bēt nisi restituat a dila-
tōnez petāt ab illis q̄b̄ tenet: aut si paupes siue ipotē-
tes sit p̄ponāt ⁊ p̄mittāt suo ōfessoi restitue si uenerit
ad pinguioz fortunam: unde. **Aug. non remittitur**
peccatum et cetera.

Quid si cūq̄ ē ⁊ notoiū aliquē fenebrē peccūaz exigisse
⁊ cōstat q̄ debitoz q̄ soluerūt nō remittūt sed r̄petē nō
audēt p̄pt̄ potēciā exactoz **Rñdt. Goff. q̄ aliq̄ d̄nūciā**
te ul̄ et nullo ecclia ex officio suo procedt ⁊ ad restitucōz
cōpelle. ex. de. v̄his. c. In dyoceli.

SVRA An ⁊ quō liceat accipe ad v̄has. c. xv
licitū sit recipē ad v̄ham. **Rñdet. Ric. i. iiii. di. xv. ar. v**
q̄. v. q̄ sic in casu necessitatis nec peccat: ar ad hec. xiii
q̄. i. q̄d culpatur. Nec intelligo hīc de extrema necessi-
tate: sed qñ homo natūaliter damificaretur uel notabi-
lem penuriam pateretur si non accipiat ad v̄ham. Itē
Monal. i. sūz. dicit q̄ licet sit peccatū p̄ter necessitatez
recipē ad v̄ham tñ i necessitate licitū ē. Sed pro q̄nta
necitate licitū sit ⁊ p̄ q̄nta n̄. s̄ n̄ d̄miāt ars ul̄ sciēcia s̄
uācō caritatis q̄ d̄ oibz docz ⁊ ē t̄ciō: oī arte. Id̄ d̄it. Boā
i. iiii. di. xxviii. i expōsicōne illiū p̄cepti. Nō furtū facies
dicēs q̄ si q̄s dat ul̄ soluit v̄has p̄t necessitate n̄ ē imu-
nis a c̄pa cū ued̄ ex necessitate soluit n̄ peccat q̄ licitū ē
v̄cuq̄ r̄dimē iuis sui actōnez. Vñ sic ille q̄ dat vestes
suas latroi anq̄ p̄mittat se iēfici n̄ d̄ curre siue p̄cipiāe
cū latroē: sic q̄ soluit v̄hā i necessitate n̄ d̄ curre cūz fuē
Quātā at̄ necessitate q̄s d̄beat expectāe s̄ n̄ ē it̄cōnis
⁊ cōnis d̄miātē p̄ eo q̄ fm̄ diūsas cōdicōnes p̄sonaz
diūse necessitates debet p̄lai. Id̄. Alex d̄ ales i. iiii. i.
tractatu restitucōnū dicēs q̄ peccat mortalit̄ q̄ accipit
pecūiā ad v̄hā cū ret̄ occasiōz p̄cti mortalis v̄hāio nisi
i necessitate. Tūc. n̄ dat occasiōez s̄ r̄dimit ius suū
V̄hāz. n̄ tenēt ḡtis ōmodāe pecūiā suā idigēti. Luce
vi. mutuū date michi i n̄de sperantes

Sinis huiū libelli

amen

155
Incipiunt Excommunicationes Maiores **Excomu**
nicaio primo contra Ecclesiasticas personas

QUERO Qui sint casus maioris excommunicatio
nis contra personas ecclesiasticas. Rñdeo pmo
otra monarcham totius ecclesie. i. Papam. Qui
cūq gerit se p papa nō electus a duabus partibus card
naliū cū omnibus sibi cōsentiētibz. ex. de elec. c. litz fm
Ric. in qto. Vide infra excommunicatio. ij. §. j.

QUOD Episcopus grecus non obediens episcopo latino p quem fuit
reputatus. ex. d. off. or. c. qm fm Ast. i. sum li v ti ij
Notandum qm in dicto. c. qm dē q si in vna ciuitate sint
plures ppli diuisarū linguarū q episcopus p constituit vnū pon
tificē catholicū sibi vicariū q eis fm ritū eorū diuina cele
bret officia et ecclesiastica ministrat sacramēta instruēdo eos v
bo paiter et exemplo qui p omnia rebz obediē pōtifici
eū constituenti suū vicariū. alias incidit in excommunicatōz
glo. exēplificat i gēis et latis q sub vna fide habēt diu
sos ritus nō tñ si sint fidei otrarij ritus. Vid infra excomu
nicō ij § ij

QUOD Decani Archidiaconi Prepositi Catores Plebani et a
lii quicūq clerici psonat. i. dignitatē ecclesiasticā hñtes a
et quicūq pōbiteri audiūt leges vel phisicā nisi infra du
os mēses dñtiterit. ex ne de vl mo c sup specula. secūdū
Ric. Vide infra excommunicatio. ij. §. iij

QUOD Clerici qui manifestis vharis alienigenis ad senz exer
cendū tomū locāt vel alio titlo cōcedūt ex d vlu. c. vha
rū voraginē li vj Maiores vero plati qui eos cōducūt
vel habitare pmittūt in terris suis vl tomos locāt sūt
suspeñi. Si vō collegiū vl vniūsitās clericorū icurrūt in
terdictū si talē sentēciā p mēsez sustinuerit Si vō sunt
laici debent p ecclesiasticā censurā cōpelli: n aut intelli
gas hāc cōstitutionē geneāliter d vniūsitatē vl collgio
laicorū q sint interdicti et q si sint singulares psonē lai
corū q sint excommunicati p piclm interdicti fm Jo an

alias tota italia est interdicta: licet Ric. i. iiii. di. xlii. ar. ii. q. v. generaliter intelligit de utraque universitate. scilicet laicorum et clericorum. **V**ide infra exco. ij. §.

Clerici et quicumque alii qui in cimiteriis sepeliunt corpora defunctorum tempore interdicti in casibus non concessis a iure vel qui excoicatos publice a nominatim interdictos vel usurarios manifestos scienter sepeliunt a qua excoicacione non debent absolui nisi prius ad arbitrium diocesani satisfecerint eis quibus promissa fuerit iurata interrogata non obstante aliquo privilegio exco. de sepul. c. eos in cle. **V**id. infra exco. ij. §. v. **V**i

Clerici et religiosi et moniales in sacris scienter contrahentes matrimonium sunt ipso facto excoicati: ut c. eos de consan. et affini in cle. tñ in clerico i sacris et religioso et monacha contrahentibus non potest cadere ignorancia secundum glossam si intelligit in alijs casibus. **V**id. infra exco. ij. §. vj. **V**i

Clericus habens officium vicecomitis vel ipsi positi secularis si admonitus legitime non responderit. exco. de clerico i. tex. et in glo. et secundum glossam. **A**sten. li. vii. ti. ii. v. lxviii. **V**ide infra exco. ij. §. vii. **V**i

Clerici seculares et religiosi qui inducunt ad vouendum vel iurandum vel promittendum ut sepulturas apud ecclesias suas eligant vel electam non mutent: ut in cle. c. cupientes de penis. **V**ide infra de inpugetoribus sepulture. v. iii. **V**ide infra exco. ij. §. xxi. **V**i

Clerici qui hereticoscentes receptores defensores vel fautores eorum scienter tradunt ecclesiastice sepulture. exco. de here. c. quicumque. li. vi. **V**ide exco. ij. §. xxij. et xxviii. **V**ide infra: §. vii. et viii. **V**i

Sacerdotes ab excoicacionibus absoluentes per pressum Euge-
ny qui promulgatis qui contrahunt. x. excoicaciones. **P**rimo exco-
municat omnes hereticos quicumque nomine cessant. **S**ecundo illos hereticos qui
bioclefite vocant et omnes eis adherentes fautores seu re-
ceptores vel defensores eorum. **I**tem omnes qui dant eis arma et
quodlibet lignum sal oleum vinum et omnia victualia et om-
nia quecumque ad usum hominum pertinentia aut alia
a quocumque presidia publice vel occulte per se vel per alium

Tercio falsarios bullarum applicarum vel supplicacionum. **Q**uarto il-
los qui equis arma ferrea lignum et alia prohibita deferunt
sacerdotibus. **Q**uinto impediētes ne victualia deferantur ad
curiam romanam. **S**exto inuidentes eūtes et redeun-
tes ad sedem apostolicam. **S**eptimo omnes illos qui in ter-
ris suis noua pedagia imponunt. **O**ctauo omnes qui offe-
dunt in persona aut in bonis eos qui habent aliquam causam
in curia vel eorum procuratores. **N**ono omnes ledentes romi-
petas euntes vel redeuntes gratia deuocōis romam. **D**eci-
mo omnes inuidentes hostilitate terras ecclesie vel retinētes
per se vel per alium. **E**t in fine dicit. **D**e quibus sententiis
nullus per alium quam per romanum pontificem nisi dūtaxat
mortis articulo constitutus possit absolui nec etiam tunc
nisi de statuto sancte romane ecclesie mandatis satisfactio
vel sufficiens cauēdo prestat. **I**llos autem cuiuscumque fuerit
preeminētie dignitatis ordinis condicōis aut status et si
pontificali aut alia quibus dignitate preditos qui contra te-
norem preceptum talibus absolucōis beneficiū impendit de fa-
cto presumserint excoicacionis et anathematis sententia
innotanda eisque predicacionis lectionis administracionis
sacramentorum et audiendi confessions officia interdicimur. **I**tem
dicit quod nullus ignoranciam pretendit vel excusacionem allega-
re cum non sit verisimile quod ad ipsos remanet incognitum vel
occultum quod tamen patet omnibus publicatur. **I**j. §. 2.

Clerici qui procurant hospitem custodiam vacacionem ecclesiarum in quibus
sunt instituti infra. §. iiii. v. b.

Contra Religiosos

Primo religiosi qui exeunt claustrum suum ad audiendum
physicam et leges non infra duos menses redierint. ne. cle.
et mo. c. **N**on magnope. et c. **S**uper specula. **I**tem religiosi
religiosis abbate tacite vel expresse professi qui vadunt ad quod-
uis studia sine licentia sui prelati data cum consilio maioris
partis conuentus in. c. ut piculosa. exco. ne. cle. vel. mo. li.
vi. **V**ide infra exco. ii. §. viii. **Q**ui

Item religiosi professi qui temere uicini habitum sue religionis
dimiserint in scolis vel alibi dicto. c. ut piculosa. **I**tem todo

res q̄ eos docēt **V**id infra exco. ij. §. ix.
Religiosi religionū medicaciū abolutarū deinceps ali
que ad suū ordinē recipiētes ul locum seu domū de no
uo acquirētes vel loca ceteāq̄ bona acq̄sita absq̄ licen
cia pape alienantes in. c. **R**eligionū diuinitates. d. reli.
co. li. vi. fm. Ric. in. q̄to. r. **A**stē in sum. li. vi. ti. ij. v.
liii. **O**b hoc at statuto excipiūtur in dicto. c. **R**eligio
num quatuor ordines predicatorū minoz carmelitarū
et hermitarū **V**ide infra exco. ij. §. x.
Religiosi medicātes religionū appbatarū qui domos
ad habitandū vel loca de nouo reciperent sine licencia
sedis apostolice vel recepta mutarēt seu alienarēt. in
cle. c. **C**upiētes d̄ penis **V**ide infra exco. ij. §. ij.
Religiosi qui dicunt aliqua ūba in predicacōne vel a
libi ut retrahant audientes a solucōne decimarum in
dicto. c. **C**upiētes **V**id exco. ij. §. xii.
Religiosi qui confitentibus sibi non faciunt consciē
ciaz de decimis soluēdis et p̄dicatores qui nō predicāt
cum fuerit requisiti sunt suspēsi a prediciis officiis co
nec si comode possūt eis consciēciam faciāt. **E**t si inte
rim p̄dicant sunt excoicati dicto. c. **C**upiētes. et specia
liter tenētur p̄dicare in p̄ma tōica quadragesimē et q̄ta
et vltima et in festo ascēsiōis tomī et pente. et natiuitatis
tomī et beati Iohānis baptiste et assumptōis et natiui
tatis beate **M**arie cum fuerint requisiti **V**ide infra
exco. ij. §. xiii.
Religiosi qui decimas ecclesijs debitas sibi app̄tiant
et usurpant siue qui nō permittūt solui ecclesijs decimas
de animalibz familiarum et pastozum suoz vel alioz
imiscētiū ipsa animalia ḡgibus eoz vel de animalibz
que in fraudibz ecclesiarum emūt et emptā tradunt ve
ditozibus vel alijs tenenda seu qui non permittūt vel
prohibent solui decimas ecclesijs de terris quas tradunt
alijs colēdas nisi requisiti restiterit infra mēsez aut si de
his q̄ obpauerūt cōtra p̄missa nō satisfecerit dānificatiō
ecclesijs infra duos mēses sūt suspēsi ab administracionibz

157
et beneficijs suis: q̄ si nō habent administracōz et benefi
cia ipso facto excoicacōez incurrūt in. cle. **R**eligiosi de
decimis. c. **R**eli **V**ide exco. ij. §. xiiii.
Itez iuentores nouarū religionū vel capientes habi
tū ipaz sine speciali licēcia sedis apostolice i exuagati
Io xxi. que incipit **S**ācta romana ecclesia. **V**ide infra ex
co. ij. §. xvi.
Religiosi taz exēpti q̄ nō exempti q̄ vixerit vel sciuerint
cathedralē vel mat̄ez. i. baptismalē loci ecclesiā huare in
terdictū q̄d cūq̄ positū auctoritate sedis apostolice vel
ordinaioz debēt et ipsi huare. alioq̄ nō seruātes incur
rūt excoicacōez ipso facto **I**tez etiā iterdicto et cessacioi
bz a diuīs p̄ statuta puincialiū cōcilioz vel ipozū au
dōitate factis **I**tez in genealibz cessacioibz a diuīs ci
uitatū terraz vel alioz locoz q̄s aliqui ex cōsuetudine
vel aliter canoica collegia vel ouentē seculariū ecclesiaz
aut reglariū sibi vendicāt et q̄n vt p̄mittit cathedralis
vel mat̄ez ecclesia obhuat eas non obstatibz quibz cūq̄
appellacōibz ad sedē apostolicā et alijs obiectioibz q̄
buscūq̄ in cle. i. d. sen. exco. **V**id infra exco. ii. §. xv.
Fratres minores q̄ tpe it̄dicti recipiūt ad diuina fratres
vel sorores de terco ordine q̄ cōtinētes vocātur. ex. de.
sen. exco. c. **C**ū ex eo. in de. et est papalis si datur licēcia
ordiarijs vel episcopis vt satisfactioē premissa eos au
dōitate apostolica absoluāt **V**ide infra exco. ii. §. xvi.
Monachi et canoici reglares administracōz aliquā non
habētes ad curias p̄ncipū sine speciali licēcia suoz pla
toz ire nō debēt et si vt suis p̄latis a mōasterio dānū
aliquo inferāt ad dictas curias se t̄sferāt sunt excomi
cati. vt in. cle. **N**e in agro. de statu. mo. **V**ide infra ex
co. ij. §. xvii.
Monachi infra septa mōasterioz suoz tenentes arma
sine licēcia suorum abbatū dicto. c. **N**e in agro. **V**ide
infra exco. ij. §. xviii.
Mulieres q̄ begiē vocāt et religiosi q̄ eas fouēt i illo statu

Begine erāt q̄ assumētes certū habitū nulli p̄mitte-
 re obediētiā nec renūciātes x̄pis nec reglāz h̄ntes q̄b̄ d̄
 religioz adhēbant ⁊ disputabāt de fide catholica de tri-
 nitate de s̄c̄m̄tis ⁊ m̄ltas h̄ēses habebāt i. c. j. de. reli.
 co. tñ ut dicit glo. nō loq̄tur de illis de t̄c̄o ordie beati
 fr̄c̄isci cū habeāt reglāz appbatā a **N**icolao papa t̄c̄o
Religiosi q̄cūq̄ qui absq̄ licēcia x̄pi sacerdotis solenni-
 zarēt matrimoniā. i. solēniter b̄ndicēt ā m̄st̄zarēt sacra-
 menta eucharistie vel extreme v̄ndicōis ut in. cle. reli.
 de. p̄uile **V**ide infra exco. ij. S. xix
Religiosi q̄ excoīcātos a cōne absoluūt p̄t̄q̄ a casib̄
 a iure exp̄sis ul p̄uilegia a sece apostolica eisde con-
 cessis vel q̄ absoluūt a sentencijs p̄ statuta p̄uincialia
 aut sinodalia p̄m̄lgatis vel qui absoluērent a pena ⁊
 culpa. ut dicto. c. religiosi **I**tem qui absoluērent a pro-
 cellu **E**ugenij quarti de quo dictū est supra de clericis
 secularibus **V**ide exco. ij. S. xx
Religiosi iducētes aq̄uē ad uouēd̄ iurēd̄ ul p̄mittēd̄
 d̄ eligēdo apud eos sepultūz ul iaz electā vlt̄z nō mutēt
 i. cle. cupiēs d̄ p̄eis **V**id̄ infra exco. ij. S. xxi
Religiosi qui tpe m̄dicti sepeliēt corpora in cimiteri-
 is aut sepeliēt publice excoīcātos v̄surarios manife-
 stos ā nomiat̄z iēdictos. ut dictū ē d̄ d̄ cle. secularib̄
Vide infra exco. ij. S. xxv
Religiosi contrahētes matrimoniū ut dictū est supra d̄
 clericis secl̄aib̄ ⁊ itelligit̄ h̄m glo. d̄ p̄fessis p̄fessionē ta-
 cita ul exp̄ssa i vna d̄ reglis appbatis. ex. d̄. cōsan. ⁊ affi-
 c. eos. ul d̄ voto. c. j. li. vi. **V**id̄ infra exco. ij. S. vi
Religiosi qui tradunt hereticos ecclesiastice sepulture
 ut dictū ē d̄ de clericis secularibus
Religiosi mendicantes professi qui transeunt ad aliq̄
 ordinem monachalem excepto carthusiensi ⁊ recipien-
 tes tales scienter est papalis. excepto in articulo mor-
 tis. Similiter incurunt si transeunt ad ordinem cō-
 nonicorum regularium per constitutionem **M**artini
 quinti **C**onstancie factam
Religiosi q̄ p̄uāret̄ h̄spai p̄ aq̄z patroātū custodiā seu

titulū aduocacōis ul d̄fensiois alicui⁹ vacātis ecclie in
 q̄b̄ relidēt ul mon̄sterij ul pioz locoz ul bon̄ ipoz lo-
 coz vacaciū ul collatā q̄ sit rōne legis i l̄ipatois seu tri-
 butū regi debitum. ex d̄ electiōe generali li. vi. **V**ide in
 fra. S. iiii. v. b
Abbas ul p̄or etiā cā comediōis mon̄chū ul cleicū libe-
 rai faciēs p̄ laicū ē excoīcat⁹ taz p̄cipiēs q̄ libeāns si a-
 liter sit corrigibilis. ex. de sen. exco. vniūsitatis ⁊ appella-
 cōe laici ophendit̄ cōuersus h̄m **A**rchi. ⁊ **A**nto. de bu-
 trio dicto. c. vniūsitatis. xlv. di. in pri.
Contra ipugnatores f. dei. S. iiii
Vicūq̄ icidit i h̄ēsim iaz d̄anataz ul nouā ad iue-
 nit. xxi. q. i. c. i. ⁊. ij. ⁊. iiii **I**te q̄cūq̄ d̄ s̄c̄m̄tis ecclie
 ul articlis fidi alit̄ sentit ul docet q̄ sancta romā ecclia
 p̄dicat ⁊ obhuat d̄ here. c. ad abolēdaz **I**tez q̄cūq̄ p̄ ro-
 manā ecclia ul p̄ ep̄os cū cōsilio cleicōz ul p̄ ip̄os cleri-
 cos vacāte sece cū cōsilio si oportueit viciōz ep̄oz tē q̄
 h̄ēci sūt d̄anati ⁊ sūt excoīcati ut notat̄ dicto. c. ad abo-
 lēdaz **E**t ḡn̄lit̄ d̄s h̄ēci q̄cūq̄ noie cēleant̄ d̄ here. c. ex-
 coīcat⁹ **I**te d̄s cōdētes receptōes d̄fensōes ⁊ fautoēs eoz
 ut i dicto. c. excoīcat⁹. S. cōdētes. ⁊. c. noueit̄ d̄ sen. exco. ⁊
 ē facta papalis p̄ p̄cessū ānuale curie ⁊ sp̄alit̄ **E**ugenij
 q̄ti **I**te q̄cūq̄ p̄sūp̄sit̄ p̄dictos eccliaſtice sepulti ē tra-
 dē v̄ d̄ infra. S. d̄ta ipuḡtoēs sepulture ⁊ exco. ii. S. xxii
Quicūq̄ rector secl̄ais ul q̄cūq̄ officialis ei⁹ cognoscēt
 d̄ cōm̄e h̄ēis cū ad secl̄aēs nō p̄t̄eat aut captos libeā-
 ret ul ep̄oz ul iqūlitoz officiū ipediēt. ex. d̄ here. c. ut
 inq̄sicois li. vi **V**ide exco. ij. S. xxiii
Inq̄sitoēs h̄ēicōz q̄ odio ḡcia ul amoē ōtra cōs̄ciēciāz
 omiserit̄ ōtra qū piā p̄cedē ul ip̄az heresim alicui ipo-
 nerēt qd̄ ipediāt officiū suū ut i. c. m̄ltōz in fi. de. here-
 in de **V**ide exco. ij. S. xxiiii
Inq̄sitoēs h̄ēicōz q̄ p̄textu officij inq̄sicois quis mō
 illicito extorquet̄ pecuniā ul sciēter bona eccl̄iaz ob de-
 licta cleicōz ei⁹ si fisco eccl̄ie applicarēt nec possūt absol-
 ui nisi i mortis articulo tōn̄ illis q̄b̄ extorserint plene
 satisfaciāt de pecunia illis p̄uilegijs pactis ā remissiōi

bus sup hoc valituris. exta de here. c. Nolentes in cle
Vice infra exco. ii. §. xxv.

Qui p assassinos quēq xpianū interfecit iubet vel mādā
ueit etiā si mors nō fuit secuta vl assassinos referat
vl ocltaueit ex d hoi. c. p hūai. li. vi. **A**ssasini fuerūt q
dā mīdles q ex qbusdaz erōibz d facili mitebāt xpiaos
occidere fm Ric. in qto **V**id exco. ii. §. xx. b. **¶**

Omnes et singli cuiuscuq statz gradz peminēcie a condi
ciois existāt et si pōtūicali regali a quīs ecclīastica vl
mūdāna fulgeāt dīgtate qui p fdis hereticis et vīde
fistis arma eqs plūbū līgmia sal oleū vīnū vīdualia
et oīa qcuq ad vsum hominū p tīnēcia a quīs alia p f
dia publice vel ocste submīstrāt ac p se vl p subditos
afferri faciūt vl pmittūt cū qbus ipi vīde fiste xpī fīd
les et catholicos quōlibz ipugre seu offēdē possent. nec
nō oēs et singlos eorūde hereticor et vīde fiste ad hēn
tes fautores d fensōes et receptōes cuiuscuq status nobi
lītatis excellēcie vl dīcōnis existāt et si pōtūicali rega
li regiālī a quīs ecclīastica vl seclari sint p dīū dignita
te ac cōsenciētes et p fates eisdē in p mīssis qnōcuq vl
qlīcūq auxiliū cōsiliū vel fauorem sunt excoīca
ti per processum **E**ugenij quarti **¶**

Portātes ferzū arma lignāia necessaria ad ipugnādu
xpianos **I**tem vīdētes eis galeas vl naues et q m pīā
ticis saraceor nauibz gubnacōez exercent aut machis
a qbz libz alys ipendūt cōsiliū auxiliū et fauorē in dispē
diū terre sante nec possūt absolui nisi totū lucz ex tā
dānato mercōnio fecerūt tīndē d suo i s bīdīū hē san
te trāsmiserūt vl alia pena puniātur si fuerūt nō solue
to. ex d iudēis ita q rūdā. et c. ad liberā daz et est papals
p pcessū curie et specialit **E**ugenij qrti qui addit eqs
et alia phibita quibus xpianos impugnat et per extra
uagātez **N**icolai qrti que incipit **O**lim qui statuit et i
nouauit q nlls arma eqs ferz lignāia vīdualia et a
lia quecumqz mercimonia in alexandriam vel alia lo
ca saracenorum terre egyp̄ti deferre vel mittere auct
at seu de suis portubz vt eis deferantur extrahere vel

159
extrahi pmittere aut eis cōsiliū auxiliū vl fauorē p fta
re alie sūt excoīcati ipō facto nec possunt absolui n tīn
de hoīs xpīs i tre sante i s bīdīū cōmūdum exoluerūt
qntū ad partes p dīctas dīleint vl miserit aut referri
vl de ipoz portubz d feredū eis extrahi p mīserit. et simi
lit statuit d terzis sol dāo s bīdīs **Q**ue exuagās lz fue
rit reuocata p p hēmiū sexti tīn post sextū infra ānū pa
pa **B**oīfaciū inouauit in qdā exuagātī q incipit **C**ōtra
illos **P**ost hec **C**lemēs qntz et inouauit et pape abso
lucōz p terqz in articulo mortis resuauit in exuaganti q
incipit **M**ltā **V**ice exco. ij. §. xxviii **¶**

Ordiātī ad ordines p scismaticos vl accipiētes ab eis
ecclīasticas dīgtates vl bnficia **I**tez alie cōes facte ab
eis vel mediātibz laicis sunt manes et ad ecclīas sine
onere reūti d bēt et dtra faciētes sūt excoīcati. ex d scisma
ticis. c. i. **E**t gēralit dō scismatici et spēalit sequētes dā
natū scisma **D**et d luna et succesor eīz et fautorz sūt excoī
nicati excoīcacōe papali p pcessū annualem curie **V**i
de exco. ij. §. xxv **C**ontra

Qui dicit romāz ecclīam nō esse caput d nīū ecclī
arū nec ei tanq capiti obediendū. xix. di. c. **N**ulli
tas ē. et fm glo. talis ē hereticz et excoīcatz excoīcacōe
papali p pcessū curie. vt d. §. iii. v. j. **¶**

Qui incēdit vl frāgit ecclīaz vl locū reliōsū vl que in e
is sūt an dēnūciacōz ab epō post d nūciacōz a solo papa
ex. de sen. exco. c. **C**onquesti. et c. **T**ua nos **V**ice exco.
ij. §. xxix. **¶**

Incedarij aliaz rerū q ecclīaz si excoīcētur vel dēnūciē
tur excoīnicati a solo papa absoluuntur dīcto. c. **T**u
a nos **V**ice infra exco. ij. §. xxix. **¶**

Oes q fecerit statuta dtra libtātē ecclīe et dīctudīes et
q iā facta fecerit obfuar et q ea d libz nō aboleuerit **I**te
scriptōes eor p tates dīctes et rectōes et dīliarij locorū
bbi hūiūmōi statuta edita fuerit **I**te q fm ea iudicare
p fūseit vl i publicā formam redgerit publicata. ex. d
se. ex. c. noueit. c. guez **V**id exco. ij. §. xxx **¶**

Quicūq; de nouo vspāt custodiā vacāciū ecclīaz ūl
monstēioz vel alioz p'oz locoꝝ: puta hospitaliū ⁊ oc
cupant bona ipsoꝝ ⁊ clerici ⁊ alie p'sone eozumꝝ loco
rum qui fieri hoc procurant. ex. de. elec. c. geneali. li. vi
Vide infra exco. ij. §. xxxi

vi **O**ēs mutilātes vulneātes ⁊ inficiētes seu d'tinētes ⁊
capiētes seu d'predātes romipetas ⁊ pēgnos romaz cā
reupcōis ⁊ pēgnacōis accedētes ⁊ in ea morātes ⁊ rece
dētes ab ipa ⁊ i his dātes auxiliū cōsiliū ⁊ fauorē eozꝝ
q; bona d'fiscamꝝ vt i p'cessu ānuāli cuius ⁊ spēaliē Eu
genij q'ti i q' nedū statuit d' romipetis spēaliē h' gñlīē
et vñ d't. Itē excoicāz ⁊ anatheātisamꝝ oēs illos q' ad
sedē apostolicā veientes ⁊ recedētes ab eadez: necnō
illos q' iurisdicōz ordiāriaz ūl d'legataz aliquā nō habē
tes i eadē curia manētes temeritate p'p'a capiūt spoliāt
⁊ detinēt aut ex p'posito delibeāto vbeāre mutilāē ūl iē
ficiē p'sumūt ⁊ q' t'ia fieri faciūt seu mādāt

vi **F**alsificātes litteās domi pape ūl falsis litteīs scienter
vt t'ibz. ex. de falsis. c. ad falsāioz. ⁊. c. dura. ⁊ est papa
lis p' p'cessuꝝ curie ānuālez ⁊ spēaliē Eugenij q'ti vbi
d't. Itē excoicāz ⁊ anatheātisamꝝ oēs falsarios bul
laz seu litteārū apostolicaz ⁊ supplicacōnūz g'ciam seu
iusticiā cōtinenciū p' sūmū pōtificez ūl vicecācellariū
seu g'ntes vices aut officiū vicecācellarij sancte roma
ne ecclīe de mādato eiusdeꝝ sūmi pōtificis sig'tarum ā
sub nomie eiusdeꝝ sūmi pōtificis seu vicecācellarij aut
gerētis officiū p'dictū signātes supplicacōes easdeꝝ ⁊ ne
dū falsificātes h' apponētes manū ad corrigēdū et vñā
litteāz vel vñū p'dictū i litteris papalibz exceptis his q'
bus hoc cōmissum est h'm. Hosti. per sententiam latā
in curia Vide infra exco. ij. §. xxxij

viii **P**apa an cōnacōez p't exercē suū officiū ⁊ q' hac occasio
ne ipugnaret litteās eius excoicatꝝ est per exuagātem

ix **B**enedicti. ij. que incipit Quia nōnulli
Insecutores cardinaliū ⁊ eozū participes. ex. de. penis. c.
feli. li. vi. Vide infra exco. ij. §. xxxiii

x **R**ectores terrarū ⁊ eozū officiales q' non fecerint obser

uari ea que statuūtur cōtra insecutores cardinaliū vt
di. ap. c. feli. Vide infra exco. ij. §. xxxiiii

xi **I**nsecutores epōzū q' eos temē ūl iniuriōse p'cusserit aut
ceperit ⁊ bannierit ūl hoc mādauerit fieri ā facto ab il
lis rata habuerit ūl socj fuerit faciētis ā cōsiliū in his
deterit ā fauorē seu sciēt insecutores defensauerint. i. cle
Si q's suadēte d' peis Vide infra exco. ij. §. xxxv

xii **R**ectores locoꝝ iponētes cleicis aut ecclīis exadiōes a
liq's ūl g'uāmiā absq; licēcia pape si ad mōiti nō d'stite
rit sūt excoicati vñā cū fautoibz suis n' absolui possūt
nisi ad mōiti satisfecerit. ⁊ durat excoicacō et post tē
pus regimīs et in successores officiū itēz q' si hēdes ipō
rū seu successōes officiū nisi satisfecerit infra mēsem in
currūt p'dictā excoicacōz. ex. d' imu. ecclīe. c. Nō mē. c.
adulz. ⁊ i cle. e. ti. c. q'm. vid' infra exco. ij. §. xxxvi

xiii **C**opellētes platos seu capitula seu alias ecclīasticas per
sonas ad submittēdū laicis vel alienādū bona imobi
lia seu iura ecclīaz ⁊ similiē laici q' vspant sibi illicite
huiusmōi nisi mōiti d'stiterit. ex. d' rebz ecclīe n' alie. h'c
consultissimo. li. vj. Et. in. Cle. c. Multorum de penis
Vide infra exco. ij. §. xxxvii

xiiii **Q**uicūq; ab ecclīis vel ecclīasticis p'sonis p'le vel p' ali
um suo nomie ūl alieno p' p'sonis ūl rebz quas nō cā
negociacōnis deferunt ūl deferri faciunt vel transmitt
unt erigūt aliquod d'acium ūl guidaciū. ex. d' censu. c.

xv **Q**uicūq; li. vi. Vide exco. ii. §. xxxviii.

xvi **D**omi temporales q' subditis interdicit ne platis seu
p'sonis ecclīasticis quicq; vēdant vel emāt ab eis vel
ip's blādū molāt nec coquāt panes vel alia huiusmōi
obsequia exhibere presumant eo ip'so sunt excomunicati
de immu. ecclīe. c. Eos. li. vi

xvii **Iniciēs manē violētas i cleicū ūl religiosū ūl cōsūz
ē excoicatꝝ excoicacōe papali. xvii. q. iiii. Si q's suadēte
⁊ ex. d' sen. ex. nō dubiū. ⁊ h' si iūia ē enozis Idē d' p'cul
sion nouicōz. c. religios. e. ti. li. vi. Itē q'cūq; eū detinet
in custodia publica vel p'uata et absq; alia corporis le
sion ūl itrudit i vincula. d' sen. exco. c. Nuper**

Impediētes seu inuadētes victualia seu alia ad vsu ro-
ne curie necessaria adducētes ul ne ad cuiā ipā adducā-
tur ul dferātur ipediētes seu pēbantes ⁊ q̄ illa faciūt ul
dferūt cuiuscūq̄ fuerit ordis peminēcie ⁊ stat⁹ etiam si
pōtēficali regali regiāli ul alia quīs eccliaistica ul mūda-
na pfulgeāt dignitate per pcessum curie ānualem ⁊ spe-
cialiter **Eugenij quarti**

Omēs illi q̄ p se ul p aliū seu alios dīrde ul idīrde sū-
q̄cūq̄ titulo vel coloē occupāt dīnēt vel hostilitē discer-
runt seu inuadūt aut occupāē dīnēt vel discurre hostili-
ter psumūt i totū ul in partē aut q̄ occupabūt dīnēbūt
⁊ hostilitē discurrēt seu inuadēt ā occupāē dīnēt vel dis-
currēt hostilitē psumēt aliaz vrbēz **Regē Sicilie Triuai-**
e isulas Sardiē Corsicē trā citra farzū **Dalmōiū beati**
Deti i tuscā ducatū spoletanū Coitatū vneusini Sa-
bie Marchie Anthonitane Masse trebarie Romādi-
ole Campanie atq̄ Maritime puincias ⁊ terras speci-
alis omīssiois ⁊ Arnolphoz ciuitatesq̄ nostras Sera-
riēsem Beneuētana⁹ Bononiēse⁹ Perusina⁹ Auinio-
nēsem Ariminēse⁹ ciuitatē Castelle Turcetina⁹ ⁊ ali-
as ciuitates trās ⁊ loca ul iura ad ipaz spectācia ⁊ adhe-
rētes fautoēs ⁊ dferēsoēs eoz seu i his dātes eis auxili-
ū dīliū ⁊ fauorē nō obstatib⁹ q̄b⁹cūq̄ pūilegiū idīgē-
cys ac litteis apostolicis gñlib⁹ ul specialib⁹ eis ul eoz
alicui ul aliq̄b⁹ q̄bulcūq̄ cuiuscūq̄ ordinis cōdicōis
dignitatis ⁊ peminēcie fuerint eccliastice ul tēpoālis
a pōdīta sece sub quauis forma vel tenorē cōcessis q̄ ex-
cōicari vel anathematizari non possint per litteās apo-
stolicas non facientes plenam ⁊ expressam ac de vbo
ad vbum dīdīto hui⁹mōi ac ordib⁹ locis nomib⁹ pro-
prys cognomib⁹ ac dignitatib⁹ eoz mēcōnez necnō cō-
luetudib⁹ ⁊ obhuancys scriptis ⁊ non scriptis ac alijs
cōtrarijs q̄b⁹cūq̄ oītra hui⁹mōi nostros pcessus ac sē-
tencias quominus includantur in eis se iuuare vale-
ant ⁊ tueri ⁊ que quo ad hos processus tollim⁹ et om-
nino reuocamus ex processu curie annuali et specialit
Eugenij quarti

161
Omēs illos qui p se vel p aliū seu alias quascūq̄ perso-
nas eccliasticas ul seculares ad romanā cuiam iuxta ea-
rum caus⁹ ⁊ negocijs recurrētēs illaq̄ i eadez curia p se
quētes aut pcuratoēs negociorū gestōēs aduocatos ul
pmotoēs ipoz ul etiā auditoēs seu iudices sup dīdis
caus⁹ seu negocijs deputatos occasione causaz seu nego-
ciorū hui⁹mōi verberāt mutilāt occidūt aut bonis spo-
liant cuiuscūq̄ peminēcie dignitatis seu stat⁹ fuerit et
si pōtēficali regali regiāli vel quīs alia pfulgeāt dig-
nitate p pcessū curie ⁊ specialit **Eugenij q̄rti**

Faciētes pactū ul pmissiōē ul recipiētes ex pacto vel
pmissiōē octa ul maifesta aliq̄ et parū p aliqua iu-
sticia ul grā p se ul p alio i caus⁹ iudicys seu alias p li-
teis obtinēdis ab apostolica sece ⁊ est papalis p exua-
gantem **Bonifacy octauū** Item q̄ scient vtūtur talib⁹
grys vel litteris sic obtentis vbi s

Ecclies ad trāz sanctā et cā reuocionis seu voti sine licē-
cia sed apostolice vt i libro pēitēciarie sumi pēitēciary
possūt et absolui a sumō pēitēciario

Recipiētes i cuiā roāna litteras pape ab alio q̄ a vice
cācelario ul apapa ul a bullatoib⁹. ex dī cōmīe falli. c.
dura Si sūt laici sūt excoicati ⁊ eoz nūcy Si clerici offi-
cy ⁊ bñficys suspensiōē dānētur ⁊ est papalis vt patet
in registro cancellarie

Quicūq̄ p eo q̄ i tēges pñcipes baroēs nobiles baliōf
ul mīstros eoz ā q̄scūq̄ alios excoicacōis suspēsois si-
ue i dīdī sentēcia fuit pmlgata licēciā alicui cedrīnt
occidēdi capiēdi seu alit i psois seu boīs suis ul suoz q̄
uādi eos q̄ tales sentēcias ptulerūt siue q̄z sūt occasiōe
plate ul dērit licēciā quādi tales sentēcias obhuātes
seu talit excoicatis coicacōē nolētes nō licēciā ipaz re integ-
reuocauerūt ul si ad boz captiōē occasiōē ipaz licencie
sit pcessū nō ipa boni infra octo diez spaciū restituta fue-
rit ā satisfactio p ipis boīs fiat eo ipso icurrūt excoicaci-
ōēz Itē q̄ ausi fuerūt dīcta licēcia vti Qui at i dīcta sen-
tēcia pmaserūt duoz mēsiū spacio extūc nō possūt nisi
p sed apostolicā absolui. c. q̄cūq̄ dī sen. ex. li. vi

Concedentes reſſalias extra eccleſiasticas pſoas gēralit̄ ul
ſpecialit̄. ex. d. iiii. a. dāno. da. c. a. ſi pignōatōes li. vi.

Vide infra exco. ij. §. xxxix

¶ Quicūq; ipedit officiū delegati ul cuiuscūq; iudicis eccle
ſiaſtici ul ipetratois littearū dñi pape ſup cauſis ul q̄ ſi
oibz q̄ d iure ul d aīq̄ cōſuetudie ad ſoz eccleſiaſticū ſpe
ciāt cōpellūt dñiſtē ab huiſmōi pſecucōe ul de q̄ſtioni
bz huiſmōi in foro ſeculari litigāe capiendo iudices ipē
tratos ul ipetrantes ul ſb iudicibz ipetratis litigāe volē
tes ul eoz ap̄i q̄s ul res eoz ul eccleſiarū ul alijs q̄bz cūq;
modis opellētes ul pcurantes p ſe ul p alios q̄minz co
raz iudicibz delegatis ul ordiarijs pollint dicti cōſen
tes libē d cauſ p̄dictis iuſticiā obtinē ul q̄ in talibz re
decit auxiliū cōſiliū ul fauorē excoicati ſunt ipſo facto
a qua nō poſſūt abſolui n̄ taz iudici cuiſ cōgco fuerit i
pedita ul iuſdicio vſurpata q̄ parti q̄ p̄bata fuerit i p
ſecucōe ſui iuris d iniuria dānis expēſis a interſe p̄i
te ſatiffaciāt. ex. de. immu. eccle. c. quoniam li. vi. **¶**
de infra exco. ii. §. xl

¶ Domi tpa'es cōpellētes cleicos reassigne ſua beneficia
eos capiēto ul detinēto ne citati ad ſedē apoſtolicā ac
cedāt a ipi cleici q̄ pcurarēt dñiſtē ne oratioz habeāt
oparēdi. c. mltorū de penis in cle. **¶** Vid infra exco. ij. §. xli

¶ Contra ipugtoēs religionū. §. v.

¶ Loſantes in ſcriptis declaracōnem Nicolai tēty
ſuper regulā fratru mīozum aliter q̄ ipe detmīauit In
ſuper doctōes ſiue lectozes dū docent in publico ex certa
ſciencia intelledū declaracōis p̄dictē deprauātes faci
entēſq; comentū ſcripturas ſeu libellū niſi q̄ntū gma
ticaliter ſenſus verbi poſſit intelligi ac ex certa ſciencia
a deliberacōne detmīnātes in ſcolis ſeu p̄dicātes con
tra regulā a ſtatū fratru mīoz vel in eadez deſara
cione poſitorū ſeu contra aliqua vel aliq̄ p̄dictorū
non obſtatibus quibz cūq; p̄uilegijs qualitercūq; cō
ceſſis a quibz cūq; ſunt excoicati ipſo facto a niſi a ſolo
papa poſſunt abſolui. c. Expt qui ſeminat. de verbo
rum ſigni. li. vi.

¶ Inſolientes monaſteia monialium ordinis p̄dicatoz
extra cauſas neceſſarios q̄ dclarātur in oſtitucōibz eaz
bt ad dādum ſac̄menta iſirmis ad merendū eis ad re
parādū edificia a huiſmōi nō habita licēcia a papa ul
a magiſtro ordis ſūt excoicati a at ſolucō reſuatur pa
pe ul magiſtro ordis vel illi cui ab aliq̄ p̄dictorū fuerit
cōmiſſum bt patz in bulla ordinis

¶ Inſolientes monaſteria monialiū ſande clare ſine licen
cia pape ex cauſis cōceſſos i oſtitucōibz ſuis **¶** Excipitur
cauſa mltū gnis infirmitatis a fleubotoatoz cū neceſſe
fuerit qui nō abſq; duobz ſocys d familia monaſterij in
troducāt nec abinūcem intra monaſteriū ſepent: n̄ nō
a alij quos occaſiō incēdy ul ruine ul alteriſ periculi
ul diſpendij ſeu p̄ tuendis a violēcia q̄rumlibz mona
ſteio ul pſonis aut p q̄libet opere exercēto q̄s comode
ex monaſterij fieri nō pōt neceſſitas exigeit itroie **¶** Qui
dēs ſuo miſteio expedito ul iminenti neceſſitati ſatiffa
cto p ipos ſiē mora exeat. **¶** Nulli tñ pſoē exnee itra clau
ſurāz monaſterij liceat coedē ul dozie. **¶** Itē dat licēcia gēa
li cardinali p̄tectoī ordis viſitatoī a ep̄o gēa oſſeciois ec
clie ul altais **¶** Et hec exco. facta ē p Gregoriū ix. nō tñ
ſib reſuauit abſolucōz. a iō vidē ep̄al p̄ reglā. c. nup
ſen. ex. h̄ ē hodie facta papal p Eugēiū q̄ntū a p̄b̄cata
ē i. c. gñli Janue celebrato. **¶** cccc. xl.

¶ Quicūq; iniecit manū violētas i religioſuz religionis
appbate ul oſuſuz ul nouiciū. ex. d. ſen. ex. c. nō dubiū
a. c. religioſz li. vi. **¶** Itē mādās ul ratū habens ſuo no
mine factum. **¶** Vide infra exco. ij. §. xl

¶ Impediētes i officiō ſuo viſitatoēs monialiū mlt̄ cano
nicaz ſi moniti nō dſtiterint d ſtatu. mo. c. adēcentes
in. cle. **¶** Vid infra exco. ij. §. xliii

¶ Doctōes ſeu magiſtri q̄ ſciēt illos religioſos q̄ dimi
ſerūt habitū docēt leges ul philiā ex. ne. cle. ul. mo. c.
bt piculoſa. vide infra exco. ij. §. xliiii **¶** Cōtra
ipugtozes ſac̄mentoz a. i. baptiſmi. §. vi

¶ Recus rebaptizans baptizatum a latino a lauās
altare tanqm̄ maculatū in quo latinū celebrauit

re baptismo. c. ultio fm **A**sten. in sum li. vii. ti. ij

Matrimonij

Contrahentes matrimonia sciēter in gradibz cōsan-
guinitatis vel affinitatis p̄hibitis in de. eos re-
cōsan. 7. affi. **V**ide infra exco. ij. §. xl b

Penitencie

Extorquētes per vim vel metum absolucōz ab ex-
comunicacōe vel reuocacōnez eius aut suspensiois
vel interdicti nō valz absolucō 7 nouā incurrit excoicaci-
onez. ex. de his que vi metus ve causa hūt. c. absolucio-
nis li. vi. **V**ide infra: exco. ij. §. xl vi

Eucaristie

Impellentes celebrare in loco interdicto vel ad-
audiēdū aduocātes excoicatos vel interdictos vel
p̄hibētes ne moniti exeāt in de. c. Grauis de sen. exco
Vide infra exco. ij. §. xl vi

Contra impugnatores sepulture. §. vii.

Quicūqz corpus alicui⁹ defūcti incidit vel reuoluit
pro ossibz trāsfereōdis in exuaganti Bonifacij que inci-
pit **D**etestanda

Quicūqz incimiterijs sepeliūt corpōa tpe interdicti aut
publice excoicatos aut nominatim iterdictos aut v̄fici-
os maifestos vt s. §. i. v. b. 7. §. ii. v. xvii. **V**id infra. ex-
co. ij. §. v.

Clerici 7 religiosi qui inducūt ad bouēdū 7 p̄mittendū
vel iurādum aliquē d̄ eligēdo apud eos sepultuam vt s.
§. i. v. viii. 7. §. ij. v. xvi **V**id infra exco. ij. §. xxi

Quicūqz hēricos idētes vel receptōes d̄fēsores vel fau-
tores eoz sciēter tradidit eccliaſtice sepultuē. ex. d̄ here-
q̄cūqz li. vi. vt s. §. i. v. ix. 7. §. ij. v. xix **Q**ui at dicāt ē-
dētes receptōes d̄fēsores fautores **V**id exco. ij. §. xxi

Cōtra ipugatores elctor 7 malos elctōes. §. viii
Rauātes p se vel p alios electores vel aīcos eoz
eo q̄ noluerit eligē illos p quibus erant rogati
vel inducti. ex. de. elec. c. Sciant cuncti li. vi. **V**ide in-
fra exco. ij. §. xl. ix

[Faint, mostly illegible text from the reverse side of the page, likely bleed-through from the other side of the parchment.]

Quicūq; loq̃t seſte vel mittit ſcriptuāz vel nūtiū alicui
cardiali qñ ſt recluſi occaſiōe electiōis pape. ex. d. elec.
c. vbi p̃clm **V**ide infra exco. ij. §. l.

Dñi rectores ⁊ officiales q̃ iminēte dicta electiōe nō ser
uāt ip̃az cōstituciōez dicti capli vbi p̃clm **V**ide infra
exco. ij. §. l.

Qui vocātur ad dirigēdas morales i electiōibz n̄ abſti
neāt ab his p̃ que poſſi in eas discordia oriri v̄l nūti
de elec. idē nūtiabz li. vj. **V**id infra exco. ij. §. l.ij. **¶**
Eligētes vel nomiantes impatore Regē Marchiōez
p̃ncipez ducem comitē vel baōnez vel alteriū eminēcie
dignitatis p̃tatis v̄l excellēcie vel q̃ elegerit fratre vel
filiū vel nepotē ip̃oz in p̃petuū vel ad t̃p̃s i ſenatoz
vel rectoz vrbis rome q̃cūq; nomie vocei ip̃a rectoia
Itez eligētes quēuis aliū p̃ter p̃dictos ad ip̃ius ciuita
tis regimē v̄ltra ānū **I**tez ip̃i electi si cōſenſerit **I**tem
eis obediētes **I**tem dātes eis dē electis vel electiōibz au
xiliū cōſiliū vel fauorē ip̃o facto ſunt excomunicati exco
municaciōe papali. niſi ſup̃ dicta facta fuerit de ſpeciali
licēcia ip̃i ſedis apoſtolice licēcia litteris exp̃i mēda de
elec. fundamēta. li. vj. **V**id infra exco. ij. §. l.ij.

Cōtra impug̃toēs g̃cie ſp̃us ſandj. §. ix. **¶**
Omnis ſimoiac⁹ ſiue p̃ ordibz ſiue p̃ b̃nificijs vel
officijs a p̃latiſ eccliaſticis vel p̃ iḡſſu religiois vel
p̃ alijs ſp̃itualibz et eſt papalis p̃ exuagātez **M**artini
q̃nti quam **E**ugenius quart⁹ cōfirauit **¶**
Faciētes pactū vel p̃miſſiōez p̃ aliq̃ g̃cia vel litteris
optinēdis ab apoſtolica ſed. v̄t §. §. iiii. v. xx.

Quidā caſus ſpeciales. §. x. **¶**
Magiſter vel ſcolaris tractans cū aliquo ciue **B**o
nomienſi de conductione hoſpicij nō requiſitis inq̃uiri
nis n̄ t̃p̃us cōductionis ſit elapſum de loca. c. ex reſci
pto. **V**ide infra exco. ij. §. l.iii.

Qnto papa aliquē nomiati excomunicauit ſol⁹ papa
abſoluit ⁊ etiā ſol⁹ abſoluit oēs ei participātes in c̃mi
ne ap̃t qd̃ excomunicat⁹ ē d̃ ſen. exco. c. ſignificauit. **A**ly

intelligūt dictū. c. q̃nto etiā ſciēter participāt in d̃nis.
Vide infra. exco. ij. §. l. v.

Qnto q̃s participat excoicato nō ſolū a papa ſi ei a q̃
cūq; i c̃mie ap̃ qd̃ excoicat⁹ ē dāto ei auxiliū cōſiliū
⁊ fauorē d̃ ſen. exco. c. ſi cōcubin. ⁊. c. nup. **V**id infra. ex
co. ij. §. l. vj.

Qui p̃cūauit qd̃ cōſuatores p̃uilegiōz dāti ſe intromi
tāt ⁊ cū effectu ſeq̃tur d̃ his q̃ non licet eis: nāz n̄ de ma
niſeſtis iniurijs ſe intromittē poſſūt ⁊ nō poſſūt abſol
ui niſi ei quē fatigauerūt inebite p̃mo de exp̃iſ in
tegre ſatiffaciant officio. d̃ le. c. ſi. ⁊. c. ſtatui⁹ li. vi. **V**i
de infra exco. ij. §. l. vii.

Qui fingit aq̃uē caſum ap̃ quē aq̃uis iudex vadat vel
mittat ad aliquā muliēm p̃ teſtimoiō. c. mulieres de
iudicijs li. vi. **V**ide infra exco. ij. §. l. viii.

Qn̄ q̃ abſolut⁹ fuit i mortis articulo vel alio ipedimen
to ſi adueiente ſaitate uel alio ipedimēto ceſſante ſe n̄
reſentat ei a q̃ abſoluēd⁹ eāt ſi t̃le ipedimētū nō fuiſ
ſi reincidit in eādē ſentēciā. de ſen. exco. c. eos. li. vj. **V**i
de infra exco. ij. §. l. ix.

Qnto quis abſoluit a ſed̃ apoſtolica vel a legatis ⁊ in
iūgit ei qd̃ ſe reſentet ordiarijs vel alijs ſuſceptur⁹ pe
nitēciā ⁊ paſſis iuriā ſeu eis q̃bz obligat⁹ eſt ſatiffaci
at. ſi hoc nō facit cōmode cū poſſit reincidit in eādē.
dicto. c. eos.

Rectore ciuitatū ⁊ alijs officiales ⁊ cōſiliarij q̃ ſtatuta fa
ciūt ⁊ ſcribūt p̃ que quis cōpellatur ſoluē uſuās vel ſo
lutas nō repetere ⁊ qui ſm̄ ea iudicant ⁊ qui habēt ſu
per hoc p̃tatem: niſi ip̃a ſtatuta releuerint infra ſpaciū
trium meſiuū aut ſi preſumpſerit dicta ſtatuta obſer
uare de v̄ſuris. c. **E**x graui in de. **V**ide infra exco. ij. §.
lx.

Omēs pirate ⁊ latrūclī marini ⁊ receptoēs eorum per
proceſſum annualem

Omnes qui in terzijs ſuis noua pedāgia imponunt p̃
proceſſum curie annualem

Excommunicat? a legato pape post annū a solo papa pē
absolui de off. dele. querenti

Ent? in? sententia contra ipm q̄ in curia beneficium
ante per tēnium nō posseterat seq̄stracōz fructuū ei?
impedit in cle vnica de seq̄stracōne possessionis & fru
ctuum

Declaratio Excommunicationum

Excommunicatio secundo de eo q̄ gerit se pro pa
pa nō elect? a duab? partib? cardinalium

Vantum ad declaracōez excommunicacōnū supra
positaz iū exco pmo Circa hāc excommunicacōez p
maz. f. de eo qui se gerit p papa nō elect? a duab? par
tib? cardinaliū Quero qd si cardiales vnaimiter dēt
p̄tatez nominādi papam duob? vel trib? & ipsi nomi
natū ab illis recipiūt Rndt Astē i sum li v ti ij scdm
Hosti q̄ electio valz: vñ dicit Anto d butrio Nota
q̄ due partes collegij sunt necessarie q̄ ē bez nisi maior
discordia interuērit q̄ si cardiales ordinaret iter se q̄ ele
ct? a maiori parte sit elect? tūc vicebit elect? ab omnib?
q̄ eligētur a maiori parte sicut elect? per opromissariū
vidbit elect? a toto capitulo. c. d. elec. c. Quia ap

Qd si cōsentiūt in illū q̄ gessit se p papa cū non esset a
duab? partib? elect? Rndet idē ubi s̄ hm Hosti. q̄ nō
valz: q̄ nō pnt cōsentire in excommunicatū imo oēs ei con
sentiētes vel adherētes sunt excommunicati n̄ forte eū pe
tuisz & absolut? fuisset per illos cardinales q̄ ei nō ad
heserāt. Itē nota q̄ nō oportz papā eligi a duab? parti
b? oīum cardinaliū s̄ p̄sentiū tm: nisi aliq̄ cardiales ab
sentes essent in loco vicio: vñce comode possent voca
ri Sed videt q̄ in electiōe pape admittat impator & e
ius nūciū lxiiij di s̄ bez Rndet Anto d bu q̄ illud p̄ce
debat olim: hodie soli cardiales admittūtur. & si d̄ omi
bus cardinalib? nō essent nisi duo in loco ubi debt fieri
electio aliis legitimo tēpōe expectatis ipi duo eligēt
ex d̄ elec c j & vn? pōt eligere alium ita q̄ si vn? illorū
eligat alter valet: & alter elect? tacē debet. Si vn? tm

165
superest adhuc ille sol? eligēt de iure patro. c. p nostras:
licet aliq̄ dicant q̄ ius eligēdi nō cadat in vno omib?
bed deficiētibus electus roānus eligere debz. xxiii. di. c.
ij. & lxxix. di. c. i. & c. si q̄s peccuia. Alij dicunt q̄ cōcili
um generale. lxxv. di. c. ij. & ii. & cōuocat p clerū & pplm
roānuz. lxxv. di. c. si forte. dicit Hosti. q̄ licet hoc scdm
videat iustius p̄mū est leui? & comodius ppter pericu
lum more infra. c. Ne pro defectu

Quod an papa possit eligē sibi successorē. Rndet An
to. de butrio. q̄ nōn. vt notatur. S. his oib? viii. q. i. fa
cit Nulla de preben.

Sed quid si duo vel vn? volūt cōpromittē an ali? co
gūtur. Rndet Anto. de butrio. q̄ nō. ar. l. salbin? ff.
cōmuni diuidēto: imo vñ oīradicēte nō potest fieri
opromissū: sed bñ p̄t statui q̄ vno vel duob? oīradicē
tib? elect? a maiori parte sit electus.

Quero dī hīc q̄ elect? a maiori parte duaz si geit se p
electo paciat has penas & vitat aliq̄s si respueit. Que
ro an vitet penas excoītacōnis. Rndet toin? Anto. q̄
nō sed penam datan & abiron. i. penam eterne damna
cionis scdm Inno.

Quero an i numez duaz parciū oputeit elect? Rndet
dñs Anto. q̄n eligēt q̄s ad eccliaz in qua nō habz vo
ce? ē planū q̄ nō cōputabit vox eius aut eligitur i il
la in qua habz vocem. & tūc si eligētur p formā scruti
nū nō cōputat vox & si p viam cōpromissi sic ratio est
quia i scrutinio requirit vox certo & determinato tpe & ele
ctus cōsentit demū post scrutiniū ipeo eius vox nō au
get Sed si in formaz cōpromissi nō requirit determinā
tio tēporis ipeo vox subsequēs auget Et hm hoc vox
electi deberet cōputari in numero cardinaliū quia nō
exigitur ad augmentandum in certo et determinato
tempore

Si an cardiales possint tollē talē cōstitucōz Rndz glo
q̄ sic & dicūt doctores q̄ possūt cardiales int se ordināe
q̄ electio valet que est facta a maiori parte cum cen
teatur ab oib? electus. vt. i. c. propter. quod itellige

vt notat de elec. si cui. li. vi. in glo notabili
Quid si papa sit hereticus? **R**ndet An. de butrio q. ad
mittit exceptio contra sua electione p glo. iiii. di. Si pa
pa Et sufficiat duo testes si negatur esse papa p here
sim in qua erat tempore electionis. c. Si quis pecuni
am. lxxix. di. Idem si est mulier quia non est capax
ordinis

Quid si sit simoniac? **R**ndet domi? Anto. q. no re
pelleat p hoc dicto. c. Si quis pecuniam. possunt ta
men eligentes accusari de simonia commissa in elec
tione pape

Quid si sit bigamus. **R**espondet domi? Anto. q. hec
exceptio opponi ei non potest.

Sed an vxor poterit repetere electum in papa. glo. ponit i
dicto. c. Si q. s. pe. domi. An. dic. q. si non est dubius
de matrimonio potest repeti nisi reducat vxor ad cotu
nenciaz. unde. erit tunc. papa et habebit vxores nec hoc
est contra substantiam papatus: q. Petrus habuit vxores vna
de poterit redere dicitur vxori et esse papa. vt dicit
glo. dicto c. Si quis pecuniam.

Quid de infante dicit q. non potest esse missa a spiritu
sando esset facta electio q. no e capax ordinis.

Quid de laico. **R**espondet domi? Anto. q. eligi po
test: vt patet de beato Ambrosio.

Quid si papa non sit canonice electus. **R**espondet domi?
Anto. q. si est occultus de hoc non iudicat ecclesia de
simonia. c. Sicut. Excusat tamen probabilis ignoran
cia licet no crassa. ex d. sen. exco. c. apostolice.

Quid de intonizato per seditione psumcone ul aliud
ingeniu. **R**ndet dominus Anto. q. est excommunicatus
lxxix. di. c. i. et ii.

Que episcopo greco de putato
p episcopum latinum. S. ii.

Ita hanc excommunicacione. s. de epo greco repu
tato p episcopum latinum. Nota q. quando ciuitas habet
populu diuerse lingue non propter hoc habebit plu
res episcopos: sed epus eius prouidebit viros idoneos

qui officia celebrant et sacramenta ministrant poterit et sta
tue epus illius loci alium episcopum sibi vicarium qui illis presit
tam vicarius et episcopalia conferat qui per omnia debet ob
edire potestati eius constituenti suum vicarium: alias ipso fa
cto incidit excoicatione glo. sup. c. quia d. of. ordi. ex
plicat in episcopo latino qui si habebit subditos grecos
habebit vicarium episcopum grecum ut sic provideat circa
pontificalia illis exhibenda

Glo sup verbo pculuz qrit an sit excoicatus ipso iure
dicit q. sic et sic est canon late sentencie. xvii. q. iiii. Si q. s.
luadete de elec. c. Cuz i cunctis et sic notat domi? Anto
q. per hec verba noueris te excoicatum est promulgata
excoicationis sententia

Item nota ratione loci potest vna episcopus pesse alte
ri licet sit par in dignitate.

Quero an de iure possit vna episcopus alium sibi vicarium con
stitui tuere **R**ndet glo. q. no. sed hic pmitit dispensatiue
propter necessitatem. vii. q. i. c. non autes de renu. c. ad
supplicationem

Qued an talis vicarius habebit iurisdictione ordinaria
ul delegata **D**icit glo. q. habebit ordinaria quia vica
rius habet ordinariam

Que clericis personatum habentibus
qui audiunt phisica ul leges. S. 3.

Ita hac excoicatione. s. de clericis psonat? habentibus
qui audiunt phisica ul leges nisi infra duos menses disti
terint **Q**uero quid sit psonat? **D**ic. i. ecclesiastica digni
tas ut primicerius qui pset dyacono. ex de off. pmi. c. i
thesaurarius de concess. pbe. c. Cuz nostris. Cancellarius
ex ut ecclesiastica beneficia. c. i. Precentor et succentor. ex de
excessu pla. c. iiii. Custos ex de of. custo. c. i. Sacrista de
of. sacri. c. Archipresbiter de of. archi. c. i. ii. et iii. Idem
intellige in alijs personatus habentibus qui secundum di
uersas consuetudines ecclesiarum eis habentur.

Sed quid de his qui habent beneficia quibus est cura
animarum annexa. vt puta habent ecclesias parochia
les. **R**espondet Asten. et Inno. glo. c. Statutu ne de.

ul mo li. vi. q. hec phibicio nō extendit ad illos rācō
ne huiusmodi ecclesiāz nisi sint plebanie sub se capel
las habētes in qbus clerici instituti nō possūt in re si
ne causa rācōnabili amoueri dicto. c. Statutū. Si ve
ro tales sūt p̄sbitēri extēdit ad eos nō rācōne ecclesie
sed rācōne p̄sbitēat qz ibi dicitur: necnō q p̄sbitēros
q hoc vult glo. dicto. c. Statutū in x. rācōne. Idez esset
dicēdū si haberēt dispensatiue ul alio modo psonatus i
illis ecclesijs: tūc enī tenerēt rācōne psonat⁹ Sed qd
si plebania habet vnicam capellam. Rndet glo. q in
cidit in excommunicationē

Quero quō intelligit istud nisi infra duoz mēsiū spa
ciū. Itēz qd si legit audit ul studeat in tomo. Itēz qd si
causa honorādi amicū audit Vide ista. S. viii **¶**
Sed quēd cūz leges vtilēs sint clericis p̄t regimen tē
poraliūz q cūz ecclesia eis vtať in defēdu canonūz: vt i
c. i. de oper. no. nuncia. q. x. di. c. Si in adiutoriūz. Ma
le em̄. sine legib⁹ canonista simplex iudicabit de qsti
onib⁹ sup cōtradictib⁹ testamētis q alijs infinitis mate
rijs de qbz i iurē canonico modicūz siue nichil habetur
quō faciēt p̄dicti Rndz Petz de ancha. i dicto. c. Sta
tutū h̄m Hosti. q illas leges sine qbz canones intel
ligere nō potest poterit i camera studere ul dicit q po
terit interrogare q ab alijs informari

**De locantib⁹ tomos suas v̄farijs
publicis alienigenis. S. iiii**
Quā hāc excommunicationē de locatib⁹ tomos v̄su
rarijs publicis alienigenis. Nota h̄m Jo. an. Anno
q Petz de ancha. q hec cōstitutio facta fuit p̄t Florē
tinos Senēses Distorienēses Lucanos q Astēses q
circumdant diuersas prouincias ad exercēdas v̄fās
immoderatas q qz p multos prelatos q principes reci
piebant: ideo hic phibet q prouidet.

¶ Itēz nota q ad hoc vt habeat locū hec cōstitutio requi
rit q nō sit in re oriūnd⁹: q ideo sit aliter ciuis ul incolā
nō tamen oriūnd⁹ incurrat hec pena si fiat contra hāc
cōstitutōne secūdū glo. in verbo alienigenas

¶ Quēd qui dicant v̄farij manifesti. Rndet glo. q illi de
qbus ē notoriū d iure: vt qz cōfessi vel cōdemati vel
est notorium d facto vt qz habent operis euidentiam
que nulla potest triguersacione celari et qz tenent al
tare suum paratum

¶ Quēd quis dicat oriūndus i ciuitate. Rndz glo. q ille
qui nascit i ciuitate ul vico: puta in cōtatu. ff. ad mu
nicipia. l. qui ex vico. ul etiā si pater ei⁹ ind originē du
xit. C. eo. l. assūto. S. fili⁹. q. C. de municipi. q origiali. l.
i. q. l. filios li. x. Que at differēcia sit int ciuez municipē
aduenam q incolam nota. ff. ad municipia. l. i. q. C. d
incolis. l. ciues li. x.

¶ Quid si talis sit oriūndus i vna ciuitate q tñ i alia ciui
tate ei⁹ de⁹ dñi pmittit habitare. Rndz Jo. an. i nouel
la q ē loc⁹ huic pene. Itēz nota h̄m Petz d an. i qntū
text⁹ loq̄tur d vnitatē q coll. naz cleic⁹ pisan⁹ itelligi
tur de vnitatē ecclesiastica nō seclari. Guil. q Archi. itel
ligūt de vtrāq vt sic gñlit dictū gñlit itelligat d pūile
qz ēca Jo. an. i nouella dicit. q ille itellat⁹ ē nimīū ri
gorosus. q icludet totū orbe⁹ istud interdīctū ideo p̄i
or itellat⁹ sibi m̄gis placz. De. dicit ego ēto q itellat⁹
Guil. q archi. sit veior q assigt plures rōnes

¶ Quēd quāto curzat tempus trium mensium. Rndet
glo. q a tempore publicacionis regularit ligat cōstitu
tio de postu. c. i. interdum augetur interdum diminu
itur vt hic.

¶ Sed quid si vnus simpliciter denunciat domino. Re
spondet glo. q ppter simplicem vnus denunciacōne
non debet dominus terze eorum illum qui dicitur esse
v̄furarius expellē si tunc debet inquirere q si illum ve
rum esse repererit expellē: prouideat autem in his con
sciencie sue simile s de here. c. ultimo.

¶ Quid si locauit v̄furario quē tñ v̄fariū ignorabat ul
non locauit ad exercēdū fenus. Respondet glo. q pro
babilis ignorancia eū excusat. ff. loca. l. Si quis igno
ras de sen. exco. c. Si vero: q. c. in audiēcia. Indubio
tam p̄sumitur conducere v̄fās exercēdas si p̄sueuit

usuras exercere. ff. de accusato. l. si cui: q. semel malus
semp psumit mal. s. in eodē genē mali et ex q pbenit
sibi ad noticiā tenet eū expellē ex de loca. c. ap. q. per u
se conuersatur in ea. ut ibi.

¶ Quero qz hic dicit q nemo vfaris ad senz exercendū
comos locet ul alio titlo cōcedat quō itelligit. **Rndz**
glo. puta pignois cōmodati dpositi pcarj et huiemōi
et itez si sine titlo ibi illū sinēt esse. xl. di. recedite: si si
vēdat comet vel pmittat nō vixet habere locuz hec cō
stitucō p ubum cōcedat q soluz vsus eius cōcessiōm nō
cominū tñlacōz denotare videt. **Sz** Guil. dixit item si
maifeste. appaet q ad exercēdū senz volt accipere. qz p
sumit etiā i fraudez agi. s. de pigno. illa de empti. et vē
di. ad nostrā: naz verbum conceto est generale et acci
pitur hū natuāz cōtractz cui addicit.

¶ Quero dicitur hic q si pmittētes habitare vsurarios
manifestos in teris suis vel locantes comos sustinue
rint penaz excoicacōis vel suspensiois p mensem ani
mo induāto q qdū tales vsurary ibi morātur terze
iporum ecclesiastico subiacent mtdido: nūquid ergo
recedentibus vel expsis vsurarys erūt interdicti. **Re**
spon det glo. q non et sic non erit necessaria relaxacio
qz illis recedentibus ul expulsis intelligit relaxatum

De his qui tempore interdicti

sepeliūt corpora i cimiterijs. s. v.

¶ Arca hanc excoicacōm. s. de his q tempore interdicti
sepeliunt corpora in cimiterijs. **Nota** q intelligitur
generaliter de qcumqz qui hic facit siue masculz siue
femina siue clericz siue laicus siue religiosus cuiuscūqz
qz professionis secundū glo.

¶ Item nota qz hic itelligitur quando sepeliuntur in ci
mitys per episcopum solenniter benedictis. **Sz** er
go sepelirent in campis vel locis priuatis non est lo
cus huic pene etiam si locus ille esset vicinus et conti
guus ecclesie vel cimiterio quia ex quo ad usum cimis
terij p episcopum nō est benedictz secundū. c. nemo de
cōse. di. i. non est locz huic pene nisi sepeliret i ecclesia ul

168
claustro dputatis ad sepultuāz qā tūc et si nō esset bñ:
dicta p epīm esset locz huic pene hū Stephanū **¶** m

¶ Quero qre corpora sepeliūtur in cimiterijs. glo. assi
gnat tres rōnes. **Prīa** qn eoz pxiimi eūtes ad illa lo
ca et aspiciūt inuitāt ad orandū pro eis. xiii. q. ii. cum
grauia. **Secūda** quia specialit adiuuant patrocinijs et
orōnibz illorū sanctorū in quoz honore dedicata est
ecclesia illa: ut ea. q. c. **Nō** est ime. **Tercia** ratio quia
ibi minus a spiritibz immundis vexant: vnde i cimit
eris dicit esse requies defūctoruz. xii. q. ii. aurū **¶** m

¶ Sed pone q religiosi ampliauerūt cimiteriū et illa
ampliacione sepelirent an sit locz pene. **Rndet Lan**
dul. q nō si nō est p epīm solennit bñdictus **¶** b

¶ Quid si sepeliant corpora clericoruz qui seruauerunt
interdictū in cimiterijs. **Rndet** glo. q nō incidunt ex
comunicōne quia eis concedit sepultuā cū silencio et
absqz campanarum pullacione de pe. et re. c. quod i te.
et hoc volt dicē textz i casibz nō cōcessis a iure **¶** vi

¶ Sed nūquid tempore interdicti liceat sepelire in qua
tuor festiuitatibus. s. natiuitatis comi pascatis pente
costes et assumciois beate virginis in quibz est licitū
alta uoce celebrare diuina pulsatis campanis et aper
tis ianuis et interdictis amissis admissis. **Respon det**
glo. non licet in istis festiuitatibus sepelire corpora i
cimiterijs tēpore itdicti. **Cōcor. Paulz et Gengeli. ¶** vii

¶ Item nota quod istud quod dicitur hic q sepeliēs ex
comunicatos publice incidit in hanc penam intelli
gitur secundū glo. de his qui sepeliunt excomunicatos
maiori excomunicacione siue a iure siue ab homine
non aut de minori licet participans euz mortuo exco
municato pticipacōe fauorabili. s. lauato sepeliēto inci
dit in miōrez excomunicacōne secundū glo. de sepul. sa
cris. **Cōcor. Ric. in. iiii. di. xviii. ar. vii. q. iii. Idē** dicit
Paulz et si nō sit publice excoicat. **Idē. Ala. phi. et**
Ber. i. c. ad hec d pūil. qz excoicacō duāt et post mortē
de sen. exco. a nobis **Nā** licz nō sit coio actualis ex pte
mortui est tñ ex parte uiuētis qd sufficit de cle. exco. c

nō illud. q̄a alias sequēt q̄ coicans excomunicato tor-
miēti ul furioso ul non respondēti nō esset excomunica-
tus. et ita cessat ratio **H**osti. qui tenebat q̄ p̄cipans
mortuo nō esset excomunicat⁹ mīori excoicatione: q̄a
dicebat q̄ nō ē coio cuz mortuo. **I**tem nota h̄m **G**en-
gelli. landul. et **D**aulū et **I**o. an. q̄ itelligit siue sint it̄
dicti gñlit ul specialit̄ ul a canoē ul ab hoīe. **¶** **viii**
Item nota h̄m **L**andul q̄ quando quis tempore inter-
dicti sepelit excomunicatos ul interdictos est necessaria
cimiterij reconciliacō ut notat de cōsecra. ecclē. consului
si de priui. c. ad hoc et de sacra. nō itera. c. ii. **¶** **ix**
Quero quis dicatur publice excomunicat⁹ ut habeat
locus hec pena. **R**ndet glo. q̄ dicit publice excomuni-
catus ab homine qñ sit coraz tot q̄ verisimilit̄ nō po-
test pretendi ignorancia ul dicit publice excoicatus a
iure qñ casus ē q̄ sit eis imputandū si ignorabāt q̄ pu-
blice sciebat. secus si nō esset publice excoicatus ita q̄
scire potuit: puta q̄a fuit excomunicat⁹ coram duob⁹
ul tribus licet iudice sedente in banco. **¶** **x**
Item nota q̄ si esset occulte excoicat⁹ et sepeliēs sciēt nō est
loc⁹ huic pene licet incidēt mīores excoicationes h̄m glo
ut p̄dixi **C**ōcor. **M**athe. **I**tem nota h̄m glo. q̄ p̄ hac cō-
stitutōē n̄ tollit pena decretalis ep̄oz d̄ puile. li. vi. ubi
dicitur q̄ si contrafecerint interdicitur ingressus ecclē
se istis tales sepelientibus. **¶** **xi**
Quod q̄s dicat uharis manifest⁹. **R**ndet **H**osti. q̄ vno
mō d̄ manifest⁹ p̄ euidēciā facti: puta q̄ tenz mēl a p̄a-
tā ad vhas. **A**lio mō si d̄ he sit i iue d̄fess⁹ ul d̄uic⁹ h̄
sola faā n̄ sufficit ut manifest⁹ dicat. **A**ddz **M**athe. s̄
q̄ refert **I**o. d̄ ligñ. q̄ ei dāt manifesti qñ ex libris eoz
d̄uinci possūt ut i cle. c. i. d̄ vhis. et facit. xlv. di. q̄ liceā
ff. d̄ edē. l. i. s̄. edicōis et notat. xxiii. q. ii. c. s̄aē. **I**tem d̄
manifest⁹ si coz s̄ac̄dote et testib⁹ publice se fateat vharū
et vhas t̄stitui mādēt forte libros racōnuz tradens h̄m
Guil. h̄m casuz nōt glo. i. c. quāq̄ d̄ vfu li. vi. **I**tem dic
idez **M**athe. q̄ sacerdos q̄ habz i parochia sua vharis
manifestos d̄bet esse caut⁹ ne i cidat i hac penaz ut fuet

169
hanc formaz. **D**ebet enim vharis satisfacere de vfu
ris p̄ceptis prout paciuntur facultates eius si . potest
illis a quib⁹ extorlit **S**i enim nō potest debet cauē ito
nee eis si presentes sunt de satisfaciendo integre **S**i nō
sunt presentes debet cauē p̄sonis p̄ quas ipsi credito-
rib⁹ acquiātur ul si tales non reperiūtur debet cauē or-
dinario ul ei⁹ vicario ul rectori parochie in q̄ habitat
presentib⁹ aliquib⁹ parochianis fide dignis ul debet
cauere notario d̄ mādato ordinarij **E**t non debet cre-
dere dicēti de quantitate certa sed diligenter debet in-
dagare ut in. c. qm̄q̄. de vsuris. li. vi. que decretalis
non est correctā per istam. **¶** **xii**
Quod quid si in vharis manifesto appareāt signa cō-
tricionis et iubet satisfieri de vsuris. et post mortez pre-
statut cautio ab heredib⁹ de restituēto aut poterit se-
peliri. **R**ndz glo. et **I**o. de lignano q̄ cautio valet et se-
peliri possit licet nō ut recoualescat testamentū et hoc
dico qñ apparēt signa cōtricionis et iubet satisfieri. alias
secus quia non sufficiēt cautio heredum cuz decellerit
in peccato **I**dem **D**aul⁹. **¶** **xiii**
Quid si sepeliēs ignoābat istū quē sepeliuit esse exco-
municatū ul uharū ul interdictū. **R**ndet glo. q̄ talis
sepeliēs nō est excomunicat⁹: q̄ hec cōstitutō requirit sci-
entiaz. **C**ōcor. de sen exco. c. significauit. et c. cū desides
et de here. c. ij. li. vi. **E**t ideo dicit text⁹ sciēter. **I**tem d̄c p̄
prie temeritatis audacia. **N**am ubi est ignorācia teme-
ritas dici non potest secundū **G**engelinum. **¶** **xiiii**
Quod an portātes ad seplcz q̄ tñ nō sepeliūt sint exco-
municati. **I**tem q̄d d̄ comitatib⁹ funz. **I**tem q̄d de fabricati-
b⁹ et fodietib⁹ ul appeientib⁹ seplcz. **I**tem q̄d de platis
cleicis ul mīstris ecclīaz i q̄z cimiterijs sepeliūt q̄ illd̄
nō phibēt sed paciūt. **I**tem q̄d de cleicis ul laicis q̄ por-
tāt cros cruces et similia. glo. arguit ad partes et nō deti-
nat. **L**app⁹ et **S**tepha⁹ tenēt q̄ isti sūt excoicati. **A**ddit
Daul⁹. q̄ nedū actualit̄ ponētes cōp⁹ s̄b tra sed et dicē-
tes officiū supra funz forte incurrūt hāc penā: imo forci⁹
incurrūt q̄ pl⁹ cōtēnūt. **A**ddit et idē intelligo d̄ sepeliēti

bus de facto absentibus clericis: id est de sepeliri facientibus
vel mandantibus de sen. ex. c. mulieres. **T**ñ littera videtur se-
peliētes in cimiterio punire et sic forte dicentes officia q̄
nō sūt sepeliētes n̄. i. dūt cū i penis sit micior interpretaco
facienda: vt. l. interpretacōne et l. p̄sens. ff. de p̄is. **¶** xv
Quod qui dicant nominatim interditi. **R**ndet Landul
q̄ illi qui in sentēcia nominantur specialit̄ vel expresse vt
notat Inno. de p̄ben. illa. et sic talis expressa nominacio
intelligit d̄ illis quorū culpa vel toto lata ē sentēcia int̄-
dicti et etia; quorū auxilio cōsilio et fauore de sen. exco. al
mali. vi. **I**tem intelligit Paulus de interdictis a diui-
nis et sacramentorū p̄ceptione: alias si essent interditi
ab aliquo tempore dicit q̄ nō p̄cederet. **¶** xvi
Quid si quis sepeliat publice excoicatus et nominatim inter-
dictum et usurarium manifestum tempore interdicti.
Respondet Paulus q̄ talis ē ligatus q̄drup̄ i. excoicaci-
one: ad hoc facit de sen. ex. c. cum p̄ causa. et addit glo
q̄ de oibz debet satisfaci et ab oibz absolui. **¶** xvii
Quod an sepulchri debeant exhumari. **R**ndet glo q̄ sic si
eorū corpora vel ossa discerni possūt. si i. tibus vltis casus
ex. de sepulchris. c. sacris. **S**ed i. p̄mo casu q̄n corpora tē-
pore interdicti sepeliūt nō exhumant si fuerit penitēs tem-
pore interdicti q̄ sepultus ē et post interdictū: sed duran-
te interdicto debet exhumari. **C**ōcor. Inno. Hosti. jo
de lignano. et Ric. i. iiii. di. xviii. ar. vii. et iii. **¶** xviii
Quod cui obz fiet hec satisfactio. **R**ndet glo. quo ad ex-
coicatos et interdictos debet fieri his q̄ fauore sunt late-
sentencie: sed quo ad usurarios illis q̄bus debet fieri re-
stitutio si qua enī violēcia fuisse illata clericis vel mini-
stris ecclesie illis etiā fieret satisfactio. **¶** xix
Quod an hec pena excommunicatiōis habeat locum in
sepeliētibz eos in alijs casibus in quibus renegat
sepulchra q̄ notat d̄ eo. ti. c. ex parte. et de sta. mo. c. i. et c.
cū amouit. **R**ndet glo. q̄ nō. **E**t cōcor. Stepha. **¶** xx
Quod an excoicatis minori excoicacōne neganda sit
ecclesiastica sepulchra. **V**id Ric. i. iiii. di. xviii. ar. vii. q. iii
De clericis in sacris et religiosis

170
Cōtrahentibus matrimoniū. §. vi.
Item hac excoicacōz. s. d̄ clericis in sacris et religiosis
cōtrahētibz matrimoniū q̄rit glo. q̄d si coacte cōtrahāt an
incidat i hac penā. **R**ndet q̄ si d̄ absoluta coactiōne loq̄-
mur: puta q̄ actuali violēcia cogit imponere anulū ma-
nu et tūc ē certū q̄ tūc nō incurrit hec penā. ex q̄ vi metus
be. cā. c. sacris. **S**i autē loq̄mur d̄ coactiōe cōditionalit̄ pu-
ta q̄a tirāz dic clericus vel religiosus nisi cōtrahas matri-
moniū cū moniali faciā tibi abscidi manū vel mori et
tūc si facit incidit i excoicacōm: licet sit metus qui cadat
in cōstantez virū dicto. c. sacris: et hoc q̄ntū ad coactiō-
nem: si per aliū respectum nō incidit q̄ vbi ē metus re-
ficit cōsensus et sic nō ē matrimoniū et sic non dicit cō-
traxisse matrimoniū put requirit hec littera vt incida-
tur in hac penam. **I**tem deficit racō littere q̄ fuit imposi-
ta hec pena et facta hec cōstitutio p̄pter publice hone-
statis iusticiam. vn̄e hic nulla inhonestas insurgit
cū coacte sit. facit de sen. ex. significauit. **¶** i
Quid si cōtrahat sed nō cōsumit. **R**ndet glo. q̄ incidit
excoicacōnez q̄ hec cōstitutio punit contractum matri-
moniū et nō coituz vel incestuz idēz Paulus. **¶** ii
Quod quid si contraxit solum sponsalia p̄ verba d̄ fu-
turo. **R**ndet glo. et Paulus. q̄ nō ligatur nisi cōsum-
mauerit p̄ copulam: quia tūc trāsit i matrimoniū. vt
in. c. veniens de spon. et c. is qui. **¶** iii
Quero quantum ad religiosos an intelligat de religi-
osis professis tacite vel expresse t̄nam de religionibz
aprobatis. **R**espondet glo. q̄ sic vt in. c. i. d̄ voto. li. vi
Sed an tacita professio obliget illi religioni. **R**espo-
det glo. q̄ non. sed religioni in genere. extra de regu-
la. c. nō solū. et c. sequenti. li. vi. **¶** v
Quero quis dicatur professus tacite. **R**espondet glo.
c. i. de voto li. vi. cum maior quatuordecim annis spō-
te et sciens recipiens habitum professorum vbi est dis-
tinctus de regularibus li. vi. c. i. et c. **C**onstitutionem
vel cum habitum indistinctum ferret per annum. eo.
ti. c. ex parte **A**ddit Innocencius. c. **C**onsulti. extra.

ex de regu. dicens qd si qñ intrauit ptestat⁹ est qd volt
mutare vitā ⁊ habitū ⁊ si de his constituit hic habitus
solēniter suscep⁹ dirimit matrimoniū iāz contractū
Hec em ptestacio siue intencio cuz suscepcone habit⁹
pbacionis habet p tacita pfessione. Et hic notādū
qd habit⁹ pbacionis solēnizat ppositū. Et dicit Lan-
dul i demē. i. de cōsan. ⁊ affi. qd isti q obligāt religioni
in genere si cōtrahūt matrimoniū sunt excommunicati
d regula. c. cōstitutōne li. vi. cū iāz pfecte matrimoniū
spirituale cōtraxerit. xxvii. q. i. c. i. ⁊ ii

Quid si quis cōtrahit cū moniali ignorās eaz monia-
lez. Rñdet glo. qd ipsa incurrit excommunicationem ⁊
non contrahens cum ea.

Quid d his q cōtrahūt cōtra istā phibicōne an pote-
rūt absolui p ep̄m. Landul. tenet qd sic nisi pendēte ex-
communicatione immiscuerit se diuinis: qd tunc a solo
papa absolui possunt de re iudi. c. cum etni. ul nisi ad
bigamiā trāsierit. c. nuper d bigamis.

Utū papa possit dispensare ut existēs in sacris contra-
hat. Rñdet Landul. qd sic. qd cōtinencia ānexa ordini
⁊ solēnitas voti pendet a cōstitutōne ecclesie ergo per
papā tolli pōt. ex de ele. c. significasti. ⁊ c. innotuit: li-
cet aliq nō cōsenciat de religiosiis qd cum eis possit pa-
pa dispensare qd substācialit inest cōtinencia line q nō
sunt religiosi de sta. mo. cuz ad monasteriū sed cōtra
eos facit. c. qd votū. vbi dicit solemnitatez voti ex sola
constitutione ecclesie inuentam esse.

Occleico q habet officiū vicecomi-
tis vel ppositi secularis. S. vii.

Ita hanc excommunicationem. s. de clerico qui ha-
bet officiū vicecomitis vel ppositi secularis. Nota fm
Anto. de butrio. qd in sacris constitut⁹ non potest ha-
bere officiū aliquod temporale.

Quod de cōstitutis i mōrib⁹ an possit talia exercē. Di-
cit qd nō: sed maius iminet piclm existētib⁹ in sacris.

Contra Religiosos.

Sed nūquid possit officiū annexum dignitati sue

habere seculare. Dicit qd sic dūmoxo p se non exerceat
sed alteri committat.

Quero an sit canon late sentencie. Rñdet glo. qd sic
Et addit An. de bu. qd vbi canon loquitur p verba fu-
turi tēporis ⁊ non dirigit hmonē ad iudicem s ad per-
sonam delinquentem ē late sentencie.

De religiosiis exeūtib⁹ claustrum
ut audiant leges ul phicaz. S. viii

Ita hanc excoīcācōm. s. de religiosiis q exeūt clau-
strum ut vadāt ad audiendū leges ul phicaz

Quero qre sit facta hec phibicio cum sciencia canoica
non possit bene sciri sine legali: ⁊ mādatur omib⁹ in
aphemio ut sciāt ⁊ adiscant hanc scienciaz: naz mltē sūt
materie que vix ā illo mōdo sciri possūt sine legibus
ergo nō debuit phibēi sciri leges. Rñdet. Hostiē. qd
sine pncipali studio ⁊ auditu legum p libros legales
sufficiens sciencia potest habēi de ipsis per ea que in li-
bris canonicis apponūtur ⁊ qui dubitat querat. Naz
hoc non phibetur. s. de dubijs cerciorari dūmoxo pnci-
paliter ibi non studeat. Ad hec. xxvii. di. S. fi. xxviii
di. c. fi.

Quero an habeat locum pena huius capituli si non
exeunt claustrum nec visitant scolas s in claustro stu-
deāt vel audiant vel legāt audiētib⁹. Dicit Inno. qd
ligātur Ite. An. de bu. in eo. c. nō magno. ⁊ est veruz
secundū Hosti. quo ad verba: secus quo ad mentem
Consultit tñ illū in hoc dubio se putari ligatuz. ar. eo:
euz q notāt de cle. exco. minis illud. Naz licz exit⁹ clau-
stri fuerit cā i pullina cōstitutōnis cā tñ finalis fuit qd
ille sciēcie religioni uō cōueniūt. Et qd dicat aprie le-
gere ⁊ quid importet hoc verbum. Vide Io. an. in re-
gula iuris. Cum quid li. vi.

Quid si vadit ad audiendum causa honorandi amicū
suū in principio studi. Rñdet. Hosti. qd fm verba ex-
comunicatus est: puta tam qd papa responderet talem
nō ligat ex mēte. ff. ad exi. l. pēultia: qd ūba cuz affectu
debent itelligi maxie i pēalib⁹. ff. qd quisq iure. l. i. S.

hoc aut. **I**tem **Jo** an. dicit qd nō ē ita amara interpreta-
cio faciēda. l. fi. ff. ad exhiben.

Quid si doctor incepit habere paucos scolares & religi-
osus vult eum continue honorare. **D**icit glo. qd non ad-
mittit talē honorē: imo etiā si tm legeret semel i et co-
māda religiosus audiens esset ligatus vt omis fraus
excludatur.

Quero an psona ecclesiastica aliqbz socijs possit pua-
tim legē vl audire leges in claustrō. **R**ndet dñs **An**.
qd non & si facit nō euadet sentēciā excoicacōis: qā non
verbis sed rebz lex in ponit de de. cōmissa li. vi. nam
lectionis audit? & principalit studiū phibet de hoc in
re. iu. cū quid vna via phibet de re. iu. li. vi. **I**dem tenet
ibi **Lo**. an. in mercurialibz licet contrariuz teneat
Inno. propt verbū exeuntes: & **De**. de ancha. qui di-
cit qd est licitū in camera studere.

Quero quia dicit nisi infra duos mēses destiterit qñ
incipit cursus duoz mēsu. glo. dicit qd a tempore sciē-
cie cōstitucōis siue publicacōis **Vicen**. dicit nume-
rand? ab exitu monasterij. **I**tem **Inno**. **De**. & **Abbas**
quo ad religiosos: qd autē ad clericos seculares currūt
ab incepcone audit? i. quādo incipiūt audire.

Quid si post exitū mutato pposito vadit ad theologi-
am. **R**espondet **An**. qd non prodest nisi prius huic cō-
stitucioni satisfaciāt reuēto ad claustrum nisi abbas
significat ei qd iret ad theologiam: qd tunc reuersus cē-
setur i claustrō licz vba hoc nō sonēt.

Quid si plebai & similes destiterit infra duos menses
p̄ea iterato iceperūt. **R**ndet **An**. qd ligātur.

Quid si tantum temp? fluxit de duobus mensibz ita
qd non possint infra duos mēses redire ad claustrum
Rndet **Anto**. qd ppter hoc non sunt excoicati nisi post
terminū ad hoc de. elec. cōmissa. li. vi.

Item nota monachi non pnt studere in sciēcia huma-
na nec obstat qd lex humana sit pars diuine de eta. &
quali. c. penul. & qd leges ab oibz sciri debent & omēs
astringant. C. de legi. l. leges: qd istud loq̄tur de laicis

clericos aut non astringit de cōstiti. c. qd in ecclia. & c.
ecclesia: licet clerici eis possunt vti cum pro eis faciunt
di. x. c. Si in adiutorium.

Quero an her pena habeat locuz siue sit professus tae-
cite uel expresse dicit qd sic.

Item nota qd isti contrafacientes sunt priuati spe pmo-
tionis ad dignitates non ad ordines fm glo. c. super
specula cum quibus solz papa dispensat.

Quero quia religiosi prohibēt ire ad quīs studia sine
licencia sui plati cū consensu maioris partis ouēt?

Quid si velit ire ad studium sacre theologie an habe-
at locum her pena vel si studere velit in sciencia cano-
nica. **R**espondet **Petrus** de an. qd sic.

Qd si plati religioso studioso & cocili nolit dare licē-
ciam studendi arguit **Jo**. an. in nouella qd episcopus
dare poterit nam contemptor sciencie ē mēbrum dia-
boli. xxxviii. di. c. ultimo. **E**t dicit qd hoc placet **Archi**
licet aliquē rationes vigeant in contrariū de quibus
in nouella. **I**tem nota fm glo. qd obtenta licencia p-
lati intelliguntur concessa omnia sine quibus como-
de studere non posset. **E**x quo infert si accipit pecuni-
am mutuo pro sua necessitate obligatur monasteriuz
quod itelligit verum **Archi**. nisi actum fuisset qd aliū
de sibi querit forte a consanguineo vl aīco.

Quero de quo prelato intelligitur. **R**ndet **Jo**. an. in
nouella qd **Archi**. intelligit de abbate.

Sed quid si ipse abbas vult accedere ad studia nūquid
poterit sine licencia alicui? absqz metu excoicacōis
hui? **Archi**. dicit fm qd refert **De**. qd licet male fa-
ciat ire sine conuētus sui licencia: tamen si vadit non
incurrit istam penā: sed alias puniri potest.

Quid si vadit ad studendum sine licencia prelati sed
non dimittit habitum vel econuerso. **R**espondet glo.
qd vtroqz casu excoimunicatus est.

De religiosi qui temere habitū
sue religionis dimiserint. §. ix.

Quia hanc excoicationem .i. de religiosis qui temere
vbiq; habitum sue religionis dimiserint. Nota
q; fm glo. q; speciale e in religioso apostata: q; alias a
postata no e excoicatus sed excoicandus fm q; notat jo.
1. Ber. xxiii. si quis ex clericis. 1. de vita 1. hone. cle. Si
quis ex clericis. 1. de apo. c. iii.

Quid si portet habitum s; absconsum. puta q; cooperit
habitum religionis habitu clericorum secularium. Rndz glo.
i. cle. c. qnia de vita 1. hone. cle. q; e apostata 1. per cose
ques excoicatus. Itz Landul. Nota quelz religiosum
obligatum ad habitum dferendum extrinsecus 1. sup oes alias
vestes dferendu si velit euitare pena capituli vt piclosa. ne
cle. vel mo. li. vi. nisi causa raconabilis sublit. Itz di
cit Paulz in dicto. c. qnia i cle. dices Nūquid sufficit
portare habitum s; cappa ul tabaro apparet q; non per
huc textum imo talis e apostata 1. incidit penaz capi
tuli vt piclosa ne cle. vel mo. li. vi. 1. ita fuit delmianu
Bononie Item tenet Franciscus de maronis q; por
tans habitum velatu sit excomunicatus

Quero hic d; vt piclosa euagandi materia subtrahat di
strictius inhibem; vt ne decetero aliqs quacūq; religio
nem tacite vel expse pfessus i scolis vel alibi temere ha
bitum sue religionis dimittat. Queit glo. qre d; temere
Rndz q; ex ca licet habitum trāssormae. vt puta timoill
de vita 1. hone. cle. c. pe. 1. io textz i cle. c. qnia d; vita 1.
ho. cle. dicit Religiosi quilibet quos oportet per decē
ciam habitus extrinseci intrinsecam motum honesta
tem ostendere si pterq; ex causa raconabili publice ve
stem ferant huiusmodi. subaudi virgata vel partita per
annu reddatur inabiles ad qd cumq; beneficiuz eccle
siasticuz obtinendu. vbi dicit Gengelinus q; que sit
raconabilis causa arbitrio boni viri iudicabit Itz di
cit q; no d; q; assumisse qd statim est dimissus: vn
de si sacerdos ul religiosus has vestes in momēto assu
meret statiz eas dimissus non dicitur eas assumisse
. ff. de diuorcijs. l. diuorciu Itz assumē itelligit cū quis
cū affectu assumit. ff. de vboz sig. l. nomē filioz: ergo

173
videt a otatio q; non dicit q; dimittē habitum quez ex
conabili causa dimisit statiz reassutur. Naz uba sunt
intelligēda cum effectu. vnd dicit i dicto. c. qnia i cle. q;
q; clerici virgata ul partita veste vtet nisi conabi
lis causa s; sit si bnficiat; extiteit p sex mēses a ptiipa
tione fructuz bnficioz que obtinet sit ipso facto suspē
sus. vnd dicit Gengelinz Quid si deferat non otinue
nec causa vsus ppy sed ob festuz socy q; militat vel co
dorat ul vxorat an incurrat hac penaz. Rndet nō. q;
talita raro occurrūt 1. iura coaptāt his q; sepe fiūt. ff. de
legi. l. ex. his cum le. se. 1. ea que raro. ff. de re. iu. Itz
ea que cā festi 1. ioco fiūt obligacōne nō inducūt. ff. de
acti. 1. obli. l. obligacōnū. S. xboz. xv. q. i. illud de sen
exco. c. i. 1. itz d; his que fiūt causa honoris momēta;
nei. vt notat s; ne cle. ul mo. c. super. specu. vnd religio
sus causa hōrādi amicuz audiēs leges ul phisicam in
principio studij non e excoicatus. Vire supra. S. pxiō
Itz qui aliqd facit cā veritatis excusat a pena i famie
q; alias incidet. ff. de his q; notāt ifamia. li. ii. S. si. nec
tal peccat dicit vt notat Inno. d. vi. 1. ho. cle. c. cū deco
rem: 1. facit iste textus vbi dicit nisi causa conabilis. et
hec e arbitria. Itz i simili dicit Inno. dicto. c. cum de
corez. q; licet theatrales ludos faciēs tanq; ifames
nō sūt pmouēdi. tñ dicit q; si hoc facerēt ad solacōez
alicui; ifirmi ul alia iusta causa nō peccarēt

Qui
Sed nūqd i lecto debz dferre habitum. Rndz De. de an
q; cano sentit q; sic xx. q. i. c. fi. dū d; sp jo. an. dicit q;
nō putat d; mēte q; monch; i cella sua dimittēs habitum
suū ul dum balneuz i trat i occito ul iacēs sine habitu
liget hac otitucōne: s; tūc qñ exhibz se otpectib; homi
nuz sine habitu i habitu laicali ul seclais deici sine iu
sta cā tūc ligat als pauci repeitēt nō ligati p hoc facit
phemiū siue rō d; q; i pncipio hui; capituli vt piculosa
facultas euagandi subtrahat. que racō cessat i casib;
supradictis 1. racio restringit dictum. l. cum pater. S.
dulcissimis de lega. secundo nec verbum posituz in ca
none e ita amare sumēdū vt nō fiat iterissio natuālis

de cōse. di. v. si tibi. q. l. antiq̃tas. C. de testa. q. ff. de so
la. l. mat. p. doc. toinē. toicē. de sancto Gemiano dicto. c.
vt p̃ciosa addit ad rōnez. Io. an. q. dicit q. hic cessat rō
de cōalis que intēdit eoz vacacōibz p̃uide allegat cle.
ij. de vita. q. ho. cle. q. imponit penā si publice vestez p̃
hibitā ferāt vt ibi patz in. S. dignitatē. ergo octa mu
tacō licz nō sit licita non tamen tali pena puniatur.

De fratibz cassate religionis. S. r.
Quare hāc excoīcācōz de fratibz cassate religionis q. d. no
uo aliquē recipiēt. Nota q. hoc. c. q. c. fi. s. eodez ti. Co
mūter ad hoc allegat q. cā religionis non licet cong̃ga
cōez facē. q. hic glo. dicit q. nō licz absq. licēcia p̃ncipis
nouū ordinem vel collegiū cōstituē. C. de coll. illi. l. j.
q. iii. q. Anto. d. bu. c. fi. d. excels. pla. dicit q. ista ē r̃gla
q. oīa collegia sūt reprobata nisi appareāt p̃missa vt.
l. collegia. S. in sūma. ff. de colle. illi. Et ideo oēs secte
vel collegacōes sūt p̃hibite i ciuitatibus q. non fiunt
sup. his que habēt simul tractat. puta societas sartoz
textoz. q. similiū. Et ideo dicit Guil. fm q. recitat De
in hoc. c. q. reprobati sūt illi q. ṽlgo vocant apostoli
nec tñ volebāt fm apostolū vidū manibz querē. x. q.
iii. cauedum. de c. c. cū apostol. Itē dicit hic Io. an. q.
papa Io. reuocauit q̃ntum d. facto p̃cessēat eos qui vi
cunt fraticelli vel fratres d. paupe vita siue p̃zocholi
siue begini i exuagati q. icipit sancta romana. S. istd
vixet cōtra dictū Inno. i. dicto. c. fi. de excels. pla. vbi di
cit q. cā pietatis q. religionis licz cōuenire. vt. l. j. ff. de
colle. illi. hoc ē facē coll. giū. Sed solucō ar. patet ex ṽ
bis eius q. s̃bdit dūmō nichil mali faciāt occasiō col
legi. q. hec collegia licet bonū nomē habeāt tamē q.
male opant sit illicitū collegiū. q. ideo d̃struēdū. ad hoc
facit. l. vltiā eodez titlo. q. l. q. ca. ibi posita q. si dicat In
no. q. nouitates reglarit sūt suspecte. vt. c. cū cōsuetu
dis. ex. d. o. sue. q. ideo papa hic statuit q. nō p̃p̃a aucto
tate fiat s. cū sola auctoritate pape fieri possint.

**De religiosis medicantibz q. recipiūt
comos vel loca de nouo. S. ij.**

Quare hāc excoīcācōne de religiosis medican
tibz q. comos ad habitādū ul loca d. nouo recipiēt.
Quero quōd intelligit istud de nouo. R̃ndet. Dau. q.
intelligit respectu principij quod nūq. fuit. vii. q. i. nō
aut. viii. q. i. nec nouiz. d. verborz significacionibz qd
p. nouale. q. q. dicit novom quod fuit q. postea res vt
esse q. iterū renouat. xviij. q. ii. d. monachis. q. sic nō in
telligit hic: nā si comz antiqua corruat q. sup. eodez so
lo reedificat nō est locz pene huic sed soluz euz locuz de
nouo querunt scēz si locz ille resisset esse suus q. ipsuz
quereret nouo titulo: tūc locz est huic constitucioni. c.
cum interdictū de renuncia.

Quero quia textz de quo sit mēcio in hac cle. cupiētes
qui ē positz in. c. vnico de excessibz prelatorz. li. vi. di
cit sine licencia sedis apostolice. An ergo sufficiet li
cēcia legati de latē. R̃ndz. De. de an. i. dido. c. vnico q.
Io. an. tenet q. nō: q. aliud ē sedes apostolica aliud le
gatus ipsius. ad hoc de filijs p̃sbi. c. fi. de sen. exco. ea
noscit. q. c. q. de his de sentencijs exco. li. vi. c. eos. q. in
cle. c. p. literas de p̃ben. Nō em̃ licet legato facē cōtra
iura. Nō em̃ qd facit legat. dicit facē sedes apostolic
ca de preben. hi qui li. vi. secūdū ea q. notat Speculator
in titulo de le. S. nūc tractat in principio.

**De religiosis q. dicūt aliq. uerba vt retrahāt
audientes a solucione decimarz. S. xii.**

Quare hāc excoīcācōne de religiosis qui dicūt
aliq. ūba vt retrahāt audientes a solucione decimarz.
Quero quādo duo requirūt vt hec pena vendicet sibi
locum. Primum q. talia proferant vt retrahāt audie
ntes a solucione decimarz. Secundū q. proferāt obli
gatis ad decimas soluēdas: secus si p̃ferāt alia inten
cione vel non obligatis.

**Item nota q. hanc penā incurrunt si hec uerba dicūt
in sermōibus suis itest in predicacionibus vel alia
bi itest priuatis locucionibus.**

**Item nota dū dicit religiosis q. hec pena nō habet lo
cū i clericis seclatibz ul laicis qui cōtrafaciēt.**

Q De religiosis q̄ cōfiteb̄ sibi non
faciūt cōsciēciā de decimis. §. xiii
Ite hāc excoīcacionē. s. de religiosis q̄ cōfiteb̄
sibi non faciunt cōsciēciam de decimis

Querit Lādul an si inueiāt aliq̄ retētores decimaz sint
absoluēdi. Rñd̄ q̄ nō ex q̄ sūt cōtinue i mortali pec
cato ex retēciōe decimaz. de deci. c. p̄hibeē cū sciāt pec
catū nō esse remissibile nisi restituāt ablatū

Ite nota q̄ p̄dicatoēs q̄ nō faciūt cōsciēciā de decimis
sibi cōfiteb̄ ul̄ q̄ negligūt p̄dicare qñ fuerint requi
siti nō incurrūt excoīcacionē ip̄o facto: sed suspēsiōe
ab officio predicationis et confesiois donec cōfiteb̄
ipsis si hoc ipsū sibi dicendi cōmode facultatē habue
rit cōsciēciā fecerint sed si i p̄dicta suspēsiōe p̄suerint p̄
dicāe ip̄o facto sentēciā excoīcaciōis incurrūt

Quēd quia dicit q̄ tenētur facere cōsciēciā qñ popu
lo p̄dicabūt an ergo teneāt qñ clericis p̄dicāt. Rñdet
glo. et Dau. q̄ non. de sen. exco. si snia. li. vi. Ite nota
fm Gengeli. q̄ hic nō fit mencio de festo natiuitatis do
mini p̄ celebraciōem tēiū missaz que celebrant illa die
p̄ qd nō est forte comoditas p̄dicādi: sed solū d̄ festo
natiuitatis beate v̄ginis. Ite non fit mencio de festo
pasce ppter comūionem.

Quēd quia hic dicit cū fuerint requisi an teneantur si
non fuerint requisiti. Rñdet glo. q̄ non

Sed qd si requirūtur i alijs t̄pib̄ p̄ter q̄ i istis. Viter
q̄ nō teneātur p̄dicare: q̄ hic solū dicit text̄ qñdo p̄
dicant in istis solēnitatibus

Ite nota textū studeāt informāe Naz fm Gengelini
nō sufficit q̄ p̄dicato dicāt Soluatis decimas. s. tenētur
informāe q̄lit ad eas soluēdas ex d̄bito assignāt

Ite nota q̄ sūt isti a q̄b̄ possūt req̄ri q̄a tex. dicit. Ab
eccliaz rectoib̄ vicarijs a loca eorūdem tenentibus

Q De religiosis q̄ decimas eccle
sijs d̄bitas v̄spāt. §. xiiii

Circa hanc excoīcacionē. s. de religiosis qui
decimas ecclesiis debitas v̄surpant.

Nota fm glo. et Aser. in sum. vii. li. ti. ii. s. lxxxi. iii.
q̄ i hoc qd dicit tex. Religiosi. patet q̄ nō habēt locuz
he pene i secl̄aib̄ cleicis ul̄ laicis q̄ d̄liquūt i istis

Item in hoc q̄ dicit Quicūq̄ cōphendit eccl̄a femiās
religiosas et religiosuz ad secl̄aēz eccl̄iaz t̄nllatū

Ite in hoc q̄ dicit ecclesijs debitas patet q̄ si decime
d̄berētur nō eccl̄ijs sed priuatis p̄sonis p̄ p̄ilegiuz ul̄
antiquū feudū et religiosi p̄hiberēt solui ul̄ alit̄ facit
cōtra istā cōstitucōne nō inciderēt has penas. Ite dicit
textus nō p̄mittūt facto itelligit ul̄ p̄hibet v̄t o

Querit glo. quia text̄ dicit q̄ tales religiosi cōtrafa
cientes sūt suspēsi ab officijs. an intelligātur de diui
nis officijs an d̄ alijs puta si eāt sac̄ta eccl̄iarū came
rarij clauicarij et similes. glo. arguit ad ptes et non
determinat. Dau. dicit intellige de diuinis. Item d̄ic
Stephan̄ et facit litteā ista vbi non repetit quib̄ offi
cijs cū omēs religiosi nō teneātur ad diuina officia s̄
soluz p̄fessi et cleici. xvi. q. i. Nemo. et c. se. et c. si monas
chus ul̄ potest itelligi de officijs tēporalib̄ que habēt
aliquādo religiosi: v̄t sunt p̄cuaciōes et castal d̄iona
tus. i. q. iii. saluator de solu. c. ii. et hec secūda expositio
est benignior. Intelligi eccl̄iaz possit qñ i eadez p̄sona
cōcurrūt officia diuina et alia. Alias si diuina tantuz
officia d̄currūt tūc illis sit suspēsus v̄t v̄itē maior pe
na. s. excoīcaciōis q̄ nulla ē maior i ecclesia. xxiii.
q. i. c. nō auferat. i. q. iii. corripit

Q De religiosis q̄ nō huāt interdictū
qñ matrix ecclesia huāt. §. xv.

Ite hāc excoīcacionē. s. de religiosis qui non
huāt interdictū qñ matrix ecclesia seruat

Aduertēdū fm glo. q̄ nō ligāt cleici secl̄ares hac cōsti
tucōne. s. v̄t icidāt excoīcacionē si nō seruāt interdis
ctum quanto matrix ecclesia seruat

Quēd an intelligat de interdicto a iure puta canō po
nit interdictuz ciuitati que insecuta fuerit ep̄iscopuz v̄t
in de. m. §. ciuitas de penis.

Pone q̄ matrix ecclesia vult istud interdictū obhuare et

obseruat: an religiosi nō obhuātes sint excoīcati. **Rñd**
et glo in verbo sedis apostolice q̄ sic
Qued que dicat matrix ecclesia **R**esponet glo in vbo
matrice. i. maiorez ul baptismale que dicit matrix q̄a
sicut mat̄ geneat sic illa geneat p baptismū: q̄ iter
dicat q̄nq̄ loca non habencia intra se eccliāz cathedra
lez habet tñ matricez iō exprimunt hoc: q̄ dico hoc lo
cū habere et cū illa matrix ecclesia religiosi nō obhuā
tibz subest q̄ntuz ad p̄sentacionē collacionis ul q̄a sit
ipsoz vicaria cuz hic generalit̄ loquatur
Qued quō intelligitur matrix ecclesia obseruare iter
dictum. **A**n intelligitur quādo solus episcop̄ ul pre
latus seruat. an q̄n soluz capitulum: an quādo vtrūq̄
mixtum. **I**tem q̄d si vacat ecclesia cathedralis q̄ pars
capituli seruat q̄ pars nō hūat. q̄ forte partes sūt equa
les. i. tot sūt obhuātes quot sunt nō obhuātes. **Rñd**
glo. q̄ in omibz his casibz ecclesia sumitur p materi
ali ecclesia. s. pro ipsius ecclesie pietibz q̄ ex quo quot
tidie in ecclesia celebrat̄ ianuis apertis siue p platum
siue p capitulum totum ul partē p alios clericos ecclesie
non sit locus huic pene. **C**oncor. **S**tepha.
Qued au q̄ ad iterdictū puicie dicit ecclesia metropoli
tana matrix ita q̄ illa huāte iterdictū religiosi totius
puicie nō obhuātes ligati hac pena sint. **S**ciētibz lo
qr. **Rñd** et glo. q̄ nō p hac litteāz q̄ dicit cathedra ul
matrice loci. **C**ōstat tñ q̄ **M**etropoli: puta **R**auenas
nō ē iuris ul cathedralis ciuitas **B**ononie. ligabūt et
go religiosi **R**auenetis diocesis tantum.
Quero quid si sit interdicta villa vel castrum non ha
bens certam eccliāz cathedralem inclusam ul matri
cem q̄ esse posset: puta quia matrix ecclesia est in alia
non interdicta ul quia plures sunt ecclesie in villa vel
i castro. et nulla est principalior q̄ quelibet baptizat
suos parochianos et forte ex illis ecclesijs alique ser
uant interdicta alique non. **R**esponet glo. puto q̄
tunc non sit locus huic constitucōni. **D**eficit em̄ m̄s
et verba sicut nec locum haberet quando in loco sinz

176
in loco singularit̄ iterdicto nulla esset ecclesia nisi illa
religiosorum non seruaciū.

Qued qualit̄ religiosi intelligāt scire mat̄ez etclia ser
uari interdictū. **Rñd** et glo. quāto viderint ul alio cor
poris sensu p̄ceperit: puta audierint alias p̄babiliter
ignorātes tales obseruāciaz nō ligant̄ hac pena
Qued q̄d si iterdictū sit nullū ppter appellacōnē illoz
stra q̄s latū fuerit q̄ tñ mat̄ ecclesia hūat. **Rñd** et glo q̄
nichilomīz religiosi nō obhuātes icurrūt excoīcatōz
Sed quid si matrix ecclesia nō seruat vbi est seruanduz
nūquid religiosi huare tenētur. **Rñd** **P**aul̄ q̄ sic. nā
nō excusant̄ licz matrix nō seruet.
Sed quid si episcop̄ mādāt seruāi iterdictū q̄ capitl̄
mādāt strariū. **Rñd** **G**engel̄. q̄ potius ē obediē
duz episcopo vt in. c. i. de postu. pla. **I**tem dicit d̄ inter
dicto q̄d mādatur huari p ep̄m: licz p ecclesiam cathe
dralez non hūetur: quia nō q̄d sit sed quod fieri debet
attenditur de elec. c. cum causam.
Item nota h̄m **L**andul. q̄ religiosi nō seruātes inter
dictū sūt excommunicati. **C**leici vō seclares q̄ et religiosi
sūt suspēsi vt. i. c. tāta d̄ excel. pla. **I**tem iterdictū m̄ssus
ecclesie d̄ pui. c. episcopoz li. vi. **I**tem sūt excoīcati sepeli
entes iterdictos in cle. eos d̄ sepul. **I**tem ē irreglaris q̄
ineligiblis adine q̄ passue s̄ eo. ti. is qui li. vi
De fratribz minoibz recipiētibz ad
diuina fratres d̄ tercio ordine. **S. x. vi.**
Circa hac excoīcatōnez. s. de fratribz minoibz recipi
entibz ad diuina fratres q̄ sorores d̄ tercio ordine.
Querit glo au si alij religiosi ul clerici seculares eos re
cipiant incidant excommunicationez. **R**esponet q̄ nō
naz specialit̄ excoīcant̄ fratres minores secūdu **L**andul.
q̄ specialit̄ eis affliciebāt vtpote sui ordinis
Item nota q̄ hec excoīcatio habet locū nō ob stā
tibus quibuscunq̄ priuilegijs tam ipsoz fratrum mi
norum q̄m illorum de tercio ordine
Qued an si fratres minores recipiāt ad diuina i alijs
ecclesijs et non suis incidant excoīcationez. **R**espon

ret glo. q. non. Posset tamen habere locum alia pena
cōmunis. c. i. e. ti. q. non hueret interdictū quāto ma
trix ecclia seruat: s. si matrix ecclia nō hueret interdictū
si ipsi fratres minores reciperēt eos ad diuina in alijs
ecclesijs nō incurrunt excommunicacōne secūdu Ste. fa
tetur tamen q. si eos reciperēt ad diuina oīa volūtate
rectorū assumēto sibi hāc auctoritatē q. i. ceteret **¶**
¶ Item nota secundū Dau. q. isti de tercio ordine gau
dent pūilegio q. tempore interdicti possunt interesse
diuinis quo ad alias ecclesias dūmodo nō fratur mi
norū: s. sic dicit Landul. et Gengelinus q. gaudēt pri
uilegio clericali. et hoc dicit Gengeli. ito verū et sic cō
sului in vna questione perusina

¶ De monachis et canonicis regularibus qui
transferunt se ad curias principū. S. xvii
Ira hāc excommunicacōnez. s. de monachis et canonicis
regularibus q. transferūt se ad curias principū. **¶**
¶ Nota secundū glo. et Asten. in sum. q. textus dicit non
habētes ad mīstracōne. ergo si habēt ad mīstracōnez
ire possunt causa administracionis. **¶**

¶ Item nota q. ad excommunicacōnez hāc contrahēda
duo sunt necessaria scilicet q. intrauerint curiam et q.
animo damnificandi monasterium vel prelatus licē
ciam autem habere vel non habere non est ponēda
dum quia etiam si intrarent curiam de licēcia prelati
animo damnificandi monasterium ul prelatus essent
ligati. Ex solo igitur exitu claustrī ob hanc causā nō
ligatur ex quo non intrauit curiam: Landul tamen di
cit q. si intrat curiam: licet nō animo malo peccat mor
taliter faciēto oīa pūibicōne licz nō sit excoīcat. **¶**

¶ Quid si intrauit curiam ob hāc causam. i. animo dā
nificandi prelatus vel monasterium: tamen non in
tulit damnum siue quia nō potuit siue quia penituit
Respondet glo. q. excommunicatus est

¶ De monachis qui sine licen
cia abbatum infra monasteria
tenent arma. S. xviii

177
¶ Ira hāc excoīcatōnez. s. de monachis q. sine licēcia
abbatū infra septa moāsteiorū suoz tenēt arma **¶**

¶ Nota q. hic nō extenditur ad canonicos regulares: q.
hic de eis non repetitur secūduz glosam. **¶**

¶ Qued qd si teneant arma extra septa monasterij. Re
spondet glo. q. non sunt excommunicati. **¶**

¶ Quero quid intelligitur nomine armorum. Respon
det glo. q. intelliguntur tam arma ad defendendum
quam ad offendendum vt tela et similia. in sti. de inter
dictis. S. armorum. et in sti. de pu. iu. S. item lex corne
lia. ff. de ver. signi. l. armorū. Concor. Dau. Landul. et
Gengel. qui addit potest tamen de his intelligi que
comuni vīu loquendi arma appellātur vt stetur vīu
loquendi. ff. de fun. instruc. l. cū de lamonys. S. alina
ff. de vbo. signi. l. vt alfenus. et l. aniculus **¶**

¶ Quid si tenent arma nō ad offensam sed ad aliū vīu
vt lapides ad edificandum cultellos ad vīu coquine
vel mense. Respondet Paulus q. non est locus huic
pene. Si autē haberent aceruum lapidū ad fenestraz
super portam ad impugnandum venientes tunc acce
dit iste textus. **¶**

¶ Nunquid clerici portātes peccāt mortaliter. Respon
det Matheus q. sic alias non possunt excommunicari. ii
q. iii. nemo et ibi notatur. **¶**

¶ De religiosis ministrantibus sacramēta
eucharistie extreme vñctiois absq. li
cencia pīy sacerdotis. S. ix. **¶**

¶ Ira hāc excommunicacōnez de religiosis mīstran
tibus sacramēta eucharistie extreme vñctiois absq. li
cencia pīy sacerdotis. **¶**

¶ Qued an crebat religiosus parochiano volēti recipere
eucharistiaz si dicat se habere licēciaz a pīy sacerto
te. Respondet glo. q. sic quia presumēdus est esse me
mor pīe salutis. i. q. vii. S. sanximus d. homicidio signi
ficasti. Concor. Dau. Landul. et Ste. **¶**

¶ Qued qd de seclāibz mercenarijs et filibz. Rñt. glo. q.
sufficit licēcia pībitorū i q. r. parochijs habitāt. **¶**

Quero an sufficiat licencia parochialis qui nondum est presbiter. **R**espondet glo. q. sic si e legitime etatis ut infra annum possit ordinari sacerdos & ita faciat se ordinari infra annum a die quo est sibi cura commissa: alit ipso facto est priuatus beneficio. ut m. c. licet d. ele. li. vi. nisi ecclia parochialis sit collegiata: quia in isto casu non est priuatus sed nisi admonitus faciat se infra dictum terminum ordinari debet priuari. extra de elec. c. cum in cunctis. S. cum inferiora. & c. institutum d. elec. li. vi. tamen episcopi & superiores possunt cum aliquibus dispensare ratione studij ut non teneantur se facere & moueri ad sacerdotium nisi post septennium dum tamen infra annum faciant se promoueri ad subdiaconatum et post septimum annum ceptum infra annum recipiant diaconatum & presbiteratum aliter sunt priuati ipso iure de elec. c. cum ex eo. li. vi.

Quod an sufficiat licentia vicarij q. geit cuaz ordinaria il li. ecclie parochialis & e constitut ab ep. **R**ndz glo. q. sic. Ex q. inferet q. si non habz cuaz ordinarias h. e sibi cura ecclie paruo tpe recomissa q. non pot dare hac licentia nisi i speciali hoc sibi sit commissum.

Quod an sufficiat licentia dyocelani. rndz glo. q. sic. de pe. & re. c. ii. li. vi. q. epus e parochialis p. b. bit oiu subiectoz sue dyocesi & specialit qn vacat ecclia parochialis. soluit tn glo. q. a parochiali p. b. bito recipiat licentia q. tunc e non recede a v. bis. c. ad audiencia d. d. c. m. i. s.

Quid si parochianus dicat to tibi licentia ut recipias a quouis sacerdote siue religioso. **A**n requiratur specialis specificatio q. possis recipere a tali fratre minorum vel predicatorum.

Item quid si parochianus dicat religioso to tibi licentia ut res eucharistiam & extremam unctionem meis s. b. ditis an requiratur specialis specificatio parochianoru quibus hec sunt prebenda. **R**espondet glo. q. non ex q. de sacramento sit specificatio.

Quero an religiosi conferentes sacramenta baptismi incidant excommunicationes. **R**ndet glo. q. no.

Item fm Landul. q. sacros parochialis cuat? quanc? tunc? simplex ex quo comissa e sibi cura potest i adiu toriu ipse cure sibi assumere sociu ad tempus quenc? religioz ul aliu sine cuiusc? superioris licentia: puta i q. dragelima qui ipm iuuat i sacramentis conferendis ul in officio pdicandi dum o stet sibi de ipse sufficiencia ut notat jnno. in. c. tua d. clerico pegrino. & c. excoicamus. S. q. a v. de hereticis. naz ex quo talis sut ordinati rite ita possut illa facere sicut curati nec reficit eis nisi materia. s. popul? si ergo curat? paret sibi materiaz exercere potest. xvi. q. i. ecce.

Quod religiosi qui absoluunt excoicatos a canone. **S**rr.

Item hac excoicacione de religiosi qui absoluunt excoicatos a canone

Quod an si religiosi absoluunt a sententia lata ab hoie i ci dat i excoicaco. rndt glo. q. non ex q. non expsit. j. de Landul. & Dau. dicunt q. si absoluunt a sententia lata ab hoie ul p delegacoem pape ul p litteas alioz ifeioz p. latoru non icidunt i excoicacione q. si d. hoc itellexiss. expsisset ut in. c. ad audiencia d. decimis. item q. hec constitutio est penalis. ut i. c. statuz de elec. li. vi.

Quod q. text? dicit pter q. a casib? i iue expsis q. sint casus a iue expsi i q. b. religiosi sine metu excoicacois possut ab soluere. **R**ndet q. n. regl. a. s. regl. a. p. cuttit q. tunc ad curia mitti non debet h. euz pot absoluere p. lat. ut. i. c. mona. de sen. ex. ul i articulo mortis q. casu qlibet simplex sacros absoluunt & alij fides ut i. c. cu eoz eo. ti.

Quod si religiosi habet ex privilegio ut possint absoluere a casibus excoicacionuz in iure positaruz. **R**ndet glo. q. tunc si absoluunt non icidunt excoicacione & hoc e qd dicit textus vel privilegys sedis apostolice concessis eis de s. fratribus.

Quod que sint iste sentencie a qbus si religiosi absoluunt incidunt excoicacione. **R**ndet glo. i vbo a sentencijs q. intelligit ab oibus sentencijs siue sint sentencie exco municationis siue suspensionis siue interdicti p statuta

synodalia ul puincialia pmulgate. **¶**
 Sed nuquid prelati collegiataru ecclesiarum cum capellis suis possint facere statuta sine consensu episcopi ul capituli cathedraliuz. **Rndet** **Stepha.** q. non. vt. m. c. cum consuetudinis de consuetudine. i. c. nouit. de iudici. i. de his que fiut a prelati sine consensu capituli. c. nouit. **¶** Et notat **Inno.** d. osti. cu oes. **¶** Epus autez cu consensu capituli pot d costi. c. vt aiaz. li. vi. de maio. i. obe. c. ii. x. viii. di. i. prin. d. ose. di. iii. c. i. **¶**
¶ Quero quid si absoluant sociu ul religiosu a pdictis puta ab excomunicacoe canonis. **Rndet** glo. sup vbo queq. q. tales absolutes icidut excoicaco. **¶**
¶ Sed an absoluti icidat taq picipates i crimie. glo. jo. an. i. mittit se ad notata i. c. ottingit d sen. exco. **¶**
¶ Quero pone q frater minor absoluit percussorez clerici ul interfectorem non a sentecia excomunicacois sed a peccato: nunquid incurrat hanc penaz. **Rndet** **Landul.** **¶** Videtur q non. quia aliud est absoluere a peccato homicidij aliud ab excomunicacoe. **¶** Nam aliquato remans i mortali propter quod e excoicatz absoluit ab excoicacoe durate peccato de testibus. c. veniens. **¶** Item excomunicatz i irregularis potest absolui ab excomunicacoe remanete irregularite d sen. ex. cum illoruz. **¶** Item quia si textus iste voluiss dixiss vt in. c. ad audienciaz de decimis. **¶** Dicit ergo q si talis scienter admittit excoicatu ante absolucionez ad sacramentum penitencie: tunc i si non incurrant hanc excomunicacoe directe icidunt tamen minorez picipato cu excomunicato i coterendo ecclesiastica sacramenta i sic participando indiuis. extra de sen. ex. c. nupsecus si pbabili ignoabat factuz ul ius speciale ul constitucionez synodalez ul puinciale fulminatez excomunicacois sentecia: tuc em foret excusat. vt i. c. ad apostolice d cle. exco. mini i. c. vt aiaz. de osti. li. vi. nisi ignoracia fueit crassa ul supina: i ibi dic textus: puta si otstitucio fuit publice publicata i ciuitate. vt notat i. c. cu i tua q mat accu. possut. x. xxi. di. i. pn. **¶**

179
¶ Vtruz secularis puciens clericu i ingrediens religio nem possit absolui. **Vide** **Ric.** m. iiii. di. xvi. **¶**
¶ Vtruz laicos absolues aliq ab illis peccatis a qb nō pot peccet mortalit. **Vide** **Ric.** i. iiii. di. xxi. ar. ii. q. b. **¶**
¶ De clericis seclaiibz i religiosi iducetibz ad vouendu iuradu ul pmittendu d eligendo sepul tuaz apud eos ul ia electa nō mutando. **S. xx. i.**
¶ Itca hac excoicacoe d clericis seclaiibz i religiosi iducetibz ad vouendu iuradu ul pmittendu de eligendo apud eos sepulturā ul ia electa nō mutadā. **¶**
¶ Aduertendu q sic dicit in. c. i. d sepul. li. vi. d quod. c. facit mencoe tex. i cle. c. cupientes d penis si ottrafactuz fueit talis electio eit irrita: i q sic elegerint nō possut sepeli apud ecclesias sic electas nec possut eligē alibi: si oī nō sepeliendi sūt apud ecclesias apud qs fuissent sepeliē di si nō elegissent sepulturā. **¶** Alias religiosi i clerici q pdictos i suis ecclyis ul cimiterijs psumserint sepelire tenēt ad restitucōne corpoz si petant i etiā tenēt ad restitucōnez omniuz q occasione sepulture eoz puenerit qmodolibet ad eos rez faciendaz itegliter itra. io. dies q nisi fecerint. ecclesia apud q sepeli fuerint i cimiteria eius extit tū diu remaneāt interdicta donec facta fuerit restitucio predicatorum dicto. c. i. **¶**
¶ Quod qd si nō inducant ad iuradu vouendu ul pmittendu si inducūt vt eligant. **Rndet** **De.** de an. fm jo. an. q nō ligāt ista otstitucōne naz simplici eligēs pot baiare i pete qd nō pot iuras vouēs ul pmittēs. **¶**
¶ Quero quid si inducant ad vouendum iuranduz vel promittendum de eligendo apud non suam eccle. iaz. i. inducentis. **Rndet** idem secundū jo. an. q non ligantur hac constitucione. **Vide** quod notat **Hosii** eo. ii. in summa. **S. an** licitum. ver. quod si quis eligat vbi loquitur de illo qui iurauit non mutare sepulturam an mutare possit. **¶**
¶ Quid si quis pprio motu iuraret i l voueret i tali loco eligere sepulturam. **Rndet** **Hosii** q tunc tene tur seruare votu ul iuramentu nisi causa noua supiciat

puta qz factus ē episcopus ul religiosus ul locus est di-
stipatus. extra de reli. to. inter quatuor: licet **De. d. an**
teneat contrariū dicto. c. i. de testa. **¶**

¶ Item nota qz qui illicite sepeliunt tenentur ad restitucō-
nem corporum & hoc si petantur. **Ad** restitucōne aut
aliorum que occasione sepulture pceperunt infra decē
dies etia si non petantur. vt dicit glo. in verbo decen-
nium. & ratio ē secundū **Petrum** de ancha. quia sem-
per q male accipit ē in mora sicut fur. l. i. de furtiua. ff.
de condi. furti. **Nō** ergo debet interpellari sed vltro se
offerre vt liberetur a peccato. **¶**

¶ Quod quā ex dīcto vni forte minimi d. ecclesia ppter
iuramentum ul pmissione quam sibi fecit fieri tota
ecclesia damnū paciatur vt sit interdicta cū cimiterio
Respondet **Petrus** de ancha. qz reliq. de ecclesia hanc
penā interdicti incurrit potius exsequenti eorū dīcto nō
restituēdo male accepta q ex facto alicui d. collegio hoc
inducētis q si totū collegiū dicat deliquisse si retinet rez
inuasam ab vno de collegio. **¶** Facit qd notatur. c. ij. d.
ordi. cog. **P**resumitur enim ille talis eorū consuetudo
deliquisse postq retinent rem sic inuasā. ar. d. testi. spo-
cum ad sexem: nam rācone coniunctionis alter alteri
facta presumitur scire. ar. l. de tutela & quod ibi nota-
tur. C. de integritate testi. minorum. **¶**

¶ Quero dicitur i dicto. c. i. de sepul. qz si q. fecerit sibi
promitti de eligendo apud illū sepulturā qz tali pro-
missione non obstante debet ille sepeliri apud ecclia
illam apud q. de iure sepeliri debuisset. **Q**uid ergo si ip-
sa ē illa cui clericus sic deliq. faciēdo sibi iurare vouē
ul pmittere: puta ē suus parochian. vbi alias sepeli
debebat **R**espondet **Io. an.** in nouella qz ista questio
ē indubitata. qā ista constitutio emanat in fauorem
ecclesie cui sepultura debetur ergo in ipsius penam re-
torqueri non debet. de re. in. c. qz ob gratiam. item licet
peccet auferendo libertate eligendi sepulturā. tamen
certat d. obito tūcēdo. **Nō** ē ergo habēda illa rāco d. ta-
li q. habet de illo q. certat de lucro captato. l. fi. C. de co-

180
dici. facit. C. si quis ali. te. phi. l. fi. & l. julianus cū. l.
sequenti de ac. qui. re. to. **Cōcor. De. de ar. ¶**

¶ Quid si illa apud quā debebat sepeliri de iure et erat i-
terdicta eius cimiterio. **R**espondet **Arch.** illum sepeliendū
in ecclesia cathedrali que etiam si esset interdicta setua-
bitur ordo. xiii. q. ij. c. vbi cumq. **¶**

¶ Quod si ista q. debebat restitui huic eccle. in qua debe-
bat sepeliri si interdicta nō fuisset postq nō ibi sed in ca-
thedrali vel alibi sepeli: vtz debebūt ista huic eccle-
sie ad quam funus tūfertur **E**adem etiā esset questio
de canonica portione debita eccle. parochiali an ea pdat
si comprehendit interdicta tempore sepulture **P**ossit etiam di-
ci in pmo casu qz postq cathedralis vel alia subrogat
loco interdicte debet intelligi subrogata cū omnibus q.
litatibz & cū onere & honore. ff. si q. ex testa. liber est
iusus fuerit. l. i. §. hec actio **O**nus enim cōmittatur i
tali casu emolimentū. l. alūne. §. scia de alimēto legato
Itez possit dici qz si sine delicto esset ecclesia iēdicta nō esset
ecclesia priuāda cōmodis cōsuetis. ar. l. administracōn
. C. delega. **I**tez sentō si non potuit sepeliri apud eccle-
siam apud quā elegit sepultuam ppter casum cōtingen-
tem in psona mortui: puta qz recessit in capis nec repe-
rit vel ē bannit: ppter ista em ecclesia non ē priuāda
legatis sibi factis gēcia sepulture. vt notat in. c. in nra d.
sepul. li. vi. **S**i aut q. post electā sepultuam & legatū
ecclesie factum mutasset aimū eligendo alibi sepulture
viret legatū adēptū & tūllatū ad illā in qua voluit vl-
timo sepeliri. ar. dicto. §. scia. hec **De. d. an. ¶**

¶ Quod idē **De. p. Jo. an.** **Q**uid d. viatoibz d. cerentibz
vbi debeāt sepeliri. **Io. an.** i. c. i. d. sepul. i. nouella dic qz
i ecclesia cathedrali & tūcit opionē **A**rch. tenētis otazū
. §. qz sepeliat i ecclesia i cuius parochia mortuū ē. **I**de **Hu**
go. & **Ray.** p. c. ecclesias. xiii. q. i. & xvi. q. i. c. i. exponen-
tes ibi patz. i. xpianoz. ii. q. iii. ad mēlez **Goff.** i. sum.
eo. ti. v. qd si pēgn: dic qz sepeliatur in cathedrali vel i
alia i cuius parochia mortuū ē p dictum. c. ecclesias: & fuit
hec questio resata Senis i psona cuiusdā militis magnici

fozensis qui recessit i parochia sancti **X**pofori & sepul-
tus fuit i ecclia cathedrali cuius funea fuerit magifica & si-
tuosa valde: ibi tñ nō eāt qstio d oibz funealibz h d pōz
ta padchiali quā petebat ecclia sãcti xpofori.

Quod dicit hic q ille qui iniuste sepeliuit tenet ad res-
titucōz omīuz illi ecclie ubi debuit sepeli. Sed pone q
ille in ecclia nō pōt sepeliri qz ciuitas eāt interdita & de
facto sepelitus fuit apud fratres mīores ipis iuitis. Mul-
ta tñ p oblatiōibus & p missis dicendis oblata sūt fra-
tribus. Querit an illa ecclia debeat illa habere vel an
parochialis debeat de illis habē qrtaz cum nec apud
ipam potuisset etiā sepeliri. **F**edericus de senis cōsulit
it q ista male ablata & male accepta non veniāt diui-
denda. ff. familie heredis. de. l. ceteruz. S. S. Et si qui
ad hoc facit quod notat **I**nno. in dicto. c. in nostra.
ubi ad litteām sic dicit. Siue ergo is de quo agit apud
hospitalarios non de iure h de facto sepultus est de re-
lictis eisdem nō totū nō parte reddet ecclie parochiali sed
corpus tantum & oblaciōes omnes que occasione se-
pultuē facte fuissent. vt ex. de sepul. c. ex parte. Nec ob-
stat. c. in nostra. qz debet itelligi quāto prius alibi se-
pultus de facto debebat apud suā ecclia sepeliri: h in casu
nostro nulla sibi irrogatur iniuria cū non habet ius
tunc sepeliendi ppter interdictū de re. & re. qz in te. & de p-
ui. c. cum & plantare. S. qz si tēplarij. Et inferit istā ra-
cionem qz si ecclia parochialis ē interdicta si non p ra-
cionem qz parochianz alibi sepultus ex elecione ul iu-
ramto dicto casu ecclia parochialis nō habebit q-
tam: Et ita scripsi in dicto. c. in nostra. versu ultimo
queritur. Et hoc dico qz si apud eccliaz ubi debuit esse
sepultus de iure potest de iure defendi vt sua ecclia int-
dicta nichil percipiat. Sed si alibi ē sepultus de facto:
tunc si sine interdicto sua ecclia cōmisit culpam tunc
forte idem. Si vero culpam non commisit quia forte
propter delictum comini fuit ciuitas interdicta tunc e-
tiam non deberet suo iure priuari cum p eam non sta-
ret h p casuz occurrētē. ar. dicta. l. ab administracōe. Itēz

181
si in sua poteāt sepeliri tūc omniū debet fieri restitutio
p eccliaz que illicite sepeliūt. ar. huius. c. & c. in nra. que
em occasione rei mee ad te veniūt debes michi reddē si-
cut ipaz rez: qd dic sicut plē notat. Bar. in. l. ptoz ait.
S. qd d fructibz. ff. d. boīs auctoritate iudicis possidēdis

De quocūqz qui incidit in heresim

iam dānatā ul nouā adinuenit &

gñlit d qcūqz heretico. S. xxij.

Atta hanc excomunicacōm. s. de qcūqz qui incidit
in heresim iam dānatam vel nouam adinuenit & ge-
neraliter de quocūqz heretico.

Quero quis dicatur hereticus glo. ordinaria in. c. illi
qui peregrinos. xxiiii. q. iii. enumerat plures modos di-
cens. Vno modo dicitur hereticus quicūqz est dubius
in fide. ex. de. here. c. dubius. Secundo omnis scisma-
ticus dicitur hereticus. ij. q. i. quisquis. Tercio omnis p-
cisus ab ecclia hūm qz excomunicatus dicitur hereticus.
iiii. q. i. c. i. Quarto modo dicitur hereticus qui male i-
terpretatur sacram scripturam. xxiiii. q. iii. hēsis. Qui-
to qui nouam opinionem inuenit. xxiiii. q. iii. hereti-
cus. Sexto qui vult auferre priuilegiū romane ecclesi-
e que preest omnibus. xxij. di. omnes. Septimo qui
transgreditur precepta sedis apostolice petiāciter. xix.
di. nulli fas. Itē large qñdōqz dicitur hereticus omnis
q nō tenet articulos fidei: & hūm hoc iudei & gētiles sūt hē-
tici. xxiiii. q. iii. qz ved: & hūm hoc nō oīs hēticz ē excoīca-
tus. Stricte aut sumit hereticz omnis q remotus est ab
ecclia qz erat in fide & hūm hoc oīs hereticus ē excoīca-
tus. ex. de. here. c. ad abolendā. Est & alia similis glo.
in. c. firmissime de hereticis que dicit qz sex mois dicit
qz hereticz. s. qui perūt sacramēta ecclie sicut ē simoi-
acus. i. q. i. Eos qui per pecuniam. Item ille qui se scin-
dit ab vnitate ecclie. vii. q. i. deniqz. Item qui errat in
expositione scripture. xxiiii. q. iii. Heresis. Item omnis
excoīcatus. iiii. q. v. qz autem. Item qui fingit nouam
sectam ul confictā sequitur. xxiiii. q. iii. hēticz. Item q
alit sentit d articulis fidei qz roāna ecclia. xxiiii. q. i. hec ē

fixes. **A**ddit **A**nto. de bu. i. dicto. c. firmissime qd ppe
dicitur heticus qui non tenet qtnor concilia. C. d. here. l. q.
cuq. r. l. fi. C. de sum. trini. r. fide catholica. jtez qui de
cretalibz epistolis tradidit ul eas non recipit. xx. di.
de libellis. jtez qui coionem catholice ecclesie non recipit i
aur. de privilegys totum post pn. colla. octava. **A**dde
qd heticus esset qd diceret xpm non esse vey hominez. vt
in. c. cu cristz d heticis. **I**te qd dicit ptiacit asserendo qd ai
ma ronalis seu intellectiva non sit forma corporis huani
p se r essencialis tãq hereticz sit cõsensus. vt. in. de. i. de.
lum. trini. r. fide catholica. jtez octo articli vt heticis dã
nant r reprobant i de. ad nostrã d heticis. **P**rimo qd ho
mo i vita pñenti tm r talẽ pfectionis gradũ potest ac
quire qd redet penitẽ ipeccabilis r ampliẽ i gracia p
ficẽ non valebit. **N**ã dicũt qd si qd semp pficere posset:
posset aliqẽ pfectior xpo iueniri glo. dic qd si hoc itel
ligũt d dei potẽcia absoluta catholice dictũ e p eã pos
se reddi quẽ ipeccabilez: r hoc privilegiũ beate vginie cre
dat datũ esse diuitẽ. **D**icẽ aut hoinez hoc posse hm le
gez cõmunẽ qd de sanctis dona gracie sue dispẽsat hoc
ẽ heticũ. naz hm comunez legẽ nullz potest ipeccabilis
fieri n p dei beatificaz visione qd solũ p hãc vitã dat
beatis. **E**t put dic **Thomas** parte. i. q. c. ar. ij. **F**orte
mouebant isti auctoritate **Io. i** epistola. i. c. iii. ibi. **O**m
nis q natus e ex deo non peccat. **S**z **H**ieronimz oia **Io**
uinianũ plene huic auctoritati rñdet de. pe. di. ij. **S**i em
pbans mltis auctoritatibz hoinez et pfectũ in hac vi
ta peccatẽ posse exemplo **Dauid Salomois Iosie Pe**
tri. **P**ecundo qd ieiunare non oportet hominẽ nec oratẽ
postq gradum pfectionis huimoi fuerit assecutus: qd
tũc sensualitas e ita pfecte spiritui r racioi subiecta qd
homo potest libere corpori concedere quicquid placet
Glo. pulcris demonstraconibus probat hoc esse hereti
cum. **T**ercio qd illi qui sunt in predicto gradu pfectio
nis r spiritu libertatis non sunt humane subiecti obedi
encie nec ad aliqua precepta ecclie obligantur: qd vt
asserũt ubi spiritz domi ibi libertas. **Q**uarto qd homo

182
põt ita supnatualez beatitudinẽ hm omnẽ gdu perfe
ctiois i pñenti vita assequi sicut i vita eã optiebit bea
ta. **Q**nto qd qlibet intellectualis natuã ex se ipa natuãli
ter e beata. qd aima non idiget lumine glorie ipa ele
uate ad deũ vidẽdum r eo beate fruendum. **S**exto qd
se exercẽ i adibz vtutũ e homis ipfecti r pfecta aia lice
ciat a se vtutes. **S**eptio qd mulieis osculũ cuz ad hoc
non inclinet natura e mortale peccatum: adẽ vey car
nalis cum ad hoc inclinet natuã peccatum non e: ma
xime cum tentatur exercens. **O**ctauo qd in eleuacione
corporis **Iesu Cristi** homo non debet assurgere nec ei
de reuenciã exhibere: asserẽtes qd esset imperfectionis
eildem si a puritate r altitudine sue otemplacois tm
descenderent qd circa misterium seu circa sacramentuz eu
charistie aut circa passionem humanitatis **Cristi** ali
qua cogitarent. **V**nde papa precipit qd nullus dictos
errores teneat r defendat. r precipit inquisitoribus vt
diligẽter inquirant r puniant. **V**ide glosas pulcre ex
ponentes r demonstrates hos esse heticos errores. **I**tez
sunt hetici qui negare presumpserũt spiritũ sanctũ eter
naliter ex pre r filio pcedere. **I**te qd asseret spm sanctũ
procedere a patre r filio tãq a duobus pncipys r non
tãq ab vno principio de sum. tri. c. vnico li. vi. **I**tem
esset heticus qui tenet libellum **ioachim** abbatis con
tra **Petrũ** lobarũ editũ in quo ipse abbas **ioachiz**
põit pluãlitatẽ psonaz in trinitate. pluãlitatẽ dico col
lectiuã sicut diciẽ pluẽs homiẽs effice populu r sic di
uidit psoas sbstancialit r non p appetatẽ r iõ reprobãt. c.
dãnamz. ex. d. sum. tri. q. fi. ca. **I**te e heticus qd ptiacit
affirmat vsuãs non esse pãm. vt i. de. i. s. sane d vhis. r
ibi pñipitur ordinarijs r inquisitoribus vt contra diffama
tos de huimodi errore procedere non omitterent. **I**n
dei tm si hoc ptiacit assererẽt non possunt per inquisi
tores puniri vt heretici hm **Pau.** tamen si hec dogma
tizarent posset ecclesia eos punire facit ad hoc qd notat
Hosti. d voto. c. qd sup. sicut puniunt in alijs casibus
in qbz offendũt hiez. d iudeis. iudei scdo. **¶**

Qued an heretici possint reconciliari post mortem si in morte apparuerit sig cōtricionis. rñdet Anto. d. bu in. c. a nob is de sen. ex. q. possūt q debēt. xxvi. q. vi. c. q. recedūt. q. c. sequēti de conse. di. iiii. egrotātes de here. excommunicam. i. s. sane.

¶ Qued q̄s dicatur hēticus p̄ dubiū fidei. rñdet glo. i di cto. c. dubius. ex de here. quāto dubitat i articlis fidei: q hic ē q̄ saluus esse non pōt qui cōtradicit alicui articulo posito in simbolo Cetero in vñū deū q̄bus p̄ fidez solam adhibēda ē credulitas qz fides ē de re non vīla de pe. di. iiii. c. in tona. C. de. sum. tri. q. fide ca. l. fi. Sed cōtra qz nllz ē qui q̄qz ex carnis stimulo non reuocet in dubiū. rñdet Anto. de bu. q. qdā ē dubietas q̄ habz p̄tinaciā animi q̄ delibēcōz q̄ placēciā habet q̄ hec inducit hēsim circa articlos fidei Quedā ē habitacio q̄ p̄cedit non ex cōsciencia q̄ hec ē potius pena q̄ culpa et debilitas p̄prie imaginacōis quā peccatuz nec habet hēsim cū frequēter cōtra voluntatē accidat imo ille q̄ se bene firmat in fide q̄ talibz motibz resistit meret̄ licut ille qui resistit carnis stimulis. vi. di. Sed pensandū ad hoc xxiii. di. dixit.

¶ Qued an iudei sint excoīcati tāq̄ hētici. rñdet. Anto. d. bu. in. c. ad abolēdam q̄ non: qz quo ad canoīcas san ctiones nichil ad nos d̄ his que foris sunt. ij. q. j. mul ti extra de diuoz. gauzemus

¶ Quero an heretici occīti sint excoīcati. respondet glo. qz sic de here. in cle. i.

¶ Quero qui dicunt credentes hēticorum. respōdet. An to. de bu. q. qdā sunt credētes hereticos esse bonos q̄ istis non ponitur pena hereticorum. Quidam sūt cre dentes hereticorum erroribus q̄ tales sunt hētici. De. autem d̄ an. in. c. q̄cumqz de here. li. vi. dicit qz creden tes dicunt qui se dicunt credere eorum erroribus. de. pe. di. i. potest. Item qui in oracionibus secuntur eoz ritum q̄ consolacionem q̄ cōmunionē ab hereticis re cipiunt vel similia que ad eorum ritum pertinent: q̄ i deo tales dicuntur credentes quia presumitur affectz

ad eos esse quoz opera secunt. l. tolum. C. d̄ tolo. q̄ plz est facto q̄ ubo aliquid facē de appel. c. dilecti. l. certuz. ff. si certū petatur: q̄ intellige de factis que pertinet ad ritum eranciū. alias secus puta si ducatū p̄beret here tico vel alimēta vel similia que non spectant ad cultū fidei. Tales em̄ non credentes s̄ receptatores dicuntur infra eo. c. accusatus. S. ille quoqz.

¶ Sed quid de audientibus sermones q̄ p̄dicacōnes here ticorū. Dic qz hi nō possunt dici credētes s̄ grauit̄ sunt suspecti ita qz etiā purgacō idicēda ē de here. c. excoīcaz. S. qui aut. Similiter qui coīcant in ducatu cibis vt predixi semel autē in talibus actibus participando nō potest dici quis credens vel suspectus. i. q. i. Constat de presuincio. c. Ex studijs.

¶ Qued qui dicantur receptatores. Rñdet iēm. De. vbi s̄ qz illi qui sciēter hereticos suscipiunt. vt in. c. felix de pe. post pñ. Lex autē illū receptatores vocat q̄ receptat q̄ celat vt celatus iudicis manus euadat. l. i. q. l. ii. ff. de recepta. q. ff. de offi. presi. l. cōgruit q̄ quod notatur in. l. quicumqz. C. de ser. fu. q̄ notat Hostien. in sumā huius ti. S. que pena.

¶ Quero qui dicantur defensores. Respondet iēm vbi supra qz q̄qz quis defendit errorem quātoqz erāntes primus dānabiliōz ē xxiii. q. iii. qui alioz Decūdz q̄ defendit p̄sonam q̄ punit. c. quicumqz de here. li. vi. q̄ ista defensio p̄sone potest m̄ltipliciter contingē: puta vbi q̄ potēcia ne pueniat ad manus iudicis q̄ de ista d̄fensiō loq̄t. xxi. q. i. p̄ totū. Itē dicūt tales d̄fendere p̄ncipes q̄ prelati qui tales non corrigunt. Nam in e is negligere est fauere. ij. q. vii. negligere. lxxiii. di. ez roz. q. c. vt fame de sen. exco.

¶ Qued q̄ dicāt fautores. rñdt idē vbi s̄. Distinguēd̄ itē p̄ soās publicas q̄ p̄uatas. Illi em̄ q̄ hnt publicā p̄ratē ex lola d̄ssipōē p̄nt dici fautores q̄n. s̄. nō fugāt ab ecclia dā natū neqz p̄uāt. xxiii. q. iii. q̄ p̄t. c. q̄ntē d̄ sen. ex. vbi d̄ hoc. p̄uate vō p̄sōē nō capiēdo ul̄ d̄tinēdo nō dicūt fau tores qz hoc spectat ad habētes p̄ratē. Qntū at ad ūbalez

.c.i.7.c. qui alios ubi de hoc.

Vt quis dilatur fauere hereticis verbis. **R**espondet itez
q̄ sic: si nō p̄ iocum nec ex lingue lubico s̄ in publico ⁊
in cōuenticla dicūt illos non esse tales quales dicunt
⁊ generaliter q̄n puocant verbis plebem ad hēticorū
amorem ⁊ fidem eneruāt fauere dicunt: ⁊ pbatur. ii. q.
iii. timēto. ii. q. i. c. fi. **I**tē d̄fendēs coloātē dicit fauē. ii.
q. iii. ita. **S**ec̄ si p̄ lubricū lingue. ff. d̄ actio. x. obli. l.
obligacōnū s̄b stancia. **A**duocati etiā q̄ defendēto eoz
excessus excusant fauere dicunt. **E**t de istis aduocatis
vide q̄ notat **I**o. an. in. c. p̄posuit. de. de. exco. minis.

De ominis tpoalibz q cognoscūt
de officio inquisitionis. §. xiii.

In hac excoīcācōm. s. de dominis tempoalibz
qui cognoscunt de officio inq̄sīcōnis. **A**duertendū q̄
incurrunt hāc excoīcācōm siue p̄ncipaliter siue iciden
ter cognoscant: p̄ncipaliter puta q̄ ista de causa p̄nci
pali facit capi hereticum. **I**ncidēter. puta q̄ fecerat ca
pi eum alia de causa s̄ incidenter etiam de hoc inq̄si
uit. **I**tem nota q̄ dātes eis auxiliū cōsiliū ⁊ fauorē sūt
excoīcati si sciēt hoc faciūt: sec̄s si ignoranter s̄m. glo.

De inquisitoibus q̄ quis mō dmittūt
procedere contra hereticos. §. xiiii.

In hac excommunicationem de inquisitoribus
qui odio gracia vel amore committunt procedere con
tra hereticos.

Quero quid si omittant timore vel propter vitandū
scādalu. **R**ñet glo. q non est loc⁹ huic pene. **¶** **¶**

Quero quis dicat lulped? ⁊ p quã suspiciõnem potest
contra quẽpiam pcedi. Vide Anto. ⁊ bu. in. c. extorõ
mica? d here. ⁊ Jo. ⁊ li. in. cle. in. eo. ti.

Quero quia hic dicitur qd non potest absolui p̄ter q̄
per romanum pontificez: qd si vacat sedes apostolica
an possit absolui a collegio cardinaliū. Rñdt Lap. qd
non de elec. ne romani. s̄ solū papa viuente vel ab eo
cui commiserit: nam hic intelligitur d̄ persona non re

se libro sexto. iiii

Quero qz hic dicitur qz episcopus contrahiens incurrit penā suspensionis ab officio p trienniū. An pene suspensionis & excoicacōis ligent occultos vt indigeant dispensacōne & absolucōne. **R**espondet glo. qz sic que semp ad hoc allegatur. Nota ergo qz necessariū ē confessori bē scīe suspensioēs vt possint eos mittere p dispensacōe.

De inq̃litoibꝫ qui extorquēt pe-
cuniā ratōne sui officiꝝ. S. xxv.

Inter hanc excomunicacōz de mōsitoibz qui extor-
quent pecunias ratione sui officij.

Quero quantum debent satifacere vt absoluti possint
Respōdet glo. qd sufficit restituere quantum extorsit.

Item nota q̄ ecclesia habet fiscum suum h̄m Lan. vt
refert Jo. de ligna. q̄ vocatur thesauraria seu bursa cui
applicatur bona alicui⁹ prelati sicut bona ⁊ res imp
ri dicuntur fiscus. Non autē bona p̄pria imperatois
vel prelati. Habet enim ecclesia loculos qui processerūt
ex loculis quos habuit dominus xii. q. i. Exemplum.
⁊ c. Habebit. In hoc tamen fisco omnes res ecclesie
oblaciones fidelium appellate sunt eo q̄ a fidelib⁹ col
late sunt ampliātes. xii. q. i. Videntes. Et intantuz
ampliat⁹ est fiscus q̄ nulla p̄sona ecclesiastica ma
xime comunem vitam gerens potest egens vel paup
inueniri qd̄ verum est si bene fieret diuisio. Sed plati
nostri t̄pis male diuidunt h̄ totum sibi appropriant

De his qui mandant xpianos occidi.
per assassinos. S. xvi.

In hac excommunicationem. s. de his qui m^u
dant cristianos occidi per assassinos & ce.

Quero qui dicantur assassini. **Respondet** De. d an. qd assassini dicuntur qui precio conducti delicta committunt & isti atrocius de consuetudine puniuntur q̃ si g̃tis mādato suscepto occiderēt. vt notat **Bar. in. l. non solū. §. si mādato d̃ iniurijs. & l. Ciceo d̃ peis. Itez** dic

Io. an. in nouella. s. q. assassini dicuntur qui p pecunia
hoines occidunt & dicuntur a scindo scindis qz scindunt a
nimam a corpore fm Archi.

Qued quid si madat occidi iudeos ul paganos. **Rndz**
De fm Io. an. q. no e excoicat: & ideo dic Io. an. se d
fendisse quedā platū ostra quē sueāt pbatuz qz fecerat
occidi hoines p assassinos h cū illi hoies potuissent fuisse
se nō xpiani nō eāt sufficiens pbatio.

Qued quid si madauit qz occidi xpianū p assassinos &
re integ ante qz mors fuerit secuta reuocauit. rndt. glo
qz nichilominz e excoicat ex solo mādato. Itē nota
qz tales nedū sūt excoicati s; depositi a dignitate ordie
honorē officio & beneficio. vt in dicto. c. pro humani.

Que scismaticis & q innitūt eoz ordi
nacōibz & alienacōibz. S. xxvii.

Arca hāc excoicacōm. s. de scismaticis & q innitū
tur eoz ordinacōibz ul alienacōibz. Notādū qz irri
te sūt ordinacōnes bñficōz collacōnes & eccliaficez
rerum alienacōes a scismaticis facte: & a dignitate &
ordine suspenditur qui iurat scisma tenere vt in. c. i. de
scismaticis.

Sed nūquid ordiat a scismatico accipiat caracterem
Rndz glo. i dicto. c. i. dices qz sic: dūmō i forma ecclie
fueit ordiat tñ e suspensus & nō habet executioēs nisi
dispenset & dispēfari pōt cū recipiēte a scismatico igno
rāter & debet expelli ab officio nisi pbet p testes vel per
litteās secū dispensatum fuisse qui tñ nō potest dispen
sai ab epō scismatico qui eū ordiauit etiā p qz ipe epō
e reūsus ad fidei vnitatem vt in. c. fraternitatem i tex.
& in glo. ex de scismaticis.

Qued an suspēfio pcedat in infinitū: puta si suspēsus or
dinat vnū & ille aliū & ille alitē an i infinitū omēs sint
suspēfi. **Rndz** Anto. de. bu. in dicto. c. i. qz qdā tenent
qz sic **Sed** Inno. habz hoc p absurdo. vnē dicit qz nō
est verum qz potestas ordinādi tollat i infinitū. qz nō
extēditur nisi ad ordinatos & nomiātū p cōfios qz di
ceret qz nō tñ sit hec pena ad terciā personā sicut in ex

comunicato. **Dic** tñ qz lex contradicit quia si p plures
manz ambulauerit ideoz eit. ff. de mino l. i. caule. S. fi.
& l. sed & ubi: qd dicit canon qz de radice ifecta bonus
fructz exire nō poterit. i. q. i. fert. **Hosti.** dicit qz durā
te ignorācia sicut ordinatoz preferit opinio veritati &
oia i xpi fide purgant d coha. cleri. & mu. c. vestra. **V**e
ritate aut cōperta neccesaia erit dispensacio. **E**t dato
qz totz mūdō sit i volutus & multitudo sit i causa psta
bit saltē pape legitimā causaz dispensandi. ex d ordi. ab
epō. c. i. & ij. & d cle. exco. minis. c. latores.

Qued qz dicat ppe scismaticz. **Rndz** Anto. d bu. qz
qz hoc verbuz sumit largissime vt omīs in peccato
mortali cōstitutz. xiiii. q. iiii. apostolice. i. q. i. sacdotes
& hi sunt a deo sepeāt nō aut a sacmētis ecclie. **L**arge
dicūt esse scismatici omēs excoicati ex qbus aliq peccāt
aliq nō. h sine peccato nō debet excoicacio fieri de resti.
spo. litteās d sen. ex. c. inquisicōni: tñ sunt ab omni a
ctu fidelīū seperati. **S**trictē aut q cōiuracōnes faciunt
cōtra episcopū apriuz & in his nō habet locū. c. i. d scis
ma. nō em sunt suspēfi s; suspendendi fm **Hosti.** & jn
no. **A**d huc magis stricte possunt dici scismatici q cō
tra epm apriū isurgūt & episcopatus tenēt & suos o sti
tuūt sacerdotes faciūt. vii. q. i. scire. xxiiii. q. iiii. inter scis
ma. **Q**uidā sunt scismatici stricissime put i. c. i. d scis
maticis sumitur vt q sunt diuisi ab vnitāte ecclie &
qui conant libi episcopos & pfbiteos & cōstitutiones
facere. vii. q. i. nouacianus

Sed nūquid tales sunt heretici & icurrūt penas hereti
coruz. **V**idēt qz sic qsi male sentiāt de illo articlo vnā
sanctaz ecclie. **A**ly tenēt o tratiū qz aprie nō sunt he
retici. & hāc opinionē tenet **Hosti.** dumodo recogno
scāt romanā eccliaz qā tunc nō sunt ab vnitāte diuisi
vnē duo licet cōtendāt se pōtifices romanos nō ap
oc bheretici sūt quia credūt vnā eccliaz licet qlibz cre
dat se eius sponsū esse. **S**ed si quis se papaz cōtenderet
quia crederet ecclie duos habere pōtifices esset hereti
cus qā crederet duas ecclias. cōtra illud vnā sanctaz

ecclesiā catholicā et sic intellige Jo. vii. q. i. nō aut
Vtruz omēs scismatici sint excoīcati. rñdet idē Anto.
in dicto. c. i. q. illi scismatici tātuz sunt excoīcati qui se
contra ecclesiā romanā extollūt et ab ipsa se separāt quia
tales sunt heretici et p cōsequēs excoīcati. vt in dicto. c.
excoīcam? de here. et ideo greci hucusq; fuerunt excoī-
cati quia fuerūt diuisi ab eo quod ecclesiā p articulis fi-
dei determinauit. Alij aut sūt excoīcandi scilz scismatici
large qui nō sūt cōtra articulos fidei nec cōtra vniūsalē
ecclesiā ita q; sunt suspensi nō excoīcati. vt hic in fine: si
pcessu curie omnes sunt excommunicati.

Quero que differentia sit inter scisma et heresim glo.
in. c. inter heresim. xxi. q. iii. dicit q; est differentia q; ē
inter dispositionem et habitum. pmo em dicitur scis-
ma. Sed postq; ptinaciter adheret sue secte dicitur he-
resis ul alit vt dicas q; oīs hētic? scismatic? h nō ouer-
tit et sic ē illa differentia que est inter genus et speciem.

De ferētib? ferrū arma lignamina ad
impugnādū xpianos necessaria. S. xxviii.

Ita hāc excoīcatōz. s. d. ferētib? ferrū arma et ce.
Quero quid si ferrum et alia huiusmodi sint olata nō
intencione vt impugnent christiani. Respondz Anto.
de bu. dicto. c. ita quorundam q; sufficit q; portent li-
cet non hac intencione vt impugnentur christiā hū
ficiat q; impugnari possunt.

Quero an sit alia pena ultra excommunicationem. Re-
spōdet glo. q; sic q; debent capite puniri. l. ij. C. que res
exportari non debent. Item dicit in his qui tocent na-
ues facere eos cum prius illius rei periciam non habe-
rent. C. de pe. l. fi.

Quero quid contineatur appellatione armorum. re-
spōdet glosa. q; fustes et lapides. puta si referrent la-
pides machinis imponendos.

Quero quid de his qui exercent gubnationem in pi-
raticeis nauibus saracenorum non contra cristianos
sed contra alios infideles. respondet. Antho. de bu. in
.c. ad liberandū fm aliq; q; sūt excoīcati. q; docēt eos

186
in piratica arte qua poterūt postea xpianos ipugnaē
licet hoc non placeat Inno.

De fractoib? seu incendarijs. S. xxi.

Ita hāc excoīcatōne de fractoib? siue icēdarijs
Nota differentiā iter incendarios ecclesiā et religio-
soz locoz et aliaz rerū secundū Ricar. in. iiii. et Osten.
i summa li. vii. ti. ii. d. x. viii. quia icēdiores ecclesiā et
religioso locoz et cimiterioz que ista spaciū pūilegia-
tuz continentur sunt excoīcati ipso iure: sed ante denun-
ciatōez possūt absolui ab epō post denunciatōez vero a
solo papa. Incendarij vero aliaz rerū nō sūt excoīca-
ti ipso iure sed excoīcandi et euz fuerit excommunicati a
solo papa absolui possunt.

Quod qui dicant incendarij. Rñdet Osten. fm Ray
qui icēdūt auctoritate ppria ciuitatez villā domuz se-
getē ul similez rem malo studio siue pro vindicta seu
odio. xxi. q. xl. c. pessimā nō solū autē fm Roto. di-
citur incendiari? q; icēdit h et q; facit icēdi ul ad hoc
scient cōsiliū ul auxiliū impendit auctoritate ppria vt
dictuz ē et dicitur malo studio: q; si casu ul negligēcia fa-
ciat nō ē incendiari? his cōcor. Monal. i sum.

Quid si illo q; habet ius idicendi bellū iustū. Rñdet
Ray. q; incendiarius dici nō debet nec ipse nec q; iussu
eius icēdit.

Quid de illo qui icēdit ppriaz domuz ul segetez Rñ-
det Osten. fm Goff. q; talis licet peccaret abutentore
sua: nō tñ incideret penaz icēdarij nisi tolo malo hoc
faceret vt vicini bona incenderet.

Quod q; dicatur effractor ecclesie. Respondet Osten
secundum Ro. q; ille qui tolo malo aut p iniuriāz bio-
lēter parietē forerit aut vitreā fenestā aut ferratā rus-
perit aut hostia aut vides aut cardines duz tenent ho-
stia firmata diruperit aut testū ecclesie.

Sed nūqd fractor occlt? est excoīcat? ipso iure. Rñdz
Roto. q; sic i fauorez ecclesie. Ex p̄dictis patet q; si p-
tones cā frāgēdi ecclesiā vadāt nō tñ frāgāt puta quia
eā apertā et nullū resistantē iueniūt: quia inde custodes

Quod qñ dicāt negligētes i delicto ul nō faciendo obleruari. rñdet **A**sten. fm **H**osti. q ex q certificati sūt: cū o bedire negligūt ligant qd referri p̄t ad arbitriū boni viri. i. qñ potuerūt sciē & qñ ipediē. i. ne fuarēt. **¶** iiii

de bu. q. arbitrio boni viri relinquitur

tuta non volentes sed arbitrio boni viri

emēdet ūl faciat emēdari vt supra eo. conuerti

si se subiecerint alicui religioni approbate

stitucōne si quid tale fecerit. rñdet **Osten.** secūdu **Ro-**
ne. et si similit pōt alii qñm dīctate pstituti. **Chū**

no committat. rñd; **A**sten. fm **H**osti. q̄ debēt cauē sub

certa pena ul datis sufficientibz fideiulibz. ar. extra
de presumpcio. c. litteas. §. quo circa.

ecclesiarū ut p̄ticularēs p̄sonas. **Rndet.** **Rndet.** i. ti. de m
ntiōib⁹ q̄ nō credit hāc rēnāz habere locum. **E**

lius ecclesie non apterea dicitur facere contra liberta-
tem ecclesiasticam secundū Anno.

De immunitate ecclesie personarum & rez ecclesiasticarum. vide in verbo immunitas in nisan.

hoc videt clericos de facto dānificari et timidiore fieri
cogere secularē potestate ad declāduz q̄ statutū il-
lud sic geneale nō intelligat de clericis volētibz dclina-
re et ita dixi i. c. si diligēti de foro con. et p̄ Bal. p̄ Jaco-
bū butri i audētica statui. C. d. episcopis et clericis.

**De his q̄ usurpāt sibi custodiā
vacancium ecclesiarum. S. xxri.**

Quēta hanc excommunicacōne. s. de his qui usurpāt
sibi custodiā vacancium ecclesiarum.

Quēta glo. q̄ textus dicit vniūsos. An masculinū cō-
cipiat femininū vt intelligat etiā vniūsas. An mulie-
res que sibi usurparēt sint excoicate. rñdz glo. q̄ sic q̄
semp masculinū dicit femininū quāto a canoē p̄fert
de quo hic vide plene p̄ Petrum de ancha.

Quēta q̄ textus dicit vniūsos et singulos q̄ regalia cu-
stodiā siue guardiā aduocatōis seu defēlionis titulū
ecclesijs monasterijs siue alijs quibulibet p̄s locis de
nouo usurpare conantes bona ecclesiarum monasteriorum
aut locorum ip̄oz vacancium occupare presumūt q̄ di-
cūtur regalia. Rñdet glo. i. collecta q̄ sit regis rōne vel
imperatoris ul tributum qd̄ debetur regi vel iura que
ad imperatorem p̄tinere consueuerūt vt portē vedita
lia que erant ecclesijs concessa p̄ imperatores ul ab im-
peratore ul rege: et aliq̄s de nouo volebat sibi usurpa-
re vacante ecclesia. i. mortuo rectore. Alia vocabla q̄
sequūtur custodiā et guardiā et ce. sūt nomina iu-
ris patronatus: quocumq̄ ergo nomine cēseant usur-
pantes de nouo tale ius in ecclesijs ul alijs p̄s locis et
bona ip̄oz locoz vacancium excoicati sūt ip̄o iure.

Quēta quare dicit de nouo usurpare et qn̄ dicat d̄ no-
uo usurpare. Respondet glo. et De d̄ ancha. q̄ qn̄ usur-
pans ostendit titulum: puta quia tenet ista titulo pa-
tronatē et adhuc p̄scriptio non ē cōpleta. xl. annorū
Si aut̄ ostendit titulū et esset cōpleta p̄scriptio nō dicet d̄ no-
uo usurpare. Si vō illū habz titulū d̄ de nouo usurpa-
re: nisi tenuiss̄ tāto tēpoē cuius inicy meōria nō existit
Si vō existet meōria dicet d̄ nouo usurpare.

Quēta dicit hic q̄ clerici ecclesiarum et monachi monasteriorum
et p̄sone aliorum piorū locoz puta hospitaliū q̄ pcurant
vt bona dictoz locoz vacancium occupēt sūt excoicati
Quēta quō dicat hoc pcurare. Rñdet glo. forte occasio
ne discordie int̄ ip̄os suscitata. Et dicūt pcurare ope cō-
silio et p̄suasione et coopacōe. ex de homicidio. Sicut di-
gnū. Itē nota fm̄ glo. De. q̄ clerici cū vidēt bonū ecclie
vhpai debēt se opponē. qd̄ itellige cū effectu qntū i eis
erit inuocanto brachiuū seculare ul sibi nūciāto. de ho-
mi. Postulasti et. c. dilecto ifia de sen. ex. vbi ad defen-
sionē talē licitam possūt laicos inuocare. ad hoc. l. iiii.
S. cū igit. ff. de vi. et. vi. armata. et si in cōflictu alicuius
mors ituerit nō imputabit sibi q̄ adūlario. l. qn̄ia mltā.
c. ad. l. julia. d. vi. et. notat jnno. d. resti. spol. c. olim.

Quēta nota q̄ p̄ tpe quo clerici non defendunt ecclesiam ab
op̄ssione nō debēt recipere puentē vt hic in textu q̄ di-
cit. Illos vero clericos qui se vt deberēt talia faciētibz
non opponūt de puentibus ecclesiarum seu locorū ip̄orū
pro tempore quo p̄missa sine debita contradictione p̄-
miserint aliquid p̄cipere districtius inhibet. S; an sal-
tem possint p̄cipē videri et vestitū. Archi. tenet q̄ non q̄
qui non laborat non māducat. vt notat. ff. de dam. in-
fest. l. q̄uis. Item nota fm̄ glo. q̄ fūdans et totans ec-
clesiam de diocesi cōsensu pōt hoc statuere vt fructus
ip̄e ecclie cū vacabit possit suos facē. xviij. q. iiii. Cleute-
ri d̄ iure patroāt. c. p̄terea. et. c. nobis.

Quēta qd̄ de illo qui iusto titulo ul antiq̄ cōsuetudine
debet habē custodiā vacantis ecclie ul monasterij ul ho-
spitalis ul alterius p̄s loci: An vacante ecclesia sibi lu-
crificat fructus. Rñdet glo. q̄ non. s; fructus conseruā
debet futuro successorī. Qui enim custodiā habet cu-
stodire debet non consumere. Habebunt tamē q̄ diu
custodie dant operam moderata cibaria.

De falsificantibus lras tom̄ pape. S. xxrii.

Quēta hanc excoicacōm. s. d̄ falsificantibz lras tom̄
pape. vide qd̄ dicit i pisanella i vbo excoicacō tercio. q̄
eadē ponūtur i sum. Desten. l. vii. ti. ij. x. xxiii.

Quero quid si falsitas ē ita latens q̄ videri etiam non possit et a perito. rñd̄t **A**sten. vbi. s. q̄ si diligēciā quā potuit p se ul p alios fecit nō tēt alias nō excusat. ¶ **¶**

Quero vtrū impetrās lras a papa tacita veritate suggesta falsitate sit excoīcat? ip̄o iure. rñd̄t **A**sten. vbi. s. q̄ non siue hoc faciat impetrās sciēter vel ignorāter et si talis veritas taceat vel si talis falsitas suggerat q̄ ea veritate manifesta ul falsitate non suggesta papa lras illas nō concessiss̄: vñd̄ d̄ rescri. c. sup litteris habet. q̄ litt̄e sic impetrate p maliciā ul fraudem indistincte non valēt: nō tamen dicūt ibi q̄ ipetrās excoīcatōz incurrat. **V**id̄ **R**ic. i. iiii. di. xviii. ar. xii. q. iii. ¶ **¶**

Quid de illo qui litteris vtitur apostolicis sub alio nomine impetratis. Rñd̄t idē vbi supra q̄ licet tam isti q̄ illi sint digni magna pena et cōfusione: non oportuit tam ius cōdere q̄ tales ip̄o iure excoīcatōem incurrāt: q̄ talis fraus a parte aduersa vel a iudice contra vtentes facilliter et certitudinalit̄ pbat̄ pōt: puta si talis lra sit impetrata sub nomine Petri clerici vel cruce signati et non sit ita facillit̄ et certitudinalit̄ excipi pōt ostra vtētem talibz lris ostendēdo q̄ nō ē clericus vel cruce signatus. **N**ō obstat. x. xv. q. ij. dicūt vbi dicūt. **F**alsarius q̄ lras ipetrat falsa suggestionē ul falsis p̄cibz: q̄ licet talis sit falsarij lato sūpto vocabulo. non tñ ē xpe falsarius lrarum pape. q̄ vñs litteras impetrat licet falsa suggestionē. **V**id̄ **R**ic. vbi supra. ¶ **¶**

Quod q̄ sint modi falsificandi lras papales Rñd̄z tex. in. c. licet de cri. fal. pōt plures modos et spēs falsitatis

Primus siue p̄ma spēs falsitatis est vt falsa bulla falsis lris apponat̄. **S**ecūda vt filiū de veā bulla exbat̄ ex toto et aliud filiū missū falsi lris i seāt. **T**ercia vt filiū ab ea partei q̄ carta plicat̄ icisum cū veā bulla falsis lris imitāt sub eadē plicatū cū filo similis canapis restauratum. **Q**uarta cum a superiori parte bulle alteā pars fili sub plumbo rescinditur et per item filius litteris falsi inserta reducitur infra plumbū. **Q**uinta cū lris bulla tis et redditis in eis aliquid p rasuāz tenuē imittatur.

Sexta vt cum scriptuā lraz q̄bus fueāt appōsita veā bulla cū aqua et vino vniūsalit̄ abolita seu deleta eadē carta cū calce ul alijs iuxta cōsuetū modū siue artificijum dealbata et nouo rescribit̄. **S**eptiā cū carte fuerat appōsita veā bulla totalit̄ abolite ul abraſe alia subtilissima carta eiusdē q̄ntitatis scripta cū tenacissimō glutino cōiūgitur. **D**einde l̄dit̄ tex. **E**os etiā a crimine falsitatis nō reputam̄ imunes q̄ ostra cōstitutōem nr̄am sciēter lras non de nr̄a ul bullatoris nostri manu recipiūt. **I**llos q̄ qui accedētes ad bullā falsas lras caute piciūt vt de veā bulla cū alijs sigilent̄. **S**ed he due species falsitatis nō possūt facile cōprehēdi nisi in modo dictamīs ul in forma scriptuē ul q̄litate carte falsitas cognoscat̄. **I**n ceteris aut̄ diligēs indagator falsitatē poterit intueri ul in adiūctiōe filorū ul in collaciōe bulle ul motiōe ul obtusiōe: p̄sertim si bulla nō sit eq̄lis s̄ alicubi m̄gis tūda et alibi m̄gis d̄p̄ssa. ¶ **¶**

Quod vtrū si inueniens lram pape cuius efficacia iaz expirauit puta q̄ fuit data ad t̄p̄ qd̄ iā t̄n̄sit luto nō intēcōne vtēdi lraz aquā i ea male forāz refortet̄ ul pūctū faciat ul q̄libz alio modo aliqd̄ imūtet an sit excoīcat? ip̄o iure. rñd̄t **A**sten. vbi. s. **D**icūt aliq̄ q̄ nō: q̄ illa excoīcatō non itelligit̄ n̄ de lris q̄ possūt vtiles esse alit̄: p̄dicta aut̄ lra quo ad cōmūez hoīez inutilis est. **S**ed cōtra licet illa lra nō mutata sit iūtilis tñ p rasuram sic imutai poss̄ q̄ vt̄ilis apparēt vt si ibi scriptuā est: post t̄minū. nā videt̄ vt̄ilis que eāt ante iūtilis. **C**ū ergo q̄cūq̄ imutacō siue parua siue magna circa lram pape que p mutacōz poss̄ apparēt vt̄ilior q̄ erat vel vt̄ilis cū nō est sit p̄hibita sub pena excoīcatōis late sentencie videtur q̄ imūtans aliqd̄ circa litteram d̄ qua est q̄stio sit excoīcat? ip̄o iure quod concedēdū videtur. vt ex de cri. fal. c. licet i glo. vbi dicūt. **Q**uicūq̄ addit ul imūtat rescriptum pape est excoīnicatus ul falsarius indistincte. **N**on obstat de fide instruc. c. ex litteris. vbi dicūt de quibusdam litteris quas pars adūsa de falsitate arguebat eo q̄ i narraciōe facti abraſe erāt quia per

illam rasuram false iudicari nō possūt: q̄ sicut dicit̄ i
glo. dicto. c. licet. Rasura illa facta fuit per eū qui litte
ras scripsit & nō p̄ eum qui illis utebatur. De litteris
aut̄ que p̄ nullā rasurā possent apparere vtilis. puta de
litteā citatoia aliter iudicandum est: q̄ si tota radetur
& de nouo scribetur non possit apparere vtilis. Concor.
Ric. in. iiii. di. x. viii. ar. xij. q. iiii. Nota h̄m Jo. an. cir
ca secūdaꝝ speciem falsitatis. s. de isto filo extracto & ali
o imisso: ista falsitas fit includēto bullā in loco calico
ita q̄ licet nō liquecat tamē inteneācit ita q̄ filū pōt
trahi in tractione. ē tñ aliq̄lis tumor p̄ quē post filum
imissū oportet bullā maleari & hoc intēdit finis. Ter
ciam falsitatē ita exp̄licat. Hosti. q̄ incidatur veruz
filū supplicatū vere littere & extrahatur de l̄ra & immi
tat̄ false l̄re ad modū littē vere plicate & sub plicatura
false l̄re r̄sarcit̄ filū & eiꝝ scissuā cū filo similis canapis

De iſecutoibꝫ cardinalium. S. xxxiii.

Quarta h̄c excoicacōz. s. d̄ iſecutoibꝫ cardinaliū. **N**ota mltiplices penas vt scias quō rectores ciuitatuz
q̄ nō faciūt eas obseruari incurrūt excoicacōz. Priō er
go dicit̄. Si q̄s d̄inceps in hoc sacrilegij genē irrepsit
q̄ sancte roāne ecclesie cardialē hostilit̄ fuit iniecit̄
ūl p̄cussit̄ ūl receperit ūl lociꝝ fuit faciētis ā fici mā
daueit aut factū ratū habueit ā cōsiliū dederit ūl fauo
rez ā postea receptaueit ūl defensaueit sciēter eūde sicut
reus c̄minis lese maiestatis p̄petuo sit ifamis hec est
p̄ma p̄ea. Secūda q̄ sit diffidat̄ & b̄anit̄. Tercia q̄ sit
iſtestabilis actiue & passiue. i. nō possit d̄ere testamē
tū nec alicuiꝝ bōa possit habē ex testamēto ūl ab inter
ſtato. Q̄rta q̄ cūcta eiꝝ edificia veni in ruinaꝝ & nullo tē
poē possint reparari. Q̄nta q̄ nullo ei soluat si ē debitor
eiꝝ nec teneat in iudicio ei r̄spōdere. Sexta q̄ eiꝝ bōa
cōfiscētur. Septiā q̄ si qua feuda locacōes officiū ūl be
neficiū spirituale ūl tēpoale ab aliq̄bus ecclesijs obti
net sit eis ip̄o iure p̄uatus que sic libere ad ecclesias re
uertātur q̄ ecclesiarum rectores ipsis pro sua voluntas
te disponant. Octaua q̄ si habet filios vel nepotes be

neficiatos p̄ rectam lineā descēdētes quis b̄nficio etiaꝝ
i p̄otificali adepti fuerit dignitatē sint eis ip̄o iure p̄
uati spe p̄mōcōnis oīo sublata. Nona q̄ dicti filij vel
nepotes ex vili sexu d̄scēdentes nō p̄nt ascēdere ad ali
quā dignitatē ecclesiā vel mūdāna vel ad alicuiꝝ loci
regimē. Decima q̄ nō possint esse aduocati notarij iu
dices nec aliud ministeriū seu officiū publicū possint
habere. Vndecima q̄ non possūt esse testes in iudicio
Quodeciā q̄ nō possint ascēdere ad ordines nec ascēde
re ad officium ūl beneficiū ecclesiasticū. Terciadeciā q̄ sit
p̄uatus omibꝫ actibus legitimis oī spe dispensacōis
adēpta. Q̄rtadeciā q̄ sic ex inſecucōe p̄dicta sicut ex
in iedione manuum violenta ip̄o facto sententiam
excoimunicacōnis incurrat tam inſecutor q̄ alij supra
dicti. Quintadeciā q̄ q̄m̄diu in sua contumacia per
durant singulis diebus festiuis & dominicis pulsatis
campanis et cancelis accensis per omnes ipsius loci
ecclesias in quo tantum facinus fuerit attēatum: nec
non ciuitatū & dyocelū viciārū excoimunicati publice
nūcient: nec ab alio q̄ a roāno p̄otifice absolucōis b̄n
ficiū obtinē possint nisi i articulo mortis. Sextadeciā
euz fuerit absolūdi p̄mo & sufficiēter & ydonee caueāt
q̄ inferēte pene parebūt & q̄ p̄itēciā pagēt in iugēdaꝝ
Decimaſeptiā q̄ p̄ omēs illiꝝ loci ecclesias principales
vicinorū q̄ locoꝝ diebus dominicis & solēnnibus icedāt
nudi corā populo femoalia t̄m habētes: ac ferulas fe
r̄tes in manibꝫ cū quibus p̄ easdē ecclesias publice fu
sti gētur. Decimaod̄taua q̄ p̄lea debēt ire vltra mare
acturi p̄itēciā p̄ tres annos adminē: nec d̄beāt inte
rūti sine speciali licēcia sedis apostolice: s̄ post q̄ sic fu
erint absolūti possint exigere credita a suis debitoribꝫ
que postmodū acquisierūt. Decimanona q̄ si pape vi
debit poterit dictas penas extendere ad collaterales. i.
ad fratres nepotes ex fratribꝫ et pronepotes. Tamē
si quis in premissis nudo consilio vel simplici fauore
fuerit culpabilis debet puniri per iudicem secundum
quantitatem culpe. Nudum consilium vel simplex

faux itelligitur illis qui ad maleficiu faciendū nichil
adp̄cit: et i nouella ponit exēplū jo. an. i illo q̄ p̄ in se
cucōne requisitū ab isequēte grauauit maleficiū. **V**id
eū et **De. de ancha.** itez si quis familiarez cleicu ul reli
giosuz de familia pape ul cardinaliū offendit debet ac
ter puniri vt pena pporcionet delicto. **S**i quis vob car
dinalē occiderit ul causam dederit per se ul per aliūz et
tra premissa debet exasperari ita rigore vindicte q̄ vi
uens delideret et inuocet mortē in auxiliū.

Quest glo. sup verbo sacrilegys quid si quis pcutit
cardinalē se defendēdo: an habeat locū iste pene. r̄ndet
q̄ nō itez nota q̄ ille qui solū isequitur cardinalē ē ex
coicat⁹ et ē speciale. nā isequēs aliū cleicu nō tñ pcuti
ens excoicat⁹ nō ē h̄m jo. an. et **Archi.**

Itez nota h̄m **De. de an.** q̄ multis modis dicit q̄s ho
stilitate deliquere isequēdo: q̄nq̄ pcutiendo et hoc clarū
q̄nq̄ capiēdo et hoc itellige cuz effectu h̄m **Archi.** q̄ nō
putat q̄ p insultū ul obfessionē factā ad domū sit loc⁹
huic pene si nō obsidet ibi ad custodiā h̄ ad verecūdiāz
pea que notat **Inno. in c. nup. de sen. ex. de alijs relin**
quēdi modis hic expressis.

Quest glo. et **De. de an.** quid si receptator isequētis car
nalē sit sanguineus receptati ul affinis. r̄ndet q̄ non
tenet istis penis qd̄ itelligit. jo. an. i nouella **vez. l. q̄**
nō puniūt pari pena sicut extranei. ff. eo. l. ii. dic̄ em̄ q̄
nō absoluūt nec tā seuerē puniūt sicut extranei.

Quest dicit text⁹ si quis ratā hūerit isecucōne cardina
nalis icidit i has penas. **D**one ergo q̄ talis isecucio
nō fuit facta eius noie ul mādato h̄ noie alteri⁹: tamē
postq̄ fuit facta iste habuit ratū an sit excoicat⁹. r̄ndz
glo. q̄ nō p regulā iuris q̄ dicit. ratū quis habere non
potest quod eius nomie nō ē gestum.

Quest d̄ hic q̄ ei⁹ edificia debent dirui qd̄ si hēbit to
mū ul turri cōem cū alio et pars iseloz eāt sua et sup̄
oz socy. r̄ndet jo. an. et **De. de an.** q̄ qdā dicūt q̄ ille so
cius cogēt redimere ptē dlinquētis et istud p̄ciū eit fi
sci **A**ly dicūt q̄ pars sup̄oz destruet et iseloz assigbit

143
socio. h̄ illā est mala diuisio q̄ remanebit pars iseloz
absq̄ testō et sic inutilis. **A**ly dicūt q̄ tota destruet. ff. de
aqua. plu. ar. l. h̄ mēdū. **J**o. an. i nouella dicit q̄ super
ior extra iseriōz reglū habebit. **D**e. d̄ an. d̄it q̄ p̄bas
bilioz m̄ videt opio q̄ fiscus rediāt partē socy cū succe
dat in boīs isti⁹ relinqntis. **N**ota q̄ post publicacōez
bonoz relinqntis debitoēs nō tenētur ei de debitis re
spōdere siue solue h̄ fisco q̄ vicem hēdū obtinet. vt. l. iiii
c. ad. l. juliaz de vi. et hoc ē vez q̄nto bona sūt ip̄o iu
re publica: quāto vob p sentēciam veirēt publicāda
vtz debitoēs soluēto libent vid̄ hic **Detz d̄ an.**

Quest q̄ hic dicit q̄ isecutoēs cardinaliū debent per
ecclesias vicinarū ciuitatū diebus toicis et festiuis pu
blice nūciari excoicati. q̄ dicūt esse vicie ciuitates. r̄ndt
glo. in verbo beneficiū. q̄ iudicis arbitrio ē relinquē
dum: vel possumus dicere vicina non distancia vltra
duas dietas vel non distancia vltra vel. vñā puiciam
et iteo arbitret in hoc bonus iudex.

Quest dicit hic q̄ qn̄ isti absoluēt debēt cauē itoeē. q̄to
q̄moto itelligat idonee. r̄ndt glo. dāto pignora ul fide
iussoēs. h̄ si nō possūt sufficētē caucōz dāē d̄bēt dāē iua
toiaz caucōz et cauebit s̄b h̄potheca suaz rez.

Quest dicit hic q̄ d̄bēt ire vltra mare actui p̄tēciā per
tres anōs. **D**one q̄ xpiani nichil possideāt vltra maē
vbi iste possit viuere et habitare. **R̄ndet glo.** q̄ hec pena
iunc est in aliam cōmutanda.

Quest et hic dicit q̄ q̄cūq̄ dederit isecutoi cardialis au
xiliū et fauorē icidit in has penas q̄moto itelligit q̄s
dare auxiliū et fauorē. **R̄ndet De. de an.** q̄ plures pnt
esse cōpables i delicto varijs modis: naz q̄nq̄ plures p̄
cipaliter deliquerunt: quātoq̄ vnus p̄cipaliter **A**ly
accessorie et hoc accessorie mltis modis. quātoq̄ man
danto. quātoq̄ ratum habento. quātoq̄ consulen
to. quātoq̄ suggerēto siue animum inflamanto qn̄
q̄ assistēto et hoc mltipliciter. nā q̄nq̄ assistit vt adiuuet
q̄ntoq̄ nō vt adiuuet sed ne offendens ledi possit. q̄nq̄
custodiēto vestes spolia victualia passū tñsitū et similia

Singulis ergo casibus quodlibet puniatur non potest dari certa regula quia plus et minus peccat in talibus ideo imponitur pena extraordinaria ut secundum quod excessus exegerit vindictam procedat ut in textu.

De rectoribus civitatum qui non puniunt
insecutores cardinalium. S. xxxiii.

Arcu hanc excoicationem. scilicet de rectoribus civitatum qui non puniunt insecutores cardinalium hanc constitutionem: Nota quod hic non est papalis. quia papa sibi non refuat: ideo dyocesanus potest absolvere p. c. nup. de sen. ex. Item nota quod princeps senator consul potestas vel alius comitis siue rector incidit excoicationem tamen ipsi quam officiales eorum si infra mensem postquam res ad eorum notitiam pervenerit si non faciunt puniri hanc constitutionem tales insecutores Civitates vero sunt urbes romanam que talibus insecutoribus decerint auxilium consilium vel fauorem vel si possunt infra mensem non punierint tales insecutores sunt privati dignitate pontificali vel alia supra pontificali. id est archiepiscopali vel alia et etiam remanent interdicte.

De insecutoribus episcoporum. S. xxxv.

Arcu hanc excoicationem. scilicet de insecutoribus episcoporum Nota primo penas que iniuriose vel temere percussit cepit vel banieit vel mandauit fieri vel facta ab alijs rata habuit vel sociis fuit faciens aut consilium dedit a fauorem seu scienter deflauit eundem et in illis casibus in quibus percussiones clericum non esset excoicatus nichilominus tales insecutores sunt excoicati et hec prima pena. Secunda pena est. cadit a feudis locacionibus officiis et spiritualibus beneficiis siue temporalibus que obtinet ab ecclesia cui preest episcopus sic offensus cadit ipso iure et ad ipsam ecclesiam libere reuertitur. Tercia quod filij per masculinam lineam descendentes usque ad generacionem hanc omnes dispensacionis adempta reddant ipso facto inhabiles. scilicet ad ecclesiasticam beneficia in ciuitate dyocesis que ibi episcopus preest obtinenda. Quarta quod ita talis insequens episcopus dum tamen ultra unam dyocesium non otineat. Item locus a loca alia in quibus captus est qui diu retinetur sit interdicta. Si vero terra talis insequens episcopus habet duas dyoceses tunc dyocesis domicilij

principalis ipsius et illa est qua fuerit delictum commissum si sua sit et due alie que sub ipso sunt eidem loco magis vicine interdicto subiaceant supradicto. Quinta quod per omnes ecclesias illius loci in quo commissum est facinus et per ecclesias vicinarum dyocesis in quibusbus diebus comiciis et festiuis pulsatis campanis et catellis accessis excoicatus publice nuncietur. Sexta quod cum absolueretur eis vel fuerit sufficiens et itonee caueat quod in ferendo preneparebit et penitentiam paget iniungendam. Septima quod ciuitas que premissa vel aliquod premissorum in episcopo suorum commisit sit interdicta donec satisfaciat. Octaua quod potestas consiliarij baiuli scabini aduocati rectores consules et officiales ipsius quicunque nomine censeant in premissis culpabiles existentes excoicati sint excoicatione papali a qua nisi in mortis articulo absolui nequeant. Nona quod tanto exacerbetur dicte pene in interdictibus episcoporum quanto grauior est culpa. Decima quod si aliquis in articulo mortis absoluit nisi postquam preste restitutus est satisfacti quam cito comore poterit expectari roani pontificis presentat se cuauit eis mandatum humiliter recepturus in eadem excoicatus ipso facto reiciatur.

Querit glo. super verbo quemvis pontificem. An he pene habeant locum in persecutores episcopi qui renunciauit episcopatu. id est loco non ordini. Respondet glo. quod sic.

Item querit an habeat locum in persecutores illos qui sunt electi et nondum consecrati. Respondet glo. quod non.

Quedo quod si percussit episcopus se offendo. respondet glo. quod non ligabitur his penis. Nota hinc glo. in verbo banieit. quod dicitur. Felices qui loquuntur de insecutoribus cardinalium habet minus quam ista in eo quod punit hostilitate persequente ista solu percussione capiende vel baniente habet tamen plene ista in eo quod punit baniente quod illa non facit.

Quero quod si quis mandauit istas persecuciones fieri in episcopo et tamen non est secutus maleficiu. An habeat locum he pene. Respondet glo. quod non. nec obstat. c. per humani de homicidio. l. vi. quod ibi speciale habet in de ligna.

Quedo quod si ista maleficia non sunt facta eius nomine et ista tantum habuit an locum habeat he pene. Respondet glo. quod non per regulam iuris: quod quis ratum habet non potest quod eius nomine non est gestum. Nota pulchram glo. super verbo deflauit

que sic dic q ista lra de his qtuor tractat. l. de socio fa-
uore dāte auxiliario & defensante. ideo de singulis videā
m. Circa primū dic q socij ppe dicuntur hū reuaciō
nes ppter pīdum vel opis societate: vel dicit socius a
sequor sequis. vñd dicit socius ppe in pīdo. collega in
officō. comes in itinere. cōsors i pīmo. sodalis in men-
sa vel i sece. Sz nos iuriste dicim⁹ sociū in cīmine. xxij.
q. iiii. si ad peccatū. xxvi. q. ij. illud. i. fi. Itē dicim⁹ soci-
um i ecclia de of. dele. cū. Rñso d sen. exco. ex tenorē. Itē
dicim⁹ sociū i ordie d. ofe. c. i. i. fi. Itē dicim⁹ sociū in via
d vo. c. ij. Itē dicim⁹ sociū i coniugio. xxvi. q. ij. cū societas
Itē dicim⁹ in lucro de spō. c. ij. de sepul. c. i. d socio cū
minis quē vocam⁹ qñqz ofortem de here. c. cum hū. li
vi. dicit canon quē posse i malo aliquē tripliciter sociare
cōmittēto fauendo nō corrigēto. xxiii. q. iiii. ita plane.
Et ideo nō caret scrupulo societatis occlte q manifesto
facinori relinīt obuiare. lxxxvi. di. faciētis. ij. q. vii. ne
gligere de homicidio sicut dignū. S. ij. Hic tamē stric-
te puto socium sumi pro agente. i. qui aliquid operat⁹
ad actum pūssionis captiōis vel bāni. Et licet in de-
linquēto sint qñqz plures socij quoz nullus ē pīcipa-
lior & tales includūtur sub agētibus de qbus psumit
Qñdōqz tamen vn⁹ ē pīcipalis alter coopās. & sic sus-
mit hic socius: quod patet qz de fauēte premiserat: & sic
ē similis distinctio circa vnionē notata i. c. i. ne sed va-
cante. Circa hū. l. de consiliaio nō insisto. h. vīde que no-
taui de re. iu. nllus ex consilio li. vi. ff. de vborū. lig. l.
sepe. i. fi. ff. man. l. ij. in. fi. isti. d obli. que ex relic. nas.
S. ope Circa terciū de fauore & fauente Sciendū q ē
simplex fauor q nichil adicit ad peccatū de quo in. c. fe-
licis. li. vi. de pe. & de tali non videt⁹ hic itelligendū per
id qd dicit in his vt statim dicam Item sciēdū q canō
dicit illū impietati fauere qui obuiat pōt & non obui-
at. xxij. q. iiii. qui pōt. lxxxiii. di. error. d sen. exco. c. qñ
te. h. de hoc dic vt ibi: & qz lra dicit in his. f. percussio-
ne vel banno: patet qz fauēs huic relinōnti post
relictum pter defensorē de quo sequit⁹ non incurrit hanc

penā. h. in materia hereticorū latius recipiūt fautores de
qbus in. c. excoicam⁹. S. Credētes de here. eo. ti. c. ii. &
c. cōtra. christianos. li. vi. vt ligent etia pē delictū & pē
sentēciā hereticis fauētes de quo p jo. & Hosti. in sum.
de hereticis. S. penul. & dixi in pīdicto. S. credentes & fa-
cit de here. accusa. S. penul. li. vi. Circa quartū. l. d ofen-
lore: A dūteudū q litteā nō repetit ea que pīdixit i his
trib⁹ talib⁹: p hoc puto q etia defensores pē maleficiū
punire intendit Est ergo qdaz defensor. i. audoizator
delicti: & talis grauē punit q agēs. ij. q. iiii. q ofentit.
xiiii. q. iiii. q alioz. & notat ii. q. i. notū. d. of. dle. c. i. Est
alius defensor q etia pē delictū defendit puta ipediēto
ne deliquēs ad man⁹ iudicis veniat examinand⁹ ul
puniēd⁹. xxvii. q. i. si custos facit xxi. q. v. p totū. ul ipē-
diēto ne fiat executō de of. dele. c. ex lris. & hūc inten-
dit includere vt pbat⁹ i. c. Felicis pē pri. eo. ti. ibi po-
stea recep. taueit ul defensauit Tñ nō puto q is q ta-
lem defensauit ne ledat a puato ul a terco ul ab ofen-
so: puta ab epō ul eius ofanguineis vindicāe volenti-
bus includat⁹ hec pena cū illa sit iniuria ad q etia apul-
sanda: a socio quis tenet d sen. exco. c. dilecto cuz suis
cōcoz. li. vi. De illo q defendit i iudicio patrocināto vi-
de quod dixi pē Hostien. d de. ex. mi. c. apposit⁹ sup ū
bo fautores Itē nota hic hū jo d ligna. si qd est soci⁹
i sequētis epm sola pīencia nichil faciendo nec coopan-
to nō est i culpa nec i pena. xii. q. cū duotissimā. **vii**
Quid si aduocat⁹ vult talē ifecutorē ofendē i iudicō d
iure an icidat i hāc penā. Rñd⁹ ideo hz Da q nō **viii**
Quēd dicit hic q filij descendētes p lineā masculinā
sint i habiles ad beneficia obtinēda i dyocesi i q epus
offensus pīcet: nūqd ergo i alia dyocesi erūt habiles
Respondet glo. q sic **ix**
Sed nūqd priuat⁹ beneficijs iaz obtentis rī d⁹ glo. q
nō dic tñ q idit q iste nō possit p mutāe cū alio bene-
ficio existēte i illa dyocesi i q pīcet epus offensus **x**
Quēit glo. qd faciendū de istis cādelis accēsis cuz qbz
sūt isti excoicādi: rñdet q debēt extingui & pedib⁹ ocul⁹

talias ul collectas a clericis

¶ Quero pone qd nō exigūt ul extorqnēt ab iuitis si ipi
cleici ipōte soluūt an icidāt excoicationē. rñdet glo. 7

¶ Paulz i de. qñā de immu. ecclesie. qd non

¶ Nota qd ecclesiastice psonne non debent grauari anga
rys nec pangarys: puta ad fossata facienda ul huius
modi vt in dicto. c. non minus ul ad collectas ul tali
as siue exactiones quascūq; vt in. c. aduersus extra de
immu. ecclesie nec p tomibus predys ul quibuscūq;
p sessionibz ab eisdem ecclesijs ul psonis ecclesiasticis
legitime adenus acq̄sitis ul in posteruz acq̄rendis vt
i. c. de immu. eccle. li. vi.

¶ Quid dices de istis fratribz tercij ordinis beati Fran
cisci 7 de illis q̄s vocat Bar. milites gaudētes **¶** And
cent imunes tanq; psonne ecclesiastice ita vt imponentes
eis collectas sint excoicati. rñdet De. de an. c. i. de imu.
eccle. li. vi. qd nō sint psonne ecclesiastice **¶** Predicti em nō
renūciāt ppo itē hēnt vxores 7 viuūt i ppris toibz sic
laici lz hēant quēdā mōz viuēdi 7 habituz approbatuz
ab ecclesia vt notat jo. an. i de. cū ex. eo. d sen. ex. 7 iteo vi
det qd isti nō sint exēpti a dacys 7 collectis qz lig hēant
ctū mōz viuēdi 7 hitū tr nō sūt cleici nec exercēt mīsteia
cleicorū uē qd nō exercet artē lz sit dscriptz i collegio nō
apt hoc lz imunitatē. l. lb p̄textu d sacrosca. ecclesia **¶** Bar
tndic se vidisse oñlia pluimoz doctoz iuris canonici 7
civilis qd isti a tlibz exadōibz sint exēpti sūt i m̄ deo d
uoti. xii. q. i. duo sūt geneā p qd dicto facit textz i dicto
c. i. d imu. ec. li. vi. dū dic p̄dis ecclesiasticis nā n̄ p̄ neg
ri qd isti nō sint p̄sōe ecclesiastice lz nō sint cleici 7 hoc te
net Bar. ff. d iue. i imu. l. semp. S. q̄bzdā qd itelligit
vry nisi assūpsissent illū hitū i fraudē onerz. l. cuā. ff. d
imu. 7 hono. t bi glo. facit mēcōz d istis fratribz d p̄na.
¶ Quid si occurrat necessitas reipublice puta insultus
latronum ul exercitus volens patriam delere ul com
burrere quibus oportet obuiare et resistere nec tem
pus consulendi papam: an si grauet ecclesia icurrāt he
pere. **¶** Resp̄ ondet De. de ancha. m. c. i. de imu. ec. 7 fm

147
¶ Oldardū qd nō: si mōtā esset p̄iculū allatura vt. ff. de.
dam. infec. l. iiii. S. si causa. 7. ff. de op. no. nūcia. l. pu
pillo. S. si quis riuos **¶** Nota qd quedā bona vsibz eccli
aruz dīcantur qd ad fundacōnē ul ortū ul māfuz ul to
tem ecclie 7 hec exēpta sunt **¶** Ceteā cū suo onē trāseūt de
cen. c. i. item nota qd fossata dicuntur sordida munera
ad que ecclesia non tenetur

¶ Qued qd dicāt expēdicōes rñdz **¶** An. d bu. i. caualcatas
ul missiones nūciroz ad qd cleici psonalit cogi nō pos
sunt qz sunt sordida **¶** Itē nota fm An. de bu. i dicto. c.
nō minz qd debeāt occurrere vt possit epus factis laico
ruz iponē collectaz. **¶** Primo consensu cleici **¶** Secūdo eui
dens vtilitas 7 necessitas. **¶** Tercō qd vtilitas sit cois p
republica. **¶** Q̄ta qd factates laicorū uō suppetāt si ho
die et his occurrētibz non possunt sine licencia pape
vt dicto. c. aduersus.

¶ Qued ad que munera seu collectas subiaceat ecclesia 7
papa potest dare soluēdi licēciā. rñdet An. de bu. dicto
c. nō minz qd qdā sunt mūeā sordida: vt calcis coq̄nde
arene fodiendū ul fossati psonalit faciendi siue stabuli
curandi ul mūdandi 7 ad talia nō potest cogi ecclesia
¶ C. de sacrosancta eccle. l. placet. **¶** Quedā sūt mūeā ex
ordinaia: vt sūt hospicia 7 similia qd dicūt exordinaia
qz nō sūt p aliquā legē ul statutuz ordinata. h̄ capita
neus fm suam voluntatem iponit tempore fertilita
tis 7 ad talia non tenetur ecclesia. **¶** C. d sacrosan. eccle. l.
placet. xvi. q. i. **¶** Romanorū 7. c. iux̄ sanctioēs **¶** Quedā
sunt munera exordinaia que respiciūt publicam vtili
tatez vt d fenere reipublicaz ire ad exercituz principis
otra saracenos ul mittere ul firmare muros tempore
noctis **¶** Quedā sūt exordinaia qd respiciūt pietatē vt re
fectio viarū 7 pōciū **¶** Itē facere p̄lato charitatiuuz sub
sidium ul pauperibus siue subuenire domino i necessi
tate: vt qñ emp̄cionē fecit ul captz ē ul filiaz maītauit
ul miles factz ē ul qz ad p̄cipem iuit p suis negocijs
ul qz alias expensas graues ul itolleābiles fecit racō
nablit. ul alia q̄cūq; cā repaumat ē. ul nimis obligtē

ul nō hz aliqd comedē d istis dic. iiii. q. vl. extra d sen.
exco. c. puenit r vltra illa dic q nlla maior pietas q d
fendere patriā pauperes r debiles ab hostibz. xxi. q.
iii. fortitudo et. c. si quis. et. c. non. inferenda. hoc quo
ad publicaz vtilitatē Quedā sūt muneā ordinaia āga
riaz r pangaiay. Muneā āgaia. i. psonalia. vt qn qz
tenet ire ul mittē i caualcatā domini expēsis tñ ipsius
dñi. ff. d mune. r hono. l. munez. Itēz pāgaia sūt mix
ta. i. parti reale r partiz psonale. i. qn quis tenet ire ul
mittē i caualcatā expēsis eūtis ul mittētis. vt dicta. l.
munez. S. mixta r ab istis. l. angarijs r pāgaris ordi
narijs sūt oēs cleici libei. C. de epi. r. cle. l. ii. r hm doc.
hoc et vez q ad res dputatas alimonys eoz q ecclie d
huiūt r nō multū habūdāt. xii. q. ii. eccliaz huc. C. de
sacroscā. ecclie. l. placet r. l. pūilegiuz secz tñ i rusticis r
colonis possessionum eccliaz qui ab angarijs r pan
garis: imo et a talibz hm aliqs i aduētū pīcipis nō
excusant. C. d sacroscā. ecclie. l. neinē. itēz si epus ul ab
bas tenet magnū r nobile feudū a pīcipe aliq qd cō
suevit ei aliq modo huiē. nā i hoc casu qūis nō teneat
ire i caualcatā psonalit. ar. xxi. q. viii. S. i. r. S. his a
qbz. rex. d voto. ex multa. S. vl. tñ dz mittē hm q soli
tuz ē. alit nō teneat bñficiū ex q nō volt facē huiū. ar.
s d de. diugato qd a te. r hoc vez si sit iustū bellū r si
sit iustū tūc dz cognoscē ipeātorē celestēz in supiorē. xi
q. iii. Julianz. nec p hoc intali casu si nō mittat pōt p
uari feudo. ar. d pscriptis. c. fi. r d sūe. c. fi. Quedam
sūt muneā ordinaia q terū sūt sicut tributa r cēsus cer
ti siue seruicia ul caualcate hospicia vel similia certa r
annualia possessionibz annexa: r ad ista tenet ecclia
sires ad ipam deueniat. xi. q. i. si tributuz r. c. magnū
xx. iii. q. viii. cōuenior. r. c. tributū r talia pnt vocari
lupidicta. i. tributa rebz posita a qbus nullus excusat
C. de supindicto. l. i. r. h. li. decimo. r a predictis nō ex
cusatur ecclia ex pacto vel causa non tanquam one
ra h tāqm tenēs rez oneātā cū qlibz res trāseat cū onē
suo. ff. de contra. emp. l. ex liteis. S. fi. r d decimis. c.

148
pastoalia. qz q sunt Cesais rebēt reddi Cesari r que sūt
rei deo d de. diu. c. ex pte. r sic qntuz ad decimas obla
cōnes r alia spūalia r q ad māsz siue totem excusat
ecclia. xxi. q. vl. hm canonistas r s d censi. c. i. Itēz qz
d decimis r oblacōibz nō soluit tbutū Itē qz si fūdus
redimeret et nō soluet tbutū. xxi. q. vi. cōpiz. An aut
debeat cleicū solue decimā d pbedā sua Vide s de dcis.
c. i. r. c. nouuz genz r. c. i. d censi. Quedā sūt muneā p
ueniēcia ex lucratiuo titulo rei trāslate i ecclia a curiali
q iscriptōnes lucratiue appellāt nā iscriptō eāt qrtā ipiz
rei q aliqs dabat veneābili loco. Exēpluz. Si cuius
dabat ecclie. xvi. ecclia qrtā ptez illoz. xvi. debebat dāe
p tbuto r vocabat iscriptō lucratiua r ad tales iscrip
cōnes ul muneā seu tbuta nō tenet ecclia. xxi. q. viii.
sanxi p qd puto q ad istas gabellas q solvont d o tra
ctibz illis donacionibz lucratiuis nō teneat ecclia. l.
sanximus. C. de sacrosanc. ecclie.

¶ **Q**uēd qz dicit in dicto. c. qz iponentes collectas cleicis
nō pūt absolui nec successores nisi satisfecerit Qued de
q habz talis rector satisfacē ante q absoluat. rñdz An.
d bu. qz de emēdacōne cuiuscūqz damni ecclie apt hoc
contingentis si nullum consiliū dedit de collecta ipo
nenda Sed si consiliū dedit tenetur nedum ad inter
esse h ad ipsius collecte restitutionē Si ved consiliū nō
dedit forte nō teneret ad emēdacōnē collecte h ad al
telus itereffe qd obuēnit ecclie ob ipiū regimen r for
te spūaliē ul pecuniaiaz oportebit eū subie hm q for
itan bonz iudex arbitrabitur Nec aut locū habēt qn
qs succedit i regimine eiū q ē excoicat ex predictis cau
sis ul alit qlitercūqz apter libertatez ecclie violatā Se
cus si ex alia cā esset pias excoicat ul cōsiliarij ul vni
uersitas seu ciuitas interdicta tunc eniz successor non
esset excommunicatus hm Anno

¶ **Q**uēd qd si novus successor operā dedit qntūcumqz po
tuit qz hic dānū collecte emēdaret h vniūitate resistē
te nō potuit obtinē qd itēdebat Vide qz sit excoicas
tē. ar. xxi. q. iii. si heres. Tu dic contrariū. l. qz ex hoc

tm nō sit excoicacō ubi tūq̄t rēgimen nec stet ap̄t timo
rē salary amissiois q̄ nō renūciat officio q̄ si ista dca re
nūciat officio cū vniūsitatē i culpa sit nichilōi tenet sa
lariū reddē ei cū p eū nō stet q̄min⁹ regat ⁊ itez ē dicē
duz si oītra exp̄siaz ihibicōne ātiq̄ redōis extēssit vniū
sitas i p̄dictis q̄ nō excusat nisi officio renūciat

Q De his q̄ opellūt platos seu capitula ad sumi
ttēdū laicis ul alieandū boā imoblia. S. xxx. vii
Arca hāc excoicacōez. s. d. his q̄ opellūt platos seu ca
pitula ad sumittēdū laicis ul alieandū boā imoblia i
Nota h̄m Jo. Mo. ⁊ Petruz de an. q̄ phibēt hic q̄daz
modi alieacōnis ul dacōnis i reb⁹ imobilib⁹. Nā an
istaz ostitucōne plati oppressi oītra opprimētes inuoca
bāt nobiles ad defensionē suā ⁊ potētes faciendo eos
aduocatos ul de fensōes locoz ⁊ ap̄t hoc illi sibi vēdi
cabāt quoddā ius dominiū ul aduocacionis i ecclesijs
ul locis defensis. ⁊ refert Guil. ⁊ Fran. se vīdisse mul
tos platos faciles ad talia ⁊ q̄q̄ nobiles sumittebāt
alios vt opprimerent ad p̄dictū finez ⁊ q̄ vt abstine
ant vidētes platis sumissiones istas penitē iterdicas
p istam ostitucōez ē p̄uiss⁹. Primo q̄ clerici nō aueāt
sumittē. Deinde q̄ laici nō faciāt sibi eos sumittē a cle
ricis p hāc viā idirectaz ul directaz sumittēto molestato
res: vt p̄ea sub coloē d̄fensiois ⁊ patrociniū illaz rerū
sibi sumissaz eccleie d̄frauent vendicanto sibi ius do
miniū. nāz isti sumittebāt molestatoēs ⁊ p̄ea dicebāt
factoti sumitte michi hāc rez ⁊ iste nō audebit me mo
lestare unde factos fatebat se h̄re ab illo talē rez ⁊ p̄ea
facta sumissione volebant verū ius h̄re ⁊ dominiū rei
vendicā. Nota h̄z glo. ⁊ De. q̄ hec phibicō solū locuz
h̄z in rebus imobilibus ⁊ iuribus ecclesiariuz: secus
ergo in reb⁹ mobilibus in ipsis enim non potest dai
certa regula. quia h̄m donū qd ē parvū ul magnū te
net ul non tenet ⁊ h̄m q̄litatez donatarj. s. vtruz sit be
ne meritis nec ne. ex. de dona. c. i.

¶ Itē n. q̄ iudā i corpalia it imoblia iudicāt ⁊ idē ius sta
tuit i eoz alieacōe q̄ i alieacōe rez imobliū nō anūus

reddit⁹ it imobilia oputat vt i cle. exiui d̄ paadiso. S.
cung⁹ d̄ ver. signi. ⁊ l. iubem⁹. C. d̄ sacrosanc. eccle. itez
nota q̄ l̄z oīs alienacō rei ecclesiastice regularit sit vetita
nisi i casib⁹ a iure ocessis: tñ summissio de q̄ hic loq̄t
specialit phibet nā h̄m Guil. si bñ attēdat ē q̄daz alie
nacō q̄si ad illos oīfiteatur dominiū p̄tinē directuz. ff. si
ager vedigal. l. i. S. si. sicut cū me ostituerē tuo nomi
ne possidē in te trāsīt possessio ⁊ abdicat a me: q̄a is
possidet cui⁹ noīe possidet vt i. c. cūz veniss⁹ d̄ resti. spo
lia. ⁊ ff. d̄ acq̄. pos. l. q̄ meo vnze p hoc dicit Jo. An.
⁊ Guil. q̄ si ver⁹ domi⁹ ostituat se alieno noīe rez suā
retinere p hoc trāsferit dominiū ⁊ possessionē. Itēz no
ta q̄ dominiū rerū ecclesiastiaz ē penes eccliam hoc mo
to h̄m Jo. an. i nouella nā eccleia. i. cōgregacō fidelium
cui⁹ xp̄us ē caput habz dominiū s̄ paup̄ez sūt q̄ ad su
stentacōz ⁊ cleicōz q̄ ad gubernacōne seu ad ministracōz
itez nota h̄m glo. ⁊ De. q̄ i ista sumissioē d̄ q̄ i texture
q̄rit licēcia specialis pape nō sufficēt ergo geneālis. **¶**
Itēz nota modos hui⁹ sumissiois phibite hic i textu
enarratos. Primo dicit q̄ plati nō possūt sumittē seu
supponē laicis ecclesias sibi cōissas boā imoblia seu iudā
ip̄az sine oīsensu capituli ⁊ apostolice sedis licēcia speci
ali seu ocedento ip̄a bona ul iura i emphiteosim: nō
q̄ hic phibeat emphiteosis ⁊ alie alieacōes ⁊ oītract⁹
a iure pmissi forma ⁊ casib⁹: s̄ phibz sumissiones fieri
vt d̄fendāt ab his q̄b⁹ sumittūt h̄m glo. itez alias alie
nanto i forma ⁊ casib⁹ a iure pmissis sub audi p̄ sum
missionē itē ostituetō eū d̄nm. itez recognoscēto seu p
fictō ab istis ea tāq̄ alupioib⁹ se tenē. Itēz aduocato
. i. tāq̄ ab aduocatis recognoscēto ul ip̄os patros ul ad
uocatos eccliarū seu bonorū ipsaz p̄petuo aut ad tēpus
nō modicū statuēto: vnze dicit glo. Ad modicū ergo
temp⁹ possunt vocari i patronos ⁊ defensores q̄ tunc
in modico tempore nō ē periculuz. Potest aut dici mo
dicuz tēpus i fra. x. annos ul h̄m Guil. ⁊ Bari. relinq̄
tur iudicis arbitrio ex q̄ hic nō d̄minat i specto statu
ecclesie ⁊ iminētī periculo ⁊ cōdicōne psonarū vnze

si fieret locacio vni domino vel potenti p. x. annos vt
tueretur eam non incidereetur excommunicacio.

Item nota qd plati qd contra hac phibitionez sumiserit
bona imobilia ul iura ecclesiastica ipso facto sunt suspē
si ab officio diuino et ab administracione. **C**leici vero qui
hoc sciūt fieri a plato et non renūcient superioribz sunt
suspensi p trienniu a pcepcone bñficioz. **D**e istis suspē
sionibz vide qd notat m. c. cu dilectus de consuetudine
et i. de. cupientes de penis tibi e glo. magistra et de iur
dicata. c. cu etni. li. vi. et qd ibi nō sup vbo officij.

Item nota qd ppter delictum domini terra pōt subici i
terdicto vt hic dicitur qd legitime admoniti a tali iur
pacione non destiterint restituere qd taliter vsurpauē
runt eo ipso sententiam excommunicationis incurrant
et extunt ad supponendū terram ipsorum ecclesiastico
interdicto libere procedatur.

De exigētibz pedagia et guidagia a
psonis ecclesiasticis. S. xxx. viii

Acca hanc excommunicationē de exigētibz pda
gia et guidagia a psonis ecclesiasticis.

Nota secundum Petrum de an. varia nomina. scilicet
digal. pedagium. tributum. census. penio. **P**edagium
et vedigal idem significant. et soluitur ab itinerantibz
de his que deferūt nō sui vsus causa et qñq soluit p trā
situ psonaz tñ vt **S**eraie. **T**ributū vero ē quod pstat
fisco et idem importat qd census ul pensio.

Nota qd clerici sunt immunes a solucione pda
gij pro rebus quas deferunt ul tran smittunt non causa nego
ciandi. a contracio ergo sensu si negociandi causa tene
buntur. **I**tem nota qd in solucione pda gij a cleicis nō
pcedit consuetudo qā papa iudicat eā corruptelā.

Quero quia dicitur hic qd tales exigētes satisfacere de
bent cui debet satisfieri d illa transgressionē. **V**idetur
qd plato p notata. xvii. q. iiii. si quis otumax. et placet
Archi. dictum. **L**an. qd ibi hoc tenuit et dixit illud capi
tulum loqui cum iniuria sit loco: si vero fiat psona lo
cum habet. c. parochiano de sen. exco.

Quod qd dicit hic qd ecclesiastice psona nō tenēt d suis re
bz solue pedagia. **Q**uid d ep̄toribz reddituū cleicorū ul
reorū vtrum istez p̄uilegijs possint vti. **I**o. an. reitit ad
Specu. de imu. eccle. **A**rchi hic tēt qd nō p quo facit qd
notat de iur patro. c. i. **D**e. d. an. dic qd aut ē vedigal oz
diariū et ex pona eccle sue fisci nō tñsibit imunitas
in ep̄toz. l. licitacō. **S**. amercatores. ff. d. publi. **A**ut est
vedigal exordiatū qd non ponit. l. ul senatū consulto
vel constitucōe pncipis. ista em sunt exordinaria. ff. d.
vaca. m. l. i hononibus. **S**. quid. et quo ad ista immu
nitas transit in emptorem et hoc notat **B**ar. in dicto
S. Mercatores.

Quero hic dicit qd p̄soe ecclesiastice nō tenētur solue
re rebus quas non negociandi causa deferunt. **Q**uod
quis dicatur p̄rie negociator dicit **I**o. an. p̄ **A**rchi.
qd ille q̄rēz emit et ip̄az integraz et imutatā vbi to lu
cratur. **A**lle vero qui emit vel sit sibi materia aliquid
in re operandi ille nō ē negociator vt dicit **C**riso. lxxx.
viii. di. c. **E**p̄ciens. **E**t p hoc cōsuluit **F**redricus d sentis
in q̄stion mon̄sterij sancti **G**algani d̄yocesi voluāne
qd mon̄steriū habet venā ferri i insula helbe et facit illā
fodi et venā deferri p t̄ritoriū senēse vt faciat in re ferrū
vt vbat p̄ea et lucit. **E**x adp̄es gabellorū senēsiū pete
bāt pedagiū. **A**bbas dicebat se nō t̄ari. **F**redricus cōsu
luit p eo. l. qd nō t̄bat. l. qd ista nō ē negociacō sicut cū
faber emit ferrū vt ite diuisas formas educat gladiorū
clauorū. vñ dixit qd et si fratres emerēt venā ferri vt fa
cēt ex ite ferrū nō dicūt ex hoc negociari. qd vt diduz ē
negociari ē reze emptā nō imutatā v̄tere. **E**mē vero ru
rez matia et illā p artificiū ad aliquā formāz redigē nō
ē negociari. immo tales vocant p̄ciē artifices q̄ mer
catores. **D**e. de an. dicit qd quāto nō in p̄po solo venāz
ferri fodere faciunt h̄ emunt et ferrum postea in re reda
ctam vendicant consultus respōdi qd negociacō ē mix
ta artificio si p magistros et alios faciunt hec fieri. tūc
enim nulla versatur industria clericorum p̄eo solue
re tenent: secus si ecclesia habet venam et per operacōes

Quid si fiat statutum qd si quis videret teneat dare duos denarios regi ul comui ciuitatis an cleici teneant vicia videreto ul frumeta q habet ex pbenda **R**ndt Cinus qd no in l. omis. C. de epi. et cle. i. x. **D**e. p. dictam. l. omis ubi dicit q melius e q bona in paupes distribuatur q in sordibus muneibus ul alias illicite consumant ubi dicit **D**e. et **B**al. q cleici de bonis pbendarum suar que videntur ul videri faciunt non tenent soluere gabellam nec etiam ad portam et ibi consumit **B**al. h. m. q refert **B**al. in l. placet. C. de sacro. eccle. qd non tenentur ad gabellas **D**e hoc vice i **S**pectu. de cle. coniugatis. et. c. bl. de vi. et ho. cle. i. x. **I**o. de ligna. dices **Q**uid de gabellis et dacijs q leuant in ciuitatibus lombardie **R**ndt ibi. xiiii. q. ij. putat qda et. c. pleijs de priui. c. qto **E**t subdit **S**ecundum hoc tota italia e interdicta et irregularis omnes cleici non obsequantes. **I**tem **I**o. an. in glo. **T**heologi tm. s. tois **B**o. et. **R**i i ha di. vltia ar. bl. q. re. exponentes illud **M**athei. xvii. **Q**uid tibi videtur **P**etre reges terre a quibus accipiunt censum a filiis an ab alijs. et infra ergo liberi sunt filij. dicunt q ille textus intelligit de xpo qd xps non tenebat reddere tributum nec hi q sunt imitatores eius pfecti. puta apostoli p eo q nataliter liberi erant et pia bona tyralia dimiserant et ideo censum ul tributum ab eis reges terre accipere non debebant. **I**n alijs aut xpianis ul q sunt humilis conditionis ul q habundant temporalibus bonis illa auiditas non habet intelligi tunc tenent soluere vterque tributum **I**n re p eis bene facit textus. xxiii. q. viii. c. tributum. ubi dicit **T**ributum in ore piscis piscante **P**etro inuentum e qd re exterioribus suis q palam cunctis apparent tributum ecclesia reddit. **N**on aut piscem totum dare iussus e s. tm statuerem q in ore eius inuentus est qd non ecclesia impatori dari non pontificalis apex qui in ore piscis. et xpi ecclesie peminet subici regibus potest **S**ane vt diximus qd in ore piscis. i. xpi inueitur p **P**etro et

Quod q̄ sunt p̄sone eccl̄iastice cōtra quas non debet cō
cedi r̄ndet glo. **V**t sunt cleici. tēplarij. hospitlarij con
iūi & deo deuoti. xii. q. i. duo sunt geneā de sen. exco. pa
rochiano de elec. Sciānt. li. vi.

Quedo vtz possint cecedi pro credito cleici vniꝝ dyoceph
otra cleicos altiꝝ dyoceph **R**ndet glo. q. non. **¶**
Quedo an p ista dectalez corrigat. c. Dns deꝝ nr. xxiij. q.
.ij. vnde cōcedūtur repssalie qñ ciuitas vindicat negligi
git qd a suis ipbe factū ē. **R**ndt glo. q. nō h solū statu
it q. p delicto ul credito alteriꝝ cōtra psoās ecclesiasticas
cōcedi ul extēdi nō possint h si cōcedat cōtra laicos cū
modis a iue pmissis licz d q hic plene p **Detz.** **¶**
Quid si infra mensem pcessū fuit ad actum. s. q. fue
rit persona ecclesiastica p alio pignata: nūquid hec pe
na habebit locū infra mēsem. **R**ndet glo. q. in statu p
stinū reuocādum erit infra mēsem. vel secundum **Gar.**
Reuocacō re integra fieri debet anteqꝫ procedatur ad
actum. alias non habet locum hec pena.
De impeditiōibꝫ officiū cuiꝫ cūqꝫ iudicis ecclesiastici. S. xl.
¶ **Q**uia hāc excoīcacōm d ipediētibꝫ officiū cuiuscū
qꝫ iudicis ecclesiastici: quia in principio dicit papa q. in
tellexit q. domini tēporales faciebant ista. **¶**
Querit **Jo. an.** vtrum sit idem in priuata persona vt sit
locus huic pene q. quid de cleico sic agēte. **R**ndet q. sic
.nam licet sic narret in habente temporalez iurisdicō
nem constitucō tamen geneālis dum dicit Statuimꝫ
ne quis. q. in fine sūdit Si quis vero. **¶**
Quedo hic dicit q. impediēs officiū iudicis i causa que
de iure vel de cōsuetudine spectat ad forū ecclesiasticum
ē excoīcatus. quero que sunt ille **R**ndet sunt mltē: et
notātur in. c. cum sit de fo. cōpetēti. **¶** **Primo** cognoscit
de sacrilegio. vt dicto. c. cum sit. **Sūt** q. alia crimia de
qꝫbus ecclia punit tā laicos q. clericos. vt crimen periu
ry. vt de elec. c. beneābilis. **Crimen** simonie. vt de simo
nia p totū. **Itē** crimen hēsis. vt de hēticis. c. ad abolēdaz
Crimen vsuārum. vt de vsuris. c. cum tu. et. c. q. i omi
bus. **Crimen** adulterij cum agit ad thori sepeācōnez
vt de pcura. c. **Tue.** **In** his dicte spectat iudicium ad
ecclesiam **Indirecte** vt si agatur p modū denunciatio
nis ad penitenciam. vt in. c. nouit de iudicijs. **Et** dicit
Inno. dicto. c. **Cum** sit. q. raptores rerū ecclie dicuntur

202
sacrilegi. xviij. q. iiii. c. iiii. q. c. sicut qui. jōico p̄tinet ad
iudiciū ecclesie. xii. q. ii. nulli liceat p̄dia. q. c. de laicis
Immo etiā si dubiuz sit: puta quia neget rapinā tam
cognoscit ecclia. xvi. q. i. i canoibꝫ. xxiij. q. iiii. si quis.
vbi etiā dicit q. non solū de rapina h de qualibet etiaz
op̄sione. q. non solū clericorū h omniū paup̄erū cogno
scet immo si de fraude habita in cōtractu ecclesie agat
ul etiā sine fraude contractus nullus dicat ecclia co
gnoscit. xii. q. ij. apostolicos. immo q̄cūqꝫ moto de re
ecclesiastica agat cognoscet ecclia. xii. q. ij. quicūqꝫ. **I**dē
dicitur in. c. **Nouit.** de iudicijs vbi etiam addit q. cri
men pacis fraude pertinet ad iudiciū ecclesie.

**De compellētibꝫ reassignat bñficia q. retinen
tibꝫ citatos Romam ne vadant. S. xli.**

¶ **I**ta hanc excoīcacōnem d cōpellētibꝫ reassigna
re bñficia q. retinētibꝫ citatos romā ne vadāt.

Quedo qd si q̄s laici citatū ad apostolicā sedē retinet.
Rndt glo. q. nō habet locū hec pena: q. dicit textꝫ ecclie
siasticos: h appellatione ecclesiasticorū intelligunt etiā
deo deuoti. xii. q. i. **Duo.**

¶ **Sz** qd si esset alibi citatū **R**ndt glo. q. nō icidēt has
p̄as lꝫ q. ad excoīcacōz ip̄i d̄tinētis esset locꝫ huic cōsti
tucōm h nō q. ad alias penas ip̄i d̄tenti

¶ **Sz** qd si citatꝫ p̄cuat se capi p platū ecclesiasticū **R**ndt
glo. q. nō ē locꝫ huic pene h si p̄latꝫ sed aīis hoc faciat i
currit excoīcacōz et si clerico nō intēdit iniuriari **¶** **Manz**
em seua q. iniuriola ē quia fit iniuria sedi apostolice ad
quā ē citatꝫ q. toti ordini clericali

¶ **Sz** qd si retineāt muliēs regulares **R**ndet **Gengeliz**
q. licet nō dicat incurrit excoīcacō p̄p̄ manz inieciōez
de sen. exco. veniens: q. c. de monialibus

¶ **I**tem nota q. ad penā excoīcacōis icurrēdā sola capcō
sufficit de sen. exco. **Nuper.** h pena suspensionis q. pua
cionis a beneficijs non habz locum nisi in tribus cas
bus **Primo** in capiente. vt capꝫ beneficia reassignet
Secundo in illo qui citatum ad sedē apostolicā im
pediuit **Tercō** i illo q. sic hāt capcōez sibi p̄cuauit **¶** **¶**

Quedo qz hic dicit qz obtētis bñficijs sint pñati. qd de ob
tinēdis. an erūt inhabiles ad obtinēda. rñdet **De**. qz
si pñat obtētis multo forcius obtinēdis. magis em ta
uēt iura i retinēdo qz i qrento. **C. de Codi. l. fi. s. de cōtel.**
pben. c. fi. li. vi. C. d. bono pñcip. l. de portati. **¶ vii**

Nota qz iste suspēsiōes sunt sciēde qz etiā ocellos ligāt
in foro penitenciali qz ē necessaria dispensacō: vt ē glo.
ordinaria in cle. i. in xbo curant de hereticis.

Que pñciēte religiosuz ul dñsus. **S. xliij.** **¶ i**

Ita hāc excoīacōz. s. de pñciēte religiosuz ul cōū
sum. **Q**ueit glo. in dicto. c. nō dubiū de sen. exco. **A**n
conūli ecclīaz seclariū gaudeāt pñlegio. **V**ide qz nō
vt hic a cōtraio vbi loquit de conūlis ecclīaz regulari
um. **R**ñdet qz si tradēt se qz sua siue ecclīe seclari siue
regulari cēlebunt pñone ecclīastice qz in totū tñllate. qz
sic habēt imunitatē ecclīastice. **xvii. q. iiii. q. s. qz**
duo geneā xpianoz. V nū qd deo dedicatū ē vt clerici
qz dñsi **Aliud** vt laici. **xij. q. i. duo sūt geneā. qz hāc opio**
nem dicit glo. benigniōem. qz equū ē qz eoz gaudeāt
pñlegio qz vitā qz religioz assūpserit d statu. mo. tco
lites. l. 3. Jo. qz vincen. tēat otrariū i. c. dilecta d maio. qz
obe. Hostiē. tenet qz nō gaudeāt qñ dñsus i tomo sua
manet vt laic. ar. de pñle. c. iiii. S. de ofratb. Sed si ē
dñsus qz tradidit se qz sua qz hituz mutauit audit horas
viuit hoēste talis itelligit in totū tñllatē i forū ecclē
sie qz gaudet imunitate qz sic itelligit. c. q. s. xvii. q. iiii
qz i li. feutoz de pñle. sancto. l. vna. ad hoc de pñle. vt
pñlegia. S. hic aut Et pro hoc facit ratio quia con
uersus nō dicit qz retinet pñum. licet dicat i mīsteio cō
ūsiōis qz facit se conūsus hī tan. infra. eo. pro chianos

Vid **De. i. c. religiosus de sen. exco. li. vi.** **¶ ii**

Quid si vnus percutit vnum de tercio ordiē beati **S**ci
eisci. **V**ide supra. **S. xxxvi.** **¶ iii**

Quedo an mādās occidi cleicū qz moriēs an reuocatōm
mādātū icurrat iā mortuū excoīacōz qñ nūciū manda
tū exequit **V**id **Ric. i. iiii. di. xviii. ar. v. q. iiii.** **¶ iiii**

Qualit itelligat enozis mīctio. **V**id ibid. ar. xiii. q. j

203
Que ipediētibz officia visita toz moīaliū. **S. xliii.**
Ita hāc excoīacōz. s. de ipediētibz officiūz visita
torum monialium seu canonicarū. i. earum que viuūt
sicut canonici seculares. **¶ i**

Quedo an debeat pcedē moīcō ipedimētū ul ecōtra. vt
sit locz huic pene. rñdt glo. qz pñt qñt qz qñ ipediat offi
ciū: rñt qz fiat moīcō qz facta n tñles ipediētes dñstet in
currēt excoīacōz secl si moīcō pcedat ipedimētū. **¶ ii**

Quedo an sufficiat moīcō generalis. s. qz nūllz ipediat
visitatioēs **A**n rēqrat particlāis qz spālīs nomiātiz. s. a
moēmz te talez ne impedias officiū nīm glo. non rē
minat **Genge. tenet qz sufficit generalis monicio.**

Que tozōibz qui sciēter toct illos qui
dimisēt habitū sue religionis. **S. xliiii.**

Ita hanc excommunicacōm. s. de tozōibz qui sci
ent tocent illos religiosos qui dimisēt habitū sue re
ligionis. **I**tem dicit esse glo. qz **De. de an. Si tozōr le**
gat scolai qui non dimisit habitum. s. qz ipse tozōr est
excommunicatus qz participat in imine ppter qd scola
ris ē excoīcat. vt in. c. nuper. qz c. si cōcubine. d sen. ex.
Addit ipe **Petrus** pulcrā dñstīcōnem post **Lappū**
qz aut religiosus ingōditur studium caula audiendi le
ges vel phisicam aut **Theologiaz** ul canoēs siue aliā
sciēciam non pñbitam. **P**rimo casu si non reuertat i
fra duos menses scdm **Inno. vel audiat semel tantū**
infra duos menses scdm Hosti. per. c. fi. S. verum. ex.
ne cle. vel mo. excommunicatus ē ipso facto tam ipse re
ligiosus qñ ipse tozōr scienter ei participās. Hoc ve
rū et si hitū nō dimittat. Et iō sbaudi ad textū dñ dicit
habitu suo disso maxime. qz hoc qz ad leges qz phicaz se
cū dñ Archi. etiā si de licencia sui plati ipas audiat. s.
eo. c. nō magnope. qz c. Sup specu In so casu dicas qz
si vadit d licēcia sui plati qz portat habitū claz qz nō in
currit aliquā penam Si autē vadit sine licencia ul et
cum licencia qz habitum non portet ipso facto incurrit
excoīacōis sentēciā vt hic. Similit tozōr qz ei sciēt par
ticipat i imine ex qz admittit eū sciēt nō dñntē habituz

Item nota fm glo. qd officium doctoris e scolarem ex
pellere de scolis

Quid si monachus habz comu iux scolas et stato i ea
potest audire lectioez et doctor scit et legit. an doctor sit
excomunicat? **R**ndet glo. qd non quia non possz prohi
bere quin in tomo appria moraretur

Quid si talis monch? no vult exire scolas. an possit vi
expelli. **R**ndet glo qd no. qd et excoicac? gaudet privilegio
vt eu pucies icidat excoicacoz fm qd nt Jo. B. xvii. q.
iiii. si qs deinceps. et d sen. exco. c. contigit

Quid si no pot expelli. **R**ndet glo. qd doctor rebz exie scho
las sicut dicit qn excoicac? intrat ecclia vt notat. ij. q.
iii. Sicut et de sen. exco. **N**uper.

Queit glo. qd si strahet mndiu i gdu sangnitatis. S. xlv.
Item nota de eo qd text? dic scienter qd si qs strahet igno
rant. f. ignoancia facti pabli et no affectata puta qd ne
sciebat tale esse sua affine ul sangnea n e excoicac?

Sed qd si ignoabnt ius nescientes vlg ad qtu gdu sang
nitatis ul affitatis extedet phibico iuis. tn bn sciebat
in q gdu eant **R**ndet glo. qd incidit excoicacoz qd igno
racia facti et non iuris excusat.

Sed quid si sol? vnz strahetiu scieter cotraxit sciens se
esse i gdu phibito **R**ndet glo. qd ille sol? ligat.

Ded qd si ignoant a principio cotraxit. f. ptea supueit
sibi sciencia et tn coabitauit cu consangnea qua accepit
Rndet glo. qd non e excomunicat? qd hec constitucio no
punit cohabitatione vel incestum. f. solu contractum

matmony sicut dicit i simili qd q ignoant eligit indi
gnu l? ptea sciat no incurrit pena osily positā i. c. cu m
tutis d elec. cu in hoc podet iniciu. vt i. c. dudū eo. ti
et pbatur hoc ex eo qd line iudico ecclesie ab illa diute
re no possz de diuoz. c. porro **S**ateoz tamen qd peccat co
gnoscendo de sen. exco. inquilicioni.

Quid si cotraxi cu ea qua crebaz sanguiēaz affine ul
moniale. fm veritate no eat. glo. remittit ad notata d
sen. exco. c. si ved. et c. in audientia.

De his qd p vim ul metu extorquent
absolucōem ab excoicacōe. S. xlvj.

Item nota de hac excoicacōem. f. de his qd p vim vel me
tum extorquet absolucōz ab excoicacōe.

Queit glo. quid si iusta eat excoicacō. **R**ndet idē. f. qd
excoicatus e qd humilit? debet petere absolucōem non
per metu compelle qd sentēcia pastoris siue iusta siue iniu
sta timenda ē. xi. q. iiii. c. i.

Quero de qua suspēsiō hic loqitur **R**ndet glo. idistin
cte si qs opellat ul extorqat absolucōm ul reuocationē
suspēsiōis siue ab officio siue a beneficio siue ab igllu
ecclesie est excommunicatus.

Quid si excoicacō ē p metu extorta. i. qd qs opellit iudicez
vt aliqz excoicet. **R**ndet glo. qd valet excoicacō. xi. q. iiii.
qtuoz pt tn p exceptoz elidi. vt ibi nt. ar. d. fur. icdum

Quid si qs itulit metu tn iudex pp hoc absolue noluit
Rndet glo. qd talis iferēs no e excomunicatus.

Quid si no excoicac? itulit metum: f. alius. **R**espondet
glo. qd inferens excommunicatus erit.

Sed nunqd i pdicto casu ipe excoicac? suspēsus ul inter
dictus incurrit hac pena si aliq p eo ul eius nomie me
tu intulit. **R**ndet glo. qd sic si madauit ul ei? nomie fa
ctu ratu habuit d elec. c. sciāt. d sen. ex. c. cu qs.

Quid si absolutoz qd p metu absolueat ptea ratu habu
it id qd p metuz fecerat. **R**ndet glo. qd nichilo? sunt ex
comunicati metu iferētes qd text? dic qd e nulla.

Sed qd si qs no ifeat metu in corpore f. p pena amissis
ois rez opellat absolui. **R**ndet glo. qd e excoicac?.

Sed quid si copu lit p vanū metū de q timē nō dūit
nūquid habet locū hec pena **R**ndet glo. q nō. qz talis
metus nō inducit restitucōz nec ppe appellat metus. ff.
qz metus causa. l. metū. q. l. se. q. l. nec timorē. Ille go
metus qui putat iustus ad reuocandū ea que p illud fi
unt facit icurrē excoīcācōm: aliq vō non.

Sed quis dicit iustus metus **R**ndet De. de an. q me
tus mortis ul cruciatus corporis q talis q possit cadē
i cōstantē virū qd arbitrio iudicis relinqtur. vt nota.
C. qz metus cā. l. interpositas. q. s. eo. c. cuz dilect. vbi
glo. alijs modis cōfideat iustū metū ad reuocandū ad
Addit itez. De. distinguēdo. Tu dic laciū. nam qnq
vult rescindere qd gestū ē p metū ex edicto ptoris q tūc
requirit metus de quo dixi statim. Quātoqz quis vult re
scindere a sentēcia vel mente edicti. tunc sufficit si in p
sonā filij vel cōiūcti inferat. l. isti quidez. ff. qz metus cā
Quātoqz quis vult rescindere p officium iudicis. q tūc
sufficit metus verecūdie: licet ibi non sit mortis picu
lum vel cruciatus corporis. l. si. S. si. ff. eo. Aliqz tō m:
fertur metus alicui futuri euētus. vt in medico q cau
sa extorquēdi pecūiam morbuq leuem aggrauat. q tūc
rescindit officio iudicis. l. medicus d varijs extraor. cog
Quātoqz inferit metus causa maiōritatis q obediēcie. q
hoc dupliciter. nam qdam ē maiōritas abiq publica
pate. vt maiōritas que habet a marito in vxorem. et
tūc rescinditur officio iudicis. l. i. S. honoratē. ff. qruz
rerum actio non datur. q. l. si. ff. de furtis. Quēdā ē ma
iōritas cū publica pte cuius tūre aliqd gest: q tūc re
scindit obicōe ex lege vt. C. eodē. li. si p ipsoem.

Quero quō cognosceat virū metu publice pte aliqd
geritur. Dic hoc iudicis arbitrio relinquendū est pō
deratis circumstantijs an consuevit esse terribilis q si
milia. vt notat. Bar. in. l. d pupillo. S. Si qz ipsi pre
tori de oper. no. nuncia.

Quēd an metus cōminate excoīcācōis sit cēsendus iustus
Dic vt notat Jo. an. dicto. c. Cū dilectus.

Item nota fm Petru q sicut requirit metus qui possit

cadere i ostantez viruz ad recessione actus ita requiritur
tulus qui potuerit cadere i prudentissimu Si qs ergo
iducit fatuitate ad actu gerendu ex hoc nō pōt pte dē
se recepituz dolo quia fatuitas que ē similis late culpe
cum dolo alterius compensatur

Que opellētibz celebrai i loco itēdicto. S. xl. vii
Arca hanc excoīcācōez. l. de opellentibus ce
lebrari in loco interdito

Quero qz textus dicit qz grauis qrela ad papaz pueit
qz comini tempoales cogūt celebrare in loco itēdicto

Quid ergo si sūt episcopi ul ecclesiaz prelati. **R**espōdēz
glo. item. l. qz sunt excoīcācōez.

Quēd hic dicit qz cogūt celebrai i loco itēdicto de q itēdi
cto hic loqit. rñdet qz d itēdicto a iure ul ab hoie

Quid si ē occultuz qz locz sit itēdictus: tñ clericz scit: an
teneat huare licet nō sit publicatuz **R**ndet glo. qz sic. q
itez tenet Archi. de sen. ex. is. q. li. vi. qd vey itelligit

Vincen. vbi factuz apt qd est itēdictus locus est occul
tuz secus vbi factuz est publicuz l. nesciret qz est locz
itēdictus vnde glo. dicit qz est necesse qz fiet vna cōsti
tucio p salute aiarū q puidere qz clerici nō tenerēt ad
obhuacōnē mterdicti lati a iure nisi prius fieret illor
reclaracio seu publicacio

Quēd qd si phibeāt excoīcācōes exire nō a missa s ab
alijs diuinis officijs. rñdz glo. qz nō ē locz huic pene

Quēd qz excoīcat illos qui phibent ne excoīcati mos
niti exeāt de qua monicōne loqitur: an geneāli ul speci
ali **R**ndet glo. qz sufficit geneālis monicio. vt postq
facta ē phibētes sint excoīcati: s q ad excoīcācōes ul m
terdictos nō exeuntes requirit qz nominatiz sint moniti
vt exeant qui si ptea remanēt sūt excoīcati

Quēd quia hic dicit textus qz ad papaz grauis qrela d
uenit qz qdā cogūt celebrai tēpōe itēdicti nedū i locoz
suoz capellis s i collegiatis ecclyps. **Q**uēd qd si faciūt ce
lebrai i suis oratorijs qbz ex spali licēcia tles potētes
cā mais gloie pociē qz dupcōis faciūt i aliq tomē sue
āgulo celebrai an sit locz huic pene. rñdz Lan. qz nō

Quod an tpe interdicti possint campane pulsari ppter
p'dicationez ul gracia capituli cōgregandi. rñdet Lan
q sic dum moro non fiat in fraudem. **¶**

¶ Itē nota hic q publice excoicati & interdicti si moniti
non exeunt cuz diuina cebrantur incidūt aliā excoica
cionem sic excoūnicatus pōt iteruz excoicari. **¶**

¶ Sed an ligat pluribz sentēcijs possit vna absolutio
absolui. Distinguit Lan. q aut qē excoicatus ab vno
aut a pluribz. **¶** Priō casu aut vna sentēcia aut pluibz si
vna aut ppter vnā cāz aut ppter plures: si ppter vnā cāz
tūc sufficit vna absolutio p oibz: si ppter plures causas
tūc aut stat q ppter quālibet itēcebat singulas ferre
sentēcias aut ppter simul oēs causas: aut dubiū ē. **¶** Priō
casu erūt neccesse tot absolutiōes quot fuerūt sentē
cie. In hō sufficit vna absolutio. tñ oēs cause exp mēte
sūt in ea alias non sufficit. Si pluribus sentēcijs tūc
erūt neccesse plures absolutiōes. ff. d. oper. no. nō. l. pu
pillo. Si aut vnā itēcebat ferre sentēciā sic dicendo ex
coico anathematizo te tūc sufficit vna absolutio de iur
reis. c. ad liberāda. ff. de acceptis. l. pluribz. Si autē a
pluribz iudicibz si oēs habēt vnā iurisdicōne valz abso
lucio & vna ab vno eoz dū tamen habeat potestatem
ab alijs. ff. d. of. dle. l. causaz. Aut habēt distictas iuris
dicōes & tūc tot requirūt absolutiōes q̄t iurisdicōes & ex
coicaciōes ex d. sen. ex. c. officij & dicet ordiario suz excoi
catz a vobis & ab alijs cū fuerit absolutz a vobis p̄ea
petā ab alijs. De hoc et vid Ric. i. iiii. di. xviii. ar. x. q

De sepeliētibz hereticos. S. xlviii. **¶**

¶ Circa hāc excoicaciōez. s. d. sepeliētibz hēticos & te. nō
q absolui nō pnt nisi p̄p̄ys maibus exhumauerit &
locus debet carere p̄petua sepultura. **¶**

¶ De grauātibz electores & q noluerint
eligere eos p qbus rogati sunt. S. xlix. **¶**

¶ Circa hāc excoicaciōez. s. d. his q grauāt electores eo
q noluerint eligere eos p qbus rogati sunt. **¶**

¶ Querit glo. quid si sint episcopi qui hoc faciāt. Respō
det q sunt excommunicati. **¶**

Quero qz textus hic dicit q qui grauant clericos ul per
sonas ecclesiasticas q noluerit eligere eos p quibus ro
gati sunt q dicuntur p̄sone ecclesiastice. Rñdet glo. cōsi
templary licet non sint clerici. **¶**

¶ Quero hic dicitur qui grauant clericos ul alias per so
nas ecclesiasticas ad q̄s i aliqbz monasterijs ecclesijs
a alijs p̄s locis spectat electio. ad q̄s ergo spectat electi
o de iure comui. Rñdet glo. q in collegiata ecclia spec
tat ad collegiū electio de iure pa. c. nobis. xvi. q. vi. cō
gregacio. Et si non ē collegiū spectat ad patronū. vt i.
c. postulasti de iure pa. Et hoc de iure comuni n̄ aliud
inducat de consuetudine. vt in. c. cū ecclia de cā posses
siois. Si autem non est collegium vel patronus p dio
cesanum habet ordinari. x. q. i. regenda. xvi. q. vii. om
nes basilice. Et hec vera quo ad electionem p̄lati. De
inferioribus beneficijs notatur. extra de elec. c. Cum
ecclesia vulturana. **¶**

¶ Querit glo. an p̄ces iducat simoniā. Dic vt. viii. q. ii. i
sum. vii. q. i. Moyses de eta. & quali. Tuam. **¶**

¶ Itē nota q hic dicit q gūates electoēs ul cōsangneos
casū specialē i q p̄cūes laicū ē excoicat ip̄o iue ad idē
de sen. ex. c. q̄cūq. & de imuni. ecclie. q̄niam. **¶**

¶ Quod an gūates eos q noluerūt p̄sentāe illū p q roga
ti erāt sint excoicati. rñdt glo. q sic fauorē eccliaz. Idē
dicit in nouella de confirmāte & postulante infra eo.
si post qm in fi. & quod notatur s eo. in causis. **¶**

¶ De mittētibz cardinalibz i cōclauī positis ḡcia
electiois pape nūciū ul epistolam. S. l. **¶**

¶ Circa hāc excoicaciōē. s. de his q cardinalibz i cōcla
ui positis ḡcia electiois pape mittūt nūciū ul epistolā
vel omnibus vel alicui eorum. & de loquente secum
secrete secū dum glo. ē ep̄alis qz sibi papa nō resuauit

¶ De rectoribz ciuitatū i qbz fuerit celebrāda ele
ctio pape q nō faciūt huius dictā cōstitutōez. S. lj. **¶**

¶ Circa hanc excommunicaciōez. s. de rectoribz ciuita
tum in qbz fuit celebrāda electio romani pontificis
qui non faciunt huius dictam cōstitutōem. **¶**

Nota qd qm morit roman pntifex statim audito roma
ni pntificis obitu rector ciuitatis in q debet fieri electio
coraz clero ⁊ populo vniuerso ciuitatis ad hoc specialiter
conuocadis debet prestare corporale iuramentum q totu
ordine illius constitucionis diligenter obsequabit. **I**tem
nota penas quas incurrit si non facit diligenter
obsequari aut si fraudem committat. **P**rimo e excoicatus
ipso facto. **S**ecundo e perpetuo infamis. **T**ercio non po
test habere aliquam dignitatez nec aliquod publicuz
officium. **Q**uarto feudis ⁊ bonis ceteris que ab eade
romana ecclesia tenet ul ab alijs ecclesijs ipso facto est
priuatus ⁊ reuertuntur ad ipas ecclesias cum pleno iure
de eis disponendi quicqd placet ecclesiaruz pntis. **Q**u
to qd ipa ciuitas i qua dicta electio fieri debebat sit ipso
facto interdita. **S**exto qd pntificali careat dignitate. **I**tem
nota qd districte precipit patriarchis archiepis epi
scopis ⁊ alijs ecclesiaruz pntis ⁊ pnticatoibz: vt exhorten
tur cleruz ⁊ populu ad orandu p electione pape ⁊ put
circumstancie pensande suaserint ieiunia indicant. **Q**u
to qd sunt illa q obsequari debet p morte summi pontifi
cis ad que obseruari facienda tenetur comin ciuitatis
in qua moritur papa. **R**espondeo plura. **P**rimo qd si pa
pa moritur i ciuitate i qua cuz sua curia residebat car
dinales qui fuerint i ciuitate ipa pntes teneantur ex
pectare absentes p. x. dies tantuz quibus elapsis siue
absentes venerint siue non: ex tunc omes conueniant
in palacio in quo item pontifex habitauit contenti sin
guli vno huiusmodi clerico ul laico put elegerit. **A**lii aut
qui manifesta necessitate coguntur possunt duos habe
re huiusmodi put elegerit siue clericos siue laicos. **S**ecu
do qd in eodem palacio vnum conclauem nullo itern
dio pariete seu alio velamine puta cortinarum omes
habitent in comuni. **T**ercio qd dictu conclauem ita clauda
tur ex oi parte q nullus illud itrae valeat ul exire nisi
q tunc adit ad lectaz cameraz p necessitatibz ipoz
cardinalium corporalibus: puta pro supfluo pondere ⁊
poneto fm pe. C. d. testa. l. antiqtas. **Q**uarto qd nullus

207
possit ad eos accedere vel secrete loq ⁊ ipi cardinales no
debent tales audire nisi aliquis vellet loq aliquid de his q
pertinet ad electionem: puta si esset aduocat iurisperit re
ligiosus ul tabellio hz glo. q d voluntate diuz cardina
liuz ibi pntem vocaret. **Q**uinto qd nulli liceat cardinalibz
mittere nunciu ul scriptura ul secrete loq alias ipso facto sen
tencia excoicacis incurrit. **S**exto qd i conclau pnto vna
fenestra opetes dimittat p qua ipis cardinalibz ad vi
duz necessaria possint omne mstrai opetes dico fm
glo. ita qd p eaz i traie ul exire nll possit. **S**eptio qd si in
tra tres dies p qd conclau dicti cardinales itrauerit non
fuerit facta electio pape p spaciū qnqz diez imediate
sequenti taz i pradio q i cena no habeant nisi ferclm
Octauo qd si p istos qnqz dies adhuc non fuerit facta
electio tunc tantu mstrat eis panis ⁊ vinu ⁊ aqua tunc sit
facta electio. **N**ono qd pendente dicta electio cardinales ni
hil possint percipere lucri ⁊ camea pape nec aliud lucrū
vnde qd puenies ipi ecclesie: h ille cui omnia e custodia
camea pape debet oia lucri huiusmodi futuro pontifici. **D**ecio
qd si aliqd lucri ⁊ camea pape pendente electione percipiat
extitit sit suspens a pceptone reddituuz suoz bnficorū q
usqz huiusmodi luc restituat. **V**ndecio qd cardinales non
debent se interire ⁊ alio negotio impedire nisi forte supueiat
ardeo vrges necessitas q oportet puidere defendendo
aliquo itaz ipi ecclesie ul nisi eueiret aliud teneidēs ⁊ taz
que pnt qd omes cardinales concordit iudicaret puidere ee
Quoddecio qd si aliquis cardinaliu dictuz conclau no itraue
rit itra. x. dies a p qd itrauerit absq manifesta causa in
firmitatis exieit. tunc no possit vltius ad electionem admi
tti. **T**erciodecio qd si aliquis ex cardinalibz infirmaret pot
est sine eo ad electionem p alios procedi ⁊ cessante infirmitate
debet admitti. **Q**uartodecimo qd si cardinales absentes i
tra terminu. x. diez supuenerit anq electio facta sit it
admittat ad electionem faciendam cu moderamine huiusmodi ⁊
cu clausura cibo ⁊ potu sicut pntur e. **Q**uintodecimo qd si
papa morit i coitu siue itritio illius ciuitatis in q
erat cu sua curia: tunc cardinales in dicta ciuitate debent

cōuenire p electione faciēda nisi forte ess; interdicta
vel rebellis romane ecclesie quo casu in alia viciniore
conueniant que non sit rebellis ul interdicta cuz clau
sura & alijs modis supradictis. Item nota q cōstitu
tio similis fuit facta p Celestinum: sed fuit reuocata p
Adrianum sine consensu concilij quod facere potuit
papa de plenitudine potestatis cum sit super oia con
silia. ex. de electionibus. c. significasti. quā Gre. confir
mauit fm glo. Item nota fm glo. q ē speciale i electi
one pape q cardinales absentes non citantur h; expe
ctant p decē dies: sed i alijs electionib;.

¶ Sed pone q cardinales quidam sunt absentes: et ita
remoti q nullomodo possent venire infra decē dies
ad locum ubi debet electio celebrari: nūquid poterūt
presentes statim ad electionēz procedere ul ante lapsū
spacium horum decem dierum. **Respondet** glo. q nō
nam poss; esse q absentes audientes de infirmitate pa
pe ul alia causa venire ceperant ante mortem: ita q i
fra decem dies a morte erunt in loco.

¶ Item pōt q aliq; cardinalis nō obito tpe expectat; volt
agere d; oīptu vtrū possit. **Respondet** glo. q nō si electio fa
cta fuit ab oib; alijs ul a duab; ptib; eo nō oputato.

¶ Quod hic dicitur q presentes teneantur expe
ctare absentes per decē dies quibus elapsis omēs pre
sentes debēt ingredi ad electionēz. Quid ergo si isti psen
tes essent pauciores q; ticia ps. **Respondet** glo. q possūt eli
gere nā illud qd dicit q si electio a pauciorib; q a duab;
ptib; cardinaliū gerit se p papa sit excoicatus. vt. i. c. li
cet d; elec. intelligitur duab; ptib; i. pscenciū.

¶ Quod q sit necessitas q cardinalis possit hēre duos hui
toēs i oclau. rñdz glo. puta q podagras h; ita q ne
cesse h; p duos huiusmodi sustētai ul portai ul alia fili cā

¶ Quid si cardinalis ppter infirmitatē nolēs ielusus sta
re renūciat voci sue: nūqd val; renūciacō & nūqd redi
ens admitteat. rñdz glo. fm **Hosien.** cui hoc de facto
contingit q penitens & rediens admittēd; ē de his tñ q
medio tpe facta sunt conqueri nō potest.

208

¶ Quod pone q absens cardinalis veit p; diē octauoz p;
diez i clusue ul a diē i clusue ita q cardinales in clusi
tūc nō habēt nisi vinū & aquaz & panē vt dictū ē nūqd
iste supueniēs statim opellitur suscipere ipoz vitā. **Re
spondet** glo. q sic licet non fuerit i culpa quia sepe sine
culpa q; punit ex causa de re. iu. sine culpa.

¶ Quid si papa moritur i mai; ubi debēt ouenire cardina
les ad electōnez. **Respondet** glo. q debēt ouenire i ciuitate p
quā loc; ille maris distinguit puta si vocat mare pi
sanū debēt ouenire pisces si aut nō distinguit p aliquā
ciuitatē debēt conuenire viciniore.

¶ Quid si electio pape sit facta in ciuitate interdicta. **Re
spondet** glo. q valet.

¶ Item nota fm glo. q cardinales tenēt eligere idoneum
licet dicamus q nulla exceptio admittitur cōtra electū
a duab; partib; vt supra eodez. c. licet.

¶ Quid ergo si laicuz illiteratū eligant. glo. remittit ad
notata m. c. si quis pecuniā. lxxix.

¶ Item nota cautelaz adhibendā circa conclauē fm **De
vt** habeat vñū accessuz & nullū mediū parietē siue ve
lumen. Meliorē cautela adhibet iuriscōsult; cuz mul
torem dicentē se pgnante i tempore ptus iubet i cōcla
ue poni & caute custodiri ne supponat ptus quez p;ea
se peperisse dicat vt sic mariti cōsanguineos a successi
one excludat. l. i. §. de inspiciento. ff. de nō inspiciento
vñd nota posse cōmitti fraudē ppter velamen mediū
qd facit ad qstionē q si inter testes & attestatores ē cor
tina i mediū ita q audiūt voces eius h; non vident q
nō valet testamentum nec depositio testiūz reponēciū
de auditu & nō de visu vt notat Ci. i. l. si nō speciali. C.
d; testamētis & p **Bar.** m. l. summa. §. jrem **Labeo.** ff.
de aqua pluuiā. arrenda.

¶ De his q vocāt ad digēdas moia
les i electōib;. §. lii.

¶ Itē hāc excoicacōez. l. d; his qui vocāt ad digēdas
moiales i electōib; ab eis faciēdis nisi abstineāt ab his
p q it eas poss; i ipis electōib; oīri discordia ul orta nu

Quero qui sunt isti qui possunt incidere hanc exco-
municacionem. Respondet glo. puta religiosi consiliarij
advocati discreti viri qui vocantur ad dirigendas mo-
niales circa modum electionis ab ipsis faciente. **¶**
¶ Sed quod quia hic dicitur hi qd si vocantur mulieres
religiose ul alie discrete an si ostra faceret incidere exco-
municacionez. Respondet glo. q sic. **¶**

¶ Item nota qd hec pena habet locum neduz in his qui
vocantur ad dirigendas moniales regularum appro-
batarum in earum electionibus faciendis sed etia in
his qui vocantur ad dirigendas illas que non renun-
ciant ppris nec faciunt pfessione regulari in vna d re-
gulis approbatis s vivunt sicut canoici seculares in se-
cularibz ecclis nisi abstineant a predictis.

De electoibz et electis ad regimen urbis

rome ostra. c. fundameta. §. liii.

¶ Circa hac excoicacoez. s. d. electoibz et electis ad regi-
men urbis rome ostra. c. fundameta d. elec. li. vi.

¶ Nota qd in principio dicti capituli vsq ad §. p inde. po-
nit raco quare facta fuit hec constitucio et excoicaco. i. qd
nullus notabilis peminencie potestatis et dignitatis eliga-
tur in senatore. s. ne cu sua potencia possit sibi dicta ur-
bem vspare et subiugare ecclesia et romanuz potificez
sicut fecit Coradinus q de venenosa radice Frederici co-
dam romani iperatoris colubri tortuosi iusto ecclesie
iudicio repba prodysse videbat in regulu qui qd ad ex-
terminiu romane ecclesie manifestis iudicijs vna cu
suis fautoibz aspirabat. Secundo statuit qd nullus infe-
rioris dignitatis a pdictis eligat ultra annu in senatores
ne habeat causaz acquirendi in ea potencia et principatu q
velit postea sibi eis dominu subiugare.

¶ Nota etia p eas qa. Primo electio e nulla. Secdo incur-
rit excoicacoez ta electores q electi cu datibz eis auxi-
liu siliu vl fauore. Tercio qd si tales electi se imisceat
vel consentiant electioni sunt priuati vna cum suis
posteris omnibus feudis priuilegijs libertatibus
immunitatibus gratijs et honoribus que tenent

ab ecclesia romana ul ab alijs ecclis et reuertat ad ipas
ecclias a qbus tenebat. Quarto qd oia facta ab istis in
dicto officio sint nulla. Quinto qd iudices et tabelliones
q auctoritate tali electoni interposuerit ul instrumeta co-
fecerit: sint p uati dignitate et officio suo. Sexto qd non
pnt absolui a dicta excoicacoe nisi p romanu potificez
ul de eius licencia speciali.

¶ Item nota qd ciues romani possunt esse senatores ul pa-
tricij urbis rome dummodo no vltra annum et si fuerit
fratres ul nepotes ul filij dictoz principu ul et si habu-
erit dignitate ul titulu comitatuz baronie ul alteuz tituli
dummodo dicta potencia sit ex territorio rome nisi esset mul-
tuz notabilis et excellens potencia ad qua raco huius consti-
tucionis possit merito extendi.

De magistris et scholais bononiensibz

conducentibz hospicia ante tps. §. liiii

¶ Circa hac excoicacoez d magistris et scholais bo-
noie q ante tps conducciois educit alioz magistrorum
ul scholarium hospicia sine ipoz consensu.

¶ Qued an locatores incidat excoicacoez qd solu viret dice-
re educitibz. rñd. An. d. bu. qd toatores cont tenet qd liget-
tur qd picipat in dicto p q conductor e excoicatus qa iste
no educit nisi locaret vnde p rglaz. c. si cubine. e exco-
municatus locator. S. viret qd hec constitucio otineat ini q
tate: si no e licitu itpellare locatore vt locet ate tps fini-
tuz iaz est aperta via ad eludendu locatore qd si expecta-
bit tps potest esse qd recedet ille q ibi habitat et tunc si
remanebit vacua. Dicit Io. an. imaginadu esse qd eat
certu tps in medio locaconis quod eat determinatu fm
consuetudinez ad itpelladu locatores vt hic in bonoia
in medio augusti: moto ante istud tps locaconis facie-
re no dico facte no erat licitum itpellare p hoc tem-
pus sic et hoc voluit hec decretalis.

¶ Quero an hec constitucio astringat locatore ad locadu
ho anno. Rñdet An. d. bu. fm Hostien. qd no: dummo
locet elapso tempore conducciois fm q declarat Io. an
aut face no pot sine consensu iquilini. Hec aut constitucio

nichil dicit de necessitate locandi in secundo anno. Dicit tamen **G**ofredus quod si novus inquilinus vult pro eo precio quo antiquus est preferendus antiquus: sicut dicimus in locacione prediorum fiscalium. **A**n. de bu. dicit quod hoc de iure non est determinatum quod quis cogatur locare in secundo anno salvo quod in prediis fiscalibus. **E**st tamen verum quod ex quadam urbanitate potius deberet antiquo quam novo locare et quasi dicitur facere iniuriam lato sumpto vocabulo si omissio antiquo locat novo pro eodem precio: sicut dicitur in emphiteota ut notatur. l. i. de priuile. credi.

¶ **Q**uero an hec constitutio in alijs scholaribus sit seruanda sicut bononie ita quod sit seruanda generaliter in quolibet studio. **H**ostien. dicit quod sic. quia alias frustratorie fuisset hic posita quia suffecisset constitutio legati. **I**tem quia olim erat in superscriptione episcopo bononie quod est remotum ergo papa voluit esse constitutionem generalem. **I**tem quia eadem est ratio. igitur in omnibus debet esse idem ius. l. actio de verbo. obli. et de con. translato. **I**tem quod sit generalis patet quia est clausa in corpore iuris. licet de bononia loquat ut in constitutione de iure natura. gen. et ciui. §. h. quod principi. **I**tem quia fundata est super bono publico et comuni. **T**amen coniter doctores tenent oppositum. **I**tem dicit jo. an. quod est localis ut patet ex verbis ipsius constitutionis et hoc dicit **A**n. de bu. tenendum. scilicet quod sit localis solum bononie seruanda et non generalis.

¶ **Q**uod an sufficiat episcopo bononie facere legi per scholas **R**espondet **A**n. de bu. quod non. quia est communis audientia omnium scholarium debent ergo in generali congregatione scholarium publicari et quod nichil sit.

¶ **Q**uero an hec constitutio sit ferenda sub late sentencie **R**espondet **A**n. de bu. quod est late.

¶ **Q**uod an hec constitutio extendatur ad scriptores. **R**espondet **A**n. de bu. quod credit quod non. quia hec constitutio est penalis: proinde non debet extendi. **I**tem quia in scriptura

appellacione scholaris non continetur scriptor.

¶ **D**e participante cum excoicato a papa in diuinis. §. l. vi
Item hac excoicatione. scilicet de participante cum excoicato a papa in diuinis

¶ **N**ota quod ad hoc ut hac excoicatione incurrat talis participans quod requiruntur hinc **A**n. de bu. **P**rimo quod participans sit clericus. **S**ecundo quod participans fiat ex certa scientia. **T**ercio quod sponte. **Q**uarto. quod excoicatio sit papalis. **Q**uinto quod excoicatio sit in diuinis. **E**t ita tenet **A**n. de bu. quod in omnibus istis occurrentibus participans in diuinis sit excoicatus: et ideo facit pulchram distinctionem dicens. **T**u dic quod participans cum illo qui est excoicatus cum participantibus incurrit maiorem excoicationem. id est de coicante in crimine pro quo est excoicatus. scilicet quod incurrit maiorem excoicationem. id est de coicante in diuinis omnibus illis quod occurrentibus de quibus predictum est hic in textu enumerant. **C**oncordat **H**ostien. **I**o. tamen tenuit quod coicatus excoicatus in diuinis non distinguendo inter papam et alios incurrat maiorem: secus si coicatus in alijs quam in diuinis: puta comedendo loquendo dormiendo ita notatur. q. iii. c. si quis episcopus in collo. **I**tem nota textus de verbo ad verbum ut discernere possis opinionum diuersitatem que dicitur. **S**ignificauit nobis et cetera. **V**erum clericos qui scienter et sponte participauerunt excommunicatis a nobis et ipsos in officiis receperunt eadem excommunicationis sententia non dubitamus inuolui quos etiam pro absoluciois beneficio habendo ad nos volumus cum litterarum tuarum insinuacione remitti. **R**ic. in. iiii. di. xviii. ar. vi. q. iii. vna cum **H**ostien. tenet quod scienter participans in diuinis cum excommunicato a papa nominatim incurrit eandem sententiam.

De participante cum excoicato nedum a

papa sed a quocumque in crimine. §. l. vi

¶ **I**tem hac excoicatione de participante cum excoicato nedum a papa: sed a quocumque in crimine propter quod est excoicatus incurrit excommunicationem maiorem.

¶ **N**ota secundum **A**n. de bu. in dicto capitulo si de cubine quod hoc intelligitur per lata sententiam. scilicet quando participat excoicatus per

lata; sententia; sed si an. et hoc in excoicationibus ab hoie
sed a canone cum iam sit lata sententia tunc facte constituciois
Sed quod si participat in locutione oratione dormitione et
similia **D**ic quod in currit maiore ut in dicto. c. nuper. **Q**uoniam
Item nota secundum **A**n. d. bu. in dicto. c. nup. quod illud quod
dicitur quod participas excoicato in crimine dato ei consilium auxi
lium et cetera intelligitur de consilio directe dato ad crimen
propter quod agens est excoicat? puta datur consilium ad clericum v.
berandum: sed si datur in facto pro quod talis excoicat? non fuisse
Item dicit quod si ego do tibi auxilium consilium et fauorem prin
cipalit pro delicto pro quod tu non iurebas excoicationem quam
propter hoc in quadam consequentia delictum committas
propter quod incurras excoicationem non propterea ego ideo
excoicationem. **E**xemplum ego prelo tibi auxilium
consilium et fauorem ut aggrediaris quemdam laicum et
illum offendas tu vadis et illo aggressio ne dum laicum
sed et clericum offendis. modo quamquam tu sis excoicat?
certe non ego. quia meum consilium directe non intendebat
ad percussione clericum. **I**dem esset si darem consilium ut
aliquam rem auferres: certe si in ablacione ipsius offen
deres clericum non essem excoicat? quia meum con
siliu non fuit directum ad hoc. et sic patet quod quod ad hoc
ut participans criminoso in crimine incidat excoicationem
necesse est quod directe participet in illo crimine ex quo comi
tens incurrit excoicationem. **P**ossunt et intelligi predicta
propter sententiam totius quando non participat in crimine datur
to si datur to quod tunc participas in tali delicto non sit excoi
catus. **E**xemplum prebeo tibi consilium in tali crimine
ne propter quod tu committens non incurris excoi
cationem ipso iure: sed bene propter tale delictum po
tes excommunicari modo si postmodum excommuniceris
nunquid ego qui prebeo consilium in predicto crimi
ne ero excommunicat? certe non quia auxilium non fu
erat prestitum directe super facto damnato ut iure
excoicationis quia requirit iste textus in. c. nuper. quod
si factum sit damnatum et non dammandum Item hic
videtur tenere **A**n. d. bu. et **I**nno. quod in ista participacione

211
danto consilium auxilium et fauorem: non distinguunt
an alias esset facturus vel non quod secundum quod dicit glo.
non refert an de bono malum vel de malo pessimum
quis efficiat. ff. de ser. co. l. i. §. quod igitur. de hac materia
habetur in regula iuris. nullus ex consilio. li. vi. et ibi
dicit **I**o. an. tamen ibi dicit quod ad pene quantitate
placet sibi illa distinctio per ea que habentur in. c. si
cut dignum de homicidio. **B**ar. item in. l. non. §. si ma
nifesto. ff. de iniurijs.

Que his qui procurant quod conservatores dati
se intromittant de his qui eis non licet. §. lvi.
Arcu hanc excoicationem. s. de his qui pro
curant quod conservatores dati se intromittant de his
que eis non licet.
Nota quod conservatores quandoque dantur a papa et pos
sunt solum cognoscere de manifestis iniurijs. ut in di
cto capitulo. i. de offi. dele. unde si de alijs quam de manife
stis iniurijs se intromittant scienter seu ad alia quam iudi
ciali indagine exigunt suam excederint potestate
eius per unum annum ab officio sunt suspensi. **D**ars vero
qui hic procurat sententiam excoicationis incurrit a qua
non potest absolui nisi ei que sic fatigauit indebitum primo
satisfaciat itegritatem expensis. ut in. c. si. ep. ti.
Quero qui dicuntur conservatores. **R**espondet glo. dicto.
c. i. quod conservatores possunt dici episcopi qui habent co
seruare et defendere viduas pupillos et orphanos ab
oppressionibus et iniurijs. ex. de foro con. c. ex parte. et c.
ex tenore. lxxxvii. distinctione. c. i. et ij. xxvii. q. b. ad
ministratores. **E**t scire debes quod isti conservatores inter
dum dantur ut aliquis defendat contra latrones vel
pretones. interdum contra eos qui eorum privilegia
confringunt ut ea faciant observari privilegiatis: me
dum laici ut defendant ab iniurijs et offensis: et in nul
lo dictorum casuum habent iudicalem indagine
i. non possunt procedere per viam iudicii. ut dicto. c.
fi. **D**e manifestis ergo solum habent cognoscere: et in
tellige manifesta illa que notoria sunt et ita patencia

q̄ nulla p̄babili tergiuſacōne celari poſſūt. vt de ver. ſi
gni. c. ex pte. 7. c. vl. de coha. cle. 7. muliez. ¶ ¶ ¶

¶ Sed q̄d ſi neget offeſa notora ¶ Negacōne em̄ videt̄
tur res ſiei dubia. C. q̄b̄ ad libertatem p̄clamae nō li
cet. l. iii. ¶ Dic q̄ bene p̄bacōnes recipiet cōſuator. ſ. an
factū ſit notorium vt ſic videat an ſua ſit iurisdicio. ff.
de iudi. l. ſi q̄s ex aliena. 7. de reſcrip. c. ſup l̄tis. alias e
nim iſtorū officiū eſt inutile: 7. ſi inueniet factuz no
toriz p̄cedet: alias reſiſtet ¶ Non em̄ habet p̄tatem re
ſerendi ſimpliciter iniuriā. ſ. qualificatā notoriam:
¶ Sic ergo cōſuator habet vocare reum 7. ſi cōfiteatur
factū bene q̄rem. 7. ſi negat ſuper notorio p̄baciones
recipiet ¶ Si aut cōfiteat̄ factum ſ. dicit ſe illud ſuo iūe
fecille. dicūt q̄dam q̄ vltorius ſe intromittē nō debet
¶ Alij cōtra dicētes q̄ p̄baciones accipiat ſuper notoria
offeſa. ad hoc in. c. bon de elec. alias facile eſt cōſuato
rum officiū deludere. vnde ſi videatur cōſuatori
probabilis negatio non procedat. alias puniat ſicut
notorium. ¶ ¶ ¶

¶ Quod an cōſuator nequū offeſam iam poſſit pu
nire. ſ. etiā inferēdam. R̄ndet glo. q̄ ſic. ¶ ¶ ¶

¶ Quod q̄ in. c. ſi. dicit ſcienter ſe intromittāt niſi ſ. ma
niſeſtis iniurijs. q̄d ergo ſi p̄ ignorāciam iuris hoc fa
ciūt ſ. p̄ ignorāciā craſſaz ſ. affectatam. R̄ndet glo. q̄
excommunicacōnem incidunt de re iu. ignorācia de tem
po. oz. eos. de clande. reſpon. c. i. ¶ ¶ ¶

¶ Quero q̄ hic dicitur q̄ iſti cōſuatores ſe intromittāt
preterq̄ de maniſeſtis iniurijs ſunt ſuſpenſi ab officiū
nunquid etiā a beneficio. Reſpōdet glo. q̄ ſic q̄ e eiſ
ſeqla xxxij. di. c. preter. lxxij. di. c. ſi quis. ¶ ¶ ¶

¶ Quod vtz aliſ q̄ papa poſſit dare iſtos cōſuatores
R̄ndet ¶ De. de ancha. hm ¶ Io. an. in nouella q̄ etiā lega
tus poteſt cum ſit ordiarius de of. le. c. ij. ſi poteſt p̄ ſe
ergo per alium vt in regula pōt q̄s. li. vi. ¶ Et ita reſert
de facto fecille quēdam legatum ¶ Ex qua ratione ſeq̄t̄
q̄ quilibet ordinarius poſſit in ſua dyoceli tales cōſu
uatores creare hm ¶ Io. an. infra eo. c. ſi. ſuper vbo dietā

212
¶ Allegat tamen aliqua iura ciuilia quē p̄hibēt hoc fi
eri. ſ. loci cōſuatores conſtitui. vt in auden. vt iudi. in
quoq̄. ſuffra. ſ. nlli q̄ iudici. 7. ſ. interdicim̄. col. ij.
7. de manda. p̄nci. ſ. eos autem. col. iii. 7. in autten. vt
nulli iudici liceat habere loci cōſuatores i p̄rici. col.
ix. nam vt dicit textus in dicto. ſ. interdicim̄. magis
iſti cōſuatores erant fures 7. violēti q̄m illi quos a ta
libus cohibere debebant ¶ Ex qua ratione 7. alijs cōclu
dit ¶ Io. an. in verbo dietam. q̄d equum ē conſentire 7
concludere tales cōſuatores p̄ ſolos romanos ponti
fices dari poſſe q̄d p̄bat. c. i. de off. dele. dum dicit con
cedim̄. 7. c. ſi. infra eo. vbi a ſede apoſtolica concedit̄. 7
ad hoc p̄ſtat argumētū d̄ of. oz. c. i. v. nec pro eo. li. vi.

¶ De eo q̄ fingit aliquem caſum p̄pter quem
aliquis iudex vadat ſ. mittat ad aliquam
mulierem pro teſtimonio. ſ. l. viii. ¶ ¶ ¶

¶ Circa hanc excommunicacōnem. ſ. de eo qui fingit ali
quem caſum p̄pter quez aliquis iudex vadat ſ. mittat
ad aliquam mulierem pro teſtimonio. ¶ ¶ ¶

¶ Nota rationem quare fuit facta hec excommunicacō po
ſita in principio tex. q̄ non conuenit mulieres euaga
ri ſuper palacia nec virozum cetibus cōmiſceri ¶ Et glo.
addit q̄ periculosa ē ſexuum cōmixtio. xviii. q. i. diffi
nimus. ¶ Et idō hic p̄hibz papa q̄ mulieres nō debeāt
perſonaliter ad iudiciū conuocari ſ. inuite trahi cau
ſa ferēdi teſtimonium nec auctoritate litterarum apo
ſtolicarum vel legatorum ipſius vel alia quacumq̄:
ſed cum neceſſariū fuerit teſtimoniū earumtem. iu
dex expenſis partis cui incumbit probatio tranſmit
tat ad eas tabellionem vel aliam perſonam idoneaz:
puta ſecundum glo. p̄ſbiterum ſ. alium virum ho
neſtum coram quo iurent. 7. ibi erit tabellio 7. citabit̄
pars aduerſa. vel ſi caſus occurrēt q̄ iure p̄hibente re
ceptō teſtium alteri non poſſet cōmitti. tūc iudex debet
p̄ſoalit̄ ad eas accedere ſ. ſi iudex ſit p̄ſona notabilis.
puta ep̄s quē p̄ reuēnciam ep̄ſcopalis dignitatis ad
muliercl̄as accedere nō decet. tūc et̄ debent mittē. ¶ ¶ ¶

Item nota h'm glo. in eo q' dicit inuitas trahi q' si vo-
lentes ire volut & no coacte ad testimoniū ferēduz nō in-
currit hec pena Et i hoc aut differūt religiose d' q'bz sta-
tiz ista: q' et si bellēt ire ad iudiciū nō possūt.

Quid d' matre tutce filioz. rñdt De. d' an. cto q' per se
ipaz possit si voluerit i iudicō esse. Postq' em tutela si
bi deferit a lege tāq' legitima ad mīstracōm habens pē-
rez i iudiciū deducē. de appel. c. sua nobis.

Querit Jo. an. vtrum hec pena habeat locum in iudi-
ce laico. Respondet q' sic.

Ite nota h'm eū q' si q's pcurator ul pars nominat aquā
muliez in testes ul fingit casū aliquē dicēto talez esse su-
um debitoem in centū de qua re testis ē talis mulier: &
hoc facit ad hūc finem vt iudex vadat ul mittat ad eaz
pro testimonio excommunicatus est.

Qued an epīpō q' q's fingit cōtra istā cōstitutōem sit ex-
coicat? Rñdt Jo. an. q' nō. imo expedit q' iudex pdu-
cat eam ad effectū eūto ul mittēto ad eam q' vba sūt
intelligenda cū effectu. vt i. c. relatum de cleri. non resi.

Queo q' absolut' fuit in articulo mortis vt ad
ueniēte sanitate representet se. S. lix.

Arca hāc excoīcācōm scilicet de eo qui absolutus
fuit in articulo mortis ul alio impedimēto si adueien-
te sanitate ul alio impedimēto cessante nō se presentat
cum commore poterit reīcidit in eandem.

Quero q'modo intelligit illud commore. Vnde supra
exco. ij. S. xxxv. Nota etiā hic glo. enumeāntē omnes
casus excoīcācōnum positos in hoc li. vi.

Ite nota q' ppter iustum impedimētum pōt quis ab-
solui ab alio q' ab eo a quo de iure fuerat absolucōus
Imminēs aut pēculū mortis dicit iustū impedimētū
etiā si imineat aliter q' per infirmitatem: puta timet
hostem capitalē ul ē obsessus ul in manibz pretonis
ul tyranni ul ē nauigatur pēculoso nauigio ul pati-
tur naufragium ul iturus ē per loca periculosa. ff. de do-
na. causa mortis. l. tertia cum. l. Se.

Sed hic qrit vtz illa absolucio que cōcedit ppter iustum

impedimētū potest fieri ab alio q' ab eo qui debet: an
habeat locum in excoīcatis alia ratione contracta ali-
ter qm per iniectionē manuum Rñdt De. de ancha.
h'm Anno. q' habet locum. solum in excoīcatis ppter
manuum iniectionem: si si alias sit excoīcatus a iudi-
ce vel a iure licet absolui possit in mortis articulo. ar.
de sen. ex. c. a nobis. ij. in fi. tamen in alijs casibz qui
ponūtur in. c. quis de sen. exco. non habet locum: si tā-
tum ab excommunicatore vel ab illo ad quem spectat ab-
soluēdi sunt: & ita notatur supra. c. quis in nouella S.
hic in nouella Jo. an. dicit q' iste textus facit cōtra istā
opinionē dum dicit ab alio absoluitur & supra gene-
ralit' dixit ab hoiē ul a iurē & sic de alia etiā excoīcaciōe
q' de illa que per manuz iniectionem infligitur locus
habet illa absolucō ppter iustum impedimentum pro-
ueniens ex multis causis. vt dicto. c. Canoscitur. x. c.
quis. x. c. q' de his.

Item nota q' quanto quis absoluitur ab excommunica-
tione debet satisfacere. quod intellige iuxta prias fa-
cultates & per hoc infert Archi. facultates ecclesie q's
ad vsum habet clericus ad hoc non teneri. xvi. q' vi. S.
fi. pro hoc facit de. volentes. S. i. de here. & de appella-
cio. c. reprehensibilis. Vnde q' notatur de prebendis.
c. de multa. iiii. glosa.

Querit Jo. an. in nouella vtrum legati de latē possint
absoluē inicientes manū in clericū si lesio sit enormis.
refert hic Archi. tenere q' sic Dicit De. de ancha. Qd
uerte quia super sunt opinionēs de quibus in nouella
supra eo. ad eminēciam. & finaliter tenet q' possit in at-
trocī siue graui delicto: puta mutilacōe ossis fractiōe
et homicidio et similia. Jo. an. ibi dicit q' vidit aliq's
legatos absoluentes & aliquos abstinentes. de iure ta-
men credit q' possunt: quia iura que eis tribuūt istaz
potestatem generalit' locuntur: & iura que excipiunt
atrocē locuntur non i legatis si i inferioribus. & hoc te-
nere expedit salutē animarum scdm eum.

Querit et i nouella vtz i alijs casibz rñuatis pape possūt

legati absolue. **R**ndet qd non nisi in casu reservato per
manuum iniectione: nam iste casus incepit eis optere
de consuetudine ptea appbata per. c. qd tñllacōnem d
of. le. unde excoīcātos nomīatim a papa vel ab eis de
legato non possit absolue de. of. le. c. studiisti. et de off.
oz. c. pastoralis. hoc vey nisi super hoc habeat speciale
mandatū super quo sibi non crederetur nisi ostēdat qd si
perdidit probet amissionem et tenorem Sufficit tamē
qd semel fuerit publicatus. ad hoc de manda. prin. l. i.
de priui. c. cum olim. C. de testa. l. publicati. ex de fi. in
stru. si instrumenta.

Quero cum textus excuset excoīcatum ab accessu romā
appter impedimētū alias infert qd teneat se psonaliter pre
sentare p absolucōne optinenda. si an talem absoluci
onem possit quis petere p pcuratores. **I**nno. **R**ndet qd
sic ex iusta causa aliter non. **H**osti. tenet cōtrariū: dic
em qd nullo modo potest peti absolucō per pcuratores
Requit em cōtricionem et cōfessionem excoīcati. q. q. iii.
cum aliquis et certam formam et solēnitatem et intro
ductionem in ecclia et manē imposicōm et recōciliacōz
anteqm est ei comūcandū. xxiii. q. iii. notanduz. **T**a
men cōtrariū hūat in curia vt notat Spec. in ti. de pcur.
S. i. x. itē oppositur. **I**nno si habz speciale mandatū
petēdi absolucōm videt posse vitare licet ad hoc nō ha
beat speciale mādatū. de hoc i Spec. in. ti. de iuramēto
calumie. S. restat. x. qd ergo. **A** sentēcia vey interdicti
et suspensionis potest peti absolucō per pcuratōrē: qui
a non solennitatem forme nec reconciliacionem desi
derat et in hoc omnes concordant: et hec notantur su
pra. e. cum desideres in nouella.

De rectoribz ciuitatū qui faciunt statuta
per que quis cōpellit soluere vsuās. S. lx.

Arcu hanc excoīcācōnem. l. de rectoribz ciuitatū
qui faciunt statuta per que quis compellatur soluere
vsuras vel solutas non repetere.

Nota qd paria sūt aliqd facere p viām directā. l. impe
dire repeticiōne vharz vel vtēto sup his diuisis coloibz

et fraudibz exq̄sitis ad hoc vt excoīcācōz icurrat.

Item nota i ver. ceterz. qd feneratorēs sic vt plurimū con
tractz vharicos occlte inuēt et dolose qd vix cōuici possūt
de vharia prauitate: ideo debet cōpelli ad exhibēdū et pro
ducendū in iudicio libros racōnū p cēsūam ecclēsiasti
cam p qz inspectiōnem discerni possit an sit vsura qui
bus libris creditur contra ipsos vsurarios non pro eis
vt hic in glo. C. de pbacionibus. l. instrumenta. et nota
tur. ff. de eden. l. i. S. numularios.

Item nota qd iste ē vnz specialis casus p hāc constituc
cionem in q quis cōpellitur pducē ratios extra se: naz
ante hāc constitucionem non fiebat.

Item nota qd debet opelli p cēsūam ecclēsiasticā pducere
libros. i. per sentēciam excoīcācōis suspensionis et inter
dicti fm qd discretz iudex videat expedire. **N**am i appel
lacōne ecclēsiastice cēsūre hec tria cōtinētur. vt i. c. qz
ti de ver. signi. **N**ō vult ergo hec cōstitutio fm glo. ipso
inuito cōmū ipi in qd vel archam ipsius frangi. et qz
hāc cēsūam licz nō directe tñ indirecte extra iudeos non
exerceat ecclia. l. priuato cōione fidelū. tamē satis vide
tur qd etiam in iudeis haberet locū si per seculāes prin
cipes tales libros exere non cogantur. **C**oncor. **D**aulz
Din et **I**o. de **L**igna.

Quid si dicat vhariz ul heres se non habere ratios ul
se illas pdidisse: nuquid stabit sacramento suo? **R**ndet
glo. qd nō. nisi pbet qd amisit et pbat causas qd amisit
puta pbat incēdiū qd fuerūt succēse. ul ruīnam. ul nau
fragiū quo fuerūt submisse. ff. de eden. l. si quis ex argē
tarijs in fi. et l. si de fide instrumentorum et hoc fm di. fit
propter fraudes quas cōmittunt.

Sed quid si cognosco vharium qd non scripsit ratios
in libro si in cedulis qz statim dilaceāt solutis debitis
et vsuris. **R**ndet glo. qd si tali succederet heres non vsu
rarius si alius fide dignus satis videtur stare iuramē
to suo si huic rei fama consentit.

Item nota hic iūcta glo. in vbo iuramēto. qd iuramē
tuz factuz sup huāto inq statuto nō valz sicut hic patet

Si quis iurat seruare statuta super vsuris soluendis vel non repetendis facta.

¶ Qued qd d statuto qd e bergomi qd repetetes vhas i foro ecclesiastico p pstatem cogant mutuae vharo tatam pecuniam tato tpe qto tpe tenuerit pecuniaz vharo. **Re** spodt glo. qd hoc statutū nō valz. **¶** Addit Paulus qd in cidit hoc statuētes in excoīcacionem ibi.

¶ Quid si faciat statutū qd nullus recipiat pro vsura nisi duos denarios p libra i mēse. **Rndet** glo. qd tales sic statuētes non sunt excomūcati. **Concordat** Paulus.

¶ Excoīcacio terco. s. percucietur cleicos. s. in qd casibus percuciens sit excomūcatus.

¶ Percucies cleicū ul religiosū dūsus ul nouiciū religiosi a pbate e excoīcat excoīcacioe papali. **¶** xvii. q. iiii. Si qd suadete. ex de sen. ex. nō dubiū. et eo. ti. religi oso. li. vi. **¶** Et hoc si percussio sit enormis.

¶ Quicumq; retinet eum in custodia publica vel priuata absq; alia corporis lesione vel intrudit in vincula. **¶** ut in. c. Nuper. de sen. exco.

¶ Abbas vel prior etiam causa correctionis clericum ul monachum per laycum verberari faciens e excomūcatus tam precipiens qd verberans si aliter sit corrigibilis. ex de sen. exco. c. Vniuersitatis.

¶ Nō defendens clericū cū ad eius officiū ptinet qd fauē videt qui cū possit maifesto facinori desinit obuiare d sen. exco. qñte. xxi. q. v. **¶** Administratores.

¶ Verberantes clericū qd nolens satisfacere spōte se subicit verberibz. **¶** De sen. exco. contingit.

¶ Prelatū magister dñs ul s. langnez ex apposito et anio irato multum excedēs in pcussione clerici.

¶ Qui libidine vidiēte repcutit clericū ludētez licet gra uiter pcucietez. ex de sen. exco. c. viciens. c. i.

¶ Qui spuit ul aliqd effudit sup clericū aut claudit ei hostiū ul ponit custodes ad capiēdū eū: si de domo exeat ul ei eqtati capit habeās equi ul rūpit cigulū selle ul minis et tioribz restare eū facit in loco ul qñ captus facit adiudicē ire. de sen. exco. Cum desideres.

¶ Qui rem coherentē clerico aufert aut rem de manu eiꝝ arripit aut vestes qbus indutus ē scindit.

¶ Qui arestat ul aufert rez cleico postq ipse puenerit ad locū suū et adeptus fuerit plene possessione illius.

¶ Qui ordinat cū vxore sua vt clericū inuitet ad turpitudinem si ptea pcucit sūt ambo excoīcati.

¶ Mulier que pcutit cleicum inuitantem eam ad turpitudinem si solū vbi ipetat: secus si in facto.

¶ Qui persequitur clericum et ipse quasi coactus picit se in aquam ul ad periculum vt euadat.

¶ Si quis animo iniuriandi capit clericum p capillos dicens: nisi esses clericus percuterem te.

¶ Mādās cleicū vbeāre si seqt effectz tam mādās qd verberās e excoīcatus. ex de sen. ex. muliēs. s. fi.

¶ Qui ratam habet percussione clericū eius nomine factam. **¶** De sen. exco. Cum quis.

¶ Qui pcurando dixit qd libeter vellet vindicari de tali cleico si p hec ūba qd ūberet illū licet non nomie eiꝝ.

¶ Finis.

¶ Anno Natiuitatis Domi Iesu. M. CCCC. LXXV.

¶ ff. nus

WYSTAWA OPRAWY
KSIĄŻKI - KRAKÓW
CZERWIEC / LIPIEC 1925

WŁAŚCICIEL *Biblioteka Jagiellońska*
NR. KATALOGU WYSTAWY 22.

Alleluia in st

Alleluia in st

Alleluia in st

Alleluia in st

Alleluia in st

Handwritten musical notation on aged, stained paper. The notation consists of square neumes on red four-line staves. The text is written in a Gothic script, appearing to be a Latin liturgical text. The paper shows significant wear, including stains and some loss of the original surface material.

Handwritten musical notation on aged, stained paper. The notation consists of square neumes on red four-line staves. The text is written in a Gothic script, appearing to be a Latin liturgical text. The paper shows significant wear, including stains and some loss of the original surface material.

Finis

Konserwacja oprawy
1990r. - Bf

